HENRYK SIENKIEWICZ

QUO VADIS

ROMANO EL LA TEMPO DE NERO

EL LA POLA ORIGINALO TRADUKIS

LIDJA ZAMENHOF

THE ESPERANTO PUBLISHING CO. LTD.

Historia romano (unue publikigita en 1896) pri la frua kristanismo en tempo de la romia imperiestro Nerono. Ĝi akiris tutmondan sukceson, estas tradukita en pli ol 50 lingvojn kaj legata en 60 landoj. La aŭtoro en 1905 ricevis Nobel-premion pri literaturo «pro eminentaj verkistaj atingoj en epika literaturo».

Henryk Sienkiewicz Quo vadis?

Ĉapitro I

Petronius[1] vekiĝis apenaŭ ĉirkaŭ tagmezo, kaj kiel ordinare, tre laca. La antaŭan tagon li ĉeestis festenon ĉe Nero[2], kiu longiĝis ĝis malfrua nokto. De certa tempo lia sano komencis malboniĝi. Li mem diradis, ke li matene vekiĝas kvazaŭ rigida, nekapabla ordigi siajn pensojn. Sed matena bano kaj zorga masaĝado, farata de sklavoj lertaj en tio, iom post iom rapidigadis la cirkuladon de lia malrapidema sango, vigligadis lin, redonadis la konscion kaj refortigadis tiel, ke el la oleotechium,[3] t.e. la lasta bana fako, li eliradis ankoraŭ kvazaŭ revivigita, kun okuloj brilantaj de spriteco kaj gajeco, rejunigita, vivoplena, eleganta kaj tiel senegala, ke Otho mem ne povus kompari sin kun li — kaj vera kiel oni lin nomis — arbiter elegantiarum.[4]

La publikajn vaporbanejojn li vizitis malofte — nur en esceptaj okazoj, se oni povis tie aŭdi iun admiron vekantan retoron, pri kiu oni parolis en la urbo, aŭ se en la ephebia[5] okazis speciale interesaj luktoj. Cetere li havis en sia insula[6] propran banejon, kiun la fama kompaniano de Severus, Celer, plivastigis por li, alikonstruis kaj aranĝis kun tiel eksterordinara gusto, ke laŭ Nero mem ili superis la cezaran, kvankam la cezara banejo estis pli granda kaj aranĝita senkompare pli lukse.

Post tiu festeno, dum kiu, enuigita de arlekenado de Vatinius, li partoprenis kun Nero, Lucanus[7] kaj Senecio la diskuton: ĉu virino havas animon — leviĝinte malfrue, li ĝuis, kiel ordinare, banon. Du grandegaj banistoj ĵus metis lin sur cipresan mensa[8], kovritan per neĝblanka egipta byssus[9], kaj per manoj, trempitaj en aroma olivoleo, komencis froti lian belforman korpon — kaj li atendis kun fermitaj okuloj, ĝis la varmo de la laconicum[10] kaj la

varmo de iliaj manoj transiros en lin kaj forigos el li la lacecon.

Sed post certa tempo li ekparolis kaj, malferminte la okulojn, demandis pri la vetero kaj poste pri la gemoj, kiujn juvelisto Idomen promesis alsendi hodiaŭ, ke li rigardu ilin. Montriĝis, ke la vetero estas belega, kun facila vento de la Albana montaro, kaj ke la gemojn oni ne alportis. Petronius denove duonfermis la okulojn kaj ordonis, ke oni transportu lin en la tepidarium[11] — kiam subite el post la kurteno montriĝis nomenclator[12], anoncante viziton de juna Marcus Vinicius, ĵus veninta el Malgranda Azio.

Petronius ordonis enlasi la gaston en la tepidarium, kien ankaŭ li mem transiris. Vinicius estis filo de lia pli aĝa fratino, kiu antaŭ jaroj edziniĝis kun Marcus Vinicius, konsulo en la tempo de Tiberius[13]. La juna Vinicius servis nune sub Corbulo kontraŭ la partoj[14], kaj post la fino de la milito revenis en la urbon. Petronius havis al li certan inklinon, preskaŭ amemon, ĉar Marcus estis belega kaj atleta junulo, kaj samtempe li sciis gardi certan estetan moderecon en diboĉo, kion Petronius estimis super ĉio.

— Saluton al Petronius, — diris la juna viro, enirante per elasta paŝo en la tepidarium; — estu al vi favoraj ĉiuj dioj, precipe Asklepioso[15] kaj Cypria[16], ĉar sub la gardo de ili ambaŭ nenio malbona povas al vi okazi.

— Bonvenon al vi en Romo, kaj dolĉa estu al vi ripozo post la milito, — respondis Petronius, etendante la manon el la ondaj faldoj de mola teksaĵo el carbassus[17], per kiu li estis ĉirkaŭvolvita. — Kiaj novaĵoj en Armenio, kaj ĉu, estante en Azio, vi ne trafis iam en Bitinion?

Petronius estis iam provincestro de Bitinio, kaj plie, li administris ĝin energie kaj juste. Tio prezentis strangan

kontraston kun la karaktero de tiu homo, fama pro sia molanimeco kaj plezuramo. Tial li volonte rememoradis tiun tempon, ĉar ĝi estis pruvo, kio li povus kaj scius esti, se plaĉus al li.

— Mi estis foje en Herakleo, — respondis Vinicius. — Corbulo sendis min tien por venigi helpajn taĉmentojn.

— Ha, Herakleo! Mi konis tie unu knabinon el Kolĥido, por kiu mi fordonus ĉiujn ĉi tieajn eksedzinojn, ne esceptante Poppæan. Sed tio estas malnova historio. Rakontu, prefere, kio okazas ĉe la parta flanko. Envere enuigas min ĉiuj tiuj Vologesoj, Tiridatesoj, Tigranesoj kaj ĉiuj tiuj barbaroj, kiuj, kiel diras la juna Arulanus, hejme iras ankoraŭ kvarpiede, kaj nur antaŭ ni ŝajnigas sin homoj. Sed nun oni multe parolas pri ili en Romo — almenaŭ tial, ke estas danĝere paroli pri io alia.

— Tiu ĉi milito malsukcesas, kaj sen Corbulo ĝi povus iĝi malvenka.

— Corbulo! je Bakĥo! Li estas vera dio de milito, vera Marso: granda militestro, kaj samtempe ekscitema, justa kaj malsaĝa. Mi amas lin almenaŭ tial, ke Nero lin timas.

— Corbulo ne estas malsaĝa.

— Eble vi pravas, sed cetere tio estas indiferenta. Malsaĝeco, kiel diras Pyrrho, neniel malsuperas saĝecon kaj neniel diferencas de ĝi.

Vinicius komencis rakonti pri la milito, sed kiam Petronius duonfermis la palpebrojn, la juna viro, vidante lian lacan kaj iom malgrasiĝintan vizaĝon, ŝanĝis la temon de la interparolo kaj kun certa zorgemo komencis demandi pri lia sano.

Petronius denove malfermis la okulojn.

Lia sano!… Ne. Li ne sentis sin sana. Li ankoraŭ ne atingis, vere, la staton de la juna Sysena, kiu tiagrade perdis la sentopovon, ke alportate matene en banejon, li demandadis: «Ĉu mi sidas?» Sed li ne estis sana. Vinicius rekomendis lin al la gardado de Asklepioso kaj Cypria. Oni eĉ ne scias, kies filo estis tiu Asklepioso: de Arsinoo, aŭ de Koronido, kaj se la patrino estas duba, kion diri pri la patro! Kiu povas nun garantii eĉ pri sia propra patro!

En tiu momento Petronius komencis ridi, post kio li daŭrigis:

— Verdire antaŭ du jaroj mi sendis en Epidaŭron tri dekduojn da vivaj turdoj kaj pokalon da oro, sed ĉu vi scias kial? Jen mi diris al mi: ĝi helpos aŭ ne helpos, sed certe ne malhelpos. Se homoj ankoraŭ oferdonas al dioj, mi tamen pensas, ke ĉiuj rezonas same kiel mi. Ĉiuj, eble krom la mulistoj, kiuj dungas sin al vojaĝantoj ĉe Porta Capena. Krom Asklepioso mi havis rilatojn ankaŭ kun Asklepiadesoj, kiam lastjare mi malsanis iom je la veziko. Ili pasigis por mi noktojn en templo. Mi sciis, ke ili estas trompistoj, sed mi diris al mi: ne domaĝe por mi! La mondo bazas sin sur trompo, kaj la vivo estas iluzio. Sed oni devas havi tiom da saĝo, por scii distingi inter iluzioj agrablaj kaj malagrablaj. Mi hejtigas mian hypocaustum[19] per cedra ligno, surŝutita de ambro, ĉar mi preferas en la vivo belajn odorojn ol malbelajn. Koncerne Cyprian, al kiu vi min ankaŭ rekomendis, mi ĝuis ŝian favoron tiom, ke mi havas ŝirdolorojn en la dekstra kruro. Sed cetere ŝi estas bona diino! Mi supozas, ke nun, pli aŭ malpli baldaŭ, vi ankaŭ portos ofere blankajn kolombojn al ŝia altaro.

— Jes, — diris Vinicius. — Ne atingis min la sagoj de la partoj, sed trafis min la pafo de Amoro — tute neatendite, kelkan distancon de la urba pordego.

— Je la blankaj genuoj de Ĥaritoj![20] Vi rakontos al mi tion en libera tempo.

— Mi venis ĝuste por demandi vian konsilon, — respondis Marcus.

Sed en tiu momento eniris epilatores[21], kiuj okupiĝis pri Petronius, kaj Marcus, forĵetinte la tunikon, eniris en banujon kun mezvarma akvo, ĉar Petronius invitis lin al bano.

— Ha, mi eĉ ne demandas, ĉu via amo estas reciproka diris Petronius, — rigardante la junan korpon de Vinicius, kvazaŭ skulptitan el marmoro. — Se Lizipo estus vin vidinta, vi ornamus nun la Pordegon al Palatino kiel statuo de Herkulo en ties juneco.

La juna viro ridetis kontente kaj komencis subakviĝadi en la banujo, elplaŭdante ĉe tio abunde la varmetan akvon sur la mozaikon, prezentantan Heron en la momento, kiam ŝi petas Dormon pri endormigo de Zeŭso. Petronius observis lin per kontenta rigardo de artisto.

Sed kiam li finis kaj konfidis sin laŭvice al la epilatores, eniris legisto kun bronza skatolo sur la ventro kaj paperaj rulaĵoj en la skatolo.

— Ĉu vi volas aŭskulti? — demandis Petronius.

— Se ĝi estas via verko, volonte! — respondis Vinicius, — sed se ne, mi preferas interparoli. Poetoj nune kaptas homojn ĉe ĉiuj stratanguloj.

— Prave. Oni povas preterpasi neniun bazilikon, neniun banejon, neniun bibliotekon aŭ librovendejon, ne ekvidante poeton, gestantan kiel simio. Kiam Agrippa venis ĉi tien el Oriento, li kredis, ke tio estas frenezuloj. Sed tia estas la nuna tempo. La cezaro verkas versaĵojn, do ĉiuj lin imitas.

Oni nur ne rajtas verki versaĵojn pli bonajn ol la cezaro, kaj pro tio mi iom timas pri Lucanus … Sed mi verkas proze, kaj regalas per mia prozo nek min mem, nek aliajn. Tio, kion la legisto estis legonta, estas la «kodiciloj» de tiu kompatinda Fabricius Vejento.

— Kial «kompatinda»?

— Ĉar oni diris al li, ke li imitu Odiseon kaj ne revenu al la hejma sojlo ĝis nova decido. Tiu Odiseado estos por li tiom pli facila, ke lia edzino ne estas Penelopo. Mi ne bezonas diri al vi, ke tiu ago estis malsaĝa. Sed ĉi tie neniu konsideras aferojn alie ol supraĵe. Ĝi estas sufiĉe mizera kaj enuiga libro, kiun oni komencis pasie legi nur tiam, kiam la aŭtoro estis ekzilita. Nun oni aŭdas de ĉiuj flankoj: «Scandala! Scandala!»[22] kaj povas esti, ke kelkajn historiojn Vejento elpensis, sed mi, kiu konas la urbon, mi, kiu konas niajn patres[23] kaj niajn virinojn, certigas vin, ke ĉio tio estas pli pala ol la realeco. Malgraŭ tio ĉiu nun serĉas en la libro sin mem kun timo, kaj konatojn kun plezuro. En la librejo de Avirunus cent skribistoj laŭdikte transskribas la libron — ĝia sukceso estas certa.

— Ĉu ne estas en ĝi viaj aferetoj?

— Estas, sed la aŭtoro maltrafis, ĉar mi estas samtempe pli malbona kaj malpli vulgara ol li min prezentis. Vidu, ni jam delonge perdis la senton de tio, kio estas nobla aŭ malnobla, kaj al mi mem ŝajnas, ke, dirante la veron, tiu diferenco ne ekzistas, kvankam Seneca[24], Musonius kaj Thrazeas pretendas, ke ili ĝin vidas. Al mi estas egale. Je Herkulo! Mi diras, kion mi pensas! Sed mi konservis tiun superecon, ke mi scias, kio estas malbela, kaj kio estas bela, kaj tion, ekzemple, nia kuprobarba poeto, veturigisto, kantisto, dancisto kaj histrio[25] ne komprenas.

— Mi kompatas tamen Fabriciuson! Li estis bona kamarado.

— Pereigis lin lia ambicio. Ĉiu lin suspektis, neniu bone sciis, sed li mem ne povis elteni kaj ĉiuflanken en sekreto disbabilis la aferon. Ĉu vi aŭdis la historion de Ruffinus?

— Ne.

— Ni do transiru en la frigidarium[26], kie ni senvarmiĝos kaj kie mi ĝin rakontos al vi.

Ili transiris en la frigidarium, kie en la mezo ŝprucis fontano, kolorigita pale-roze kaj disportanta la aromon de violoj. Tie, sidiĝinte en niĉoj, kovritaj per silko, ili komencis senvarmiĝi. Dum momento regis silento. Vinicius dum certa tempo medite rigardis bronzan faŭnon, kiu, fleksinte nimfon trans sian ŝultron, avide serĉis per la buŝo ŝian buŝon. Poste li diris:

— Tiu ĉi estas prava. Jen kio estas la plej bona en la vivo.

— Pli malpli! Sed krom tio vi amas militon, kiun mi ne ŝatas, ĉar en tendoj la ungoj fendiĝas kaj ĉesas esti rozkoloraj. Cetere ĉiu havas siajn plaĉojn. La Kuprobarba amas kanton, precipe sian propran, kaj la maljuna Scaurus sian korintan vazon, kiu nokte staras apud lia lito, kaj kiun li kisas, se li ne povas dormi. Li forkisis jam ĝiajn randojn. Diru al mi, ĉu vi verkas versaĵojn?

— Ne. Mi neniam kunmetis tutan heksametron.

— Ĉu vi ludas liuton kaj kantas?

— Ne.

— Ĉu vi ĉarveturas?

— Mi partoprenis miatempe vetveturojn en Antiokio, sed sen sukceso.

— Do mi estas tute trankvila pri vi. Kaj al kiu partio en la hipodromo vi apartenas?

— Al la Verduloj.

— Do mi estas tute trankvila, tiom pli, ke vi posedas verdire grandan havaĵon, sed ne estas tiel riĉa kiel Pallas aŭ Seneca. Ĉar vidu — nun bone estas ĉe ni verki versaĵojn, kanti ĉe liuto, deklami kaj vetveturi en cirko, sed ankoraŭ pli bone, kaj precipe pli sendanĝere, estas ne verki versaĵojn, ne ludi, ne kanti kaj ne vetveturi en cirko. Kaj plej bone estas scii admiri, se tion faras la Kuprobarba. Vi estas bela knabo, do ĉio, kio povas vin minaci, estas eble, ke Poppæa enamiĝos je vi. Sed ŝi estas tro sperta por tio. Amon ŝi ĝuis sufiĉe ĉe la du unuaj edzoj, kaj ĉe la tria ŝi aspiras ion alian. Ĉu vi scias, ke tiu malsaĝa Otho ĝis nun amegas ŝin freneze … Li vagas tie inter la rokoj de Hispanujo kaj sopiras, kaj tiel li perdis la antaŭajn kutimojn kaj tiel ĉesis zorgi pri si mem, ke por aranĝi la harojn nun sufiĉas al li tri horoj tage. Kiu povus tion atendi, precipe de Otho.

— Mi komprenas lin, — diris Vinicius. — Sed lialoke mi farus ion alian.

— Kion nome?

— Mi formus fidelajn legiojn el la tieaj montaranoj. Bravaj soldatoj estas tiuj iberianoj.

— Vinicius, Vinicius! Mi preskaŭ volus diri, ke vi ne kapablus al tio. Kaj ĉu vi scias, kial? Ĉar tiajn aferojn oni faras, sed ne parolas pri ili, eĉ kondiĉe. Koncerne min, mi lialoke ridus je Poppæa, ridus je la Kuprobarba, kaj mi formus legiojn ne el iberianoj, sed el iberianinoj. Eventuale mi verkus kelkajn

epigramojn, kiujn mi cetere al neniu legus kiel la kompatinda Ruffinus.

— Vi intencis rakonti al mi lian historion.

— Mi ĝin rakontos al vi en la unctuarium[27].

Sed en la unctuarium la atenton de Vinicius okupis io alia, nome belegaj sklavinoj, kiuj tie atendis la sinbanintojn. Du el ili, negrinoj, similaj al mirindaj statuoj el ebono, komencis ŝmiri iliajn korpojn per delikataj aromaĵoj el Arabujo, aliaj, frigianinoj lertaj en kombado, tenis en la manoj, molaj kaj fleksemaj kiel serpentoj, poluritajn ŝtalajn spegulojn kaj kombilojn, kaj du knabinoj el Koso, similaj simple al diinoj, atendis kiel vestiplicæ[28], ĝis venos la tempo por statusimile faldi la togojn de la sinjoroj.

— Je Zeŭso la Nubkolektanto! — diris Marcus Vinicius. Kian elekton vi havas ĉi tie!

— Mi preferas elekton ol kolekton, — respondis Petronius. — Mia tuta familia[29] en Romo ne superas kvarcent personojn, kaj mi pensas, ke por persona priservado eble nur novriĉuloj bezonas pli multajn homojn.

— Pli belajn korpojn eĉ la Kuprobarba ne posedas, — diris Vinicius, disblovante la nazon.

Je tio ĉi Petronius respondis kun certa amika senzorgeco:

— Vi estas mia parenco, kaj mi estas nek tiel nekomplezema kiel Bassus, nek tiel pedanta kiel Aulus Plautius.

Sed Vinicius, aŭdinte la lastan nomon, forgesis momente pri la knabinoj el Koso, kaj vive levinte la kapon, demandis:

— Kial venis en vian penson Aulus Plautius? Ĉu vi scias, ke mi, elartikiginte la manon apud la urbo, pasigis ĉe ili dekkelkajn tagojn? Okazis, ke Plautius alveturis en la momento de la akcidento, kaj vidante, ke mi tre suferas, kunprenis min en sian hejmon, kaj tie lia sklavo, kuracisto Merio, resanigis min. Ĝuste pri tio mi volis kun vi paroli.

— Kial? Eble vi okaze enamiĝis je Pomponia? Se jes, mi bedaŭras vin: virino nejuna kaj virta! Mi ne povas imagi pli malbonan kuntrafon de cirkonstancoj ol tio. Brrr!

— Ne je Pomponia — eheu![30] — diris Vinicius.

— Je kiu do?

— Se mi mem scius, je kiu? Sed mi eĉ ne scias bone ŝian nomon: Ligia, ĉu Callina? Oni nomas ŝin hejme Ligia, ĉar ŝi devenas el la nacio de la ligoj[31], sed ŝi havas sian barbaran nomon: Callina. Stranga estas la domo de Plautius: svarmoplena kaj senbrua kiel la boskoj en Subiako[32]. Dum dek kelkaj tagoj mi ne sciis, ke tie loĝas diino. Sed foje, je tagiĝo, mi ekvidis ŝin, lavanta sin en la ĝardena fontano. Kaj mi ĵuras je la ŝaŭmo, el kiu naskiĝis Afrodito, ke la radioj de la matenruĝo trabrilis ŝian korpon. Mi pensis, ke kiam la suno leviĝos, ŝi solviĝos antaŭ mi en lumo, kiel solviĝas ĉielruĝo. De tiu tempo mi vidis ŝin dufoje, kaj ankaŭ de tiu tempo mi ne konas trankvilon, mi ne havas aliajn dezirojn, mi ne volas scii, kion povas doni al mi la urbo, mi ne volas virinojn, nek oron, mi ne volas korintajn kupraĵojn, nek sukcenon, nek perlamoton, nek vinon, nek festenojn, mi nur volas Ligian. Mi diras al vi sincere, Petronius, ke mi sopiras je ŝi, kiel la Dormo, prezentita sur la mozaiko en via tepidarium, sopiris je Pasiteo[33], mi sopiras dum tutaj tagoj kaj noktoj.

— Se ŝi estas sklavino, aĉetu ŝin.

— Ŝi ne estas sklavino.

— Kio ŝi estas do? Liberigitino de Plautius?

— Neniam estinte sklavino, ŝi ne povis esti liberigita.

— Sekve?

— Mi ne scias: reĝa filino, aŭ io simila.

— Vi ekinteresas min, Vinicius.

— Sed se vi volos min aŭskulti, mi kontentigos vian intereson. La historio ne estas tro longa. Vi eble persone konis Vanniuson, la reĝon de la svevoj, kiu, ekzilita el sia patrujo, dum longa tempo restadis en Romo, kaj eĉ famiĝis per feliĉa kubludado kaj per bona veturigado. La cezaro Drusus ree surtronigis lin. Vannius, kiu estis efektive brava homo, en la komenco regis bone kaj sukcese militis, sed poste li komencis rabi per ĉiuj manieroj, ne nur de la najbaroj, sed ankaŭ de la propraj svevoj. Tiam Vangio kaj Sido, liaj du nevoj kaj filoj de Vibilius, la reĝo de la hermanduroj, decidis devigi lin denove iri en Romon … provi la feliĉon en kubludado.

— Mi memoras, tio estis en la tempo de Claudius, antaŭ nelonge.

— Jes! Eksplodis milito. Vannius helpvokis la jazigojn, kaj liaj simpatiaj nevoj la ligojn, kiuj, aŭdinte ion pri la riĉaĵoj de Vannius kaj allogitaj per espero de militraboj, venis en tia nombro, ke la cezaro Claudius mem komencis timi pri la apudlima paco. Claudius ne volis miksi sin en la militojn de la barbaroj, li tamen skribis al Atelius Hister, kiu komandis la apuddanuban legion, ke li zorge atentu la sorton de la milito kaj ne permesu konfuzi nian pacon. Tiam Hister postulis de la ligoj, ke ili promesu ne transpasi nian limon, kion ili ne nur

konsentis, sed donis garantiulojn, inter kiuj troviĝis la edzino kaj filino de ilia militestro … Vi scias ja, ke la barbaroj militiras kun siaj edzinoj kaj infanoj … Kaj jen mia Ligia estas la filino de tiu militestro.

— Kiel vi eksciis tion?

— Aulus Plautius mem rakontis al mi. La ligoj efektive ne transpasis tiam nian limon, sed la barbaroj venas kiel uragano, kaj forkuras kiel uragano. Tiel ankaŭ malaperis la ligoj kun siaj uraj kornoj sur la kapoj. Ili venkis la svevojn kaj jazigojn de Vannius, sed ilia reĝo pereis, kaj ili foriris kun rabaĵoj, lasante la garantiulojn ĉe Hister. La patrino baldaŭ mortis, kaj ne sciante, kion fari kun la infano, Hister forsendis ĝin al la provincestro de la tuta Germanujo, Pomponius. Tiu ĉi, fininte la militon kontraŭ la kattoj, revenis Romon, kie, kiel vi scias, Claudius permesis al li soleni la triumfon. La knabino paŝis tiam post la ĉaro de la venkinto, sed kiam la soleno finiĝis, siavice Pomponius ne sciis, kion fari kun ŝi, ĉar oni ne povis trakti la garantiulinon kiel militkaptitinon, kaj fine li donis ŝin al sia fratino, Pomponia Græcina, la edzino de Plautius. En ilia domo, kie ĉiuj estas virtaj, komencante de la gemastroj, kaj finante per dombirdoj en la birdejo, ŝi plenkreskis, bedaŭrinde tiel virta kiel Græcina mem, kaj tiel belega, ke eĉ Poppæa aspektus apud ŝi kiel aŭtuna figo apud hesperida pomo.

— Kaj?

— Kaj mi ripetas al vi, ke de kiam mi vidis, kiel la sunradioj trabrilis ŝian korpon ĉe la fontano, mi enamiĝis je ŝi freneze.

— Ŝi estas do tiel diafana kiel petromizo, aŭ juna sardino?

— Ne ŝercu, Petronius, kaj se vin erarigas la facileco, kun kiu mi mem parolas pri mia pasio, sciu, ke sub helkolora vesto ofte profundaj vundoj sin kaŝas. Mi devas diri al vi ankaŭ, ke,

revenante al Azio, mi dormis unu nokton en templo de Mopsuso por havi aŭguran sonĝon. Kaj en la sonĝo aperis antaŭ mi Mopsuso mem kaj antaŭdiris, ke en mia vivo granda ŝanĝo okazos pro amo.

— Mi aŭdis, kiel Plinius diris, ke li ne kredas je la dioj, sed kredas je sonĝoj, kaj eble li pravas. Miaj ŝercoj ankaŭ ne malhelpas al mi pensi kelkfoje, ke efektive ekzistas nur unu dia estaĵo, pratempa, ĉiopova, krea — Venus Genitrix[34]. Ŝi kunigas la animojn, ŝi kunigas la korpojn kaj aĵojn. Eroso eligis la mondon el ĥaoso. Ĉu li faris bone, tio estas alia demando, sed ĉar tiel estas, ni devas konfesi lian potencon, kvankam ni rajtas ne beni ĝin …

— Ha, Petronius, pli facile estas filozofi ol doni bonan konsilon.

— Diru al mi, kion ĝuste vi volas?

— Mi volas havi Ligian. Mi volas, ke miaj brakoj, kiuj nun ĉirkaŭas nur aeron, povu ĉirkaŭi ŝin kaj alpremi al la brusto. Mi volas spiri per ŝia spiro. Se ŝi estus sklavino, mi donus por ŝi al Aulus cent knabinojn kun piedoj blankigitaj per kalko, signe ke ili estas unuafoje vendataj. Mi volas havi ŝin en mia domo tiel longe, ĝis mia kapo estos blanka kiel la pinto de Sorakto en vintro.

— Ŝi ne estas sklavino, sed cetere ŝi apartenas al la familia de Plautius, kaj ĉar ŝi estas forlasita infano, oni povas konsideri ŝin alumna[35]. Plautius povus ŝin cedi al vi, se li volus.

— Vi evidente ne konas Pomponian Græcinan. Cetere ili ambaŭ amas ŝin kiel propran infanon.

— Pomponian mi konas. Vera cipreso. Se ŝi ne estus edzino de Aulus, oni povus dungi ŝin kiel ploristinon. De la morto de

Julia ŝi ne demetis la nigran stola, kaj entute ŝi aspektas, kvazaŭ ŝi estus jam dumvive paŝanta sur kampo surkreskita de asfodeloj. Plie, ŝi estas univira, do inter niaj virinoj, eksedziniĝantaj kvar- aŭ kvinfoje, ŝi estas samtempe fenikso. Sed aŭskultu! Ĉu vi aŭdis, ke la fenikso laŭdire vere elkoviĝis nun en la supra Egipto, kio okazas al ĝi ne pli ofte ol unufoje dum kvincent jaroj?

— Petronius, Petronius! Pri la fenikso ni babilos alifoje.

— Kion mi diru al vi, mia Marcus. Mi konas Auluson Plautiuson, kiu, kvankam mallaŭdas mian vivmanieron, havas al mi certan simpation, kaj eble eĉ estimas min pli ol aliajn, ĉar li scias, ke mi neniam estis denuncisto, kiel ekzemple Domitius Afer, Tigellinus kaj la tuta bando da amikoj de Ahenobarbus. Krom tio, ne ŝajnigante min stoiko, mi tamen plurfoje malaprobis tiajn agojn de Nero, je kiuj Seneca kaj Burrhus fermetis la okulojn. Se vi kredas, ke mi povas ion atingi por vi ĉe Aulus, mi estas preta servi al vi.

— Mi kredas, ke vi povas. Vi havas influon je li, kaj krom tio via menso abundas je neelĉerpeblaj rimedoj. Se vi esplorus la situacion kaj parolus kun Plautius…

— Vi trotaksas mian influon kaj spritecon, sed se en tio konsistas la afero, mi parolos kun Plautius tuj, kiam ili revenos en la urbon.

— Ili revenis antaŭ du tagoj.

— Ni iru do en la triclinium, kie nin atendas matenmanĝo, kaj poste, fortiĝinte, ni ordonos porti nin al Plautius.

— Ĉiam vi estis kara al mi, — respondis vive Vinicius, — sed nun mi simple starigos inter miaj laroj[36] vian statuon tiel belan, kiel ĉi tiu — kaj dediĉos al ĝi oferojn.

Dirinte tion, li turnis sin al la statuoj, kiuj ornamis unu tutan flankon de la aromplena halo.

Poste li aldonis:

— Je la lumo Helioso! Se la dia Aleksandro estis simila al vi — oni ne miru je Heleno![37]

Kaj en tiu ekkrio estis tiom da sincereco, kiom da flato. Ĉar Petronius, kvankam pli aĝa kaj malpli atleta, estis eĉ pli bela ol Vinicius. La virinoj en Romo admiris ne nur lian flekseman menson kaj la guston, pro kiu li gajnis la titolon de arbitro de eleganteco — sed ankaŭ lian korpon. Tiu admiro estis videbla eĉ sur la vizaĝoj de la du knabinoj el Koso, nun faldantaj lian togon, el kiuj unu, nomata Eunice, kaŝe lin amanta, rigardis en liajn okulojn humile kaj admire.

Sed li eĉ tion ne atentis, nur, ridetinte al Vinicius, citis responde la esprimon de Seneca pri la virinoj:

— Animal impudens[38] … k.t.p.

Kaj poste, metinte la brakon ĉirkaŭ liajn ŝultrojn, li elkondukis lin al la triclinium.

En la unctuarium la du grekaj knabinoj, la frigianinoj kaj la du negrinoj komencis ordigi la epilichnia kun aromaĵoj. Sed en la sama momento el post la flankentirita kurteno de la frigidarium[26] montriĝis la kapoj de la banistoj kaj aŭdiĝis mallaŭta: «sss!» — kaj responde al tio unu el la grekinoj, la frigianinoj kaj la du etiopaj knabinoj, saltkurinte, rapidege malaperis post la kurteno. En la banejo komenciĝis momentoj de petolo kaj volupto, kiujn la inspektoro ne malpermesis, ĉar li mem ofte partoprenis en similaj diboĉoj. Cetere ankaŭ Petronius suspektis tion, sed ĉar li estis homo indulgema kaj nevolonte punadis, li rigardis tion per duonfermitaj okuloj.

En la unctuarium restis sole Eunice. Dum certa tempo ŝi aŭskultis la voĉojn kaj ridojn, direktantajn sin for al la laconicum, fine, preninte la tabureton inkrustitan per sukceno kaj eburo, sur kiu antaŭ momento sidis Petronius, ŝi alŝovis ĝin atente al lia statuo.

La unctuarium estis plena de sunlumo kaj koloroj, brilantaj de la ĉielarkaj marmoroj, per kiuj estis korvritaj la muroj. Eunice suriris la tabureton — kaj, troviĝinte samalte kun la statuo, ŝi subite ĵetis la brakojn ĉirkaŭ ĝian kolon, — poste ŝi forĵetis malantaŭen siajn orajn harojn, kaj, alŝovinte sian rozkoloran korpon al la blanka marmoro, komencis ekstaze premi la buŝon al la malvarmaj lipoj de Petronius.

Ĉapitro II

Post la tiel nomata matenmanĝo, al kiu la du kamaradoj sidiĝis tiam, kiam ordinaraj mortemuloj estis jam longe post la posttagmeza prandium, Petronius proponis mallongan dormon. Laŭ li la tempo estis ankoraŭ tro frua por fari vizitojn. Estas vere homoj, kiuj komencas viziti konatojn je sunleviĝo, kaj plie konsideras tiun kutimon malnova, roma. Sed li, Petronius, konsideras ĝin barbara. La posttagmezaj horoj estas la plej konvenaj, sed ne pli frue ol la suno transiras al la templo de Jovo la Kapitola kaj komencas brili deflanke sur Forumon. En aŭtuno ordinare estas ankoraŭ tre varme, kaj la homoj volonte dormas post la manĝo. Intertempe agrable estas aŭskulti la murmuradon de la fontano en la atrium, kaj post la nepra paŝmilo dormi iomete en la ruĝa lumo, penetranta tra purpura, duone surtirita velarium.

Vinicius konfesis liajn vortojn pravaj, kaj ili komencis promeni, en senzorga maniero parolante pri tio, kio okazas sur Palatino kaj en la urbo, kaj iom filozofiumante pri la vivo. Poste Petronius iris en cubiculum, sed li ne dormis longe. Duonhoron poste li eliris, kaj, ordoninte alporti al si verbenon, komencis ĝin flari kaj froti per ĝi siajn manojn kaj tempiojn.

— Vi ne imagas, — li diris, — kiel tio vigligas kaj freŝigas. Nun mi estas preta.

Portilo atendis jam delonge, do ili sidiĝis kaj ordonis porti sin al Vicus Patricius, al la domo de Aulus. La insula de Petronius trovis sin sur la suda deklivo de Palatino, apud la t.n. Carinæ, kaj tiel la plej mallonga vojo estus malsupre de Forum, sed ĉar Petronius volis ĉe tiu okazo viziti la juveliston Idomen, li ordonis, ke oni portu ilin tra Vicus Apollinis kaj

Forum al Vicus Sceleratus, ĉe kies angulo estis multegaj ĉiuspecaj vinejoj.

Grandegaj negroj levis la portilon kaj ekiris, antaŭataj de sklavoj, nomataj pedisequi. Petronius dum certa tempo silente levadis siajn manojn, aromajn per verbeno, al la nazo, kaj ŝajnis mediti pri io. Post momento li diris:

— Venis al mi la ideo, ke se via arbara nimfo ne estas sklavino, ŝi povus forlasi la domon de Plautius kaj translokiĝi en la vian. Vi ĉirkaŭigus ŝin per amo kaj surŝutus per riĉaĵoj, kiel mi mian adoratan Chrysothemison, kiu, inter ni dirante, tedas min jam almenaŭ same kiel mi ŝin.

Markus skuis la kapon.

— Ne? — demandis Petronius. — En plej malbona okazo la afero venus antaŭ la cezaron, kaj vi povas esti certa, ke eĉ nur dank’ al mia influo nia Kuprobarba favorus vian flankon.

— Vi ne konas Ligian, — respondis Vinicius.

— Lasu do min demandi, ĉu vi ŝin konas pli ol laŭvide? Ĉu vi parolis al ŝi? Ĉu vi konfesis al ŝi vian amon?

— Mi vidis ŝin unue ĉe la fontano, kaj poste mi ankoraŭ dufoje renkontis ŝin. Memoru, ke dum mia restado en la domo de Aulus mi loĝis en flanka pavilono, destinita por gastoj, kaj, havante elartikigitan manon, mi ne povis partopreni la komunajn manĝojn. Nur vespere, antaŭ la tago, por kiu mi anoncis mian forveturon, mi renkontis Ligian ĉe la vespermanĝo — kaj mi povis diri al ŝi eĉ ne unu vorton. Mi devis aŭskulti Auluson, kiu rakontis pri siaj venkoj en Britujo, kaj poste pri la ruino de la malgrandaj bienoj en Italujo, kiun ankoraŭ Licinius Stolo penis kontraŭagi. Entute mi ne scias, ĉu Aulus kapablas paroli pri io alia, kaj ne pensu, ke ni sukcesos tion eviti, se nur vi ne preferas

aŭskulti pri la malharditeco de la nuna tempo. Ili havas en siaj birdejoj fazanojn, sed ne manĝas ilin, akceptinte la principon, ke formanĝo de ĉiu fazano proksimigas la finon de la roma potenco. La duan fojon mi renkontis ŝin apud ĝardena cisterno, tenanta en la mano ĵus elŝiritan kanon, kies tufan finon ŝi trempis en la akvo kaj surŝprucis la iridojn kreskantajn ĉirkaŭe. Rigardu miajn genuojn. Je la ŝildo de Heraklo, mi diras al vi, ke ili ne tremis, kiam kontraŭ niajn maniplojn iris, muĝante, la hordoj de partoj — sed ili tremis ĉe tiu cisterno. Kaj konfuzita kiel infano, kiu ankoraŭ portas bulla ĉe la kolo, nur per la okuloj mi petegis kompaton, longe ne povante eldiri eĉ vorton.

Petronius rigardis lin kun certa envio.

— Feliĉulo! — li diris, — se eĉ la mondo kaj la vivo estus plej malbonaj, restos en ili unu eterna bono — la juneco!

Kaj post momento li demandis.

— Ĉu vi ne alparolis ŝin?

— Jes. Rekonsciiĝinte iom, mi diris, ke mi revenas el Azio, ke mi elartikigis la manon apud la urbo kaj multe suferis, sed nun, kiam mi devas forlasi tiun gastaman domon, mi vidas, ke suferado ĉi tie pli valoras ol aliloke ĝojo, malsano pli ol aliloke sano. Ŝi aŭskultis miajn vortojn ankaŭ konfuzita, desegnante ion per la kano sur la safrana sablo. Poste ŝi levis la kapon, ankoraŭfoje rigardis tiujn faritajn signojn, ankoraŭfoje min, kvazaŭ volante ion demandi — kaj subite ŝi forkuris, kiel hamadriado de malsprita faŭno.

— Ŝi certe havas belegajn okulojn.

— Kiel maro — kaj mi dronis en ili, kiel en maro. Kredu al mi, ke Arĥipelago estas malpli blua. Momenton poste alkuris la

malgranda Plautius kaj komencis ion demandi. Sed mi ne komprenis, kion li diris.

— Ho Ateno! — ekkriis Petronius, — forprenu la kovraĵon, per kiu Eroso kovris la okulojn de ĉi tiu knabo — aŭ li rompos al si la kapon kontraŭ kolono en la templo de Venuso.

Kaj li turnis sin al Vinicius:

— Ho, vi printempa burĝono sur la arbo de la vivo, vi unua verda branĉeto de vinberujo! Mi devus, anstataŭ al Plautius, portigi vin al Gelotius, kiu havas lernejon por knaboj, ne havantaj scion pri la vivo.

— Kion vi ĝuste volas de mi?

— Kaj kion ŝi desegnis sur la sablo? Ĉu ne la nomon de Amoro, ĉu ne koron, trapafitan per lia sago, aŭ ion similan, laŭ kio vi povus konjekti, ke satirusoj jam flustris en la orelon de tiu nimfo diversajn sekretojn de la vivo? Kiel vi povis ne rigardi tiujn signojn?

— De pli longe mi portas togon ol vi pensas, — diris Vinicius, — kaj antaŭ ol alkuris la malgranda Aulus, mi atente rigardis tiujn signojn. Mi ja scias, ke en Grekujo kaj en Romo knabinoj ofte skribas sur sablo konfesojn, kiujn ne volas eldiri iliaj buŝoj … Sed divenu, kion ŝi desegnis?

— Se ion alian ol mi diris, mi ne divenos.

— Fiŝon.

— Kion vi diras?

— Mi diras: fiŝon. Ĉu ĝi devis signifi, ke en ŝiaj vejnoj ĝis nun malvarma sango fluas? — mi ne scias! Sed vi, kiu min nomis

printempa burĝono sur la arbo de la vivo, scios sendube klarigi tiun signon pli bone?

— Carissime! Tian demandon faru al Plinius. Li havas scion pri la fiŝoj. Se la maljuna Apicius vivus ankoraŭ, eble li ankaŭ povus ion diri al vi pri tio, ĉar li formanĝis dum sia vivo pli da fiŝoj ol povas enteni samtempe la Neapola golfo.

Sed la plua interparolo rompiĝis, ĉar oni enportis ilin en svarmoplenajn stratojn, kie ĝin malhelpis la homa bruado. Tra Vicus Apollinis ili direktis sin al Forum Romanum, kie en bela vetero, antaŭ subiro de la suno, kunvenis amasoj da senfaremaj urbanoj por promeni inter la kolonoj, rakonti novaĵojn kaj aŭskulti ilin, vidi portatajn portilojn kun eminentuloj, fine eniri vendejojn de juvelistoj, librovendejojn, negocejojn, kie oni ŝanĝadis monon, vendejojn de ŝtofoj, de bronzaĵoj, kaj ĉiajn aliajn, kiuj trovis sin amase en la domoj, okupantaj la flankon de la placo kontraŭ Kapitolo. La duono de Forumo, kuŝanta senpere sub la kastelaj abruptaĵoj, estis jam dronanta en ombro, dum la kolonoj de la pli alte starantaj temploj oris ankoraŭ en lumo kaj bluo. Tiuj, kiuj kuŝis pli malalte, ĵetadis longformajn ombrojn sur la marmorajn platojn, kaj ĉie ili estis tiel multaj, ke la rigardo inter ili perdis la vojon, kiel en arbaro. Ŝajnis, ke tiuj konstruaĵoj kaj kolonoj kvazaŭ sufokas sin unu inter aliaj. Ili levis sin en tavoloj, vico super vico, etendis sin dekstren kaj maldekstren, atakis la deklivojn, premis sin al la kastela murego aŭ unu al aliaj, simile al pli kaj malpli grandaj, pli kaj malpli dikaj, oretaj kaj blankaj trunkoj, jen florantaj sub la arkitravoj per akantaj floroj, jen volvitaj en jonstilajn kornojn, aŭ finitaj per simpla, dorisa kvadrato. Super tiu arbaro brilis koloraj triglifoj, el timpanoj elstaradis skulptitaj figuroj de dioj, de suproj flugilhavaj kvadrigoj kvazaŭ volis levi sin en aeron, en tiun bluon, kiu flugpendis trankvile super tiu urbo de temploj. En la mezo de la placo kaj rande fluis rivero da homoj: amasoj promenis sub la

arkadoj de la baziliko de Julio Cezaro, amasoj sidis sur la ŝtuparo de Kastoro kaj Polukso kaj svarmis apud la templeto de Vesto, similaj sur tiu grandega marmora fono al diverskoloraj aroj da papilioj aŭ skaraboj. De supre, per la grandegaj ŝtupoj, flanke de la templo, dediĉita «Jovi optimo maximo», alfluis novaj ondoj. Ĉe Rostra[39] oni aŭskultis iujn hazardajn parolantojn; tie kaj ie aŭdiĝis krioj de stratvendistoj, vendantaj fruktojn, vinon aŭ akvon, miksitan kun figsuko, de trompistoj, rekomendantaj mirindajn kuracilojn, de aŭguristoj, trovistoj de kaŝitaj trezoroj, klarigistoj de sonĝoj. Kelkloke kun la bruo de interparoloj kaj alvokoj miksis sin sonoj de sistra[40], de egipta sambuca[41] aŭ de grekaj flutoj. Kelkloke malsanuloj, piuloj aŭ ĉagrenitoj portis oferojn en templojn. Inter la homoj, sur la ŝtonaj platoj, amasiĝadis aretoj da kolomboj, avidaj je la oferaj grajnoj, similaj al moviĝemaj, diverskoloraj kaj malhelaj makuloj, foje leviĝante supren kun laŭta flugilklakado, kaj jen falante sur lokojn, liberigitajn de la homamaso. De tempo al tempo la svarmantaj aroj disiĝadis antaŭ portiloj, en kiuj oni vidis subtilajn virinajn vizaĝojn aŭ kapojn de senatanoj kaj kavaliroj, kun trajtoj kvazaŭ rigidaj kaj lacaj de vivpenado. La diverslingva amaso laŭte ripetadis iliajn nomojn, aldonante kromnomojn, mokojn aŭ laŭdojn. Inter senordaj grupoj de tempo al tempo trapuŝadis sin, marŝante mezurpaŝe, taĉmentoj da soldatoj aŭ vigiloj[42], gardantaj la stratan ordon. La grekan lingvon oni aŭdis ĉirkaŭe same ofte kiel la latinan.

Vinicius, kiu jam longe ne estis en la urbo, rigardis kun certa scivolo tiun homan svarmantaron kaj tiun Forum Romanum, regantan la ondaron de la mondo, kaj samtempe tiel de ĝi superverŝitan, ke Petronius, kiu penetris la penson de sia kunulo, nomis ĝin «la nesto de kviritoj — sen kviritoj». Efektive, la indiĝena elemento preskaŭ perdis sin en tiu amasego, konsistanta el ĉiuj rasoj kaj nacioj. Oni vidis tie etiopojn, blondharajn grandegulojn el la malproksima Nordo,

britojn, gaŭlojn kaj ĝermanojn, oblikvokulajn loĝantojn de Seriko, homojn el apud Eŭfrato kaj homojn el apud Induso, kun barboj pentritaj brikkolore, sirianojn el apud la bordoj de Oronto, kun okuloj nigraj kaj dolĉaj, sekajn kiel osto, loĝantojn de la arabaj dezertoj, kavbrustajn judojn, egiptanojn kun eterna indiferenta rideto sur la vizaĝoj, kaj numidojn, kaj afrojn, grekojn el Greklando, kiuj egale kun la romanoj regis la urbon, sed regis per scienco, arto, saĝo kaj ruzo, grekojn el la insuloj kaj el Malgranda Azio, kaj el Egipt[uj]o, kaj el Italujo, kaj el Narbona Gaŭlujo. En la amaso de sklavoj kun truitaj oreloj ne mankis ankaŭ liberaj, nenionfarantaj indiĝenoj, kiujn la cezaro amuzis, nutris kaj eĉ vestis, kaj liberaj fremdlandanoj, kiujn logis en la grandegan urbon facileco de la vivo kaj esperoj de favoro de Fortuno; ne mankis stratvendistoj kaj pastroj de Serapiso kun palmaj branĉoj en la manoj, kaj pastroj de Izido, sur kies altarojn oni portis pli da oferoj ol en la templon de Kapitola Jovo, — kaj pastroj de Cibelo, tenantaj en la manoj orajn rizherbojn, kaj pastroj de migrantaj dioj, kaj orientaj dancistinoj kun helkoloraj mitroj, kaj vendistoj de amuletoj, kaj dresistoj de serpentoj, kaj ĥaldeaj magiistoj, kaj fine homoj sen ia okupo, kiuj ĉiusemajne venadis peti grenon el la apudtibraj grenejoj, batalis pro loteriaj biletoj en cirkoj, pasigadis noktojn en senĉese falantaj domoj en la transtibra kvartalo, kaj tagojn sunajn kaj varmajn en kriptoportikoj, en malpuraj manĝejoj en Suburra, sur la ponto de Milvius aŭ antaŭ insulæ de riĉuloj, kie de tempo al tempo oni ĵetadis al ili restaĵojn, lasitajn post manĝo de sklavoj.

Petronius estis bone konata al tiuj amasoj. La orelojn de Vinicius atingis senĉese: «Hic est!» («jen li!») Oni amis lin pro lia malavareco, kaj lia populareco kreskis, de kiam oni sciis, ke li pledis antaŭ la cezaro kontraŭ la mortkondamno, verdiktita je la tuta familia, t.e. ĉiuj, sendiference de la sekso kaj aĝo, sklavoj de prefekto Pedanius Secundus, tial, ke unu el ili mortigis tiun kruelulon en momento de

malespero. Petronius verdire laŭte ripetadis, ke tio estis al li indiferenta, kaj ke li pledis antaŭ la cezaro nur private, kiel arbiter elegantiarum, kies estetikajn sentojn indignis tiu barbara buĉo, inda je iaj scitoj, ne je romanoj. Malgraŭ tio la popolo, kiu indignis pro la buĉo, amis de tiu tempo Petroniuson.

Sed li ne atentis tion. Li memoris, ke tiu ĉi popolo amis ankaŭ Britannicuson, kiun Nero venenigis, kaj Agrippinan, kiun li ordonis murdi, kaj Octavian, kiun oni sufokis sur Pandataria, antaŭe malferminte ŝiajn vejnojn en varmega vaporo, kaj Rubeliuson Plautuson, kiu estis ekzilita, kaj Thrasean, al kiu ĉiu morgaŭo povis alporti mortverdikton. La amon de la popolo oni povis pli ĝuste konsideri malbona aŭguro, kaj la skeptika Petronius estis samtempe superstiĉa. La amason li malestimis duoble: kiel aristokrato kaj kiel estetikulo. Homoj, odorantaj rostitan fabon, kiun ili portis ĉebruste, kaj krom tio senĉese raŭkaj kaj ŝvitantaj de morao-ludado ĉe stratanguloj kaj peristiloj, ne indis, antaŭ liaj okuloj, la nomon de homoj.

Respondante do nek aplaŭdojn, nek kisojn, de tie kaj ie sendatajn al li per gestoj, li rakontis al Marcus la aferon de Pedanius, mokante ĉe tio la ŝanĝemon de la strata aĉularo, kiu, tagon post la danĝera ekscito, aplaŭdis Neron, traveturantan al la templo de Jovo Statoro. Sed antaŭ la librovendejo de Avirunus li ordonis halti, kaj, elirinte, aĉetis multornaman manusktipton, kiun li transdonis al Vinicius.

— Jen donaco por vi, — li diris.

— Dankon! — respondis Vinicius.

Poste, rigardinte la titolon, li demandis:

— Satyricon? Io nova. Kiu ĝin verkis?

— Mi. Sed mi ne volas imiti Ruffinuson, kies historion mi intencis al vi rakonti, nek Fabriciuson Vejenton: tial neniu tion scias, kaj vi al neniu diru.

— Vi ja diris, ke vi ne verkas versaĵojn, — diris Vinicius, — kaj ĉi tie mi vidas prozon, dense interplektitan kun ili.

— Kiam vi legos, atentu speciale la festenon ĉe Trimalchio. Koncerne versaĵojn — ili naŭzas min, de kiam Nero verkas eposon. Vidu, Vitulius, volante senpezigi la stomakon, uzas eburan bastoneton, kiun li enŝovas en la gorĝon; aliaj helpas sin per fenikopteraj plumoj, trempitaj en olivoleo aŭ timiana dekoktaĵo — kaj mi legas poeziaĵojn de Nero — kaj la efiko estas tuja. Mi povas ilin poste laŭdi, se ne kun pura konscienco, almenaŭ kun pura stomako.

Tion dirinte, li haltigis la portilon antaŭ la vendejo de la juvelisto Idomen, kaj, priparolinte kun li la aferon de la gemoj, ordonis porti la portilon rekte al la domo de Aulus.

— Envoje mi rakontos al vi por montri, kion signifas la aŭtora ambicio, la historion de Ruffinus.

Sed antaŭ ol li ĝin komencis, ili eniris sur Vicus Patricius kaj baldaŭ troviĝis antaŭ la hejmo de Aulus. Juna kaj fortstatura ianitor[43] malfermis al ili la pordon kondukantan al ostium[44], super kiu pigo, fermita en kaĝo, krie salutis ilin per la vorto salve! Trapasante el la dua vestiblo, nomata ostium, en la ĝustan atrium, Vinicius diris:

— Ĉu vi rimarkis, ke la pordisto ĉi tie estas sen katenoj?

— Ĝi estas stranga domo, — respondis duonvoĉe Petronius. — Vi scias verŝajne, ke oni suspektis Pomponian Græcinan pri konfesado de orienta superstiĉo, kiu konsistas en adorado de iu Chrestos. Ŝajnas, ke tiun servon faris al ŝi Crispinilla, kiu ne povas pardoni al Pomponia, ke unu edzo

sufiĉis al ŝi por la tuta vivo. — Univira! … Eĉ plado da agarikoj el Noriko ne estas hodiaŭ tia maloftaĵo en Romo. Ŝi estis juĝata de hejma tribunalo.

— Vi pravas, ke ĝi estas stranga domo. Mi rakontos al vi poste, kion mi ĉi tie aŭdis kaj vidis.

Dume ili troviĝis en la atrium. Sklavo estranta ĝin, atriensis, sendis alian, nomatan nomenclator[12], por anonci la alvenon de la gastoj, kaj samtempe servistoj alŝovis al ili seĝojn kaj piedbenketojn. Petronius, kiu, imagante, ke en ĉi tiu severa domo regas ĉiama malgajeco, neniam estis ĉi tie, rigardis ĉirkaŭen kun certa miro kaj kvazaŭ kun seniluziiĝo, ĉar la atrium impresis pli ĝuste gaje. De supre, tra granda malfermaĵo, enfaladis kolono da hela lumo, splitanta sin en mil fajrerojn sur fontano. Kvadrata lageto kun fontano en la mezo, nomata impluvium, destinita por akceptadi pluvon enfalantan dum malbela vetero, estis ĉirkaŭita per anemonoj kaj lilioj. Speciale liliojn oni videble amis en tiu ĉi domo, ĉar ili estis tie grandare, blankaj, kaj ruĝaj kaj fine safirbluaj iridoj, kies delikataj petaloj estis kvazaŭ arĝentitaj de akva polvo. Meze de malsekaj muskoj, inter kiuj estis kaŝitaj florpotoj kun lilioj, kaj meze de folioj vidigis bronzaj statuetoj, prezentantaj infanojn kaj akvajn birdojn. En unu angulo cervino, ankaŭ fandita el bronzo, klinis sian kapon, verdrustintan pro malsekeco, al la akvo, kvazaŭ volante trinki. La planko de la atrium estis el mozaiko; la muroj, parte inkrustitaj per ruĝa marmoro, parte pentrornamitaj per arboj, fiŝoj, birdoj kaj grifoj logis la okulojn per riĉeco de la koloroj. La pordokadroj al flankaj ĉambroj estis ornamitaj per testuda ŝelo aŭ eĉ eburo; ĉe la muroj inter la pordoj staris statuoj de la antaŭuloj de Aulus. Ĉie oni vidis trankvilan bonstaton, malproksiman de lukso, sed noblan kaj memrespektan.

Petronius, kiu loĝis senkompare pli riĉe kaj elegante, povis tamen trovi tie eĉ ne unu objekton, kiu ofendus lian guston — kaj ĝuste li turnis sin kun tiu rimarko al Vinicius, kiam subite sklavo velarius flankentiris la kurtenon apartigantan la atrium, kaj en la fundo de la domo montriĝis rapide alvenanta Aulus Plautius.

Li estis homo, proksimiĝanta al la vesperaj tagoj de la vivo, kun kapo kovrita de blanka prujno, sed vigla, kun vizaĝo energia, iom tro mallonga, sed ankaŭ iom simila al kapo de aglo. Tiufoje bildis sin sur ĝi ioma miro kaj eĉ maltrankvilo kaŭze de la neatendita alveno de la amiko, kunulo kaj konfidato de Nero.

Sed Petronius estis tro lerta mondano kaj tro penetrema homo por tion ne rimarki, do post la unuaj salutoj li deklaris kun la tuta elokventeco kaj flueco, kiun li sciis montri, ke li venas danki por la zorgado, kiun en tiu domo ricevis la filo de lia fratino, kaj ke sole dankemo estas la kaŭzo de lia vizito, al kiu cetere kuraĝigis lin la malnova konateco kun Aulus.

Aulus siaflanke certigis lin, ke li estas bonvena gasto, kaj koncerne dankemon, li diris, ke li mem sentas sin lia ŝuldanto, kvankam Petronius certe ne divenas la kaŭzon.

Efektive Petronius tute ĝin ne divenis. Vane levinte supren siajn nuksokolorajn okulojn, li streĉis la menson por rememori plej etan servon, faritan al Aulus aŭ al iu alia. Li rememoris neniun, krom eble tiu, kiun li intencis fari al Vinicius. Pretervole povis verdire okazi io simila, sed nur pretervole.

— Mi amas kaj tre ŝatas Vespasianon, — respondis Aulus — al kiu vi savis la vivon, kiam foje trafis lin la malfeliĉo endormiĝi dum aŭskultado de versaĵoj de la cezaro.

— Trafis lin feliĉo, — diris Petronius, — ĉar li ne aŭdis ilin, sed mi ne neas, ke ĝi povis finiĝi malfeliĉe. La Kuprobarba nepre volis sendi al li centuriestron kun amika komisio, ke li malfermu al si la vejnojn.

— Kaj vi, Petronius, priridis lin.

— Jes, aŭ kontraŭe: mi diris al li, ke se Orfeo sciis dormigi per kanto sovaĝajn bestojn, lia triumfo estas egala, se li sukcesis endormigi Vespasianon. Ahenobarbuson oni povas mallaŭdi, sed kondiĉe, ke malgranda mallaŭdo entenu grandegan flaton. Nia moŝta aŭgustino, Poppæa, komprenas tion tre bone.

— Bedaŭrinde, tia estas nia tempo, — respondis Aulus. — Mankas al mi du antaŭaj dentoj, kiujn forrompis al mi ŝtono, ĵetita per mano de brito, kaj tamen la plej feliĉajn tagojn de mia vivo mi pasigis en Britujo…

— Feliĉajn, ĉar venkajn, — alĵetis Vinicius.

Sed Petronius, ektiminte, ke la maljuna komandanto komencos paroli pri siaj iamaj militoj, ŝanĝis la temon de la konversacio. Jen en la ĉirkaŭaĵoj de Prenesto kamparanoj trovis mortintan lupidon kun du kapoj, kaj dum la antaŭhieraŭa fulmotondro tondro derompis angulaĵon de la templo de Luno, kio, konsiderante la malfruan aŭtunon, estis senekzempla okazo. Unu homo, Cotta, kiu tion rakontis al li, aldonis ankaŭ, ke la pastroj de tiu templo antaŭdiras pro tio falon de grandega domo, kiun eviti oni povus nur por prezo de eksterordinaraj oferoj.

Aulus, aŭskultinte la rakonton, esprimis la opinion, ke tiajn signojn oni tamen ne devas bagateligi. Ke la dioj povas esti koleraj pro la superplena nombro da krimoj, en tio estas nenio stranga — kaj ĉi-okaze propetaj oferoj estas sendube farindaj.

Al tio Petronius diris:

— Via domo, Plautius, ne estas grandega, kvankam loĝas en ĝi grandega homo; la mia estas verdire tro granda por tia senvalora posedanto, sed ankaŭ malgranda. Sed se temas pri ruino de iu domo, tiel granda ekzemple, kiel domus transitoria, ĉu valoras fari oferdonojn por kontraŭagi tiun ruinon? Plautius ne respondis tiun demandon, kaj lia singardemo iomete eĉ ofendis Petroniuson, ĉar, malgraŭ la tuta manko de sento pri la diferenco inter bono kaj malbono, li neniam estis denuncanto, kaj oni povis paroli kun li tute sendanĝere. Li sekve denove ŝanĝis la temon kaj komencis laŭdi la loĝejon de Plautius kaj la bonan guston, regantan en la domo.

— Ĝi estas malnova hejmo, — diris Aulus, — en kiu mi ŝanĝis nenion, de kiam mi ĝin heredis.

Kiam oni flankentiris la kurtenon dividantan la atrium de la tablinum, la domo estis trae malfermita, tiel ke tra la tablinum, tra la sekvanta peristilo kaj halo trovanta sin post ĝi, nomata œcus, la rigardo atingis ĝis la ĝardeno, kiu vidiĝis de malproksime, kiel hela bildo, ĉirkaŭita de malhela kadro. Gajaj infanaj ridoj venis de tie ĝis la atrium.

— Ha, komandanto, — diris Petronius, — lasu nin aŭskulti de proksime tiun sinceran ridon, kiu hodiaŭ estas tiel malofta.

— Volonte, — diris Plautius, leviĝante. — Tio estas mia malgranda Aulus kaj Ligia, ludantaj pilkojn. Sed koncerne ridon, mi kredas, Petronius, ke ĝi okupas vian tutan vivon.

— La vivo indas ridon, do mi ridas, — respondis Petronius, — sed ĉi tie la rido sonas alie.

— Petronius, — aldonis Vinicius, — ridas cetere ne dum tutaj tagoj, sed pli ĝuste dum tutaj noktoj.

Tiel interparolante, ili trairis laŭlonge la domon kaj troviĝis en la ĝardeno, kie Ligia kaj la malgranda Aulus ludis pilkojn, kiujn sklavoj, nomataj spheristæ, destinitaj speciale por tiu ludo, kolektadis de la tero kaj transdonadis en iliajn manojn. Petronius ĵetis mallongan, paseman rigardon al Ligia. La malgranda Aulus, vidinte Viniciuson, alkuris por lin saluti, kaj tiu lasta, pasante, klinis la kapon antaŭ la belega knabino, kiu staris kun pilko en la mano, kun haroj parte disligitaj, iom senspira kaj ruĝiĝinta.

Sed en la ĝardena triclinium, ombrigita de hedero, vinberbranĉoj kaj lonicero, sidis Pomponia Græcina, do ili iris ŝin saluti. Petronius, kvankam li ne vizitis la domon de Platius, konis ŝin, ĉar li vidadis ŝin ĉe Antistia, filino de Rubelius Plautus, kaj ankaŭ ĉe Seneca kaj Pollio. Li ne povis forpeli de si certan miron, kiun inspiris al li ŝia vizaĝo malgaja, sed serena, la nobleco de ŝia sinteno, gestoj kaj vortoj. Pomponia tiagrade konfuzis liajn ideojn pri la virinoj, ke tiu ĝisfunde malvirtema homo, memfida kiel neniu alia en Romo, ne nur sentis al ŝi certan specon de estimo, sed eĉ parte perdadis sian memfidon.

Kaj ankaŭ nun, dankante ŝin por la flegado de Vinicius, li intermetadis, kvazaŭ pretervole, la vorton: domina, kiu neniam venis en lian penson, kiam li parolis, ekzemple, kun Calvia Crispinilla, kun Scribonia, kun Valeria, Solina kaj aliaj grandmondaj virinoj. Salutinte ŝin kaj espriminte la dankojn, li tuj komencis plendi, ke oni vidas Pomponian tiel malofte, ke oni povas ŝin renkonti nek en la cirko, nek en la amfiteatro, al kio ŝi respondis trankvile, metinte la manon sur la manon de la edzo:

— Ni ambaŭ maljuniĝas kaj ŝatas ĉiam pli la hejman trankvilecon.

Petronius volis nei, sed Aulus Plautius aldonis per sia fajfa voĉo:

— Kaj ni sentas nin ĉiam pli fremdaj inter la homoj, kiuj eĉ niajn romajn diojn nomas per grekaj nomoj.

— La dioj de certa tempo iĝis nur retorikaj figuroj, — respondis Petronius, — kaj ĉar la retorikon instruis al ni grekoj, tial al mi mem estas pli facile diri ekzemple: Hero ol Junono.

Dirinte tion, li turnis la okulojn al Pomponia, kvazaŭ por esprimi, ke en ŝia ĉeesto li povis ekpensi pri neniu alia diino, kaj poste li komencis nei tion, kion ŝi diris pri la maljuneco. «La homoj envere rapide maljuniĝas, sed tiuj, kiuj vivas tute alian vivon, kaj krom tio ekzistas vizaĝoj, pri kiuj Saturno ŝajnas forgesi.» — Petronius diris tion eĉ kun certa sincereco, ĉar Pomponia Græcina, kvankam pasinta jam la tagmezon de la vivo, konservis neordinaran freŝecon de la haŭto, kaj ĉar ŝi havis malgrandan kapon kaj etan vizaĝon, ŝi faradis kelkfoje, malgraŭ la malhela vesto, malgraŭ la seriozeco kaj malgajeco, la impreson de tute juna virino.

Dume la malgranda Aulus, kiu dum la restado de Vinicius en la domo eksterordinare amikiĝis kun li, komencis, proksimiĝinte, inviti lin al pilkludo. Post la knabo en la triclinium eniris Ligia. Sub la kurteno de hederoj, kun lumetoj, tremantaj sur ŝia vizaĝo, ŝi ekŝajnis nun al Petronius pli bela ol ĉe la unua rigardo, kaj efektive simila al iu nimfo. Kaj ĉar li ĝis nun ne alparolis ŝin, tial, leviĝinte, li klinis antaŭ ŝi la kapon, kaj anstataŭ la ordinaraj salutesprimoj, komencis citi la vortojn, per kiuj Odiseo salutis Naŭzikaon:

— Ĉu diino vi estas, aŭ fraŭlin’ mortema?
Sed se vi apartenas al la teranaro,

Benita estas patro kaj patrino via,
Benitaj viaj fratoj … … … … …[45]

Eĉ al Pomponia plaĉis la bonmaniera edukiteco de tiu mondano. Koncerne Ligian, ŝi aŭskultis konfuzite, kun flamantaj vangoj, ne kuraĝante levi la okulojn. Sed iom post iom en la anguletoj de ŝia buŝo komencis tremi petola rideto, kaj sur la vizaĝo vidiĝis batalo inter la knabina hontemo kaj la deziro respondi — kaj videble tiu deziro venkis, ĉar, rigardinte subite Petroniuson, ŝi respondis al li per la vortoj de tiu sama Naŭzikao, citante ilin unuspire kaj iom kiel parkeran lecionon:

— Ne iu ajn vi estas — kaj havas vi saĝon!

Poste, turniĝinte surloke, ŝi forkuris, kiel forkuras timigita birdo.

Nun por Petronius venis la vico miri — ĉar li ne esperis ekaŭdi la verson de Homero el la buŝo de la knabino, pri kies barbara deveno li estis informita de Vinicius. Li do ĵetis demandan rigardon al Pomponia, sed tiu ne povis al li respondi, ĉar ŝi rigardis tiumomente, ridetante, la fierecon, kiu bildiĝis sur la vizaĝo de la maljuna Aulus.

Kaj Aulus ne sciis kaŝi tiun fierecon. Unue, li amis Ligian kiel propran infanon, kaj due, malgraŭ siaj malnovromaj antaŭjuĝoj, kiuj igis lin ĵeti tondrojn kontraŭ la greka lingvo kaj ĝia disvastiĝo, li opiniis ĝin la plejsupro de la mondana bonedukiteco. Mem li neniam povis ĝin bone ellerni, kion li kaŝe bedaŭris, do nun li estis kontenta, ke al tiu eleganta sinjoro kaj verkisto, kiu eble emus konsideri lian domon barbara, oni respondis en ĝi en la lingvo de Homero kaj per lia verso.

— Ni havas hejme pedagogon, grekon, — li diris, turnante sin al Petronius, — kiu instruas nian filon, kaj la knabino

ĉeestas la lecionojn. Ŝi estas ankoraŭ birdido, sed aminda birdido, al kiu ni ambaŭ alkutimiĝis.

Petronius rigardis nun tra la plektaĵoj de hedero kaj lonicero en la ĝardenon kaj la ludantan trion. Vinicius formetis la togon, kaj nur en tuniko suprenĵetadis pilkon, kiun Ligia, staranta kontraŭe kun levitaj brakoj, penis kapti. La knabino je la unua rigardo ne faris je Petronius grandan impreson. Ŝi ŝajnis al li tro maldika. Sed de la momento, kiam li rigardis ŝin pli proksime en la triclinium, li pensis, ke tamen tiel povus aspekti Aŭroro — kaj, kiel spertulo, li ekkomprenis, ke estas en ŝi io eksterordinara. Ĉion li rimarkis kaj ĉion li taksis: la vizaĝon rozkoloran kaj klaran, kaj la freŝan buŝon, kvazaŭ pretan al kiso, kaj la okulojn, bluajn kiel mara lazuro, kaj la alabastran blankecon de la frunto, kaj la abundon de la malhelaj haroj, trabrilantaj sur bukloj la koloron de sukceno aŭ de korinta kupro — kaj la facilan kolon, kaj la «dian» deklivecon de la ŝultroj, kaj la tutan figuron flekseman, gracian, junan per la juneco de majo kaj de ĵus-ekflorintaj floroj. Vekiĝis en li artisto kaj adoranto de belo, kiu eksentis, ke sub statuo de tiu knabino oni povus subskribi: «printempo». — Subite li rememoris pri Chrysothemis, kaj eksentis fortan emon al rido. Ŝi ŝajnis al li, kune kun sia ora pudro sur la haroj kaj nigrigitaj brovoj, senfine velkinta — io simila al flaviĝinta rozo, perdanta la petalojn. Kaj tamen tiun Chrysothemison enviis al li la tuta Romo. Poste li rememoris Poppæan — kaj tiu famega Poppæa ankaŭ ekŝajnis al li vaksa, senanima masko. En tiu knabino kun tanagraj formoj[46] estis ne nur printempo — estis ankaŭ la radia «Psyche», kiu trabrilis ŝian rozkoloran korpon, kiel lumradio trabrilas lampon.

— Vinicius estas prava, — li ekpensis, — kaj mia Chrysothemis estas maljuna, maljuna … kiel Trojo.

Poste li turnis sin al Pomponia Græcina — kaj, montrinte la ĝardenon, diris:

— Nun mi komprenas, domina, ke havante ilin du, vi preferas la hejmon ol festenojn sur Palatino kaj cirkon.

— Jes, — ŝi respondis, turnante la okulojn al la malgranda Aulus kaj Ligia.

Kaj la maljuna komandanto komencis rakonti la historion de la knabino kaj tion, kion li aŭdis antaŭ jaroj de Atelius Hister pri la nacio de ligoj, sidanta en la ombroj de la nordo. La gejunuloj dume ĉesis ludi pilkon kaj dum certa tempo promenis sur la ĝardena sablo, bildante sin sur la nigra fono de mirtoj kaj cipresoj, kiel tri blankaj statuoj. Ligia tenis la manon de la malgranda Aulus. Promeninte iom, ili sidiĝis sur benko apud piscina, okupanta la mezon de la ĝardeno. Sed post momento Aulus eksaltis por peli fiŝojn en la travidebla akvo, kaj Vinicius daŭrigis la interparolon, komencitan dum la promeno.

— Jes, — li diris per malalta, vibranta voĉo. — Apenaŭ mi formetis la prætexta[47], oni sendis min en la aziajn legiojn. Mi ne ĝuis la urbon — ekkonis nek la vivon, nek amon. Mi scias parkere iom da Anakreonto kaj Horaco, sed mi ne scius, kiel Petronius, diri versojn tiam, kiam la saĝo mutiĝas pro admiro kaj siajn proprajn vortojn ne trovas. Estante knabo, mi vizitis la lernejon de Musonius, kiu diradis al ni, ke la feliĉo konsistas en tio, ke ni volu tion, kion volas la dioj — kaj sekve ĝi dependas de nia volo. Mi tamen pensas, ke ekzistas feliĉo alia, kiu ne dependas de la volo, ĉar ĝin nur amo povas doni. — Dioj mem serĉas tiun feliĉon, do mi ankaŭ, ho Ligia, mi, kiu ĝis nun ne ekkonis amon, serĉas, kiel ili, tiun, kiu volus doni al mi la feliĉon…

Li eksilentis — kaj dum certa tempo oni aŭdis nur facilan plaŭdadon de la akvo, en kiun la malgranda Aulus ĵetis ŝtonetojn, pelante per ili fiŝojn. — Sed post momento Vinicius ree ekparolis, per voĉo ankoraŭ pli mola kaj pli mallaŭta:

— Vi ja konas la filon de Vespasiano, Tituson? Oni diras, ke, apenaŭ kreskinte super la knaban aĝon, li tiel ekamis Berenican, ke la sopiro preskaŭ elsuĉis el li la vivon … Mi ankaŭ scius tiel ami, ho Ligia! Riĉeco, gloro, potenco — vanta fumo! Malgravaĵo! Homo riĉa trovos alian, pli riĉan, homon gloran alia supergloros, potenculon superos pli potenca … Sed ĉu la cezaro mem, ĉu iu el la dioj povas senti volupton pli grandan kaj esti pli feliĉa ol simpla mortemulo, kiam ĉe lia brusto spiregas brusto kara, kiam li kisas la amatan buŝon … Do amo faras nin egalaj al dioj — ho Ligia!

Kaj ŝi aŭskultis en maltrankvilo, en miro, kaj samtempe tiel, kvazaŭ ŝi aŭskultus sonon de greka fluto aŭ citro. Ŝajnis al ŝi momente, ke Vinicius kantas ian strangan kanton, kiu verŝas sin en ŝiajn orelojn, ekscitas ŝian sangon, kaj kune estigas en la koro svenecon, timon kaj ian nekompreneblan ĝojon … Ŝajnis al ŝi ankaŭ, ke li diras ion tian, kio jam estis en ŝi antaŭe, sed kion ŝi ne sciis al si konsciigi. Ŝi sentis, ke li vekas en ŝi ion, kio dormis ĝis nun, kaj ke en tiu momento la nebula sonĝo ŝanĝas sin en formon ĉiam pli klaran, pli plaĉan kaj pli belan.

Dume la suno jam estis delonge ruliĝinta trans Tibron kaj staris malalte super la Janikula monto. Sur la senmovajn cipresojn falis ruĝa lumo — kaj la tuta aero estis de ĝi traigita. Ligia levis al Vinicius siajn bluajn okulojn, kvazaŭ vekitajn el dormo, kaj subite en la vesperaj rebriloj li, klinita super ŝi kun peto, tremanta en la okuloj, ekŝajnis al ŝi pli bela ol ĉiuj homoj; kaj ĉiuj grekaj kaj romaj dioj, kies statuojn

ŝi vidadis sur la frontonoj de temploj. Kaj li ĉirkaŭfingris facile ŝian manon super la artiko kaj demandis:

— Ĉu vi ne divenas, Ligia, kial mi diras al vi ĉi tion?

— Ne! — ŝi reflustris tiel mallaŭte, ke Vinicius apenaŭ aŭdis.

Sed li ne ekkredis al ŝi, kaj altirante ĉiam pli forte ŝian manon, li alpremus ŝin al la koro, batanta kiel martelo pro la pasio, ekscitita de la belega knabino, kaj li turnus rekte al ŝi brulajn vortojn, se sur la vojeto, ĉirkaŭita de mirtaj kadroj, ne montriĝus la maljuna Aulus, kiu diris, alproksimiĝinte:

— La suno subiras; gardu vin kontraŭ la vespera malvarmo kaj ne ŝercu je Libitino…[48]

— Ne, — respondis Vinicius, — mi ne surmetis ĝis nun la togon, kaj ne sentas malvarmon.

— Kaj jam apenaŭ duono de la sundisko vidiĝas el trans la montoj, — diris la maljuna militisto. — Glorata estu la dolĉa klimato de Sicilio, kie vespere popolo kunvenas sur placoj por per ĥorkantoj adiaŭi la subirantan Febon.

Kaj forgesinte, ke antaŭ momento li mem avertis kontraŭ Libitino, li komencis rakonti pri Sicilio, kie li havis posedaĵojn kaj grandan terkulturan bienon, la objekton de sia amo. Li menciis ankaŭ, ke jam kelkfoje venis al li la ideo translokiĝi en Sicilion kaj tie trankvile pasigi la reston de la vivo. La vintraj prujnoj estas jam sufiĉaj al tiu, kies kapon la vintroj blankigis. Ne falas ankoraŭ folioj de arboj kaj super la urbo la ĉielo favore ridetas, sed kiam flaviĝos vino, kiam neĝo surŝutos la Albanajn montojn kaj la dioj sendos tremigan venton en Kampanion, tiam — kiu scias? — eble li translokiĝos kun la tuta domo en sian trankvilan kamparan restadejon.

— Ĉu vi deziras forlasi Romon, Plautius? — demandis Vinicius kun subita maltrankvilo.

— Jam delonge mi ĝin deziras, — respondis Aulus, — ĉar tie estas pli trankvile kaj pli sendanĝere.

Kaj denove li komencis glori siajn fruktoĝardenojn, brutarojn, domon kaŝitan en verdaĵoj, kaj montetojn kovritajn de timiano kaj kampaj floroj, inter kiuj zumas aroj da abeloj. Sed Vinicius ne atentis tiun idilian tonon — kaj, pensante nur pri tio, ke li povas perdi Ligian, li rigardis al Petronius, kvazaŭ de li sola li esperus savon.

Dume Petronius, sidante apud Pomponia, ĝuis la vidaĵon, kiun prezentis la subiranta suno, la ĝardeno kaj la homoj, starantaj ĉe la lageto. Iliaj blankaj vestoj sur la malhela fono de la mirtoj brilis orkolore en la vesperaj lumoj. Sur la ĉielo la vesperruĝo komencis koloriĝi purpure kaj viole kaj nuanci kiel opalo. La firmamento iĝis violeta. La nigraj siluetoj de la cipresoj farigis ankoraŭ pli klaraj ol dum la taga lumo, kaj en la homoj, en la arboj, kaj en la tuta ĝardeno ekregis vespera trankvilo.

Petroniuson frapis tiu trankvilo, kaj precipe frapis lin la trankvilo en la homoj. En la vizaĝoj de Pomponia, de la maljuna Aulus, de ilia filo kaj de Ligia estis io, kion li ne vidadis en tiuj vizaĝoj, kiuj lin ĉirkaŭis ĉiutage, aŭ pli ĝuste ĉiunokte; estis en ili ia lumo, ia animpaco kaj ia sereneco, fluanta el tiu vivo, kiun ĉiuj vivis ĉi tie. Kaj kun certa miro li pensis, ke povis tamen ekzisti belo kaj dolĉeco, kiun li, eterne postkuranta belon kaj dolĉecon, neniam konis. Kaj li ne sciis kaŝi en si tiun senton, sed turninte sin al Pomponia, diris:

— Mi konsideras en mi, kiel diferencas via mondo de tiu mondo, kiun regas Nero.

Kaj ŝi levis sian malgrandan vizaĝon al la vespera ĉielruĝo kaj respondis kun simpleco:

— La mondon regas ne Nero — sed Dio.

Sekvis momento de silento. Proksime de la triclinium aŭdiĝis paŝoj de la maljuna komandanto, de Vinicius, Ligia. kaj la malgranda Aulus — sed antaŭ ol ili alvenis, Petronius demandis ankoraŭ:

— Do vi kredas je la dioj, Pomponia?

— Mi kredas je Dio, kiu estas unu, justa kaj ĉiopova, — respondis la edzino de Aulus Plautius.

Ĉapitro III

Ŝi kredas je Dio, kiu estas unu, ĉiopova kaj justa, — ripetis Petronius en la momento, kiam li denove troviĝis en la portilo sole kun Vinicius. — Se ŝia Dio estas ĉiopova, tiam Li regas la vivon kaj morton; kaj se Li estas justa, Li juste sendas la morton. Kial do Pomponia funebras Iulian? Bedaŭrante Iulian, ŝi riproĉas al sia Dio. Mi devas ripeti tiun rezonadon al nia kuprobarba simio, ĉar mi trovas, ke en la dialektiko mi egalas Sokraton. Koncerne la virinojn, mi konsentas, ke ĉiu el ili havas du aŭ tri animojn, sed neniu havas prudentan animon. Pomponia meditu kun Seneca aŭ kun Cornutus pri tio, kio estas ilia granda Logos… Kune ili elaperigadu la ombrojn de Ksenofano, Parmenido, Zenono kaj Platono, kiuj enuas tie en la Kimeriaj landoj, kiel fringeloj en kaĝo… Mi volis paroli kun ŝi kaj Plautius pri io alia. Je la sankta ventro de la egipta Izido! Se mi dirus al ili tute simple, por kio ni venis, mi supozas, ke ilia virto eksonorus, kiel kupra ŝildo, frapita per bastono. Kaj mi ne kuraĝis! Kredu al mi, Vinicius, mi ne kuraĝis! Pavoj estas tre belaj birdoj, sed krias tro laŭte. Mi tamen devas aprobi vian elekton. Vera «rozfingra Aŭroro»! Kaj ĉu vi scias, kion krome ŝi pensigis al mi? — Printempon! — ne la nian, en Italujo, kie apenaŭ kelkloke pomarbo kovras sin per floroj, kaj olivarboj grizas, kiel ili grizis — sed tian printempon, kian mi vidis iam en Greklando, junan, freŝan, hele-verdan … Je tiu blanka Seleno — mi ne miras vin, Marcus, sciu tamen, ke vi amas Dianon, kaj ke Aulus kaj Pomponia estus pretaj vin disŝiri, kiel iam la hundoj disŝiris Akteonon.

Vinicius, ne levante la kapon, silentis dum momento, kaj poste komencis paroli per voĉo, interrompata de pasio:

— Mi avidis ŝin antaŭe, sed nun mi avidas ŝin pli multe. Kiam mi ĉirkaŭprenis ŝian manon, fajro min ekblovis … Mi

devas ŝin havi. Se mi estus Zeŭso, mi ĉirkaŭprenus ŝin per nubo, kiel li ĉirkaŭprenis Ionon[49], mi falus sur ŝin per pluvgutoj, kiel li falis sur Danaon. Mi volus kisi ŝian buŝon ĝis doloro! Mi volus aŭdi ŝian krion en miaj brakoj. Mi volus mortigi Auluson kaj Pomponian, kaj ŝin forkapti kaj porti en la brakoj en mian domon. Mi ne dormos hodiaŭ. Mi ordonos skurĝi iun sklavon kaj aŭskultos liajn ĝemojn.

— Trankviliĝu, — diris Petronius, — viaj deziroj indas ĉarpentiston el Suburra.

— Estas al mi egale. Mi devas ŝin havi. Mi petis vin pri konsilo, sed se vi ĝin ne trovas, mi mem ĝin trovos … Aulus konsideras Ligian kiel filinon, kial do mi rigardu ŝin kiel sklavinon? Do, se ne ekzistas alia rimedo, ŝi ĉirkaŭŝpinu la pordon de mia domo, ŝmiru ĝin per lupa grasaĵo, kaj eksidu, kiel mia edzino, ĉe mia hejmfajro.

— Trankviliĝu, freneza posteulo de konsuloj. Ne tial ni venigas barbarojn ŝnurligitajn post niaj ĉaroj, por poste edzinigi iliajn filinojn. Gardu vin kontraŭ la ekstremo. Elĉerpu simplajn, honestajn rimedojn, kaj lasu al vi mem kaj al mi iom da tempo por pensi pri tio. Ankaŭ al mi Chrysothemis ŝajnis filino de Jovo, tamen mi ne edzinigis ŝin — same kiel Nero ne edzinigis Acten, kvankam oni ŝin faris filino de reĝo Attalus. Trankviliĝu … Pensu, ke se ŝi volos forlasi la domon de Aulus pro vi, li ne rajtos ŝin reteni, kaj ankaŭ tion sciu, ke ne vi sola brulas, ĉar ankaŭ en ŝi Eroso flamigis fajron … Mi vidis ĉi tion, kaj al mi oni devas kredi … Paciencu. Por ĉio ekzistas rimedo, sed mi jam tro multe pensis hodiaŭ, kaj tio min lacigas. Mi tamen promesas al vi, ke jam morgaŭ mi pensos pri via amo, kaj Petronius ne estus Petronius, se li ne trovus ian rimedon.

Ili ambaŭ eksilentis — fine post certa tempo Vinicius diris jam pli trankvile:

— Dankon al vi, kaj malavare favoru vin Fortuno.

— Paciencu.

— Kien vi ordonis vin porti?

— Al Chrysothemis …

— Feliĉa vi estas, posedante tiun, kiun vi amas.

— Mi? Ĉu vi scias, kio min ankoraŭ amuzas en Chrysothemis? Jen tio, ke ŝi perfidas min kun mia propra liberigito, la liutisto Teocles, kaj pensas, ke mi tion ne vidas. Iam mi amis ŝin, kaj nun amuzas min ŝiaj mensogoj kaj malsaĝeco. Venu al ŝi kun mi. Se ŝi komencos vin koketi kaj desegni sur la tablo literojn per fingro, trempita en vino, sciu, ke mi ne estas ĵaluza.

Kaj ili ordonis porti sin ambaŭ al Chrysothemis. Sed en la vestiblo Petronius metis la manon sur la ŝultron de Vinicius.

— Atendu, ŝajnas, ke mi elpensis rimedon.

— Ĉiuj dioj vin rekompencu.

— Jes! Mi kredas, ke la rimedo estas senerara.

— Ĉu vi scias, Marcus?

— Mi aŭskultas vin — mia Ateno …

— Post kelkaj tagoj la dia Ligia manĝos en via domo la grajnojn de Demetro.

— Vi estas pli granda ol la cezaro! — ekkriis ekscite Vinicius.

Ĉapitro IV

Petronius efektive plenumis la promeson. La tagon post la vizito ĉe Chrysothemis li verdire tutan tradormis, sed vespere li ordonis porti sin sur Palatinon kaj havis kun Nero konfidencan interparolon, sekve de kiu, la trian tagon, antaŭ la domo de Plautius aperis centuriestro kun dek kelkaj pretoriaj soldatoj.

La tempo estis necerta kaj terura. Tiaspecaj senditoj estis plej ofte anoncantoj de morto. Tial en la momento, kiam la centuriestro frapis per la frapilo la pordon de Aulus, kaj kiam la atriumestro sciigis, ke en la vestiblo trovas sin soldatoj, teruro ekregis en la tuta domo. La familio tuj grupiĝis ĉirkaŭ la maljuna komandanto, ĉar neniu dubis, ke la danĝero ekpezis antaŭ ĉio super li. Pomponia, ĉirkaŭbrakinte lian kolon, alpremis sin al li per ĉiuj fortoj, kaj ŝiaj sensangiĝintaj lipoj movis sin rapide, elparolante iajn mallaŭtajn vortojn; Ligia kun vizaĝo blanka kiel tolo, kisis lian manon; la malgranda Aulus kroĉis sin al lia togo — el koridoroj, el ĉambroj, kuŝantaj sur la etaĝo kaj destinitaj por servistinoj, el servistejo, el banejo, el subaj enkelaj loĝejoj, el la tuta domo komencis elkuri aroj da sklavoj kaj sklavinoj. Aŭdiĝis krioj: «Heu! Heu, me miserum!»[50] — virinoj ploregis; kelkaj el ili eĉ komencis grati siajn vangojn, aŭ kovri la kapojn per tukoj.

Sole la maljuna komandanto mem, kiu kutimis de multaj jaroj rigardi la morton rekte en la okulojn, restis trankvila, kaj nur lia mallonga, agla vizaĝo iĝis kvazaŭ skulptita el ŝtono.

Post momento, trankviliginte la plorkriojn kaj ordoninte al la servistoj disiri, li diris:

— Lasu min, Pomponia. Se venis mia fino, ni havos tempon por adiaŭi unu la alian.

Li forŝovis ŝin facile — kaj ŝi diris:

— Estu via sorto ankaŭ mia, ho Aulus! Poste, ĵetinte sin sur la genuojn, ŝi komencis preĝi kun tia forto, kian povas doni nur timo pri amata persono.

Aulus transiris en la atrium, kie lin atendis la centuriestro. Tio estis maljuna Caius Hasta, lia iama subulo kaj kunulo en la britaj militoj.

— Honoron al vi, komandanto, — li diris. — Mi alportas al vi ordonon kaj saluton de la cezaro — kaj jen estas la tabuletoj, la signo, ke mi venas en lia nomo.

— Mi dankas la cezaron por la saluto, kaj la ordonon mi plenumos, — respondis Aulus. — Estu bonvena, Hasta, kaj diru, kun kia komisio vi venas.

— Aulus Plautius, — komencis Hasta, — la cezaro eksciis, ke en via domo trovas sin la filino de la reĝo de la ligoj, kiun la dirita reĝo, ankoraŭ dum la vivo de la dia Claudius, transdonis en la romianajn manojn kiel garantion, ke la limoj de la imperio estos neniam tuŝitaj de la ligoj. La dia Nero estas danka al vi, komandanto, ke dum tiom da jaroj vi estis ŝia gastiganto, sed, ne volante ŝargi plue vian domon, kaj ankaŭ konsiderante, ke la fraŭlino, kiel garantiulino, devas esti zorgata de la cezaro mem kaj de la senato — li ordonas al vi transdoni ŝin en miajn manojn.

Aulus estis tro malnova soldato kaj tro hardita viro por, ricevinte ordonon, permesi al si bedaŭron, vanajn vortojn aŭ plendojn. Malgraŭ tio sulko de subita kolero kaj doloro aperis sur lia frunto. Antaŭ tia sulkiĝo de lia frunto tremis iam la britaj legioj, kaj eĉ en tiu momento sur la vizaĝo de Hasta

speguliĝis timo. Sed nun, ricevinte la ordonon, Aulus Plautius eksentis sin sendefenda. Dum certa tempo li rigardis la tabuletojn, la signon, poste, levinte la okulojn al la maljuna centuriestro, li diris jam trankvile:

— Atendu en la atrium, Hasta, ĝis la garantiulino estos al vi transdonita.

Kaj post tiuj vortoj li transiris en la alian finon de la domo, en la halon, nomatan œcus, kie Pomponia Græcina, Ligia kaj la malgranda Aulus atendis lin kun maltrankvilo kaj timo.

— Al neniu minacas morto, nek ekzilo sur malproksimajn insulojn, — li diris, — tamen la sendito de la cezaro estas anoncanto de malfeliĉo. La afero koncernas vin, Ligia.

— Ligian? — ekkriis kun miro Pomponia.

— Jes! — diris Aulus.

Kaj turninte sin al la knabino, li komencis paroli:

— Ligia, vi estis edukata en nia domo, kiel nia propra infano, kaj ni ambaŭ, mi kaj Pomponia, amas vin kiel filinon. Sed vi scias, ke vi ne estas nia filino. Vi estas garantiulino, donita de via nacio al Romo, kaj la zorgado pri vi apartenas al la cezaro. Kaj nun la cezaro forprenas vin el nia domo.

La komandanto parolis trankvile, sed per ia stranga, ne ordinara tono. Ligia aŭskultis liajn vortojn, palpebrumante, kvazaŭ ne komprenante pri kio temas, la vangojn de Pomponia kovris paleco; en la pordo, kondukanta el la koridoro al la œcus, denove komencis montri sin la teruritaj vizaĝoj de sklavinoj.

— La volo de la cezaro devas esti plenumita, — diris Aulus.

— Aulus! — ekkriis Pomponia, ĉirkaŭbrakante la knabinon, kvazaŭ ŝi volus ŝin defendi, — pli bone estus por ŝi morti.

Kaj Ligia, premante sin al ŝia brusto, ripetis: «Ho patrino! Patrino!» ne povante, meze de plorĝemoj, eligi aliajn vortojn. Sur la vizaĝo de Aulus denove bildiĝis kolero kaj doloro.

— Se mi estus sola en la mondo, — li diris malserene, — mi ne fordonus ŝin vivan, — kaj miaj parencoj povus ankoraŭ hodiaŭ oferdoni por ni Jovi liberatori … Sed mi ne rajtas pereigi vin kaj nian infanon, kiu povas ĝisvivi pli feliĉajn tempojn … Ankoraŭ hodiaŭ mi iros al la cezaro kaj petegos, ke li ŝanĝu la ordonon. Ĉu li min elaŭskultos — mi ne scias. Dume adiaŭ, Ligia — kaj sciu, ke tiel mi, kiel Pomponia ĉiam benis la tagon, en kiu vi eksidis ĉe nia hejma fajro.

Dirinte tion, li metis la manon sur ŝian kapon, sed kvankam li penis konservi trankvilecon, tamen en la momento, kiam Ligia turnis al li siajn okulojn, plenajn de larmoj, kaj poste, kaptinte lian manon, komencis premi ĝin al la buŝo, en lia voĉo ekvibris doloro profunda, patra.

— Adiaŭ, nia ĝojo kaj lumo de niaj okuloj! — li diris.

Kaj rapide li reiris en la atrium por ne lasi sin regi de kortuŝo, neinda je romano kaj komandanto.

Dume Pomponia, kondukinte Ligian en ŝian cubicutum, komencis ŝin trankviligi, konsoli, kuraĝigi kaj paroli vortojn, kiuj strange sonis en ĉi tiu domo, kie, en la apuda ĉambro, staris ankoraŭ la lararium kaj fajrujo, sur kiu Aulus, fidela al la malnova moro, faradis oferojn al la hejmaj dioj. Venis la tempo de provo. Iam Virginius trapikis la bruston de la propra filino por ŝin liberigi el la manoj de Appius; pli frue ankoraŭ Lucretia memvole pagis la malhonoron per la vivo. La domo de la cezaro estas kaverno de malvirto, malbono,

krimo. «Sed ni, Ligia, scias, kial ni ne rajtas levi la manon kontraŭ nin mem!» Jes! — Tiu leĝo, sub kiu ili ankaŭ vivas, estas alia, pli granda, pli sankta, ĝi tamen permesas defendi sin kontraŭ malbono kaj malhonoro, se eĉ tiun defendon oni devus pagi per la vivo kaj torturoj. Se iu eliras pura el malsanktejo de malvirto, tiom pli granda estas lia merito. La tero estas tia malsanktejo, sed feliĉe la vivo estas unu mallonga momento, kaj oni nur leviĝas el tombo, trans kiu regas ne plu Nero, sed Kompato — kaj anstataŭ doloro estas ĝojo, kaj anstataŭ larmoj estas feliĉo.

Poste ŝi komencis paroli pri si mem. Jes! Ŝi estas trankvila — sed ankaŭ en ŝia brusto ne mankas doloraj vundoj. Ĉar sur la okuloj de ŝia Aulus kuŝas ankoraŭ vualo, ne surfluis lin ankoraŭ la torento de la lumo. Ne estas al ŝi ankaŭ permesite instrui la Veron al la filo. — Do kiam ŝi ekpensas, ke tiel povas daŭri ĝis la fino de la vivo, kaj ke povas veni momento de disiĝo kun ili, disiĝo centloble pli granda kaj pli terura ol ĉi tiu tempa, kiun ili ambaŭ nun priploras — ŝi eĉ ne povas imagi, kiamaniere ŝi scios esti feliĉa sen ili, eĉ en la ĉielo. Kaj multajn noktojn ŝi jam ploris, multajn tagojn ŝi preĝis, petegante kompaton kaj favoron. Sed sian doloron ŝi oferas al Dio — kaj atendas — kaj fidas. Kaj kiam nun nova bato ŝin frapas, kiam la ordono de la tirano forprenas de ŝi la karan estaĵon, kiun Aulus nomis lumo de iliaj okuloj, ŝi ankoraŭ fidas, kredante, ke ekzistas Potenco pli granda ol tiu de Nero — kaj Kompato pli forta ol lia krueleco.

Kaj ankoraŭ pli forte ŝi alpremis al la brusto la kapeton de la knabino; tiu malsupreniĝis al ŝiaj genuoj, kaj kaŝante la okulojn en la faldoj de ŝia peplum, restis tiel longan tempon en silento, sed, kiam ŝi fine leviĝis, sur ŝia vizaĝo vidiĝis jam iom da trankvilo.

— Mi sopiros vin, patrino, kaj la patron, kaj la fraton, mi scias tamen, ke kontraŭstaro nenion helpus, nur vin ĉiujn

pereigus. Sed mi promesas al vi, ke mi neniam forgesos viajn vortojn en la domo de la cezaro.

Ankoraŭfoje ŝi ĵetis la brakojn ĉirkaŭ ŝian kolon, kaj poste, kiam ili ambaŭ eniris en la œcus, ŝi komencis adiaŭi la malgrandan Plautiuson, maljunan grekon, kiu estis ilia instruisto, sian vestistinon, kiu iam ŝin vartis, kaj ĉiujn sklavojn.

Unu el ili, alta kaj larĝaŝultra ligo, kiun oni hejme nomis Ursus, kaj kiu iam, kune kun la patrino de Ligia kaj ŝi mem, venis inter iliaj aliaj servantoj en la romian tendaron, falis nun al ŝiaj piedoj, kaj poste kliniĝis al la genuoj de Pomponia, dirante:

— Ho domina! permesu al mi sekvi mian sinjorinon, ke mi ŝin servu kaj gardu en la domo de la cezaro!

— Vi ne estas nia servisto, sed de Ligia, — respondis Pomponia, — sed ĉu oni vin allasos al la pordo de la cezaro? Kaj kiamaniere vi povos ŝin gardi?

— Mi ne scias, domina, nur tion mi scias, ke fero rompiĝas en miaj manoj kiel ligno…

Aulus Plautius, kiu venis en tiu momento, eksciinte pri la afero, ne nur ne kontraŭstaris la deziron de Ursus, sed diris, ke ili eĉ ne rajtas lin reteni. Ili forsendas Ligian, kiel garantiulinon, kiun la cezaro postulas — estas sekve ilia devo forsendi ŝian servistaron, kiu kune kun ŝi transiras en la cezaran zorgadon. Ĉe tio li flustris al Pomponia, ke, pretekstante la servistaron, ŝi povas doni al Ligia tiom da sklavinoj, kiom ŝi trovas konvene, ĉar la centuriestro ne povas ilin malakcepti.

Por Ligia estis en tio certa konsolo, kaj Pomponia ankaŭ estis kontenta, ke ŝi povas ŝin ĉirkaŭigi per servistoj laŭ sia

elekto. Kaj tiel krom Ursus ŝi destinis al ŝi la maljunan vestistinon, du cipraninojn, lertajn en kombado, kaj du germanajn banistinojn. La elekto, kiun ŝi faris, trafis ekskluzive konfesantojn de la nova instruo; konsiderante, ke ankaŭ Ursus konfesis ĝin jam de kelkaj jaroj, Pomponia povis fidi la fidelecon de tiu servistaro, kaj samtempe ĝoji pro la penso, ke la semoj de la vero estos ĵetitaj en la domon de la cezaro.

Ŝi skribis ankaŭ kelkajn vortojn, rekomendante Ligian al la zorgado de Acte, liberigitino de Nero. Pomponia verdire ne vidis ŝin en la kunvenoj de la konfesantoj de la nova instruo, sed ŝi aŭdis de ili, ke Acte neniam rifuzas al ili servojn, kaj ke ŝi avide legas leterojn de Paŭlo el Tarso. Ŝi sciis cetere, ke la juna liberigitino vivas en ĉiama malĝojo, ke ŝi estas persono malsimila al ĉiuj domaninoj de Nero, kaj ke ĝenerale ŝi estas la bona spirito de la palaco.

Hasta promesis mem transdoni la leteron al Acte. Konsiderante kiel naturan aferon, ke reĝa filino devas havi sian sekvantaron, li neniel kontraŭis kunpreni ĝin en la palacon, mirante, male, la malgrandan nombron de la servistoj. Li petis tamen, ke ili rapidu, timante, ke oni kulpigos lin pri manko de diligenteco en plenumado de ordonoj. La horo de la disiĝo alvenis. La okulojn de Pomponia kaj Ligia denove plenigis larmoj, Aulus ankoraŭfoje metis la manon sur ŝian kapon, kaj post momento la soldatoj, akompanataj per krioj de la malgranda Aulus, kiu, defende al la fratino, minacis per siaj malgrandaj pugnoj al la centuriestro — forkondukis Ligian al la domo de la cezaro.

Sed la maljuna komandanto ordonis pretigi por ŝi portilon, kaj dume, ferminte sin kun Pomponia en pinakoteko najbara al la œcus, diris al ŝi:

— Aŭskultu min, Pomponia. Mi iras al la cezaro, kvankam mi pensas ke vane, kaj malgraŭ tio, ke la vorto de Seneca nenion plu signifas ĉe li, mi estos ankaŭ ĉe Seneca. Hodiaŭ pli multe signifas Sofonius, Tigellinus, Petronius aŭ Vatinius. Koncerne la cezaron, li eble eĉ neniam aŭdis pri la nacio de la ligoj, kaj se li postulis transdonon de Ligia, ĝi okazis tial, ke iu lin al tio instigis, kaj facile estas diveni, kiu povis ĝin fari.

Kaj ŝi levis subite al li la okulojn.

— Petronius?

— Jes.

Sekvis momento da silento, post kio la komandanto daŭrigis:

— Jen kion signifas lasi trans sian sojlon iun el tiuj homoj sen honoro kaj konscienco. Malbenita estu la momento, en kiu Vinicius eniris nian domon! Li, Vinicius, venigis al ni Petroniuson. Ve al Ligia, ĉar ne garantiulinon, sed konkubinon ili volas! Kaj lia parolo, sekve de kolero, de senhelpa furiozo kaj ĉagreno pro la krominfano, iĝis ankoraŭ pli fajra ol ordinare. Dum certa tempo li luktis kun si mem, kaj nur la kunpremitaj pugnoj atestis, kiel malfacila estis tiu interna batalo.

— Ĝis nun mi gloris la diojn, — li diris, — sed en ĉi tiu momento mi pensas, ke ili ne ekzistas super la mondo, kaj ke ekzistas nur unu, kruelega, furioza kaj monstra, kiu nomas sin Nero.

— Aulus! — diris Pomponia. — Nero estas nur plenmano da putra polvo antaŭ Dio.

Li dume komencis marŝi per grandaj paŝoj sur la mozaiko de la pinakoteko. En lia vivo estis grandaj faroj, sed ne estis grandaj malfeliĉoj, do li ne estis al ili kutimigita. La maljuna soldato amis Ligian pli multe ol li mem sciis pri tio, kaj nun li ne povis paciĝi kun la penso, ke li ŝin perdis. Krom tio li sentis sin humiligita. Ekpezegis sur li tiu mano, kiun li malestimis, kaj samtempe li sentis, ke antaŭ tiu forto lia forto estas nenio.

Sed kiam li fine kvietigis en si la koleron, kiu malklarigis liajn pensojn, li diris:

— Mi supozas, ke Petronius ne forigis ŝin de ni por Nero, ĉar li ne volus inciti kontraŭ si Poppæan. Sekve aŭ por si mem, aŭ por Vinicius … Ankoraŭ hodiaŭ mi ekscios tion.

Kaj post momento la portilo portis lin al Palatino. Pomponia, restinte sola, iris al la malgranda Aulus, kiu ne ĉesis priplori la fratinon kaj minaci la cezaron.

Ĉapitro V

Aulus tamen prave supozis, ke li ne estos allasita antaŭ la vizaĝon de Nero. Oni respondis al li, ke la cezaro estas okupita per kantado kun la liutisto Terpnos, kaj ke ĝenerale li ne akceptas tiujn, kiujn li mem ne alvokis. Tio signifis, ke Aulus ne provu, ankaŭ estonte, vidi la cezaron.

Aliflanke Seneca, kvankam malsana je febro, akceptis la maljunan komandanton kun respekto ŝuldata al li — sed kiam li aŭdis lian aferon, li ridetis maldolĉe kaj diris:

— Nur unu servon mi povas fari al vi, nobla Plautius, tio estas: neniam montri al la cezaro, ke mia koro sentas vian doloron, kaj ke mi volus vin helpi; ĉar se la cezaro ekhavus tiurilate plej etan suspekton, sciu, ke li ne redonus al vi Ligian, kvankam li havus kontraŭ tio neniajn aliajn motivojn ol agi spite al mi.

Li ankaŭ ne konsilis al li turni sin al Tigellinus, nek al Vatinius, nek al Vitelius. Per mono oni eble povus ion efiki ĉe ili, eble ili volus ankaŭ spiti al Petronius, kies influon ili penas ekŝanceli, sed plej verŝajne ili perfidus al la cezaro, kiagrade Ligia estas kara al Plautius, kaj tiam la cezaro tiom pli certe ŝin ne redonus. Ĉe tio la maljuna saĝulo komencis paroli kun morda ironio, kiun li turnis kontraŭ si mem:

— Vi silentis, Plautius, vi silentis dum tutaj jaroj, kaj la cezaro ne amas tiujn, kiuj silentas. Kiel vi povis ne raviĝadi per lia beleco, virto, kantado, per lia deklamado, veturigado kaj versaĵoj. Kiel vi povis ne glori la morton de Britannicus, ne diri laŭdparoladon je la honoro de patrinmortiginto kaj ne esprimi gratulojn pro la sufoko de Octavia? Mankas al vi antaŭvidemo, Aulus, la antaŭvidemo, kiun ni, vivantaj feliĉe ĉe la kortego, posedas en konvena grado.

Tiel parolante, li prenis vazeton, kiun li portis ĉe la zono, ĉerpis akvon el la fontano de la impluvium, refreŝigis la bruligitan buŝon kaj parolis plu:

— Ha, Nero havas dankeman koron. Li amas vin, ĉar vi servis al Romo kaj disportis la gloron de lia nomo al la ekstremoj de la mondo, kaj li amas min, ĉar en lia juneco mi estis lia majstro. Tial, vidu, mi scias, ke ĉi tiu akvo ne estas venenita, kaj mi trinkas ĝin trankvile. Vino en mia domo estus malpli sendanĝera, sed se vi soifas, trinku ĉi tiun akvon. La akvotuboj kondukas ĝin el la Albana montaro, kaj por ĝin veneni, oni devus veneni ĉiujn fontanojn en Romo. Kiel vi vidas, oni povas ankoraŭ esti sekura en tiu ĉi mondo kaj havi trankvilan maljunecon. Mi estas, vere, malsana, sed malsanas pli ĝuste mia animo ol la korpo.

Tio estis vero. Al Seneca mankis tiu anima forto, kiun posedis, ekzemple, Cornutus aŭ Thraseas, do lia viva estis sinsekvo de kompromisoj, farataj kun krimo. Li mem tion sentis, li mem komprenis, ke adepto de la principoj de Zenono el Cintio devus iri alian vojon, kaj li suferis pro tio pli multe ol pro la timo de morto mem.

Sed la komandanto interrompis nun liajn maldolĉajn konsiderojn.

— Nobla Anneus, — li diris, — mi scias, kiel la cezaro rekompencis al vi la zorgemon, kiun vi montris al li en lia juneco. Sed la forkapton de nia infano kaŭzis Petronius. Montru al mi rimedojn kontraŭ li, montru influojn, kiuj je li efikas, kaj fine mem uzu por li la tutan elokventecon, kiun sukcesos al vi inspiri la malnova amikeco al mi.

— Petronius kaj mi, — respondis Seneca, — estas homoj el du kontraŭaj tendaroj. Rimedojn kontraŭ li mi ne konas, efikas je li nenies influo. Povas esti, ke malgraŭ sia tuta

malvirtemo li pli valoras ankoraŭ ol tiuj kanajloj, per kiuj Nero hodiaŭ ĉirkaŭiĝas. Sed peni lin konvinki, ke li plenumis malbonan faron, estas nur perdi la tempon; Petronius delonge perdis tiun senton, kiu distingas malbonon de bono. Konvinku lin, ke lia faro estas malbela — tiam li ekhontos. Kiam mi vidos lin, mi diros al li: via ago indas liberigiton. Se tio ne helpos, nenio helpos.

— Dankon eĉ pro tio, — respondis la komandanto.

Poste li ordonis porti sin al Vinicius, kiun li trovis skermanta kun doma skermisto. Kiam Aulus vidis la junan viron, trankvile ekzercanta sin en la momento, en kiu la atenco kontraŭ Ligia estis plenumita, ekregis lin terura kolero, kiu, apenaŭ la kurteno falis post la skermisto, eksplodis per torento da maldolĉaj riproĉoj kaj insultoj. Sed Vinicius, eksciinte, ke Ligia estas forkaptita, paliĝis tiel terure, ke eĉ dum momento Aulus ne povis lin suspekti pri partopreno en la atenco.

La frunto de la junulo kovriĝis per ŝvito; la sango, kiu por momento forkuris en la koron, refluis varmonde en la vizaĝon, la okuloj ŝprucigis fajrerojn, el la buŝo elfluis senordaj demandoj. Ĵaluzo kaj furiozo skuis lin alterne, kiel uragano. Ŝajnis al li, ke Ligia, foje transirinte la sojlon de la cezara domo, estas por li perdita por ĉiam, kaj kiam Aulus eldiris la nomon de Petronius, suspekto, kvazaŭ fulmo, trakutis la penson de la juna soldato — ke Petronius ekmokis lin, aŭ donacante Ligian al Nero, volis per tio certigi al si novajn favorojn de la cezaro, aŭ ke li volis reteni ŝin por si mem. Ke iu, ekvidinte Ligian, ne deziru ŝin samtempe — tion li ne kapablis imagi.

Nesinregemo, simila al ekfuriozinta ĉevalo, kaj hereda en lia familio, ekposedis lin nun kaj senigis de la konscio.

— Komandanto — li diris per interrompata voĉo, — reiru hejmen kaj atendu min ... Sciu, ke se Petronius estus eĉ mia patro, mi venĝus al li la malbonon faritan al Ligia. Revenu hejmen kaj atendu min. Nek Petronius, nek la cezaro ŝin havos!

Post tio li turnis la kunpremitajn pugnojn al la vaksaj maskoj, kiuj staris en ŝrankoj en la atrium, kaj eksplodis:

— Je tiuj mortmaskoj! Antaŭe mi mortigos ŝin kaj min mem!

Dirinte tion, Vinicius saltleviĝis, kaj ankoraŭfoje vokinte al Aulus: «atendu min», li elkuris, kiel freneza, el la atrium kaj kuris al Petronius, dispuŝante envoje preterpasantojn.

Aulus revenis hejmen kun ioma espero. Li supozis, ke se Petronius instigis la cezaron forkapti Ligian por ŝin fordoni al Vinicius, Vinicius rekondukos ŝin en ilian domon. Fine nemalgrave konsolis lin la penso, ke se Ligia ne estos savita, ŝi estos tamen venĝita kaj ŝirmita per morto kontraŭ la malhonoro. Li kredis, ke Vinicius plenumos ĉion, kion li promesis. Li vidis lian furiozon kaj konis la ekscitemon, denaskan en lia tuta gento. Li mem, kvankam li amis Ligian, kiel patro, preferus ŝin mortigi ol fordoni al la cezaro, kaj se li ne konsiderus la filon, la lastan posteulon de sia gento, li sendube ĝin farus. Aulus estis soldato, pri la stoikoj li apenaŭ aŭdis, sed per la karaktero li ne multe diferencis de ili, kaj al liaj ideoj, al lia fiereco morto konvenis pli facile kaj pli bone ol malhonoro.

Reveninte hejmen, li trankviligis Pomponian, transdonis al ŝi sian esperon, kaj ili ambaŭ komencis atendi novaĵojn de Vinicius. De tempo al tempo, kiam en la atrium aŭdiĝadis paŝoj, ili kredis, ke tio estas Vinicius, rekondukanta al ili la amatan infanon, kaj ili estis pretaj el la tuta animo beni ilin

ambaŭ. Sed la tempo pasadis, kaj neniu novaĵo venis. Nur vespere aŭdiĝis la frapilo ĉe la pordo.

Post momento sklavo eniris kaj transdonis al Aulus leteron. La maljuna komandanto, kvankam li ŝatis elmontradi sinregemon, prenis ĝin tamen per iom tremanta mano kaj komencis legi tiel avide, kvazaŭ de tiu letero dependus la ekzisto de lia tuta domo.

Subite lia vizaĝo mallumiĝis, kvazaŭ falus sur ĝin ombro de pasanta nubo.

— Legu, — li diris, turninte sin al Pomponia.

Pomponia prenis la leteron kaj legis, kio sekvas:

> «Marcus Vinicius, saluton al Aulus Plautius. Kio okazis, okazis laŭ la volo de la cezaro, antaŭ kiu klinu la kapojn, kiel klinas mi kaj Petronius».

Sekvis longa silento.

Ĉapitro VI

Petronius estis hejme. La pordisto ne kuraĝis haltigi Viniciuson, kiu enkuris la atrium kiel fulmotondro, poste, eksciinte, ke oni devas serĉi la mastron en la biblioteko, kun tiu sama impeto enkuris la bibliotekon, kaj trovinte Petroniuson skribanta, elŝiris la kanon el lia mano, rompis ĝin, ĵetegis teren, poste premkaptis liajn brakojn per la fingroj kaj, proksimigante la vizaĝon al lia vizaĝo, komencis demandi per raŭka voĉo:

— Kion vi faris kun ŝi? Kie ŝi estas?

Sed subite okazis io mirindega. La delikatforma kaj malhardita Petronius kaptis la manon de la juna atleto, premantan lian brakon, post tio li kaptis lian duan manon, kaj tenante ilin ambaŭ en sia unu kun forto de fera premilo, diris:

— Mi estas malfortulo nur matene, sed vespere mi reakiras la antaŭan viglecon. Provu liberiĝi. Gimnastikon evidente instruis al vi teksisto, kaj konduton forĝisto.

Sur lia vizaĝo ne vidiĝis eĉ kolero, nur en la okuloj ekflametis ia pala rebrilo de kuraĝo kaj energio. Post momento li lasis la manojn de Vinicius, kiu staris antaŭ li humiligita, hontigita kaj furioza.

— Ŝtalan manon vi havas, — li diris, — sed je ĉiuj dioj de la infero mi ĵuras, ke se vi min perfidis, mi enbatos ponardon en vian gorĝon, eĉ en la ĉambroj de la cezaro.

— Ni parolu trankvile, — diris Petronius. — Ŝtalo estas pli forta ol fero, do kvankam el unu via brako oni povus fari du miajn, mi ne devas vin timi. Aliflanke, doloras min via

krudeco, kaj se la homa maldankemo povus min ankoraŭ mirigi, mi mirus vian maldankemon.

— Kie estas Ligia?

— En la malĉastejo, tio estas en la domo de la cezaro.

— Petronius!

— Trankviliĝu kaj sidiĝu. Mi petis la cezaron pri du aferoj, kiujn li promesis al mi: unue, ke li eligu Ligian el la domo de Aulus, due, ke li donu ŝin al vi. Ĉu vi ne havas ponardon ie en la faldoj de via togo? Eble vi frapos min? Sed mi konsilas al vi atendi kelkajn tagojn, ĉar oni prenus vin en malliberejon, kaj dume Ligia enuus en via domo.

Sekvis silento. Vinicius dum certa tempo rigardis Petroniuson per mirplenaj okuloj, post kio li diris:

— Pardonu min. Mi ŝin amas, kaj la amo konfuzas mian prudenton.

— Admiru min, Marcus. Antaŭhieraŭ mi diris al la cezaro la jenon: mia nevo, Vinicius, tiel ekamegis iun malgrasaĉan knabinon, kiun oni prizorgas ĉe la Aulusoj, ke lia domo ŝanĝis sin en vaporbanejon de sopiroj. Vi, cezaro, — mi diris, — kaj mi, kiuj scias, kio estas la vera beleco, ne donus por ŝi eĉ mil sestercojn, sed la knabo ĉiam ja estis malsaĝa kiel tripieda tablo, kaj nun li entute malsaĝiĝis.

— Petronius!

— Se vi ne komprenas, ke mi diris tion, volante sekurigi Ligian, mi emas ekkredi, ke mi diris la veron. Mi persvadis al la Kuprobarba, ke tia estetikulo, kiel li, ne povas konsideri tian knabinon bela, kaj Nero, kiu ĝis nun ne kuraĝas rigardi alie ol per miaj okuloj, ne trovos en ŝi belecon, kaj ne

trovinte ĝin, li ŝin ne deziros. Oni devis sendanĝerigi la simion kaj bridi ĝin per ŝnuro. Nun Ligian pritaksos ĝuste ne li, sed Poppæa, kaj nature ŝi klopodos kiel eble baldaŭ forigi ŝin el la palaco. Kaj mi diris, kvazaŭ senintence al la Kupra barbo: «Prenu Ligian kaj donu ŝin al Vinicius. Vi rajtas tion fari, ĉar ŝi estas garantiulino, kaj se vi tion faros, vi malbonagos kontraŭ Aulus.» Kaj li konsentis. Li havis nenian kaŭzon por malkonsenti, tiom pli, ke mi donis al li okazon suferigi honestajn homojn. Oni faros vin oficiala gardisto de la garantiulino, oni transdonos en viajn manojn tiun ligan trezoron, kaj vi, kiel aliancano de la bravaj ligoj, kaj samtempe fidela servisto de la cezaro, ne nur nenion perdos el tiu trezoro, sed eĉ klopodos ĝin multobligi. La cezaro, dezirante konservi la formojn, tenos ŝin dum kelkaj tagoj en sia domo, kaj poste forsendos ŝin en vian insula, feliĉulo!

— Ĉu tio estas vero? Nenio minacas ŝin en la domo de la cezaro?

— Se ŝi devus ekloĝi tie por ĉiam, Poppæa parolus pri ŝi kun Locusta, sed dum kelkaj tagoj nenio ŝin minacas. En la cezara palaco estas dek mil homoj. Povas esti, ke Nero ŝin tute ne vidos, tiom pli, ke li tiagrade ĉion konfidis al mi, ke antaŭ momento estis ĉe mi la centuriestro kaj sciigis, ke li forkondukis la knabinon en la palacon kaj transdonis en la manojn de Acte. Acte estas bonkora persono, kaj tial mi ordonis transdoni Ligian al ŝi. Pomponia Græcina videble same opinias, ĉar ŝi skribis al Acte. Morgaŭ estos festeno ĉe Nero. Mi rezervis por vi lokon apud Ligia.

— Pardonu mian koleremon, Caius, — diris Vinicius. — Mi kredis, ke vi ordonis forkapti ŝin por vi mem, aŭ por la cezaro.

— Mi povas pardoni vian koleremon, sed pli malfacile estas al mi pardoni viajn vulgarajn gestojn, krudajn kriojn kaj la

voĉon, similan al tiu de morao-ludanto. Tio ne plaĉas al mi, Marcus, kaj de tio gardu vin. Sciu, ke la peristo de Nero estas Tigellinus, kaj sciu ankaŭ, ke se mi volus preni la knabinon por mi mem, tiam, rigardante rekte en viajn okulojn, mi dirus al vi la jenon: Vinicius, mi forprenas de vi Ligian, kaj mi tenos ŝin tiel longe, ĝis ŝi enuigos min.

Tiel parolante, li komencis rigardi per siaj nuksokoloraj pupiloj rekte en la okulojn de Vinicius, kun esprimo malvarma kaj impertinenta, kaj la juna viro entute konfuziĝis.

— La kulpo estas mia, — li diris. — Vi estas bona, honesta, kaj mi dankas vin el la tuta animo. Permesu nur fari al vi ankoraŭ unu demandon. Kial vi ne ordonis sendi Ligian rekte en mian domon?

— Ĉar la cezaro volas konservi la formojn. Oni parolos pri tio en Romo, kaj ĉar ni forprenis Ligian kiel garantiulinon, tial, tiel longe kiel oni parolos, ŝi restos en la cezara palaco. Poste oni senbrue forsendos ŝin al vi, kaj la afero estos finita. La Kuprobarba estas malkuraĝa hundo. Li scias, ke lia potenco estas senlima, tamen li penas trovi pretekston por ĉiu sia ago. Ĉu vi jam kvietiĝis tiom, por povi iomete filozofi? Ofte venis en mian penson la demando, kial krimo, se ĝi eĉ estus potenca kiel cezaro, kaj kiel li, certa pri senpuneco, ĉiam klopodas pri ŝajnoj de leĝo, de justeco kaj virto? Por kio tiu peno? Mi opinias, ke mortigi sian fraton, patrinon kaj edzinon estas faroj, indaj je iu azia reĝaĉo, ne je romia cezaro; sed se tio al mi okazus, mi ne skribus pravigajn leterojn al la senato … Sed Nero skribas — Nero serĉas pretekstojn, ĉar Nero estas timulo. Tamen Tiberius, ekzemple, ne estis timulo — malgraŭ tio li pravigadis ĉiujn siajn farojn. Kial tiel estas? Kio estas tiu stranga, pretervola respekto, kiun malbono esprimas al virto? Ĉu vi scias, kio ŝajnas al mi? Nome, ke ĝi okazas tial, ĉar krimo estas

malbela, kaj virto estas bela. Ergo, vera estetikulo estas samfakte virtulo. Ergo, mi estas virtulo. Mi devas hodiaŭ verŝi iom da vino al la ombroj de Protagoro, Prodiko kaj Gorgiaso. Montriĝas, ke ankaŭ la sofistoj povas kelkfoje esti utilaj. Aŭskultu min, ĉar mi parolas plu. Mi forprenis Ligian de Aulus por ŝin doni al vi. Bone. Sed Lizipo farus el vi belegajn grupojn. Vi ambaŭ estas belaj, sekve ankaŭ mia faro estas bela, kaj estante bela, ĝi ne povas esti malbona. Rigardu, Marcus! jen antaŭ vi sidas virto, enkorpigita en Petroniuson. Se Aristido vivus, li devus veni al mi kaj oferi al mi cent minaojn por mallonga prelego pri virto.

Sed Vinicius, homo, kiun la realeco interesis pli ol prelegoj pri virto, diris:

— Morgaŭ mi vidos Ligian, kaj poste mi havos ŝin en mia domo ĉiutage, ĉiam kaj ĝis la morto.

— Vi havos Ligian, sed mi havos sur la kapo Auluson. Li alvokos kontraŭ mi venĝon de ĉiuj subteraj dioj. Kaj se li, bestaĉo, prenus antaŭe lecionon de deklamado… Sed li insultos tiel, kiel miajn klientojn insultadis mia iama pordisto, kiun cetere mi pro tio sendis en kamparan punlaborejon.

— Aulus estis ĉe mi. Mi promesis sendi al li sciigon pri Ligia.

— Skribu al li, ke la volo de la «dia» cezaro estas la plej alta leĝo, kaj ke via unua filo ricevos la nomon Aulus. Havu la maljunulo ian konsolon. Mi estas preta peti la Kuprobarban, ke li alvoku lin al la morgaŭa festeno. Li vin vidu en la triclinium apud Ligia.

— Ne faru tion, — diris Vinicius. — Mi tamen sentas kompaton al ili, speciale al Pomponia.

Kaj li eksidis por skribi tiun leteron, kiu senigis la maljunan komandanton de la lasta espero.

Ĉapitro VII

Antaŭ Acte, la eksamatino de Nero, iam klinadis sin la plej altaj kapoj en Romo. Sed ŝi eĉ tiam ne volis miksi sin en la publikajn aferojn, kaj se ŝi kelkfoje uzis sian influon je la juna regnestro, ŝi faris tion nur por elpeti kompaton por iu. Modesta kaj humila, ŝi gajnis dankemon de multaj, kaj malamikigis kontraŭ si neniun. Eĉ Octavia ne kapablis ŝin malami. Al ĵaluzuloj ŝi ŝajnis nesufiĉe danĝera. Oni sciis, ke ĉiam ŝi amas Neron per amo malgaja kaj suferplena, kiu vivas ne plu per espero, sed nur per rememorado de la tempo, en kiu tiu Nero estis ne nur pli juna kaj amanta, sed ankaŭ pli bona. Oni sciis, ke ŝi ne kapablas forŝiri la animon kaj penson de tiuj rememoroj, sed atendas jam nenion, kaj ĉar oni vere ne bezonis timi, ke la cezaro revenos al ŝi, oni rigardis ŝin kiel estaĵon tute sendefendan, kaj tial oni lasis ŝin trankvile. Poppæa konsideris ŝin nur kiel humilan servantinon, sendanĝeran ĝis tia grado, ke ŝi eĉ ne postulis ŝian forigon el la palaco.

Ĉar tamen la cezaro iam amis ŝin kaj forlasis sen ofendo, en trankvila, kaj eĉ certagrade amika maniero, oni konservis por ŝi certan respekton. Nero, liberiginte ŝin, donis al ŝi en la palaco loĝejon, en tiu apartan cubiculum kaj iom da servistoj. Kaj ĉar siatempe Pallas kaj Narcissus, kvankam liberigitoj de Claudius, ne nur partoprenis en festenoj de Claudius, sed eĉ, kiel potencaj ministroj, okupis distingajn lokojn, ankaŭ ŝin oni invitis iafoje al la tablo de la cezaro. Oni faris tion eble tial, ke ŝia belega persono estis vera ornamo de la festeno. Cetere, koncerne la elekton de la societo, la cezaro jam delonge forlasis ĉiajn konsiderojn. Ĉe lia tablo sidadis plej diversa miksamaso da homoj de ĉiaj klasoj kaj profesioj. Estis inter ili senatanoj, sed ĉefe tiaj, kiuj konsentis esti kune arlekenoj. Estis patricioj, maljunaj kaj junaj, avidaj je volupto, lukso kaj vivoĝuo. Estis virinoj,

havantaj grandajn nomojn, sed ne hezitantaj vespere surmeti flavetajn perukojn kaj distri sin, serĉante aventurojn en mallumaj stratoj. Estis ankaŭ altaj oficistoj kaj pastroj, kiuj ĉe plenaj pokaloj mem volonte mokis la proprajn diojn, kaj apud ili — ĉiaspeca ĉifonularo, konsistanta el kantistoj, mimikistoj, muzikistoj, dancistoj kaj dancistinoj, el poetoj, kiuj, deklamante versaĵojn, pensis pri la sestercoj, kiujn ili esperis profiti per laŭdado de versaĵoj de la cezaro, el filozofoj-mizeruloj, sekvantaj per avidaj okuloj la servatajn manĝojn, el famaj veturigistoj, ĵonglistoj, miraklistoj, fabelrakontistoj, komikistoj, fine el diversaj sentaŭguloj, kiujn modo aŭ malsaĝeco kronis kiel unutagajn eminentulojn, kaj inter kiuj ne mankis eĉ tiaj, kiuj per longaj haroj kovris la orelojn, trapikitajn signe de sklaveco.

La pli famaj el ili okupis la lokojn rekte ĉe la tabloj, la malpli gravaj servis dum la manĝado kiel distristoj, atendante la momenton, en kiu la servistaro permesos al ili ĵeti sin sur la restintajn manĝaĵojn kaj trinkaĵojn. Tiaspecajn gastojn venigadis Tigellinus, Vatinius kaj Vitelius; al la gastoj ili ofte devis havigi vestojn, konvenajn al la ĉambroj de la cezaro, kiu cetere ŝatis tian societon, sentante sin en ĝi plej senĝena. La lukso de la kortego origis ĉion kaj donis sian brilon al ĉio. Grandaj kaj malgrandaj, idoj de eminentaj gentoj kaj stratаj ĉifonuloj, potencaj artistoj kaj mizeraj talentaĉuloj premis sin en la palacon por satigi la ravitajn okulojn per la lukso, superpasanta la homan imagon, kaj proksimiĝi al la disdonanto de ĉiaj favoroj, riĉaĵoj kaj bonoj, kies unu plaĉo povis verdire malaltigi, sed povis ankaŭ senmezure altigi.

En tiu tago ankaŭ Ligia devis partopreni en simila festeno. Timo, necerteco kaj kapturno, ne mirinda post la subita travivaĵo, batalis en ŝi kun la deziro malobei. Ŝi timis la cezaron, ŝi timis la homojn, ŝi timis la palacon, kies svarmobruo preskaŭ senigis ŝin de la konscio, ŝi timis la

festenojn, pri kies senhonteco ŝi aŭdis de Aulus, de Pomponia Græcina kaj iliaj amikoj. Estante juna knabino, ŝi ne estis tamen senscia pri la vivo, ĉar la scio pri malbono frue atingadis en tiuj tempoj eĉ infanajn orelojn. Ŝi sciis do, ke en tiu palaco minacas ŝin pereo, pri kiu cetere avertis ŝin Pomponia en la adiaŭa momento. Havante tamen animon junan, nekutimigitan al malvirto, kaj fervore konfesante la instruon, enradikigitan al ŝi de la kvazaŭ-patrino, ŝi promesis defendi sin kontraŭ tiu pereo: ŝi tion promesis al la patrino, al si mem, kaj ankaŭ al tiu Dia Instruisto, je kiu ŝi ne nur kredis, sed kiun ŝi ankaŭ ekamis per sia duoninfana koro pro la dolĉeco de lia instruo, pro la maldolĉeco de la morto kaj pro la gloro de la leviĝo el mortintoj.

Ŝi estis ankaŭ certa, ke nun nek Aulus, nek Pomponia Græcina estos plu respondaj por ŝiaj agoj, ŝi do pripensis, ĉu ne estos pli bone malobei kaj ne iri al la festeno. Unuflanke timo kaj maltrankvilo laŭte parolis en ŝia animo, aliflanke naskiĝis en ŝi la deziro montri kuraĝon, persiston, riski torturojn aŭ morton. La Dia Instruisto ja tiel ordonis. Li ja mem donis la ekzemplon. Pomponia ja rakontis al ŝi, ke la plej fervoraj inter la kredantoj avidas per la tuta animo tian provon kaj preĝas pri ĝi. Ankaŭ Ligian, kiam ŝi estis ankoraŭ infano, ekregadis kelkfoje simila deziro. Ŝi vidis sin martirino, kun vundoj en la manoj kaj piedoj, blanka kiel neĝo, belega per supertera belegeco, portata de same blankaj anĝeloj en la ĉielbluon, kaj ŝia animo trovis ĝuon en similaj vizioj. Estis en tio multe da infanaj revoj, sed estis ankaŭ iom da memplaĉo pro kiu Pomponia ŝin admonis. Kaj nun, kiam la malobeo al la volo de la cezaro povis sekvigi ian teruran punon, kaj kiam la torturoj, ofte viditaj en revoj, povis iĝi realaĵo, al la belaj vizioj, al la memplaĉo, aliĝis ankoraŭ ia scivolo, miksita kun timo — kiel oni ŝin punos kaj kian specon de torturoj oni elektos por ŝi.

Kaj tiel ŝia ankoraŭ duoninfana animo ŝancelis sin en du flankojn. Sed Acte, eksciinte pri tiu hezitado, ekrigardis ŝin kun tia mirego, kvazaŭ la knabino parolus en deliro. Montri malobeon al la volo de la cezaro? Riski de la unua momento lian koleron? Por tio oni ja devas esti infano, ne scianta, kion ĝi diras. El la propraj vortoj de Ligia montriĝas, ke, ĝuste, ŝi ne estas garantiulino, sed knabino, forgesita de sia nacio. Defendas ŝin neniu leĝo de nacioj, kaj se ĝi ŝin eĉ defendus, la cezaro estas sufiĉe potenca por dispremi ĝin per la piedoj en momento de kolero. Ekplaĉis al la cezaro ŝin preni, kaj de tiam li ŝin disponas. De tiam ŝi dependas de lia volo, super kiu estas neniu alia en la mondo.

— Jes, — ŝi parolis plu, — mi ankaŭ legis la leterojn de Paŭlo el Tarso, kaj mi scias, ke super la tero estas Dio kaj estas la Filo de Dio, kiu leviĝis el mortinoj, sed sur la tero estas nur la cezaro. Memoru tion, Ligia. Mi scias ankaŭ, ke via instruo ne permesas al vi esti tio, kio mi estis, kaj ke kiam venas elekto inter malhonoro kaj morto, al vi, kiel al la stoikoj, pri kiuj rakontis al mi Epictetus, permesite estas nur la morton elekti.

Sed ĉu vi povas antaŭvidi, ke vin atendas morto, ne malhonoro? Ĉu vi ne aŭdis pri la filino de Sejanus, kiu, estante ankoraŭ malgranda infano, devis, laŭ la ordono de Tiberius, suferi malhonorigon antaŭ la morto, por ke respektita estu la leĝo, kiu malpermesas mortpuni virgulinojn? Ligia, Ligia, ne incitu la cezaron! Kiam venos la decida momento, kiam vi devos elekti inter malhonoro kaj morto, vi agos, kiel via Vero al vi ordonas, sed ne serĉu propravole pereon kaj ne incitu pro malgrava kaŭzo la teran, kaj krom tio kruelan, dion.

Acte diris kun granda kompato, kaj eĉ kun ekscito, kaj estante denature miopa, ŝi alŝovis sian dolĉan vizaĝon al la

vizaĝo de Ligia, kvazaŭ volante kontroli, kian impreson faras ŝiaj vortoj.

Kaj Ligia, kun fidemo de infano ĵetinte siajn brakojn ĉirkaŭ ŝian kolon, diris:

— Vi estas bona, Acte.

Acte, kies koron tuŝis la laŭdo kaj fidemo, alpremis ŝin al la brusto, kaj post tio, liberiĝinte el la brakoj de la knabino, respondis:

— Mia feliĉo pasis, kaj la ĝojo pasis, sed malbona mi ne estas.

Poste ŝi komencis iri per rapidaj paŝoj en la ĉambro kaj paroli al si mem, kvazaŭ kun malespero:

— Ne! Li ankaŭ ne estis malbona. Li mem tiam pensis, ke li estas bona, kaj volis esti bona. Mi scias tion plej certe. Ĉio tio venis pli malfrue … kiam li ĉesis ami … Aliaj faris lin tia, kia li estas — aliaj — kaj Poppæa!

Tiam larmoj kovris ŝiajn okulharojn. Ligia sekvis ŝin dum ia tempo per siaj bluaj okuloj, kaj fine ŝi diris:

— Vi lin bedaŭras, Acte?

— Mi bedaŭras, — respondis obtuze la grekino.

Denove ŝi komencis paŝi kun manoj kunpremitaj, kvazaŭ de doloro, kaj kun senhelpa vizaĝo.

Kaj Ligia malkuraĝe demandis plu:

— Vi lin ankoraŭ amas, Acte?

— Mi amas …

Post momento ŝi aldonis:

— Lin neniu amas, krom mi…

Sekvis silento, dum kiu Acte penis reatingi trankvilecon, konfuzitan de la rememoroj, kaj kiam fine ŝia vizaĝo akiris la kutiman esprimon de silenta malĝojo, ŝi diris:

— Ni parolu pri vi, Ligia. Eĉ ne pensu malobei la cezaron. Tio estus frenezaĵo. Trankviliĝu fine. Mi bone konas tiun domon kaj mi supozas, ke flanke de la cezaro nenio al vi minacas. Se Nero ordonus vin forkapti por si mem, oni ne venigus vin sur Palatinon. Ĉi tie regas Poppæa, kaj Nero, de kiam ŝi naskis al li la filinon, estas ankoraŭ pli sub ŝia povo … Ne, Nero ordonis, vere, ke vi ĉeestu la festenon, sed ĝis nun li vin ne vidis, nek demandis pri vi, do li ne interesas sin pri vi. Eble li forprenis vin de Aulus kaj Pomponia nur pro malamo al ili. Petronius al mi skribis, ke mi zorgu pri vi, kaj ĉar Pomponia kiel vi scias, ankaŭ skribis, ili verŝajne interkompreniĝis. Eble li faris tion laŭ ŝia peto. Se tiel estas, se ankaŭ li, laŭ la peto de Pomponia, zorgus pri vi, nenio vin minacas, kaj eĉ povas esti, ke Nero laŭ lia instigo resendos vin al la Aulusoj. Mi ne scias, ĉu Nero lin tre amas, sed mi scias, ke malofte li kuraĝas malkonsenti kun lia opinio.

— Ha, Acte! — respondis Ligia. — Petronius estis ĉe ni, antaŭ ol oni min forprenis, kaj mia patrino estis konvinkita, ke Nero postulis la transdonon de mi laŭ lia instigo.

— Tio estus malbona, — diris Acte.

Sed, enpensiĝinte por momento, ŝi daŭrigis:

— Eble tamen Petronius nur elbabilis antaŭ Nero ĉe iu nokto manĝo, ke li vidis ĉe la Aulusoj la garantiulinon de la ligoj, kaj Nero, kiu estas ĵaluza pri sia aŭtoritato, postulis vin tial, ke garantiuloj apartenas al la cezaro. Li cetere ne amas

Auluson kaj Pomponian … Ne! Ne ŝajnas al mi, ke Petronius, se li volus forpreni vin de Aulus, uzus tian rimedon … Mi ne scias, ĉu Petronius estas pli bona ol tiuj, kiuj ĉirkaŭas la cezaron, sed li estas alia … Cetere eble, krom Petronius, vi trovos ankoraŭ iun, kiu volus propeti pri vi. Ĉu vi ne konis ĉe la Aulusoj iun proksiman al la cezaro?

— Mi vidadis Vespasianon kaj Tituson.

— La cezaro ilin ne amas.

— Kaj Senecan.

— Sufiĉas, se Seneca ion konsilas, ke la cezaro agu kontraŭe.

La hela vizaĝo de Ligia komencis kovri sin per ruĝo.

— Kaj Viniciuson.

— Mi lin ne konas.

— Li estas parenco de Petronius, kiu antaŭ nelonge revenis el Armenujo.

— Ĉu vi pensas, ke la cezaro rigardas lin favore?

— Viniciuson ĉiuj amas.

— Kaj li volus propeti pri vi?

— Jes.

Acte ridetis senteme kaj diris:

— Vi certe vidos lin ĉe la festeno. Partopreni ĝin vi devas, unue tial, ke vi devas … Nur tia infano, kiel vi, povus pensi alie. Due, se vi volas reveni la domon de la Aulusoj, vi trovos

okazon peti Petroniuson kaj Viniciuson, ke ili per sia influo akiru por vi permeson de reveno. Se ili estus ĉi tie, ili ambaŭ dirus al vi la samon, kiel mi: ke freneze kaj pereige estus malobei. La cezaro povus, vere, ne rimarki vian foreston, sed se li tion rimarkus kaj pensus, ke vi kuraĝis malrespekti lian volon, tiam ne estus por vi rimedo de savo. Venu, Ligia. Ĉu vi aŭdas tiun bruon en la domo? La suno jam malleviĝas kaj baldaŭ la gastoj komencos alveni.

— Vi estas prava, Acte, — respondis Ligia, — kaj mi sekvos vian konsilon.

Kiom da deziro renkonti Viniciuson kaj Petroniuson estis en ŝia decido, kiom da virina scivolo vidi almenaŭ foje en la vivo tian festenon, kaj en ĝi la cezaron, la kortegon, la faman Poppæan kaj aliajn belulinojn, kaj tiun tutan senegalan lukson, pri kiu oni rakontis mirindaĵojn en Romo, sendube Ligia mem ne povis al si konsciigi. Sed malgraŭ tio Acte estis prava, kaj la knabino bone tion sentis. Ŝi devis iri; kiam do la nepreco kaj la simpla prudento subtenis la kaŝitan tenton, ŝi ĉesis heziti.

Acte kondukis ŝin tiam en sian propran unctorium por ŝin pomadi kaj vesti, kaj kvankam en la domo de la cezaro ne mankis sklavinoj, kaj Acte havis sufiĉe da ili por la persona priservado, tamen, pro kompato al la knabino, kies senkulpeco kaj beleco movis ŝian koron, ŝi decidis mem vesti Ligian. Kaj tuj montriĝis, ke en la juna grekino, malgraŭ ŝia malĝojo kaj malgraŭ profunda legado de la leteroj de Paŭlo el Tarso, restis ankoraŭ multe el la greka animo, al kiu korpa beleco parolas pli ol ĉio alia en la mondo. Nudiginte Ligian kaj ekvidinte ŝian korpon, kaj flekseman kaj plenan, formitan kvazaŭ el perlamoto kaj rozo, ŝi ne povis deteni krion de miro, kaj, foriĝinte je kelkaj paŝoj, rigardis kun admiro tiun senkomparan, printempan figuron.

— Ligia! — ŝi ekkriis fine, — vi estas miloble pli bela ol Poppæa!

Sed la knabino, edukita en la severa domo de Pomponia, kie oni gardis modestecon, eĉ kiam virinoj estis nur inter si, staris — belega kiel belega sonĝo, harmonia kiel verko de Praksitelo, aŭ kiel kanto, sed konfuzita, roza de honto, kun genuoj kunpremitaj, kun manoj sur la brusto kaj kun okulharoj mallevitaj sur la okulojn. Fine, levinte per subita movo la brakojn, ŝi eltiris la pinglojn, subtenantaj ŝiajn harojn, kaj en unu momento, per unu kaposkuo, kovriĝis per ili, kiel per mantelo.

Acte, proksimiĝinte kaj tuŝante ŝian malhelan hararon, diris:

— Ho, kiajn harojn vi havas!… Mi ne surŝutos ilin per ora pudro, oro jam trabrilas tie kaj ie iliajn ondojn. Nur kelkloke mi eble aldonos oran brilon, sed facile, tiel facile, kvazaŭ radio ilin tralumus … Mirinda estas sendube via liga lando, kie tiaj knabinoj naskiĝas.

— Mi tion ne memoras, — diris Ligia. — Ursus al mi rakontis nur, ke tie estas arbaroj, arbaroj, arbaroj.

— Kaj en la arbaroj floroj floras, — diris Acte, trempante la manojn en vazo, plena de verbeno, kaj verŝetante ĝin sur la harojn de la knabino.

Fininte tiun laboron, ŝi komencis laŭvice delikate ŝmiri ŝian korpon per aromaj oleoj el Arabujo, kaj poste kovris ĝin per senmanika, orkolora mola tuniko, sur kiun estis metota neĝblanka peplum. Sed ĉar antaŭe oni devis kombi la harojn, ŝi ĉirkaŭvolvis ŝin dume per speco de vasta vesto, nomata synthesis, kaj, sidiĝinte sur seĝon, transdonis ŝin por momento en la manojn de sklavinoj, por rigardi de malproksime ŝian kombadon. Du sklavinoj komencis samtempe meti sur la malgrandajn piedojn de Ligia

blankajn, purpure broditajn ŝuojn, kruce ŝnurante ilin ĉirkaŭ la alabastraj maleoloj. Kiam la kombado estis finita, oni ondigis sur ŝi peplum en belegajn faldojn, post kio Acte, ferminte ŝnuron da perloj sur la kolo de Ligia kaj tuŝinte per ora polvo ŝiajn harbuklojn, ordonis vesti sin mem, dum la tuta tempo sekvante Ligian per ravitaj okuloj.

Sed baldaŭ ŝi estis preta, kaj kiam nur antaŭ la ĉefa pordego komencis aperi la unuaj portiloj, ili ambaŭ eniris en flankan kriptoportikon, el kie oni vidis la ĉefan enirejon, la internajn galeriojn kaj la korton, ĉirkaŭitan per kolonaro el numida marmoro.

Iom post iom ĉiam pli da homoj pasis sub la alta arko de la pordego, super kiu grandioza kvadrigo de Liziaso ŝajnis porti en aeron Apolonon kaj Dianon. La okulojn de Ligia frapis mirinda vidaĵo, pri kiu la modesta domo de Aulus povis doni al ŝi nenian imagon. Tio estis la tempo de subiro de la suno, kaj ĝiaj lastaj radioj falis sur la flavan, numidan marmoron de la kolonoj, kiu en tiuj lumoj brilis kiel oro, kaj kune nuancis rozkolore. Inter la kolonoj, apud blankaj statuoj de Danaid[in]oj kaj aliaj, prezentantaj diojn aŭ heroojn, fluis amasoj da homoj, viroj kaj virinoj, ankaŭ similaj al statuoj, ĉar ĉirkaŭfalditaj per togoj, pepla kaj stolæ, gracie fluantaj malsupren en molaj ondoj, sur kiuj estingiĝadis la briloj de la subiranta suno. Giganta Herkulo, kies kapo estis ankoraŭ en lumo, de la brusto jam dronanta en ombro, ĵetata de kolono, rigardis de supre la amason. Acte montris al Ligia senatanojn en larĝe borderitaj togoj, en koloraj tunikoj, kun kvaronlunoj sur la ŝuoj, kaj kavalirojn, kaj famajn artistojn, kaj romajn sinjorinojn, vestitajn jen rome, jen greke, jen per fantaziaj, orientaj vestoj, kun haroj frizitaj turforme aŭ piramide, aŭ kombitaj, simile al diinstatuoj, malalte ĉe la kapo, kaj ornamitaj per floroj. Dirante la nomojn de multaj viroj kaj virinoj, Acte aldonadis al ili mallongajn kaj ofte terurajn historiojn, kiuj inspiris al Ligia timon, admiron,

miregon. Tio estis por ŝi nova mondo, kies belecon ĝuis ŝiaj okuloj, sed kies kontrastojn ŝia knabina intelekto ne povis ekkompreni. En tiu vespera ruĝo sur la ĉielo, en tiuj vicoj da senmovaj kolonoj, pereantaj for, malproksime, kaj en tiuj homoj, similaj al statuoj, estis ia grandega paco. Ŝajnis, ke inter tiuj rektliniaj marmoroj devus vivi iaj duondioj, liberaj de zorgoj, lulataj de trankvilo kaj feliĉaj; dume la mallaŭta voĉo de Acte fojon post fojo malkovradis alian, teruran sekreton, tiel de la palaco, kiel de la homoj. Jen tie, for, oni vidas la kriptoportikon, sur kies kolonoj kaj planko ruĝas ankoraŭ sangokoloraj makuloj de la sango, per kiu surŝprucis la blankajn marmorojn Caligula, falante de la ponardo de Cassius Chærea; tie oni murdis lian edzinon; tie la infanon oni disbatis kontraŭ la ŝtonoj; tie, sub tiu palacflanko, estas la subterejo, kie pro malsato mordis la fingrojn la juna Drusus; tie oni venenis la pli maljunan, tie en teruro tordis sin Gemellus, tie en konvulsio Claudius, tie Germanicus, ĉie tiuj muroj aŭdis ĝemojn kaj stertoradon de agoniantoj, kaj tiuj ĉi homoj, kiuj nun rapidas al la festeno en togoj, en koloraj tunikoj, en floroj kaj juveloj, estas eble morgaŭ kondamnotaj; eble sur pluraj vizaĝoj rideto kovras timon, maltrankvilon, necertecon pri la morgaŭa tago; eble febro, avideco, ĵaluzo mordas ĉi-momente la korojn de tiuj ekstervide senzorgaj, florkronitaj duondioj. La konfuzitaj pensoj de Ligia ne kapablis postkuri la vortojn de Acte, kaj dum tiu belega mondo tiris kun ĉiam pli granda forto ŝiajn okulojn, timo premis ŝian koron, kaj en la animo leviĝis subite nedirebla kaj senlima sopiro al la amata Pomponia Græcina kaj al la trankvila domo de la Aulusoj, kie regis amo, ne krimo.

Dume de Vicus Apollinis alfluis novaj ondoj da gastoj. El trans la pordego aŭdiĝadis bruo kaj ekkrioj de klientoj, akompanataj siajn patronojn. Sur la kortego, inter la kolonaroj, eksvarmis amasoj da cezaraj sklavoj, sklavinoj, malgrandaj servoknaboj kaj pretoriaj soldatoj, garde

postenantaj en la palaco. Kelkloke inter blankaj kaj brunetaj vizaĝoj eknigris vizaĝo de numido en plumhava kasko kaj kun grandaj oraj ringoj en la oreloj. Oni portis liutojn, citrojn, faskojn da floroj, arte kulturitaj malgraŭ la malfrua aŭtuno, manlampojn arĝentajn, orajn kaj kuprajn. Ĉiam pli laŭta bruo de interparoloj miksis sin kun plaŭdado de fontano, kies gutoŝnuroj, rozaj de la vesperaj briloj, falante de alte sur marmorojn, disbatis sin sur ili kvazaŭ plorĝeme.

Acte ĉesis rakonti, sed Ligia rigardis plu, kvazaŭ serĉante iun en la amaso. Kaj subite ŝia vizaĝo kovriĝis per ruĝo. El inter la kolonoj elpaŝis Vinicius kaj Petronius kaj iris al la granda triclinium, belegaj, trankvilaj, similaj en siaj togoj al blankaj duondioj. Al Ligia, kiam ŝi ekvidis inter la fremdaj homoj tiujn du konatajn kaj amikajn vizaĝojn, ekŝajnis, ke granda ŝarĝo defalis de ŝia koro. Ŝi sentis sin malpli soleca. Tiu granda sopiro al Pomponia kaj al la domo de la Aulusoj, kiu leviĝis en ŝi antaŭ momento, subite ĉesis esti dolora. La tento vidi Viniciuson kaj paroli kun li sufokis ĉiujn aliajn voĉojn. Vane ŝi rememorigis al si ĉian malbonon, kiun ŝi aŭdis pri la domo de la cezaro, kaj la vortojn de Acte, kaj la avertojn de Pomponia; malgraŭ tiuj vortoj kaj avertoj ŝi eksentis subite, ke partopreni tiun festenon ŝi ne nur devas, sed volas: ĉe la penso, ke post momento ŝi aŭdos tiun simpatian kaj karan voĉon, kiu parolis al ŝi pri amo kaj pri feliĉo, inda je dioj, kaj kiu ĝis nun sonis en ŝiaj oreloj kiel kanto, ekregis ŝin simple ĝojo.

Sed subite ŝi ektimis tiun ĝojon. Ekŝajnis al ŝi, ke en tiu momento ŝi perfidas tiun puran instruon, en kiu oni ŝin edukis, kaj Pomponian, kaj sin mem. Alia afero estas iri devigite, kaj alia — ĝoji pro tia nepreco. Ŝi sentis sin kulpa, malinda kaj perdita. Ekregis ŝin malespero kaj ŝi volis plori. Se ŝi estus sola, ŝi surgenuiĝus kaj komencus bati la bruston, ripetante: mia kulpo, mia kulpo! Acte, preminte ŝin nun je la mano, kondukis ŝin tra internaj ĉambroj en

grandegan triclinium, kie devis okazi la festeno, kaj sur ŝiaj okuloj kvazaŭ kuŝis nebulo, en la oreloj sonis bruo de internaj emocioj kaj la korbatado sufokis la spiron. Kiel en sonĝo ŝi vidis mil lampojn, flagrantajn sur la tabloj, sur la muroj, kiel en sonĝo ŝi ekaŭdis ekkrion, per kiu oni salutis la cezaron, kiel tra nebulo ŝi ekvidis lin mem. La krio ŝin surdigis, blindigis ŝin la brilo, aromoj kapturnigis, kaj perdinte la reston de la konscio, ŝi apenaŭ povis distingi Acten, kiu, lokinte ŝin ĉe la tablo, okupis mem apudan lokon.

Sed post momento malalta, konata voĉo aŭdiĝis de la alia flanko:

— Saluton al vi, plej bela el fraŭlinoj sur la tero kaj el steloj sur la ĉielo! Saluton al vi, dia Callina!

Ligia, rekonsciiĝinte iom, rigardis: apud ŝi kuŝis Vinicius.

Li ne surhavis togon, ĉar la oportuno kaj kutimo ordonis demeti togojn por festenoj. Lian korpon kovris nur skarlata senmanika tuniko, surbrodita per arĝentaj palmoj. Liaj brakoj estis nudaj, laŭ orienta kutimo ornamitaj per du larĝaj brakringoj, bukitaj super la kubutoj; sube — zorgeme senharigitaj, glataj, sed tro muskolaj, veraj brakoj de soldato, kreitaj por glavo kaj ŝildo. Sur la kapo li portis kronon el rozoj. Kun siaj brovoj, kunkreskantaj super la nazo, kun la mirindaj okuloj kaj bruneta vizaĝo li estis kvazaŭ personigo de juneco kaj forto. Al Ligia li ekŝajnis tiel belega, ke kvankam ŝia komenca svenemo jam pasis, ŝi apenaŭ kapablis respondi:

— Saluton al vi, Marcus…

Kaj li diris:

— Feliĉaj estas miaj okuloj, kiuj vin vidas, feliĉaj la oreloj, kiuj aŭdis vian voĉon, pli dolĉan al mi ol la voĉo de flutoj kaj

citroj. Se oni lasus min elekti, kiu kuŝu apud mi dum tiu ĉi festeno, ĉu vi, Ligia, aŭ Venuso, mi elektus vin, ho dia!

Kaj li komencis rigardi ŝin, kvazaŭ volante satiĝi per ŝia bildo, kaj brulvundis ŝin per la okuloj. Lia rigardo glitis de ŝia vizaĝo sur la kolon kaj sur la malkovritajn brakojn, karesis ŝian belegan figuron, ĝuis ŝin, posedprenis kaj sorbis, sed, krom voluptemo, brilis en ĝi feliĉo kaj amo kaj admiro sen limo.

— Mi sciis, ke mi vin renkontos en la domo de la cezaro, — li parolis plu, — tamen, kiam mi vin ekvidis, tutan mian animon ekskuis tia ĝojo, kvazaŭ neatendita feliĉo min trafus.

Ligia, rekonsciiĝinte kaj sentante, ke en ĉi tiu amaso kaj en ĉi tiu domo li estas la sola estaĵo proksima al ŝi, komencis paroli kun li kaj demandi pri ĉio, kio estis por ŝi nekomprenebla kaj kio inspiris al ŝi timon. De kie li sciis, ke li trovos ŝin en la domo de la cezaro, kaj kial ŝi estas ĉi tie? Kial la cezaro forprenis ŝin de Pomponia? Ĉi tie ŝi timas kaj volas reveni al ŝi. Ŝi mortus pro sopiro kaj maltrankvilo, se ŝi ne esperus, ke Petronius kaj li propetos pri ŝi la cezaron.

Vinicius klarigis al ŝi, ke pri ŝia forkapto li eksciis de Aulus mem. Kial ŝi estas ĉi tie, li ne scias. La cezaro antaŭ neniu pravigas siajn decidojn kaj ordonojn. Ŝi tamen ne timu. Jen li, Vinicius, estas apud ŝi kaj restos apud ŝi. Li preferus perdi la okulojn ol ŝin ne vidi, li preferus perdi la vivon ol ŝin forlasi. Ŝi estas lia animo, li do gardos ŝin, kiel la propran animon. Li konstruos al ŝi en sia hejmo altaron, kiel al sia diino, li oferos sur ĝi mirhon kaj aloon, kaj printempe anemonojn kun pomfloroj … Kaj ĉar ŝi timas la domon de la cezaro, li promesas al ŝi, ke en ĉi tiu domo ŝi ne restos.

Kvankam li parolis elturniĝeme kaj kelkfoje artifike, en lia voĉo estis sentebla vero, ĉar liaj sentoj estis veraj. Iom post

iom ekposedis lin ankaŭ sincera kompato kaj ŝiaj vortoj penetris en lian animon tiel, ke kiam ŝi komencis danki lin kaj certigi, ke Pomponia amos lin pro lia boneco kaj ŝi mem estos danka al li dum la tuta vivo, li ne povis ekregi sian kortuŝon kaj ŝajnis al li, ke neniam en la vivo li scios rifuzi ŝian peton. Lia koro komencis degeli. Ŝia beleco ebriigis liajn sentojn kaj li avidis ŝin, sed ankaŭ konsciis, ke ŝi estas al li tre kara kaj ke vere li povas ŝin adori kiel diinon; li sentis ankaŭ neregeblan bezonon paroli al ŝi pri ŝia beleco kaj pri sia amo al ŝi, kaj ĉar la festena bruo laŭtiĝadis, tial, alŝovinte sin pli proksimen, li komencis flustri al ŝi vortojn bonajn, dolĉajn, fluantajn el la fundo de la animo, sonantajn kiel muziko, kaj ebriigajn kiel vino.

Kaj li ebriigadis ŝin. Inter ĉiuj tiuj fremduloj, kiuj ŝin ĉirkaŭis, li ŝajnis al ŝi ĉiam pli proksima, pli aminda, kaj tute certa kaj tutanime sindona. Li trankviligis ŝin, promesis eligi el la domo de la cezaro; li promesis, ke li ŝin ne forlasos, ke li servos al ŝi. Krom tio, antaŭe, en la hejmo de la Aulusoj li parolis al ŝi nur ĝenerale pri amo kaj pri feliĉo, kiun ĝi povas doni, kaj nun li diris jam rekte, ke li amas ŝin, ke ŝi estas por li plej kara kaj plej amata. La unuan fojon Ligia aŭdis tiajn vortojn el vira buŝo, kaj dum ŝi aŭskultis, ĉiam pli ŝajnis al ŝi, ke io en ŝi vekiĝas el dormo, ke ekposedas ŝin ia feliĉo, en kiu senlima ĝojo miksas sin kun senlima maltrankvilo. Timo ŝin kaptis, ke tiajn parolojn ŝi aŭskultis, sed por nenio en la mondo ŝi volus preterlasi eĉ unu vorton. Kelkfoje ŝi mallevadis la okulojn, kaj jen levadis al Vinicius rigardon lumplenan, timeman kaj kune demandan, kvazaŭ ŝi dezirus diri al li: «parolu plu!» La bruo, la muziko, la odoro de floroj kaj la odoro de arabaj incensoj denove komencis turnigi ŝian kapon. Estis en Romo kutimo kuŝi ĉe festenoj, sed hejme Ligia okupadis la lokon inter Pomponia kaj la malgranda Aulus, kaj nun kuŝis apud ŝi Vinicius, juna, grandega, amplena, ardanta, kaj ŝi, sentante la brulon, kiu de li radiis, spertis kune honton kaj volupton. Ekregis ŝin ia senforteco,

ia svenemo kaj forgesemo, kvazaŭ dormo estus ŝin kaptanta.

Sed ŝia apudesto komencis ankaŭ lin influi. Lia vizaĝo paliĝis. La nazo disblovis sin, kiel tiu de orienta ĉevalo. Videble ankaŭ lia koro batis sub la skarlata tuniko per neordinara ritmo, ĉar lia spiro iĝis mallonga kaj vortoj ŝiris sin en la buŝo. Ankaŭ li la unuan fojon estis tiel senpere apud ŝi. Liaj pensoj komencis miksi sin; en la vejnoj li sentis fajron, kiun vane li volis estingi per vino. Ne la vino ankoraŭ, sed ŝia belega vizaĝo, ŝiaj nudaj brakoj, ŝia knabina brusto, ondanta sub la ora tuniko, kaj ŝia figuro, kaŝita en la blankaj faldoj de la peplum, ebriigadis lin ĉiam pli. Fine li ĉirkaŭprenis ŝian manon super la artiko, kiel li foje jam faris en la domo de la Aulusoj, kaj tirante ŝin al si, komencis flustri per tremantaj lipoj:

— Mi amas vin, Callina … dia mia!

— Marcus, lasu min, — diris Ligia.

Kaj li parolis plu kun okuloj, kovritaj de nebulo:

— Dia mia! Amu min!…

Sed en la sama momento aŭdigis la voĉo de Acte, kiu kuŝis aliflanke de Ligia:

— La cezaro vin rigardas.

Viniciuson kaptis subita kolero tiel kontraŭ la cezaro, kiel kontraŭ Acte. Jen ŝia voĉo dispelis la sorĉon de la ravekscito. Al la juna viro eĉ amika voĉo ŝajnus en tiu momento trudema, kaj li pensis, ke Acte intence volas malhelpi lian interparolon kun Ligia.

Do, levinte la kapon kaj rigardinte la junan liberigitinon super la ŝultroj de Ligia, li diris kolere:

— Pasis la tempo, Acte, kiam vi kuŝadis dum festenoj apud la cezaro, kaj oni diras, ke minacas vin blindeco, kiel do vi povas lin vidi? Kaj ŝi respondis, kvazaŭ kun malĝojo:

— Mi vidas lin tamen … Li ankaŭ estas miopa kaj rigardas vin tra la smeraldo.

Ĉio, kion faris Nero, ekscitis gardemon eĉ de plej proksimaj al li personoj, tial Vinicius maltrankviliĝis, rekonsciiĝis — kaj komencis nerimarkite rigardi al la cezaro. Ligia, kiu en la komenco de la festeno vidis lin, pro konfuzo, kiel tra nebulo, kaj, absorbite per la ĉeesto kaj interparolo de Vinicius, tute lin ne rigardis, nun ankaŭ turnis al li siajn scivolajn kaj timigitajn okulojn.

Acte diris la veron. La cezaro, klinita super la tablo, duonferminte unu okulon, kaj ĉe la alia tenante per la fingroj rondan, poluritan smeraldon, kiun li konstante uzadis, rigardis ilin. Por momento lia rigardo renkontis la okulojn de Ligia, kaj la koro de la knabino premiĝis de teruro. Kiam, ankoraŭ en la infaneco, ŝi estis en la sicilia bieno de la Aulusoj, maljuna egipta sklavino rakontadis al ŝi pri drakoj, loĝantaj en montaraj abismoj, kaj jen nun ŝajnis al ŝi, ke rigardis ŝin subite verdeta okulo de tia drako. Ŝi kaptis per la mano la manon de Vinicius, kiel infano, kiu timas, kaj en ŝian kapon premis sin senordaj kaj rapidaj impresoj: do tio estas li? La terura kaj ĉiopova? Neniam ŝi vidis lin antaŭe, kaj ŝi imagis, ke li aspektas alie. Ŝi prezentis al si ian teruran vizaĝon, kun krueleco ŝtone fiksita en la trajtoj; dume ŝi vidis grandegan, sur dika nuko bazitan kapon, teruran, vere, sed preskaŭ ridindan, ĉar similan de malproksime al kapo de infano. Tuniko de ametista koloro, malpermesita al simplaj mortemuloj, reflektis bluetan brilon sur lian larĝan kaj

mallongan vizaĝon. Li havis harojn malhelajn, frizitajn laŭ la modo enkondukita de Otho, en kvar vicojn da bukloj. Barbon li ne havis, ĉar antaŭ nelonge li oferis ĝin al Jovo, pro kio la tuta Romo esprimis al li dankojn, kvankam kaŝe oni flustris, ke li oferdonis ĝin tial, ke ĝi kreskis, kiel ĉe ĉiuj el lia familio, ruĝahare. En lia frunto, forte elstaranta super la brovoj, estis tamen io olimpa. En la kuntiritaj brovoj oni vidis konscion pri ĉiopovo; sed sub tiu frunto de duondio troviĝis vizaĝo de simio, drinkulo kaj komedianto, vanta, plena de sinŝanĝaj avidoj, ŝvela de graso, kaj tamen malsanema kaj senhonta. Al Ligia li ŝajnis malbonaŭgura, sed antaŭ ĉio abomena.

Post momento li metis la smeraldon kaj ĉesis ŝin rigardi. Tiam ŝi vidis liajn konveksajn, bluajn okulojn, fermetiĝantajn pro troo da lumo, vitrosimilajn, sen penso, kiel la okuloj de mortintoj.

Kaj li, turninte sin al Petronius, diris:

— Ĉu tio estas la garantiulino, kiun amas Vinicius?

— Estas ŝi, — respondis Petronius.

— Kiel nomas sin ŝia nacio?

— Ligoj.

— Kaj Vinicius opinias ŝin bela?

— Vestu per virina peplum putrintan olivarban ŝtipon, kaj Vinicius trovos ĝin belega. Sed sur via vizaĝo, ho senkompara konanto, mi legas jam verdikton pri ŝi! Vi ne bezonas ĝin anonci! Jes! Tro seka, malgrasaĉa, vera papavo sur maldika trunketo, kaj vi, dia estetikulo, ŝatas en virino antaŭ ĉio la trunkon, kaj trioble, kvaroble vi pravas! La nura vizaĝo nenion signifas. Mi multe lernis de vi, sed tiel seneraran juĝon de la okulo mi ankoraŭ ne havas … Kaj mi

estas preta veti kun Tulius Senecio je lia amatino, ke kvankam dum la festeno, kiam ĉiuj kuŝas, malfacile estas juĝi pri la tuta figuro, vi jam diris al vi: «tro mallarĝa en la koksoj!»

— Tro mallarĝa en la koksoj, — respondis Nero, duonfermante la okulojn.

Sur la buŝo de Petronius aperis apenaŭ rimarkebla rideto, kaj Tulius Senecio, kiu ĝis tiu momento estis okupita de interparolo kun Vestinus, aŭ pli ĝuste per mokado de sonĝoj, je kiuj Vestinus kredis, diris:

— Vi eraras! — mi partias kun la cezaro.

— Bone, — respondis Petronius. — Mi estis ĝuste pruvanta, ke vi havas eron da saĝo, kaj la cezaro asertas, ke vi estas kompleta azeno.

— Habet![51] — diris Nero, ridante kaj turnante malsupren la dikfingron, kiel oni faris en cirkoj, signe, ke gladiatoro ricevis baton kaj ke li estu finmortigita.

Kaj Vestinus, kredante, ke oni parolas ĉiam pri sonĝoj, kriis:

— Mi tamen kredas je sonĝoj, kaj Seneca diris al mi iam, ke li ankaŭ kredas.

— La lastan nokton mi sonĝis, ke mi iĝis vesta pastrino, — diris, klinante sin super la tablon, Calvia Crispinilla.

Je tio Nero komencis klaki per la manoj, aliaj sekvis lian ekzemplon, kaj dum momento ĉirkaŭe sonis aplaŭdoj, ĉar Crispinilla, kelkfoja eksedzino, estis konata pro sia nekredebla malĉasteco en la tuta Romo.

Sed ŝi, tute ne konfuzite, diris:

— Kion do! Ili ĉiuj estas maljunaj kaj malbelaj. Sole Rubria similas al homoj, kaj tiel ni estus du, kvankam eĉ Rubria somere ricevas lentugojn.

— Konfesu tamen, ĉastega Calvia, — diris Petronius, — ke iĝi vestpastrino vi povis nur en sonĝo.

— Kaj se la cezaro ordonus?

— Mi ekkredus, ke realiĝas sonĝoj eĉ plej strangaj.

— Ĉar ili realiĝas, — ekkriis Vestinus. — Mi komprenas homojn, kiuj ne kredas je la dioj, sed kiel oni povas ne kredi je sonĝoj!

— Kaj aŭguroj? — demandis Nero. — Oni iam aŭguris al mi, ke Romo ĉesos ekzisti, kaj mi regos super la tuta Oriento.

— Aŭguroj kaj sonĝoj, — tio ligas sin kune, — diris Vestinus. — Foje prokonsulo, granda nekredanto, sendis en la templon de Mopsuso sklavon kun sigelita letero, kiun li malpermesis malfermi por kontroli, ĉu la dio scios respondi al la demando, farita en la letero. La sklavo dormis nokte en la templo por havi aŭguran sonĝon, post kio li revenis kaj diris la jenon: Mi vidis en sonĝo junulon, helan, kiel la suno, kiu diris al mi nur unu vorton: «nigran». La prokonsulo, aŭdinte tion, paliĝis — kaj, turnante sin al siaj gastoj, egalaj nekreduloj, diris: «Ĉu vi scias, kio estis en la letero?»

En tiu momento Vestinus interrompis kaj, levinte pokalon kun vino, komencis trinki.

— Kio estis en la letero? — demandis Senecio.

— En la letero estis la demando: «Kian virbovon mi oferu: blankan, aŭ nigran?»

Sed la intereson, ekscititan de la rakonto, interrompis Vitelius, kiu, veninte jam iom ebria al la festeno, sen iu kaŭzo eksplodis subite per senpensa rido.

— Kial ridas tiu barelo da sebo? — demandis Nero.

— Rido distingas homojn de bestoj, — diris Petronius, — kaj li ne havas alian pruvon, ke li ne estas virporko.

Vitelius interrompis ekridon je duono, kaj, ŝmacante per la lipoj, brilantaj de saŭcoj kaj grasoj, komencis rigardi la ĉeestantojn kun tia mirego, kvazaŭ li neniam antaŭe ilin vidus.

Poste, levinte sian kusensimilan manon, li diris per raŭka voĉo:

— Mi perdis de la fingro kavaliran ringon, hereditan de la patro.

— Kiu estis ŝuisto, — aldonis Nero.

Sed Vitelius denove eksplodis per neatendita rido kaj komencis serĉi la ringon en la peplum de Calvia Crispinilla.

Je tio Vatinius komencis ŝajnigi kriojn de timigita virino, kaj Nigidia, amikino de Calvia, juna vidvino kun vizaĝo de malĉastistino, diris laŭte:

— Li serĉas tion, kion li ne perdis.

— Kaj kio neniel al li utilos, eĉ se li ĝin trovos, — finis la poeto Lucanus.

La festeno iĝadis pli gaja. Amasoj da sklavoj disportis ĉiam novajn manĝojn; el grandegaj ujoj, plenigitaj per neĝo kaj ĉirkaŭvolvitaj per hedero, oni ĉiumomente eltiradis malpli

grandajn kruĉojn kun multspecaj vinoj. Ĉiuj drinkis abunde. Sur la tablon kaj sur la festenanojn de la plafono fojon post fojo falis rozoj.

Petronius komencis tamen peti Neron, ke antaŭ ol la gastoj ebriiĝos, li donu brilon al la festeno per sia kanto. Ĥoro da voĉoj subtenis liajn vortojn, sed Nero komencis rezisti. Tio ne estas nur la afero de kuraĝo, kvankam ĉiam ĝi mankas al li … La dioj scias, kiom kostas al li ĉiaj sinprezentoj … Li, vere, ne deklinas sin de ili, ĉar oni devas ja ion fari por la arto, kaj se Apolono donacis al li certan voĉon, la dian favoron ne decas ja lasi senuze. Li eĉ komprenas, ke ĝi estas lia devo. rilate al la regno. Sed hodiaŭ li vere estas raŭka. Nokte li metis sur la bruston plumbajn ĉarĝetojn; sed ankaŭ tio ne helpis … Li eĉ intencas veturi en Antiumon por spiri iom la maran aeron.

Sed Lucanus komencis lin petegi, en la nomo de la arto kaj de la homaro. Ĉiuj scias, ke la dia poeto kaj kantisto komponis novan himnon al Venuso, kompare kun kiu tiu de Lucretius estas nur hurletado de jara lupido. Estu ĉi tiu festeno vera festeno. Regnestro bona kiel li, ne devas tiel suferigi siajn subulojn: «Ne estu kruela, cezaro!»

— Ne estu kruela! — ripetis ĉiuj, sidantaj pli proksime.

Nero dismetis la manojn, signe, ke li devas cedi. Tiam ĉiuj vizaĝoj alprenis la esprimon de danko, kaj ĉiuj okuloj direktis sin al li. Sed li jam antaŭe ordonis sciigi Poppæan, ke li kantos, kaj diris al la ĉeestantoj, ke ŝi ne venis al la festeno, ĉar ŝi ne sentis sin sana, ĉar tamen neniu kuracilo tiel helpas al ŝi, kiel lia kanto, li ne volus senigi ŝin de la okazo.

Poppæa baldaŭ venis, efektive. Ŝi regis ĝis nun Neron, kiel subulon, ŝi tamen sciis, ke kiam estis koncernata lia memamo de kantisto, ĉaristo aŭ poeto, danĝere estus ĝin

inciti. Ŝi eniris do, belega kiel diino, vestita kiel Nero, per ametistkolora vesto kaj kolĉeno el grandegaj perloj, militrabitaj iam de Massinissa, orhara, dolĉa, kaj kvankam dufoja eksedzino, havanta la vizaĝon kaj aspekton de virgulino.

Oni salutis ŝin per ekkrioj kaj per la titolo «dia aŭgustino». Ligia neniam en la vivo vidis iun egale belan, kaj apenaŭ ŝi kredis la proprajn okulojn, ĉar ŝi sciis, ke Poppæa Sabina estis unu el plej malbonaj virinoj en la mondo. Ŝi sciis de Pomponia, ke ŝi, Poppæa instigis la cezaron mortigi la patrinon kaj la edzinon, ŝi konis ŝin el rakontoj de gastoj kaj servistoj de Aulus; ŝi aŭdis, ke ŝiajn statuojn oni nokte faligadis en la urbo; ŝi aŭdis pri surskriboj, kies aŭtorojn oni kondamnis je plej severaj punoj, kaj kiuj tamen reaperis ĉiumatene sur la urbaj muregoj. Dume nun, ĉe la ekvido de tiu malbonfama Poppæa, konsiderata de la konfesantoj de Kristo kiel enkorpigo de malbono kaj krimo, ekŝajnis al ŝi, ke tiel povas aspekti anĝeloj aŭ iuj ĉielaj spiritoj. Ŝi simple ne povis forturni de ŝi la rigardon, kaj el ŝia buŝo senvole elŝiris sin la demando:

— Ho, Marcus, ĉu tio povas esti?

Sed li, ekscitita de vino kaj kvazaŭ senpacienca, ke tiom da aferoj malkoncentrigis ŝian atenton kaj forturnis ĝin de li, diris:

— Jes, ŝi estas bela, sed vi estas miloble pli bela. Vi vin ne konas, alie vi enamiĝus je vi mem, kiel Narcizo … Ŝi banas sin en lakto de azeninoj, sed vin kredeble Venuso banis en la propra. Vi vin ne konas, ocelle mi! … Ne rigardu ŝin. Turnu al mi la okulojn, ocelle mi!… Tuŝu per via buŝo ĉi tiun vinpokalon, kaj mi poste samloken almetos la mian…

Li aliĝis ĉiam pli proksimen, kaj ŝi komencis forŝovi sin al Acte. Sed en tiu momento oni ordonis silenton, ĉar la cezaro leviĝis. Kantisto Diodorus prezentis al li liuton el la speco nomata delta[18], alia, Terpnos, akompanonta lian ludon, proksimiĝis kun instrumento nomata nablium, kaj Nero, apoginte la delta kontraŭ la tablo, levis supren la okulojn, kaj post momento en la triclinium regis silento, interrompata sole de la brueto, kiun kaŭzis la rozoj, senĉese falantaj de la plafono.

Post tio li komencis kanti, aŭ pli ĝuste deklami kante kaj ritme, ĉe akompano de la du liutoj, sian himnon al Venuso. Nek la voĉo, kvankam iom malklara, nek la versaĵo estis malbonaj, tiel ke la kompatindan Ligian denove kaptis riproĉoj de la konscienco, ĉar la himno, kvankam gloranta la malpuran idolanan Venuson, ŝajnis al ŝi eĉ tre bela, kaj la cezaro mem, kun sia laŭrokrono ĉirkaŭ la frunto kaj levitaj okuloj, prezentis sin al ŝi pli majesta, multe malpli terura kaj malpli abomena ol en la komenco de la festeno.

Sed la festenanoj sonigis tondron de aplaŭdoj. La ekkrioj: «Ho, ĉiela voĉo!» aŭdigis ĉirkaŭe; kelkaj el la virinoj, levinte supren la manojn, restis tiel, signe de ravo, eĉ post la fino de la kanto; aliaj viŝis la larme malsekajn okulojn; en la tuta ĉambrego ekbolis, kiel en abelujo. Poppæa, klininte sian orharan kapeton, levis al la buŝo la manon de Nero, kaj tenis ĝin longe en silento, kaj juna Pythagoras, mirinde bela greko, tiu sama, kun kiu poste jam duone freneza Nero ordonis al pastroj ligi lin per edziĝa ligo, konforme kun ĉiuj ritoj, surgenuiĝis nun ĉe liaj piedoj.

Sed Nero rigardis atente Petroniuson, kies laŭdojn li ĉiam deziris antaŭ ĉio, kaj tiu diris:

— Koncerne la muzikon, Orfeo estas nun sendube tiel flava pro envio, kiel Lucanus ĉeestanta ĉi tie, kaj rilate al la

versoj, mi bedaŭras, ke ili ne estas pli malbonaj, ĉar tiam mi trovus eble konvenajn laŭdesprimojn por ili.

Sed Lucanus ne koleriĝis je li pro la aludo pri envio, kontraŭe, li rigardis lin dankeme kaj, ŝajnigante malbonan humoron, komencis murmuri:

— Malbenita fato, kiu ordonis al mi vivi samtempe kun tia poeto. Mi havus, forgesota homo, lokon en la homa memoro kaj sur Parnaso, kaj nun mi estingiĝos, kiel estingiĝas stumpo ĉe la suno.

Petronius tamen, kiu havis mirindan memoron, komencis ripeti fragmentojn el la himno, citi apartajn versojn, glori kaj analizi pli belajn esprimojn. Lucanus, kvazaŭ forgesinte la envion pro la ĉarmo de la poezio, aldonis al liaj vortoj siajn ravesprimojn. Sur la vizaĝo de Nero bildiĝis plezurego kaj senlima vanteco, ne nur parenca al malsaĝeco, sed tute kun ĝi egala. Li mem sufloris al ili la versojn, kiujn li opiniis la plej belaj, kaj fine li komencis konsoli Lucanuson kaj diri al li, ke li ne perdu la kuraĝon, ĉar kvankam kio oni naskiĝis, tio oni estas, tamen la kulto, kiun la homoj montras al Jovo, ne esceptas kulton al aliaj dioj.

Poste li leviĝis por forkonduki Poppæan, kiu efektive nebone fartante, deziris foriri. Al la festenanoj, kiuj restis, li ordonis tamen denove okupi la lokojn, kaj antaŭdiris, ke li revenos. Vere li revenis post momento por ebriigadi sin per la fumo de incensoj kaj rigardi la pluajn spektaklojn, kiujn li mem, Petronius aŭ Tigellinus preparis por la festeno.

Denove oni legis versaĵojn aŭ aŭskultis dialogojn, en kiuj aĉa strangeco anstataŭis spritecon. Poste fama mimikisto, Paris, prezentis la aventurojn de Iono[49], la filino de Inaĥo[53]. Al la gastoj, precipe al Ligia, ne kutiminta al similaj spektaloj, ŝajnis, ke ili vidas miraklojn kaj sorĉojn. Paris sciis per movoj

de la manoj kaj de la korpo esprimi aferojn, ŝajne neesprimeblajn en danco. Liaj manplatoj nebuligis la aeron, formante nubon luman, vivan, tremantan, volupteman, ĉirkaŭantan duone svenintan knabinan figuron, skuatan de volupta spasmo. Ĝi estis bildo, ne danco, bildo klara, malkaŝanta la misterojn de amo, sorĉa kaj senhonta, kaj kiam post ĝia fino eniris cibelpastroj kaj komencis kun siriaj knabinoj, ĉe akompano de citroj, flutoj, cimbaloj kaj tamburiletoj bakĥan dancon, plenan de sovaĝaj krioj kaj de ankoraŭ pli sovaĝa malĉasto, ŝajnis al Ligia, ke viva fajro ŝin bruligos, ke tondro devus frapi ĉi tiun domon, aŭ plafono devus fali sur la kapojn de la festenanoj.

Sed el la ora retego, streĉita sub la plafono, falis nur rozoj, kaj dume la jam duonebria Vinicius diris al ŝi:

— Mi vidis vin en la domo de la Aulusoj ĉe la fontano kaj mi ekamis vin. Estis tagiĝo kaj vi pensis, ke neniu rigardas, sed mi vin vidis … Kaj mi vidas vin tia ĝis nun, kvankam la peplum kovras vin de miaj okuloj. Ĵetu for la peplum, kiel Crispinilla. Vidu! Dioj kaj homoj serĉas amon. Nenio estas, krom ĝi, en la mondo! Metu la kapon sur mian bruston kaj fermu la okulojn!

Kaj ŝiaj pulsoj batis peze en la tempioj kaj manoj. Kaptis ŝin la impreso, ke ŝi falas en ian abismon, kaj tiu Vinicius, kiu ŝajnis antaŭe tiel proksima kaj fidinda, anstataŭ savi, tiras ŝin profunden. Kaj ŝia koro premiĝis kontraŭ li. Denove ŝi komencis timi la festenon, kaj lin, kaj sin mem. Iu voĉo, simila al la voĉo de Pomponia, vokis en ŝia animo: «Ligia! savu vin!», sed io parolis al ŝi ankaŭ, ke jam estas tro malfrue, ke kiun simila fajro ĉirkaŭblovis, kiu vidis ĉion, kio okazis dum ĉi tiu festeno, en kiu la koro tiel batis, kiel en ŝi ĝi batis, kaj kiun traigis tia tremo, kia ŝin traigis ĉe lia proksimiĝo — tiu estas perdita senrevoke. Ŝi sentis sin svene. Kelkfoje ŝajnis al ŝi, ke ŝi perdos la konscion, kaj

poste okazos io terura. Ŝi sciis, ke neniu rajtis, minacate de la cezara kolero, levi sin de la festeno, antaŭ ol la cezaro sin levis, sed se eĉ ne estus tiel, ŝi ne havis jam por tio forton.

Dume la fino de la festeno estis ankoraŭ malproksima. Sklavoj alportadis ankoraŭ novajn manĝojn kaj senĉese plenigadis la pokalojn per vino, kaj antaŭ la tabloj, starantaj en formo de unuflanke malfermita cirklo, aperis du atletoj por prezenti al la gastoj luktospektaklon.

Kaj tuj ili ekbatalis. La potencaj korpoj, brilantaj de olivoleo, faris unu bulegon, iliaj ostoj kraksonis en la feraj brakoj, el la kunpremitaj makzeloj eliĝadis malbonaŭgura grinco. Kelkfoje oni aŭdis rapidajn, obtuzajn frapojn de iliaj piedoj sur la planko, surŝutita de safrano, jen ili haltis senmove en silento, kaj al la rigardantoj ŝajnis, ke ili vidas antaŭ si grupon, skulptitan el ŝtono. La okuloj de la romanoj kun plezuro observis la penadon de la terure streĉitaj dorsoj, kruroj kaj brakoj. Sed la lukto ne daŭris longe, ĉar Croto, majstro kaj estro de gladiatora lernejo, ne vane ĝuis la opinion de la plej forta homo en la regno. Lia kontraŭulo komencis spiri ĉiam pli rapide, poste stertori, poste lia vizaĝo iĝis ruĝeblua, fine sango elŝprucis el lia buŝo, kaj li malstreĉiĝis.

Tondro de aplaŭdoj salutis la finon de la lukto, kaj Croto, apoginte la piedojn sur la dorso de la kontraŭulo, krucigis la grandegajn brakojn sur la brusto kaj rigardis ĉirkaŭen tra la ĉambrego per okuloj de triumfanto.

Poste eniris imitistoj de bestoj kaj de iliaj voĉoj, ĵonglistoj kaj arlekenoj, sed oni malmulte ilin rigardis, ĉar vino nebuligis jam la okulojn de la rigardantoj. La festeno aliformis sin iom post iom en drinkan kaj diboĉan orgion. La siriaj knabinoj, kiuj antaŭe dancis la bakĥan dancon, miksis sin kun la gastoj. La muziko ŝanĝis sin en senordan kaj sovaĝan

bruadon de citroj, liutoj, armenaj cimbaloj, egiptaj sistræ, trumpetoj kaj kornoj, kaj ĉar kelkaj el la festenanoj deziris babili, oni komencis krii al la muzikistoj, ke ili iru for. La aero, saturita je odoro de floroj, plena je aromo de oleoj, kiujn belegaj servoknabetoj ŝprucigis dum la festeno sur la piedojn de la gastoj, saturita je safrano kaj per homaj elspiraĵoj, iĝis sufoka; la lampoj brilis per malfortaj flamoj, malrektiĝis la florkronoj sur la fruntoj, la vizaĝoj paliĝis kaj kovriĝis per ŝvitgutoj.

Vitelius peze falis sub la tablon. Nigidia, nudiginte sin ĝis duono de la korpo, apogis sian ebrian, infanan kapon sur la bruston de Lucanus, kaj li, egale ebria, komencis forblovi oran pudron de ŝiaj haroj, levante la okulojn supren kun senlima kontenteco. Vestinus kun la obstineco de ebriulo ripetis dekafoje la respondon de Mopsuso al la sigelita letero de la prokonsulo, kaj Tulius, kiu mokis la diojn, parolis per voĉo longiĝema, interrompata de singulto:

— Ĉar se la Sferoso de Ksenofano estas sfera, tiam, vidu, tian dion oni povas ruli antaŭ si per la piedo, kiel barelon.

Sed Domitius Afer, maljuna ŝtelisto kaj denuncisto, indigniĝis pro tiu parolo, kaj pro indigno surverŝis per falerno[53] sian tutan tunikon. Li ĉiam kredis je la dioj. Homoj diras, ke Romo pereos, kaj estas eĉ iuj, kiuj asertas, ke ĝi jam pereas. Certe jes! Sed se tio venos, ĝi estos tial, ke la junularo ne havas plu la kredon, kaj sen la kredo ne povas ekzisti virto. Oni forlasis ankaŭ la iamajn severajn morojn, kaj en nenies kapon venas la penso, ke la epikuranoj ne kapablos rezisti al barbaroj. Kaj tio estas ja senduba! Koncerne lin, li bedaŭras, ke li ĝisvivis tian tempon, kaj ke en ĝuoj li devas serĉi helpon kontraŭ ĉagrenoj, kiuj alie rapide subigus lin.

Dirinte tion, li alpremis al si sirian dancistinon kaj per la sendenta buŝo komencis kisi ŝian nukon kaj dorson, kion vidante, konsulo Memmius Regulus ekridis kaj, levinte sian kalvan kapon, ornamitan per flankeniĝinta florkrono, ekparolis:

— Kiu diras, ke Romo pereas?… — Sensencaĵo!… Mi, konsulo, scias plej bone … Videant consules … tridek legioj gardas nian pax romana!

Ĉe tiuj vortoj li almetis la pugnojn al la tempioj kaj komencis krii tra la tuta ĉambrego:

— Tridek legioj! — tridek legioj! De Britujo ĝis la limo de la partoj!

Sed subite li haltis pripense kaj, almetinte la fingron al la frunto, diris:

— Eble eĉ, pli ĝuste, tridek du…

Kaj li ruliĝis sub la tablon, kie post momento li komencis vomi fenikopterajn langojn, rostitajn agarikojn, glaciigitajn fungojn, akridojn kun mielo, fiŝojn, viandojn kaj ĉion, kion li manĝis aŭ trinkis.

Domitiuson tamen ne trankviligis la nombro de la legioj, gardantaj la romian pacon: «Ne, ne! Romo devas perei, ĉar pereis la kredo je la dioj kaj la severaj moroj! Romo devas perei! Domaĝe, ĉar la vivo tamen estas bona, la cezaro favora, la vino bongusta! Ha, kia domaĝo!»

Kaj, kaŝinte la kapon inter la skapolojn de la siria bakĥistino, li komencis plori:

— Kion gravas la estonta vivo!… Aĥilo pravis, dirante, ke preferinde estas esti kampservisto en la subsuna mondo ol

reĝo en la kimeriaj landoj. Kaj ankaŭ tio estas demando, ĉu ekzistas iuj dioj, kvankam la nekredo pereigas la junan generacion.

Lucanus estis dume disblovinta la tutan oran pudron de la haroj de Nigidia, kiu, ebriiĝinte, endormiĝis. Poste li deprenis hederajn branĉojn de vazo staranta antaŭ li, ĉirkaŭvolvis per ili la dormantinon, kaj, plenuminte tiun taskon, komencis rigardi la ĉeestantojn per okuloj kontentegaj kaj demandaj.

Post tio li ornamis sin mem per hedero, ripetante per tono de profunda konvinko:

— Mi tute ne estas homo, sed faŭno.

Petronius ne estis ebria, sed Nero, kiu komence trinkis malmulte pro sia «ĉiela» voĉo, ĉe la fino malplenigadis pokalon post pokalo kaj ebriiĝis. Li volis kanti plu siajn versaĵojn, la grekajn ĉi-foje, sed li forgesis ilin kaj erare ekkantis kanteton de Anakreonto. Akompanis lin ĉe tio Pythagoras, Diodorus kaj Terpnos, sed ĉar neniu el ili sukcesis, tial ili lasis. Nero siavice komencis, kiel konanto kaj estetikulo, admiri la belecon de Pythagoras, kaj pro admiro kisi liajn manojn. Tiel belegajn manojn li vidis iam nur … ĉe kiu?

Kaj metinte la manplaton al la malseka frunto, li komencis rememori. Post momento sur lia vizaĝo speguliĝis timo:

— Ah ha! Ĉe la patrino! Ĉe Agrippina!

Kaj subite ekposedis lin malserenaj vizioj.

— Oni diras, — li parolis, — ke ŝi vagas nokte ĉe lunlumo apud la maro, ĉirkaŭ Bajoj kaj Baŭloj … Ŝi nur vagas, kvazaŭ ŝi ion serĉus — nenio pli. Kaj kiam ŝi proksimiĝas al boato, ŝi

rigardas iom kaj foriras, sed la fiŝkaptisto, kiun ŝi rigardis, mortas.

— Ne malbona temo, — diris Petronius.

Kaj Vestinus, etendinte la kolon, kiel gruo, flustris mistere:

— Mi ne kredas je la dioj, sed mi kredas je la spiritoj … ho!

Sed Nero ne atentis iliajn vortojn kaj parolis plu:

— Mi plenumis ja la lemuralia. Mi ne volas ŝin vidi! Jam estas la kvina jaro. Mi devis, mi devis ŝin kondamni, ĉar ŝi sendis kontraŭ mi mortigiston, kaj se mi ne estus antaŭaginta, vi ne aŭdus hodiaŭ mian kanton.

— Dankon, cezaro, en la nomo de la urbo kaj de la mondo, — vokis Domitius Afer.

— Vinon! Kaj oni sonigu timpanojn!

La bruo rekomenciĝis. Lucanus, tuta en hedero, volante ĝin superkrii, leviĝis kaj komencis voki:

— Mi ne estas homo, sed faŭno, kaj mi loĝas en arbaro! E … ho … oooo!

Fine ebriiĝis la cezaro, ebriiĝis la viroj kaj la virinoj. Vinicius estis ne malpli ebria ol la aliaj, kaj krom tio ekster la pasio naskiĝis en li inklino al malpaco, kio okazadis ĉiufoje, kiam li drinkis supermezure. Lia nigreta vizaĝo iĝis ankoraŭ pli pala kaj liaj vortoj jam konfuziĝis, kiam li parolis rapide per laŭta kaj ordona voĉo:

— Donu la buŝon! Hodiaŭ, ĉu morgaŭ, estas egale! Sufiĉe jam! La cezaro prenis vin de la Aulusoj por vin donaci al mi, vi komprenas! Morgaŭ je la krepusko mi sendos sklavojn por

vin preni, vi komprenas! La Cezaro promesis vin al mi, antaŭ ol li vin prenis … Vi devas esti mia! Donu la buŝon! Mi ne volas atendi ĝis morgaŭ … donu rapide la buŝon!

Kaj li ĉirkaŭprenis ŝin, sed Acte komencis ŝin defendi, kaj Ligia mem ankaŭ defendis sin per la lastaj fortoj, ĉar ŝi sentis, ke ŝi pereas. Vane tamen ŝi penis ambaŭmane depreni de si lian senharan brakon; vane per voĉo, en kiu vibris korpremo kaj timo, ŝi petegis, ke li ne estu tia, kia li estas, ke li kompatu ŝin. Lia vinsaturita spiro ĉirkaŭblovadis ŝin ĉiam pli proksime, kaj lia vizaĝo troviĝis tuj apud la ŝia. Li ne estis plu tiu iama, bona Vinicius, preskaŭ kara al ŝia animo, sed ebria, malbona satiruso, kiu plenigis ŝin per teruro kaj abomeno.

La fortoj tamen forlasadis ŝin ĉiam pli. Vane, forklininte sin, ŝi turnis for la vizaĝon por eviti liajn kisojn. Li leviĝis, kaptis ŝin per ambaŭ brakoj, kaj altirinte ŝian kapon al la brusto, komencis, spiregante, dispremi per la buŝo ŝian paliĝintan buŝon.

Sed en la sama momento ia terura forto malvolvis liajn brakojn de ŝia kolo tiel facile, kvazaŭ tio estus brakoj de infano, kaj lin mem ŝovis flanken kiel sekan branĉeton aŭ velkintan folion. Kio okazis? Vinicius frotis la mirigitajn okulojn kaj subite ekvidis super si la grandegan figuron de la ligo nomata Ursus, kiun li konis en la domo de la Aulusoj.

La ligo staris trankvile kaj nur rigardis Viniciuson per siaj bluaj okuloj tiel strange, ke al la juna viro la sango koagulis en la vejnoj, poste li prenis sur la brakojn sian reĝidinon kaj per paŝo egalmezura, mallaŭta, eliris el la triclinium.

Acte en la sama momento eliris post li.

Vinicius sidis dum sekundo kiel ŝtoniĝinta, poste li saltleviĝis kaj kuris al la elirejo.

Sed la pasio, mirego, furiozo kaj vino subhakis liajn piedojn. Li ŝanceliĝis foje kaj refoje, poste kaptis la nudan ŝultron de iu el la bakĥantinoj kaj komencis, palpebrumante, demandi:

— Kio okazis?

Kaj ŝi, preninte pokalon kun vino, transdonis ĝin al li kun rideto en la nebulkovritaj okuloj:

— Trinku, — ŝi diris.

Vinicius eltrinkis kaj falegis planken.

La plimulto de la gastoj kuŝis jam sub la tabloj; aliaj vagis per ŝanceliĝema paŝo tra la triclinium, aliaj dormis sur sofoj, ronkante aŭ vomante en la dormo superfluon de la vino, kaj sur la ebriajn konsulojn kaj senatanojn, sur la ebriajn kavalirojn, poetojn, filozofojn, sur la ebriajn dancistinojn kaj patriciinojn, sur tiun tutan mondon, ĉioregan ankoraŭ, sed jam senaniman, florkronitan kaj diboĉegan, sed jam estingiĝantan, el la ora retego, streĉita sub la plafono, pluvis kaj pluvis senĉese rozoj.

Ekstere komencis tagiĝi.

Ĉapitro VIII

Ursuson neniu haltigis, neniu eĉ demandis, kion li faras. Tiuj el la gastoj, kiuj ne kuŝis sub la tablo, ne gardis plu siajn lokojn, do servistoj, vidante grandegulon, portantan sur la brakoj festenaninon, pensis, ke tio estas sklavo, elportanta sian ebrian sinjorinon. Cetere Acte iris kun ili, kaj ŝia ĉeesto forigis ĉian dubon.

Tiamaniere ili eliris el la triclinium en apudan ĉambron, kaj el tie en galerion, kondukantan al la loĝejo de Acte.

La fortoj forlasis Ligian tiagrade, ke ŝi pezis, kiel senviva, sur la brakoj de Ursus. Sed kiam ĉirkaŭblovis ŝin malvarmeta kaj pura aero, ŝi malfermis la okulojn. Tagiĝadis ĉiam pli. Post momento, irante laŭlonge de la galerio, ili enpaŝis flankan portikon, turnitan ne al la korto, sed al la palacaj ĝardenoj, kie la pintoj de pinioj kaj cipresoj roznuancis jam de la matenruĝo. Tiu parto de la grandega konstruaĵo estis senhoma kaj la resonoj de la muziko, de la festena kriado atingis ilin ĉiam malpli klare. Al Ligia ŝajnis, ke oni elŝiris ŝin el infero kaj elportis en la luman mondon de Dio. Ekzistis tamen io ekster tiu abomena triclinium. Ekzistis la ĉielo, la matenruĝo, la lumo kaj la trankvilo. La knabinon kaptis subita ploro kaj, premante sin al la ŝultro de la grandegulo, ŝi komencis ripeti plorĝeme:

— Ni iru hejmen, Ursus! hejmen, al la Aulusoj!

— Ni iros, — respondis Ursus.

Dume tamen ili troviĝis en malgranda atrium, apartenanta al la loĝejo de Acte. Tie Ursus sidigis Ligian sur marmoran benkon, proksime de la fontano, kaj Acte komencis ŝin trankviligi kaj instigi al dormo, certigante, ke ĉi-momente nenio ŝin minacas, ĉar la ebriaj festenanoj dormos post la

festeno ĝis la vespero. Sed Ligia dum longa tempo ne volis trankviliĝi, kaj, premante la tempiojn per la manoj, ripetis, kiel infano:

— Hejmen! Al la Aulusoj!

Ursus estis preta. Ĉe la pordegoj staras, vere, pretorianoj, sed li ja iel trairos. La soldatoj ne haltigas elirantojn. Antaŭ la arko svarmas portiloj. Homoj komencos eliri grandare. Neniu ilin haltigos. Ili eliros kune kun la amaso kaj iros rekte hejmen. Cetere, kio gravas pli! Kiel la reĝidino ordonas, tiel devas esti. Por tio li ja estas ĉi tie.

Kaj Ligia ripetis:

— Jes, Ursus, ni eliros.

Sed Acte devis havi prudenton por ili ambaŭ. Ili eliros! Jes! Neniu ilin haltigos. Sed forkuri el la domo de la cezaro estas malpermesite, kaj kiu tion faras, ofendas lian majeston. Ili eliros, sed vespere centuriestro fronte de soldatoj alportos mortverdikton al Aulus, al Pomponia Græcina, Ligian prenos ree en la palacon, kaj tiam restos por ŝi nenia savrimedo. Se la Aulusoj akceptos ŝin en sian hejmon, morto atendas ilin sendube.

La manoj de Ligia falis. Estis nenia rimedo. Ŝi devis elekti inter la pereo de la Aulusoj kaj la propra. Irante al la festeno, ŝi esperis, ke Vinicius kaj Petronius elpetos ŝin de la cezaro kaj redonos al Pomponia, nun ŝi tamen sciis, ke ĝuste ili instigis la cezaron forpreni ŝin de la Aulusoj. Estis neniu rimedo. Nur miraklo povis savi ŝin el tiu abismo. Miraklo kaj la dia potenco.

— Acte, — ŝi diris malespere, — ĉu vi aŭdis, kion diris Vinicius, ke la cezaro min donacis al li kaj ke vespere li alsendos sklavojn kaj prenos min en sian domon?

— Mi aŭdis, — diris Acte.

Kaj dismetinte la manojn, ŝi eksilentis. La malespero, kun kiu Ligia parolis, ne trovis en ŝi eĥon. Ŝi mem estis ja amatino de Nero. Ŝia koro, kvankam bona, ne sciis sufiĉe senti la hontindecon de tia rilato. Kiel estinta sklavino, ŝi tro alkutimiĝis al la leĝoj de sklaveco, kaj krom tio ĝis nun ŝi amis Neron. Se li volus al ŝi reveni, ŝi etendus al li la brakojn, kiel al sia feliĉo. Vidante nun klare, ke Ligia devas aŭ iĝi amatino de la juna kaj bela Vinicius, aŭ elmeti sin mem kaj la Aulusojn al pereo, ŝi simple ne komprenis, kiel la knabino povis heziti.

— En la domo de la cezaro, — ŝi diris post momento, — vi ne estus pli sekura ol en la domo de Vinicius.

Kaj ne venis al ŝi la penso, ke kvankam ŝi diris la veron, ŝiaj vortoj signifis: «paciĝu kun la sorto kaj iĝu konkubino de Vinicius.» Sed al Ligia, kiu sentis ankoraŭ sur la buŝo liajn kisojn, plenajn de besta pasio kaj brulantajn, kiel karbo, la sango ekfluis en la vizaĝon pro honto ĉe la nura rememoro pri ili.

— Neniam! — ŝi ekkriis eksplode. — Mi restos nek ĉi tie, nek ĉe Vinicius! Neniam! Acten mirigis ŝia eksplodo.

— Ĉu Vinicius, — ŝi demandis, — estas de vi tiel malamata?

Sed Ligia ne povis respondi, ĉar denove kaptis ŝin ploro. Acte alpremis ŝin al la brusto kaj komencis trankviligi.

Ursus spiris peze kaj kunpremis la grandegajn pugnojn, ĉar, amante kun hunda fideleco sian reĝidinon, li ne povis elteni la vidon de ŝiaj larmoj. En lia liga, duonsovaĝa koro naskiĝis la deziro reveni en la festenejon, sufoki Viniciuson kaj, se necese, ankaŭ la cezaron, li timis tamen proponi al sia sinjorino tian servon, ne estante certa, ĉu tia ago, kiu

komence ŝajnis al li treege simpla, konvenas al konfesanto de la krucumita Ŝafido.

Kaj Acte, kvietiginte Ligian, komencis denove demandi:

— Ĉu li estas de vi tiel malamata?

— Ne, — diris Ligia, — mi ne rajtas lin malami, ĉar mi estas kristanino.

— Mi scias, Ligia. Mi scias ankaŭ el la leteroj de Paŭlo el Tarso, ke vi, kristanoj, ne rajtas malhonoriĝi, nek timi morton pli ol pekon, sed diru al mi, ĉu via instruo permesos kaŭzi morton?

— Ne.

— Kiel do vi povas venigi venĝon de la cezaro sur la domon de la Aulusoj?

Sekvis momento de silento. Abismo sen fundo malfermiĝis denove antaŭ Ligia.

Kaj la juna liberigitino parolis plu:

— Mi demandas, ĉar mi bedaŭras vin, mi bedaŭras la bonan Pomponian, kaj Auluson, kaj ilian infanon. Mi longe vivas en ĉi tiu domo, kaj mi scias, per kio minacas la kolero de la cezaro. Ne! Vi ne povas forkuri el ĉi tie. Nur unu rimedo restas al vi: petegi Viniciuson, ke li redonu vin al Pomponia.

Sed Ligia malsuprenŝovis sin sur la genuojn por petegi iun alian. Ursus ankaŭ surgenuiĝis, kaj ambaŭ komencis preĝi en la domo de la cezaro, ĉe la matenruĝo.

Acte la unuan fojon vidis tian preĝon kaj ne povis deturni la okulojn de Ligia, kiu, turnita al ŝi profile, kun levita kapo kaj

manoj, rigardis la ĉielon, kvazaŭ atendante de tie helpon. La tagiĝo verŝis lumon sur ŝiajn malhelajn harojn kaj sur la blankan peplum, speguliĝis en la pupiloj, kaj, tuta en brilo, ŝi mem aspektis kiel lumo. En ŝia paliĝinta vizaĝo, en la malfermita buŝo, en la levitaj manoj kaj okuloj oni vidis ian superteran ekstazon. Kaj Acte nun ekkomprenis, kial Ligia povis iĝi nenies konkubino. Antaŭ la iama amatino de Nero flankeniĝis kvazaŭ rando de vualo, kovranta mondon tute alian ol tiu, al kiu ŝi kutimis. Mirigis ŝin tiu preĝo, tie ĉi, en la domo de krimo kaj senhonto. Antaŭ momento ŝajnis al ŝi, ke ekzistas por Ligia neniu savrimedo, sed nun ŝi komencis kredi, ke povas okazi io eksterordinara, ke venos ia helpo, tiel potenca, ke la cezaro mem ne povos ĝin rezisti, ke el la ĉielo malsuprenvenos ia flugilhava armeo helpe al la knabino, aŭ ke la suno substernos al ŝi siajn radiojn kaj tiros al si. Ŝi aŭdis jam pri multaj mirakloj inter la kristanoj, kaj pensis nun, ke videble ĉio tio estas vero, se Ligia tiel preĝas.

Kaj Ligia leviĝis fine kun vizaĝo lumigita de espero, Ursus ankaŭ leviĝis, kaj kaŭrinte apud la benko, li rigardis sian sinjorinon, atendante ŝiajn vortojn.

La okuloj de Ligia nebuliĝis kaj post momento du grandaj larmoj ruliĝis malrapide sur ŝiaj vangoj.

— Dio benu Pomponian kaj Auluson, — ŝi diris. — Mi ne rajtas ilin pereigi, do mi neniam revidos ilin.

Poste, turninte sin al Ursus, ŝi komencis paroli al li, ke li sola restis al ŝi en la mondo, ke li devas nun esti ŝia patro kaj zorganto. Ili ne povas serĉi rifuĝon ĉe la Aulusoj, ĉar tio venigus sur ilin koleron de la cezaro. Sed ŝi ankaŭ ne povas resti en la domo de la cezaro, nek ĉe Vinicius. Ursus do prenu ŝin, konduku el la urbo kaj kaŝu ie, kie ŝin trovos nek Vinicius, nek liaj servistoj. Ŝi iros kun li ĉien, eĉ trans marojn, eĉ trans montojn, al barbaroj, kie oni ne aŭdis la nomon de

Romo kaj kien ne atingas la povo de la cezaro. Li prenu ŝin kaj savu, ĉar li sola restis al ŝi.

La ligo estis preta kaj, signe de obeo, kliniĝinte, li ĉirkaŭprenis ŝiajn piedojn. Sed sur la vizaĝo de Acte, kiu atendis miraklon, bildiĝis disreviĝo. Nur tion kaŭzis do tiu preĝo? Forkuri el la domo de la cezaro signifas plenumi krimon de ofendo de lia majesto, kiu devas esti venĝita, kaj eĉ se Ligia sukcesus kaŝi sin, la cezaro venĝos kontraŭ la Aulusoj. Se ŝi volas forkuri, ŝi forkuru el la domo de Vinicius. Tiam la cezaro, kiu nevolonte okupiĝas pri fremdaj aferoj, eble eĉ ne volos helpi al Vinicius en la serĉado, kaj ĉiuokaze ne estos plenumita krimo de ofendo de la majesto.

Sed Ligia ĝuste tiel pensis. La Aulusoj eĉ ne scios, kie ŝi estas, eĉ ne Pomponia. Ŝi forkuros tamen ne el la domo de Vinicius, sed elvoje. Li diris al ŝi en sia ebrieco, ke vespere li sendos por ŝi siajn sklavojn. Li diris sendube la veron, kiun li ne konfesus, se li estus sobra. Videble li mem, aŭ eble kune kun Petronius, parolis antaŭ la festeno kun la cezaro kaj havigis de li la promeson, ke morgaŭ matene li transdonos ŝin. Kaj se hodiaŭ ili eĉ forgesus, ili sendos por ŝi morgaŭ. Sed Ursus savos ŝin. Li venos, elportos ŝin el la portilo, kiel li ŝin elportis el la triclinium, kaj ili iros en la mondon. Al Ursus neniu kapablos rezisti. Al li ne rezistus eĉ tiu terura luktisto, kiu hieraŭ luktis en la triclinium. Sed ĉar Vinicius povas sendi tre multe da sklavoj, tial Ursus iros tuj al la episkopo, Linnus, por peti konsilon kaj helpon. La episkopo kompatos ŝin, ne lasos en la manoj de Vinicius, kaj ordonos al kristanoj iri kun Ursus kaj savi ŝin. Ili rekaptos ŝin kaj forkondukos, kaj poste Ursus scios elirigi ŝin el la urbo kaj kaŝi ie de la romia potenco.

Kaj ŝia vizaĝo denove komencis kovri sin per rozkoloro kaj ridi. Kuraĝo denove ŝin plenigis, kvazaŭ la espero de savo estus jam iĝinta realaĵo. Subite ŝi ĵetis la brakojn ĉirkaŭ la

kolon de Acte kaj, almetinte sian belegan buŝon al ŝia vango, komencis flustri:

— Vi ne perfidos nin, Acte, ĉu ne?

— Je la ombro de mia patrino, — respondis la liberigitino, — mi ne perfidos vin, kaj petu nur vian Dion, ke Ursus sukcesu vin rekapti.

Sed la bluaj, infanaj okuloj de la grandegulo brilis de feliĉo. Jen, li sciis nenion elpensi, kvankam li streĉis sian mizeran kapon, sed tian aferon li ja scipovos. Kaj ĉu tage, aŭ nokte, estas al li egale!… Li iros al la episkopo, ĉar la episkopo legas en la ĉielo, kion oni devas fari, kaj kion oni ne devas. Sed kolekti kristanojn li scius ĉiuokaze. Ĉu li ne havas sufiĉe da konatoj, sklavoj, gladiatoroj kaj liberaj homoj, kaj en Suburra, kaj trans la pontoj? Li kolektus milon, kaj du milojn da ili. Li rekaptos sian sinjorinon, kaj elkonduki ŝin el la urbo li ankaŭ scipovos, kaj iri kun ŝi li scipovos. Ili iros eĉ al la fino de la mondo, eĉ tien, el kie ili venis, kaj kie neniu aŭdis pri Romo. Tiam li komencis rigardi antaŭ sin, kvazaŭ volante vidatingi iajn aferojn pasintajn kaj treege malproksimajn, poste li komencis paroli:

— En arbaregon? Ho, kia arbarego, kia arbarego!

Sed post momento li forskuis de si la viziojn: Jen, li tuj iros al la episkopo, kaj vespere kun ia cento da homoj li jam embuskos la portilon. Kaj konduku ĝin tiam ne nur sklavoj, sed eĉ pretorianoj!! Neniu jam prefere ŝovu sin sub lian pugnon, eĉ en fera armilo … Ĉar ĉu fero estas tiel forta? Se oni dece frapos feron, la kapo sub ĝi ne eltenos la frapon! Sed Ligia kun grandega kaj kune infana seriozeco levis supren la fingron.

— Ursus! «Ne mortigu», — ŝi diris. La ligo metis sian manon, similan al bastonego, sur la malantaŭan parton de la kapo

kaj komencis, murmurante, froti la nukon kun grandega embaraso: Li ja devas rekapti ŝin … «sian lumon» … Ŝi mem diris, ke nun estas lia vico … Li atentos, kiom li povos. Sed se tio okazus senvole? Li ja devas ŝin rekapti! Nu, se ĝi okazus, li tiel pentofaros, tiel petos pardonon de la Senkulpa Ŝafido, ke la Krucumita Ŝafido indulgos lin, mizeran … Li ja ne volus ofendi la Ŝafidon, nur la manojn li havas tiel pezajn … Granda kortuŝo bildiĝis sur lia vizaĝo, sed volante ĝin kaŝi, li riverencis kaj diris:

— Do mi iras al la sankta episkopo.

Kaj Acte, ĉirkaŭpreninte la kolon de Ligia, komencis plori…

Ankoraŭfoje ŝi ekkomprenis, ke ekzistas iu mondo, kie eĉ en sufero estas pli da feliĉo ol en ĉiuj luksoj kaj ĝuoj de la cezara domo, ankoraŭfoje fende malfermiĝis antaŭ ŝi pordo al lumo, sed samtempe ŝi eksentis, ke ŝi ne indas trairi tiun pordon.

Ĉapitro IX

La koro de Ligia premis sin pro sopiro je Pomponia Græcina, kiun ŝi amis per la tuta animo, kaj je la tuta domo de la Aulusoj, tamen ŝia malespero pasis. Ŝi sentis eĉ certan dolĉecon, pensante, ke jen ŝi oferas por sia Vero la bonstaton kaj komforton kaj akceptas vagan, nekonatan vivon. Eble estis en tio iom da infana scivolo, kia estos tiu vivo, for, en malproksimaj landoj, inter barbaroj kaj sovaĝaj bestoj, estis tamen pli multe da profunda kaj fidanta kredo, ke ŝi agas tiel, kiel ordonis la dia Majstro, kaj ke de nun Li mem zorgos pri ŝi, kiel pri obea kaj fidela infano. Kaj en tiu okazo kia malbono povas ŝin trafi? Se venos iaj suferoj, ŝi elportos ilin en Lia nomo. Se venos neatendita morto, Li prenos ŝin, kaj iam, kiam mortos Pomponia, ili estos kune dum la tuta eterneco. Multfoje, ankoraŭ en la domo de la Aulusoj, ŝi afliktis sian infanan kapeton, ke ŝi, kristanino, povas nenion fari por tiu Krucumito, pri kiu Ursus parolis kun tia kortuŝo. Sed nun la momento venis! Ligia sentis sin preskaŭ feliĉa kaj komencis rakonti pri sia feliĉo al Acte, kiu tamen ne povis ŝin ekkompreni. Forlasi ĉion, forlasi la domon, bonstaton, la urbon, ĝardenojn, templojn, portikojn, ĉion, kio estas bela, forlasi la sunan landon kaj la proksimajn homojn, kaj kial? Por kaŝi sin de amo de juna kaj bela kavaliro?... Ĉio tio ne povis eniri en la kapon de Acte. En momentoj ŝi sentis, ke tio estas prava, ke povas eĉ esti en tio ia grandega, mistera feliĉo, sed ŝi ne povis klare konsciigi tion al si, tiom pli, ke antaŭ Ligia estis ankoraŭ travivaĵo, kiu povis malbone finiĝi, kaj en kiu ŝi povis simple perdi la vivon. Acte estis denature timema kaj kun maltrankvilo ŝi pensis pri tio, kion la vespero povas alporti. Sed ŝi ne volis paroli al Ligia pri sia timo, kaj ĉar intertempe plenlume tagiĝis kaj la suno enrigardis en la atrium, ŝi komencis inklinigi ŝin al ripozo, necesa post la sendorme pasigita nokto. Ligia ne kontraŭstaris, kaj ili ambaŭ eniris en

cubiculum, kiu estis vasta kaj lukse aranĝita, pro la iamaj rilatoj inter Acte kaj la cezaro. Tie ili kuŝiĝis unu apud la alia, sed Acte, malgraŭ la laceco, ne povis endormiĝi. Delonge ŝi estis malgaja kaj malfeliĉa, sed nun komencis ŝin kapti ia maltrankvilo, kiun ŝi neniam spertis antaŭe. Ĝis tiam la vivo nur ŝajnis al ŝi peza kaj senmorgaŭa, nun ĝi ŝajnis al ŝi subite malnobla.

En ŝia kapo naskiĝadis ĉiam pli granda ĥaoso. La pordo al la lumo komencis denove jen fermi sin, jen sin malfermi. Sed en la momentoj, kiam ĝi sin malfermis, la lumo blindigis ŝin tiel, ke ŝi nenion vidis klare. Ŝi nur divenis pli ĝuste, ke tiu lumeco entenas ian feliĉon simple senliman, kompare kun kiu ĉio alia estas tiagrade senvalora, ke se, ekzemple, la cezaro forigus Poppæan kaj ree ekamus ŝin, Acten, eĉ tio estus vantaĵo. Subite venis al ŝi la ideo, ke tiu cezaro, kiun ŝi amis kaj kiun malgraŭvole ŝi konsideris ia duondio, estas iu tiel mizera kiel ĉiu el la sklavoj, kaj tiu palaco kun kolonaroj el numida marmoro estas io ne pli valora ol amaso da ŝtonoj. Sed fine tiuj sentoj, kiujn ŝi ne povis al si konsciigi, komencis ŝin turmenti. Ŝi penis endormiĝi, sed, mordata de maltrankvilo, ne povis. Fine, kredante ke Ligia, super kiu ekpendis tiom da danĝeroj kaj necerteco, ankaŭ ne dormas, ŝi turnis sin al ŝi por paroli pri ŝia vespera forkuro.

Sed Ligia dormis trankvile. En la malluman cubiculum, tra nesufiĉe precize surtirita kurteno, enfalis kelkaj helaj radioj, en kiuj flugturniĝis ora polvo. Ĉe ilia lumo Acte rimarkis ŝian delikatan vizaĝon, apogitan sur la nuda brako, la fermitajn okulojn kaj iom malfermitan buŝon. Ŝi spiris egalritme, sed tiel, kiel oni spiras en dormo.

— Ŝi dormas, ŝi povas dormi! — ekpensis Acte, — ŝi ja estas ankoraŭ infano.

Tamen post momento venis en ŝian kapon la penso, ke tiu infano preferas tamen forkuri ol iĝi amatino de Vinicius, ke ŝi preferas mizeron ol malhonoron, vagan vivon ol luksan domon ĉe Carinæ ol belajn vestojn, juvelojn kaj festenojn, sonojn de liutoj kaj citroj.

— Kial?

Kaj ŝi komencis rigardi Ligian, kvazaŭ volante trovi respondon en ŝia dormlulata vizaĝo. Ŝi rigardis ŝian puran frunton, la serenajn arkojn de la brovoj, la duone malfermitan buŝon, la knabinan bruston movatan de trankvila spiro, post tio ŝi ekpensis denove:

— Kiel diferenca ŝi estas de mi!

Kaj Ligia ekŝajnis al ŝi io mirinda, ia dia vizio, iu amelektita de dioj, centloble pli bela ol ĉiuj floroj en la ĝardeno de la cezaro kaj ol ĉiuj skulptaĵoj en lia palaco. Sed en la koro de la grekino ne estis envio. Kontraŭe, je la penso pri la danĝeroj, kiuj minacis la knabinon, kaptis ŝin granda kompato. Naskiĝis en ŝi ia patrina sento; Ligia ekŝajnis al ŝi ne nur belega, sed ankaŭ tre amata, kaj proksimiginte la buŝon al ŝiaj malhelaj haroj, ŝi komencis ilin kisi.

Ligia dume dormis trankvile, kvazaŭ hejme, sub la zorgado de Pomponia Græcina. Kaj ŝi dormis sufiĉe longe. La tagmezo jam pasis, kiam ŝi malfermis siajn bluajn okulojn kaj komencis ĉirkaŭrigardi tra la cubiculum kun grandega miro. Mirigis ŝin videble, ke ŝi ne estas hejme, ĉe la Aulusoj.

— Ĉu tio estas vi, Acte? — ŝi diris fine, rimarkinte en la krepusko la vizaĝon de la grekino.

— Mi, Ligia.

— Ĉu jam estas vespero?

— Ne, infano, sed la tagmezo jam pasis.

— Kaj Ursus ne revenis?

— Ursus ne diris, ke li revenos, nur ke vespere li embuskos kun kristanoj la portilon.

— Vere.

Post tio ili forlasis la cubiculum kaj iris en banejon, kie, baninte Ligian, Acte kondukis ŝin al matenmanĝo, kaj poste en la palacajn ĝardenojn, kie oni devis timi nenian danĝeran renkonton, ĉar la cezaro kaj liaj plej eminentaj korteganoj dormis ankoraŭ. Ligia la unuan fojon en la vivo vidis tiujn grandiozajn ĝardenojn, plenajn de cipresoj, pinioj, kverkoj, olivarboj kaj mirtoj, inter kiuj blankis tuta popolo da statuoj, brilis trankvilaj speguloj de lagetoj, floris tutaj boskoj da rozoj, surŝpucataj de fontana akvopolvo, kie eniron al sorĉaj grotoj ĉirkaŭkreskis hedero aŭ vinberbranĉoj, kie sur la akvoj naĝis arĝentaj cignoj, kaj inter la statuoj kaj arboj promenis domigitaj gazeloj el dezertoj de Afriko kaj diverskoloraj birdoj, venigitaj el ĉiuj konataj landoj de la mondo.

La ĝardenoj estis senhomaj; tie kaj ie laboris kun fosiloj en la manoj sklavoj, duonvoĉe kantantaj kantojn; aliaj, al kiuj oni donis momenton da ripozo, sidis apud lagetoj aŭ en ombro de kverkoj, en tremantaj lumetoj, penetrantaj tra la folioj; aliaj fine surŝprucadis rozojn aŭ palviolajn safranflorojn. Acte kaj Ligia promenis sufiĉe longe, rigardante ĉiujn mirindaĵojn de la ĝardenoj, kaj kvankam mankis al Ligia la libereco de la penso, ŝi estis ankoraŭ tro infana por povi kontraŭstari la intereson, scivolon kaj admiron. Venis eĉ en ŝian kapon la ideo, ke se la cezaro estus bona, tiam en tia palaco kaj en tiaj ĝardenoj li povus esti tre feliĉa.

Sed fine, iom lacaj, ili sidiĝis sur benko, preskaŭ tute kaŝita en cipresa densaĵo, kaj komencis paroli pri tio, kio plej multe pezis sur iliaj koroj, tio estas pri la vespera forkuro de Ligia. Acte estis multe malpli trankvila ol Ligia pri la sukceso de tiu forkuro. En momentoj eĉ ŝajnis al ŝi, ke tio estas freneza plano, kiu ne povas sukcesi. Ŝi sentis ĉiam pli grandan kompaton por Ligia. En ŝian kapon venis ankaŭ la ideo, ke centoble malpli danĝere estus peni pacigi Viniciuson. Post momento ŝi komencis demandi Ligian, kiel longe ŝi konas Viniciuson, kaj ĉu ŝi ne supozas, ke li eble lasus sin moligi kaj redonus ŝin al Pomponia.

Sed Ligia skuis malgaje sian malhelan kapeton.

— Ne. En la domo de la Aulusoj Vinicius estis alia, tre bona, sed de la hieraŭa festeno mi timas lin kaj preferas forkuri al la ligoj.

Acte demandis plu:

— Tamen en la domo de la Aulusoj li estis simpatia al vi?

— Jes, — respondis Ligia, klinante la kapon.

— Vi ja ne estas sklavino, kiel mi estis, — diris Acte post momenta pripenso. — Vinicius povus vin edzinigi. Vi estas garantiulino kaj filino de la reĝo de la ligoj. La Aulusoj amas vin kiel propran infanon, kaj mi estas certa, ke ili prete akceptus vin kiel filinon. Vinicius povus vin edzinigi.

Sed ŝi respondis ankoraŭ pli mallaŭte kaj malgaje:

— Mi preferas forkuri al la ligoj.

— Ligia, ĉu vi volas, ke mi tuj iru al Vinicius, veku lin, se li dormas, kaj diru tion, kion mi diras nun al vi? Jes, mia kara, mi iros al li kaj diros: Vinicius, ŝi estas reĝa filino kaj amata

infano de la glora Aulus; se vi amas ŝin, redonu ŝin al la Aulusoj kaj poste prenu ŝin, kiel edzinon, el ilia domo.

La knabino tamen respondis per voĉo jam tiel mallaŭta, ke Acte apenaŭ povis aŭdi:

— Mi preferas al la ligoj.

Kaj du grandaj larmoj ekpendis sur ŝiaj mallevitaj okulharoj.

Sed la pluan interparolon interrompis brueto de proksimiĝantaj paŝoj, kaj antaŭ ol Acte havis tempon vidi, kiu venas, antaŭ la benko aperis Sabina Poppæa kun malgranda sklavina sekvantaro. Du sklavinoj tenis super ŝia kapo tufojn de strutaj plumoj, fiksitajn sur oraj stangoj, per kiuj ili ventumis ŝin facile kaj ŝirmis kontraŭ la ankoraŭ brulanta aŭtuna suno, dum antaŭ ŝi etiopino, nigra kiel ebono, kun pufaj mamoj, kvazaŭ ŝvelintaj de lakto, portis sur la brakoj infanon, ĉirkaŭvolvitan per purpura tuko kun oraj franĝoj. Acte kaj Ligia leviĝis, kredante, ke Poppæa pasos preter la benko, ne turninte al ili atenton, sed ŝi haltis antaŭ ili kaj diris:

— Acte, la sonoriletoj, kiujn vi alkudris al la icuncula (pupo), estis malbone alkudritaj; la infano deŝiris unu kaj ekportis al la buŝo; feliĉe, Lilith rimarkis tion sufiĉe frue.

— Pardonu, dia, — respondis Acte, krucigante la manojn sur la brusto kaj klinante la kapon.

Sed Poppæa komencis rigardi Ligian.

— Kiu estas ĉi tiu sklavino, — ŝi demandis post momento.

— Ŝi ne estas sklavino, dia aŭgustino, sed zorgatino de Pomponia Græcina kaj filino de la reĝo de la ligoj, donita de li al Romo, kiel garantiulino.

— Kaj ŝi venis vin viziti?

— Ne, aŭgustino. De antaŭhieraŭ ŝi loĝas en la palaco.

— Pro kies ordono?

— Pro la ordono de la cezaro…

Poppæa komencis ankoraŭ pli atente rigardi Ligian, kiu staris antaŭ ŝi kun klinita kapo, jen levante pro sciemo siajn radiajn okulojn, jen denove kovrante ilin per la palpebroj. Subita sulko aperis inter la brovoj de la aŭgustino. Ĵaluza pri la propra beleco kaj pri la regado, ŝi vivis en senĉesa timo, ke iam iu feliĉa rivalino pereigos ŝin, kiel ŝi pereigis Octavian. Tial ĉiu bela vizaĝo en la palaco vekis en ŝi suspekton. Per okulo de spertulino ŝi ekzamenis unurigarde la tutan figuron de Ligia, taksis ĉiun detalon de ŝia vizaĝo, kaj ektimis. «Ŝi estas simple nimfo», — ŝi diris al si. «Ŝin naskis Venuso mem». Kaj subite venis en ŝian kapon la penso, kiu ĝis nun venis al ŝi neniam, ĉe ekvido de iu ajn belulino: ke ŝi estas multe pli aĝa! Ekvibris en ŝi la vundita memamo, kaptis ŝin maltrankvilo kaj diversaj timoj rapide trairis ŝian kapon. «Eble Nero ŝin ne vidis, aŭ eble, rigardante tra la smeraldo, li ne ĝuste taksis ŝin. Sed kio povas okazi, se li renkontos ŝin tage, ĉe sunlumo, tiel belegan?… Plie, ŝi ne estas sklavino, ŝi estas reĝa filino, el barbara gento, vere, sed reĝa filino! Dioj senmortaj! Ŝi estas same bela kiel mi, kaj pli juna!» La sulko inter ŝiaj brovoj iĝis ankoraŭ pli granda, kaj la pupiloj el sub la oraj okulharoj ekbrilis per malvarma brilo.

Sed, turninte sin al Ligia, ŝi komencis demandi kun ŝajna trankvileco:

— Ĉu vi parolis kun la cezaro?

— Ne, aŭgustino.

— Kial vi preferas esti ĉi tie ol ĉe la Aulusoj?

— Mi ne preferas, sinjorino. Petronius instigis la cezaron, ke li forprenu min de Pomponia, sed mi estas ĉi tie kontraŭvole, sinjorino!

— Kaj vi dezirus reveni al Pomponia?

La lastan demandon Poppæa faris per voĉo pli mola kaj pli milda, do en la koron de Ligia penetris espero.

— Sinjorino, — ŝi diris, etendante al ŝi la manojn, — la cezaro promesis fordoni min, kiel sklavinon, al Vinicius, sed vi propetu pri mi kaj revenigu min al Pomponia.

— Do Petronius instigis la cezaron, ke li forprenu vin de la Aulusoj kaj fordonu al Vinicius?

— Jes, sinjorino. Vinicius estas sendonta por mi ankoraŭ hodiaŭ siajn sklavojn, sed vi, bona, vi kompatu min.

Dirinte tion, ŝi klinis sin, kaj kaptinte la randon de la vesto de Poppæa, atendis ŝian vorton kun batanta koro. Poppæa rigardis ŝin momente kun vizaĝo lumigita de malbona rideto, post kio ŝi diris:

— Do mi promesas al vi, ke ankoraŭ hodiaŭ vi iĝos sklavino de Vinicius.

Kaj ŝi foriris, kiel fantomo belega, sed malbona. La orelojn de Ligia kaj Acte atingis nur krio de la infano, kiu ial komencis plori.

La okuloj de Ligia ankaŭ pleniĝis per larmoj, sed post momento ŝi prenis la manon de Acte kaj diris:

— Ni revenu. Helpon ni atendu nur el tie, el kie ĝi povas veni.

Kaj ili revenis en la atrium, kiun ili ne forlasis plu ĝis la vespero. Kiam mallumiĝis kaj kiam sklavoj enportis kvaroblajn meĉlampojn kun grandegaj flamoj, ili ambaŭ estis tre palaj. Ilia interparolo ŝiris sin ĉiumomente. Ambaŭ aŭskultis, ĉu iu ne proksimiĝas. Ligia ripetis senĉese, ke kvankam kun bedaŭro ŝi forlasas Acten, sed tamen, ĉar Ursus jam atendas sendube en mallumo, ŝi preferus, ke ĉio okazu hodiaŭ. Tamen pro emocio ŝia spiro iĝis pli rapida kaj pli laŭta. Acte febre kolektis juvelojn, kiujn ŝi povis, kaj ligante ilin en la randon de la peplum, petegis Ligian, ke ŝi ne malakceptu tiun donacon kaj rimedon de forkuro. En momentoj regis profunda silento, plena de aŭdotrompoj. Al ambaŭ ŝajnis, ke ili aŭdas jen ian flustron trans la kurteno, jen malproksiman ploron de infano, jen bojadon de hundoj.

Subite la kurteno de la vestiblo moviĝis sen bruo, kaj alta, malhela homo kun vizaĝo signita de variolo, aperis, kiel spirito, en la atrium. Ligia en unu momento rekonis Atacinuson, liberigiton de Vinicius, kiu venadis en la domon de Aulus. Acte ekkriis, sed Atacinus riverencis profunde kaj diris:

— Saluton al la dia Ligia de Marcus Vinicius, kiu atendas ŝin kun festeno en la domo, ornamita per verdaĵo.

La lipoj de la knabino iĝis tute blankaj.

— Mi iras, — ŝi diris.

Kaj ŝi ĵetis adiaŭe la brakojn ĉirkaŭ la kolon de Acte.

Ĉapitro X

La domo de Vinicius efektive estis ornamita per mirta verdaĵo kaj hederoj, el kiuj oni faris plektaĵojn sur la muroj kaj super la pordoj. Kolonojn oni ĉirkaŭigis per volviĝantaj vinberbranĉoj. En la atrium, super kies malfermaĵo oni surtiris lanan purpuran kurtenon ŝirme kontraŭ la nokta malvarmo, estis lume kiel en tago. Brulis okoblaj kaj dekduflamaj meĉlampoj, havantaj la formojn de vazoj, arboj, bestoj, birdoj aŭ statuoj, tenantaj lampojn, plenigitajn per bonodora olivoleo, skulpitaj el alabastro, el marmoro, el origita korinta kupro, ne tiel mirindaj, kiel la fama kandelingo el la templo de Apolono, uzata de Nero, sed belegaj kaj skulptitaj de famaj majstroj. Kelkaj el la meĉlampoj estis ŝirmitaj per aleksandriaj vitraĵoj aŭ diafanaj teksaĵoj el apud Induso, ruĝaj, bluaj, flavaj, violaj, tiel ke la tuta atrium estis plena de diverskoloraj radioj. Ĉie sentiĝadis la odoro de nardo, al kiu Vinicius alkutimiĝis kaj kiun li ekŝatis en la oriento. La fundo de la domo, kie svarmis virinaj kaj viraj figuroj de sklavoj, ankaŭ brilis de lumo. En la triclinium tablo estis preta por kvar personoj, ĉar la festenon, krom Vinicius kaj Ligia, estis partoprenontaj Petronius kaj Chrysothemis.

Vinicius sekvis en ĉio la vortojn de Petronius, kiu konsilis al li ne iri por venigi Ligian, sed sendi Atacinuson kun la permeso, ricevita de la cezaro, kaj mem akcepti ŝin hejme, kaj akcepti afable, eĉ kun signoj de respekto.

— Hieraŭ vi estis ebria, — li diris. — Mi vidis vin: vi kondutis al ŝi kiel ŝtonministo el la Albana montaro. Ne estu tro insista kaj memoru, ke bonan vinon oni devas trinki malrapide. Sciu ankaŭ, ke dolĉe estas deziri, sed ankoraŭ pli dolĉe — esti dezirata.

Chrysothemis havis pri tio propran, iom alian opinion, sed Petronius, nomante ŝin sia vestpastrino kaj sia kolombineto, komencis klarigi al ŝi la diferencon, kiu estas inter lerta cirka ĉaristo kaj knabo, kiu unuafoje suriras kvadrigon. Poste, turninte sin al Vinicius, li parolis plu:

— Akiru ŝian fidon, gajigu ŝin, estu grandanima por ŝi. Mi ne volus vidi malgajan festenon. Ĵuru eĉ al ŝi je Hadeso, ke vi revenigos ŝin al Pomponia, kaj tio estos jam via afero, ke ŝi preferu morgaŭ resti ol reveni.

Poste, montrante al Chrysothemis, li aldonis:

— Mi de kvin jaroj ĉiutage kondutas pli malpli tiel same al tiu ĉi mia timema turtino, kaj mi ne povas plendi pro ŝia severeco…

Chrysothemis responde frapis lin per ventumilo el pavaj plumoj kaj diris:

— Ĉu mi ne rezistis al vi, satiruso!

— Pro mia antaŭinto …

— Ĉu vi ne estis ĉe miaj piedoj?

— Por meti ringojn sur iliajn fingrojn.

Chrysothemis rigardis pretervole siajn piedojn, sur kies fingroj efektive fajris briloj de juveloj, kaj ambaŭ ili komencis ridi. Sed Vinicius ne aŭskultis iliajn kontraŭparolojn. Lia koro batis maltrankvile sub la desegnoriĉa vesto de siria pastro, per kiu li ornamis sin por akcepti Ligian.

— Ili devus jam eliri el la palaco, — li diris, kvazaŭ parolante al si mem.

— Ili devus, — respondis Petronius. — Eble mi dume rakontu al vi pri la aŭguroj de Apolonius el Tiano, aŭ la historion pri Ruffinus, kiun mi ne finis, mi ne memoras kial.

Sed Viniciuson malmulte interesis Apolonius el Tiano, same kiel la historio de Ruffinus. Lia penso estis ĉe Ligia; kaj kvankam li sentis, ke pli bele estis akcepti ŝin hejme ol iri kiel virinkaptisto en la palacon, li tamen kelkfoje bedaŭris, ke li ne iris, nur tial, ke li povus pli frue vidi Ligian kaj sidi apud ŝi en mallumo en dupersona portilo.

Dume sklavoj enportis tripiedon, ornamitan per kapoj de virŝafoj, bronzajn pladojn kun karbo, sur kiun ili komencis ŝuti etajn tranĉaĵojn da mirho kaj nardo.

— Ili jam turniĝas al Carinæ — diris denove Vinicius.

— Li ne eltenos, elkuros renkonte kaj certe maltrafos ilin, — ekkriis Chrysothemis.

Vinicius ridetis senpense kaj diris:

— Ne, mi eltenos.

Sed li komencis movi la nazflankojn kaj spiregi, kion vidante, Petronius levis la ŝultrojn.

— Neniom da filozofio estas en li, eĉ ne por sesterco, — li diris, — kaj neniam mi faros el tiu filo de Marso homon.

Vinicius eĉ ne aŭdis:

— Ili estas jam ĉe Carinæ!

Kaj ili efektive estis turniĝantaj al Carinæ. Sklavoj, nomataj lampadarii, iris fronte, aliaj, nomataj pedisequi, ĉe ambaŭ

flankoj de la portilo, kaj Atacinus tuj post ĝi, estrante la irantaron.

Sed ili antaŭeniris tre malrapide, ĉar la lanternoj en la tute nelumigita urbo malsufiĉe heligadis la vojon. Krom tio la stratoj proksime de la palaco estis senhomaj — apenaŭ tie kaj ie preterpasis iu kun lanterno — sed, kontraŭe, pli malproksime ili estis neordinare movoplenaj. Preskaŭ el ĉiu flanka strateto eliris homoj, triope, kvarope, ĉiuj sen lanternoj, ĉiuj en malhelaj manteloj. Kelkaj marŝis kune kun la irantaro, miksante sin kun la sklavoj, aliaj, en pli grandaj aroj, venadis de kontraŭe. Kelkaj ŝancelis sin, kiel ebriaj. En momentoj la irado iĝis tiel malfacila, ke la lampadarii komencis krii:

— Lokon por la nobla tribunuso[54], Marcus Vinicius!

Ligia vidis tra disŝovitaj kurtenoj tiujn malhelajn arojn kaj komencis tremi pro emocio. Kaptis ŝin alterne jen espero, jen timo. «Estas li! Ursus kaj la kristanoj! Tio okazos tuj», — ŝi diris per tremantaj lipoj. — «Ho Kristo, ho Kristo, savu!» Eĉ Atacinus, kiu komence ne atentis tiun neordinaran stratmovadon, komencis fine maltrankvili. Estis en tio io stranga. La lampadarii devis ĉiam pli ofte voki: «Lokon por la portilo de la nobla tribunuso!» De flanke nekonataj homoj tiel premis la portilon, ke Atacinus ordonis al la sklavoj peli ilin for per bastonoj.

Subite krio leviĝis en la fronto de la irantaro, en unu momento estingiĝis ĉiuj lumoj. Ĉirkaŭ la portilo iĝis interpremo, tumulto, batalo.

Atacinus ekkomprenis: tio estis simple atako. Kaj ekkompreninte, li rigidiĝis. Ĉiuj sciis, ke la cezaro ofte, por distri sin, faras atakojn kun aro da aŭgustanoj, tiel en Suburra kiel en aliaj kvartaloj de la urbo. Oni sciis, ke

kelkfoje li rikoltis en tiuj noktaj ekskursoj tuberojn kaj kontuzojn, sed tiun, kiu sin defendis, renkontis morto, se li eĉ estus senatano. La domo de la vigiloj, kies devo estis gardi ordon en la urbo, ne estis tre malproksime, sed en similaj okazoj la gardistoj ŝajnigis, ke ili estas surdaj kaj blindaj. Dume ĉirkaŭ la portilo bolis; homoj komencis lukti, batali, terenĵeti kaj piedpremi unu alian. La kapon de Atacinus trafulmis la penso, ke li devas savi antaŭ ĉio Ligian kaj sin mem, kaj la ceteron lasi al la sorto. Eltirinte do ŝin el la portilo, li kaptis ŝin sur la brakojn kaj penis forŝteli sin en la mallumo.

Sed Ligia komencis voki:

— Ursus! Ursus!

Ŝi estis blanke vestita, oni povis do facile ŝin rimarki. Atacinus komencis per la dua, libera mano rapide kovri ŝin per la propra mantelo, kiam subite kvazaŭ terura prenilego kaptis lian nukon kaj sur lian kapon falis, kiel ŝtono, grandega, frakasanta bulo.

Kaj li falis en unu momento, kiel bovo, frapita per batilo, antaŭ altaro de Jovo.

La sklavoj pliparte kuŝis sur la tero, aŭ savis sin, disbatante sin en densa mallumo kontraŭ muraj elstaraĵoj. Sur la loko restis nur la portilo, frakasita en la tumulto. Ursus forportis Ligian al Suburra, liaj kunuloj sekvis lin, grade disiĝante dum la vojo.

Sed la sklavoj komencis kolekti sin antaŭ la domo de Vinicius kaj interkonsenti. Ili ne kuraĝis eniri. Post mallonga interkonsento ili revenis al la batalloko, kie ili trovis kelkajn senvivajn korpojn, kaj inter ili la korpon de Atacinus. Tiu ĉi konvulsiis ankoraŭ, sed post momenta pli forta tremo li streĉiĝis kaj restis senmova.

Tiam ili kunprenis lin kaj reveninte, haltis denove antaŭ la pordego. Oni devis tamen konigi al la sinjoro, kio okazis.

— Gulo diru, — komencis flustri kelkaj voĉoj, — sango fluas de lia vizaĝo, kiel de la niaj, kaj la sinjoro lin amas. Por Gulo estas malpli danĝere ol por la aliaj.

Kaj Gulo, ĝermano, maljuna sklavo, kiu iam vartis Viniciuson kaj estis de li heredita de la patrino, la fratino de Petronius, diris:

— Mi diros, sed ni iru ĉiuj kune. Lia kolero ne falu sur min solan.

Vinicius komencis jam dume tute senpacienci. Petronius kaj Chrysothemis priridis lin, sed li marŝis per rapidaj paŝoj tra la atrium, ripetante:

— Ili jam devus veni!... Ili jam devus veni!...

Kaj li volis iri, sed la du aliaj retenis lin.

Subite tamen en la vestiblo aŭdiĝis paŝoj; en la atrium enkuris grandare la sklavoj, kaj, rapide ekstarinte ĉe la muro. komencis ripeti per ĝemaj voĉoj:

— Aaaa!... aa!

Vinicius saltkuris al ili.

— Kie estas Ligia? — ekkriis li per terura, ŝanĝita voĉo.

— Aaaa!!!...

Tiam Gulo elpaŝis antaŭen kun sia sangokovrita vizaĝo, vokante rapide kaj ploreme:

— Jen sango, sinjoro! Ni defendis ŝin! Jen sango, sinjoro! Jen sango!…

Sed li ne povis fini, ĉar Vinicius kaptis bronzan kandelingon kaj per unu frapo frakasis la kranion de la sklavo, poste, preminte sian kapon per la manoj, enigis la fingrojn inter la harojn, ripetante raŭke:

— Me miserum! Me miserum!

Lia vizaĝo iĝis ruĝblua, la okuloj forkuris sub la frunton, ŝaŭmo aperis sur lia buŝo.

— Vergojn!!! — li ekmuĝis per nehoma voĉo.

— Sinjoro! Aaaa!… kompatu! — ĝemis la sklavoj.

Sed Petronius leviĝis kun esprimo de malplaĉo sur la vizaĝo.

— Ni iru, Chrysothemis! — li diris, — se vi volas rigardi viandon, mi ordonos prirabi vendejon de buĉisto ĉe Carinæ.

Li eliris el la atrium, kaj en la tuta domo, ornamita per verdaĵo de hederoj kaj preta al festeno, eksonis post momento ĝemoj kaj fajfado de vergoj, kiuj daŭris ĝis la mateno.

Ĉapitro XI

Tiun nokton Vinicius tute ne enlitiĝis. Ian tempon post la foriro de Petronius, kiam la ĝemoj de la skurĝataj sklavoj povis kvietigi nek lian doloron, nek la furiozon, li kolektis aron da aliaj servistoj kaj fronte de ili, jam en malfrua nokto, elkuris por serĉi Ligian. Li vizitis la eskvilinan kvartalon, poste Suburran, Vicus Sceleratus kaj ĉiujn apudajn stratetojn. Post tio, ĉirkaŭirinte Kapitolon, li atingis, tra la ponto de Fabricius, la insulon, kaj trakuris fine la transtibran parton de la urbo. Sed ĝi estis sencela kurado, ĉar li mem ne esperis trovi Ligian, kaj se li serĉis ŝin, li faris tion ĉefe por plenigi per io la teruran nokton. Efektive li revenis hejmen nur tagiĝe, kiam en la urbo komencis jam aperi veturiloj kaj muloj de legomvendistoj kaj kiam bakistoj estis jam malfermantaj siajn vendejojn. Reveninte, li ordonis forigi la korpon de Gulo, kiun neniu kuraĝis tuŝi ĝis nun, poste tiujn sklavojn, al kiuj oni forkaptis Ligian, li ordonis sendi en kamparajn punlaborejojn, kio estis puno preskaŭ pli terura ol morto, fine, ĵetinte sin sur remburitan benkon en la atrium, li komencis pensi, kiamaniere li retrovos kaj reprenos Ligian.

Rezigni ŝin, perdi ŝin, ne revidi ŝin plu ŝajnis al li neebla, kaj ĉe la nura penso pri tio kaptis lin furiozo. La memvola naturo de la juna soldato unuafoje en la vivo trafis kontraŭstaron, alian nerompeblan volon, kaj simple ne povis kompreni, kiel povas okazi, ke iu kuraĝas kontraŭmeti sin al lia pasio. Vinicius preferus eĉ, ke la mondo kaj la urbo falu en rubojn ol ke li ne atingu tion, kion li volas. Oni forigis kalikon da volupto preskaŭ de antaŭ lia buŝo, do ŝajnis al li, ke estas plenumita io neordinara, vokanta pri venĝo al leĝoj diaj kaj homaj.

Sed antaŭ ĉio li ne volis kaj ne povis paciĝi kun la sorto, ĉar neniam li ion tiel avidis en la vivo kiel Ligian. Ŝajnis al li, ke li

ne kapablos ekzisti sen ŝi. Li ne sciis respondi, kion li farus sen ŝi morgaŭ, kiel li povus travivi la sekvontajn tagojn. Kelkfoje kaptis lin kontraŭ ŝi kolero, proksima al frenezo. Li volus havi ŝin por ŝin bati, treni je la haroj en la cubiculum kaj turmenti ŝin, kaj jen ekregadis lin grandega sopiro je ŝia voĉo, figuro, okuloj, kaj li sentis, ke li estus preta kuŝi ĉe ŝiaj piedoj. Li vokis ŝin, mordis la fingrojn, ĉirkaŭprenis la kapon per la manoj. Li kolektis ĉiujn fortojn por igi sin pensi trankvile pri ŝia reakiro, sed li ne povis. Lian kapon trakuris miloj da pensoj kaj rimedoj, sed unuj pli frenezaj ol aliaj. Fine trabrilis ĝin la penso, ke neniu alia ŝin forkaptis ol Aulus, kaj ke en plej malbona okazo Aulus devas scii, kie ŝi kaŝas sin.

Kaj li saltleviĝis por kuri en la domon de Aulus. Se ili ne redonos ŝin al li, se ili ne ektimos minacojn, li iros al la cezaro, akuzos la maljunan komandanton pri malobeo kaj ricevos kontraŭ li mortverdikton, antaŭe tamen li havigos de ili konfeson, kie estas Ligia. Sed eĉ se ili ŝin redonos propravole, eĉ tiam li venĝos. Ili akceptis lin, vere, en sian domon kaj flegis, sed tio estas nenio. Per tiu sola malbonago ili liberigis lin de ĉia dankemo. Kaj lia venĝema kaj senpardona animo komencis ĝui la penson pri la malespero de Pomponia Græcina, kiam al la maljuna Aulus centuriestro alportos mortverdikton. Li estis preskaŭ certa, ke li ĝin ricevos. Petronius helpos lin en tio. Cetere la cezaro mem nenion rifuzas al siaj kamaradoj aŭgustanoj, se nur al rifuzo ne instigas lin persona malsimpatio aŭ pasio.

Sed subite la koro haltis en li sub la influo de terura supozo.

Kaj se la cezaro mem forkaptis Ligian?

Ĉiuj sciis, ke la cezaro ofte serĉas en noktaj atakoj distron en enuo. Eĉ Petronius partoprenis kelkfoje en tiuj amuzoj. Ilia ĉefa celo estis, vere, kapti virinojn kaj suprenĵetadi ilin, ĝis sveno, sur soldata mantelo. Tamen Nero mem nomis

kelkfoje tiajn ekskursojn «perloserĉado», ĉar okazis, ke en la fundo de la kvartaloj, okupataj de svarmanta, malriĉa loĝantaro, oni trovis veran perlon de ĉarmo kaj juneco. Tiam la sagatio, kiel oni nomis la suprenĵetadon sur soldata mantelo, ŝanĝis sin en veran forkapton kaj la «perlon» oni sendis aŭ sur Palatinon, aŭ en iun el la sennombraj palacoj de la cezaro, aŭ fine, la cezaro cedis ŝin al iu el siaj kamaradoj. Tiel povis okazi ankaŭ kun Ligia. La cezaro observis ŝin dum la festeno, kaj Vinicius ne dubis eĉ por momento, ke ŝi devis ekŝajni al li la plej bela el ĉiuj virinoj, kiujn li vidis ĝis nun. Kiel do povus esti alie? Nero havis ŝin, vere, ĉe si sur Palatino, kaj povis malkaŝe ŝin reteni, sed, kiel prave diris Petronius, Nero ne havis kuraĝon en krimoj kaj, povante agi malkaŝe, li ĉiam preferis agi kaŝe. Ĉi-foje povis lin instigi al tio ankaŭ timo antaŭ Poppæa. Al Vinicius venis nun la ideo, ke la Aulusoj eble ne kuraĝus perforte forkapti la knabinon, donacitan al li de la cezaro. Kiu cetere kuraĝus? Ĉu eble tiu grandega ligo kun bluaj okuloj, kiu kuraĝis tamen eniri en la triclinium kaj elporti ŝin sur la brakoj el la festenejo? Sed kien li rifuĝus kun ŝi, kien li povus ŝin konduki? Ne, sklavo ne riskus tian entreprenon. Sekve, tion faris neniu alia ol la cezaro.

Ĉe tiu penso la okulojn de Vinicius vualis mallumo kaj ŝvitgutoj kovris lian frunton. En tiu okazo Ligia estis perdita por ĉiam. Nun li povis, pli prave ol antaŭe, ripeti: Væ misero mihi! La imago prezentis al li Ligian en la brakoj de Nero, kaj la unuan fojon en la vivo li ekkomprenis, ke estas pensoj, kiujn homo simple ne povas elporti. Nur nun li ekvidis, kiel li ŝin amis. Kiel dronanto en fulmrapidaj bildoj rememoras sian tutan vivon, tiel li rememoris Ligian. Li vidis ŝin, aŭdis ĉiun ŝian vorton. Li vidis ŝin ĉe la fontano, li vidis ŝin ĉe la Aulusoj kaj ĉe la festeno. Denove li sentis ŝin proksime, sentis la odoron de ŝiaj haroj, la varmon de ŝia korpo, la volupton de la kisoj, per kiuj li dispremadis dum la festeno ŝian senkulpan buŝon. Ŝi ekŝajnis al li centoble pli bela, pli

dezirinda, pli dolĉa, centloble pli sol-elektita el inter ĉiuj mortulinoj kaj ĉiuj diinoj ol iam ajn antaŭe. Kaj kiam li ekpensis, ke ĉion tion, kio enradikiĝis en lian koron, kio iĝis lia sango kaj vivo, povus ekposedi Nero, kaptis lin doloro tute fizika, tiel terura, ke li volus bati per la kapo la murojn de la atrium, ĝis li ilin frakasos. Li sentis, ke li povus freneziĝi kaj ke li freneziĝus sendube, se ne restus al li ankoraŭ venĝo. Tiu sola penso estis por li ioma konsolo. «Mi estos via Cassius Chærea!» — li ripetis al si, pensante pri Nero. Post momento, kaptinte en la manojn iom da tero el florvazoj, starantaj ĉirkaŭ la impluvium, li faris teruran ĵuron, ke li plenumos la venĝon.

Kaj li eksentis efektive konsolon. Li sciis nun por kio vivi kaj per kio plenigi la tagojn kaj noktojn. Poste, lasinte la ideon iri al la Aulusoj, li ordonis porti sin sur Palatinon. Dumvoje li pensis, ke se oni ne allasos lin al la cezaro aŭ volos kontroli, ĉu li ne kunhavas armilon, tio estos pruvo, ke Ligian forkaptis la cezaro. Li ne prenis tamen armilon. Li perdis la konscion ĝenerale, sed, kiel ordinare la homoj, absorbitaj per unu penso, li konservis ĝin en tio, kio koncernis la venĝon. Li ne volis, ke ĝi iĝu antaŭtempe vana. Krom tio li deziris antaŭ ĉio vidi Acten, supozante, ke de ŝi li povos ekscii la veron. En momentoj trafulmis lin la espero, ke eble li vidos ankaŭ Ligian, kaj ĉe tiu penso li komencis tremi. Eble ja la cezaro forkaptis ŝin, ne sciante, kiun li forkaptas, kaj hodiaŭ redonos ŝin al li? Sed post momento li forĵetis tiun supozon. Se oni volus resendi ŝin al li, oni ŝin resendus hieraŭ. Acte sola povis ĉion klarigi, kaj ŝin li devis vidi antaŭ la aliaj.

Konfirminte sin en sia supozo, li ordonis al la sklavoj plirapidigi la paŝojn, envoje pensante senorde jen pri Ligia, jen pri la venĝo. Li aŭdis, ke pastroj de la egipta diino Pacht scipovas venigi malsanon, sur kiun ajn ili volas, kaj li decidis ekscii de ili la rimedon. En Oriento oni ankaŭ diris al li, ke la

judoj konas iajn sorĉformulojn, per kiuj ili kovras per abscesoj la korpojn de malamikoj. Li havis hejme, inter siaj sklavoj, dek kelkajn judojn, do li promesis al si, ke, reveninte, li ordonos ilin vipi, ĝis ili malkaŝos al li tiun sekreton. Kun plej granda plezuro li tamen pensis pri mallonga romana glavo, kiu elverŝas torentojn da sango, tiajn ĝuste, kiaj elŝprucis el Cajus Caligula kaj lasis neforviŝeblajn makulojn sur la portika kolono. Li estis nun preta murdi la tutan Romon, kaj se iuj venĝemaj dioj promesus al li, ke ĉiuj homoj formortos, krom li kaj Ligia, li konsentus tion.

Antaŭ la arko li kolektis la tutan sobrecon de la pensoj kaj, je la vido de pretorianoj, ekpensis, ke se ili eĉ en plej malgranda grado ĝenos lian eniron, ĝi estos pruvo, ke Ligia estas, laŭ la volo de la cezaro, en la palaco. Sed la supera centuriestro ridetis al li amike, kaj, proksimiĝinte je kelkaj paŝoj, diris:

— Saluton al vi, nobla tribunuso. Se vi deziras riverenci antaŭ la cezaro, vi venis en malbona momento kaj mi ne scias, ĉu vi povos lin vidi.

— Kio okazis? — demandis Vinicius.

— La dia malgranda aŭgustino subite malsaniĝis hieraŭ. La cezaro kaj la aŭgustino Poppæa estas ĉe ŝia lito kun kuracistoj, kiujn oni venigis el la tuta urbo.

Tio estis grava okazo. La cezaro, kiam naskiĝis al li tiu filino, simple frenezis pro feliĉo kaj akceptis ĝin extra humanum gaudium[55]. Antaŭe ankoraŭ la senato plej solene rekomendis al la dioj la sinon de Poppæa. Oni faris votojn kaj aranĝis en Antiumo, kie la akuŝo okazis, grandiozajn cirkludojn, krom tio oni konstruis templon al du Fortunoj. Nero, kiu en nenio sciis gardi la mezuron, senmezure ankaŭ

amis ĉi tiun infanon, kaj al Poppæa ĝi estis kara almenaŭ tial, ĉar ĝi konfirmis ŝian pozicion kaj faris ŝian influon nerezistebla.

De la sano kaj vivo de la malgranda aŭgustino povis dependi la sorto de la tuta imperio, sed Vinicius estis tiel okupita de si mem, per la propra afero kaj la propra amo, ke, preskaŭ ne turninte atenton al la novaĵo de la centuriestro, li respondis:

— Mi volas paroli nur kun Acte.

Kaj li trairis.

Sed Acte ankaŭ estis okupita ĉe la infano kaj li devis longe ŝin atendi. Ŝi venis nur ĉirkaŭ la tagmezo, kun vizaĝo laca kaj pala, kiu je la vido de Vinicius ankoraŭ pli paliĝis.

— Acte, — ekkriis Vinicius, kaptante ŝiajn manojn kaj tirante ŝin en la mezon de la atrium, — kie estas Ligia?

— Mi volis vin demandi pri tio, — ŝi respondis, rigardante riproĉe en liajn okulojn.

Kaj Vinicius, kvankam li promesis al si, ke li ekzamenos ŝin trankvile, denove premis la kapon per la manoj kaj komencis ripeti kun vizaĝo tordita de doloro kaj kolero:

— Ŝi estas for. Oni forkaptis ŝin en la vojo.

Post momento li tamen ekregis sin denove kaj, proksimiginte la vizaĝon al la vizaĝo de Acte, parolis tra kunpremitaj dentoj:

— Acte … Se via vivo estas al vi kara, se vi ne volas esti kaŭzo de malfeliĉoj, kiujn vi eĉ ne povas imagi, respondu al mi la veron: ĉu ne la cezaro ŝin forkaptis?

— La cezaro ne forlasis hieraŭ la palacon.

— Je la ombro de via patrino, je ĉiuj dioj! Ĉu ŝi ne estas en la palaco?

— Je la ombro de mia patrino, Marcus — ŝi ne estas en la palaco kaj ne la cezaro ŝin forkaptis. Hieraŭ malsaniĝis la malgranda aŭgustino, kaj Nero ne foriĝas de ŝia lulilo.

Vinicius ekspiris. Tio, kio ŝajnis al li plej terura, ĉesis lin minaci.

— Sekve, — li diris, sidiĝante sur benkon kaj kunpremante la pugnojn, — forkaptis ŝin la Aulusoj, kaj tial ve al ili!

— Aulus Plautius estis ĉi tie hodiaŭ matene. Li ne povis paroli kun mi, ĉar mi estis okupita ĉe la infano; sed li demandis pri Ligia Epaphrodituson kaj aliajn el la cezara servantaro, kaj poste li sciigis ilin, ke li venos ankoraŭ por paroli kun mi.

— Li volis deturni de si la suspektojn. Se li ne scius, kio okazis kun Ligia, li venus serĉi ŝin en mian domon.

— Li lasis al mi sur tabuleto kelkajn vortojn, el kiuj vi vidos, ke, sciante, ke Ligia estis forprenita el lia domo laŭ la peto de vi kaj de Petronius, li kredis, ke ŝi estas sendita al vi, kaj li estis hodiaŭ matene en via domo, kie oni diris al li, kio okazis.

Dirinte tion ŝi iris en la cubiculum kaj post momento revenis kun la tabuleto, kiun Aulus lasis al ŝi.

Vinicius tralegis kaj eksilentis; Acte dume ŝajnis legi liajn pensojn en la malserena vizaĝo, ĉar post momento ŝi diris:

— Ne, Marcus. Okazis tio, kion Ligia mem volis.

— Vi sciis, ke ŝi volas forkuri! — eksplodis Vinicius.

Kaj ŝi rigardis lin per siaj nebulaj okuloj preskaŭ severe.

— Mi sciis, ke ŝi ne volas iĝi via konkubino.

— Kaj vi mem kio estis la tutan vivon?!

— Mi estis antaŭe sklavino.

Sed Vinicius ne ĉesis ekscitiĝi: la cezaro donacis al li Ligian, do li ne bezonas demandi, kio ŝi estis antaŭe. Li retrovos ŝin eĉ sub la tero kaj faros ŝin ĉio, kio plaĉos al li. Jes! Ŝi estos lia konkubino. Li ordonos ŝin vipi, kiomfoje plaĉos al li. Kiam ŝi enuigos lin, li fordonos ŝin al la lasta el siaj sklavoj aŭ devigos ŝin turnadi muelŝtonojn en siaj posedaĵoj en Afriko. Li serĉos ŝin nun kaj retrovos nur por ŝin rompi, piedpremi kaj humiligi.

Kaj, ekscitante sin ĉiam pli, li perdis ĉian mezuron ĝis tia grado, ke eĉ Acte komprenis, ke li minacis pli multe ol li kapablus plenumi, kaj ke per lia buŝo parolas kolero kaj sufero. La suferon ŝi kompatus, sed la superplena mezuro elĉerpis ŝian paciencon tiel, ke fine ŝi demandis lin, kial li venis al ŝi?

Vinicius ne tuj trovis respondon. Li venis al ŝi, ĉar li tiel volis, ĉar li kredis, ke ŝi donos al li iajn informojn, sed, ĝuste dirante, li venis nur al la cezaro, kaj ne povante kun li paroli, vizitis ŝin. Ligia, forkurante, malobeis la volon de la cezaro, do li petos la cezaron, ke li ordonu ŝin serĉi, eĉ se oni devus uzi por tio ĉiujn legiojn kaj revizii unu post alia ĉiujn domojn en la tuta imperio. Petronius subtenos lian peton kaj la serĉado estos komencita de hodiaŭ.

Je tio Acte diris:

— Gardu vin, ke vi ne perdu ŝin por eterne, ĝuste tiam, kiam oni retrovos ŝin laŭ la ordono de la cezaro.

Vinicius sulkigis la brovojn.

— Kion tio signifas? — li demandis.

— Aŭskultu min, Marcus! Hieraŭ mi estis kun Ligia en la ĉi tieaj ĝardenoj; tie ni renkontis Poppæan kaj kun ŝi la malgrandan aŭgustinon, kiun portis la negrino Lilith. Vespere la infano malsaniĝis, kaj Lilith asertas, ke ĝi estis sorĉtrafita, kaj ke la sorĉon ĵetis tiu fremdlandulino, kiun ili renkontis en la ĝardeno. Se la infano resaniĝos, oni forgesos pri tio, sed en la kontraŭa okazo Poppæa kiel unua akuzos Ligian pri sorĉoj, kaj tiam, kie ajn oni ŝin retrovos, ne estos por ŝi rimedo de savo.

Sekvis momento de silento, post kio Vinicius diris:

— Kaj eble ŝi sorĉis ŝin: min ŝi ankaŭ sorĉis.

— Lilith certigas, ke la infano ekploris tuj, kiam ŝi traportis ĝin preter ni. Vere estas! Ĝi ekploris. Certe oni elportis ĝin en la ĝardenojn jam malsanan. Marcus, serĉu ŝin mem, kie vi volas, sed antaŭ ol la malgranda aŭgustino resaniĝos, ne parolu pri ŝi kun la cezaro, ĉar vi faligos sur ŝin venĝon de Poppæa. Sufiĉe jam ŝiaj okuloj ploris pro vi, kaj gardu nun ĉiuj dioj ŝian senkulpan kapon.

— Ĉu vi amas ŝin, Acte? — demandis Vinicius.

Kaj en la okuloj de la liberigitino ekbrilis larmoj.

— Jes! Mi ekamis ŝin.

— Ĉar ŝi ne repagis al vi per malamo, kiel al mi.

Acte rigardis lin dum momento, kvazaŭ hezitante aŭ penante konvinkiĝi, ĉu li parolis sincere, post kio ŝi respondis:

— Homo flamiĝema kaj blinda, ŝi amis vin.

Vinicius saltleviĝis kiel freneza sub la influo de tiuj vortoj. «Malvere! Ŝi malamis lin. Kiel Acte povas scii!? Ĉu post unutaga konateco Ligia faris al ŝi konfeson? Kia amo ĝi estas, se ĝi preferas vagan vivon, malhonoron de malriĉeco, necertecon pri morgaŭa tago, kaj eble eĉ mizeran morton ol florornamitan domon, kie atendas kun festeno la amato! Li prefere ne aŭdu tiajn vortojn, ĉar li povas freneziĝi. Jen, li ne fordonus tiun knabinon por ĉiuj trezoroj de tiu ĉi palaco, kaj ŝi forkuris. Kia amo ĝi estas, se ĝi timas volupton kaj naskas doloron! Kiu tion scias? Kiu povas tion kompreni? Se li ne esperus ŝin retrovi, li dronigus en si glavon! Amo sin donas, ne forprenas. Ĉe la Aulusoj estis momentoj, kiam li mem kredis proksiman feliĉon, sed nun li scias, ke ŝi lin malamis, malamas kaj mortos kun malamo en la koro.»

Sed Acte, ordinare timema kaj milda, eksplodis siavice per indigno: Kiel li do penis ŝin akiri? Anstataŭ riverence peti ŝin de Aulus kaj Pomponia, li ruze forprenis la infanon de la gepatroj. Li volis ŝin fari ne edzino, sed konkubino, ŝin, zorgatinon de nobla domo, ŝin, reĝan filinon. Kaj li venigis ŝin ĉi tien, en la domon de krimo kaj malvirto, ofendis ŝiajn okulojn per la vido de senhonta festeno; li kondutis al ŝi kiel al malĉastulino. Ĉu li forgesis, kio estas la domo de Aulus kaj kiu estas Pomponia Græcina, kiu edukis Ligian? Ĉu li ne havas sufiĉe da saĝo por diveni, ke ili estas aliaj virinoj ol Nigidia, ol Calvia Crispinilla, ol Poppæa kaj ĉiuj, kiujn li renkontas en la domo de la cezaro? Ĉu, ekvidinte Ligian, li ne komprenis tuj, ke ŝi estas ĉasta knabino, kiu preferas morton ol malhonoron? De kie li scias, kiajn diojn ŝi konfesas, kaj ĉu ne pli purajn, ne pli bonajn ol la voluptema

Venuso aŭ Izido, kiun adoras malĉastaj romaninoj? Ne, Ligia faris al ŝi nenian konfeson, sed diris, ke ŝi atendas savon de li, de Vinicius; ŝi esperis, ke li elpetos por ŝi de la cezaro revenon hejmen kaj ke li redonos ŝin al Pomponia. Kaj parolante pri tio, ŝi flamis survizaĝe, kiel knabino, kiu amas kaj fidas. Ankaŭ ŝia koro batis por li, sed li mem ŝin teruris, fortimigis, indignigis, kaj nun li serĉu ŝin pere de cezaraj soldatoj, sed sciu, ke se la infano de Poppæa mortos, sur ŝin falos la suspekto, kaj ŝia pereo estos neevitebla.

La koleron kaj doloron de Vinicius komencis trapenetri kortuŝo. La novaĵo, ke Ligia lin amis, ekskuis ĝisfunde lian animon. Li rememoris ŝin en la ĝardeno ĉe la Aulusoj, kiam ŝi aŭskultis liajn vortojn kun flamoj sur la vizaĝo kaj kun okuloj plenaj de lumo. Ekŝajnis al li, ke tiam ŝi efektive komencis lin ami, kaj subite ĉe tiu penso ekregis lin sento de ia feliĉo, centoble pli granda eĉ ol tiu, kiun li deziris. Li ekpensis, ke efektive li povus havi ŝin memvolantan, kaj krom tio amantan. Jen ŝi ĉirkaŭŝpinus lian pordon, ŝmirus ĝin per lupa grasaĵo kaj poste eksidus, kiel lia edzino, sur ŝafa lano, ĉe lia hejma fajro. Jen li aŭdus el ŝia buŝo la sakramentan: «kie vi, Cajus, tie mi Caja» kaj ŝi estus por ĉiam lia. Kial li tiel ne agis? Li ja estis preta. Kaj nun li ne havas ŝin, nek povas ŝin retrovi, kaj se li retrovus, li povus ŝin pereigi, kaj eĉ se li ŝin ne pereigus, akceptos lin plu nek la Aulusoj, nek ŝi mem. Ĉe tio kolero de nove komencis hirtigi la harojn sur lia kapo, sed nun ĝi turnis sin ne plu kontraŭ la Aulusoj aŭ Ligia, sed kontraŭ Petronius. Li estis kulpa pri ĉio. Se ne estus liaj konsiloj, Ligia ne bezonus nun vagi senhejme, ŝi estus lia fianĉino kaj nenia danĝero pezus super ŝia kara kapo. Sed nun tio fariĝis, kaj tro malfrue estis malfari la malbonon, kiu ne estas malfarebla.

— Tro malfrue!

Kaj ŝajnis al li, ke abismo malfermiĝis antaŭ liaj piedoj. Li ne sciis, kion entrepreni, kiel agi, kien sin turni. Acte ripetis, kiel echo, la vortojn: «tro malfrue», kiu, en fremda buŝo, sonis al li kiel mortverdikto. Li komprenis nur unu aferon — ke li devas retrovi Ligian, ĉar alie okazos kun li io malbona.

Kaj, aŭtomate volvinte ĉirkaŭ si la togon, li volis jam foriri, ne adiaŭante Acten, kiam la kurteno, apartiganta la vestiblon de la atrium, ŝoviĝis flanken, kaj subite li vidis antaŭ si la funebran figuron de Pomponia Græcina.

Videble ŝi ankaŭ eksciis jam pri la malapero de Ligia kaj, kredante, ke estos por ŝi pli facile ol por Aulus paroli kun Acte, ŝi venis peti de ŝi informojn.

Sed, ekvidinte Viniciuson, ŝi turnis al li sian etan, palan vizaĝon kaj, post momento, diris:

— Marcus, Dio pardonu al vi la malbonon, kiun vi faris al ni kaj al Ligia.

Kaj li staris kun mallevita frunto, kun sento de malfeliĉo kaj kulpo, ne komprenante, kiu Dio devis kaj povis lin pardoni, nek kial Pomponia parolis pri pardono, dum ŝi devus paroli pri venĝo.

Fine li eliris kun kapo senhelpa, plena de pezaj pensoj, de grandega zorgo kaj miro.

Sur la korto kaj sub la galerio staris maltrankvilaj aroj da homoj. Inter la palacaj sklavoj oni vidis kavalirojn kaj senatanojn, kiuj venis informiĝi pri la sano de la malgranda aŭgustino, kaj kune montri sin en la palaco kaj prezenti la pruvon de sia kunsento almenaŭ al la cezaraj sklavoj. La famo pri la malsano de la «diino» videble rapide disvastiĝis, ĉar en la pordego aperadis ĉiam novaj figuroj, kaj tra la eltranĉaĵo de la arko oni vidis tutajn amasojn da homoj.

Kelkaj el la venintoj, vidante, ke Vinicius eliris el la palaco, retenis lin por demandi pri novaĵoj, sed li, ne respondante, iris rekte pluen ĝis Petronius, kiu ankaŭ venis jam informiĝi, preskaŭ puŝis lin per la brusto kaj haltigis.

Vinicius sendube ekbolus de kolero je lia vido kaj plenumus ion kontraŭleĝan en la cezara palaco, se li ne estus foririnta de Acte kvazaŭ rompita, en la stato de tia senfortiĝo kaj premiteco, ke forlasis lin eĉ lia denatura ekscitemo. Li forŝovis tamen Petroniuson kaj volis preterpasi, sed la alia haltigis lin preskaŭ perforte.

— Kiel fartas la dia aŭgustino? — li demandis.

Sed tiu perforto denove incitis Viniciuson kaj flamigis lin en tiu momento.

— La infero englutu ŝin, kaj tiun tutan domon! — li respondis, kunpremante la dentojn.

— Silentu, malfeliĉa! — diris Petronius kaj rapide rigardante ĉirkaŭen, aldonis:

— Se vi volas ekscii ion pri Ligia, venu kun mi. Ne! Ĉi tie mi nenion diros. Venu kun mi, mi diros al vi miajn supozojn en la portilo.

Kaj, metinte la brakon ĉirkaŭ la junan viron, li elkondukis lin senprokraste el la palaco.

Sed tio estis lia ĉefa celo, ĉar neniajn novaĵojn li havis. Estante tamen homo helposcia, havante, krome, malgraŭ la hieraŭa indigno, multe da kompato por Vinicius, kaj fine, sentante certan respondecon por ĉio, kio okazis, li jam ion entreprenis kaj, kiam ambaŭ eniris la portilon, li diris:

— Ĉe ĉiuj pordegoj mi postenigis miajn sklavojn, doninte al ili precizan priskribon de la knabino kaj de tiu grandegulo, kiu de la cezaro elportis ŝin el la festenejo, ĉar estas por mi sendube, ke li estas tiu, kiu ŝin forkaptis. Aŭskultu min! Povas esti, ke la Aulusoj volos ŝin kaŝi en unu el siaj kamparaj posedaĵoj, kaj en tiu okazo ni scios, en kiu direkto ili ŝin forkondukos. Kaj se ĉe la pordegoj oni ŝin ne vidos, tio estos pruvo, ke ŝi restis en la urbo, kaj ankoraŭ hodiaŭ ni komencos serĉadon.

— La Aulusoj ne scias, kie ŝi estas, — respondis Vinicius.

— Ĉu vi estas certa, ke tiel estas?

— Mi vidis Pomponian. Ili ankaŭ serĉas ŝin.

— Hieraŭ ŝi ne povis eliri el la urbo, ĉar nokte la pordegoj estas fermitaj. Po du el miaj sklavoj embuskas ĉe ĉiu pordego. Unu devas postiri Ligian kaj la grandegulon, kaj la alia reveni senprokraste por komuniki tion. Se ŝi estas en la urbo, ni retrovos ŝin, ĉar tiun ligon estas facile rekoni, eĉ nur laŭ la kresko kaj staturo. Vi estas feliĉa, ke ne forkaptis ŝin la cezaro, kaj mi povas vin certigi, ke tiel ne estas, ĉar sur Palatino ne ekzistas antaŭ mi sekretoj.

Sed Vinicius eksplodis, pli ankoraŭ per dolorsento ol per kolero, kaj per voĉo, interrompata de emocio, komencis rakonti al Petronius, kion li aŭdis de Acte kaj kiaj novaj danĝeroj pezis super la kapo de Ligia, danĝeroj tiel teruraj, ke pro ili, trovinte la forkurintojn, oni devos gardi ŝin plej zorge kontraŭ Poppæa. Poste li komencis maldolĉe riproĉi al Petronius liajn konsilojn. Sen li, ĉio irus alie. Ligia estus ĉe la Aulusoj, kaj li, Vinicius, povus ŝin vidi ĉiutage kaj estus hodiaŭ pli feliĉa ol la cezaro. Kaj ekscitiĝante laŭgrade de la rakonto, li subiĝis ĉiam pli al la emocio, ĝis fine larmoj de bedaŭro kaj furiozo komencis guti el liaj okuloj.

Petronius, kiu simple ne supozis, ke la juna viro povus ami kaj avidi ĝis tia grado, vidante tiujn larmojn de malespero, diris al si interne kun certa miro:

— Ho potenca diino de Cipro, vi sola reĝas al la dioj kaj al la homoj!

Ĉapitro XII

Sed, kiam ili eliris el la portilo antaŭ la domo de Petronius, la estro de la atrium komunikis al ili, ke neniu el la sklavoj, senditaj al la pordegoj, revenis ĝis nun. La atrensis ordonis porti al ili manĝaĵon kaj novan ordonon, ke ili, sub minaco de vippuno, zorge atentu ĉiujn, elirantajn el la urbo.

— Vidu, — diris Petronius, — sendube ili estas ĝis nun en la urbo, kaj en tiu okazo ni trovos ilin. Ordonu tamen ankaŭ al viaj sklavoj gardi ĉe la pordegoj, nome al tiuj, kiuj estis senditaj por alkonduki Ligian, ĉar tiuj facile ŝin rekonos.

— Mi ordonis sendi ilin en la kamparajn punlaborejojn, — diris Vinicius, — sed tuj mi revokos la decidon: ili iru al la pordegoj.

Kaj, skribinte kelkajn vortojn sur vaksokovrita tabuleto, li transdonis ĝin al Petronius, kiu tuj sendigis ĝin en la domon de Vinicius.

Poste ili transiris en la internan portikon kaj tie, sidiĝinte sur marmora benko, komencis interparoli.

La orhara Eunice kaj Iras ŝovis sub iliajn piedojn bronzajn apogilojn, kaj poste, stariginte ĉe la benko tableton, komencis verŝi al ili vinon el belegaj mallarĝakolaj kruĉoj, kiajn oni venigis el Volatero kaj Cecino.

— Ĉu vi havas inter viaj servistoj iun, kiu konas tiun grandegan ligon? — demandis Petronius.

— Konis lin Atacinus kaj Gulo. Sed Atacinus pereis hieraŭ, kaj Gulon mi mem mortigis.

— Mi bedaŭras lin, — diris Petronius. — Li vartis sur siaj brakoj ne nur vin, sed min ankaŭ.

— Mi eĉ intencis lin liberigi, — respondis Vinicius, — sed tio ne gravas. Ni parolu pri Ligia. Romo estas kiel maro…

— Perlojn oni trovas ĝuste en maro. Certe, ni ne trovos ŝin hodiaŭ, nek morgaŭ, sed ni trovos ŝin sendube. Vi nun min kulpigas, ke mi konsilis al vi tiun rimedon, sed la rimedo mem estis bona, kaj iĝis malbona nur tiam, kiam ĝi rezultigis malbonon. Vi aŭdis ja de Aulus mem, ke li intencas kun la tuta familio translokiĝi en Sicilion. Tiel la knabino ankaŭ estus for de vi.

— Mi postirus ilin, — respondis Vinicius, — kaj ĉiuokaze ŝi estus sekura, dume nun, se tiu infano mortos, Poppæa mem ekkredos kaj kredigos al la cezaro, ke kulpa pri tio estas Ligia.

— Jes. Tio ankaŭ min maltrankviligis. Sed la bubino eble ankoraŭ resaniĝos. Kaj se ŝi mortos, eĉ tiam ni trovos iun rimedon.

En tiu momento Petronius enpensiĝis kaj diris:

— Poppæa konfesas, laŭdire, la religion de la judoj kaj kredas je malbonaj spiritoj. La cezaro estas superstiĉa. Se ni disvastigos la famon, ke Ligian forkaptis malbonaj spiritoj, oni ekkredos la famon, tiom pli, ke se forrabis ŝin nek la cezaro, nek Aulus Plautius, ŝi malaperis efektive mistere. La ligo, tute sola, ne povus tion plenumi. Li devus havi helpantojn, kaj kiel sklavo povus en unu tago kolekti tiom da homoj?

— Sklavoj helpas sin reciproke en la tuta Romo.

— Iu el ili pagos tion iam per sia sango. Jes, ili helpas sin, sed ne unuj kontraŭ aliaj, kaj en tiu okazo oni sciis, ke la viajn ŝarĝos la respondeco kaj puno. Se vi sugestos al viaj sklavoj la ideon pri malbonaj spiritoj, ili senprokraste konfirmos, ke ili vidis la spiritojn per la propraj okuloj, ĉar tio tuj senkulpigos ilin antaŭ vi. Demandu iun prove, ĉu li ne vidis, kiel ili portis Ligian en la aero, kaj je la egido de Zeŭso li tuj ĵuros, ke tiel estis.

Vinicius, kiu ankaŭ estis superstiĉa, rigardis Petroniuson kun subita, grandega maltrankvilo.

— Se Ursus ne povis havi helpantojn kaj ne povis forkapti ŝin sola, kiu do ŝin forkaptis?

Sed Petronius komencis ridi.

— Vidu, — li diris, — oni ekkredos, se eĉ vi jam duone kredas. Tia estas nia mondo, kiu mokas la diojn. Oni ekkredos kaj ne serĉos, kaj ni dume lokos ŝin ie for de la urbo, en unu el miaj aŭ viaj kampardomoj.

— Tamen, kiu povis ŝin helpi?

— Ŝiaj samkonfesantoj, — respondis Petronius.

— Kiaj? Kiun dion ŝi adoras? Mi devus scii tion pli bone ol vi.

— Preskaŭ ĉiu virino en Romo adoras alian dion. Estas sendube, ke Pomponia edukis ŝin en la kulto al tiu, kiun ŝi mem konfesas, sed kiun ŝi konfesas, mi ne scias. Unu afero estas certa — ke neniu ŝin vidis oferdonanta al niaj dioj en iu el niaj temploj. Oni eĉ akuzis ŝin, ke ŝi estas kristanino, sed tio estas nekredebla. La hejma tribunalo purigis ŝin de tiu suspekto. Pri la kristanoj oni diras, ke ne nur ili adoras azenkapon, sed estas malamikoj de la homa gento kaj plenumas plej malnoblajn krimojn. Sekve Pomponia ne

povas esti kristanino, ĉar ŝia virto estas konata, kaj malamikino de la homa gento ne traktus siajn sklavojn tiel, kiel ŝi traktas.

— En neniu domo oni traktas ilin tiel, kiel ĉe la Aulusoj interrompis Vinicius.

— Vi do vidas. Pomponia menciis pri iu dio, kiu estas, laŭ ŝia diro, unu, ĉiopova kaj kompatema. Kien ŝi kaŝis ĉiujn aliajn, estas ŝia afero, sed certe estas, ke tiu ŝia Logoso ne estus ja tre ĉiopova, aŭ, kontraŭe, li devus esti tre mizera dio, se li havus nur du konfesantinojn: Pomponian kaj Ligian, plus ilia Ursus. Sendube ili, tiuj konfesantoj, estas pli multaj, kaj ili helpis al Ligia.

— Tiu kredo ordonas pardoni, — diris Vinicius. — Mi renkontis ĉe Acte Pomponian, kiu diris al mi: «Dio pardonu al vi la malbonon, kiun vi faris al Ligia kaj al ni.»

— Ilia dio estas videble ia curator, tre bonvolema. Ha, li vin pardonu, kaj signe de la pardono li redonu al vi la knabinon.

— Mi oferus al li hekatombon. Mi ne volas manĝon, nek trinkon, nek banon. Mi surmetos malhelan superveston kaj iros vagi tra la urbo. Eble alivestite mi trovos ŝin. Mi estas malsana!

Petronius rigardis lin kun certa kompato. Efektive la okuloj de Vinicius subbluiĝis, la pupiloj brilis de febro; lia matene nerazita vizaĝo kovriĝis per marhela zono sur la fortliniaj makzeloj, la haroj estis en malordo kaj li aspektis vere malsana. Iras kaj la orhara Eunice rigardis lin kunsente, sed li ŝajnis ne vidi ilin kaj ambaŭ, li kaj Petronius, tiel malatentis la ĉeeston de la sklavinoj, kiel ili malatentus hundojn ludantajn apud ili.

— Febro vin konsumas, — diris Petronius.

— Jes.

— Do aŭskultu min. Mi ne scias, kion konsilus al vi kuracisto, sed mi scias, kiel mi agus, estante en via situacio. Jen, antaŭ ol tiu knabino estus retrovita, mi serĉus en alia tion, de kio senigis min la foresto de la unua. Mi vidis en via domo belegajn korpojn. Ne neu al mi … Mi scias, kio estas amo, kaj mi scias, ke kiam oni deziras unu virinon, alia ne povas ŝin anstataŭi. Sed en bela sklavino oni ĉiam povas trovi almenaŭ momentan distron …

— Mi ne volas! — respondis Vinicius.

Sed Petronius, kiu havis por li efektivan simpation kaj vere deziris moderigi lian suferon, komencis pripensi, kiel tion fari.

— Eble la viaj ne havas plu por vi la ĉarmon de novaĵo, — li diris post mallonga tempo, — sed (ĉi-momente li komencis rigardi alterne Irason kaj Eunicen, kaj fine metis la manon sur la kokson de la orhara grekino) rigardu bone ĉi tiun ĥariton. Antaŭ kelkaj tagoj Fonteius Capito la pli juna proponis al mi por ŝi tri belegajn knabetojn el Klazomenoj, ĉar pli mirindan korpon certe eĉ Skopaso ne kreis. Mi mem ne komprenas, kial ĝis nun mi restis indiferenta por ŝi; ne detenis min ja la penso pri Chrysothemis! Jen, mi donacas ŝin al vi, prenu ŝin.

La orhara Eunice, aŭdinte tion, paliĝis en unu momento kiel tolo kaj, rigardante per teruritaj okuloj Viniciuson ŝajnis, sen spiro en la brusto, atendi lian respondon.

Sed li saltleviĝis subite kaj, preminte la tempiojn per la manoj, komencis paroli rapide, kiel homo, kiu, konsumate de malsano, volas pri nenio aŭdi.

— Ne! Ne! Mi ne bezonas ŝin! Mi ne bezonas aliajn! Mi dankas vin, sed mi ne volas! Kaj mi iros serĉi Ligian en la urbo. Ordonu alporti al mi gaŭlan superveston kun kapuĉo. Mi iros trans Tibron. Se mi povus ekvidi almenaŭ Ursuson!

Kaj li eliris rapide. Petronius, vidante, ke li efektive ne povas resti surloke, ne provis lin haltigi. Konsiderante tamen la rifuzon de Vinicius kiel momentan malinklinon al ĉiu virino, kiu ne estis Ligia, kaj ne volante, ke lia grandanimeco perdiĝu vane, li turnis sin al la sklavino kaj diris:

— Eunice, banu vin, parfumoleu vin kaj ornamu, kaj poste iru en la domon de Vinicius.

Sed ŝi falis antaŭ li sur la genuojn kaj kun manoj kunmetitaj komencis petegi, ke li ne forigu ŝin el sia domo. Ŝi ne iros al Vinicius kaj preferas ĉi tie portadi lignon en hypocaustum[19] ol tie esti la unua inter servistoj. Ŝi ne volas! Ne povas! Kaj ŝi petegas lin, ke li ŝin kompatu. Li ordonu ŝin skurĝi ĉiutage, nur ne forsendu ŝin el sia domo.

Kaj, tremante, kiel folio, tiel de timo, kiel de emocio, ŝi etendis al li la manojn, dum li aŭskultis ŝin kun mirego. Sklavino, kiu kuraĝas peti kontraŭ plenumo de ordono, kiu diras: «mi ne volas kaj ne povas», estis io tiel senekzempla en Romo, ke Petronius komence ne volis kredi al siaj oreloj.

Fine li sulkigis la brovojn. Li estis tro granda estetikulo por esti kruela. Al liaj sklavoj, speciale koncerne la voluptaferojn, estis permesate pli ol al aliaj, sub la kondiĉo, ke ili modele plenumu siajn servodevojn kaj la volon de la mastro respektu egale kun la dia. Se ili ne observis tiujn du devojn, Petronius sciis tamen ne avari la punojn, al kiuj ilin subigis la ĝenerala moro. Kaj ĉar, krom tio li malamegis ankaŭ ĉiajn kontraŭaĵojn kaj ĉion, kio konfuzis lian

trankvilon, tial, rigardinte dum momento la genuantinon, li diris:

— Voku al mi Teiresiason kaj revenu ĉi tien kun li.

Eunice leviĝis tremanta, kun larmoj en la okuloj, kaj foriris; post momento ŝi revenis kun la kretano Teiresias, la estro de la atrium.

— Prenu Eunicen, — diris al li Petronius, — kaj donu al ŝi dudek kvin batojn, tiel tamen, ke vi ne difektu ŝian haŭton.

Dirinte tion, li transiris en la biblotekon kaj, sidiĝinte ĉe tablo el rozkolora marmoro, komencis labori je sia «Festeno ĉe Trimalchio».

Sed la forkuro de Ligia kaj la malsano de la malgranda aŭgustino distris liajn pensojn, tiel ke li ne povis longe labori. Precipe tiu malsano estis grava okazo. En la kapon de Petronius venis la penso, ke se la cezaro kredos, ke Ligia ĵetis sorĉon sur la malgrandan aŭgustinon, tiam la respondeco povos fali ankaŭ sur lin, ĉar oni venigis la knabinon en la palacon laŭ lia peto. Li kalkulis tamen, ke ĉe la unua renkontiĝo kun la cezaro li iel persvados al li la tutan absurdecon de simila supozo, kaj iom li kalkulis ankaŭ je certa inklino, kiun sentis al li Poppæa, vere kaŝante ĝin zorgeme, sed ne tiel zorgeme, ke li ĝin ne divenu. Post momento li movis eĉ la ŝultrojn je siaj timoj kaj decidis malsupreniri en la triclinium por iom manĝi kaj ordoni ankoraŭfoje porti sin al la palaco, poste sur la Kampon de Marso, kaj fine al Chrysothemis.

Sed irante al la triclinium, ĉe enirejo al koridoro, destinita por la servistoj, li rimarkis subite, starantan ĉe la muro inter aliaj sklavoj, la gracian figuron de Eunice kaj forgesinte, ke li ordonis al Teiresias nenion pli, krom ke li ŝin skurĝu, denove li sulkigis la brovojn kaj komencis serĉi lin per la okuloj.

Ne trovinte lin tamen inter la servistoj, li turnis sin al Eunice:

— Ĉu vi ricevis la skurĝopunon? Kaj ŝi duafoje ĵetis sin al liaj piedoj, alpremis por momento al la buŝo la randon de lia togo, poste respondis:

— Ho jes, sinjoro! Mi ricevis! Ho jes, sinjoro!…

En ŝia voĉo sonis kvazaŭ ĝojo kaj dankemo. Ŝi kredis, evidente, ke la skurĝopuno devis anstataŭi al ŝi la forsendon el la domo kaj ke nun ŝi jam povas resti. Petroniuson, kiu tion komprenis, mirigis tiu pasia obstino de la sklavino, sed li estis tro sperta konanto de la homa naturo por ne diveni, ke sole amo povis esti la kaŭzo de tia obstino.

— Ĉu vi havas amaton en ĉi tiu domo? — li demandis. Kaj ŝi levis al li siajn bluajn, larmajn okulojn kaj respondis tiel mallaŭte, ke oni apenaŭ povis ŝin aŭdi:

— Jes, sinjoro!… Kun tiuj okuloj, kun haroj ĵetitaj malantaŭen, kun timo kaj espero sur la vizaĝo ŝi estis tiel belega, rigardis lin tiel petege, ke Petronius, kiu, kiel filozofo, mem proklamis la potencon de amo kaj kiel estetikulo havis kulton al belo, eksentis por ŝi ian specon de kompato.

— Kiu el ili estas via amato? — li demandis, montrante la servistaron.

Sed al tio ne venis respondo, Eunice nur klinis la vizaĝon ĝis liaj piedoj kaj restis senmova.

Petronius rigardis la sklavojn, inter kiuj estis belaj kaj plaĉindaj junuloj, sed en neniu vizaĝo li povis ion legi, kaj ĉiuj nur surhavis iajn strangajn ridetojn; li do rigardis ankoraŭ dum momento Eunicen kuŝanta ĉe liaj piedoj kaj foriris silente al la triclinium.

Post la manĝo li ordonis porti sin al la palaco, kaj poste al Chrysothemis, ĉe kiu li restis ĝis malfrua nokto. Sed, reveninte, li ordonis voki al si Teiresiason.

— Ĉu Eunice ricevis la skurĝopunon?

— Jes, sinjoro. Vi ne permesis tamen difekti ŝian haŭton.

— Ĉu mi ordonis pri ŝi nenion pli?

— Ne, sinjoro, — respondis maltrankvile la atriensis.

— Bone. Kiu el la sklavoj estas ŝia amanto?

— Neniu, sinjoro.

— Kion vi scias pri ŝi? Teiresias komencis paroli per iom necerta voĉo:

— Eunice neniam forlasas nokte la cubiculum, kie ŝi dormas kun la maljuna Acrisione kaj Ifis; neniam ŝi restas en la banejo post via bano, sinjoro … Aliaj sklavinoj priridas ŝin kaj nomas ŝin Diano.

— Sufiĉe, — diris Petronius. — Mia parenco, Vinicius, al kiu mi oferis hodiaŭ matene Eunicen, ne akceptis ŝin, ŝi do restos hejme. Vi povas foriri.

— Ĉu vi permesas al mi, sinjoro, paroli plu pri Eunice?

— Mi ordonis al vi diri ĉion, kion vi scias.

— La tuta familia, sinjoro, parolas pri la forkuro de la fraŭlino, kiu estis loĝonta en la domo de la nobla Vinicius. Post via foriro Eunice venis al mi kaj diris, ke ŝi konas homon, kiu scios ŝin retrovi.

— Ha! — diris Petronius. — Kiu li estas?

— Mi ne konas lin, sinjoro, mi pensis tamen, ke estas mia devo komuniki al vi tion.

— Bone. Tiu homo atendu ĉi tie morgaŭ matene la alvenon de la tribunuso, kiun vi petos morgaŭ en mia nomo, ke li matene vizitu min.

La atriensis riverencis kaj eliris. Kaj Petronius komencis malgraŭvole pensi pri Eunice. Komence ŝajnis al li klara afero, ke la juna sklavino deziras, ke Vinicius reakiru Ligian, nur por ne devi mem anstataŭi ŝin en lia domo. Sed poste venis en lian kapon, ke la homo, kiun Eunice rekomendas, estas eble ŝia amanto, kaj tiu penso subite ŝajnis al li malagrabla. Ekzistis, vere, simpla rimedo por ekscii la veron, ĉar sufiĉis nur alvoki Eunicen, sed estis jam malfrua horo kaj Petronius sentis sin laca post la longa vizito ĉe Chrysothemis; li sopiris dormon. Tamen, irante en la cubiculum, li iel rememoris, ke en la okulanguloj de Chrysothemis li rimarkis hodiaŭ sulketojn. Li pensis ankaŭ, ke ŝia beleco estas pli fama en la tuta Romo ol vera, kaj ke Fonteius Capito, kiu proponis al li tri knabetojn el Klazomenoj por Eunice, volis tamen aĉeti ŝin tro malkare.

Ĉapitro XIII

La sekvintan tagon Petronius apenaŭ estis finanta vesti sin en la unctorium, kiam venis Vinicius, alvokita de Teiresias.

Li jam sciis, ke neniaj novaĵoj estis senditaj de la pordegoj, kaj tiu scio, anstataŭ ĝojigi lin, kiel la pruvo, ke Ligia estas ankoraŭ en la urbo, des pli senkuraĝigis lin, ĉar li komencis supozi, ke eble Ursus elkondukis ŝin el la urbo tuj post la forkapto, tio estas antaŭ ol la sklavoj de Petronius komencis gardi ĉe la pordegoj. En aŭtuno, vere, kiam la tagoj iĝadis pli mallongaj, oni fermadis ilin sufiĉe frue, sed oni ankaŭ malfermis ilin por forveturantoj, kies nombro estis kelkfoje konsiderinte granda. Oni povis ankaŭ penetri ekster la murojn per aliaj manieroj, pri kiuj ekzemple sklavoj, volantaj forkuri el la urbo, bone sciis. Vinicius sendis, vere, siajn servistojn ankaŭ sur ĉiujn vojojn, kondukantaj en provincon, al vigiloj en malpli grandaj urboj, kun sciigoj pri forkurinta paro da sklavoj, kun preciza priskribo de Ursus kaj Ligia kaj kun anonco pri rekompenco por ilia kapto. Estis tamen dube, ĉu tiu postĉaso povos ilin atingi, kaj se ĝi eĉ atingus, ĉu la lokaj aŭtoritatuloj sentos sin rajtigitaj reteni ilin laŭ privata postulo de Vinicius, ne atestita de pretoro. Kaj por ricevi tiun ateston mankis tempo. Siaflanke Vinicius dum la tuta hieraŭa tago serĉis Ligian, alivestita kiel sklavo, en ĉiuj stratetoj de la urbo, li ne sukcesis tamen trovi eĉ plej etan postsignon aŭ indikon. Li vidis, vere, servistojn de Aulus, sed tio nur plikonfirmis lian opinion, ke ne la Aulusoj ŝin forkaptis, kaj ke ili same ne scias, kie ŝi estas.

Kiam do Teiresias anoncis al li, ke estas homo, kiu entreprenas ŝin retrovi, li ekrapidis, senspire en la domon de Petronius kaj, apenaŭ lin salutinte, komencis demandi pri tiu homo.

— Ni baldaŭ lin vidos, — diris Petronius. — Li estas konato de Eunice, kiu tuj venos por aranĝi la faldojn de mia togo, kaj kiu informos nin pri li pli precize.

— Eunice, tiu, kiun vi hieraŭ volis donaci al mi?

— Tiu, kiun vi malakceptis, pro kio cetere mi estas danka al vi, ĉar ŝi estas la plej bona vestiplica en la tuta urbo.

Efektive la vestiplica alvenis preskaŭ antaŭ ol li finis paroli, kaj preninte togon, kuŝantan sur eburinkrustita seĝo, dismetis ĝin por ĝin ĵeti sur la ŝultrojn de Petronius. Ŝia vizaĝo estis pala, trankvila, en ŝiaj okuloj brilis feliĉo.

Petronius rigardis ŝin, kaj ŝi ekŝajnis al li tre bela. Post momento, kiam, volvinte la togon ĉirkaŭ li, ŝi komencis ĝin faldi, klinante sin por longigi la faldojn, li rimarkis, ke ŝiaj brakoj havas mirindan koloron de pala rozo, kaj la brusto kaj ŝultroj diafanajn nuancojn de perlamoto aŭ alabastro.

— Eunice, — li diris, — ĉu venis tiu homo, pri kiu vi parolis hieraŭ al Teiresias?

— Li venis, sinjoro.

— Kiel li nomas sin?

— Chilo Chilonides, sinjoro.

— Kio li estas?

— Kuracisto, saĝulo kaj aŭguristo, kiu scias antaŭlegi homajn sortojn kaj antaŭdiri estontecon.

— Ĉu li antaŭdiris la estontecon al vi?

— Jes, sinjoro.

— Kion li do aŭguris al vi?

— Ke trafos min doloro kaj feliĉo.

— La doloro trafis vin hieraŭ el la mano de Teiresias, devas do veni ankaŭ feliĉo.

— Ĝi jam venis, sinjoro.

— Kia?

Kaj ŝi flustris mallaŭte:

— Mi restis.

Petronius metis la manon sur ŝian oran kapon.

— Vi bone aranĝis hodiaŭ la faldojn, kaj mi estas kontenta de vi, Eunice.

Kaj ĉe tiu ektuŝo ŝiaj okuloj en unu momento vualiĝis per nebulo de feliĉo kaj la brusto komencis movi sin rapide.

Sed Petronius kaj Vinicius transiris en la atrium; tie atendis Chilo Chilonides, kiu, ekvidinte ilin, profunde riverencis. Sur la buŝo de Petronius, je la penso pri la hieraŭ farita supozo, ke tiu ĉi homo estas eble amanto de Eunice, aperis rideto. La homo, kiu staris antaŭ li, povis esti nenies amanto. En tiu stranga figuro estis io kaj abomena kaj ridinda. Li ne estis maljuna: en lia malorda barbo kaj en la krispa hararo apenaŭ tie kaj ie trabrilis griza fadeno. Li havis ventron kaviĝintan, kurbigitan dorson, tiel ke unuavide li ŝajnis esti ĝiba, kaj super tiu ĝibo trovis sin granda kapo kun vizaĝo simia kaj samtempe vulpa, kun penetrema rigardo. Lia flaveta haŭto estis makulita de pustuloj, kaj la nazo, plene kovrita de ili, povis atesti tro grandan inklinon al drinko. Lia malzorgita vesto, konsistanta el malhela tuniko, teksita el

kapra lano, kaj sama truhava mantelo, estis pruvo de vera aŭ ŝajnigata mizero.

Petronius je lia vido rememoris la homeran Tersiton, respondante do per manklino al lia riverenco, li diris:

— Saluton, dia Tersito. Kiel fartas viaj tuberoj, kiujn apud Trojo batis al vi Uliso, kaj kiel li mem pasigas la tempon sur Elizeaj Kampoj?

— Nobla sinjoro, — respondis Chilo Chilonides, — la plej saĝa el la mortintoj, Uliso, sendas pere de mi al la plej saĝa el la vivantoj, Petronius, saluton kaj peton, ke li kovru per nova mantelo miajn tuberojn.

— Je Hekato Triforma! — ekkriis Petronius, — la respondo meritas mantelon.

Sed pluan interparolon interrompis la senpacienca Vinicius, kiu demandis rekte:

— Ĉu vi scias precize, kion vi entreprenas?

— Kiam du familiæ en du brilaj domoj, parolas pri nenio alia, kaj post ili la novaĵon ripetas duono da Romo, ne estas malfacile scii, — respondis Chilo. — Hieraŭ nokte oni forkaptis fraŭlinon, edukitan en la domo de Aulus Plautius, nomatan Ligia, aŭ pli ĝuste Callina, kiun viaj sklavoj, ho sinjoro, estis transkondukantaj el la palaco de la cezaro en vian insula, kaj mi entreprenas retrovi ŝin en la urbo, aŭ, se ŝi, kio estas malmulte verŝajna, forlasis la urbon, montri al vi, nobla sinjoro, kien ŝi forkuris kaj kien ŝi kaŝis sin.

— Bone, — diris Vinicius, al kiu plaĉis la precizeco de la respondo, — kiajn rimedojn vi havas por tio? Chilo ridetis ruze:

— La rimedojn havas vi, sinjoro; mi havas nur saĝon. Petronius ankaŭ ridetis, ĉar li estis tute kontenta de sia gasto.

— Tiu ĉi homo povas retrovi la knabinon, — li ekpensis.

Dume Vinicius sulkigis siajn kunkreskantajn brovojn kaj diris:

— Mizerulo, se vi min trompas por profito, mi igos vin morti sub bastonoj.

— Mi estas filozofo, sinjoro, kaj filozofo ne povas esti avida je profito, speciale je tia, kian vi grandanime promesas.

— Ha, vi estas filozofo? — demandis Petronius. — Eunice diris al mi, ke vi estas kuracisto kaj aŭguristo. De kie vi konas Eunicen?

— Ŝi venis al mi peti konsilon, ĉar mia gloro atingis ŝiajn orelojn.

— Kian konsilon ŝi volis?

— Kontraŭ amo, sinjoro. Ŝi volis esti kuracita de senreciproka amo.

— Kaj vi kuracis ŝin?

— Mi faris pli, sinjoro, ĉar mi donis al ŝi amuleton, kiu sekurigas reciprokecon. En Pafoso, sur Cipro, estas templo, sinjoro, kie oni konservas zoneton de Venuso. Mi donis al ŝi du fadenojn el tiu zoneto, fermitajn en migdala ŝelo.

— Kaj vi igis ŝin multe pagi?

— Por reciprokeco oni neniam povas sufiĉe pagi, kaj mi, ne havante du fingrojn, ŝparas monon por aĉeti sklavon-

skribiston, kiu kunskribados miajn pensojn kaj konservos mian scion por la mondo.

— Al kiu skolo vi apartenas, dia saĝulo?

— Mi estas ciniko, sinjoro, ĉar mi havas truitan mantelon; mi estas stoiko, ĉar mi elportas pacience mizeron, kaj mi estas peripatetiko, ĉar, ne posedante portilon, mi piediras de vinejo al vinejo kaj envoje instruas tiujn, kiuj promesas pagi por la kruĉo.

— Kaj ĉe la kruĉo vi iĝas retoro.

— Heraklito diris: «ĉio fluas», kaj ĉu vi povas nei sinjoro, ke vino estas fluidaĵo?

— Li ankaŭ instruis, ke fajro estas dio, kaj tiu dio flamas sur via nazo.

— La dia Diogeno el Apolonio instruis, ke la esenco de aĵoj estas la aero, kaj ju pli varma estas la aero, des pli perfektajn estaĵojn ĝi kreas, kaj el la plej varma naskiĝas la animoj de saĝuloj. Ĉar aŭtune venas malvarmo, ergo vera saĝulo devas varmigi sian animon — per vino. Vi ja ne povas ankaŭ nei, sinjoro, ke kruĉo eĉ da akva vino el apud Kapuo aŭ Telezio disportas varmon al ĉiuj ostoj de la pereema homa korpo.

— Chilo Chilonides, kie estas via patrujo?

— Apud Ponto Eŭksino. Mi devenas el Mezembrio.

— Chilo Chilonides, vi estas granda!

— Kaj nerekonita! — aldonis melankolie la saĝulo.

Vinicius tamen denove senpacienciĝis. Kiam la espero ekbrilis al li, li volus, ke Chilo tuj ekiru serĉi, kaj la tuta interparolo ŝajnis al li vana perdo de tempo, pro kiu li estis kolera kontraŭ Petronius.

— Kiam vi komencos la serĉadon? — li diris, turnante sin al la greko.

— Mi jam ĝin komencis, — respondis Chilo. — Eĉ kiam mi estas ĉi tie, kiam mi respondas al viaj afablaj demandoj, mi ankaŭ serĉas. Havu nur fidon, nobla tribunuso, kaj sciu, ke se vi perdus ligilon de ŝuo, mi scius retrovi la ligilon, aŭ tiun, kiu sur strato ĝin levis.

— Ĉu oni uzis vin jam al similaj servoj? — demandis Petronius.

La greko suprenlevis la okulojn.

— Tro malalte oni taksas hodiaŭ virton kaj scion, — tial filozofo estas devigata serĉi aliajn vivrimedojn.

— Kiaj estas la viaj?

— Ĉion scii kaj servi per informoj al tiuj, kiuj ilin deziras.

— Kaj kiuj ilin pagas?

— Ha, sinjoro, mi bezonas aĉeti skribiston. Alie mia saĝeco mortos kun mi.

— Se vi ne ŝparis ĝis nun eĉ por sentrua mantelo, viaj meritoj verŝajne ne estas eminentaj.

— Modesteco malpermesas al mi ilin glori. Sed pensu, sinjoro, ke hodiaŭ ne ekzistas plu tiaj bonfarantoj, kiaj grandnombre ekzistis antaŭe, kaj al kiuj surŝuti per oro

merititon estis tiel agrable, kiel gluti ostron el Puteolo. Ne miaj meritoj estas malgrandaj, sed la homa dankemo estas malgranda. Iafoje, se forkuras altvalora sklavo, kiu lin retrovas, se ne la sola filo de mia patro? Se sur la muroj aperas surskriboj kontraŭ la dia Poppæa, kiu malkovras la aŭtorojn? Kiu elserĉas ĉe librovendistoj versaĵon kontraŭ la cezaro? Kiu konigas, kion oni parolis en la domoj de senatanoj kaj kavaliroj? Kiu portas leterojn, kiujn oni ne volas konfidi al sklavoj, kiu aŭskultas novaĵojn ĉe la pordoj de barbiroj, antaŭ kiu ne havas sekretojn vinvendistoj kaj bakistoj, al kiu fidas sklavoj, kiu scias travidi ĉiun domon de la atrium ĝis la ĝardeno? Kiu konas ĉiujn stratojn, vojetojn, kaŝejojn, kiu scias, kion oni parolas en vaporbanejoj, en cirkoj, sur foirplacoj, en lernejoj de skermistoj, en budoj de sklavvendistoj kaj eĉ en sablejoj?

— Je dioj! Sufiĉe, nobla saĝulo! — ekkriis Petronius, — aŭ ni dronos en viaj meritoj, virto, saĝeco kaj elokventeco. Sufiĉe! Ni volis scii, kiu vi estas, kaj ni scias.

Sed Vinicius estis kontenta, ĉar li ekpensis, ke tiu ĉi homo, simile al ĉashundo, foje kurigita post ĉasaĵo, ne haltos, antaŭ ol li trovos ĝian kaŝejon.

— Bone, — li diris, — ĉu vi bezonas indikojn?

— Mi bezonas armilon.

— Kian? — demandis Vinicius kun miro. La greko etendis unu manon kaj per la alia faris la geston de monkalkulo.

— Tia tempo nun estas, sinjoro, — li diris kun sopiro.

— Vi estos do azeno, — diris Petronius, — kiu konkeras fortikaĵon per sakoj da oro.

— Mi estas nur malriĉa filozofo, sinjoro, — respondis humile Chilo, — la oron havas vi.

Vinicius ĵetis al li saketon, kiun la greko kaptis en la aero, kvankam efektive li ne havis du fingrojn ĉe la dekstra mano. Poste li levis la kapon kaj diris:

— Sinjoro, mi jam scias pli multe ol vi esperas. Mi ne venis ĉi tien kun malplenaj manoj. Mi scias, ke la fraŭlinon ne forkaptis la Aulusoj, ĉar mi parolis jam kun iliaj servistoj. Mi scias, ke ŝi ne estas sur Palatino, kie ĉiuj estas okupitaj per la malsano de la malgranda aŭgustino, kaj eble mi eĉ divenas, kial vi preferas serĉi la fraŭlinon kun mia helpo ol kun la helpo de la vigiloj kaj cezaraj soldatoj. Mi scias, ke la forkuron faciligis al ŝi servisto, devenanta el la sama lando kiel ŝi. Li ne povis trovi helpon ĉe sklavoj, ĉar sklavoj, kiuj staras unuj kun aliaj, ne helpus al li kontraŭ la viaj. Povis nur helpi al li samkonfesantoj.

— Aŭskultu, Vinicius, — interrompis Petronius, — ĉu mi ne diris al vi la samon, vorton post vorto?

— Ĝi estas honoro por mi, — diris Chilo. — La fraŭlino, sinjoro, — li diris, turnante sin denove al Vinicius, — sendube konfesas saman dion kun la plej nobla el la romaninoj, tiu vera matrona stolata, Pomponia. Mi aŭdis ankaŭ, ke Pomponia estis hejme juĝita pro konfesado de iuj fremdaj dioj, sed mi ne povis ekscii de ŝiaj servistoj, kiu dio tio estas kaj kiel nomas sin liaj konfesantoj. Se mi povus tion scii, mi irus al ili, iĝus la plej pia inter ili kaj akirus ilian fidon. Sed vi, sinjoro, kiu, kiel mi ankaŭ scias, pasigis dekkelkajn tagojn en la domo de la nobla Aulus, eble povas doni al mi pri tio ian informon?

— Mi ne povas, — diris Vinicius.

— Vi demandis min longe pri diversaj aferoj, noblaj sinjoroj, kaj mi respondis la demandojn; permesu, ke mi nun faru ilin al vi. Ĉu vi ne vidis, nobla tribunuso, iajn statuetojn, iajn oferojn, iajn signojn, iajn amuletojn sur Pomponia aŭ sur via dia Ligia? Ĉu vi ne vidis, ke ili eble desegnis inter si iajn signojn, kompreneblajn sole por ili?

— Signojn? Atentu. Jes! Mi vidis foje, kiel Ligia desegnis fiŝon sur sablo.

— Fiŝon? Haa! Hoo! Ĉu ŝi faris tion unu fojon, aŭ kelkfoje?

— Unu fojon.

— Kaj vi estas certa, sinjoro, ke ŝi desegnis fiŝon? Hoo!

— Jes! — respondis Vinicius interesite.

— Ĉu vi divenas, kion ĝi signifas?

— Ĉu mi divenas! — ekkriis Chilo. Kaj riverencinte signe de adiaŭo, li aldonis:

— Ŝutu Fortuno egale sur vin ambaŭ ĉiajn donacojn, noblaj sinjoroj.

— Oni donu al vi mantelon! — diris Petronius al la foriranto.

— Uliso esprimas al vi dankojn pro Tersito, — respondis la greko.

Kaj, riverencinte refoje, li eliris.

— Kion vi diras pri tiu nobla saĝulo? — demandis Viniciuson Petronius.

— Mi diras, ke li trovos Ligian! — ekkriis Vinicius kun ĝojo, — sed mi ankaŭ diras, ke se ekzistus regno de friponoj, li povus

esti tie reĝo.

— Sendube. Mi devas konatiĝi pli proksime kun tiu stoiko, sed dume mi ordonos incensi post li la atrium.

Kaj Chilo Chilonides, volvinte ĉirkaŭ si la novan mantelon, ĵetludis sub ĝiaj faldoj per la monujo, ricevita de Vinicius, kaj ĝuis tiel ĝian pezon, kiel la sonon. Irante malrapide kaj rigardante malantaŭen, ĉu el la domo de Petronius oni lin ne observas, li preterpasis la portikon de Livia kaj, atinginte la angulon de Clivius Virbius, direktis sin al Suburra.

— Mi devas iri al Sporus, — li diris al si mem, — kaj verŝi iom da vino al Fortuno. Fine mi trovis tion, kion mi delonge serĉis. Li estas juna, flamiĝema, malavara kiel la minejoj de Cipro, kaj por tiu liga kanabenino estus preta fordoni duonon de sia havaĵo. Jes, ĝuste tian homon mi serĉis delonge. Sed mi estu singarda kun li, ĉar tiu lia sulkigo de la brovoj antaŭdiras nenion bonan. Ha, idoj de lupoj regas hodiaŭ la mondon! Malpli mi timus tiun Petroniuson. Ho dioj! Kial parigado estas pli pagata hodiaŭ ol virto? Ha, ŝi desegnis al vi fiŝon sur sablo? Se mi scias, kion ĝi signifas, mi sufokiĝu per peco da kaprina fromaĝo! Sed mi scios! Ĉar tamen la fiŝoj vivas en akvo, kaj serĉado en la akvo estas pli malfacila ol sur la tero, ergo: li pagos al mi por ĉiu fiŝo aparte. Ankoraŭ unu tia monujo — kaj mi povos forĵeti la almozulan sakon kaj aĉeti sklavon. Sed kion vi dirus, Chilo, se mi konsilus al vi aĉeti ne sklavon, sed sklavinon? Mi konas vin! Mi scias, ke vi konsentos! Se ŝi estus bela kiel, ekzemple, Eunice, vi mem rejuniĝus ĉe ŝi, kaj samtempe vi havus de ŝi honestan kaj certan profiton. Mi vendis al tiu kompatinda Eunice du fadenojn el mia propra malnova mantelo … Ŝi estas malsaĝa, sed se Petronius ŝin donacus al mi, mi ŝin prenus … Jes, jes, Chilo, ido de Chilo … Vi perdis la patron kaj la patrinon … Vi estas orfo, do konsolu vin almenaŭ, aĉetante sklavinon. Ŝi devas, vere, ie loĝi, do Vinicius luos

por ŝi loĝejon? Kie ankaŭ vi trovos rifuĝon; ŝi devas sin vesti, do Vinicius pagos por ŝia vesto, kaj ŝi devas manĝi, do li ŝin nutros. Ho, kiel malfacila estas la vivo! Kie estas la tempo, kiam por obolo oni povis ricevi tiom da fabo kun lardo, kiom oni povis teni en ambaŭ manoj, aŭ pecon da kaprina kolbaso, saturita de sango, longan, kiel brako de dekdujara knabo! Sed jen tiu ŝtelisto, Sporus! En vinejo estos plej facile ion ekscii.

Tiel parolante, li eniris la vinejon, kie li mendis por si kruĉon da malhela vino; vidante senfidan rigardon de la mastro, li elskrapis oran moneron el la monujo kaj metinte ĝin sur la tablon, diris:

— Sporus, mi laboris hodiaŭ kun Seneca de la frumateno ĝis la tagmezo, kaj jen kion mia amiko donacis al mi ĉe la adiaŭo.

La rondaj okuloj de Sporus iĝis je tiu vido ankoraŭ pli rondaj, kaj la vino tuj troviĝis antaŭ Chilo, kiu, trempinte en ĝi la fingron, desegnis sur la tablo fiŝon kaj diris:

— Ĉu vi scias, kion ĝi signifas?

— Fiŝo? Nu, fiŝo estas fiŝo.

— Malsaĝa vi estas, kvankam vi alverŝas tiom da akvo al la vino, ke povus tie troviĝi eĉ fiŝo. Tio estas simbolo, kiu en la lingvo de la filozofoj signifas: rideto de Fortuno. Se vi ĝin divenus, eble al vi ankaŭ ridetus Fortuno. Respektu filozofion, mi diras al vi, aŭ mi translokiĝos en alian vinejon, kion mia persona amiko, Petronius, delonge al mi konsilas.

Ĉapitro XIV

Dum kelkaj sekvintaj tagoj Chilo nenie montris sin. Vinicius, kiu, de kiam li eksciis de Acte, ke Ligia lin amis, centloble pli deziris ŝin retrovi, komencis mem serĉi ĝin, ne volante, kaj ankaŭ ne povante peti helpon de la cezaro, konsumata de maltrankvilo pro la malsano de la malgranda aŭgustino.

Senefikaj restis fine oferoj, faratаj en temploj, preĝoj kaj votoj, same kiel kuracista arto kaj ĉiaj sorĉaj rimedoj, kiujn oni aplikis en la ekstrema malespero. Post semajno la infano mortis. Funebro kovris la kortegon kaj Romon. La cezaro, kiu post la naskiĝo de la infano frenezis de feliĉo, frenezis nun de malespero; ferminte sin en siaj ĉambroj, dum du tagoj li akceptis nenian nutraĵon, kaj kvankam en la palaco svarmis amasoj da senatanoj kaj aŭgustanoj, kiuj rapidis tien kun signoj de bedaŭro kaj kunsento, li volis neniun vidi. La senato kunvenis en eksterordinara kunsido, dum kiu la mortinta infano estis proklamita diino; oni decidis konstrui al ŝi templon kaj difinis por ĝi apartan pastron. Oni faris ankaŭ en aliaj temploj novajn oferdonojn honore al la mortintino, oni fandis ŝiajn statuojn el multekostaj metaloj, kaj la enterigo estis unu senmezura soleno, dum kiu la popolo admiris la malmoderajn signojn de funebro, kiujn montris la cezaro, ploris kun li, etendis la manojn por donacoj, kaj, super ĉio, amuzis sin per la eksterordinara spektaklo.

Petroniuson maltrankviligis tiu morto. Oni sciis jam en la tuta Romo, ke Poppæa atribuas ĝin al sorĉoj. Post ŝi ripetis tion ankaŭ la kuracistoj, kiuj tiumaniere povis pravigi la senefikecon de siaj penoj, kaj la pastroj, kies oferdonoj montriĝis senhelpaj, kaj la sorĉfaristoj, tremantaj pri sia vivo, kaj la popolo. Petronius estis nun kontenta, ke Ligia forkuris; ĉar tamen li ne deziris malbone al la Aulusoj, kaj deziris bone al si mem kaj al Vinicius, tial, kiam oni forigis la

cipreson, fiksitan signe de funebro antaŭ Palatino, li iris al akcepto, aranĝita por la senatanoj kaj aŭgustanoj, volante konvinkiĝi, kiagrade Nero inklinas kredi la famojn pri sorĉoj, kaj kontraŭagi sekvojn, kiuj povus el tio rezulti.

Li supozis ankaŭ, konante Neron, ke tiu ĉi, se li ne kredis je sorĉoj, ŝajnigos, ke li kredas, tiel por trompi la propran doloron, kiel por venĝi kontraŭ iu ajn, kaj fine por kontraŭagi supozojn, ke la dioj komencas lin puni por liaj krimoj. Petronius ne kredis, ke Nero povis ami eĉ la propran infanon vere kaj profunde, kvankam li amis ĝin flame, li estis tamen certa, ke la cezaro troafektos la doloron. Li ne eraris, vere. Nero aŭskultis konsolojn de senatanoj kaj kavaliroj kun ŝtona vizaĝo, kun okuloj fiksitaj sur unu punkto, kaj oni vidis, ke se li eĉ efektive suferas, li tamen pensas samtempe pri tio, kian impreson lia doloro faras je la ĉeestantoj, li pozas samtempe je Niobo kaj faras spektaklon de patra funebro, kiel ĝin farus komedianto sur scenejo. Li eĉ ne sciis ĉe tio persisti en la silenta kaj kvazaŭ ŝtonrigida doloro, ĉar iafoje li faris gestojn, kvazaŭ li ŝutus sur la kapon polvon de la tero, iafoje ĝemis obtuze, kaj vidinte Petroniuson, levis sin subite kaj per tragika voĉo komencis voki tiel, ke ĉiuj povu lin aŭdi:

— Eheu! Ankaŭ vi kulpas pri ŝia morto! Laŭ via konsilo eniris inter tiujn ĉi murojn la malbona spirito, kiu per unu rigardo elsuĉis la vivon el ŝia brusto … Ve al mi! Kaj prefere miaj okuloj ne estus vidintaj la lumon de Helioso … Ve al mi! Eheu! Eheu!

Kaj laŭtigante ĉiam pli la voĉon, li ŝanĝis ĝin eĉ malesperan krion, sed Petronius en tiu sama momento decidis riski ĉion per unu ĵeto de kubo, sekve, etendinte la manon, li deŝiris rapide la silkan tukon, kiun Nero ĉiam portis ĉirkaŭ la kolo, kaj metis ĝin sur lian buŝon.

— Sinjoro! — li diris gravatone, — bruligu Romon kaj la mondon pro doloro, sed konservu al ni vian voĉon!

Ekmiregis la ĉeestantoj, ekmiregis momente Nero mem, nur Petronius sola restis neŝancelita. Li sciis treege bone, kion li faras. Li ja memoris, ke al Terpnos kaj Diodorus estis ordonite simple kovri la buŝon de la cezaro, se li, laŭtigante la voĉon, elmetus ĝin al ia ajn danĝero.

— Cezaro, — li parolis plu kun tiu sama graveco kaj malgajeco, — ni suferis grandegan perdon, restu al ni almenaŭ tiu ĉi konsola trezoro!

La vizaĝo de Nero ektremis kaj post momento larmoj ekfluis el liaj okuloj, subite li apogis la manojn sur la ŝultrojn de Petronius kaj, metinte la kapon sur lian bruston, komencis ripeti meze de plorĝemoj:

— Vi sola el ĉiuj pri tio ekpensis, vi sola, Petronius! Vi sola!

Tigellinus flaviĝis pro ĵaluzo — kaj Petronius diris plu:

— Veturu Antiumon! Tie ŝi venis en la mondon, tie venis sur vin ĝojo, tie venos konsolo. La mara aero refreŝigos vian dian gorĝon; via brusto spiros la salan malsekecon. Ni, viaj fideluloj, sekvos vin ĉien, kaj dum ni konsolos vian doloron per amikeco, vi nin konsolos per kanto.

— Jes! — diris Nero per plenda voĉo, — mi verkos himnon je ŝia honoro kaj komponos al ĝi muzikon.

— Kaj poste vi serĉos la varman sunon en Bajoj.

— Kaj poste, forgeson en Grekujo.

— En la patrujo de poezio kaj kanto!

Tiel la ŝtona, malserena atmosfero pasis iom post iom, kiel pasas nuboj, kovrantaj la sunon, kaj komenciĝis interparolo, ankoraŭ kvazaŭ plena de malĝojo, sed plena ankaŭ de projektoj por la estonteco, koncernantaj la vojaĝon, artistajn prezentiĝojn, kaj eĉ akceptojn, kiujn postulis anoncita vizito de Tiridates, la reĝo de Armenujo. Tigellinus, vere, provis ankoraŭ mencii pri la sorĉoj, sed Petronius, jam certa pri sia venko, simple akceptis la elvokon.

— Tigellinus, — li diris, — ĉu vi kredas, ke sorĉoj povas malutili al dioj?

— La cezaro mem parolis pri ili, — respondis la kortegulo.

— Doloro parolis, ne la cezaro, sed kion vi opinias pri tio?

— Dioj estas tro potencaj por esti trafataj de sorĉoj.

— Ĉu vi do malkonfesas la diecon de la cezaro kaj de lia familio?

— Peractum est! — murmuris staranta apude Eprius Marcellus, ripetante la krion, eligatan de la popolo, kiam gladiatoro sur areno estis unuafoje trafita tiel, ke ne necesis lin finmortigi.

Tigellinus subpremis en si koleron. Li kaj Petronius de longe estis rivaloj antaŭ la cezaro, kaj Tigellinus havis tiun superecon, ke Nero malpli, aŭ, pli ĝuste, tute ne ĝenis sin en lia ĉeesto, ĝis tiam tamen Petronius, kiomfoje ili kunestis, venkis lin per sia saĝeco aŭ spriteco.

Tiel okazis ankaŭ ĉi-foje. Tigellinus silentis, kaj nur enskribis en sian memoron tiujn senatanojn kaj kavalirojn, kiuj en la momento, kiam Petronius repaŝis en la fundon de la ĉambrego, grupiĝis ĉirkaŭ li, kredante, ke post tio, kio okazis, li estos nepre la unua favorato de la cezaro.

Petronius tamen forlasis la palacon, iris al Vinicius kaj, rakontinte al li la epizodon kun la cezaro kaj Tigellinus, diris:

— Ne nur mi forturnis la danĝeron de Aulus Plautius kaj Pomponia, kaj kune de ni ambaŭ, sed ankaŭ de Ligia, kiun oni ne serĉos simple tial, ke mi persvadis al la kuprobarba simio veturi en Antiumon, kaj el tie en Neapolon aŭ Bajojn. Li veturos, ĉar en Romo li ĝis nun ne kuraĝis prezentiĝi publike en teatro, kaj mi scias, ke delonge li jam intencas prezentiĝi en Neapolo. Por poste li revas pri Grekujo, kie li volas kanti en ĉiuj pli gravaj urboj, kaj poste, kune kun ĉiuj laŭrokronoj, kiujn oferos al li la Græculi, soleni triumfan enveturon en Romon. Dum tiu tempo ni povos libere serĉi Ligian kaj kaŝi ŝin en sekura loko. Kaj nia nobla filozofo? Ĉu li ne venis ĝis nun?

— Via nobla filozofo estas trompisto. Ne! Li ne venis, ne prezentis sin, nek prezentos sin iam plu!

— Mi tamen havas pli bonan opinion, ne tiom eble pri lia honesteco, kiom pri lia saĝeco. Li fluigis jam iom da sango el via monsako kaj venos almenaŭ tial por fluigi ĝin duafoje.

— Li gardu sin, ke mi ne fluigu lian sangon.

— Ne faru tion; havu kun li paciencon, ĝis vi konvinkiĝos per pruvoj pri lia trompo. Ne donu al li pli da mono, sed promesu anstataŭe malavaran rekompencon, se li alportos al vi sciigon certan. Ĉu vi ankaŭ entreprenas ion persone?

— Du miaj liberigitoj, Nimfidius kaj Demas, serĉas ŝin fronte de sesdek homoj. Al tiu el la sklavoj, kiu ŝin trovos, mi promesis liberecon. Mi sendis krom tio kurierojn sur ĉiujn vojojn kondukantaj al Romo, ke ili demandu en gastejoj pri la ligo kaj pri la fraŭlino. Mi mem trakuras la urbon tage kaj nokte, esperante feliĉan hazardon.

— Kion ajn vi scios, konigu al mi, ĉar mi devas veturi en Antiumon.

— Bone.

— Kaj se iun matenon, vekiĝinte, vi diros al vi, ke pro unu knabino ne valoras sin aflikti kaj fari pro ŝi tiom da klopodoj, tiam venu Antiumon. Tie mankos nek virinoj, nek ĝuoj.

Vinicius komencis marŝi per rapidaj paŝoj, kaj Petronius sekvis lin dum kelka tempo per rigardo, fine li ekparolis:

— Diru al mi sincere, ne kiel brulkapulo, kiu ion trudas al si kaj mem sin ekscitas, sed kiel homo prudenta, kiu respondas al sia amiko: ĉu vi ĉiam egale deziras tiun Ligian?

Vinicius haltis por momento kaj rigardis tiel Petroniuson, kvazaŭ li antaŭe lin ne vidus, poste komencis denove marŝi. Videble estis, ke li subpremas en si eksplodon. Fine en liaj okuloj, pro la sento de la propra senhelpeco, pro doloro, kolero kaj nevenkebla sopiro, ŝvelis du larmoj, kiuj ekparolis al Petronius pli forte ol plej elokventaj vortoj.

Do, enpensiĝinte por momento, li diris:

— La mondon portas sur la ŝultroj ne Atlaso, sed virino, kaj iafoje ludas per ĝi, kiel per pilko.

— Jes, — diris Vinicius.

Kaj ili komencis adiaŭi unu la alian. Sed en la sama momento sklavo sciigis, ke Chilo Chilonides atendas en la vestiblo kaj petas, ke oni lin allasu antaŭ la vizaĝon de la mastro.

Vinicius ordonis lin tuj enlasi, kaj Petronius diris:

— Ha, ĉu mi ne diris al vi! Je Herkulo! Restu nur trankvila, alie li regos vin, ne vi lin.

— Saluton kaj honoron al la nobla armea tribunuso kaj al vi, sinjoro! — parolis Chilo, enirante. — Estu via feliĉo egala al via gloro kaj la gloro vastiĝu tra la tuta mondo, de la kolonoj de Herkulo ĝis la limoj de la arsacidoj.

— Saluton, proklamanto de leĝoj de virto kaj saĝeco! — respondis Petronius.

Sed Vinicius demandis kun ŝajna trankvilo:

— Kion vi alportas?

— La unuan fojon mi alportis al vi, sinjoro, esperon, nun mi alportas certecon, ke la fraŭlino estos retrovita.

— Tio signifas, ke vi ne trovis ŝin ĝis nun.

— Jes, sinjoro, sed mi trovis, kion signifas la signo, kiun ŝi faris al vi: mi scias, kiuj estas la homoj, kiuj ŝin forkaptis, kaj mi scias, inter konfesantoj de kiu dio oni devas ŝin serĉi.

Vinicius volis saltleviĝi de la seĝo, sur kiu li sidis, sed Petronius metis la manon sur lian ŝultron kaj, turnante sin al Chilo, diris:

— Parolu plu!

— Ĉu vi estas tute certa, sinjoro, ke la fraŭlino desegnis al vi fiŝon sur la sablo?

— Jes! — eksplodis Vinicius.

— Sekve ŝi estas kristanino kaj forkaptis ŝin kristanoj.

Venis momento de silento.

— Aŭskultu, Chilo, — diris fine Petronius. — Mia parenco promesis al vi grandan sumon da mono por retrovo de la fraŭlino, sed ne malpli grandan nombron da batoj, se vi volos lin trompi. En la unua okazo vi aĉetos ne unu, sed tri skribistojn, en la dua la filozofio de ĉiuj sep saĝuloj, plus via propra, ne taŭgos por balzami viajn vundojn.

— La fraŭlino estas kristanino, sinjoro! — ekkriis la greko.

— Pripensu iom, Chilo. Vi ne estas malsaĝulo! Ni scias, ke Junia Silana kaj Calvia Crispinilla akuzis Pomponian Græcinan pri konfesado de la kristana superstiĉaro, sed ni scias ankaŭ, ke la hejma tribunalo liberigis ŝin de tiu akuzo. Ĉu do vi volus denove ĝin ripeti? Ĉu vi volus kredigi al ni, ke Pomponia, kaj kune kun ŝi Ligia, povas aparteni al malamikoj de la homa gento, al venenistoj de fontanoj kaj putoj, al adorantoj de azenkapo, al homoj, kiuj murdas infanojn kaj malĉastas en plej senhonta maniero? Pensu, Chilo, ĉu la tezo, kiun vi proklamas al ni, ne antiteziĝos per batoj sur via dorso?

Chilo dismetis la manojn, signe ke tio ne estas lia kulpo, poste respondis:

— Sinjoro! Diru greke la sekvantan frazon: Jesuo Kristo, Filo de Dio, Savinto.

— Bone. Jen mi diras. Kio do?

— Kaj nun prenu la unuajn literojn de ĉiu el tiuj ĉi vortoj kaj kunmetu ilin tiel, ke ili formu unu vorton.

— Fiŝo! — diris kun miro Petronius.

— Jen, kial fiŝo iĝis la emblemo de la kristanoj, — respondis fiere Chilo.

Sekvis momento de silento. En la argumentoj de la greko estis tamen io tiel frapanta, ke ambaŭ amikoj ne povis kontraŭstari al miro.

— Vinicius, — demandis Petronius, — ĉu vi ne eraras kaj ĉu vere Ligia desegnis al vi fiŝon?

— Je ĉiuj subteraj dioj, oni povas freneziĝi! — kriis kun ekscito la juna viro, — se ŝi desegnus al mi birdon, mi dirus, ke ĝi estis birdo!

— Sekve ŝi estas kristanino! — ripetis Chilo.

— Tio signifas, — diris Petronius, — ke Pomponia kaj Ligia venenas putojn, murdas infanojn, kaptitajn sur stratoj, kaj malĉastas! Sensencaĵo! Vi, Vinicius, estis pli longe en ilia domo, mi estis mallonge, sed mi konas sufiĉe tiel Auluson kiel Pomponian, mi konas eĉ sufiĉe Ligian por diri: kalumnio kaj sensencaĵo! Se fiŝo estas vere la emblemo de la kristanoj, kion oni efektive ne povas nei, kaj se ili estas kristaninoj, tiam, je Prozerpino! Videble la kristanoj ne estas tiaj, kiaj ni ilin opinias.

— Vi parolas kiel Sokrato, sinjoro, — respondis Chilo. — Kiu iam esploris kristanon? Kiu ekkonis ilian instruon? Kiam mi migris antaŭ tri jaroj el Neapolo al Romo (ho, kial mi ne restis tie!), aliĝis al mi homo, kuracisto nomata Glaucus, pri kiu oni rakontis, ke li estis kristano, kaj malgraŭ tio mi konvinkiĝis, ke li estis bona kaj virta homo.

— Ĉu ne de tiu virta homo vi eksciis nun, kion signifas la fiŝo?

— Ne, sinjoro, bedaŭrinde! Envoje en unu gastejo iu frapis per ponardo la bonan maljunulon; lian edzinon kaj infanojn forkaptis sklavkomercistoj, kaj mi, defendante ilin, perdis

tiujn ĉi du fingrojn. Ĉar tamen inter la kristanoj, kiel oni diras, ne mankas mirakloj, mi esperas, ke ili rekreskos.

— Kiel do? Ĉu vi iĝis kristano?

— De hieraŭ, sinjoro! De hieraŭ! Tiu fiŝo igis min kristano. Vidu, kia forto tamen estas en ĝi! Kaj post kelkaj tagoj mi estos la plej fervora el fervoraj por ke ili allasu min al ĉiuj siaj sekretoj, kaj kiam ili allasos min al ĉiuj sekretoj, mi ekscios, kie kaŝas sin la fraŭlino. Tiam eble mia kristaneco estos por mi pli profitodona ol mia filozofio. Mi ankaŭ faris voton al Merkuro, ke se li helpos al mi trovi la forkurintojn, mi oferos al li du bovidinojn, egalajn laŭ aĝo kaj kresko, al kiuj mi ordonos origi la kornojn.

— Do via hieraŭa kristaneco kaj via antaŭa filozofio ne malpermesas al vi kredi je Merkuro?

— Mi ĉiam kredas tion, kion mi bezonas kredi, kaj tio estas mia filozofio, kiu devus plaĉi speciale al Merkuro. Malfeliĉe, vi scias, noblaj sinjoroj, kiel suspektema dio li estas. Li ne kredas al promesoj eĉ de senmakulaj filozofoj kaj preferus eble antaŭe ricevi la bovidinojn, dume ĝi estas grandega elspezo. Ne ĉiu estas tamen Seneca, kaj la elspezo ne estas por mi ebla, se tamen la nobla Vinicius bonvolus, antaŭpage por la sumo, kiun li al mi promesis iom …

— Eĉ ne unu obolon, Chilo! — diris Petronius, — eĉ ne unu obolon! La malavareco de Vinicius superos viajn esperojn, sed nur tiam, kiam Ligia estos trovita, tio estas, kiam vi montros al ni ŝian kaŝejon. Merkuro devas krediti al vi la du bovidinojn, kvankam mi ne miras, se ne plaĉas al li tion fari, kaj mi rekonas en ĉi tio lian saĝecon.

— Aŭskultu min, noblaj sinjoroj. La malkovro, kiun mi faris, estas grandega, ĉar kvankam mi ne trovis ĝis nun la fraŭlinon, mi trovis la vojon, sur kiu oni devas ŝin serĉi. Jen

vi dissendis liberigitojn kaj sklavojn tra la tuta urbo kaj en la provincon — kaj ĉu iu el ili havigis al vi ian indikon? Ne! Mi sola ĝin donis. Kaj mi diros al vi pli. Inter viaj sklavoj povas esti kristanoj, pri kiuj vi ne scias, ĉar tiu superstiĉaro disvastiĝis jam ĉie, kaj tiuj, anstataŭ helpi, perfidos vin. Malbone eĉ estas, ke ili nun vidas min ĉi tie; tial vi, nobla Petronius, ordonu silenti al Eunice, kaj vi, same nobla Vinicius, diskonigu, ke mi vendas al vi ŝmiraĵon, kiu al ĉevaloj ŝmiritaj per ĝi certigas venkon en cirko … Mi sola serĉos, kaj mi sola retrovos la fraŭlinon; vi nur fidu al mi kaj sciu, ke kiom ajn mi ricevos antaŭe, ĝi estos por mi nur stimulo, ĉar ĉiam mi esperos ion pli kaj havos tiom pli grandan certecon, ke la promesita rekompenco ne restos preter mi. Ha, jes! Kiel filozofo mi malŝatas monon, kvankam malŝatas ĝin nek Seneca, nek Musonius, kiuj tamen ne perdis, iun defendante, la fingrojn, kaj kiuj povas mem skribi kaj transdoni siajn nomojn al la posteularo. Sed krom la sklavo, kiun mi intencas aĉeti, kaj krom Merkuro, al kiu mi promesis du bovidinojn (vi ja scias, kiel altiĝis la prezoj de brutoj), la serĉado mem sekvigas multegajn elspezojn. Aŭskultu nur pacience. Jen, dum tiuj kelkaj tagoj miaj piedoj kovriĝis per vundoj pro la senĉesa irado. Mi vizitadis vinejojn por babili kun homoj, mi vizitadis bakistojn, buĉistojn, vendistojn de olivoleo kaj fiŝkaptistojn. Mi trakuris ĉiujn stratojn kaj stratetojn; mi estis en kaŝejoj de forkurintaj sklavoj; mi malgajnis pli ol cent asojn en morao-ludo; mi estis en lavejoj, sekigejoj, manĝejoj, mi vidis muelistojn kaj skulptistojn; mi vidis homojn, kiuj kuracas vezikon kaj elŝiras dentojn, mi parolis kun strataj vendistoj de sekigitaj figoj, mi estis en tombejoj, kaj ĉu vi scias por kio? Jen, por ĉie desegni la fiŝon, rigardi homojn en la okulojn kaj aŭskulti, kion ili respondos al tiu signo. Dum longa tempo mi povis nenion rimarki, fine mi vidis foje ĉe fontano maljunan sklavon, kiu ĉerpis akvon per siteloj kaj ploris. Proksimiĝinte tiam, mi demandis pri la kaŭzo de liaj larmoj. Al tio, kiam ni sidiĝis sur la ŝtupoj de la fontano, li respondis, ke dum la

tuta vivo li ŝparis sestercon post sesterco por elaĉeti sian amatan filon, sed lia mastro, iu Pansa, ekvidinte la monon, forprenis ĝin, kaj la filon retenis plu kiel sklavon. «Kaj tial mi ploras», — parolis la maljunulo, — ĉar kvankam mi ripetas: «fariĝu la dia volo, mi ne povas, mizera pekulo, reteni la larmojn.» Tiam, kvazaŭ tuŝite de antaŭsento, mi desegnis al li fiŝon, kaj li respondis: «Ankaŭ mia espero estas en Kristo.» Mi do demandis: «Vi ekkonis min laŭ la signo?» Li diris: «Jes, kaj paco estu kun vi.» Tiam mi ektiris lin je la lango, kaj la bonulo ĉion elbabilis. Lia mastro, tiu Pansa, estas mem liberigito de la granda Pansa kaj venigas sur Tibro en Romon ŝtonojn, kiujn sklavoj kaj dungitoj elŝarĝas el flosoj kaj portas al konstruataj domoj nokte por ne bari la stratan movadon. Inter ili laboras multaj kristanoj kaj lia filo, sed ĉar la laboro superas liajn fortojn, tial li volis lin elaĉeti. Sed Pansa preferis reteni tiel la monon, kiel la sklavon. Tiel parolante, li komencis plori, kaj mi miksis miajn larmojn al la liaj, kion mi faris facile pro la boneco de mia koro kaj pro ŝirdoloro en la piedoj, kiun mi ricevis pro troa irado. Mi komencis ĉe tio plendi, ke veninte antaŭ kelkaj tagoj el Neapolo, mi konas neniun el la fratoj kaj ne scias, kie ili kunvenas por kune preĝi. Li miris, ke la kristanoj el Neapolo ne donis al mi leterojn al la romaj fratoj, sed mi diris al li, ke oni ilin ŝtelis de mi en la vojo. Tiam li diris, ke mi venu nokte al la riverbordo, kaj li konatigos min kun la fratoj, kiuj kondukos min en la preĝodomojn kaj al la ĉefuloj, kiuj regas la kristanan komunumon. Ekaŭdinte tion, mi tiel ekĝojis, ke mi donis al li sumon, bezonatan por elaĉeti lian filon, esperante, ke la grandanima Vinicius duoble ĝin al mi redonos.

— Chilo, — interrompis Petronius, — en via rakonto mensogo naĝas sur la supraĵo de la vero, kiel olivoleo sur akvo. Vi alportis gravajn sciigojn, tion mi ne neas. Mi eĉ asertas, ke granda paŝo estas farita por retrovi Ligian, sed vi ne grasigu per mensogo viajn novaĵojn. Kiel nomas sin la maljunulo, de

kiu vi eksciis, ke la kristanoj ekkonas sin reciproke per la signo de fiŝo?

— Euricius, sinjoro. Kompatinda, malfeliĉa maljunulo! Li memorigis al mi Glaucuson la kuraciston, kiun mi defendis kontraŭ la rabistoj, kaj per tio li ĉefe kortuŝis min.

— Mi kredas, ke vi konatiĝis kun li kaj ke vi scios elprofiti tiun ĉi konatecon, sed monon vi al li ne donis. Vi ne donis al li eĉ ason, vi min komprenas! Vi nenion donis!

— Sed mi helpis al li porti la sitelojn kaj parolis pri lia filo kun plej granda kunsento. Jes, sinjoro! Kio povas kaŝi sin de la penetremo de Petronius? Do, mi ne donis al li monon, aŭ, pli ĝuste, mi donis ĝin al li, sed en la animo, en la menso, kio, se li estus vera filozofo, devus al li sufiĉi … Kaj mi donis tial, ke mi konsideris tian agon necesa kaj utila, ĉar pensu, sinjoro, kiel ĝi tuj favorigus al mi ĉiujn kristanojn, kiel ĝi faciligus aliron al ili kaj kian fidon vekus en ili.

— Vere, — diris Petronius, — kaj vi devis ĝin fari.

— Ĝuste tial mi venas ĉi tien, por ke mi povu ĝin fari.

Petronius turnis sin al Vinicius:

— Ordonu elkalkuli al li kvin mil sestercojn, sed en la animo, en la menso.

Sed Vinicius diris:

— Mi donos al vi servanton, kiu portos la bezonan sumon, kaj vi diros al Euricius, ke la servanto estas via sklavo, kaj en lia ĉeesto vi transdonos al li la monon. Ĉar tamen vi alportis gravan sciigon, saman sumon vi ricevos por vi mem. Venu preni la servanton kaj la monon hodiaŭ vespere.

— Jen vera cezaro! — diris Chilo. — Permesu, sinjoro, ke mi dediĉu al vi unu el miaj verkoj, sed permesu ankaŭ, ke hodiaŭ vespere mi venos sole por preni la monon, ĉar Euricius diris al mi, ke oni elŝarĝis jam ĉiujn flosojn, kaj novajn oni alnaĝigos el Ostio nur post kelkaj tagoj. Paco estu kun vi! Tiel adiaŭas sin la kristanoj … Mi aĉetos al mi sklavinon, tio estas, mi volis diri, sklavon. Fiŝojn oni kaptas per fiŝkaptilo, kaj kristanojn per fiŝo. Pax Vobiscum! Pax!… pax!… pax!…

Ĉapitro XV

Petronius al Vinicius:

«Per fidata sklavo mi sendas al vi el Antiumo tiun ĉi leteron, al kiu, mi esperas, vi respondos per la sama sklavo sen troa prokrasto, kvankam via mano pli kutimas al glavo kaj lanco ol al plumo. Mi lasis vin sur bona vojo kaj plenan de espero, do mi kredas, ke aŭ jam vi la dolĉan pasion kvietigis en la brakoj de Ligia, aŭ kvietigos ĝin, antaŭ ol vera vintra vento blovos sur Kampanion de la supro de Sorakto. Ho mia Vinicius! Estu al vi majstrino la ora diino de Cipro, kaj vi estu majstro al tiu liga Aŭroro, kiu forkuras de la suno de amo. Memoru ankaŭ ĉiam, ke marmoro mem per si, eĉ plej multekosta, estas nenio, kaj ke veran valoron ĝi nur ricevas, kiam en ĉefverkon ĝin transformas la mano de skulptisto. Tia skulptisto estu vi, carissime! Ami ne estas sufiĉe, oni devas scii ami kaj oni devas scii instrui amon. Volupton sentas ja eĉ la plebo, kaj eĉ bestoj, sed vera homo — ĝuste per tio de ili distingiĝas, ke li ĝin kvazaŭ ŝanĝas en noblan arton, kaj, ĝuante, scias tion, ĝian tutan dian valoron klare konscias en penso, kaj tiel ne nur la korpon, sed ankaŭ la animon satigas. Plurfoje, kiam mi pensas ĉi tie pri la vanteco, necerteco kaj enuo de nia vivo, venas en mian kapon la penso, ke vi eĉ eble pli bone elektis, ke ne la cezara kortego, sed milito kaj amo estas la du solaj aferoj por kiuj valoras naskiĝi kaj vivi.

En milito vi estis feliĉa, estu do feliĉa ankaŭ en amo, kaj se vin interesas, kio okazas en la cezara kortego, mi sciigos vin pri tio de tempo al tempo. Jen ni sidas en Antiumo kaj flegas nian ĉielan voĉon, ni sentas ĉiam egalan malamon al Romo, kaj por la vintro ni intencas iri

en Bajojn por prezentiĝi publike en Neapolo, kies loĝantoj, estante grekoj, pli bone scios nin taksi ol la lupa idaro, loĝanta ĉe la bordoj de Tibro. Homoj alkuros el Bajoj, el Pompeo, el Puteolo, el Kumoj, el Stabioj, ne mankos al ni aplaŭdoj, nek laŭraj kronoj, kaj tio kuraĝigos nin al la intencata iro en Aĥajon.

Kaj la memoro pri la malgranda aŭgustino? Jes! Ni ŝin ankoraŭ priploras. Ni kantas himnojn, komponitajn de ni mem, tiel belege, ke sirenoj pro envio kaŝis sin en plej profundajn kavernojn de Amfitrito. Aŭskultus nin, anstataŭe, delfenoj, se ilin ne malhelpus la bruado de la maro. Nia doloro ĝis nun ne kvietiĝis, ni do montras ĝin al la homoj en ĉiuj formoj, kiujn instruas la skulptarto, zorge atentante ĉe tio, ĉu ni estas kun ili belaj kaj ĉu la homoj scias rekoni ĉi tiun belecon. Ho, mia kara! Ni mortos kiel arlekenoj kaj komediantoj.

Estas ĉi tie ĉiuj aŭgustanoj kaj aŭgustaninoj, ne kalkulante kvincent azeninojn, en kies lakto banas sin Poppæa, kaj dek mil servistojn. Iafoje estas eĉ gaje. Calvia Crispinilla maljuniĝas; oni diras, ke ŝi petis de Poppæa la permeson bani sin tuj post ŝi. Al Nigidia Lucanus donis vangofrapon, suspektante ŝin pri rilato kun gladiatoro. Sporus malgajnis la edzinon, kubludante kun Senecio. Torquatus Silanus proponis al mi por Eunice kvar kaŝtankolorajn ĉevalojn, kiuj eksterdube venkos ĉi jare en vetkuro. Mi ne volis! Kaj ankaŭ al vi mi dankas, ke vi ŝin ne akceptis. Rilate al Torquatus Silanus, li eĉ ne divenas, kompatindulo, ke li estas jam pli ombro ol homo. Lia morto jam estas decidita. Kaj ĉu vi scias, kio estas lia kulpo?

Jen li estas pranepo de la dia Aŭgusto. Nenia savo estas por li. Tia estas nia mondo.

Ni atendis ĉi tie, kiel vi scias, Tiridateson, dume Vologes skribis ofendan leteron. Ĉar li konkeris Armenujon, li petas ke ni lasu ĝin al li por Tiridates, ĉar se ni ne lasos, li ankaŭ ĝin — ne redonos. Puraj mokoj! Do ni decidis militon. Corbulo ricevos tian povon, kian dum la milito kontraŭ la maraj rabistoj havis la granda Pompejus. Estis tamen momento, ke Nero hezitis: li timas videble la gloron, kiun en okazo de venko povas akiri Corbulo. Oni eĉ konsideris, ĉu ne oferi la ĉefkomandon al nia Aulus. Kontraŭstaris tion Poppæa, kiun la virto de Pomponia videble incitas kiel salo en la okulo.

Vatinius promesis al ni iajn eksterordinarajn luktojn de gladiatoroj, aranĝotajn de li en Benevento. Vidu, kion malgraŭ la diro: ne sutor supra crepidam,[56] atingas ŝuistoj en nia tempo! Vitelius — posteulo de ŝuisto, kaj Vatinius — filo mem. Eble li eĉ mem iam alenkudris! La histriono Aliturus mirinde prezentis hieraŭ Edipon. Mi ankaŭ demandis lin, kiel judon, ĉu la judoj kaj la kristanoj estas la samo? Li respondis al mi, ke la judoj havas sian religion de jarmiloj, dum la kristanoj apartenas al nova sekto, kiu antaŭ nelonge estis kreita en Judeo. Oni krucumis tie dum la regado de Tiberius iun homon, kies konfesantoj multiĝas tagon post tago kaj konsideras lin dio. Ŝajnas, ke iujn aliajn diojn, precipe la niajn, ili ne volas koni. Mi ne komprenas, kiel tio povus al ili malutili. Tigellinus jam montras al mi malkaŝan malamikecon. Ĝis nun li ne povas helpi kontraŭ mi, sed li superas min en unu afero. Jen li pli zorgas pri la vivo kaj ankaŭ estas pli granda fripono ol mi, kio lin proksimigas al Ahenobarbus. Tiuj du interkompreniĝos pli aŭ malpli frue, kaj tiam venos mia vico.

Kiam tio estos, mi ne scias, sed, ĉar ĉiuokaze ĝi devos iam esti, la dato ne gravas. Dume oni devas amuziĝi. La vivo mem per si ne estus malbona, se ne estus la

Kuprobarba. Dank' al li homo iafoje abomenas sin mem. Vane estas konsideri la bataladon pri liaj favoroj kiel ian cirkan vetkuron, kiel ian ludon, ian lukton, en kiu venko flatas la memamon. Mi vere ofte tiel prezentas al mi la aferon, tamen iafoje ŝajnas al mi, ke mi estas ia Chilo kaj neniu pli bona ol li. Kiam vi ĉesos lin bezoni, sendu lin al mi. Mi ekŝatis liajn edifantajn interparolojn. Salutu de mi vian kristaninon, aŭ pli ĝuste, petu ŝin en mia nomo, ke ŝi ne estu por vi fiŝo. Sciigu min pri via amo, sciu ami kaj instruu ami. Adiaŭ.»

M. C. Vinicius al Petronius:

«Ligia ne estas ĝis nun trovita. Se mi ne esperus baldaŭ ŝin retrovi, vi ne ricevus respondon, ĉar kiam la vivo iĝas teda, oni ne emas skribi. Mi volis kontroli, ĉu Chilo min ne trompas, kaj en la sama nokto, kiam li venis preni la monon por Euricius, mi kovris min per militista mantelo kaj sekvis ne rimarkite lin kaj la knabon, kiun mi aldonis al li. Kiam ili venis en la difinitan lokon, mi observis ilin de malproksime, kaŝita post havena kolono, kaj mi konvinkiĝis, ke Euricius ne estas elpensita figuro. Malsupre, ĉe la rivero, kelkdek homoj elŝarĝadis ĉe torĉoj ŝtonojn el grandega floso kaj metadis ilin ĉe la bordo. Mi vidis, kiel Chilo proksimiĝis al ili kaj komencis interparoli kun iu maljunulo, kiu post momento falis al liaj piedoj. La aliaj grupiĝis ĉirkaŭ ili, eligante ekkriojn de miro. Antaŭ miaj okuloj la sklavo transdonis la sakon al Euricius, kiu, kaptinte ĝin, komencis preĝi kun suprenlevitaj okuloj, kaj apud li surgenuiĝis iu alia, videble lia filo. Chilo parolis ankoraŭ ion pli, kion mi ne povis aŭdi, kaj benis tiel la genuantojn, kiel la aliajn, farante ĉe tio en la aero signojn en la formo de kruco, kiun ili videble adoras, ĉar ĉiuj fleksis la genuojn. Mi sentis emon veni malsupren al ili kaj promesi tri tiajn sakojn al tiu, kiu transdonos al mi Ligian, sed mi timis

malhelpi al Chilo en liaj planoj kaj, post momenta konsidero, mi foriris.»

«Tio okazis almenaŭ dek du tagojn post via forveturo. De tiu tempo li vizitis min kelkajn fojojn. Li mem rakontis al mi, ke li akiris grandan influon inter la kristanoj. Li diras, ke se li ne trovis Ligian ĝis nun, tio estas tial, ke la kristanoj estas jam sennombre multaj en Romo mem, do ne ĉiuj konas sin reciproke kaj ne povas scii ĉion, kio okazas inter ili. Ili estas ankaŭ singardemaj kaj ĝenerale neparolemaj, li tamen certigas, ke se li nur atingos la ĉefulojn, kiujn oni nomas presbiteroj, li scios eligi de ili ĉiujn sekretojn. Kelkajn li jam konis kaj penis ilin esplori, sed gardeme, por per rapido ne veki suspektojn kaj ne malfaciligi la laboron. Kaj, kvankam malfacile estas atendi, kvankam mankas al mi pacienco, mi sentas, ke li estas prava, kaj mi atendas.»

«Li eksciis ankaŭ, ke ili havas komunajn preĝolokojn, ofte ekster la urbaj muregoj en malplenaj domoj kaj eĉ en sablejoj. Tie ili gloras Kriston, kantas kaj festenas. Tiaj lokoj estas multaj. Chilo supozas, ke Ligia intence vizitas aliajn ol Pomponia, por ke la lasta, en okazo de juĝo kaj esploro, povu purkonscience ĵuri, ke ŝi ne konas ŝian kaŝejon. Povas esti, ke la presbiteroj konsilis al ŝi tiun singardemon. Kiam Chilo konos jam tiujn lokojn, mi vizitados ilin kune kun li kaj, se la dioj permesos al mi ekvidi Ligian, mi ĵuras al vi je Jovo, ke ĉi-foje ŝi ne forkuros el miaj manoj.»

«Mi pensas senĉese pri tiuj preĝolokoj. Chilo ne volas, ke mi iradu tien kun li. Li timas, sed mi ne povas sidi hejme. Mi rekonos ŝin tuj, eĉ alivestitan aŭ vualitan. Ili kunvenas tie nokte, sed mi rekonos ŝin eĉ nokte. Mi rekonus ĉie ŝian voĉon kaj sintenon. Mi mem iros alivestita kaj atentos ĉiun, kiu eniros kaj eliros. Mi

pensas pri ŝi senĉese, do mi ŝin rekonos. Chilo devas veni morgaŭ, kaj ni iros. Mi kunpremos armilon. Kelkaj miaj sklavoj, senditaj provincen, revenis kun nenio. Sed nun mi estas certa, ke ŝi estas ĉi tie, en la urbo, eble eĉ ne malproksime. Mi vizitis ankaŭ mem multajn domojn, pretekstante luon. Ĉe mi estos al ŝi centloble pli bone, ĉar tie vivas tutaj amasoj da malriĉuloj. Mi ja nenion al ŝi avaros.»

«Vi skribas, ke mi bone elektis, sed jen mi ja elektis zorgojn kaj ĉagrenojn. Ni iros unue en tiujn domojn, kiuj estas en la urbo, poste ekster la pordegojn. La espero atendas ion de ĉiu morgaŭo — alie oni ne povus vivi. Vi diras, ke oni devas scii ami; mi ankaŭ sciis paroli kun Ligia pri amo, sed nun mi nur sopiras, nur atendas Chilon kaj hejme sentas min neelteneble. Adiaŭ».

Ĉapitro XVI

Chilo ne montris sin tamen sufiĉe longe, tiel ke Vinicius ne sciis fine, kion pri tio opinii. Vane li ripetadis al si, ke la serĉado, se oni deziras sukcesajn rezultojn, devas esti malrapida. Same lia sango, kiel lia ekscitema naturo, ribelis kontraŭ la voĉo de prudento. Nenion fari, atendi, sidi kun senage kunmetitaj manoj, estis io tiel kontraŭa al lia karaktero, ke neniel li povis kun tio paciĝi. Trakurado de la urbaj stratetoj en malhela, sklava mantelo, pro tio mem, ke ĝi estis vana, ŝajnis al li nura trompado de la propra senfareco kaj ne povis lin kontentigi. Liaj liberigitoj, ruzaj homoj, al kiuj li ordonis entrepreni apartajn serĉadojn, montriĝis centloble malpli lertaj ol Chilo. Dume, krom la amo, kiun li sentis al Ligia, naskiĝis en li ankaŭ la obstineco de ludisto, kiu volas venki. Vinicius ĉiam estis tia. De siaj plej junaj jaroj li ĉiam celatingis, kion li volis, kun pasio de homo, kiu ne komprenas, ke io povas malsukcesi, aŭ ke oni devas ion rezigni. La militista rigoro, vere, disciplinis por iom da tempo lian memvolon, sed kune enradikigis al li la konvinkon, ke ĉiu ordono, kiun li direktas al homoj malpli altrangaj, devas esti plenumita, kaj la longa restado en Oriento, inter homoj fleksemaj kaj kutimantaj al sklava obeado, konfirmis en li la kredon, ke por lia «mi volas» ne ekzistas limoj. Nun do sangis dolore ankaŭ lia memamo. En tiuj kontraŭaĵoj, en tiu rezisto kaj en la forkuro mem de Ligia estis, krome, io nekomprenebla por li, ia enigmo, por kies solvo li mortlace streĉis la kapon. Li sentis, ke Acte diris la veron kaj ke li ne estis por Ligia indiferenta. Sed se tiel estis, kial ŝi preferis vagan vivon kaj mizeron ol lian amon, ol liajn karesojn kaj restadon en lia luksa domo? Al tiu demando li ne sciis trovi respondon, li nur akiris, anstataŭe, ian malklaran senton, ke inter li kaj Ligia kaj inter iliaj ideoj, inter la mondo de li mem kaj Petronius kaj la mondo de Ligia kaj Pomponia Græcina ekzistas ia diferenco, ia

miskompreno, profunda kiel abismo, kiun nenio povos plenigi kaj ebenigi. Tiam ŝajnis al li, ke li devas perdi Ligian, kaj ĉe tiu penso li perdadis la reston de la anima egalpezo, kiun Petronius volis en li konservi. Estis momentoj, kiam li mem ne sciis, ĉu li amas Ligian aŭ ŝin malamas, li nur komprenis, ke li devas ŝin retrovi kaj ke li preferus, ke la tero lin englutu, ol ke li neniam ŝin revidu kaj ekposedu. Dank' al la forto de la imago li vidis ŝin kelkfoje tiel precize, kvazaŭ ŝi starus antaŭ li; li rememoris ĉiun vorton, kiun li diris al ŝi kaj kiun li aŭdis de ŝi. Li sentis ŝin proksime, li sentis ŝin ĉe la brusto, en la brakoj, kaj tiam la pasio ekregadis lin kiel flamo. Li amis ŝin kaj alvokis ŝin. Kaj kiam li pensis, ke li estis de ŝi amata kaj ke ŝi povis prapravole plenumi ĉion, kion li de ŝi postulis, kaptadis lin doloro premega, senmezura, kaj ia granda sentemo plenigadis lian koron, kvazaŭ senlima ondo. Sed li havis ankaŭ momentojn, kiam li paliĝadis pro furiozo kaj ĝuis pensojn pri humiligo kaj suferoj, kiujn li kaŭzos al Ligia, kiam li ŝin retrovos. Li volis ne nur ŝin havi, sed havi ŝin kiel piedpremitan sklavinon; kaj kune li sentis, ke se oni lasus lin elekti: ĉu esti ŝia sklavo, aŭ revidi ŝin neniam plu en la vivo, li preferus esti ŝia sklavo. Estis tagoj, kiam li pensis pri signoj, kiujn sur ŝia rozkolora korpo postlasus vipo, kaj samtempe li volus kisi tiujn signojn. Venis ankaŭ en lian kapon, ke li estus feliĉa, se li povus ŝin mortigi.

En tiu konfuzo, en tiu laceco, necerteco kaj aflikto li perdadis sian sanon, kaj eĉ la belecon. Li iĝis ankaŭ senindulga kaj kruela mastro. Liaj sklavoj, kaj eĉ liberigitoj, proksimiĝadis al li kun tremo, kaj ĉar sen iuj kaŭzoj trafadis ilin punoj, same senkompataj kiel malpravaj, ili komencis lin kaŝe malami. Li, sentante tion kaj sentante sian forlasitecon, tiom pli venĝis kontraŭ ili. Li moderigadis sin sole kun Chilo, timante, ke ĉi-lasta ne ĉesu la serĉadon, kaj la greko, rimarkinte tion, komencis lin superregi kaj iĝi ĉiam pli postulema. Unue dum ĉiu sia vizito li certigadis Viniciuson, ke la afero iros facile kaj

rapide; nun li komencis mem eltrovi malfacilaĵojn, ne ĉesante, vere, garantii la senduban bonrezulton de la serĉado. Li ne kaŝis tamen, ke tio devas ankoraŭ longe daŭri.

Li venis fine, post longaj tagoj de atendado, kun vizaĝo tiel malserena, ke la juna viro paliĝis je lia vido kaj, saltinte al li, apenaŭ havis la forton demandi:

— Ĉu ŝi ne estas inter la kristanoj?

— Jes, sinjoro, — respondis Chilo, — sed mi trovis inter ili Glaucuson, la kuraciston.

— Pri kio vi parolas, kaj kiu li estas?

— Do vi forgesis, sinjoro, pri la maljunulo, kun kiu mi migris el Neapolo al Romo kaj kiun defendante, mi perdis tiujn ĉi du fingrojn, kies perdo ne lasas min preni plumon en la manon? La rabistoj, kiuj forkaptis lian edzinon kaj infanojn, frapis lin per ponardo. Mi lasis lin agonianta en gastejo apud Minturnoj kaj longe mi lin priploris. Bedaŭrinde mi konvinkiĝis, ke li vivas ĝis nun kaj apartenas al la kristana komunumo en Romo.

Vinicius, kiu ne povis kompreni, pri kio temas, konceptis nur tion, ke tiu Glaucus prezentas ian baron en la serĉado de Ligia, li do subpremis koleron, kiu kreskis en li, kaj diris:

— Se vi lin defendis, li devus esti dankema kaj helpi al vi.

— Ha, nobla tribunuso! Eĉ dioj ne ĉiam estas dankemaj, kion do diri pri homoj. Jes, li devus esti al mi dankema. Malfeliĉe, li estas tamen maljunulo kun malforta menso, maklarigita de la aĝo kaj ĉagrenoj, kaj tial li ne nur ne estas al mi dankema, sed, kiel mi eksciis ĝuste de liaj samkonfesantoj, li akuzas min, ke mi interkonsentis kun la rabistoj kaj ke mi

estas la kaŭzo de liaj malfeliĉoj! Jen mia rekompenco por la du fingroj!

— Mi estas certa, fripono, ke estas tiel, kiel li rakontas, — diris Vinicius.

— Vi do scias pli multe ol li, sinjoro, — respondis digne Chilo, — ĉar li nur supozas, ke tiel estis, kio tamen ne malhelpus al li kunvoki kristanojn kaj kruele venĝi kontraŭ mi. Li tion farus sendube, kaj la aliaj same sendube helpus al li. Feliĉe li ne konas mian nomon, kaj en la preĝodomo, kie ni renkontiĝis, li min ne rimarkis. Mi tamen tuj lin rekonis kaj en la unua momento mi volis ĵeti min ĉirkaŭ lian kolon. Detenis min de tio nur la prudento kaj kutimo pripensi ĉiun paŝon, kiun mi intencas fari. Mi komencis post la eliro el la preĝodomo demandi pri li, kaj tiuj, kiuj lin konas, diris al mi, ke tio estas homo, kiun perfidis kunvojaĝanto envoje el Neapolo … Alie mi ja ne scius, ke li tion rakontas.

— Tio min neniel interesas! Parolu, kion vi vidis en la preĝodomo.

— Vin tio ne interesas, sinjoro, sed min tio interesas tiom same, kiom la tuto de mia propra haŭto. Kaj ĉar mi volas, ke mia instruo postvivu min, mi preferas rezigni la rekompencon, kiun vi promesis al mi, ol riski la vivon por la vantaj riĉaĵoj de tiu ĉi mondo, sen kiuj, kiel vera filozofo, mi scios vivi kaj serĉi la dian veron.

Sed Vinicius proksimiĝis al li kun malbonaŭgura vizaĝo kaj komencis paroli per obtuzigita voĉo:

— Kaj kiu al vi diris, ke morto pli certe trafos vin el la mano de Glaucus ol el la mia? De kie vi scias, hundo, ĉu oni vin tuj ne enterigos en mia ĝardeno?

Chilo, kiu estis timulo, rigardis Viniciuson kaj en unu sekundo komprenis, ke se li diros malprudente unu vorton pli, li pereos senrevoke.

— Mi serĉos ŝin, sinjoro, kaj mi trovos ŝin! — li ekkriis momente.

Sekvis silento, dum kiu oni aŭdis nur la rapidan spiradon de Vinicius kaj malproksiman kantadon de sklavoj, laborantaj en la ĝardeno.

Nur post momento la greko, rimarkinte, ke la juna patricio jam iom trankviliĝis, komencis paroli:

— La morto pasis preter mi, sed mi rigardis ĝin kun tia trankvilo kiel Sokrato. Ne, sinjoro! Mi ne diris al vi, ke mi rezignas la serĉadon de la fraŭlino, kaj mi nur volis al vi diri, ke tiu serĉado estos nun ligita kun pli granda danĝero por mi. Vi dubis antaŭ kelka tempo, ĉu ekzistas en la mondo iu Euricius, kaj kvankam per la propraj okuloj vi konvinkiĝis, ke la filo de mia patro diris al vi la veron, vi suspektas nun, ke mi elpensis al vi Glaucuson. Ve! Se li estus nur elpensaĵo, se mi povus kun plena sekureco iradi inter la kristanojn, kiel mi antaŭe iradis, mi cedus por tio la mizeran, maljunan sklavinon, kiun mi aĉetis antaŭ tri tagoj, ke ŝi prizorgu mian aĝon kaj kriplecon. Sed Glaucus vivas, sinjoro, kaj se li min foje ekvidus, vi ne vidus min plu, kaj en tiu okazo kiu retrovus por vi la fraŭlinon?

Li eksilentis kaj komencis viŝi larmojn, poste li parolis plu:

— Sed kiel longe Glaucus vivas, kiel mi ŝin serĉu, se ĉiumomente mi povas lin renkonti, kaj se mi lin renkontos, mi pereos kaj kun mi pereos mia serĉado.

— Al kio vi celas? Kion vi konsilas? Kaj kion vi volas entrepreni? — demandis Vinicius.

— Aristotelo instruas nin, sinjoro, ke oni devas oferi aferojn malpli grandajn por la pli grandaj, kaj la reĝo Priamo ofte diris, ke maljuneco estas peza ŝarĝo. Jen la ŝarĝo de maljuneco kaj malfeliĉoj premas Glaucuson de longe kaj tiel peze, ke morto estus por li bonfaro. Ĉar kio, laŭ Seneca, estas morto, se ne liberigo?

— Arlekenu kun Petronius, ne kun mi, kaj diru, kion vi volas?

— Se virto estas arlekenaĵo, lasu min la dioj ĉiam esti arlekeno. Mi volas, sinjoro, forigi Glaucuson, ĉar kiel longe li vivas, tiel mia vivo, kiel la serĉado estas en senĉesa danĝero.

— Dungu do homojn, ke ili lin mortbatu per bastonoj, kaj mi ilin pagos.

— Ili igos vin tropagi, sinjoro, kaj poste ekspluatos la sekreton. En Romo estas tiom da friponoj, kiom da sableroj sur areno, sed vi ne kredus, sinjoro, kiel postulemaj ili estas, se honesta homo bezonas dungi ilian friponecon. Ne, nobla tribunuso! Kaj se vigiloj kaptus la murdistojn ĉe la mortigo? Ili sendube konfesus, kiu ilin dungis, kaj vi havus embarason. Sed min ili ne montros, ĉar mi ne diros al ili mian nomon. Vi malbone faras, sinjoro, ke vi ne fidas al mi, ĉar, ne parolante jam pri mia honesteco, memoru, ke la afero koncernas du aliajn aĵojn: mian propran haŭton kaj la rekompencon, kiun vi al mi promesis.

— Kiom vi bezonas?

— Mi bezonas mil sestercojn, ĉar konsideru, sinjoro, ke mi devas trovi honestajn friponojn, kiuj, ricevinte antaŭpagon, ne malaperos kun ĝi sen ia scio. Por bona laboro — bona pago! Ankaŭ por mi utilus sumeto por sekigi la larmojn, kiujn mi elverŝos pro Glaucus. La diojn mi alvokas ateste, kiel mi lin amis. Se mi ricevos hodiaŭ mil sestercojn, post du

tagoj lia animo estos en Hadeso, kaj nur tie, se la animoj konservas memoron kaj pensokapablon, li komprenos, kiel mi lin amis. Mi trovos ankoraŭ hodiaŭ la homojn kaj avertos ilin, ke, komencante de morgaŭ, por ĉiu tago de vivo de Glaucus, mi malgrandigos ilian rekompencon je cent sestercoj. Mi havas ankaŭ certan planon, kiu ŝajnas al mi senerara.

Vinicius ankoraŭfoje promesis al li la postulatan sumon, sed malpermesis paroli plu pri Glaucus; li demandis, anstataŭe, kiajn aliajn novaĵojn li alportas, kie li estis dum tiu tempo, kion li vidis kaj kion malkovris. Sed Chilo ne povis komuniki al li multajn novaĵojn. Li estis en du preĝodomoj pli kaj atente observis ĉiujn, precipe la virinojn, sed rimarkis neniun, kiu similus al Ligia. La kristanoj tamen konsideras lin kiel sian homon, kaj de la tempo, kiam li donis la monon por elaĉeti la filon de Euricius, ili respektas lin kiel tiun, kiu iras la vojon de «Chrestus». Li ankaŭ eksciis de ili, ke iu granda leĝodonanto, iu Paŭlo el Tarso, trovas sin en Romo, malliberigita pro akuzo farita de judoj, kaj li decidis konatiĝi kun li. Sed plej multe ĝojigis lin alia novaĵo, nome, ke la ĉefa pastro de la tuta sekto, kiu estis disĉiplo de Kristo kaj al kiu la lasta konfidis la regadon de la tutmonda kristanaro, estas ankaŭ venonta en Romon en plej proksima tempo. Ĉiuj kristanoj kompreneble volos lin vidi kaj aŭdi liajn instruojn. Okazos iaj grandegaj kunvenoj, kiujn partoprenos ankaŭ li, Chilo, kaj plie, ĉar en amaso facile estas sin kaŝi, li enkondukos ankaŭ Viniciuson. Tiam ili certe trovos Ligian. Kiam oni foje forigos Glaucuson, tio ne estos eĉ ligita kun granda danĝero. Koncerne venĝon, venĝus kompreneble eĉ la kristanoj, sed ĝenerale ili estas trankvilaj homoj.

Kaj Chilo komencis rakonti kun certa miro, ke li neniam rimarkis, ke ili malĉastas, venenas putojn kaj fontanojn, ke ili estas malamikoj de la homa gento, adoras azenon aŭ nutras sin per la viando de infanoj. Ne! Tion li ne vidis.

Sendube, li trovos inter ili ankaŭ iujn, kiuj por mono mortigos Glaucuson, sed ilia instruo, kiom li scias, instigas al neniaj krimoj, kontraŭe, ordonas pardoni ofendojn.

Vinicius rememoris ankaŭ, kion ĉe Acte diris al li Pomponia Græcina, kaj ĝenerale li aŭskultis la vortojn de Chilo kun ĝojo. Kvankam lia sento al Ligia alprenis kelkfoje aspekton de malamo, li spertis konsolon, aŭdante, ke la instruo, kiun konfesis tiel ŝi, kiel Pomponia, estis nek krima, nek malĉasta. Naskiĝadis en li tamen ia malklara sento, ke ĝuste tiu ĉi instruo, tiu al li nekonata kaj mistera kulto al Kristo, kreis la abismon inter li kaj Ligia, do li komencis timi tiun instruon kaj malami ĝin.

Ĉapitro XVII

Por Chilo efektive estis grave forigi Glaucuson, kiu, kvankam en maljuna aĝo, tute ne estis kadukulo. En tio, kion Chilo rakontis al Vinicius, granda parto estis vera. Li konis iam Glaucuson, perfidis lin, sklavigis al rabistoj, senigis de la familio kaj havaĵo, kaj elmetis al murdo. La memoro pri tiuj okazoj tamen ne pezis al li, ĉar li lasis sian viktimon agonianta ne en gastejo, sed en kampo apud Minturnoj, kaj ne antaŭvidis nur unu aferon — ke Glaucus resaniĝos de la vundoj kaj venos en Romon. Tial, vidinte lin en la preĝodomo, li efektive teruriĝis kaj en la unua momento vere volis rezigni la serĉadon de Ligia. Sed aliflanke Vinicius teruris lin ankoraŭ pli. Li komprenis, ke li devas elekti inter la timo antaŭ Glaucus kaj persekuto kaj venĝo de la potenca patricio, kiun sendube subtenus alia, ankoraŭ pli potenca, Petronius. Konsiderinte tion, Chilo ĉesis heziti. Li pensis, ke pli bone estas havi malamikojn malgrandajn ol grandajn, kaj kvankam lia timema naturo retenis sin iom kontraŭ sangaj rimedoj, li tamen akceptis kiel nepra mortigon de Glaucus per fremdaj manoj.

Nun li klopodis nur pri elekto de la homoj, kaj ĝuste ilin koncernis la plano, pri kiu li menciis al Vinicius. Pasigante plej ofte la noktojn en vinejoj kaj noktante tie inter homoj senrifuĝaj, sen konscienco kaj honoro, li povis facile trovi tiajn, kiuj entreprenus ĉian faron, sed ankoraŭ pli facile tiajn, kiuj, elflarinte ĉe li monon, komencus la laboron de li mem, aŭ, ricevinte antaŭpagon, eldevigus de li la tutan sumon, minacante transdoni lin en la manojn de la vigiloj. Cetere de kelka tempo Chilo abomenis la ĉifonularon, la fiajn kaj terurajn figurojn, kiuj nestis en suspektindaj domoj en Suburra, aŭ en Transtibro. Mezurante ĉion per la propra mezurilo kaj ne konante sufiĉe la kristanojn, nek ilian instruon, li kredis, ke ankaŭ inter ili li trovos volemajn ilojn,

kaj ĉar ili ŝajnis al li pli honestaj ol aliaj, li decidis turni sin al ili kaj prezenti la aferon tiel, ke ili entreprenu ĝin ne nur por mono, sed ankaŭ pro fervoro.

Tiucele li iris vespere al Euricius, pri kiu li sciis, ke li estas tutanime sindona al li kaj faros ĉion por lin helpi. Estante tamen laŭnature singardema, li neniel intencis konfidi al li siajn verajn planojn, kiuj cetere malkaŝe kontrastus kun la kredo de la maljunulo pri la virto kaj pieco de Chilo. Li volis havi homojn pretajn al ĉio kaj nur kun ili pritrakti la aferon tiel, ke ili, pro si mem, konservu ĝin eterne en sekreto.

La maljuna Euricius, elaĉetinte sian filon, luis unu el tiuj malgrandaj butiketoj, kiuj svarmis apud la granda cirko por vendadi tie olivoleon, fabon, senfeĉajn kukojn kaj akvon dolĉigitan per mielo, al rigardantoj venantaj al vetkuroj. Chilo trovis lin hejme aranĝanta la butikon kaj, salutinte lin en la nomo de Kristo, komencis paroli pri la afero, kiu lin ĉi tien venigis. Jen, farinte al ili komplezon, li esperas, ke ili repagos al li per dankemo. Li bezonas du aŭ tri homojn, fortajn kaj kuraĝajn por forturni danĝeron, kiu minacas ne sole al li, sed al ĉiuj kristanoj. Li estas, vere, malriĉa, ĉar preskaŭ ĉion, kion li havis, li donis al Euricius, tamen tiajn homojn li rekompencus por iliaj servoj, kondiĉe, ke ili fidu al li kaj plenumu fidele ĉion, kion li ordonos al ili plenumi.

Euricius kaj lia filo, Quartus, aŭskultis lin kiel sian bonfarinton, preskaŭ surgenue. Ili ambaŭ deklaris ankaŭ, ke ili estas pretaj plenumi ĉion, kion li postulos de ili, kredante, ke homo tiel sankta ne povas postuli agojn, kiuj ne harmonius kun la instruo de Kristo.

Chilo certigis ilin, ke tiel estas kaj, levinte supren la okulojn, ŝajnis preĝi, dum efektive li pripensis, ĉu ne estos bone akcepti ilian oferon, kiu povus ŝpari al li la mil sestercojn. Sed post momenta pripenso li malakceptis ĝin. Euricius estis

maljunulo, ne tiom eble premita de la aĝo, kiom de zorgoj kaj malsano, Quartus estis nur deksesjara, Chilo dume bezonis homojn lertajn, kaj antaŭ ĉio fortajn. Koncerne la mil sestercojn, li esperis, ke dank' al ideo, kiu al li venis, li sukcesos ĉiuokaze ŝpari el ili grandan parton.

Ili insistis dum kelka tempo, sed kiam li decide rifuzis, ili cedis. Quartus diris tiam:

— Mi konas bakiston Demason, sinjoro, ĉe kies muelŝtonoj laboras sklavoj kaj dungitoj. Unu el tiuj dungitoj estas tiel forta, ke li povas egali ne du, sed kvar homojn, ĉar mi mem vidis, kiel li levis ŝtonegojn, kiujn kvar viroj ne povis movi de la loko.

— Se li estas homo pia kaj ema oferi sin por la fratoj, konigu lin al mi, — diris Chilo.

— Li estas kristano, sinjoro, — respondis Quartus, — ĉar ĉe Demas laboras plejparte kristanoj. Estas tie noktaj kaj tagaj laboristoj, kaj tiu homo apartenas al la noktaj. Se ni nun irus, ni venus dum ilia vespermanĝo kaj vi povus laŭvole paroli kun li. Demas loĝas apud Emporium[57].

Chilo konsentis tre volonte. Emporium trovis sin malsupre de Aventino, sekve ne tre malproksime de la Granda cirko.

Oni povis, ne ĉirkaŭirante la montojn, iri laŭlonge de la rivero, tra Porticus Æmilia, kio mallongigis ankoraŭ pli la volon.

— Mi estas maljuna, — diris Chilo, kiam ili subiris la kolonaron, — kaj mia memoro iafoje malklariĝas. Jes! Nia Kristo ja estis perfidita de unu el siaj disĉiploj! Sed la nomon de la perfidulo mi ne povas ĉi-momente rememori.

— Judaso, sinjoro; li pendiĝis, — diris Quartus, iom mirante en la animo, ke iu povis forgesi tiun nomon.

— Ha jes! Judaso! Mi dankas vin, — diris Chilo.

Kaj dum certa tempo ili iris en silento. Veninte al Emporium, kiu jam estis fermita, ili preterpasis ĝin kaj, ĉirkaŭirinte la grenejojn, kie oni disdonadis grenon al la popolo, ili direktis sin maldekstren, al la domoj, kiuj etendis sin laŭlonge de Via Ostiensis, ĝis la monto Testacio kaj Forum Pistorium. Tie ili haltis antaŭ ligna konstruaĵo, el kies interno aŭdiĝadis bruo de muelŝtonoj. Quartus eniris, kaj Chilo, kiu ne ŝatis montri sin al granda nombro da homoj kaj timis senĉese, ke iu fato povus renkontigi lin kun Glaucus, la kuracisto, restis ekstere.

— Interesas min tiu Herkulo, kiu laboras kiel muelisto, li diris al si mem, rigardante la hele lumantan lunon. — Se tio estas fripono kaj saĝa homo, li iom kostos al mi, se tamen li estas virta kristano kaj malsaĝa, li faros senpage ĉion, kion mi de li postulos.

La pluan pripensadon interrompis al li la reveno de Quartus, kiu eliris el la konstruaĵo kun alia homo, vestita nur per tuniko, nomata exomis, tranĉita tiamaniere, ke la dekstra brako kaj la dekstra brustoflanko restis nudaj. Similan veston, kiel lasantan plenan movliberecon, portis precipe laboristoj. Chilo, rigardinte la veninton, ekspiris kontente, ĉar ĝis nun neniam en la vivo li vidis tian brakon kaj tian bruston.

— Jen estas, sinjoro, — diris Quartus, — la frato, kiun vi volis vidi.

— La paco de Kristoj estu kun vi, — diris Chilo, — kaj vi, Quartus, diru al ĉi tiu frato, ĉu mi meritas kredon kaj fidon, poste iru reen, en la nomo de Dio, ĉar vi ne devas lasi vian maljunan patron en soleco.

— Tio ĉi estas sankta homo, — diris Quartus, — kiu fordonis sian tutan havaĵon por min, nekonatan de li, elaĉeti el sklaveco. Donu al li por tio nia Sinjoro, la Savinto, ĉielan rekompencon.

La grandega laboristo, aŭdinte tion, kliniĝis kaj kisis la manon de Chilo.

— Kiel oni nomas vin, frato? — demandis la greko.

— Ĉe la sankta bapto mi ricevis la nomon Urbano, patro.

— Urbano, mia frato, ĉu vi havas tempon por libere paroli kun mi.

— Nia laboro komenciĝas je noktomezo, kaj nun oni nur preparas por ni vespermanĝon.

— Estas do sufiĉe da tempo, — ni iru al la riverbordo, kaj tie vi aŭskultos miajn vortojn.

Ili iris kaj sidiĝis sur ŝtona ĉebordaĵo, en silento, interrompata nur de la malproksima bruo de la muelŝtonoj kaj de murmurado de la ondoj fluantaj malsupre. Tie Chilo fiksis la rigardon sur la vizaĝo de la laboristo, kiu malgraŭ iom severa kaj malgaja esprimo, kiun ordinare havis la vizaĝoj de barbaroj loĝantaj en Romo, ŝajnis al li tamen bonkora kaj sincera.

«Jes! — li diris interne al si mem. — Tio estas homo bona kaj malsaĝa, kiu senpage mortigos Glaucuson.»

Poste li demandis:

— Urbano, ĉu vi amas Kriston?

— Per la koro kaj per la animo mi amas, — respondis la laboristo.

— Kaj viajn fratojn, kaj viajn fratinojn, kaj tiujn, kiuj instruis al vi la veron kaj kredon je Kristo?

— Mi amas ilin ankaŭ, patro.

— Paco do estu kun vi.

— Kaj kun vi, patro.

Denove sekvis silento — nur malproksime bruis la muelŝtonoj, kaj malsupre murmuris la rivero.

Chilo fiksis la rigardon sur la hela brilo de la luno kaj per malrapida, mallaŭta voĉo komencis paroli pri la morto de Kristo. Li parolis kvazaŭ ne al Urbano, sed kvazaŭ al si mem, li rememoris tiun morton, aŭ ŝajnis konfidi la sekreton pri ĝi al tiu dormolulata urbo. Estis en tio io kortuŝa kaj samtempe solena. La laboristo ploris, kaj kiam Chilo komencis ĝemi kaj plendi, ke en la momento de la morto de la Savinto ĉeestis neniu, kiu lin defendus, se ne de la krucumo, tiam almenaŭ de la ofendoj de la soldatoj kaj judoj — la grandegaj pugnoj de la barbaro kunpremiĝis pro doloro kaj subpremata furiozo. La morto nur movis lian koron, sed ĉe la penso pri tiu popolaĉo mokanta la ŝafidon najlitan al la kruco, ribelis lia animo de simplulo kaj ekregis lin sovaĝa venĝo-deziro.

Kaj Chilo demandis subite:

— Urbano, ĉu vi scias, kiu estis Judaso?

— Mi scias, mi scias! Sed li pendiĝis! — ekkriis la laboristo. Kaj en lia voĉo estis kvazaŭ bedaŭro, ke la perfidulo mem punis sian krimon kaj ne povas jam trafi en liajn manojn.

Sed Chilo parolis plu:

— Se li tamen ne estus pendiĝinta kaj se iu el la kristanoj renkontus lin sur kontinento aŭ sur maro, ĉu li ne devus venĝi la suferon, sangon kaj morton de la Savinto?

— Kiu ne venĝus, patro!

— Paco estu kun vi, fidela servanto de la Ŝafido. Jes! Ni rajtas pardoni malbonagojn, faritajn al ni, kiu rajtas tamen pardoni la malbonagon kontraŭ Dio? Sed kiel serpento naskas serpenton, kiel malbono malbonon kaj perfido perfidon, tiel el la veneno de Judaso naskiĝis alia perfidulo, kaj kiel la unua transdonis al la judoj kaj romiaj soldatoj la Savinton, tiel ĉi tiu, kiu vivas inter ni, intencas transdoni liajn ŝafojn al lupo, kaj, se neniu kontraŭagos la perfidon, se neniu polvigos antaŭtempe la kapon de la serpento, nin ĉiujn atendas pereo, kaj kune kun ni pereos la gloro de la Ŝafido.

La laboristo rigardis lin kun grandega maltrankvilo, kvazaŭ ne konsciigante al si tion, kion li aŭdis, kaj la greko, kovrinte la kapon per la rando de sia mantelo, komencis ripeti per voĉo, kvazaŭ venanta el sub la tero:

— Ve al vi, servantoj de la vera Dio, ve al vi, kristanoj kaj kristaninoj!

Kaj denove sekvis silento, denove oni aŭdis nur la bruon de la muelŝtonoj, obtuzan kantadon de la muelistoj kaj murmuradon de la rivero.

— Patro, — demandis fine la laboristo, — kiu estas tiu perfidulo?

Chilo mallevis la kapon. Kiu estas tiu perfidulo? Filo de Judaso, filo de lia veneno, kiu ŝajnigas sin kristano kaj vizitas

la preĝodomojn nur por akuzi la fratojn antaŭ la cezaro, ke ili ne volas konfesi la cezaron, ke ili venenas fontanojn, murdas infanojn kaj volas detrui la urbon tiel, ke ne postrestu ŝtono sur ŝtono. Jen post kelkaj tagoj estos ordonite al la pretorianoj, ke ili malliberigu ĉiujn maljunulojn, virinojn kaj infanojn kaj konduku ilin je pereo, same kiel oni kondukis je morto la sklavojn de Pedanius Secundus. Kaj ĉion tion faris tiu dua Judaso. Sed se la unuan neniu punis, se neniu venĝis kontraŭ li, se neniu defendis Kriston en la horo de lia martirigo, kiu volos puni tiun ĉi perfidulon, kiu polvigos la serpenton, antaŭ ol la cezaro lin elaŭskultos, kiu defendos de pereo la fratojn kaj la kredon je Kristo? Kaj Urbano, kiu ĝis tiam sidis sur la ŝtona ĉebordaĵo, leviĝis subite kaj diris:

— Mi tion faros, patro.

Chilo leviĝis ankaŭ, rigardis dum momento la vizaĝon de la laboristo, lumigitan de la lunbrilo, poste, etendinte la brakon, metis malrapide la manon sur lian kapon.

— Iru inter la kristanojn, — li diris solene, — iru en la preĝodomojn kaj demandu la fratojn pri Glaucus, la kuracisto, kaj kiam oni montros lin al vi — en la nomo de Kristo, mortigu.

— Pri Glaucus? Ripetis la laboristo, kvazaŭ volante fiksi tiun nomon en sia memoro.

— Ĉu vi konas lin?

— Ne, mi ne konas. Miloj da kristanoj estas en la tuta Romo, kaj ne ĉiuj konas sin reciproke. Sed morgaŭ en Ostriano kunvenos nokte la fratoj kaj fratinoj, ĉiuj senescepte, ĉar venis la granda apostolo de Kristo, kiu tie instruos, kaj la fratoj montros al mi Glaucuson.

— En Ostriano? — demandis Chilo. — Tio ja estas ekster la urbaj pordegoj. La fratoj kaj ĉiuj fratinoj? Nokte? Ekster la pordegoj, en Ostriano?

— Jes, patro. Tio estas nia tombejo, inter Via Salaria kaj Nomentana. Ĉu vi ne sciis, ke tie instruos la granda apostolo?

— Mi ne estis hejme dum du tagoj, tial mi ne ricevis lian leteron kaj mi ne sciis, kie estas Ostriano, ĉar antaŭ nelonge mi venis el Korinto, kie mi administras la kristanan komunumon. Sed tiel estas! Kaj se Kristo tiel vin inspiris, iru nokte, mia filo, en Ostrianon, elserĉu tie inter la fratoj Glaucuson kaj mortigu lin dum la reveno al la urbo, por kio pardonitaj estos al vi ĉiuj pekoj. Kaj nun paco estu kun vi.

— Patro …

— Mi aŭskultas vin, servanto de la Ŝafido.

Sur la vizaĝo de la laboristo bildiĝis embarasiteco. Jen antaŭ nelonge li mortigis homon, eble du homojn, kaj la instruo de Kristo malpermesas mortigi. Li ne mortigis ilin tamen por defendi sin mem, ĉar ankaŭ tio estas malpermesita! Li ne mortigis, Dio gardu, por profito … La episkopo mem donis al li fratojn, ke ili lin helpu, sed mortigi li malpermesis, li tamen malgraŭvole mortigis, ĉar Dio punis lin per tro granda forto … Kaj nun li ege pentas … La aliaj kantas ĉe la muelŝtonoj, sed li, malfeliĉa, pensas pri sia peko, pri la ofendo de la Ŝafido. Kiom li jam preĝis, kiom li ploris! Kiom li petis pardonon de la Ŝafido! Kaj ĝis nun li sentas, ke li ne pentis sufiĉe. Nun de nove li promesis mortigi la perfidulon. Bone! Nur la proprajn ofendojn oni rajtas pardoni, do li mortigos lin, eĉ antaŭ la okuloj de ĉiuj fratoj kaj fratinoj, kiuj morgaŭ estos en Ostriano. Sed Glaucus estu antaŭe kondamnita de la ĉefuloj de la frataro, de la episkopo aŭ de la apostolo.

Mortigi ne estas malfacile, kaj mortigi perfidulon estas eĉ agrable, kiel mortigi lupon aŭ urson, sed se Glaucus pereus senkulpe? Kiel preni sur sian konsciencon novan mortigon, novan pekon kaj novan ofendon de la Ŝafido?

— Por juĝo mankas tempo, mia filo, — respondis Chilo, — ĉar la perfidulo rekte el Ostriano iros al la cezaro, en Antiumon, aŭ rifuĝos en la domon de unu patricio, kies pagato li estas, sed jen mi donos al vi signon; kiam vi montros ĝin post la mortigo de Glaucus, tiel la episkopo, kiel la apostolo benos vian faron.

Dirinte tion, li eligis moneron, poste komencis serĉi ĉe sia zono tranĉilon, kaj trovinte ĝin, skrapis per la akraĵo sur la sesterco la signon de kruco kaj donis la moneron al la laboristo.

— Jen la verdikto je Glaucus kaj signo por vi. Kiam, foriginte Glaucuson el la mondo, vi montros ĝin al la episkopo, li absolvos al vi ankaŭ tiun antaŭan mortigon, kiun vi malgraŭvole plenumis.

La laboristo etendis la manon por preni la moneron, sed, havante tro freŝe en la memoro la unuan mortigon, li spertis kvazaŭ senton de timo.

— Patro, — li diris per preskaŭ petega voĉo, — ĉu vi prenas sur vian konsciencon tiun faron kaj ĉu vi mem aŭdis Glaucuson, perfidantan la fratojn?

Chilo komprenis, ke li devas prezenti iajn pruvojn, diri iujn nomojn, aŭ alie en la koron de la grandegulo povas enŝteli sin dubo. Kaj subite feliĉa penso ekbrilis en lia kapo.

— Aŭskultu, Urbano, — li diris, — mi loĝas en Korinto, sed mi devenas el Koso, kaj ĉi tie, en Romo, mi instruas la instruon de Kristo al unu servantino el mia patrujo, nomata Eunice. Ŝi

servas, kiel vestiplica, en la domo de la amiko de la cezaro, iu Petronius. Kaj en tiu domo mi aŭdis, kiel Glaucus devigis ŝin perfidi ĉiujn kristanojn, kaj krom tio promesis al alia konfidato de la cezaro, Vinicius, ke li trovos al li inter la kristanoj junulinon.

En tiu li momento li interrompis kaj mirege rigardis la laboriston, kies okuloj ekbrilis subite, kiel okuloj de sovaĝa besto, kaj la vizaĝo alprenis la esprimon de terura kolero kaj minaco.

— Kio estas al vi? — li demandis preskaŭ kun timo.

— Nenio, patro. Mi mortigos morgaŭ Glaucuson!… Sed la greko eksilentis; post momento, preninte la laboriston je la ŝultroj, li turnis lin tiel, ke la lumo de la luno falu rekte sur lian vizaĝon, kaj komencis rigardi lin atente. Videble estis, ke li hezitis en la animo, ĉu demandi lin plu kaj igi ĉion malkaŝa, aŭ kontentiĝi ĉi-momente per tio, kion li eksciis aŭ divenis.

Fine tamen lia denaska singardemo venkis. Li ekspiris profunde, foje kaj refoje, poste, metinte denove la manon sur la kapon de la laboristo, demandis per solena kaj emfaza voĉo:

— Ĉe la sankta bapto oni ja donis al vi la nomon Urbano?

— Jes, patro.

— Paco do estu kun vi, Urbano.

Ĉapitro XVIII

Petronius al Vinicius:

> «Plorinda estas via stato, carissime! Venuso evidente konfuzis vian prudenton, senigis vin de la saĝo, memoro kaj kapablo pensi pri io ajn ekster amo. Tralegu iam tion, kion vi respondis al mia letero, kaj vi vidos, kiel via menso indiferentiĝis al ĉio, kio ne estas Ligia, kiel ĝi nur pri ŝi okupiĝas, al ŝi senĉese revenas kaj rondflugas super ŝi, kvazaŭ akcipitro super ĉasata rabaĵo. Je Polukso! Trovu ŝin pli rapide; alie, se la fajro ne transformos vin en cindron, vi ŝanĝos vin en la egiptan Sfinkson, kiu, ekaminte, kiel oni diras, la palan Izidon, iĝis al ĉio surda, indiferenta kaj atendas nur nokton, por povi rigardi la amatinon per la ŝtonaj okuloj.»

> «Trakuru vespere, alivestita, la urbon, vizitadu kun via filozofo la kristanajn preĝodomojn. Ĉio, kio vekas esperon kaj pasigas la tempon, estas laŭdinda. Sed, pro amikeco al mi, faru unu aferon: tiu Ursus, la sklavo de Ligia, estas laŭdire eksterordinare forta homo, dungu do Croton kaj faru la serĉojn triope. Tiel estos pli sendanĝere kaj pli prudente. La kristanoj, se apartenas al ili Pomponia Græcina kaj Ligia, ne estas verŝajne tiaj friponoj, kiaj oni ilin ĝenerale opinias, ili pruvis tamen ĉe la forkapto de Ligia, ke kiam la afero koncernas unu el ilia ŝafaro, ili scias ne ŝerci. Kiam vi ekvidos Ligian, mi scias, ke vi ne kapablos vin deteni kaj ekdeziros ŝin tuj forkonduki, sed kiel vi tion plenumos sole kun Chilonides? Croto tamen vin helpos, se ŝin eĉ defendus dek tiaj ligoj, kiel tiu Ursus. Ne lasu vin ekspluati de Chilo, sed por Croto ne avaru monon. El ĉiuj konsiloj, kiujn mi povas al vi sendi, ĉi tiu estas la plej bona.»

«Tie ĉi oni jam ĉesis paroli pri la malgranda aŭgustino kaj pri tio, ke ŝi mortis pro sorĉoj. Poppæa ankoraŭ aludas ilin iafoje, sed la menso de la cezaro estas okupita de io alia; cetere, se estas vere, ke la diva aŭgustino estas denove graveda, tiam ankaŭ en ŝi la memoro pri tiu infano malaperos sen iaj postsignoj. Ni estas jam de dekkelkaj tagoj en Neapolo, aŭ, pli ĝuste, en Bajoj. Se vi kapablus pensi pri io ajn, tiam la eĥoj pri nia restado ĉi tie devus atingi viajn orelojn, ĉar la tuta Romo parolas sendube pri nenio alia. Ni do iris rekte en Bajojn, kie unue atakis nin rememoroj pri la patrino kaj riproĉoj de la konscienco. Sed ĉu vi scias, al kio Ahenobarbus jam venis? Jen al tio, ke eĉ la patrinmortigo servas al li nur kiel temo por versaĵoj kaj lud-okazo de arlekene-tragikaj scenoj. Li sentis iam verajn riproĉojn de la konscienco nur tiom, kiom li estas malkuraĝulo. Nun, kiam li konvinkiĝis, ke la mondo estas, kia ĝi estas, sub liaj piedoj, kaj neniu dio venĝis kontraŭ li, li nur ŝajnigas ilin, por kortuŝi la homojn per sia sorto. Iafoje li kurlevas sin nokte, certigante, ke lin pelas Furioj, li vekas nin, rigardas post sin, alprenas la sintenon de komedianto, ludanta la rolon de Oresto, kaj plie de aĉa komedianto, li deklamas grekajn versaĵojn kaj rigardas, ĉu ni lin admiras. Kaj ni, kompreneble, admiras lin! Kaj anstataŭ diri al li: iru dormi, arlekenaĉo! Ni ankaŭ agordiĝas al la tono de tragedio kaj defendas la grandan artiston de Furioj. Je Kastoro! Sendube atingis vin almenaŭ la famo, ke li prezentiĝos publike en Neapolo. Oni kunpelis ĉiujn grekajn sentaŭgulojn el Neapolo kaj el la najbaraj urboj; ili plenigis la arenon per tiel malagrabla odoro de ajlo kaj ŝvito, ke mi dankis al la dioj, ke anstataŭ sidi en la unuaj vicoj, inter la aŭgustanoj, mi estis kun la cezaro post la scenejo. Kaj ĉu vi kredos tion, ke li timis? Li vere timis. Li prenis kelkfoje mian manon kaj metis ĝin al sia koro, kiu batis efektive per pli rapida ritmo. Lia spirado iĝis mallonga,

kaj en la momento, kiam estis tempo eniri, li paliĝis kiel pergameno, kaj ŝvitaj gutoj kovris lian frunton. Li ja sciis tamen, ke en ĉiuj vicoj sidas pretaj pretorianoj, armitaj per bastonoj, per kiuj, se bezone, ili estis stimulontaj la fervoron. Sed ne estis bezone. Neniu aro da simioj el la ĉirkaŭaĵoj de Kartago scipovas tiel hurli, kiel hurlis tiu aĉularo. Mi diras al vi, ke la odoro de ajlo venis eĉ en la scenejon, kaj Nero riverencis, premis la manojn al la koro, sendis mankisojn kaj ploris. Poste li enkuris inter nin, kiuj atendis post la scenejo, kiel ebria, vokante: „Kio estas ĉiuj triumfoj kompare kun tiu ĉi mia triumfo?“ Kaj tie la aĉularo ĉiam ankoraŭ hurlis kaj aplaŭdis, sciante, ke ĝi elaplaŭdas al si favoron, donacojn, festenon, loteriajn biletojn kaj novan spektaklon kun la cezaro-arlekeno. Mi eĉ ne miras ilin, ke ili aplaŭdis, ĉar tion oni ĝis nun ne vidis. Li dume ripetadis ĉiumomente: „Jen kio estas la grekoj! Jen kio estas la grekoj!“ Kaj ŝajnas al mi, ke de tiu momento lia malamo al Romo kreskis ankoraŭ pli. Malgraŭ tio en Romon estas senditaj specialaj kurieroj kun sciigoj pri la triumfo, kaj ni atendas en la proksimaj tagoj dankesprimojn de la senato. Tuj post la unua prezentiĝo de Nero havis lokon ĉi tie stranga okazo. Jen la teatro subite falis en ruinon, sed tiam, kiam la homoj estis jam elirintaj. Mi estis sur la loko de la akcidento kaj ne vidis, ke oni eligis eĉ unu kadavron el sub la ruboj. Multaj, eĉ inter la grekoj, rigardas tion kiel koleron de la dioj pro la profano de la imperiestra aŭtoritato, sed li, kontraŭe, asertas, ke tio estas favorsigno de la dioj, kiuj evidente ŝirmas per sia gardo lian kantadon kaj tiujn, kiuj lin aŭskultas. El tio sekvas oferdonoj en ĉiuj temploj kaj grandaj danksolenoj, kaj por li — nova kuraĝigo al la vojaĝo en Aĥajon. Antaŭ kelkaj tagoj li tamen diris al mi, ke li timas, kion diros pri tio la roma popolo kaj ĉu ĝi ne ekscitiĝos, tiel pro amo al li, kiel pro maltrankvilo pri la disdonado de greno kaj pri

la cirkludoj, kiujn ĝi povus perdi en la okazo de pli longa foresto de la cezaro.»

«Ni veturas tamen en Beneventon por rigardi la ŝuistajn luksaĵojn, per kiuj glorigos sin Vatinius, kaj de tie, zorgataj de la diaj fratoj de Heleno — en Grekujon. Koncerne min, mi rimarkis unu aferon, ke kiam oni estas inter homoj frenezaj, oni ankaŭ iĝas freneza, kaj plie, oni trovas ian ĉarmon en frenezaĵoj. Grekujo kaj vojaĝo kun milo da citroj, ia triumfiro de Bakĥo meze de nimfoj kaj bakĥantinoj, kronitaj per mirta verdaĵo, per folioj de vinberujo kaj lonicero, veturiloj kun aljungitaj tigroj, floroj, tirsoj, laŭrokronoj, ekkrioj: evoe! muziko, poezio kaj aplaŭdanta Grekujo — ĉio tio estas bona, sed ni havas ĉi tie ankoraŭ pli kuraĝajn intencojn. Ni volus krei orientan, fabelan imperion, regnon de palmoj, suno, poezio kaj de realo, transformita en sonĝon, kaj de vivo, transformita en unu volupton. Ni volus forgesi pri Romo, kaj la ĉefpunkton de la mondo loki ie inter Grekujo, Azio kaj Egipto, vivi la vivon ne de homoj, sed de dioj, ne scii, kio estas ĉiutageco, vagi en oraj galerioj, sub la ombro de purpuraj veloj, tra Arĥipelago, esti Apolono, Oziriso kaj Baalo en unu persono, esti roza kun matenruĝo, esti ora kun la suno, esti arĝenta kun la luno, regi, kanti, revi … Kaj ĉu vi kredas, ke mi, kies prudento valoras ankoraŭ sestercon, kaj la juĝo — ason, mi tamen ankaŭ lasas min forporti de tiuj fantazioj, kaj mi lasas min forporti tial, ke, se ili estas neeblaj, ili estas almenaŭ grandaj kaj neordinaraj … Tia imperio fabela estus tamen io, kio iam, post multaj jarcentoj, ŝajnus al homoj sonĝo. Se Venuso ne prenas sur sin la formon de tia Ligia, aŭ, almenaŭ, de tia sklavino kiel Eunice, kaj se ne ornamas ĝin arto, la vivo mem estas naŭza kaj ofte havas la vizaĝon de simio. Sed la Kuprobarba ne realigos siajn projektojn, eĉ tial nur, ke en tiu fabela regno de poezio kaj Oriento ne devas esti loko por perfidoj, malnoblaĵoj

kaj morto, dum en li sub la masko de poeto sidas aĉa komedianto, malsprita veturigisto kaj triviala tirano. Kaj intertempe ni sufokas homojn, se ili nin iel ĝenas. La kompatinda Torquatus Silanus estas jam ombro. Li malfermis siajn vejnojn antaŭ kelkaj tagoj. Lecanius kaj Licinius kun timo akceptas la konsulajn oficojn, la maljuna Thraseas ne evitos morton, ĉar li kuraĝas esti honesta. Tigellinus ne sukcesas ĝis nun havigi por mi la ordonon, ke mi malfermu miajn vejnojn. Mi estas ankoraŭ bezona, ne nur kiel elegantiæ arbiter, sed ankaŭ kiel homo, sen kies konsiloj kaj gusto la ekskurso en Aĥajon povus ne sukcesi. Ofte mi tamen pensas, ke pli aŭ malpli frue la fino devas esti tia, kaj ĉu vi scias, kion mi tiam deziras? Jen, ke la Kuprobarba ne ricevu tiun mian vazon el murho[58], kiun vi konas kaj admiras. Se en la momento de mia morto vi estos apud mi, mi donos ĝin al vi, se vi estos for, mi ĝin frakasos. Sed dume ni havas ankoraŭ antaŭ ni la ŝuistan Beneventon, la olimpan Grekujon kaj Faton, kiu difinas al ĉiu vojon nekonatan kaj neantaŭvideblan. Restu en sano kaj dungu Croton, aŭ oni duafoje forrabos de vi Ligian. Chilonideson, kiam vi ĉesos lin bezoni, sendu al mi, kie ajn mi estos. Eble mi faros el li alian Vatiniuson kaj eble konsuloj kaj senatanoj tremos iam antaŭ li, kiel ili tremas antaŭ tiu unua kavaliro Aleno. Valorus ĝisvivi tiun spektaklon. Kiam vi reakiros Ligian, sciigu min pri tio, por ke mi oferu por vi ambaŭ paron da cignoj kaj paron da kolomboj en la ĉi-tiea ronda templeto de Venuso. Mi vidis iam en sonĝo Ligian en viaj brakoj, serĉantan viajn kisojn. Zorgu, ke ĝi estu aŭgura sonĝo. Neniaj nuboj estu sur via ĉielo, kaj se ili estos, havu ili la koloron kaj aromon de rozo. Restu en sano. Adiaŭ!»

Ĉapitro XIX

Apenaŭ Vinicius finis legi, en la bibliotekon mallaŭte enŝovis sin Chilo anoncita de neniu, ĉar al la servistoj estis ordonite enlasi lin je ĉiu horo de tago kaj nokto.

— La dia patrino de via grandanima antaŭulo, Eneo, — li diris, — estu al vi tiel favora, sinjoro, kiel al mi favora estis la dia filo de Maio[59].

— Tio signifas? — demandis Vinicius, saltleviĝante de la tablo, ĉe kiu li sidis.

Chilo levis la kapon kaj diris:

— Eureka![60]

La juna patricio tiel emociiĝis, ke dum longa tempo li ne povis eldiri eĉ vorton.

— Ĉu vi vidis ŝin? — li demandis fine.

— Mi vidis Ursuson, sinjoro, kaj mi parolis kun li.

— Kaj vi scias, kie ili sin kaŝis?

— Ne, sinjoro. Iu alia pro nura memamo komprenigus al la ligo, ke li divenis, kiu li estas, iu alia penus esplori de li, kie li loĝas, kaj aŭ ricevus pugnobaton, post kiu ĉiuj teraj aferoj iĝus al li indiferentaj, aŭ vekus malfidon de la grandegulo kaj kaŭzus tion, ke por la fraŭlino oni serĉus ankoraŭ en la sama nokto alian kaŝejon. Mi tion ne faris, sinjoro. Sufiĉas al mi scii, ke Ursus laboras apud Emporium, ĉe muelisto, kiu nomas sin Demas, kiel via liberigito, sinjoro, kaj tio sufiĉas al mi tial, ke nun iu ajn el viaj fidataj sklavoj povas matene postiri lin kaj eltrovi ilian kaŝejon. Mi nur alportas al vi,

sinjoro, la certecon, ke se Ursus trovas sin ĉi tie, tiam ankaŭ la dia Ligia estas en Romo, kaj alian novaĵon, ke la hodiaŭan nokton ŝi estos preskaŭ certe en Ostriano …

— En Ostriano? Kie tio estas? — interrompis Vinicius, volante videble tuj kuri al la montrata loko.

— Tio estas malnova tombejo inter Via Salaria kaj Nomentana. Tiu pontifex maximus de la kristanoj, pri kiu mi menciis al vi, sinjoro, kaj kiun oni atendis multe pli malfrue, jam alvenis, kaj hodiaŭ nokte li baptos kaj instruos en tiu tombejo. Ili kaŝas sin kun sia instruo, ĉar kvankam ĝis nun estas neniaj ediktoj, kiuj ĝin malpermesus, la popolo ilin malamas, do ili devas esti singardemaj. Ursus mem diris al mi, ke ĉiuj senescepte kunvenos hodiaŭ en Ostriano, ĉar ĉiu volas vidi kaj aŭdi tiun, kiu estis la unua disĉiplo de Kristo, kaj kiun ili nomas Sendito. Kaj ĉar la virinoj egale kun la viroj aŭskultas ĉe ili la instruojn, tial el la virinoj forestos eble sole Pomponia, ĉar ŝi ne povus pravigi antaŭ Aulus, adoranto de la malnovaj dioj, kial ŝi forlasas nokte la domon, tamen Ligia, kiu estas prizorgata de Ursus kaj de la ĉefuloj de la komunumo, ho sinjoro, venos kun aliaj virinoj sendube.

Vinicius, kiu vivis ĝis nun kvazaŭ en febro, subtenata sole de la espero, nun, kiam tiu espero ŝajnis realiĝanta, eksentis subite tian senfortiĝon, kian sentas homo post superforta vojaĝo ĉe sia celo. Chilo rimarkis tion kaj decidis tion profiti.

— La pordegoj estas, vere, gardataj de viaj sklavoj, sinjoro, kaj la kristanoj certe tion scias. Sed ili ne bezonas la pordegojn. Tibro ankaŭ ilin ne bezonas, kaj kvankam de la rivero al tiuj vojoj estas malproksime, valoras longigi la iradon por vidi la «grandan apostolon». Cetere ili povas havi milojn da rimedoj por transiĝi ekster la muregojn. Kaj mi scias, ke ili havas rimedojn. En Ostriano vi trovos, sinjoro, Ligian, kaj se eĉ, kion mi ne supozas, ŝi forestus, estos tie

Ursus, ĉar li promesis al mi mortigi Glaucuson. Li mem diris al mi, ke li ĉeestos, kaj ke li mortigos tie Glaucuson, ĉu vi aŭdas, nobla tribunuso? Nun, aŭ vi iros post li kaj ekscios, kie Ligia loĝas, aŭ vi ordonos al viaj sklavoj kapti lin, kiel mortiginton, kaj havante lin en viaj manoj, vi havigos de li konfeson, kie li kaŝis Ligian. Mi faris mian taskon! Iu alia, ho sinjoro, dirus al vi, ke li eltrinkis kun Ursus dek kruĉojn da plej bona vino, antaŭ ol li havigis de li la sekreton; iu alia dirus al vi, ke li malgajnis mil sestercojn, ludante kun la ligo je scriptæ duodecim aŭ ke li aĉetis la sekreton por du mil … Mi scias, ke vi redonus tion al mi duoble, sed malgraŭ tio, unu fojon en la vivo … tio estas, mi volis diri: kiel ĉiam en la vivo, mi estos honesta, ĉar mi ne dubas, ke, kiel diris la grandanima Petronius, ĉiujn miajn elspezojn kaj esperojn superos via malavareco.

Sed Vinicius, kiu estis soldato kaj kutimis ne nur helpi sin en ĉiaj okazoj, sed ankaŭ agi, tuj ekregis la momentan malfortecon kaj diris:

— Vi ne disreviĝos pri mia grandanimeco, antaŭe tamen vi iros kun mi en Ostrianon.

— Mi, en Ostrianon? — demandis Chilo, kiu neniel deziris tien iri. — Mi, nobla tribunuso, promesis al vi trovi Ligian, sed mi ne promesis ŝin forkapti … Pensu, sinjoro, kio okazus al mi, se tiu liga urso, disŝirinte Glaucuson, konvinkiĝus samtempe, ke ne tute prave lin disŝiris! Ĉu li ne konsiderus min (cetere malprave) la kaŭzinto de la plenumita murdo? Memoru, sinjoro, ke ju pli granda filozofo iu estas, des pli malfacile estas al li respondi malŝagajn demandojn de simpluloj, kion do mi al li respondus, se li demandus min, kial mi akuzis Glaucuson, la kuraciston? Se vi tamen suspektas, ke mi vin trompas, mi diros al vi: pagu al mi nur tiam, kiam mi montros al vi la domon, en kiu Ligia loĝas, kaj hodiaŭ montru al mi nur parteton de via malavareco, por ke,

se ankaŭ vin, sinjoro (de kio gardu ĉiuj dioj), trafus la akcidento, mi ne restu tute sen rekompenco. Via koro neniam tion elportus.

Vinicius alpaŝis al kesto, nomata arca, staranta sur marmora bazo kaj, eliginte el ĝi sakon, ĵetis ĝin al Chilo.

— Tie ĉi estas scrupula, — li diris, — kiam Ligia estos en mia domo, vi ricevos saman sakon, plenigitan per aurei.[61]

— Jovo!!! — ekkriis Chilo.

Sed Vinicius kuntiris la brovojn.

— Ĉi tie oni donos al vi por manĝi, post kio vi povos ripozi. Ĝis la vespero vi ne forlasos la domon, kaj kiam noktiĝos, vi akompanos min en Ostrianon.

Sur la vizaĝo de la greko bildiĝis dum momento timo kaj hezito, poste li tamen trankviliĝis kaj diris:

— Kiu povas kontraŭstari al vi, sinjoro! Akceptu tiujn vortojn kiel bonan aŭguron, kiel la similajn akceptis nia granda heroo en la templo de Amono. Koncerne min, tiuj «skrupuloj» (ĉi tion dirante, li skuis la sakon) superpezis la miajn, ne parolante jam pri via societo, kiu estas por mi feliĉo kaj ĝuo …

Sed Vinicius malpacience interrompis al li kaj komencis demandi pri detaloj de la interparoto kun Ursus. Unu afero montriĝis klare el ili: nome, ke aŭ ili trovos la kaŝejon de Ligia ankoraŭ en tiu ĉi nokto, aŭ povos forkapti ŝin mem en la revenvojo el Ostriano. Kaj ĉe tiu penso Viniciuson ekposedis supehoma ĝojo. Nun, kiam li havis la certecon, ke li reakiros Ligian, la kolero je ŝi kaj la ofendosento, kiun li havis kontraŭ ŝi, malaperis. Por tiu ĝojo li pardonis al ŝi ĉiujn kulpojn. Li pensis nur pri ŝi, kiel pri kara kaj dezirata

persono, kaj li havis la impreson, kvazaŭ ŝi estus revenonta post longa vojaĝo. Li sentis la deziron kunvoki siajn sklavojn kaj ordoni al ili ornami la domon per girlandoj. Li ne havis en tiu momento koleron eĉ kontraŭ Ursus. Li estis preta ĉion al ĉiuj pardoni. Chilo, al kiu ĝis nun, malgraŭ la servoj de la greko, li sentis certan abomenon, la unuan fojon ekŝajnis al li homo amuza kaj kune neordinara. Lumiĝis lia domo, lumiĝis liaj okuloj kaj lumiĝis la vizaĝo. Li komencis denove senti la junecon kaj la plezuron de la vivo. La iama malserena sufero ne lasis lin ankoraŭ sufiĉe mezuri, kiel li amis Ligian. Li ekkomprenis tion nur nun, kiam li esperis ŝin havi. La sopiro je Ligia vekiĝis nun en li, kiel printempe vekiĝas la tero varmigita de la suno, sed liaj dezirsentoj estis nun kvazaŭ malpli blindaj kaj sovaĝaj, kvazaŭ pli ĝojaj kaj kortuŝaj. Li ankaŭ sentis en si energion sen limo kaj estis konvinkita, ke kiam li nur ekvidos Ligian per la propraj okuloj, ne reprenos ŝin de li ĉiuj kristanoj de la tuta mondo, nek eĉ la cezaro mem.

Chilo tamen, kuraĝigita de lia ĝojo, prenis la voĉon kaj komencis doni al li konsilojn. Laŭ li oni devis ne konsideri ankoraŭ la aferon gajnita kaj agi kun plej granda gardemo, sen kiu la tuta laboro povus iĝi senfrukta. Li ankaŭ petege admonis Viniciuson, ke li ne forkaptu Ligian el Ostriano. Ili devas tien iri kun kapuĉoj sur la kapoj, kun vualitaj vizaĝoj kaj kontentiĝi per observado de ĉiuj ĉeestantoj el iu senluma angulo. Nur kiam ili ekvidos Ligian, plej sendanĝere estos sekvi ŝin, vidi, en kiun domon ŝi eniras, kaj morgaŭ, je la tagiĝo, ĉirkaŭigi ĝin per amaso da sklavoj kaj forpreni ŝin en luma tago. Ĉar ŝi estas garantiulino kaj apartenas ĝuste al la cezaro, oni povas tion fari, ne timante la leĝan persekuton. En la okazo, se ili ŝin ne trovus en Ostriano, ili sekvos Ursuson kaj la efiko estos sama. En la tombejon ili ne povas iri kun granda nombro da homoj, ĉar ili povus facile turni al si atenton, kaj tiam la kristanoj bezonus nur estingi ĉiujn lumojn, kiel ili faris ĉe la unua forkapto, kaj disiĝi aŭ kaŝi sin

en la mallumo, en kaŝejojn konatajn nur de ili mem. Aliflanke, ili devas sin armi kaj kio estas eĉ pli konsilinda, kunpreni du homojn fidindajn kaj fortajn, por eventuale havi ilin kiel defendantojn.

Vinicius konfesis lin tute prava kaj rememorante ankaŭ la konsilojn de Petronius, ordonis al siaj sklavoj, ke ili venigu al li Croton. Chilo, kiu konis ĉiujn en Romo, multe trankviliĝis, aŭdante la nomon de la fama atleto, kies superhoman forton li plurfoje admiris sur areno, kaj deklaris ke li iros en Ostrianon. La sako, plena de aurei, ŝajnis al li pli facile akirebla kun la helpo de Croto.

Li sidiĝis do kun esperplena menso al la tablo, al kiu post ia tempo alvokis lin la estro de la atrium. Dum la manĝado li rakontis al sklavoj, ke li havigas al ilia mastro mirindan ŝmiraĵon, per kiu sufiĉas ŝmiri la hufojn de plej sentaŭgaj ĉevaloj, ke ili restigu malproksime post si ĉiujn aliajn. Prepari tiun ŝmiraĵon instruis lin unu kristano, ĉar la kristanaj ĉefuloj estas multe pli lertaj en sorĉoj kaj mirakloj ol eĉ la tesalianoj, kvankam Tesalio famas pro siaj sorĉistinoj. La kristanoj havas al li grandegan fidon, kaj kial ili ĝin havas, facile divenos ĉiu, kiu scias, kion signifas la fiŝo. Tiel interparolante, li atente rigardis la vizaĝojn de la sklavoj, esperante, ke li eble malkovros inter ili kristanon kaj sciigos pri li al Vinicius. Kiam tamen tiu espero montriĝis vana li komencis manĝi kaj trinki treege abunde, ne avarante laŭdojn al la kuiristo kaj certigante, ke li klopodos aĉeti lin de Vinicius. Lian gajecon konfuzis sole la penso, ke nokte li devos iri en Ostrianon, li konsolis sin tamen, ke li iros alivestita, en mallumo, kaj en la societo de du homoj, el kiuj unu, kiel fortegulo, estas idolo de la tuta Romo, kaj la alia — patricio kaj alta armea oficisto. «Se ili eĉ rekonus Viniciuson,» — li diris al si, — «ili ne kuraĝos levi kontraŭ lin la manon, kaj koncerne min, ili estos saĝaj, se ili ekvidos eĉ la pinton de mia nazo.» Poste li komencis rememori la

interparolon kun la laboristo kaj tiu rememorado plenigis lin per nova espero. Li havis neniun dubon, ke tiu laboristo estis Ursus. Li sciis el rakontoj de Vinicius kaj de tiuj, kiuj estis transkondukantaj Ligian el la palaco de la cezaro, pri la eksterordinara forto de tiu homo. Kaj ĉar ĉe Euricius li demandis pri homoj escepte fortaj, estis nenio mirinda, ke oni montris al li Ursuson. Poste la konfuzo kaj ekscito de la laboristo ĉe la aludo pri Vinicius kaj Ligia ne lasis dubi, ke tiuj personoj speciale lin interesas; la laboristo menciis ankaŭ pri pento pro mortigo de homo, kaj Ursus mortigis ja Atacinuson; fine la aspekto de la laboristo tute konformis al tio, kion Vinicius rakontis pri la ligo. Sole la ŝanĝita nomo povis nur veki dubon, sed Chilo jam sciis, ke la kristanoj ofte ricevas ĉe bapto novajn nomojn.

— Se Ursus mortigos Glaucuson, — Chilo diris al si, — tiel pli bone estos, kaj se li ne mortigos, ĝi estos ankaŭ bona signo, ĉar ĝi pruvos, kiel malfacile estas al la kristanoj mortigi. Mi ja prezentis tiun Glaucuson kiel propran filon de Judaso kaj perfidanton de ĉiuj kristanoj; mi estis tiel elokventa, ke ŝtono kortuŝiĝus kaj promesus fali sur la kapon de Glaucus, tamen mi apenaŭ inklinigis tiun ligan urson, ke li promesu al mi meti sur lin sian manegon … Li hezitis, ne volis, rakontis pri sia bedaŭro kaj pento. Videble inter ili tio ne konvenas … Siajn proprajn ofendojn oni devas pardoni, venĝi la fremdajn oni ne tre rajtas, ergo, konsideru, Chilo, kio povas vin minaci? Glaucus ne rajtas venĝi kontraŭ vi … Ursus, se li ne mortigos Glaucuson por tiel granda kulpo, kiel perfido de ĉiuj kristanoj, tiom pli ne mortigos vin por kulpo tiel malgranda kiel perfido de unu kristano. Cetere, kiam mi foje montros al tiu voluptama virkolombo la neston de tiu turtino, mi lavos la manojn for de ĉio kaj translokiĝos ree en Neapolon. La kristanoj ankaŭ parolas pri iu forlavo de la manoj, tio estas do videble maniero, en kiu, se oni havas kun ili aferon, oni povas ĝin finfine solvi. Bonaj homoj estas tiuj kristanoj, kaj tiel malbone oni parolas pri ili! Ho dioj! Tia

estas la justeco en la mondo. Plaĉas al mi tamen tiu instruo, ĉar ĝi ne permesas mortigi. Sed se ĝi ne permesas mortigi, ĝi certe ankaŭ ne permesas ŝteli, nek trompi, nek false atesti, sekve mi ne povas diri, ke ĝi estas facila. Ĝi instruas evidente ne nur honeste morti, kiel instruas la stoikoj, sed ankaŭ honeste vivi. Se mi akiros iam riĉaĵojn kaj havos tian domon, kiel ĉi tiu, kaj tiom da servistoj, eble mi ankaŭ iĝos kristano por tiel longe, kiel tio estos al mi oportuna. Ĉar riĉulo povas ĉion permesi al si, eĉ virton … Jes!! Tio estas religio por riĉuloj, kaj tial mi ne komprenas, kiamaniere estas inter ili tiom da malriĉuloj. Kion ili profitas el tio kaj kial ili permesas, ke la virto ligu iliajn manojn? Mi devos iam prikonsideri tion. Dume gloron al vi, Hermeso, ke vi helpis al mi retrovi tiun melon … Sed se vi tion faris por la du bovidinoj, blankaj samaĝulinoj kun origitaj kornoj, en tiu okazo mi ne rekonas vin. Hontu, Argusmortiginto! Tia saĝa dio, kaj vi ne antaŭvidis de la komenco, ke vi nenion ricevos! Mi oferas al vi anstataŭe mian dankemon, kaj se vi preferus, anstataŭ mia dankemo, du brutojn, tiam vi mem estas la tria kaj en plej bona okazo, vi devus esti paŝtisto, ne dio. Gardu vin ankaŭ, ke mi ne pruvu al la homoj, ke vi ne ekzistas, ĉar tiam ĉiuj ĉesus oferdonadi al vi. Kun filozofoj oni prefere vivu en paco.

Tiel parolante kun si mem kaj kun Hermeso, li etendiĝis sur benko, submetis sian mantelon sub la kapon kaj, kiam la sklavoj forprenis la manĝovazojn, li endormiĝis. Li vekiĝis, aŭ pli ĝuste oni vekis lin, kiam alvenis Croto. Tiam li iris en la atrium kaj kun plezuro komencis rigardi la potencan figuron de la luktomajstro, eksgladiatoro, kiu per sia grandeco ŝajnis plenigi la tutan atrium. Croto jam estis interkonsentinta pri la prezo de la entrepreno kaj ĝuste li parolis al Vinicius:

— Je Herkulo! Bone, Sinjoro, ke vi turnis vin al mi hodiaŭ, ĉar morgaŭ mi iros en Beneventon, kien invitis min la nobla

Vatinius, por ke mi tie antaŭ la cezaro luktu kun Sifax, la plej forta negro, kiun iam naskis Afriko. Ĉu vi imagas, sinjoro, kiel lia vertebraro krakos en miaj brakoj, sed krom tio mi frakasos per pugno lian nigran makzelon.

— Je Polukso! — respondis Vinicius. — Mi estas certa, ke vi tion faros, Croto.

— Kaj vi bonege agos, — aldonis Chilo. — Jes!… Krom tio frakasu lian makzelon! Tio estas bona ideo kaj inda je via faro. Mi estas preta veti, ke vi frakasos lian makzelon. Dume tamen olivoleu viajn membrojn, mia Herkulo, ĉar sciu tion, ke kun vera Kakuso vi povas renkontiĝi. La homo, gardanta la fraŭlinon, kiun serĉas la nobla Vinicius, posedas laŭdire esceptan forton.

Chilo parolis tiel nur por eksciti la ambicion de Croto, sed Vinicius diris:

— Jes, mi ne vidis tion, sed oni rakontis al mi pri tiu ligo, ke kaptinte virbovon je la kornoj, li povas ĝin treni, kien li volas.

— Ho! — ekkriis Chilo, kiu ne imagis, ke Ursus povis esti tiel forta.

Sed Croto ridetis malestime.

— Mi devigas min, nobla sinjoro forkapti per tiu ĉi mano, kiun vi ordonos, per la alia defendi min kontraŭ sep tiaj ligoj kaj alporti la fraŭlinon en vian domon, se eĉ ĉiuj kristanoj de la tuta Romo postkurus min, kiel kalabriaj lupoj. Se mi tion ne sukcesos, mi lasos min skurĝi ĉe tiu ĉi impluvium.

— Ne permesu al li tion, sinjoro! — ekkriis Chilo. — Oni komencos ĵeti ŝtonojn sur nin, kaj tiam kion helpos lia tuta forto? Ĉu ne estos pli bone forpreni la fraŭlinon el la domo kaj riski pereon nek por ŝi, nek por ni mem?

— Tiel estu, Croto, — diris Vinicius.

— Via mono, via volo! Memoru nur, sinjoro, ke morgaŭ mi veturos en Beneventon.

— Mi havas kvincent sklavojn en la urbo mem, — respondis Vinicius.

Poste li donis al ili signon, ke ili foriĝu, iris mem en la bibliotekon kaj sidiĝinte, skribis al Petronius la sekvantajn vortojn:

> «Chilo trovis Ligian. Hodiaŭ vespere mi iros kun li kaj kun Croto en Ostrianon kaj forkaptos ŝin tuj, aŭ morgaŭ el la domo. La dioj verŝu sur vin ĉiajn bonojn. Restu en sano, carissime, ĉar la ĝojo ne lasas min skribi plu.»

Kaj, metinte la kanon, li komencis promeni per rapidaj paŝoj, ĉar krom la ĝojo, kiu plenplenigis lian animon, konsumis lin febro. Li diris al si, ke la morgaŭan tagon Ligia estos en tiu ĉi domo. Li ne sciis, kiel li agos kun ŝi, li tamen sentis, ke se ŝi volos lin ami, li estos ŝia sklavo. Li rememoris la certigojn de Acte, ke li estis amata, kaj kortuŝiĝis ĝisfunde. Do la afero konsistos nur en subpremo de ia virgulina honto kaj de iaj ĵuroj, kiujn videble ordonas la kristana instruo? Sed se tiel estas, do, kiam Ligia foje troviĝos en lia domo kaj subiĝos al persvado aŭ perforto, tiam ŝi devos diri al si: «tio fariĝis!» kaj poste estos jam cedema kaj amanta.

Eniro de Chilo interrompis tamen la fluadon de tiuj dolĉaj pensoj.

— Sinjoro, — diris la greko, — jen kio venis ankoraŭ en mian kapon: eble la kristanoj havas iajn tesseræ, sen kiuj neniu estos enlasita en Ostrianon? Mi scias, ke en la preĝodomoj tiel okazas kaj tian tessera mi ricevis de Euricius; permesu

do, ke mi iru al li, sinjoro, informiĝu precize kaj provizu nin per tiuj signoj, se ili montriĝos necesaj.

— Bone, nobla saĝulo, — respondis gaje Vinicius, — vi parolas kiel prudenta homo kaj meritas pro tio laŭdon. Iru do al Euricius, aŭ kien plaĉas al vi, sed kiel garantion lasu sur tiu ĉi tablo la sakon, kiun vi ricevis.

Chilo, kiu ĉiam malvolonte disiĝis de mono, ekgrimacis, li konformiĝis tamen al la ordono kaj eliris. De Carinæ al la Cirko, apud kiu trovis sin la butiko de Euricius, ne estis tre malproksime, tial li revenis ankoraŭ longe antaŭ la vespero.

— Jen estas la signoj, sinjoro. Sen ili oni nin ne enlasus. Mi ankaŭ bone informiĝis pri la vojo, kaj samtempe diris al Euricius, ke mi bezonas la signojn nur por miaj amikoj kaj mem mi ne iros, ĉar tio estas por mi tro malproksime, fine ke morgaŭ mi vidos la grandan apostolon, kiu ripetos al mi la plej belajn fragmentojn el sia parolado.

— Kiel do: vi ne iros? Vi devas iri! — diris Vinicius.

— Mi scias, ke mi devas, sed mi iros bone kapuĉkovrita, kaj mi konsilas al vi fari la samon, aŭ ni povas fortimigi la birdojn.

Baldaŭ efektive ili komencis sin prepari, ĉar ekstere jam iĝis krepusko. Ili prenis gaŭlajn mantelojn kun kapuĉoj, ili prenis lanternojn; krome Vinicius armis sin mem kaj siajn kunulojn per mallongaj, kurbaj ponardoj. Chilo, plie, surmetis perukon, per kiu li provizis sin envoje al Euricius, kaj ili eliris, rapidante por atingi la malproksiman pordegon Nomentanan ankoraŭ antaŭ ĝia fermo.

Ĉapitro XX

Ili iris tra Vicus Patricius, laŭlonge de Viminalo, al la iama Viminala pordego, apud la ebenaĵo, kie poste Diokletiano konstruigis grandiozajn vaporbanejojn. Ili preterpasis la restaĵojn de la murego de Servius Tullius kaj tra lokoj jam pli malplenaj atingis la vojon Nomentanan, poste, direktinte sin dekstren al la Salaria, troviĝis inter montetoj plenaj de sabloprenejoj, kaj ialoke de tomboj. Intertempe iĝis tute mallume, kaj ĉar la luno ankoraŭ ne leviĝis, estus al ili sufiĉe malfacile trovi la vojon, se, kiel antaŭvidis Chilo, ne montrus ĝin la kristanoj mem. Efektive, dekstre, maldekstre kaj antaŭe oni vidis malhelajn figurojn, singarde rapidantajn al la sablaj kavegoj. Kelkaj el tiuj homoj portis lanternojn, kovrante ilin tamen laŭeble per la manteloj; aliaj, pli bone konantaj la vojon, iris en mallumo. La ekzercitaj okuloj de Vinicius distingis laŭ la movoj pli junajn virojn de maljunuloj, trenantaj sin kun helpo de bastonoj, kaj de virinoj, zorgeme envolvitaj en longaj stolæ. Maloftaj pasantoj kaj kamparanoj, reveturantaj el la urbo, konsideris videble tiujn noktajn migrantojn kiel laboristojn, rapidantajn al la sablejoj, aŭ kiel enterigajn korporaciojn, kies membroj iafoje aranĝadis inter si agapojn en nokto. Laŭgrade tamen, kiel la juna patricio kaj liaj kunuloj antaŭeniĝadis, ĉirkaŭe flagris ĉiam pli multaj lanternoj kaj grandiĝadis la nombro de la personoj. Kelkaj el ili kantis per mallaŭtaj voĉoj kantojn, kiuj ŝajnis al Vinicius kvazaŭ plenaj de sopiro.

Iafoje atingis lian orelon apartaj vortoj aŭ frazoj, kiel ekzemple: «Leviĝu vi, kiu dormas» aŭ «Leviĝu el mortintoj», alifoje la nomo de Kristo ripetiĝadis en la buŝoj de la viroj kaj virinoj. Sed Vinicius malmulte atentis la vortojn, ĉar lian kapon trakuris la penso, ke eble iu el tiuj malhelaj figuroj estas Ligia. Kelkaj, preterpasante proksime, diris: «Paco kun vi!» aŭ «Gloro al Kristo!» kaj fine regis maltrankvilo kaj lia

koro ekbatis pli forte, ĉar ŝajnis al li, ke li aŭdas la voĉon de Ligia. Similaj figuroj aŭ similaj movoj erarigadis lin en la mallumo ĉiumomente, kaj nur konvinkiĝinte kelkfoje pri sia eraro, li komencis ne fidi al la okuloj.

La vojo ŝajnis al li tamen longa. La ĉirkaŭaĵon li konis bone, sed en la mallumo li ne povis tie orientiĝi. Ĉiumomente ili trafadis jen iajn mallongajn pasejojn, jen partojn de muroj, jen iajn konstruaĵojn, kiujn li ne memoris apud la urbo. Fine la rando de la luno aperis el super amasiĝintaj nuboj kaj lumigis la ĉirkaŭaĵon pli bone ol la flagrantaj lanternoj. Io komencis fine brili de malproksime, kvazaŭ fajro aŭ flamo de torĉo. Vinicius klinis sin al Chilo kaj demandis, ĉu tio estas Ostriano. Chilo, kiun la nokto, la malproksimeco de la urbo kaj tiuj figuroj, similaj al fantomoj, videble forte impresis, respondis per iom necerta voĉo:

— Mi ne scias, sinjoro, neniam mi estis en Ostriano. Sed ili povus glori Kriston ie pli proksime al la urbo.

Kaj post momento, sentante la bezonon paroli kaj plifortigi sian kuraĝon, li aldonis:

— Ili kunvenas kiel rabistoj, kaj tamen ne estas al ili permesite mortigi, se nur tiu ligo ne trompis min malinde.

Sed Viniciuson, kiu pensis pri Ligia, ankaŭ mirigis tiu singardemo kaj sekreteco, kun kiu ŝiaj samkonfesantoj kunvenis por aŭskulti sian ĉefpastron, li do diris:

— Kiel ĉiuj religioj, ankaŭ tiu ĉi havas inter ni siajn simpatiulojn, sed la kristanoj estas ja juda sekto. Kial ili kunvenas ĉi tie, se en Transtibro staras judaj temploj, kie en plenluma tago la judoj faras oferdonojn?

— Ne, sinjoro. La judoj estas ĝuste iliaj plej grandaj malamikoj. Oni diris al mi, ke jam antaŭ la hodiaŭa cezaro

okazis preskaŭ milito inter la judoj kaj ili. La cezaron Claudiuson tiel tedis tiuj maltrankviloj, ke li ekzilis ĉiujn judojn, nun tamen la edikto estas nuligita. Sed la kristanoj kaŝas sin de la judoj kaj de la popolo, kiu, kiel vi scias, atribuas al ili krimojn kaj malamegas ilin.

Dum ia tempo ili iris en silento, post kio Chilo, kies timo kreskis videble samgrade kiel ili malproksimiĝadis de la urbo, diris:

— Revenante de Euricius, mi pruntis ĉe unu barbiro perukon kaj metis en la nazon du grajnojn de fabo. Ili ne devus min rekoni. Kaj se ili eĉ rekonos, ili min ne mortigos. Ili ne estas malbonaj homoj! Ili eĉ estas tre honestaj homoj, kiujn mi amas kaj estimas.

— Ne favorigu ilin al vi antaŭtempe per laŭdoj, — respondis Vinicius.

Ili eniris nun mallarĝan fosaĵon, fermitan deflanke kvazaŭ per du remparoj, kiujn unuloke transsaltis akvedukto. La luno elŝovis sin dume de post la nuboj kaj ĉe la fino de la fosaĵo ili ekvidis muron, abunde kovritan de hederoj, arĝente brilantaj en la lunlumo. Tio estis Ostriano.

La koro de Vinicius ekbatis pli vive. Ĉe la pordego du fosistoj forprenadis la signojn. Post momento Vinicius kaj liaj kunuloj troviĝis en spaco sufiĉe vasta, fermita de ĉiuj flankoj de muro. Kelkloke staris tie apartaj monumentoj, kaj en la mezo oni vidis la ostan enterigejon, aŭ kripton, kuŝantan per sia suba parto sub la tersupraĵo, en kiu estis la tomboj; antaŭ la eniro en la kripton plaŭdis fontano. Estis tamen evidente, ke tre granda nombro da personoj ne povus lokiĝi en la enterigejo mem, Vinicius do facile divenis, ke la rito okazos sub la libera ĉielo, en la korto, kie baldaŭ kunvenis tre multenombra amaso. Kien nur la okulo povis atingi, lanterno

flagris apud lanterno, kaj multaj el la venintoj tute ne havis lumon. Krom kelkaj kapoj ĉiuj, ĉu timante perfidulojn, aŭ malvarmon, restis kapuĉkovritaj kaj la juna patricio kun maltrankvilo pensis, ke se ili restos tiel ĝis la fino, tiam en tiu amaso, ĉe tiu malforta lumo, neeble estos por li rekoni Ligian.

Sed subite ĉe la kripto oni bruligis kelkajn peĉtorĉojn, kiujn oni kunmetis en malgrandan ŝtiparon. Iĝis pli lume. La amaso komencis post momento kanti, unue mallaŭte, poste pli laŭte, ian strangan himnon. Vinicius neniam en la vivo aŭdis similan kanton. Tiu sama sopiro, kiu jam frapis lian atenton en la kantoj duonvoĉe sonigataj de unuopaj homoj envoje al la tombejo, reaŭdiĝis ankaŭ nun en tiu himno, nur multe pli klare kaj pli forte, ĝis fine ĝi iĝis tiel korskua kaj grandega, kvazaŭ kune kun la homoj komencus sopiri tiu tuta tombejo, la montetoj, fosaĵoj kaj ĉirkaŭaĵo. Povis ŝajni ĉe tio, ke estas en ĝi ia vokado en nokto, ia humila peto pri savo en vojperdo kaj mallumo. La kapoj, levitaj supren, ŝajnis vidi iun malproksime, alte, kaj la manoj — alvoki, ke li venu malsupren. Kiomfoje la kanto eksilentis, sekvis kvazaŭ momento de atendo, tiel korskua, ke eĉ Vinicius kaj liaj kunuloj malgraŭvole rigardis al la steloj, kvazaŭ timante, ke okazos io eksterordinara kaj ke vere iu malsuprenvenos. Vinicius en Malgranda Azio, en Egipto kaj en Romo mem vidis multegajn diversajn templojn, ekkonis multegajn religiojn kaj aŭdis multegajn kantojn, nur ĉi tie li tamen ekvidis unuafoje homojn, alvokantajn sian dion per kanto ne tial, ke ili volis plenumi per tio iun fiksitan riton, sed el la koro, el tia vera sopiro al li, kian povas havi infanoj al sia patro aŭ patrino. Oni devus esti blinda por ne rimarki, ke tiuj homoj ne nur adoris sian Dion, sed ankaŭ amis lin tutanime, kaj tion Vinicius vidis ĝis nun en neniu lando, en neniuj ritoj, en neniu templo, ĉar en Romo kaj en Grekujo tiuj, kiuj observis ankoraŭ la kulton al la dioj, faris tion por sekurigi al

si ilian helpon, aŭ pro timo, sed al neniu eĉ venis en la kapon, ke oni povus ilin ami.

Kvankam lia penso estis okupita pri Ligia kaj serĉado de ŝi meze de la amaso absorbis lian atenton, li ne povis tamen ne vidi tiujn strangajn kaj eksterordinarajn aferojn, kiuj okazis ĉirkaŭ li. Dume oni alĵetis kelkajn torĉojn al la fajro, kiu verŝis ruĝan lumon sur la tombejon, malfortigante la briladon de la lanternoj, kaj en tiu sama momento el la enterigejo eliris maljunulo, vestita per mantelo kun kapuĉo, sed kun malkovrita kapo, kaj surpaŝis ŝtonon, kuŝantan proksime al la ŝtiparo.

La amaso ekbalancis sin je lia vido. Voĉoj apud Vinicius komencis flustri: «Petrus! Petrus!» Kelkaj surgenuiĝis, aliaj etendis al li la brakojn. Sekvis silento tiel profunda, ke oni aŭdis ĉiun karbopeceton, falantan de la torĉoj, malproksiman radbruon de la Nomentana vojo kaj murmuradon de vento en kelkaj pinioj, kreskantaj apud la tombejo.

Chilo klinis sin al Vinicius kaj flustris:

— Jen li! La unua disĉiplo de Kristo, la fiŝkaptisto!

La maljunulo levis supren la manon kaj per signo de kruco benis la kunvenintojn, kiuj tiufoje falis sur la genuojn. La kunuloj de Vinicius kaj li mem, ne volante sin perfidi, sekvis la ekzemplon de la aliaj. La juna viro komence ne povis konsciigi al si siajn impresojn, ĉar ŝajnis al li, ke tiu figuro, kiun li vidis antaŭ si, estas kaj sufiĉe simpla kaj eksterordinara, kaj plie, ke tiu eksterordinareco venas ĝuste el ĝia simpleco. La maljunulo havis nek mitron sur la kapo, nek kverkfolian kronon ĉirkaŭ la tempioj, nek palmon en la mano, nek oran tabulon sur la brusto, nek veston stelbroditan aŭ blankan, unuvorte neniun el tiuj insignoj,

kiujn portadis pastroj orientaj, egiptaj, grekaj, aŭ romaj. Kaj denove frapis Viniciuson tiu sama diferenco, kiun li sentis, aŭskultante la kristanajn kantojn, ĉar ankaŭ tiu «fiŝkaptisto» ekŝajnis al li ne iu ĉefpastro, lerta en ceremonioj, sed kvazaŭ simpla, aĝa kaj treege respektinda atestanto, kiu venas de malproksime por rakonti pri iu vero, kiun li vidis, kiun li tuŝis, kiun li ekkredis, kiel oni kredas evidentaĵon, kaj ekamis ĝuste pro tio, ke li ekkredis. Estis ankaŭ en lia vizaĝo tia forto de konvinko, kian posedas la vero mem. Kaj Vinicius, kiu, estante skeptikulo, ne volis subiĝi al lia ĉarmo, subiĝis tamen al ia febra scivolo, kio do elfluos el la buŝo de tiu kunulo de la mistera «Chrestus» kaj kia estas tiu instruo, kiun konfesas Ligia kaj Pomponia Græcina.

Dume Petro komencis paroli kaj parolis unue kiel patro, kiu admonas siajn infanojn kaj instruas, kiel ili devas vivi. Li ordonis al ili, ke ili rezignu luksojn kaj voluptojn, ke aliflanke ili amu malriĉecon, ĉastajn morojn, veron, ke ili elportadu pacience maljustaĵojn kaj persekutojn faratajn al ili, obeu siajn estrojn kaj ĉefulojn, gardu sin de perfido, hipokriteco kaj klaĉemo, kaj fine, ke ili donu ekzemplon tiel unu al alia inter si, kiel eĉ al la idolanoj. Viniciuson, por kiu estis bona ĉio, kio povus revenigi al li Ligian, kaj malbona ĉio, kio starus inter ili kiel baro, ofendis kaj kolerigis kelkaj el tiuj konsiloj, ĉar ŝajnis al li, ke rekomendante ĉastecon kaj batalon kontraŭ la voluptodeziroj, tiu maljunulo kuraĝas per la samo ne nur mallaŭdi lian amon, sed malinklinigas Ligian de li kaj konfirmas ŝin en la kontraŭstaro. Li ekkomprenis, ke se ŝi ĉeestas inter la kunvenintoj, se ŝi aŭskultas tiujn vortojn kaj prenas, ilin en la koron, ŝi devas en tiu momento pensi pri li kiel pri malamiko de ĉi tiu instruo kaj malnoblulo. Ĉe tiu penso kaptis lin kolero: «Kion do novan mi aŭdis,» li diris al si. «Tio ĉi estas do tiu nekonata instruo? Ĉiu tion scias, ĉiu tion aŭdis. Malriĉecon kaj limigon de la bezonoj rekomendas ja ankaŭ la cinikoj, virton rekomendis ja ankaŭ Sokrato, kiel aferon malnovan, sed bonan; ja iu ajn stoiko,

eĉ tia Seneca, kiu havas kvincent citronlignajn tablojn, gloras moderecon, rekomendas veramon, paciencon en malbonsorto, firmecon en malfeliĉo, kaj ĉio tio estas jam kvazaŭ longe kuŝinta greno, kiun musoj manĝas, sed kiun homoj jam ne volas manĝi, ĉar pro malnoveco ĝi odoras ŝimon.» Kaj krom kolero li spertis ankaŭ senton de disreviĝo, ĉar li esperis malkovron de iaj nekonataj, sorĉaj misteroj kaj kredis almenaŭ, ke li aŭdos iun retoron, mirigantan per sia elokventeco, dume li aŭdis sole vortojn treege simplajn, senigitajn de ĉiaj ornamoj. Mirigis lin nur tiu silento kaj tiu profunda atento, kun kiu la amaso aŭskultis. Sed la maljunulo parolis plue al tiuj homoj, ensorĉitaj per liaj vortoj, ke ili devas esti bonaj, humilaj, justaj, malriĉaj kaj puraj, ne por havi tranvilon dum la vivo, sed por post la morto vivi eterne en Kristo, en tia ĝojo, en tia gloro, florado kaj feliĉo, kiujn neniam iu atingis sur la tero. Kaj nun Vinicius, kvankam malamike agordita antaŭ momento, ne povis ne rimarki, ke tamen estas diferenco inter la instruo de la maljunulo kaj tio, kion diris la cinikoj, stoikoj aŭ aliaj filozofoj, ĉar tiuj rekomendis bonon kaj virton kiel aferon prudentan kaj sole praktikan en la vivo, dum li promesis por tio senmortecon, kaj ne ian senvaloran senmortecon sub la tero, en enuo, vanteco kaj malpleno, sed grandiozan, egalan preskaŭ al la stato de la dioj. Li parolis pri tio, krome, kiel pri afero tute certa, do kontraŭ tia kredo la valoro de virto iĝis simple senlima, kaj la sortobatoj de la vivo prezentis sin kiel io senkompare malgrava, ĉar suferi dum momento por senmezura feliĉo estas tute alia afero ol suferi nur tial, ke tia estas la ordo de la naturo. Sed la maljunulo parolis plu, ke virton kaj veron oni devas ami pro ili mem, ĉar la plej alta bono kaj pratempa virto estas Dio, kiu do ilin amas, tiu amas Dion kaj pro tio mem iĝas Lia amata infano. Vinicius ne komprenis tion bone, li sciis tamen jam antaŭe el la vortoj, kiujn Pomponia Græcina diris al Petronius, ke tiu Dio estas laŭ la konviko de la kristanoj unu kaj ĉiopova, kiam do nun li aŭdis ankoraŭ, ke Li estas ĉiobono kaj ĉiovero, li pensis

malgraŭvole, ke kontraŭ tia Demiurgo Jovo, Saturno, Apolono, Junono, Vesto kaj Venuso aspektus kiel iu aĉa bando, en kiu misagas ĉiuj kune kaj ĉiu aparte. Sed plej granda mirego posedis la junan viron, kiam la maljunulo komencis instrui, ke Dio estas ankaŭ ĉioamo, kiu do amas la homojn, tiu plenumas Lian plej altan ordonon. Ne sufiĉas tamen ami la homojn de sia nacio, ĉar Dio-homo por ĉiuj verŝis sian sangon kaj inter la idolanoj trovis jam tiajn siajn elektitojn, kiel Cornelius la centuriestro, kaj ke ne sufiĉas ami tiujn, kiuj bonfaras al ni, ĉar Kristo pardonis eĉ al la judoj, kiuj transdonis Lin je morto, kaj al la romiaj soldatoj, kiuj alnajlis Lin al la kruco, oni devas do al tiuj, kiuj agas al ni maljuste, ne nur pardoni, sed ami ilin kaj pagi al ili bonon por malbono; kaj ne sufiĉas ami bonulojn, sed oni devas ami ankaŭ malbonulojn, ĉar nur per amo oni povas elradikigi el ili la malbonon. Chilo ĉe tiuj vortoj pensis, ke lia laboro estas vane perdita kaj ke Ursus neniam en la vivo kuraĝos mortigi Glaucuson, nek en tiu ĉi nokto, nek en iu alia. Li tamen tuj konsolis sin per alia konkludo, eltirita el la instruoj de la maljunulo: nome, ke ankaŭ Glaucus ne mortigos lin, se li eĉ lin malkovros kaj rekonos. Vinicius ne pensis jam tamen, ke en la vortoj de la maljunulo estas nenio nova, sed kun mirego demandis sin mem: kia Dio tio estas? Kia instruo tio estas? Kia popolo? Ĉio, kion li aŭdis, ne povis simple eniri lian kapon. Tio estis por li ia senekzempla noveco de ideoj. Li sentis, ke se li, ekzemple, volus sekvi ĉi tiun instruon, li devus meti sur oferŝtiparon sian pensmanieron, kutimojn, karakteron, sian tutan ĝisnunan naturon, ĉion tion bruligi en cindron kaj plenigi sin per ia tute alia vivo kaj per tute nova animo. La instruo, kiu ordonis al li ami la partojn, sirianojn, grekojn, egiptanojn, gaŭlojn kaj britojn, pardoni malamikojn, pagi al ili bonon por malbono kaj ami ilin, ŝajnis al li freneza, sed samtempe li havis la senton, ke tamen en ĝia frenezeco mem estas io pli potenca ol en ĉiuj ĝisnunaj filozofioj. Li kredis, ke pro sia frenezeco ĝi estas neplenumebla, kaj pro la neplenumebleco — dia. Li malakceptis ĝin en la animo,

sed sentis, ke disiras de ĝi, kvazaŭ de herbejo plena de floroj, ia kapturna odoro, kiun foje enspirinte, oni devas, kiel en la lando de la lotofagoj, forgesi ĉion alian kaj nur al ĝi sopiri. Ŝajnis al li, ke estas en ĝi nenio reala kaj samtempe, ke la realeco estas kontraŭ ĝi io tiel vanta, ke ne valoras haltigi ĉe ĝi la penson. Ekĉirkaŭis lin iaj spacoj, kiujn li ne antaŭdivenis, iaj gigantaĵoj, iaj nuboj. Tiu tombejo komencis lin impresi kiel kunvenejo de frenezuloj, sed ankaŭ kiel loko mistera kaj terura, kie, kvazaŭ sur iu mistika kuŝejo, naskiĝas io, kio ĝis nun ne ekzistis en la mondo. Li rekonsciigis al si ĉion, kion de la unua momento la maljunulo parolis pri la vivo, vero, amo, Dio, kaj liaj pensoj blindiĝis de brilo, kiel okuloj blindiĝas de fulmoj, senĉese sekvantaj unu alian. Kiel ordinare homoj, kies vivo ŝanĝiĝis en unu pasion, li pensis pri ĉio tio tra sia amo al Ligia, kaj ĉe la lumo de tiuj briloj li vidis klare unu aferon: ke se Ligia ĉeestas en la tombejo, se ŝi konfesas tiun ĉi instruon, aŭskultas kaj sentas, neniam en la vivo ŝi iĝos lia amatino.

La unuan fojon de la tempo, kiam li ekvidis ŝin ĉe la Aulusoj, Vinicius sentis, ke se li eĉ nun ŝin reakiros, eĉ tiam li ŝin ne reakiros. Nenio simila venis ĝis nun en lian kapon, kaj en tiu momento li ne povis tion konsciigi al si, ĉar ĝi estis ne tiel klara kompreno, kiel malklara sento de iu neriparebla perdo kaj de iu malfeliĉo. Naskiĝis en li maltrankvilo, kiu tuj ŝanĝis sin en uraganon de kolero, kontraŭ la kristanoj ĝenerale, kaj kontraŭ la maljunulo speciale. Tiu fiŝkaptisto, kiun unuarigarde li konsideris kiel simplulon, inspiris nun al li preskaŭ timon kaj ŝajnis al li esti ia mistera fato, decidanta senindulge kaj samtempe tragike pri lia sorto.

Fosisto denove almetis nerimarkeble kelkajn torĉojn al la fajro, la vento ĉesis murmuri en la pinioj, la flamo levis sin, rekte, en maldika kojno, al la steloj, brilantaj sur la belvetera ĉielo, kaj la maljunulo, rememorinte la morton de Kristo, komencis paroli nur pri Li. Ĉiu haltigis la spiron en la brusto

kaj la silento iĝis ankoraŭ pli granda ol antaŭe, tia, ke oni povis preskaŭ aŭdi la batadon de la koroj. Tiu homo vidis! Kaj li rakontis, kiel tiu, al kiu ĉiu momento tiel fiksiĝis en la memoro, ke, fermante la okulojn, li ankoraŭ vidas. Li rakontis do, kiel, veninte de la Kruco, li sidis kun Johano dum du tagoj kaj du noktoj en la ĝardeno, kiel ili restis tie ne dormante, ne manĝante, en doloro, timo, ĉagreno, tenante siajn kapojn per la manoj kaj pensante, ke Li mortis. Oh, aĤ! Kiel dolore estis! Kiel dolore! Jam la tria tago ekmatenis kaj la tagiĝo blankigis la urbajn murojn, kaj li kun Johano sidis tiel ĉe muro, senkonsilaj kaj senesperaj. Se nur dormo iafoje ilin kaptis (ĉar ankaŭ la nokton antaŭ la krucumo ili pasigis sendorme), tuj ili vekiĝis kaj komencis denove lamenti. Kaj apenaŭ la suno leviĝis, enkuris Mario el Magdalo, senspire; kun disligitaj haroj kaj kun la krio: «Oni prenis la Sinjoron!» Kaj ili, ekaŭdinte tion, levis sin kaj ekkuris al la loko. Sed Johano, homo malpli aĝa, alkuris unua, ekvidis la tombon malplena kaj ne kuraĝis eniri. Nur kiam ili estis triope ĉe la eniro, li, kiu tion rakontas al ili, eniris, ekvidis sur la ŝtono la viŝtukon kaj la tolaĵojn, sed la korpon li ne trovis.

Do timo ilin ekregis, ĉar ili pensis, ke la pastroj forkaptis Kriston, kaj ambaŭ revenis hejmen en ankoraŭ pli granda aflikto. Poste alvenis aliaj disĉiploj kaj lamentis, jen ĉiuj kune, por ke pli facile aŭdu ilin la Sinjoro de Armeoj, jen laŭvice. La spirito en ili duonmortis, ĉar ili esperis, ke la Majstro elaĉetos Izraelon, sed jen estis la tria tago, de kiam Li mortis, do ili ne komprenis, kial la Patro forlasis la Filon, kaj ili preferus ne vidi la tagon kaj morti, tiel peza estis la ŝarĝo.

La rememoro pri tiuj teruraj momentoj ankoraŭ nun elpremis el la okuloj de la maljunulo du larmojn, kiujn oni bone vidis ĉe la lumo de la fajro, gutantajn de la griza barbo. Lia maljuna kapo, nudigita de haroj, komencis tremi, kaj la voĉo morthaltis en lia brusto. Vinicius diris al si interne: «Tiu ĉi

homo parolas veron kaj ploras pro ĝi,» kaj la simplakorajn aŭskultantojn ankaŭ kortuŝo kaptis je la gorĝoj. Ili aŭdis jam plurfoje pri la krucumo de Kristo kaj sciis, ke ĝojo sekvos la malĝojon, sed, ĉar tion rakontis la apostolo, kiu vidis, tial sub la impreso ili plektis la manojn, plorĝemante, aŭ batis la brustojn.

Sed iom post iom ili trankviliĝis, ĉar la deziro aŭskulti plu venkis. La maljunulo duonfermis la okulojn, kvazaŭ volante pli bone vidi en la animo la malproksimajn aferojn, kaj daŭrigis:

«Dum ili tiel lamentis, denove enkuris Mario el Magdalo, vokante, ke ŝi vidis la Sinjoron. Ne povante pro grandega brilo rekoni Lin, ŝi pensis, ke tio estas ĝardenisto, sed Li diris: „Mario!" Tiam ŝi ekkriis: „Rabbonim!" kaj falis al Liaj piedoj; Li ordonis al ŝi iri al la disĉiploj, kaj poste malaperis. Sed ili, la disĉiploj, ne kredis al ŝi, kaj kiam ŝi ploris, iuj admonis ŝin, pensante, ke ŝia menso difektiĝis pro la ĉagreno, ĉar ŝi ankaŭ diris, ke ŝi vidis en la tombo anĝelojn, dum ili, alkurinte duafoje, vidis la tombon malplena. — Poste vespere alvenis Kleofaso, kiu kune kun la aliaj iris en Emauson, kaj ili revenis rapide, dirante: „Vere, la Sinjoro leviĝis el mortintoj". Kaj ili komencis kontraŭparoli unu la alian ĉe la fermita pordo, timante la judojn. Subite Li ekstaris inter ili, kvankam ne knaris la pordo, kaj kiam ili rigidiĝis, Li diris al ili: „Paco kun vi!" Kaj mi vidis Lin, kiel vidis Lin ĉiuj, kaj Li estis kiel lumo kaj kiel feliĉo de niaj koroj, ĉar ni ekkredis, ke Li leviĝis el mortintoj kaj ke maroj sekiĝos, montoj ŝanĝos sin en polvon, sed Lia gloro ne pasos».

«Kaj post ok tagoj Tomaso Didimo metis la fingrojn en Liajn vundojn, tuŝis Lian flankon, kaj poste falis al Liaj piedoj, vokante: „Mia Sinjoro kaj mia Dio!", al kio Li respondis: „Ĉar vi ekvidis min, vi ekkredis. Benitaj estas tiuj, kiuj ne vidis,

kaj tamen ekkredis“. Kaj ni aŭdis ĉi tiujn vortojn kaj niaj okuloj rigardis Lin, ĉar Li estis inter ni».

Vinicius aŭskultis kaj okazis kun li io stranga. Li forgesis momente, kie li estas, li komencis perdi la senton de realeco, mezurkapablon, juĝon. Li staris kontraŭ du neeblaĵoj. Li ne povis kredi tion, kion diris la maljunulo, kaj sentis, ke oni devus esti ja blinda kaj malkonfesi la propran prudenton por supozi, ke tiu homo, kiu diris: «Mi vidis», mensogis. Estis io en lia kortuŝo, en liaj larmoj, en lia tuta sinteno kaj en la detaloj de la okazoj, kiujn li rakontis, kio faris ĉian suspekton ne ebla. Al Vinicius ŝajnis kelkmomente, ke li sonĝas. Sed ĉirkaŭe li vidis silentan amason, la fulgodoro de la lanternoj atingis lian nazon; kelkan distancon de li flamis la torĉoj kaj apude, sur la ŝtono, staris la maljuna homo, proksima al tombo, kun iom tremanta kapo, kiu, atestante per siaj vortoj, ripetis: «Mi vidis!»

Kaj li rakontis al ili ĉion pluan, ĝis la ĉieleniro. Iafoje li ripozis, ĉar li parolis tre detale, sed oni sentis, ke ĉiu plej eta detalo tiel gravuriĝis en lia memoro kiel sur ŝtono. Tiujn, kiuj lin aŭskultis, ekregis ekstazo. Ili forĵetis la kapuĉojn de la kapoj por aŭdi pli bone kaj por preterlasi neniun el tiuj vortoj, kiuj estis por ili netakseblaj. Ŝajnis al ili, ke iu superhoma forto transportas ilin en Galileon, ke ili paŝas kune kun la disĉiploj en la tieaj boskoj kaj ĉe la akvobordoj, ĉe tiu ĉi tombejo ŝanĝas sin en la Tiberiadan lagon, kaj sur la bordo, en matena nebulo, staras Kristo, kiel Li staris tiam, kiam Johano, rigardante el la boateto, diris: «Jen la Sinjoro!» kaj Petro ĵetis sin naĝe, por pli rapide atingi la amatajn piedojn. En la vizaĝoj oni vidis ravitecon sen limoj kaj forgeson pri la vivo kaj feliĉon kaj senmezuran amon. Videble estis, ke dum la longa rakontado de Petro kelkaj havis viziojn, kaj kiam li komencis rakonti, kiel en la momento de la Ĉieleniro nubetoj komencis ŝovi sin sub la piedojn de la Savinto kaj kovri Lin kaj kaŝi antaŭ la okuloj de

la apostoloj, ĉiuj kapoj levis sin malgraŭvole al la ĉielo kaj sekvis momento kvazaŭ de atendo, kvazaŭ tiuj homoj esperus ekvidi Lin ankoraŭ, kvazaŭ ili esperus, ke Li malsuprenvenos reen el la ĉielaj kampoj por vidi, kiel la maljuna apostolo paŝtas la ŝafojn konfiditajn al li, kaj beni lin kaj lian ŝafaron.

Kaj por tiuj homoj ne ekzistis ĉi-momente Romo, ne ekzistis la furioza cezaro, ne ekzistis temploj, dioj, idolanoj, ekzistis nur Kristo, kiu plenigis la teron, la maron, la ĉielon, la mondon.

En malproksimaj domoj, disĵetitaj laŭlonge de Via Nomentana, kokoj komencis krii, anoncante noktomezon. En tiu momento Chilo ektiris Viniciuson je la rando de lia mantelo kaj ekflustris:

— Sinjoro, tie, proksime al la maljunulo, mi vidas Urbanon, kaj apud li iun fraŭlinon.

Vinicius rekonsciiĝis kvazaŭ de dormo kaj, turninte sin en la direkton montratan de la greko, ekvidis Ligian.

Ĉapitro XXI

Ĉiu guto de la sango ektremis en la juna patricio je ŝia vido. Li forgesis pri la amaso, pri la maljunulo, pri la propra miro pro tiuj nekompreneblaj aferoj, kiujn li aŭdis, kaj vidis antaŭ si nur ŝin solan. Jen fine post la tuta penado, post la longaj tagoj de maltrankvilo, baraktado, ĉagrenoj, li retrovis ŝin! Unuafoje en la vivo li spertis, ke ĝojo povas ataki la bruston, kiel sovaĝa besto, kaj premi ĝin ĝis perdo de la spiro. Li, kiu ĝis nun kredis, ke Fortuno havas kvazaŭ la devon plenumadi ĉiujn liajn dezirojn, nun apenaŭ kredis al la propraj okuloj kaj al la propra feliĉo. Se tiu nekredo ne detenus lin, lia ekscitema naturo povus puŝi lin al iu malprudenta paŝo, sed li volis antaŭe konvinkiĝi, ĉu tio ne estas daŭrigo de tiuj mirakloj, kiuj plenigis lian kapon, kaj ĉu li ne sonĝas. Sed tio estis senduba: li vidis Ligian kaj apartigis lin de ŝi distanco de apenaŭ dekkelkaj paŝoj. Ŝi staris en plena lumo, do li povis ĝui ŝian vidon, kiom li nur volis. La kapuĉo deŝoviĝis de ŝia kapo kaj malordigis la harojn; ŝia buŝo estis iom malfermita, la okuloj levitaj al la apostolo, la vizaĝo aŭdosorĉita kaj ravita. En mantelo el malhela lano, ŝi estis vestita kiel knabino el la popolo, Vinicius tamen neniam vidis ŝin pli belega, kaj malgraŭ la tuta penskonfuzo, kiu estiĝis en li, frapis lin kontraste al tiu preskaŭ sklava vesto la nobleco de ŝia mirinda, patricia vizaĝo. Amo trakuris lin kiel fajro, amo grandega, miksita kun ia stranga sento de sopiro, adoro, kulto kaj pasio. Li sentis volupton, kiun kaŭzis al li la vido mem de ŝi, kaj ĝuis ĝin, kvazaŭ refreŝigan akvon post longa soifado. Starante apud la grandega ligo, ŝi ŝajnis al li pli malgranda ol ŝi estis antaŭe, preskaŭ infano; li rimarkis ankaŭ, ke ŝi pli maldikiĝis. Ŝia vizaĝo estis preskaŭ travidebla; ŝi impresis lin kiel floro kaj animo. Sed tiom pli li deziris ekposedi tiun estaĵon, tiel diferencan de ĉiuj virinoj, kiujn li vidis aŭ posedis en Oriento kaj en Romo. Li sentis, ke

li fordonus por ŝi ilin ĉiujn, kaj aldone al ili Romon kaj la mondon.

Li rigardus ŝin plue, ĝis senkonsciiĝo, se Chilo ne ektirus lin je la rando de la mantelo, timante, ke Vinicius faros ion, kio povus ilin endanĝerigi. La kristanoj dume komencis preĝi kaj kanti. Post momento ektondris «Maranatha»[62], kaj poste la granda apostolo komencis bapti per la fontana akvo tiujn, kiujn presbiteroj prezentis kiel preparitajn por akcepti la bapton. Al Vinicius ŝajnis, ke tiu nokto neniam finiĝos. Li volis nun plej baldaŭ sekvi Ligian kaj kapti ŝin envoje aŭ el ŝia loĝejo.

Fine kelkaj komencis forlasi la tombejon. Chilo tiam flustris:

— Ni eliru, sinjoro, antaŭ la pordegon, ĉar ni ne deprenis la kapuĉojn kaj oni rigardas nin.

Tiel estis efektive. Kiam dum la parolado de la apostolo ĉiuj forĵetis la kapuĉojn por pli bone aŭdi, ili ne sekvis la ĝeneralan ekzemplon. La konsilo de Chilo prezentiĝis al li kiel prudenta. Starante ĉe la pordego, ili povis atenti ĉiujn elirantojn, kaj Ursuson ne estis malfacile rekoni laŭ lia kresko kaj figuro.

— Ni sekvu ilin, — diris Chilo, — kaj vidu, en kiun domon ili eniros, kaj morgaŭ, aŭ pli ĝuste, jam hodiaŭ, vi ĉirkaŭigos, sinjoro, ĉiujn enirejojn de la domo per sklavoj kaj forprenos ŝin.

— Ne! — diris Vinicius.

— Kion vi volas fari, sinjoro?

— Ni eniros post ŝi la domon kaj forkaptos ŝin senprokraste: vi ja konsentis tion, Croto?

— Jes, — diris la gladiatormajstro, — kaj mi donas min mem kiel sklavon al vi, sinjoro, se mi ne rompos la sakron al tiu bubalo, kiu ŝin gardas.

Sed Chilo komencis malkonsili kaj petegi ilin je ĉiuj dioj, ke ili tion ne faru. Croto ja devis esti prenita nur por defendo, por la okazo, se oni ilin rekonus, ne por forkapti la fraŭlinon. Prenante ŝin nur duope, ili riskos morton kaj, plie, povas ellasi ŝin el la manoj, post kio ŝi kaŝos sin en alian lokon aŭ forlasos Romon. Kaj kion ili faros? Kial ne agi sekure, kial elmeti sin mem al pereo kaj la tutan entreprenon al malcerteco de la sukceso?

Vinicius, kvankam li detenis sin kun plej granda fortostreĉo, por tuj en la tombejo ne kapti Ligian en la brakojn, sentis tamen, ke la greko estas prava, kaj li sekvus liajn konsilojn, se ne enmiksus sin Croto, kiu timis pri sia rekompenco.

— Sinjoro, ordonu silenti al ĉi tiu maljuna sentaŭgulo, — li diris, — aŭ permesu al mi mallevi la pugnon sur lian kapon. Foje en Buksento, kien min venigis al cirkludoj Lucius Saturninus, atakis min en gastejo sep ebriaj gladiatoroj, kaj neniu restis sen rompitaj ostoj. Mi ne diras, ke ni forkaptu la fraŭlinon nun, ĉar ili povus ĵeti ŝtonojn sub niajn piedojn, sed kiam ŝi foje estos hejme, mi forkaptos ŝin kaj portos, kien vi volas.

Vinicius ekĝojis, aŭdante tiujn vortojn, kaj diris:

— Tiel okazu, je Herkulo! Morgaŭ ni povus hazarde ne trovi ŝin hejme, kaj se ni alarmus ilin, ili forkondukus ŝin sendube.

— Tiu ligo ŝajnas al mi terure forta! — ekĝemis Chilo.

— Ne al vi oni ordonas teni liajn manojn, — respondis Croto.

Ili devis tamen longe ankoraŭ atendi, kaj kokoj komencis krii tagiĝon, antaŭ ol ili vidis Ursuson eliranta el la pordego, kaj kun li Ligian. Akompanis ilin kelkaj aliaj personoj. Al Chilo ŝajnis, ke li rekonas inter ili la grandan apostolon; apud li paŝis alia maljunulo, multe malpli altkreska, du nejunaj virinoj kaj knabo, kiu lumigis la vojon per lanterno. Post tiu ĉi areto iris amaso, nombranta proksimume ducent personojn. Vinicius, Chilo kaj Croto miksiĝis kun tiu amaso.

— Jes, sinjoro, — diris Chilo, — via fraŭlino trovas sin sub potenca gardo. Jen li estas kun ŝi, la granda apostolo! Ĉar vidu, kiel la homoj surgenuiĝas antaŭ li en la fronto.

La homoj efektive surgenuiĝadis, sed Vinicius ne rigardis ilin. Ne perdante eĉ por momento Ligian de antaŭ la okuloj, li pensis nur pri ŝia forkapto kaj, kutimiĝinte en militoj al ĉiaspecaj ruzoj, li preparis en la kapo la tutan planon de la forkapto. Li sentis, ke la paŝo, kiun li entreprenis, estis riska, sed li bone sciis, ke riskaj paŝoj ordinare sukcese finiĝas.

La vojo estis tamen longa, do en momentoj li pensis ankaŭ pri la abismoj, kiujn inter li kaj Ligia elfosis tiu stranga instruo, kiun ŝi mem konfesis. Li komprenis nun ĉion, kio okazis en la pasinteco, kaj komprenis, kial tio okazis. Li estis por tio sufiĉe penetrema. Jen li ĝis nun ne konis Ligian. Li vidis en ŝi la plej belan el ĉiuj knabinoj, al kiu ekflamis lia pasio, kaj nun li sciis, ke tiu instruo faris el ŝi estaĵon diferencan de aliaj virinoj, kaj ke la espero, ke ŝin ankaŭ allogos pasio, avido je riĉaĵoj, volupto, estas vana iluzio. Li ekkomprenis fine tion, kion li kune kun Petronius ne komprenis, ke tiu nova religio inokuladis en la animojn ion nekonatan al tiu ĉi mondo, en kiu li vivis, kaj ke Ligia, se ŝi eĉ lin amus, oferos pro li nenion el siaj kristanaj veroj; ke se ekzistas por ŝi volupto, ĝi estas tute alia ol tiu, kiun aspiris li kaj Petronius, kaj la kortego de la cezaro kaj la tuta Romo.

Ĉiu alia virino, kiun li konis, povus iĝi lia amatino, tiu ĉi kristanino povus esti nur viktimo.

Kaj pensante pri tio, li spertis brulan doloron kaj koleron, kaj sentis samtempe, ke tiu kolero estas senpova. Forkapti Ligian ŝajnis al li afero ebla kaj pri tio li estis preskaŭ certa, sed li estis same certa, ke kontraŭ tiu ilistruo li mem, lia braveco, lia potenco estas nenio kaj ke li nenion helpos kontraŭ ĝi. Li, romia armea tribunuso, konvinkita, ke tiu forto de glavo kaj pugno, kiu ekregis la mondon, regos ĝin eterne, unuafoje en la vivo ekvidis, ke ekster ĝi povas ekzisti ankoraŭ io alia, do kun mirego li demandis sin mem: kio tio estas? Kaj li ne sciis klare respondi al si, lian kapon nur trakuradis bildoj de la tombejo, de la kunveninta amaso kaj de Ligia, tutanime aŭdosorĉita de la vortoj de la maljunulo, rakontanta pri la sufero, morto kaj leviĝo el mortintoj de Dio-homo, kiu elaĉetis la mondon kaj promesis al ĝi feliĉon trans Stikso.

Kaj kiam li pensis pri tio, en lia kapo iĝadis ĥaoso.

Sed el tiu ĥaoso eligis lin plendado de Chilo, kiu komencis vei sian sorton: li ja estis dungita por trovi Ligian, kiun li, malgraŭ vivdanĝero, trovis kaj montris. Sed kion pli oni volas de li? Ĉu li interkonsentis ŝin forkapti, kaj kiu povus eĉ postuli ion similan de kriplulo, senigita de du fingroj, de homo maljuna, absorbita de meditado, scienco kaj virto? Kio okazos, se sinjoro tiel nobla kiel Vinicius suferos ian kontuzon, forkaptante la fraŭlinon? Sendube, la dioj devus ŝirmi siajn elektitojn, sed ĉu ne okazas iafoje tiaj aferoj, kvazaŭ la dioj ludus damojn, anstataŭ rigardi, kio fariĝas en la mondo? Fortuno, kiel oni scias, havas ligitajn okulojn, sekve ŝi ne vidas eĉ tage, kion do oni povas esperi de ŝi nokte? Okazu nur akcidento, tiu liga urso ĵetu sur Viniciuson muelŝtonon, barelon kun vino, aŭ, pli malbone, kun akvo, kaj kiu garantias, ĉu la mizeran Chilon, anstataŭ rekompenco,

ne trafos respondeco? Li, mizera saĝulo, ekamis ankaŭ la noblan Viniciuson, kiel Aristotelo Aleksandron Macedonan, kaj se almenaŭ la nobla Vinicius donus al li la monsakon, kiun antaŭ liaj okuloj li fiksis post la zono, elirante el la domo, li havus eblon, en okazo de malfeliĉo, tuj alvoki helpon aŭ pacigi la kristanojn mem. Ho! Kial ili ne volas aŭskulti la konsilojn de la maljunulo, kiujn diktas prudento kaj sperto?

Vinicius, aŭdinte tion, eligis la monsakon el post la zono kaj ĵetis ĝin inter la fingrojn de Chilo.

— Prenu kaj silentu.

La greko sentis, ke ĝi estis neordinare peza, kaj lia kuraĝo kreskis.

— Mia tuta espero estas en tio, — li diris, — ke Herkulo kaj Tezeo plenumis agojn eĉ pli malfacilajn, kaj kiu estas mia persona, plej intima amiko, Croto, se ne Herkulo? Vin, nobla sinjoro, mi ne nomas duondio, ĉar vi estas kompleta dio kaj ne forgesos ankaŭ plue pri via servisto, malriĉa sed fidela, kies bezonojn oni devas prizorgi de tempo al tempo, ĉar li mem, se li foje profundiĝas en librojn, tute pri nenio zorgas … Ne granda ĝardeno kaj dometo kun eĉ plej eta portiko, donanta ombron somere, estus io inda je tia donacanto. Dume mi admiros de malproksime viajn heroajn agojn, alvokos Jovon, ke li vin favoru, kaj en okazo de bezono mi faros tian bruon, ke duono da Romo vekiĝos kaj alkuros vin helpi. Kia malbona kaj malebena vojo! La olivoleo en mia lanterno elbrulis, kaj se Croto, kiu estas same nobla kiel forta, volus preni min sur la brakojn kaj porti ĝis la pordego, unue mi ekkonus, ĉu li facile forportos la fraŭlinon, due, li agus kiel Eneo, kaj fine li favorigus al si ĉiujn pli honestajn diojn en tia grado, ke pri la rezulto de la entrepreno mi estus tute trankvila.

— Mi preferus porti kadavron de ŝafo, mortinta je pustuloj antaŭ monato, — respondis la gladiatormajstro, — sed se vi donos al mi tiun ĉi monsakon, kiun ĵetis al vi la nobla tribunuso, mi portos vin ĝis la pordego.

— Ke vi elartikigu la grandan piedfingron! — respondis la greko, — tiom do vi profitis el la instruoj de tiu respektinda maljunulo, kiu prezentis malriĉecon kaj kompatemon kiel du plej ĉefajn virtojn? Ĉu li ne ordonis klare al vi ami min? Mi vidas, ke neniam mi faros el vi eĉ malplej bonan kristanon, ĉar pli facile estus al la suno penetri tra la muroj de la mamertina malliberejo ol al la vero tra via hipopotama kranio.

Kaj Croto, kiu posedis bestan forton, sed aliflanke posedis neniajn homajn sentojn, diris;

— Ne timu! Mi ne iĝos kristano! Mi ne volas perdi mian panpecon!

— Jes, sed se vi havus eĉ nur elementajn sciojn pri la filozofio, vi scius, ke oro estas vantaĵo.

— Alpaŝu min kun la filozofio, tiam mi donos al vi nur unu kapobaton sur la ventron, kaj ni vidos, kiu venkos.

— La samon povus diri bovo al Aristotelo, — respondis Chilo.

Tagiĝo grizigis la mondon. Brilo pale kolorigis la suprojn de muroj. Apudvojaj arboj, konstruaĵoj kaj tie kaj ie disĵetitaj tomboŝtonoj komencis elprofundiĝi el la krepusko. La vojo ne estis plu tute senhoma. Legomvendistoj rapidis al la baldaŭ malfermotaj pordegoj, kondukante azenojn kaj mulojn, ŝarĝitajn per legomoj; ialoke knaris veturiloj, sur kiuj oni portis ĉasaĵojn. Sur la vojo kaj ambaŭflanke de ĝi kuŝis ĉe la tero mem facila nebulo, anoncanta belveteron. Homoj, vidataj de iom pli granda distanco, aspektis en tiu nebulo

kiel spiritoj. Vinicius fikse rigardis la gracian figuron de Ligia, kiu, laŭgrade kiel la matenlumo kreskis, iĝadis ĉiam pli arĝenta.

— Sinjoro, — diris Chilo, — mi ofendus vin, se mi antaŭvidus, ke via malavareco iam elĉerpiĝos, sed nun, kiam vi pagis al mi, vi ne povas suspekti, ke mi parolas nur por mia profito. Mi do konsilas al vi ankoraŭfoje, ke vi, eksciinte, en kiu domo loĝas la dia Ligia, revenu hejmen por preni viajn sklavojn kaj portilon kaj ne aŭskultu tiun ĉi elefantan rostron Croton, kiu nur tial entreprenas forkapti sola la fraŭlinon por elpremi vian monujon, kiel kazean sakon.

— Mi promesas al vi pugnobaton inter la skapolojn, tio signifas, ke vi pereos, — diris Croto.

— Mi promesas al vi kruĉon da kefalona vino, tio signifas, ke mi estos sana, — respondis la greko.

Vinicius nenion respondis, ĉar ili proksimiĝis al la pordego, ĉe kiu stranga bildo frapis iliajn okulojn. Nome du soldatoj surgenuiĝis, kiam la apostolo estis pasanta, kaj li tenis dum momento la manojn sur iliaj feraj kaskoj, poste faris super ili la signon de kruco. Al la juna patricio neniam venis ĝis nun la ideo, ke jam eĉ inter la soldatoj povas esti kristanoj, kaj kun mirego li pensis, ke kiel en brulanta urbo flamoj kaptas ĉiam novajn domojn, tiel tiu instruo tagon post tago kaptas evidente novajn animojn kaj disvastiĝas ekster la homa kompreno. Tio frapis lin ankaŭ pro Ligia, ĉar li konvinkiĝis, ke se ŝi volus forkuri el la urbo, troviĝus gardistoj, kiuj mem sekrete faciligus al ŝi la eliron. Li diris ĉi-momente dankojn al ĉiuj dioj, ke tiel ne okazis.

Pasinte la malplenajn lokojn, trovantajn sin post la muro, la kristanaj aretoj komencis disiĝadi. Ili devis nun sekvi Ligian de pli malproksime kaj pli singarde por ne turni al si atenton.

Chilo komencis ankaŭ plendi pro vundoj kaj ŝirdoloro en la piedoj kaj restis ĉiam pli malantaŭe, kion Vinicius ne kontraŭstaris, opiniante, ke nun la timema kaj malforta greko ne estos plu bezona al li. Li eĉ permesus al li foriĝi, kien li volus; tamen kvankam la noblan saĝulon detenis prudento, sed puŝis lin evidente scivolo, ĉar li sekvis ilin senĉese kaj iafoje eĉ proksimiĝadis, ripetante siajn antaŭajn konsilojn kaj esprimante supozon, ke la maljunulo, akompananta la apostolon, se lia kresko ne estus tro malalta, povus esti Glaucus.

Ili tamen iris ankoraŭ sufiĉe longe ĝis Transtibro, kaj la suno jam preskaŭ supreniris, kiam la areto, en kiu estis Ligia, disiĝis. La apostolo, la maljuna virino kaj la knabo direktis sin laŭlongen de la rivero, dum la malpli altkreska maljunulo, Ursus kaj Ligia enŝovis sin en malgrandan vicus kaj, irinte, ankoraŭ ĉirkaŭ cent paŝojn, eniris la vestiblon de domo, en kiu estis du vendejoj, unu kun olivoleo, la alia de birdisto.

Chilo, kiu iris eble kvindek paŝojn post Vinicius kaj Croto, tuj haltis, kvazaŭ fiksita en la teron kaj, preminte sin al la muro, komencis sible voki, ke ili revenu al li.

Kaj ili faris tion, ĉar oni devis interkonsiliĝi.

— Iru, — diris al li Vinicius, — kaj vidu, ĉu tiu ĉi domo havas de malantaŭe elirejon al alia strato.

Chilo, kvankam li plendis antaŭ momento pro vundoj en la piedoj, ekkuris tiel vigle, kvazaŭ li havus ĉe la maleoloj la flugiletojn de Merkuro.

— Ne, — li diris, — tiu ĉi elirejo estas la sola.

Poste li kunmetis la manojn:

— Je Jovo, Apolono, Vesto, Cibelo, Izido kaj Oziriso, je Mitro, Baalo kaj ĉiuj dioj de Oriento kaj Okcidento, mi petegas vin, sinjoro, lasu tiun ĉi planon… Aŭskultu min…

Sed subite li interrompis, ĉar li rimarkis, ke la vizaĝo de Vinicius paliĝis de emocio kaj liaj okuloj fajris kiel pupiloj de lupo. Sufiĉis lin rigardi por kompreni, ke nenio en la mondo detenos lin de la entrepreno. Croto komencis plenblovi sian herkulan bruston per spiro kaj balanci ambaŭflanken sian nedisvolvitan kranion, kiel faras ursoj en kaĝo. Cetere sur lia vizaĝo ne vidiĝis eĉ plej eta maltrankvilo.

— Mi eniros unua! — li diris.

— Vi sekvos min! — diris Vinicius per ordona voĉo. Kaj post momento ili ambaŭ malaperis en la malluma vestiblo.

Chilo ekkuris al la angulo de plej proksima strateto kaj komencis, rigardante de post la angulmuro, atendi kio okazos.

Ĉapitro XXII

Vinicius nur en la korto ekkomprenis la tutan malfacilecon de la entrepreno. La domo estis granda, kelketaĝa, unu el tiuj domoj, da kiaj oni konstruis milojn en la tuta Romo, por havigi al si profiton el luigado de loĝejoj, kaj ordinare oni konstruis ilin tiel rapide kaj tiel malzorge, ke ne estis preskaŭ jaro, en kiu kelkaj el ili ne falis sur la kapojn de la loĝantoj. Tio estis veraj abelujoj, tro altaj kaj tro mallarĝaj, plenaj de ĉeloj kaj kameretoj, en kiuj nestis loĝantaro malriĉa, kaj samtempe tre multnombra. En la urbo, en kiu multaj stratoj ne havis nomojn, tiuj domoj ne havis numerojn; la posedantoj komisiis kolektadon de la luopago al siaj sklavoj, tiuj tamen, ne devigataj de la urbaj aŭtoritatuloj prezenti la nomojn de la loĝantoj, multfoje mem ilin ne konis. Informiĝi pri iu en tia domo estis treege malfacile, precipe se ĉe la pordego ne oficis pordisto.

Tra longa vestiblo, simila al koridoro, Vinicius kaj Croto eliris sur malvastan, kvarflanke mur-baritan korton, prezentantan ion en la speco de atrium komuna por la tuta domo, kun fontano en la mezo, kies akvo ŝprucfalis en ŝtonan plaŭdegon, enmasonitan en la teron. Ĉe ĉiuj muroj levis sin internaj ŝtuparoj, parte ŝtonaj, parte lignaj, kondukantaj al galerioj, el kiuj oni eniris en loĝejojn. Malsupre ankaŭ estis loĝejoj, kelkaj provizitaj per lignaj pordoj, aliaj apartigitaj de la korto nur per lanaj, plejparte ĉifonigitaj kaj truitaj, aŭ flikitaj kurtenoj.

La horo estis frua kaj sur la korto ne videblis eĉ unu vivanto. Evidente en la tuta domo ĉiuj dormis ankoraŭ, krom tiuj, kiuj revenis el Ostriano.

— Kion ni faros, sinjoro? — demandis Croto, haltante.

— Ni atendu ĉi tie; eble iu aperos, — respondis Vinicius. — Oni ne devas vidi nin en la korto.

Sed samtempe li pensis, ke la konsilo de Chilo estis praktika. Se li havus kelkdek sklavojn, li povus sieĝi la pordegon, kiu ŝajnis esti la sola elirejo, kaj traserĉi ĉiujn loĝejojn; dume nun ili devis tuj trafi la loĝejon de Ligia, ĉar alie kristanoj, kiuj certe estis kelknombraj en tiu domo, povus ŝin averti, ke oni ŝin serĉas. Pro tio estis ankaŭ danĝere demandi fremdajn homojn. Vinicius pripensis dum momento, ĉu li ne revenu por preni siajn sklavojn, kiam subite de post unu el la kurtenoj, apartigantaj pli malproksimajn loĝejojn, eliris homo kun kribrilo en la mano kaj alpaŝis la fontanon.

La juna viro unuarigarde rekonis Ursuson.

— Tio estas la ligo! — flustris Vinicius.

— Ĉu mi tuj rompu liajn ostojn?

— Atendu.

Ursus ne rimarkis ilin, ĉar ili staris en la ombro de la vestiblo, kaj li komencis trankvile lavi en la akvo legomojn plenigantajn la kribrilon. Videble estis, ke post la tuta nokto, pasigita en la tombejo, li intencis prepari por ili matenmanĝon. Post momento, fininte sian laboron, li prenis la malsekan kribrilon kaj malaperis kun ĝi post la kurteno. Croto kaj Vinicius iris post li, kredante, ke ili trafos rekte en la loĝejon de Ligia.

Ilia miro estis do senmezura, kiam ili vidis, ke la kurteno apartigis de la korto ne loĝejon, sed alian malluman koridoron, en kies fino oni vidis ĝardeneton, konsistantan el kelkaj cipresoj, kelkaj mirtaj arbustoj kaj malgrandan dometon, kroĉitan al senporda posta muro de alia konstruaĵo.

Ili ambaŭ tuj ekkomprenis, ke tio estis por ili favora cirkonstanco. En la korto povus okazi tumulto de ĉiuj loĝantoj, dum la flanka lokiteco de la dometo igis la entreprenon pli facila. Rapide ili finos la aferon kun defendantoj, aŭ pli ĝuste kun Ursus, post kio same rapide ili atingos kun la forkaptita Ligia la straton, kaj tie ili jam scios sin helpi. Verŝajne neniu ilin haltigos, kaj se oni ilin haltigos, ili diros, ke la afero koncernas forkurintan garantiulinon de la cezaro, aŭ en eventuala okazo Vinicius konigos sin al vigiloj kaj alvokos ilian helpon.

Ursus estis jam preskaŭ eniranta la dometon, kiam bruo de la paŝoj turnis lian atenton, li do haltis kaj, vidinte du homojn, metis la kribrilon sur balustradon kaj reiris al ili.

— Kion vi serĉas ĉi tie? — li demandis.

— Vin! — respondis Vinicius.

Poste, turninte sin al Croto, li ekkriis per rapida, mallaŭta voĉo:

— Mortigu!

Croto eksaltis kiel tigro, kaj en unu momento, antaŭ ol la ligo povis ekkonscii aŭ rekoni la malamikojn, li kaptis lin en siajn ŝtalajn brakojn.

Sed Vinicius estis tro certa pri lia superhoma forto por atendi la finon de la batalo, do, pasinte preter ili, li ekkuris al la pordo de la dometo, puŝis ĝin kaj troviĝis en iom malluma ĉambro, heligita tamen de fajro, brulanta en kameno. La brilo de tiu flamo falis rekte sur la vizaĝon de Ligia. Alia persono, sidanta ĉe la fajro, estis la maljunulo, kiu akompanis la knabinon kaj Ursuson envoje de Ostriano.

Vinicius enkuris tiel subite, ke antaŭ ol Ligia povis lin rekoni, li kaptis ŝin je la talio kaj, levinte supren, resaltis al la pordo. La maljunulo, vere, sukcesis bari ĝin per si mem, sed Vinicius, alpreminte la knabinon per unu brako al la brusto, forpuŝis lin per la alia. La kapuĉo falis de lia kapo kaj tiam, je la vido de tiu vizaĝo, konata al ŝi kaj ĉi-momente terura, la sango de Ligia koagulis pro teruro kaj la voĉo morthaltis en ŝia gorĝo. Ŝi volis voki helpon, sed ne povis. Same vane ŝi penis kapti la pordokadron por kontraŭstari. Ŝiaj fingroj deglitis de la ŝtono kaj ŝi perdus la konscion, se ne frapus ŝiajn okulojn terura bildo, kiam Vinicius elkuris kun ŝi en la ĝardenon.

Ursus tenis en la brakoj iun homon, tute fleksitan malantaŭen, kun kapo klinita flanken kaj kun sangoplena buŝo. Ekvidinte ilin, li frapis ankoraŭfoje per la pugno tiun kapon kaj en unu sekundo saltis, kiel furioza besto, al Vinicius.

— Morto! — ekpensis la juna patricio.

Kaj post tio li ekaŭdis, kvazaŭ en sonĝo, ekkrion de Ligia: «Ne mortigu!» — poste li eksentis, ke io, kvazaŭ tondrobato, malvolvis liajn brakojn, per kiuj li ŝin ĉirkaŭtenis, fine la tero turniĝis kune kun li kaj la lumo de la tago estingiĝis antaŭ liaj okuloj.

* * *

Chilo tamen, kaŝita post la strata angulmuro, atendis, kio okazos, ĉar la scivolo batalis en li kontraŭ la timo. Li pensis ankaŭ, ke se ili sukcesos forkapti Ligian, tiam bone estos por li esti apud Vinicius. Urbanon li ne timis plu, ĉar li ankaŭ estis certa, ke Croto lin mortigos. Aliflanke li kalkulis, ke en la okazo, se en la ĝis nun senhomaj stratoj iĝus ia tumulto, se kristanoj aŭ iuj ajn homoj volus kontraŭstari al Vinicius,

tiam li alparolos ilin kiel reprezentanto de la regna aŭtoritato, kaj en eventuala okazo alvokos vigilojn helpe al la juna patricio kontraŭ la strata kanajlaro, kaj tiamaniere sekurigos al si novajn favorojn. En la animo li ĉiam opiniis, ke la ago de Vinicius estas malprudenta, konsiderante tamen la teruran forton de Croto, li supozis, ke ĝi povos sukcesi. «Se ilia situacio estus malbona, la tribunuso mem portos la knabinon, kaj Croto trabatos por li la vojon.» Tamen la tempo ŝajnis al li longa; maltrankviligis lin silento en la vestiblo, kiun li rigardis de malproksime.

«Se ili ne trafos en ŝian kaŝejon kaj faros bruon, ili foralarmos ŝin.»

Kaj la penso pri tio ne estis al li cetere malagrabla, ĉar li komprenis, ke en tia okazo Vinicius denove lin bezonos kaj denove li sukcesos elpremi el lia sako konsiderindan nombron da sestercoj.

— Kion ajn ili faros, — li diris al si mem, — por mi ili tion faros, kvankam neniu el ili tion divenas. Dioj, dioj, lasu min nur…

Kaj subite li interrompis, ĉar ŝajnis al li, ke io elŝovis sin el la vestiblo, do, preminte sin al la muro, li komencis rigardi, retenante la spiron en la brusto.

Kaj li ne eraris, ĉar el la vestiblo duone elŝoviĝis iu kapo kaj komencis rigardi ĉirkaŭen.

Post momento ĝi tamen malaperis.

«Tio estas Vinicius aŭ Croto, — pensis Chilo, — sed, se ili kaptis la knabinon, kial ŝi ne krias kaj kial ili rigardas en la straton? Homojn ili ja ĉiuokaze devas renkonti, ĉar antaŭ ol ili venos ĝis Carinæ, la stratoj iĝos movoplenaj. Kio tio estas!? Je ĉiuj senmortaj dioj!…»

Kaj subite ĉiuj restintaj haroj hirtiĝis sur lia kapo.

En la pordo montriĝis Ursus kun la korpo de Croto pendanta trans lia ŝultro kaj, rigardinte ĉirkaŭen ankoraŭfoje, li komencis kuri kun ĝi tra la malplena strato al la rivero.

Chilo iĝis ĉe la muro tiel plata kiel peco da stukaĵo.

«Mi pereos, se li min ekvidos!» — li ekpensis.

Sed Ursus kuris rapide preter la angulmuro kaj malaperis post la sekvanta domo. Chilo, ne atendante plu, komencis kuri laŭlonge de diagonala strateto, tintante per da dentoj pro teruro kaj kun rapideco, kiu povus mirigi eĉ en junulo.

«Se li, revenante, vidos min de malproksime, li atingos min kaj mortigos, — li parolis al si. — Savu min, Zeŭso, savu Apolono, savu Hermeso, savu Dio de la kristanoj! Mi forlasos Romon, reiros en Mezembrion, sed savu min el la manoj de tiu demono!»

Kaj tiu ligo, kiu mortigis Croton, ĉi-momente ŝajnis al li efektive iu superhoma estaĵo. Kurante li pensis, ke tio eble estas iu dio, kiu prenis sur sin la formon de barbaro. En tiu momento li kredis je ĉiuj dioj de la mondo, kiujn li mokis alitempe. Lian kapon trakuris ankaŭ la penso, ke Croton mortigis eble la Dio de la kristanoj, kaj denove la haroj hirtiĝis sur lia kapo, ke li malpacis kun tia potenco.

Nur trakurinte kelkajn stratetojn kaj ekvidinte iujn laboristojn, irantajn renkonte de malproksime, li iom trankviliĝis. En lia brusto mankis jam spiro, li do sidiĝis sur sojlo de domo kaj per la rando de la mantelo komencis viŝi la ŝvitkovritan frunton.

«Mi estas maljuna kaj bezonas trankvilon», — li diris.

La homoj, irantaj renkonten, direktis sin en iun flankan strateton kaj denove ĉirkaŭis lin soleco. La urbo dormis ankoraŭ. Matene la stratmovado komenciĝadis pli frue en la pli riĉaj kvartaloj, kie sklavoj de riĉaj domoj estis devigataj leviĝi antaŭ la plentago, kaj en tiuj, kiujn okupis loĝantaro libera, nutrata je la regna kosto, sekve senfarema, oni vekiĝis, precipe vintre, sufiĉe malfrue. Chilo, sidante dum kelka tempo sur la sojlo, sentis penetran malvarmon, li do leviĝis kaj, certiĝinte, ke li ne perdis la sakon ricevitan de Vinicius, direktis sin per paŝoj jam malpli rapidaj al la rivero.

— Eble mi vidos ie la korpon de Croto, — li parolis al si, — Dioj! Tiu ligo, se li estas homo, povus en la daŭro de unu jaro gajni milionojn da sestercoj, ĉar se Croton li sufokis kiel hundidon, kiu rezistos al li? Por ĉiu ludo sur areno oni donus al li tiom da oro, kiom li mem pezas. Li gardas tiun knabinon pli bone ol Cerbero la inferon. Sed englutu do lin tiu infero. Mi ne volas havi ion kun li. Li estas tro malmolosta. Kion mi tamen faru? Okazis terura afero. Se al tia Croto li rompis la ostojn, certe ankaŭ la animo de Vinicius plorplendas super tiu malbenita domo, atendante enterigon. Je Kastoro! Tio ja estis patricio, amiko de la cezaro, sinjoro konata en la tuta Romo kaj armea tribunuso. Lia morto ne estos al ili lasita senpune … Kaj se mi, ekzemple, irus en la tendaron de la pretorianoj, aŭ al la vigiloj?…

Ĉe tio ĉi li eksilentis kaj komencis mediti, sed post momento diris:

— Ve al mi! Kiu enkondukis lin en tiun domon, ĉu ne mi? Liaj liberigitoj kaj sklavoj scias, ke mi venadis al li, kelkaj eĉ scias por kiu celo. Kio estos, se oni min kulpigos, ke mi intence montris al li la domon, en kiu trafis lin morto? Eĉ se poste montriĝus en juĝejo, ke mi tion ne volis, oni diros ĉiuokaze, ke mi estas la kaŭzo de tio … Kaj li ja estis patricio, do neniel mi restos senpuna. Sed se mi kaŝe forlasus Romon

kaj translokiĝus ien malproksimen, mi nur igus la suspekton pli granda.

Kaj tiel kaj alie estis malbone. Li nur penis elekti la malpli grandan malbonon. Romo estis grandega urbo, tamen Chilo sentis, ke ĝi povas esti tro malvasta por li. Ĉar ĉiu alia povus simple iri al la prefekto de la vigiloj, rakonti, kio okazis, kaj se eĉ falus sur lin ia suspekto, trankvile atendi la esploradon. Sed la tuta pasinteco de Chilo estis tiaspeca, ke ĉiu pli proksima konatiĝo, ĉu al la prefekto de la urbo, aŭ al la prefekto de la vigiloj, povus kaŭzi al li tre gravajn embarasojn kaj kune doni bazon al ĉiaj suspektoj, kiuj povus veni en la kapojn de la oficistoj.

Aliflanke, forkuri, signifus konfirmi Petroniuson en la konvinko, ke Vinicius estis perfidita kaj murdita sekve de komploto. Petronius estis homo potenca, kiu povis havi al sia dispono la policon en la tuta regno kaj kiu sendube klopodus elserĉi la kulpulojn, eĉ en la ekstremoj de la mondo. Tamen al Chilo venis la ideo, ĉu ne estus plej bone turni sin al li kaj rakonti, kio okazis. Jes! Tio estis la plej bona maniero. Petronius estis homo trankvila kaj Chilo povis esti certa almenaŭ pri tio, ke li aŭskultos lin ĝis la fino. Petronius, kiu konis la aferon de la komenco, pli facile kredus ankaŭ la senkulpecon de Chilo ol la prefektoj.

Tamen por iri al li, oni devis scii certe, kio okazis kun Vinicius, kaj Chilo tion ne sciis. Li vere vidis la ligon ŝteliranta al la rivero kun la korpo de Croto, sed nenion pli. Vinicius povis esti mortigita, sed povis ankaŭ esti vundita aŭ kaptita. Nur nun venis al Chilo la ideo, ke la kristanoj certe ne kuraĝus mortiĝi homon tiel potencan, aŭgustanon kaj altan armean oficiston, ĉar tia ago povus sekvigi kontraŭ ili ĝeneralan persekutadon. Pli verŝajne estis, ke ili retenis lin perforte, por doni al Ligia tempon refoje kaŝi sin en alia loko.

Tiu penso inspiris al Chilo kuraĝon.

— Se tiu liga drako ne disŝiris lin en la unua impeto, li estas viva, kaj se li estas viva, li mem atestos, ke mi lin ne perfidis, kaj tiam ne nur nenio min minacos, sed (ho Hermeso, kalkulu denove je la du bovidinoj!) malfermos sin antaŭ mi nova kampo … — Mi povas sciigi al unu el liaj liberigitoj, kie li devas serĉi la sinjoron, kaj ĉu li turnos sin al la prefekto aŭ ne, tio estas lia afero, ke nur mi min ne turnu al li … Mi povas ankaŭ iri al Petronius kaj kalkuli je rekompenco … Mi serĉis Ligian, nun mi serĉos Viniciuson, kaj poste denove Ligian … Antaŭe mi devas tamen ekscii, ĉu li vivas, aŭ li pereis.

Ĉe tio li ekpensis, ke li povus nokte iri al la bakisto Demas kaj demandi pri Ursus. Sed li tuj forlasis tiun ideon. Li preferis ne havi aferon kun Ursus. Li povis prave supozi, ke se Ursus ne mortigis Glaucuson, li estis videble avertita de iu el la kristanaj ĉefuloj, al kiu li malkaŝis sian intencon, ke tio estas afero nepura kaj ke volis lin instigi al ĝi iu perfidulo. Cetere je sola rememoro pri Ursus Chilon trakuris tutkorpa tremo. Li decidis, anstataŭe, ke vespere li sendos Euriciuson en la domon, kie okazis la akcidento, por ricevi informojn. Dume li bezonis iom nutri sin, ripozi kaj bani sin. La sendorma nokto, la vojo al Ostriano kaj la forkuro el Transtibro efektive lacigis lin ekstermezure.

Unu afero konstante lin konsolis: nome tio, ke li havis ĉe si du sakojn; tiun, kiun Vinicius donis al li hejme, kaj tiun, kiun li ĵetis al li revoje el la tombejo. Pro tiu feliĉa cirkonstanco, same kiel pro la grandaj emocioj, kiujn li travivis, li decidis matenmanĝi pli abunde kaj trinki iom da vino pli bona ol ordinare.

Kaj, kiam venis la horo de malfermo de vinejoj, li faris tion en tia grado, ke li forgesis pri bano. Li sentis sin antaŭ ĉio

dormema kaj la dormemo tiom senfortigis lin, ke li revenis per tute ŝanceliĝemaj paŝoj en sian loĝejon en Suburra, kie atendis lin sklavino, aĉetita por la mono de Vinicius.

Tie, enirinte en sian cubiculum, malluman kiel vulpa kavo, li ĵetis sin sur la liton kaj endormiĝis en unu momento.

Li vekiĝis nur vespere, aŭ pli ĝuste vekis lin la sklavino, vokante, ke li vekiĝu, ĉar iu serĉas lin kaj volas lin vidi en urĝa afero.

La gardema Chilo rekonsciiĝis en unu momento, surtiris provizore mantelon kun kapuĉo kaj, ordoninte al la sklavino flankeniĝi, rigardis antaŭe singarde tra la pordo.

Kaj li rigidiĝis! Ĉar tra la pordo de la cubiculum li ekvidis la grandegan figuron de Ursus.

Je tiu ĉi vido li eksentis, ke liaj piedoj kaj kapo iĝas malvarmaj kiel glacio, la koro ĉesas bati, la sakron kvazaŭ tiklas aroj da formikoj … Dum ia tempo li ne povis paroli, poste tamen, tintante per la dentoj, li diris; aŭ pli ĝuste elĝemis:

— Sira! Mi forestas … mi ne konas … ĉi tiun bonan homon …

— Mi diris al li, ke vi estas hejme kaj ke vi dormas, sinjoro — respondis la sklavino — sed li postulis, ke mi vin veku …

— Ho dioj!… mi vin ordonos…

Sed, Ursus, kvazaŭ senpacienciĝinte pro la prokrasto, proksimiĝis al la pordo de la cubiculum kaj, klininte sin, enŝovis internen la kapon.

— Chilo Chilonides! — li diris.

— Pax tecum! Pax, pax! — respondis Chilo. — Ho, plej bona el la kristanoj! Jes, mi estas Chilo, sed tio estas eraro … Mi ne konas vin!

— Chilo Chilonides, — respondis Ursus, — via sinjoro, Vinicius, alvokas vin, ke vi venu al li kune kun mi.

Ĉapitro XXIII

Vinicius vekiĝis pro akra doloro. En la unua momento li ne povis kompreni, kie li estas kaj kio okazas kun li. En la kapo li sentis bruon kaj liaj okuloj estis kvazaŭ kovritaj de nebulo. Iom post iom li akiris tamen la konscion kaj fine ekvidis tra tiu nebulo tri homojn klinitajn super li. Du el ili li rekonis: unu estis Ursus, la alia — la maljunulo, kiun li faligis, forportante Ligian. La tria, fremda, tenis lian maldekstran brakon kaj, tuŝante ĝin laŭlonge de la kubuto ĝis la ŝultro kaj ŝlosilosto, estis ĝuste kaŭzanta al li doloron tiel teruran, ke Vinicius, kredante, ke ĝi estas ia speco de venĝo plenumata kontraŭ li, diris tra kunpremitaj dentoj:

— Mortigu min.

Sed ili ne ŝajnis atenti liajn vortojn, kvazaŭ ili ne aŭdus aŭ konsiderus ilin ordinara ĝemo de suferanto. Ursus, kun sia zorgoplena kaj samtempe timiga vizaĝo de barbaro tenis en la mano tufon da blankaj tolpecoj, ŝiritaj en longajn striojn, kaj la maljunulo parolis al la homo, kiu premis la brakon de Vinicius:

— Glaucus, ĉu vi estas certa, ke tiu ĉi vundo en la kapo ne minacas la vivon?

— Jes, nobla Crispus, — respondis Glaucus. — Servante kiel sklavo en ŝiparo, kaj poste loĝante en Neapolo, mi kuracis multajn vundojn, kaj per la gajnoj, kiujn donis al mi tiu okupo, mi elaĉetis fine min mem kaj mian familion … La vundo en la kapo estas negrava. Kiam tiu ĉi homo (li montris per la kapo Ursuson) rekaptis de la junulo la knabinon kaj puŝis lin sur la muron, tiu videble, falante, ŝirmis sin per la brako, kiun li elartikigis kaj rompis, sed per tio savis la kapon — kaj la vivon.

— Vi jam flegis plurajn el la fratoj, — respondis Crispus, — kaj vi famas kiel lerta kuracisto … Jen kial mi venigis vin pere de Ursus.

— Kiu envoje konfesis al mi, ke ankoraŭ hieraŭ li estis preta min mortigi.

— Sed antaŭ ol al vi, li konfesis sian intencon al mi — kaj mi, konante vian amon al Kristo, klarigis al li, ke ne vi estas perfidulo, sed tiu nekonato, kiu volis instigi lin al la mortigo.

— Tiu estis malbona spirito, sed mi kredis lin anĝelo, — respondis Ursus kun ĝemo.

— Vi rakontos al mi tion alifoje, — diris Glaucus, — sed nun ni devas pensi pri la vundito.

Kaj dirinte tion, li komencis reenartikigi la brakon de Vinicius, kiu, malgraŭ tio, ke Crispus surŝprucadis lian vizaĝon per akvo, senĉese svenadis pro doloro. Tio estis por li cetere feliĉa cirkonstanco, ĉar li ne sentis la reenartikigon de la piedo nek bandaĝadon de la rompita brako, kiun Glaucus enigis en du konkavajn tabuletojn kaj poste ĉirkaŭligis rapide kaj forte por ĝin senmovigi.

Sed post la finita operacio li denove konsciiĝis — kaj vidis super si Ligian.

Ŝi staris tuj apud lia lito, tenante antaŭ si malgrandan kupran sitelon kun akvo, en kiu Glaucus de tempo al tempo trempis spongon kaj malseketigis lian kapon.

Vinicius rigardis kaj ne kredis al la propraj okuloj. Ŝajnis al li, ke sonĝo aŭ febro aperigas antaŭ li la karan vizion kaj nur post longa momento li kapablis elflustri:

— Ligia …

Je lia voĉo la siteleto ektremis en ŝiaj manoj, sed ŝi turnis al li siajn okulojn, plenajn de malĝojo.

— Paco estu kun vi, — ŝi respondis mallaŭte.

Ŝi staris kun etenditaj manoj, kun vizaĝo plena de kompato kaj bedaŭro.

Kaj li rigardis ŝin, kvazaŭ volante tiel plenigi per ŝi la pupilojn, ke ŝia bildo restu sub liaj palpebroj, kiam li fermos ilin. Li rigardis ŝian vizaĝon, pli palan kaj pli maldikan ol antaŭe, la buklojn de ŝiaj malhelaj haroj, la malriĉan laboristan veston; li rigardis tiel obstine, ke sub la influo de liaj okuloj ŝia neĝblanka frunto komencis iĝi roza — kaj unue li ekpensis, ke li ĉiam ŝin amas, due, ke la kaŭzo de tiu ŝia paleco, de ŝia malriĉeco estas li mem, ke li ja elpelis ŝin el la domo, kie ŝi estis amata kaj ĉirkaŭata per bonstato kaj komforto, enpuŝis ŝin en ĉi tiun malriĉan ĉambreton kaj vestis per tiu mizera vesto el malhela lano.

Kaj ĉar li dezirus vesti ŝin per plej multekostaj orteksaĵoj, per ĉiuj juveloj de la mondo, tial kaptis lin mirego, teruro, kompato — kaj bedaŭro tiel granda, ke li falus al ŝiaj piedoj, se li povus moviĝi.

— Ligia, — li diris, — vi ne permesis min mortigi.

Kaj ŝi respondis per dolĉa tono:

— Dio redonu al vi la sanon.

Por Vinicius, kiu sentis respondecon same por la malbonagoj, kiujn li faris al ŝi, kiel por tiu, kiun li ĵus volis al ŝi fari, en la vortoj de Ligia estis vera balzamo. Li forgesis ĉi-momente, ke per ŝia buŝo povas paroli la kristana instruo, kaj sentis nur, ke parolas la amegata virino kaj ke en ŝia respondo estas ia persona koreco, boneco simple

superhoma, kiu skuas ĝisfunde lian animon. Kiel antaŭe pro doloro, tiel nun li senfortiĝis pro kortuŝo. Ekregis lin ia sveneco samtempe grandega kaj dolĉa. Li havis tian impreson, kvazaŭ li estus falanta ien en abismon, sed trovis ĉe tio, ke li sentas sin bone — kaj ke li estas feliĉa. Li pensis ankaŭ en la momento de la sveneco, ke apud li staras diino.

Dume Glaucus finis lavi la vundon en lia kapo kaj metis al ĝi sanigan ŝmiraĵon. Ursus prenis la siteleton el la manoj de Ligia, kaj ŝi, preninte de tablo pretigitan vazon kun akvo miksita kun vino, metis ĝin al la buŝo de la vundito. Vinicius eltrinkis avide, post kio li sentis grandegan malpliiĝon de la sufero. Kiam la bandaĝado estis finita, la doloro preskaŭ ĉesis. La vundoj kaj kontuzoj komencis rigidiĝi. Li rekonsciiĝis preskaŭ komplete.

— Donu al mi trinki pli, — li diris.

Ligia iris kun la malplena vazo en alian ĉambron, dume Crispus, post malmultaj vortoj, interŝanĝitaj kun Glaucus, proksimiĝis al la lito kaj diris:

— Vinicius, Dio ne lasis vin plenumi malbonagon, sed konservis al vi la vivon, por ke vi rigardu en vian animon. Tiu, antaŭ kiu homo estas nur polvo, transdonis vin sendefendan en niajn manojn. Sed Kristo, je kiu ni kredas, ordonis al ni ami eĉ niajn malamikojn. Ni do prizorgis viajn vundojn kaj, kiel diris Ligia, ni preĝos, ke Dio redonu al vi la sanon, sed flegi vin plu ni ne povas. Restu do en paco kaj pensu, ĉu indus al vi plue persekuti Ligian, kiun vi senigis de la zorgantoj, hejmo — kaj nin, kiuj per bono repagis al vi la malbonon?

— Ĉu vi volas min forlasi? — demandis Vinicius.

— Ni volas forlasi ĉi tiun domon, kie nin povas atingi persekutado de la prefekto de la urbo. Via kamarado estas

mortigita, kaj vi, kiu estas eminenta inter la viaj, kuŝas ĉi tie vundita. Ne ni estas kulpaj pri tio, sur nin tamen devus fali la venĝo de la leĝo …

— Ne timu persekutadon, — diris Vinicius, — mi vin ŝirmos.

Crispus ne volis al li respondi, ke ili konsideras ne nur la prefekton kaj la policon, sed ke, ne fidante ankaŭ al li, ili volas sekurigi Ligian kontraŭ lia plua atakado.

— Sinjoro, — li diris, — via dekstra mano estas sana — jen tabuletoj kaj skribilo: skribu al viaj servistoj, ke hodiaŭ vespere ili venu al vi kun portilo kaj reportu vin en vian hejmon, kie vi havos pli da komforto ol meze de nia malriĉeco. Ni loĝas ĉi tie ĉe malriĉa vidvino, kiu baldaŭ alvenos kun sia filo — kaj la knabo portos vian leteron, dum ni ĉiuj devas serĉi alian rifuĝejon.

Vinicius paliĝis, ĉar li komprenis, ke oni volas disigi lin de Ligia, kaj ke se li denove ŝin perdos, eble neniam en la vivo lin ŝin revidos … Li komprenis vere, ke inter li kaj ŝi okazis grandaj aferoj, sekve de kiuj, volante ŝin ekposedi, li devas serĉi iajn novajn vojojn, pri kiuj pensi li ne havis ankoraŭ tempon. Li komprenis ankaŭ, ke kion ajn li dirus al tiuj ĉi homoj, se li eĉ ĵurus al ili, ke li redonos Ligian al Pomponia Græcina, ili rajtas ne kredi al li kaj ne kredos. Li ja povis fari tion jam antaŭe; li ja povis, anstataŭ persekuti Ligian, iri al Pomponia Græcina, ĵuri al ŝi, ke li rezignos la persekutadon, kaj en tiu okazo Pomponia mem elserĉus kaj reprenus hejmen la knabinon. — Ne, li sentis, ke neniuj tiaspecaj promesoj kapablos ilin reteni kaj ke neniu solena ĵuro estos akceptita, tiom pli ke, ne estante kristano, li povus ja ĵuri al ili nur je la senmortaj dioj, je kiuj li mem ne multe kredis, kaj kiujn ili konsideris malbonaj spiritoj.

Li tamen malespere sopiris pacigi tiel Ligian, kiel tiujn ŝiajn zorgantojn per ia ajn rimedo, sed li bezonis por tio tempon. Li deziris ankaŭ povi almenaŭ dum kelkaj tagoj rigardi ŝin. Kiel al dronanto ĉia rompaĵo de tabulo aŭ remilo ŝajnas savrimedo, tiel ankaŭ al li ŝajnis, ke dum tiuj kelkaj tagoj li kapablos eble diri ion, kio lin proksimigos al ŝi, ke eble li ion elpensos, eble okazos io favora.

Do, kolektinte la pensojn, li diris:

— Aŭskultu min, kristanoj. Hieraŭ mi estis kune kun vi en Ostriano kaj aŭskultis vian instruon, sed se mi eĉ ĝin ne konus, viaj agoj konvinkus min, ke vi estas homoj honestaj kaj bonaj. Diru al la vidvino, kiu loĝas en ĉi tiu domo, ke ŝi restu ĉi tie; vi ankaŭ restu kaj lasu min resti. Tiu ĉi homo (li turnis la rigardon al Glaucus), kiu estas kuracisto, aŭ almenaŭ estas kompetenta pri kuracado de vundoj, diru, ĉu oni povas min hodiaŭ transporti. Mi estas malsana kaj havas rompitan brakon, kiu devas almenaŭ kelkajn tagojn resti senmova — kaj tial mi deklaras, ke mi moviĝos de ĉi tie nur se vi elportos min perforte.

Ĉi-momente li interrompis, ĉar spiro ekmankis en lia frakasita brusto, kaj Crispus diris:

— Neniu uzos perforton kontraŭ vi, sinjoro, ni nur forportos de ĉi tie niajn kapojn.

Je tio la juna viro, ne kutimanta al kontraŭstaro, sulkigis la brovojn kaj diris:

— Lasu min ekspiri.

Kaj post momento li ekparolis denove:

— Pri Croto, kiun Ursus sufokis, neniu demandos; li estis ironta hodiaŭ en Beneventon, kien invitis lin Vatinius, ĉiuj do

pensos, ke li forveturis. Kiam mi eniris kun Croto en tiun ĉi domon, neniu nin vidis, krom unu greko, kiu ĉeestis kun ni en Ostriano. Mi diros al vi, kie li loĝas, venigu lin al mi — kaj mi ordonos al li silenti, ĉar tiu homo estas mia pagato. Hejmen mi skribos leteron, ke mi iris en Beneventon. Se la greko jam estas sciiginta la prefekton, mi deklaros al li, ke mi mem mortigis Croton kaj ke li, Croto, rompis al mi la brakon. Tiel mi faros, je la ombroj de mia patro kaj patrino! — vi do povas resti ĉi tie sendanĝere, ĉar eĉ unu haro ne falos de viaj kapoj. Venigu al mi rapide la grekon, kiu nomas sin Chilo Chilonides!

— Do Glaucus restos ĉe vi, sinjoro, — respondis Crispus, — kaj zorgos pri vi kune kun la vidvino.

Vinicius sulkigis la brovojn ankoraŭ pli.

— Atentu, maljuna homo, kion mi diros, — li ekparolis. — Mi ŝuldas al vi dankemon kaj vi ŝajnas bona kaj honesta homo, sed vi ne diras tion, kion vi havas en la fundo de la animo. Vi timas, ke mi alvokos miajn sklavojn kaj ordonos al ili forpreni Ligian? Ĉu ne tiel estas?

— Tiel estas, — respondis Crispus kun certa severeco.

— Konsideru do, ke mi parolos kun Chilo en via ĉeesto kaj ke en via ĉeesto mi skribos leteron hejmen, ke mi forveturis, kaj ke aliajn senditojn, krom vi, mi poste ne trovos. … Konsideru mem ĉi tion kaj ne incitu min plu.

Ĉe tio li ekscitiĝis kaj lia vizaĝo kuntiris sin, post kio li komencis paroli kun emocio:

— Ĉu vi pensis, ke mi malkonfesos, ke mi volas resti por ŝin vidi? Eĉ malsaĝulo divenus, se mi malkonfesus. Sed perforte mi ŝin plu ne atencos … Kaj al vi mi diros ion alian. Se ŝi ne restos ĉi tie, tiam per tiu ĉi sana mano mi deŝiros la

bandaĝojn de la brako, akceptos nek manĝon, nek trinkon — kaj mia morto falu sur vin kaj sur viajn fratojn. Kial vi min flegis, kial vi ne ordonis min mortigi?

Kaj li paliĝis pro kolero kaj senfortiĝo. Sed Ligia, kiu el la apuda ĉambro aŭdis la tutan interparolon kaj kiu estis certa, ke Vinicius plenumos ĉion, kion li minacas, ektimis liajn vortojn. Neniel ŝi volis lian morton. Vundita kaj sendefenda, li vekis en ŝi nur kompaton, ne teruron. De la tempo de sia forkuro, vivante inter homoj absorbitaj de senĉesa religia ekstazo, pensantaj nur pri oferoj, sindonaj faroj kaj kompato sen limoj, ŝi mem ekstaziĝis per tiu nova inspiro ĝis tia grado, ke ĝi anstataŭis al ŝi la hejmon, familion, la perditan feliĉon, kaj samtempe faris ŝin unu el tiuj kristanaj virgulinoj, kiuj poste aliigis la malnovan animon de la mondo. Vinicius tro multe signifis en ŝia sorto kaj tro multe trudis sin al ŝi, ke ŝi povu lin forgesi. Ŝi pensis pri li dum tutaj tagoj kaj ofte petis Dion pri tia momento, en kiu, sekvante la inspiron de la instruo, ŝi povus pagi al li bonon por la malbono, persekuti per kompato, rompi lin, konkeri lin por Kristo kaj savi. Kaj nun ĝuste ŝajnis al ŝi, ke tia momento venis; kaj ke ŝiaj preĝoj estas elaŭskultitaj. Ŝi do proksimiĝis al Crispus kun vizaĝo kvazaŭ inspirita kaj komencis paroli tiel, kvazaŭ iu alia voĉo parolus per ŝia buŝo:

— Crispus, li restu ĉi tie inter ni kaj ni restu kun li, ĝis Kristo lin resanigos.

Kaj la maljuna presbitero, kiu kutimis en ĉio serĉi diajn inspirojn, vidante ŝian ekzaltitecon, tuj ekpensis, ke eble supera forto parolas per ŝi kaj, ektiminte en la koro, klinis sian kapon:

— Estu tiel, kiel vi diras, — li respondis.

Je Vinicius, kiu dum la tuta tempo ne forturnis de ŝi la rigardon, tiu senprokrasta obeo de Crispus faris strangan impreson. Ekŝajnis al li, ke Ligia estas inter la kristanoj ia sibilo aŭ pastrino, kiun ĉirkaŭas respekto kaj obeo. Kaj malgraŭvole li ankaŭ subiĝis al tiu respekto. Al la amo, kiun li sentis, miksis sin nun kvazaŭ certa timo, kontraŭ kiu la amo mem prezentis sin kiel io preskaŭ malrespekta. Li ankoraŭ ne povis kutimiĝi al la penso, ke ilia rilato estis nun ŝanĝita, ke nun ne ŝi dependas de lia volo, sed li de ŝia, ke jen li kuŝas malsana, venkita, ke li ĉesis esti la ataka, konkera forto kaj ke li estas kvazaŭ sendefenda infano en ŝia zorgado. Por lia naturo, fiera kaj memvola, simila rilato al ĉiu alia persono estus humiliga — ĉi-foje tamen ne nur li ne sentis humiligon, sed estis al ŝi danka kiel al sia mastrino. Tio estis en li senekzemplaj sentoj, kiuj tagon antaŭe ne eniĝus en lian kapon kaj kiuj mirigus lin eĉ en tiu ĉi momento, se li kapablus klare konsciigi ilin al si. Sed li ne demandis nun, kial tiel estas, kvazaŭ tio estus tute natura afero, li nur sentis sin feliĉa, ke li restas.

Kaj li volis ŝin danki — kun dankemo kaj kun ia plia sento, tiagrade al li nekonata, ke li eĉ ne sciis ĝin nomi, ĉar ĝi estis simple humileco. Sed la antaŭa ekscito tiel elĉerpis liajn fortojn, ke li ne povis paroli kaj dankis ŝin nur per la okuloj, en kiuj brilis ĝojo, ke li restas kun ŝi kaj ke li povos rigardi ŝin morgaŭ, postmorgaŭ, eble longe. Lian ĝojon konfuzis nur timo, ke li ne perdu tion, kion li ricevis, tiel granda, ke kiam post momento Ligia denove donis al li akvon kaj kiam kaptis lin ĉe tio deziro ĉirkaŭpreni ŝian manon — li timis tion fari — li, tiu sama Vinicius, kiu dum la festeno ĉe la cezaro perforte kisis ŝian buŝon, kaj post ŝia forkuro promesis al si, ke li trenos ŝin je la haroj en sian cubiculum, aŭ ordonos ŝin vipi.

Ĉapitro XXIV

Sed li komencis ankaŭ timi, ke iu malbonvena helpo el ekstere ne detruu lian ĝojon. Chilo povis sciigi lian malaperon al la prefekto de la urbo aŭ al liaj liberigitoj hejme — kaj en tia okazo invado de vigiloj estis verŝajna. Lian kapon trakuris vere la penso, ke tiam li povus ordoni kapti Ligian kaj fermi ŝin en sia domo, sed li sentis, ke tion fari li ne devas — kaj ne kapablus. Li estis homo memvola, maltima, sufiĉe malvirtema kaj laŭbezone eĉ senindulga, li estis tamen nek Tigellinus, nek Nero. La militista vivo lasis ĉe li certan senton de justeco, honesteco kaj tiom da konscienco, ke li komprenis, ke tia ago estus io monstre malnobla. Li eble cetere kapablus plenumi ĝin en atako de furiozo, estante plenforta, sed en ĉi tiu momento li estis kaj kortuŝita kaj malsana, do li nur deziris, ke nenio staru inter li kaj Ligia.

Kaj li rimarkis kun iom da miro, ke de la momento, kiam Ligia pledis por li, nek ŝi mem, nek Crispus postulis de li iajn garantiojn, tute kvazaŭ ili estus certaj, ke en okazo de bezono defendos ilin iu supernatura forto. Vinicius, en kies kapo — de kiam li aŭdis en Ostriano la instruadon kaj rakonton de la apostolo — la diferenco inter aferoj eblaj kaj neeblaj komencis konfuzi sin kaj malklariĝi, ankaŭ ne tre malkredis la supozon, ke tiel povus esti. Tamen, konsiderante la aferon pli sobre, li mem memorigis al ili, kion li diris pri la greko, kaj denove postulis, ke oni venigu al li Chilon.

Crispus konsentis tion kaj oni decidis sendi Ursuson. Vinicius, kiu en la lastaj tagoj antaŭ Ostriano ofte, kvankam senefike sendadis siajn sklavojn al Chilo, precize indikis al la ligo lian loĝejon, poste, skribinte kelkajn vortojn sur tabuleto, diris, turnante sin al Crispus:

— Mi donas tabuleton, ĉar li estas homo suspektema kaj ruza, kiu ofte, vokita de mi, respondadis al miaj sklavoj, ke li ne estas hejme, kaj tion li faradis ĉiam, se, ne havante por mi bonajn novaĵojn, li timis mian koleron.

— Se mi lin nur trovos, mi venigos lin, ĉu li volos aŭ ne, — respondis Ursus.

Poste, surmetinte mantelon, li eliris. Trovi iun en Romo ne estis facile, eĉ kun plej bonaj indikoj, sed Ursuson helpis en tiaj okazoj la instinkto de arbarano kaj ankaŭ lia grandega kono de la urbo, tiel ke post ia tempo li troviĝis en la loĝejo de Chilo.

Li tamen ne rekonis lin. Antaŭe li vidis lin nur unu fojon, kaj eĉ tio okazis nokte. Fine tiu digna kaj certoplena maljunulo, kiu inklinigis lin mortigi Glaucuson, tiel malsimilis al tiu ĉi greko, ĝistere kurbiĝinta pro teruro, ke neniu povus supozi, ke ambaŭ estas unu persono. Chilo mem, rimarkinte, ke Ursus rigardas lin kiel tute fremdan homon, ekregis iom la unuan impreson. Je la vido de la tabuleto kun la skribo de Vinicius li trankviliĝis ankoraŭ pli. Ne minacis lin almenaŭ la suspekto, ke li intence enembuskigis Viniciuson. Li ekpensis ĉe tio, ke la kristanoj ne mortigis Viniciuson videble tial, ke ili ne kuraĝis levi la manon kontraŭ tiel eminentan personon.

«Sekve Vinicius ŝirmos min ankaŭ, se bezone, — li diris al si interne, — ĉar li ja ne vokas min por lasi min mortigi.»

Inspirite de ioma kuraĝo, li demandis:

— Bona homo, ĉu mia amiko, la nobla Vinicius, ne sendis por mi portilon? Miaj piedoj estas ŝvelintaj kaj mi ne povas iri tiel malproksimen.

— Ne, — respondis Ursus, — ni piediros.

— Kaj se mi rifuzos?

— Ne faru tion, ĉar vi devas iri.

— Kaj mi iros, sed pro la propra inklino. Alie neniu min devigus, ĉar mi estas homo libera kaj amiko de la prefekto de la urbo. Kiel saĝulo, mi posedas ankaŭ rimedojn kontraŭ perforto — kaj mi scias sorĉi homojn en arbojn kaj en bestojn. Sed mi iros — mi iros! Mi nur surmetos pli varman mantelon kaj kapuĉon, por ke ne rekonu min la sklavoj de ĉi tiu kvartalo; alie oni senĉese haltigadus nin por kisi miajn manojn.

Dirinte tion, li surmetis alian mantelon, kaj sur la kapon mallevis vastan gaŭlan kapuĉon, timante, ke Ursus rememoros liajn trajtojn, kiam ili eliros en pli grandan lumon.

— Kien vi min kondukas? — li demandis envoje Ursuson.

— En Transtibron.

— Mi estas nelonge en Romo kaj neniam mi tie estis, sed ankaŭ tie loĝas certe homoj, kiuj amas virton.

Sed Ursus, kiu estis homo naiva kaj kiu aŭdis Viniciuson diri, ke la greko ĉeestis kun li en la ostriana tombejo kaj poste vidis, kiel li eniris kun Croto la domon, en kiu loĝis Ligia, haltis por momento kaj diris:

— Ne mensogu, maljuna homo, ĉar hodiaŭ vi estis kun Vinicius en Ostriano kaj antaŭ nia pordego.

— Ha, — diris Chilo, — do via domo staras tie, en Transtibro? Mi estas en Romo de nelonge kaj mi ne scias bone, kiel nomas sin diversaj kvartaloj. Jes, amiko! Mi estis antaŭ via pordego kaj en la nomo de la virto mi petegis Viniciuson, ke

li ne eniru. Mi estis ankaŭ en Ostriano, kaj ĉu vi scias, kial? Jen de certa tempo mi klopodas por konverti Viniciuson kaj mi volis, ke li aŭskultu la plej aĝan el la apostoloj. La lumo penetru en lian animon, kaj — en la vian! Vi ja estas, kristano kaj vi ja volas, ke la vero superregu malveron?

— Jes, — respondis humile Ursus.

La kuraĝo de Chilo tute reviviĝis.

— Vinicius estas potenca sinjoro, — li diris, — kaj amiko de la cezaro. Ofte li obeas ankoraŭ inspirojn de malbona spirito, se tamen nur unu haro falus de lia kapo, la cezaro venĝus kontraŭ ĉiuj kristanoj.

— Nin gardas pli granda potenco.

— Prave, prave! Sed kion vi intencas fari kun Vinicius? — demandis Chilo kun nova maltrankvilo.

— Mi ne scias. Kristo ordonas pardonemon.

— Tion vi bonege diris. Memoru ĉiam pri tio, alie vi estos fritata en la infero, kiel kolbaso sur pato.

Ursus suspiris, kaj Chilo pensis, ke kun tiu ĉi homo, terura en la unua momento de kolero, li povus ĉiam fari, kion li volus.

Volante do scii, kiel la afero okazis ĉe la atako kontraŭ Ligia, li demandis plu per la voĉo de severa juĝisto.

— Kiel vi agis kun Croto? Parolu kaj ne mensogu.

Ursus suspiris duafoje.

— Vinicius diros tion al vi.

— Tio signifas, ke vi batis lin per ponardo aŭ mortigis per bastono?

— Mi estis senarma.

La greko ne povis tamen konstraŭstari admiron pro la superhoma forto de la barbaro.

— Plutono vin … Tio estas, mi volis diri, Kristo vin pardonu.

Dum ia tempo ili iris en silento, post kio Chilo diris:

— Ne mi vin perfidos, sed gardu vin kontraŭ la vigiloj.

— Mi timas Kriston, ne la vigilojn.

— Prave. Ne ekzistas pli granda kulpo ol mortigo. Mi preĝos por vi, sed mi ne scias, ĉu eĉ miaj preĝoj ion helpos — eble nur, se vi ĵuros, ke neniam en la vivo vi iun tuŝos per la fingro.

— Mi ja ne mortigis lin intence, — respondis Ursus.

Chilo tamen, kiu deziris sekurigi sin por ĉia eventualo, ne ĉesis plue abomenigi al Ursus mortigon kaj insisti, ke li faru la ĵuron. Li demandis ankaŭ pri Vinicius, sed la ligo respondadis liajn demandojn malvolonte, ripetante, ke el la buŝo de Vinicius mem li aŭdos, kion li devas aŭdi. Tiel interparolante, ili trairis fine la longan vojon, dividantan la loĝejon de Chilo de Transtibro, kaj troviĝis antaŭ la domo. La koro de Chilo denove ekbatis maltrankvile. Pro timo ŝajnis al li, ke Ursus komencas direkti al li iajn avidajn rigardojn. «Malgranda estos mia konsolo,» — li parolis al si mem, — «se li min mortigos senintence, kaj mi preferus ĉiuokaze, ke lin trafu paralizo kaj kune kun li ĉiujn ligojn, kion faru, Zeŭso, se vi scipovos». Tiel meditante, li envolvis sin ĉiam pli en sian gaŭlan mantelon, ripetante, ke li timas la malvarmon.

Fine, kiam, transirinte la vestiblon kaj la unuan korton, ili troviĝis en la koridoro, kondukanta al la ĝardeno de la dometo, li haltis subite kaj diris:

— Lasu min iom spiri, aŭ mi ne povos paroli kun Vinicius kaj helpi lin per edifaj konsiloj.

Dirinte tion, li haltis — ĉar kvankam li ripetadis al si, ke nenio lin minacas, tamen je la penso, ke li staros inter tiuj misteraj homoj, kiujn li vidis en Ostriano, liaj piedoj iom tremis sub li.

Dume el la dometo atingis liajn orelojn kantado.

— Kio tio estas? — li demandis.

— Vi diras, ke vi estas kristano, kaj vi ne scias, ke ni kutimas post ĉiu manĝo glori la Savinton per nia kantado, — respondis Ursus. — Miriam kaj ŝia filo jam verŝajne revenis kaj eble ankaŭ la apostolo estas kun ili, ĉar li vizitas ĉiutage la vidvinon kaj Crispuson.

— Konduku min rekte al Vinicius.

— Vinicius estas en unu ĉambro kun ĉiuj, ĉar ĝi estas la sola sufiĉe granda, kaj cetere estas nur mallumaj cubicula, kien ni iras nur por dormi. Ni jam eniru — tie vi ripozos.

Kaj ili eniris. En la ĉambro estis krepuske, la vespero estis nuba, vintra, kaj la flamo de kelkaj meĉlampoj nesufiĉe disigis la mallumon. Vinicius pli ĝuste divenis ol rekonis en la kapuĉkovrita homo Chilon, kaj tiu ĉi, vidinte en la angulo de la ĉambro liton, kaj sur ĝi Viniciuson, ekiris, ne rigardante la aliajn, rekte al li — kvazaŭ konvinkita, ke apud Vinicius li estos plej sekura.

— Ho sinjoro! Kial vi ne obeis miajn konsilojn! — li vokis, plektante la manojn.

— Silentu, — diris Vinicius, — kaj aŭskultu!

Poste li komencis penetre rigardi en la okulojn de Chilo kaj paroli malrapide kaj akcente, kvazaŭ li volus, ke ĉiu lia vorto estu komprenita kiel ordono kaj restu eterne en la memoro de Chilo.

— Croto atakis min por min murdi kaj rabi — vi komprenas! Tiam mi mortigis lin, kaj tiuj ĉi homoj prizorgis la vundojn, kiujn mi ricevis de li, batalante.

Chilo tuj komprenis, ke se Vinicius tiel parolas, li tion faras sendube sekve de ia interkonsento kun la kristanoj, kaj en tiu okazo li volas, ke oni lin kredu. Li ekkonis tion ankaŭ el lia vizaĝo, do en unu momento, montrante nenian dubon, nek miron, li levis la okulojn supren kaj ekkriis:

— Li ja estis konata fripono, sinjoro! Mi ja avertis vin, ke vi ne fidu al li. Ĉiuj miaj instruoj rebatis sin de lia kapo, kiel pizo de muro. En la tuta Hadeso oni ne trovos por li sufiĉajn turmentojn. Ĉar kiu ne povas esti honesta homo, tiu certagrade devas esti fripono, kaj al kiu estas pli malfacile iĝi honesta ol la fripono? Sed ataki sian bonfaranton kaj tiel grandaniman sinjoron … Ho dioj!… Ĉe tio li tamen rememoris, ke envoje li prezentis sin al Ursus kiel kristano — kaj li eksilentis.

Vinicius diris:

— Se mi ne kunhavus mian sica, li min mortigus.

— Mi benas la momenton, en kiu mi konsilis al vi preni almenaŭ ponardon.

Sed Vinicius direktis al la greko esploran rigardon kaj demandis:

— Kion vi faris hodiaŭ?

— Kiel do? Ĉu mi ne diris al vi, sinjoro, ke mi faris votojn por via sano?

— Kaj nenion pli?

— Kaj mi ĝuste intencis vin viziti, kiam tiu bona homo venis kaj diris al mi, ke vi min vokas.

— Jen estas tabuleto. Iru kun ĝi en mian domon, serĉu mian liberigiton kaj transdonu ĝin al li. Estas sur ĝi skribite, ke mi veturis en Beneventon. — Diru al Demas en via propra nomo, ke mi faris tion hodiaŭ matene, alvokita per urĝa letero de Petronius.

Kaj li ripetis akcente:

— Mi veturis en Beneventon, ĉu vi komprenas?

— Vi veturis, sinjoro! Matene mi ja adiaŭis vin ĉe Porta Capena — kaj de la tempo de via forveturo tia sopiro min regas, ke, se via grandanimeco ne konsolos ĝin, mi mortos pro ploro, kiel la malfeliĉa edzino de Zetoso post la morto de Itilo.

Vinicius, kvankam malsana kaj kutimiĝinta al la fleksemo de la greko, ne povis tamen deteni sin de rideto. Li estis, krome, kontenta, ke Chilo tuj lin komprenis, li do diris:

— Sekve mi alskribos, ke oni sekigu viajn larmojn. Donu al mi lampon.

Chilo, jam tute trankviliĝinta, leviĝis kaj, farinte kelkajn paŝojn al la kameno, deprenis unu el la meĉlampoj, brulantaj sur la kamenmuro.

Sed kiam ĉe tiu ago la kapuĉo deŝoviĝis de lia kapo kaj la lumo falis rekte sur lian vizaĝon, Glaucus saltleviĝis de benko kaj, rapide proksimiĝinte, ekstaris antaŭ li.

— Ĉu vi ne rekonas min, Cephas? — li demandis. Kaj en lia voĉo estis io tiel terura, ke tremo trakuris ĉiujn ĉeestantojn.

Chilo levis la lampon kaj ellasis ĝin preskaŭ en la sama momento — poste li kurbiĝis ĝis la tero kaj komencis ĝemi:

— Mi ne estas … mi ne estas … kompaton! Glaucus turnis sin al la vespermanĝantoj kaj diris:

— Jen estas la homo, kiu sklavigis kaj pereigis min kaj mian familion!… Lia historio estis konata al ĉiuj kristanoj kaj al Vinicius, kiu nur tial ne divenis, kiu estas tiu Glaucus, ĉar, senĉese svenante pro doloro dum la prizorgado de la vundoj, li ne aŭdis lian nomon. Sed por Ursus tiu ĉi mallonga momento, ligite kun la vortoj de Glaucus, estis kvazaŭ fulmobrilo en mallumo. Rekoninte Chilon, per unu salto li troviĝis apud la greko, kaptis lin je la brakoj kaj, turninte ilin malantaŭen, ekkriis:

— Jen tiu, kiu instigis min mortigi Glaucuson!

— Kompaton! — ĝemis Chilo, — mi redonos al vi … Sinjoro! — li vokis, turnante la kapon al Vinicius, — savu min! Mi fidis al vi! Parolu por mi … Vian leteron mi portos, sinjoro! Sinjoro! Sed Vinicius, kiu plej indiferente el ĉiuj rigardis tion, kio okazis, unue tial, ke ĉiuj aferoj de la greko estis al li konataj, kaj due, ĉar lia koro ne sciis, kio estas kompato, diris:

— Enterigu lin en la ĝardeno: la leteron portos iu alia. Al Chilo ŝajnis, ke tiuj vortoj estas la lasta verdikto.

Liaj ostoj komencis kraki en la teruraj manoj de Ursus, la okuloj nebuliĝis pro larmoj de doloro.

— Je via Dio! Kompaton! — li vokis, — mi estas kristano, kaj se vi ne kredas al mi, baptu min ankoraŭfoje, ankoraŭ du, ankoraŭ dek fojojn! Glaucus! Tio estas eraro! Lasu min paroli! Igu min sklavo … Ne mortigu min! Kompaton!… Kaj lia voĉo, sufokata de la doloro, iĝis ĉiam pli malforta, kiam subite post la tablo leviĝis la apostolo Petro; dum momento li balancis sian blankan kapon, mallevante ĝin al la brusto, kaj havis la okulojn fermitajn, sed poste malfermis ilin kaj diris meze de silento:

— Jene diris al ni la Savinto: «Se via frato pekus kontraŭ vi, admonu lin; kaj se li pentus, pardonu lin. Kaj se li sepfoje tage pekus kontraŭ vi kaj sepfoje revenus al vi, dirante: mi pentas! Pardonu lin!»

Poste iĝis silento ankoraŭ pli granda. Glaucus staris dum longa tempo kun vizaĝo kovrita de la manoj, fine li reprenis ilin kaj diris:

— Cephas, Dio al vi pardonu la malbonojn, kiujn vi faris al mi, kiel mi ilin pardonas al vi en la nomo de Kristo.

Kaj Ursus, liberiginte la brakojn de Chilo, tuj aldonis:

— Estu al mi la Savinto tiel kompatema kiel ankaŭ mi vin pardonas.

Chilo falis sur la teron kaj, apogite sur ĝi per la manoj, turnis la kapon, kiel besto, kaptita en reton, rigardante ĉirkaŭen kaj atendante, de kie venos la morto. Li ne kredis ankoraŭ siajn okulojn kaj orelojn, kaj ne kuraĝis esperi pardonon.

Sed iom post iom li reakiris la konscion, nur liaj bluiĝintaj lipoj tremis ankoraŭ pro teruro. Dume la apostolo diris:

— Foriru en paco. Chilo leviĝis, sed ne povis ankoraŭ paroli. Malgraŭvole li proksimiĝis al la lito de Vinicius, kvazaŭ ankoraŭ serĉante ĉe li helpon, ĉar ĝis nun li ne havis tempon pensi, ke Vinicius, kvankam li uzis liajn servojn kaj estis kvazaŭ lia kunkulpulo, kondamnis lin, dum tiuj ĝuste, kontraŭ kiuj li servis, pardonis. Tiu penso estis venonta al li pli poste. Dume en lia rigardo vidiĝis nur miro kaj nekredo. Kvankam li jam ekkonis, ke oni lin pardonis, tamen li volis plej baldaŭ foriĝi el inter tiuj nekompreneblaj homoj, kies boneco teruris lin preskaŭ egale, kiel lin terurus krueleco. Ŝajnis al li, ke se li restus pli longe, okazus denove io neatendita, do, stariĝinte apud Vinicius, li komencis paroli per interrompata voĉo:

— Donu la leteron, sinjoro! Donu la leteron! Kaj kaptinte la tabuleton, kiun Vinicius al li donis, li riverencis foje al la kristanoj, duafoje al Vinicius, kaj ŝtele glitante tuj ĉe la muro, kuris eksteren.

En la ĝardeneto, kiam ĉirkaŭigis lin mallumo, teruro denove hirtigis la harojn sur lia kapo, ĉar li estis certa, ke Ursus kuros post li kaj mortigos lin en la ombroj de la nokto. Li forkurus per ĉiuj fortoj, sed la piedoj rifuzis lin obei kaj post momento iĝis tute rigidaj, ĉar Ursus efektive ekstaris apud li. Chilo falis survizaĝen kaj komencis ĝemi:

— Urbano … en la nomo de Kristo …

Sed Urbano diris:

— Ne timu. La apostolo ordonis al mi konduki vin ekster la pordegon, kaj se mankas al vi fortoj, mi akompanos vin hejmen.

Chilo levis la vizaĝon.

— Kion vi diras? Kion? Vi ne mortigos min?

— Ne, mi vin ne mortigos, kaj se mi kaptis vin tro forte kaj dolorigis viajn brakojn, pardonu min.

— Helpu min leviĝi, — diris la greko. — Vi ne mortigos min? Vere? Elkonduku min en la straton, kaj pluen mi iros sola.

Ursus levis lin de la tero facile kiel lanugon, kaj starigis lin sur la piedojn, poste elkondukis tra la malluma pasejo en la duan korton, el kiu oni iris en la vestiblon kaj sur la straton. En la koridoro Chilo denove ripetis al si interne: «mi estas perdita!» kaj nur kiam ili troviĝis sur la strato, li iom trankviliĝis kaj diris:

— Mi iros pluen sola.

— Paco estu kun vi.

— Kaj kun vi! Kaj kun vi!… Lasu min spiri. Kaj post la foriro de Ursus li ekspiris plenbruste. Per la manoj li palpis sian zonon kaj koksojn, kvazaŭ volante konvinkiĝi, ke li vivas, kaj per rapidaj paŝoj ekiris antaŭen.

Sed, farinte kelkdek paŝojn, li haltis kaj diris:

— Kial ili min tamen ne mortigis? Kaj malgraŭ tio, ke jam kun Euricius li parolis pri la kristana instruo, malgraŭ la interparolo kun Urbano apud la rivero kaj malgraŭ ĉio, kion li aŭdis en Ostriano, li ne sciis trovi respondon al tiu demando.

Ĉapitro XXV

Vinicius ankaŭ ne sciis klarigi al si tion, kio okazis, kaj en la fundo de la animo li estis mirigita preskaŭ ne malpli ol Chilo. Ĉar, ke kun li mem oni agis tiel, kiel oni agis, kaj anstataŭ venĝi kontraŭ li por tiu atako, zorgeme okupiĝis pri liaj vundoj, tion li atribuis parte al la instruo, kiun ili konfesis, pli multe al Ligia, kaj iom ankaŭ al sia grandega signifo. Sed ilia konduto rilate al Chilo simple superis liajn konceptojn pri la homa pardonpovo. Ankaŭ al li malgraŭvole trudis sin la demando, kial ili ne mortigis la grekon? Ili ja povus tion fari senpune. Ursus enterigus lin en la ĝardeno aŭ portus nokte en Tibron, kiu en tiu tempo de noktaj banditagoj, plenumataj de la cezaro mem, tiel ofte surbordigis matene homajn korpojn, ke neniu eĉ esploris ilian devenon. Krom tio, laŭ Vinicius, la kristanoj ne nur povis, sed eĉ devis mortigi Chilon. Kompato ne estis tute fremda al tiu mondo, al kiu apartenis la juna patricio. La atenanoj ja konstruis al ŝi altaron kaj dum longa tempo rezistis enkondukon de la gladiatoraj luktoj en Atenojn. Okazis iafoje, ke eĉ en Romo venkitoj ricevis pardonon, kiel ekzemple Calicratus, la reĝo de la britoj, kiu, militkaptita de Claudius kaj malavare de li dotita, libere loĝis en la urbo. Sed venĝo pro personaj malbonagoj ŝajnis al Vinicius, same kiel al ĉiuj aliaj, prava kaj justa. Rezigni ĝin estis io kontraŭ lia animo. Li ankaŭ aŭdis, vere, en Ostriano, ke oni devas ami eĉ siajn malamikojn, li tamen konsideris tion kiel teorio ne havanta signifon en la vivo. Kaj eĉ nun ankoraŭ lian kapon trakuris la penso, ke eble oni ne mortigis Chilon nur tiaj, ke estis ia festperiodo aŭ lunfazo, — dum kiu la kristanoj ne rajtas mortigi. Li aŭdis, ke estas tiaj tempodaŭroj, en kiuj al diversaj nacioj ne estas permesite eĉ komenci militon. Sed kial en tiu okazo oni ne transdonis la grekon al tribunalo, kial la apostolo diris, ke se iu pekus sepfoje, oni devus sepfoje lin pardoni, kaj kial Glaucus diris al Chilo: «Dio vin tiel

pardonu, kiel mi vin pardonas?» Kaj tamen Chilo faris al li la plej teruran malbonon, kiun unu homo povas fari al alia, kaj en Vinicius ĉe la nura penso pri tio, kiel li agus kun iu, kiu, ekzemple, mortigus Ligian, la koro ekbolis de kolero: ne estus tiaj torturoj, per kiuj li ŝin ne venĝus! Kaj Glaucus pardonis! Kaj Ursus ankaŭ pardonis, li, kiu efektive povus senpune mortigi en Romo, kiun ajn li volus, ĉar poste li bezonus nur mortigi la reĝon de la Nemorena bosko kaj okupi lian lokon. Ĉu al la homo, al kiu ne rezistis Croto, rezistus la gladiatoro, tenanta tiun rangon, kiun oni akiris nur per mortigo de la antaŭa «reĝo»? Unu sola respondo estis al ĉiuj tiuj demandoj. Nome, ke ili ne mortigis pro iu boneco, tiel granda, ke simila ne ekzistis ĝis nun en la mondo, kaj pro senlima amo al la homoj, kiu ordonis forgesi sin mem, faritajn al si malbonojn, sian feliĉon kaj sian malbonsorton — kaj vivi por aliaj. Kian rekompencon tiuj homoj devis por tio ricevi, Vinicius aŭdis en Ostriano, sed ĝi ne povis trovi lokon en lia kapo. Li sentis anstataŭe, ke tiu tera vivo, ligita kun la devo rezigni ĉion, kio estas plaĉa kaj volupta, por la bono de aliaj, devus esti mizera. Tial en tio, kion li pensis ĉi-momente pri la kristanoj, estis krom mirego ankaŭ kompato, kaj kvazaŭ nuanco de malestimo. Ŝajnis al li, ke tio estas ŝafoj, nepre pli aŭ malpli frue formanĝotaj de lupoj, kaj lia romana naturo ne kapablis trovi en si respekton por tiuj, kiuj lasas sin formanĝi. Frapis lin tamen unu afero. Nome, post la eliro de Chilo ia profunda ĝojo lumigis ĉiujn vizaĝojn. La apostolo proksimiĝis al Glaucus kaj, metinte la manon sur lian kapon, diris:

— Kristo venkis en vi! Kaj Glaucus levis supren la okulojn, tiel plenajn de fido kaj ĝojo, kvazaŭ verŝiĝus sur lin ia grandega, neatendita feliĉo. Vinicius, kiu komprenis nur ĝojon pro plenumita venĝo, rigardis lin per pupiloj vastigitaj de febro, iom tiel, kiel li rigardus frenezulon. Li vidis tamen, kaj li vidis tion ne sen interna indigno, kiel poste Ligia alpremis siajn reĝidinajn lipojn al la mano de tiu homo, kies

aspekto similis tiun de sklavo, kaj ŝajnis al li, ke la ordo de la mondo tute renversiĝas. Poste alvenis Ursus kaj komencis rakonti, kiel li elkondukis Chilan sur la straton kaj kiel li petis de li pardonon por la malbono, kiun li povis fari al liaj brakoj, por kio la apostolo benis lin ankaŭ, kaj Crispus deklaris, ke tio ĉi estis tago de granda venko. Ekaŭdinte pri tiu venko, Vinicius tute perdis la ordon de siaj pensoj.

Sed kiam Ligia denove donis al li refreŝigan trinkaĵon, li retenis momente ŝian manon kaj demandis:

— Do ankaŭ vi min pardonis?

— Ni estas kristanoj. Ni ne rajtas konservi koleron en la koro.

— Ligia, — li diris tiam, — kiu ajn estas via Dio, mi honoros Lin per hekatombo, nur tial, ke Li estas via Dio.

— Vi honoros Lin en via koro, kiam vi Lin ekamos.

— Nur tial, ke Li estas via Dio, — ripetis Vinicius per malforta voĉo.

Kaj li mallevis la palpebrojn, ĉar denove ekposedis lin svenemo.

Ligia foriris, sed post momento ŝi revenis kaj, stariĝinte proksime, kliniĝis super li por vidi ĉu li dormas. Vinicius sentis ŝian proksimecon kaj, malferminte la okulojn, ridetis; Ligia facile metis sur ilin la manon, kvazaŭ volante inklinigi lin al dormo. Tiam ekregis lin granda dolĉeco, sed samtempe li sentis sin pli malsana. Kaj tiel estis efektive. Plene noktiĝis intertempe, kaj kune venis ankaŭ pli forta febro. Pro tio li ne povis endormiĝi kaj sekvis Ligian per la okuloj, kien ajn ŝi moviĝis. Kelkfoje li tamen falis en ian duondormon, en kiu li vidis kaj aŭdis ĉion, kio okazis ĉirkaŭ li, sed en kiu la realeco miksis sin kun febraj vizioj. Ŝajnis do

al li, ke en iu malnova, forlasita tombejo trovas sin turforma sanktejo, kie Ligia estas pastrino. Kaj li ne deturnis de ŝi la okulojn, sed li vidis ŝin sur la supro de la turo, kun liuto en la mano, tutan en lumo, similan al tiuj pastrinoj, kiuj nokte kantis himnojn al la luno kaj kiujn li vidis en Oriento. Li mem grimpis kun granda peno sur serpentsimila ŝtuparo por ŝin forkapti, kaj post li rampis Chilo, klakante per la dentoj pro teruro kaj ripetante: «Ne faru tion, sinjoro, ĉar ŝi estas pastrino, pro kiu Li venĝos …!» Vinicius ne sciis, kiu estas tiu Li, tamen li komprenis, ke li iras plenumi sakrilegion, kaj ankaŭ sentis senmezuran teruron. Sed kiam li atingis la balustradon, ĉirkaŭantan la supron de la turo apud Ligia staris subite la apostolo kun arĝenta barbo kaj diris: «ne levu kontraŭ ŝin vian manon, ĉar ŝi apartenas al mi.» Kaj, dirinte tion, li komencis iri kun ŝi straton el lunlumo, kvazaŭ vojon al la ĉielo, kaj li, Vinicius, etendinte al ili la manojn, komencis petegi, ke ili lin kunprenu.

Ĉi-momente li vekiĝis, rekonsciiĝis kaj komencis rigardi antaŭ sin. La fajro sur la alta fajroplato ardis jam malpli forte, sed ĵetis ankoraŭ brilojn sufiĉe vivajn, kaj ili ĉiuj sidis antaŭ la kameno, varmigante sin, ĉar la nokto estis frosteta kaj la ĉambro sufiĉe malvarma. Vinicius vidis iliajn spirojn elirantajn el la buŝoj en la formo de vaporo. En la mezo sidis la apostolo, ĉe liaj genuoj, sur malalta tabureto, Ligia, poste Glaucus, Crispus, Miriam, kaj ĉe la fino unuflanke Ursus, aliflanke Nazarius, la filo de Miriam, juna knabo kun belega vizaĝo kaj longaj, nigraj haroj, kiuj falis ĝis liaj ŝultroj.

Ligia aŭskultis kun okuloj levitaj al la apostolo, kaj ĉiuj kapoj estis turnitaj al li, dum li ion parolis duonvoĉe. Vinicius komencis rigardi lin kun certa superstiĉa timo, ne multe malpli granda ol tiu teruro, kiun li sentis en la febra vizio. Venis ankaŭ al li la ideo, ke en la febro li sentis veron kaj ke tiu maljuna veninto el malproksimaj landoj efektive forprenas de li Ligian kaj kondukas ŝin sur iajn nekonatajn

vojojn. Li estis ankaŭ certa, ke la maljunulo parolas pri li, kaj eble konsilas, kiel disigi lin de Ligia, ĉar ŝajnis al Vinicius tute neeble, ke iu povus paroli pri io alia, do, streĉinte la tutan konscion, li komencis aŭskulti la vortojn de Petro.

Li tamen plene eraris, ĉar la apostolo denove parolis pri Kristo.

— Ili vivas per tiu nomo! — pensis Vinicius. Kaj la maljunulo rakontis pri la kapto de Kristo. Venis roto kaj pastraj servistoj por Lin kapti. Kiam la Savinto demandis ilin, kiun ili serĉas, tiuj diris: «Jesuon Nazaretan!» Sed kiam Li diris al ili: «Mi estas!» — ili falis teren, ne kuraĝante levi kontraŭ Lin la manojn, kaj nur post refoja demando ili Lin kaptis.

Ĉi-momente la apostolo interrompis sin kaj, etendinte la manojn al la fajro, diris:

— La nokto estis malvarma kiel hodiaŭ, sed mia koro bolis, do mi eligis glavon por Lin defendi, kaj mi fortranĉis la orelon al servisto de la ĉefpastro. Kaj mi defendus Lin pli ol la propran vivon, se Li ne dirus al mi: «Metu vian glavon en la ingon. Ĉu la kalikon, kiun la Patro al mi donis, mi ne trinkos?» … Tiam ili kaptis Lin kaj ligis … Dirinte tion, li metis la manojn al la frunto kaj silentis, volante antaŭ la plua rakontado ekregi la forton de la rememoroj. Sed Ursus, ne povante sin deteni, saltleviĝis, plibonigis per fera stango la fajron sur la fajroplato, tiel ke fajreroj ŝprucis orpluve kaj la flamo pli vive saltis, poste li sidiĝis kaj kriis:

— Kio ajn tiam okazus — ha!… Sed li interrompis sin subite, ĉar Ligia metis la fingron sur la buŝon. Li nur spiris laŭtege, kaj oni vidis, ke li ribelas en la animo, kaj ke kvankam ĉiam li estas preta fali al la piedoj de la apostolo, tamen tiun solan agon li ne povas en la animo aprobi, ĉar se okazus, ekzemple, ke en lia ĉeesto iu atakus la Savinton, se li estus

kun Li en tiu nokto, ho, kiel li batus tiam la soldatojn kaj la pastrajn servistojn kaj la helpistojn … Kaj liaj okuloj nebuliĝis eĉ de larmoj ĉe la nura penso pri tio, same pro ĉagreno kaj pro interna batalo, ĉar unue li pensis, ke ne nur li defendus la Savinton, sed ankaŭ kunvokus helpe al Li aliajn ligojn, bravegajn virojn, aliflanke — ke se li tion farus, li montrus malobeon al la Savinto kaj malhelpus la elaĉeton de la mondo.

Tial li ne povis reteni larmojn. Post momento Petro, forpreninte la manojn de la frunto, komencis rakonti plu, sed Viniciuson denove regis febra duondormo. Tio, kion li nun aŭdis, miksiĝis en lia kapo kun tio, kion la apostolo rakontis la antaŭan nokton en Ostriano pri tiu tago, kiam Kristo aperis sur la bordo de la Tiberiada maro. Li do vidis vaste disverŝitan ondaron, sur ĝi fiŝkaptistan boaton, kaj en la boato Petron kaj Ligian. Li mem naĝis post ili per ĉiuj fortoj, sed la doloro en la rompita brako malhelpis al li ilin atingi. Ventego komencis ĵeti la ondojn sur liajn okulojn kaj li sentis, ke li dronas, vokante per petega voĉo helpon. Tiam Ligia surgenuiĝis antaŭ la apostolo, kaj tiu turnis la boaton kaj etendis al li remilon, kiun kaptinte, li eniĝis kun ilia helpo en la boaton kaj falis sur ĝian fundon.

Sed poste ŝajnis al li, ke, leviĝinte, li vidis amason da homoj naĝantaj post la boato. La ondoj kovris per ŝaŭmo iliajn kapojn; kelkajn oni jam vidis etendantajn nur la manojn el la akva ĥaoso, sed Petro fojon post fojo savis la dronantojn kaj prenis ilin en la boaton, kiu iĝis, kvazaŭ mirakle, ĉiam pli granda. Baldaŭ la boaton plenigis homamaso tiel granda kiel tiu, kiu kunvenis en Ostriano, kaj poste ankoraŭ pli granda. Vinicius miris, kiel ĝi povis trovi tie lokon, kaj li ektimis, ke ili subakviĝos. Sed Ligia komencis lin trankviliĝi kaj montris al li ian lumon sur malproksima bordo, al kiu ili naĝis. Ĉe tio la sonĝobildoj de Vinicius denove miksiĝis kun tio, kion li aŭdis en Ostriano el la buŝo de la apostolo, kiel foje Kristo montris

sin ĉe la lago. Do nun li vidis en tiu surborda lumo iun figuron, al kiu Petro direktis la boaton. Kaj laŭgrade kiel ili proksimiĝis al ĝi, la vetero iĝis pli trankvila, la ondaro pli ebena kaj la lumo pli granda. La amaso komencis kanti dolĉan himnon, la aero pleniĝis per la odoro de nardo; la akvo brilis ĉielarke, kvazaŭ el la fundo speguliĝus lilioj kaj rozoj, kaj fine la boato delikate tuŝis per sia brusto sablon. Tiam Ligia prenis lin je la mano kaj diris: «Venu, mi kondukos vin!» Kaj ŝi kondukis lin en la lumon.

* * *

Vinicius denove vekiĝis, sed la iluzioj malaperis nur iom post iom, kaj ne tuj li reakiris la konscion pri la realeco. Dum ia tempo ŝajnis al li ankoraŭ, ke li estas sur la lagobordo kaj ke ĉirkaŭas lin homamaso, en kiu, mem ne sciante kial, li komencis serĉi Petroniuson kaj miris, ke li ne povas lin trovi. Tamen hela lumo el la kameno, apud kiu neniu plu estis, rekonsciigis lin komplete. Olivlignaj ŝtipoj dormeme ardis sub la rozkolora cindro, sed hakpecoj da pinio, kiujn oni videble alĵetis al la ardaĵo, ŝprucis per hela flamo, kaj en tiu brilo Vinicius vidis Ligian, sidanta proksime al lia lito.

Ŝia vido tuŝis lin ĝis la fundo de la animo. Li memoris, ke la lastan nokton ŝi pasigis en Ostriano, poste la tutan tagon estis okupita ĉe lia flegado, kaj nun, kiam ĉiuj iris dormi, ŝi sola gardis ĉe lia lito. Facile oni povis diveni, ke ŝi tamen estis certe laca, ĉar, sidante senmove, ŝi havis la okulojn fermitajn. Vinicius ne sciis, ĉu ŝi dormas aŭ estas profundiĝinta en pensojn. Li rigardis ŝian profilon, la mallevitajn okulharojn, la manojn, plektitajn sur la genuoj, kaj en sia idolana kapo li komencis pene koncepti, ke krom la greka kaj roma beleco, nuda, memfida kaj fiera pro sia formo, ekzistas en la mondo iu alia beleco, nova, senlime pura, en kiu estas animo.

Li ne kapablis persvadi al si nomi tiun belecon kristana, tamen, pensante pri Ligia, li ne scipovis jam apartigi ŝin de la instruo, kiun ŝi konfesis. Li eĉ komprenis, ke se ĉiuj aliaj iris dormi, kaj Ligia sola, ŝi, al kiu li faris tiom da malbono, maldormas apud li, ĝi estas tial, ke tiu ĉi instruo tiel ordonas. Sed tiu penso, inspiranta al li admiron al la instruo, estis al li kune malagrabla. Li preferos, ke Ligia faru tion pro amo al li, al lia vizaĝo, okuloj, al lia statusimila figuro, unuvorte pro ĉiuj tiuj kaŭzoj, pro kiuj multfoje volvis sin ĉirkaŭ lia kolo neĝblankaj brakoj, grekaj kaj romanaj.

Subite li tamen sentis, ke se ŝi estu tia kiel aliaj virinoj, li jam trovus en ŝi ian mankon. Tiam li miris kaj mem ne komprenis, kio kun li okazas, ĉar li rimarkis, ke ankaŭ en li komencas formi sin iaj novaj sentoj kaj novaj plaĉoj, fremdaj al la mondo, en kiu ĝis nun li vivis.

Ŝi dume malfermis la okulojn, kaj vidante, ke Vinicius ŝin rigardas, proksimiĝis al li kaj diris:

— Mi estas apud vi.

Li respondis al ŝi:

— Mi vidis en sonĝo vian animon.

Ĉapitro XXVI

La sekvintan matenon li vekiĝis malforta, sed kun kapo malvarma, sen febro. Ŝajnis al li, ke lin vekis ia flustra interparolo, sed kiam li malfermis la okulojn, Ligia ne estis plu apud li, nur Ursus, klinite antaŭ la kameno, disrastis la grizan cindron kaj serĉis en ĝi ardon, kiun trovinte, li komencis disblovi la fajron tiel, kvazaŭ li farus ĝin ne per buŝo, sed per forĝista blovsako. Vinicius, rememorinte, ke tiu homo hieraŭ venkis Croton, observis kun intereso, inda je amatoro de areno, lian grandegan dorson, similan al la dorso de ciklopo, kaj la femurojn, potencajn, kvazaŭ kolonoj.

— Dankon al Merkuro, ke li ne rompis al mi la nukon, — li pensis interne. — Je Polukso! Se aliaj ligoj similas al li, la apuddanubaj legioj povos iam havi pro ili malfacilan taskon! Kaj laŭte li diris:

— He, sklavo! Ursus forigis la kapon el la kameno kaj, ridetinte preskaŭ amike, diris:

— Dio donu al vi, sinjoro, bonan tagon kaj bonan sanon, sed mi estas libera homo, ne sklavo.

Al Vinicius, kiu deziris demandi Ursuson pri la naskiĝlando de Ligia, tiuj vortoj faris certan plezuron, ĉar interparolo kun homo libera, kvankam simpla, malpli ofendis lian romanan kaj patrician dignon ol interparolo kun sklavo, en kiu nek la leĝo, nek la moro rekonis homan estaĵon.

— Vi do ne apartenas al la Aulusoj? — li demandis.

— Ne, sinjoro. Mi servas al Callina, kiel mi servis al ŝia patrino, sed libervole.

Ĉe tio li denove kaŝis la kapon en la kamenon por blovi iom sur la karbojn, sur kiujn li antaŭe ĵetis pecojn da ligno, poste li eltiris ĝin kaj diris:

— Ĉe ni ne estas sklavoj.

Sed Vinicius demandis:

— Kie estas Ligia?

— Ŝi ĵus foriris, kaj mi devas kuiri por vi matenmanĝon, sinjoro. Ŝi maldormis apud vi la tutan nokton.

— Kial vi ne anstataŭis ŝin?

— Ĉar ŝi tiel volis, kaj mia afero estas obei. Ĉe tio la okuloj de Ursus malsereniĝis, kaj post momento li aldonis:

— Se mi ŝin ne obeus, vi ne plu vivus, sinjoro.

— Ĉu vi bedaŭras, ke vi min ne mortigis?

— Ne, sinjoro. Kristo ne ordonis mortigi.

— Kaj Atacinus? Kaj Croto?

— Mi ne povis agi alie, — murmuris Ursus. Kaj li komencis rigardi kvazaŭ kun bedaŭro siajn manojn, kiuj videble restis idolanaj, malgraŭ tio, ke la animo akceptis la bapton.

Poste, metinte poton sur la fajroplaton kaj ekkaŭrinte antaŭ la kameno, li fiksis penseman rigardon sur la flamo.

— Tio estas via kulpo, sinjoro, — li diris fine, — kial vi levis la manon kontraŭ ŝin, kontraŭ la reĝan filinon? Vinicius en la unua momento ekbolis pro la ofendita fiereco, ke tiu simplulo kaj barbaro kuraĝas ne nur paroli al li tiel familiare, sed eĉ riproĉi lin. Al tiuj eksterordinaraj kaj nekredeblaj

aferoj, kiuj lin trafis de la antaŭhieraŭa nokto, aliĝis ankoraŭ unu. Sed, estante malforta kaj ne havante apude siajn sklavojn, li ekregis sin, tiom pli, ke ankaŭ la deziro ekkoni iajn detalojn el la vivo de Ligia superis lian koleron.

Do, trankviliĝinte, li komencis demandi pri la milito de la ligoj kontraŭ Vannius kaj la svevoj. Ursus volonte rakontis, sed li ne povis aldoni multe al tio, kion siatempe Aulus Plautius rakontis al Vinicius. Ursus ne partoprenis en la batalo, ĉar li akompanis la garantiulinojn en la tendaron de Atelius Hister. Li nur sciis, ke la ligoj venkis la svevojn kaj la jazigojn, sed ilia komandanto kaj reĝo pereis de jaziga sago. Tuj poste venis la famo, ke la semnonoj bruliĝis la arbarojn ĉe ilia limo, do ili revenis flugrapide por venĝi la ofendon, kaj la garantiulinoj restis ĉe Atelius, kiu komence ordonis doni al ili reĝajn honorojn. Poste la patrino de Ligia mortis. La roma komandanto ne sciis, kion fari kun la infano. Ursus volis reveni kun ĝi hejmlanden, sed la vojo estis danĝera pro sovaĝaj bestoj kaj gentoj; kiam do venis famo, ke iuj senditoj de la ligoj trovas sin ĉe Pomponius, oferante al li helpon kontraŭ la markomanoj, Hister sendis ilin al Pomponius. Alveninte al li, ili tamen eksciis, ke neniuj senditoj estis venintaj — kaj tiamaniere ili restis en la tendaro, el kie Pomponius kunprenis ilin en Romon, kaj, soleninte la triumfiron, donis la reĝan infanon al Pomponia Græcina.

Vinicius, kvankam nur etaj detaloj en la rakonto de Ursus estis al li nekonataj, aŭskultis kun plezuro, ĉar lian senliman patrician fierecon agrable flatis tio, ke memvidinta atestanto konfirmis la reĝan devenon de Ligia. Kiel reĝa filino, ŝi povus okupi en la cezara kortego lokon, egalan al tiuj, okupataj de filinoj de plej eminentaj romanaj gentoj, tiom pli, ke la nacio, kies reganto estis ŝia patro, neniam ĝis nun militis kontraŭ Romo, kaj kvankam barbara, ĝi povus tamen, laŭ la atesto

de Atelius Hister mem, montriĝi timinda, ĉar ĝi posedis «sennombran amason» da militistoj.

Ursus cetere plene konfirmis tiun ateston, ĉar al demando de Vinicius pri la ligoj li respondis:

— Ni loĝas en arbaroj, sed nia lando estas tiel granda, ke neniu scias, kie finiĝas la arbarego, kaj la popolo estas tie multa. Estas ankaŭ en la arbaroj lignaj urboj, kie regas granda bonstato, ĉar kion la semnonoj, markomanoj, vandaloj kaj kvadoj militrabas en la mondo, tion ni forprenas de ili. Sed ili ne kuraĝas militi kontraŭ ni, nur kiam vento blovas de ilia flanko, ili bruligas niajn arbarojn. Kaj ni timas nek ilin, nek la roman cezaron.

— La dioj donis al Romo la regadon super la mondo, — diris Vinicius severe.

— La dioj estas malbonaj spiritoj, — respondis simple Ursus, — kaj kie ne estas la romanoj, tie ne estas ankaŭ ilia regado.

Ĉe tio li bonigis la fajron kaj parolis kvazaŭ al si mem:

— Kiam la cezaro prenis Callinan en la kortegon kaj mi pensis, ke tie povas trafi ŝin malbono, mi volis iri for, en la arbarojn, kaj venigi la ligojn helpe al la reĝidino. Kaj la ligoj ekiros al Danubo, ĉar tio estas popolo bona, kvankam idolana. Jen! Mi portus al ili la «bonan novaĵon». Sed mi ja ĉiuokaze, kiam Callina revenos al Pomponia, petos ŝin riverence, ke ŝi lasu min iri al ili, ĉar Kristo naskiĝis malproksime kaj ili eĉ ne aŭdis pri Li … Li sciis pli bone ol mi, kie Li devis naskiĝi, sed se Li venus en la mondon ĉe ni, en la arbaro, ni Lin certe ne martirigus, sed ni vartus la Infaneton kaj zorgus, ke manku al Li nek ĉasaĵoj, nek fungoj, nek kastoraj feloj, nek sukceno. Kaj kion ni militprenus de la svevoj kaj markomanoj, tion ni al Ĝi redonus, ke Ĝi havu bonstaton kaj komforton.

Tiel parolante, li almetis al la fajro vazon kun supo, destinita por Vinicius, kaj eksilentis. Lia penso vagis videble dum ia tempo en la ligaj arbaroj, kaj nur kiam la fluidaĵo komencis sibli, li verŝis ĝin en malprofundan pladon kaj, malvarmiginte ĝin sufiĉe, diris:

— Glaucus konsilas, sinjoro, ke vi movu kiel eble malmulte eĉ tiun brakon, kiu estas sana, do Callina ordonis, ke mi vin nutru.

Ligia ordonis! Kontraŭ tio estis nenia respondo. En la kapon de Vinicius ne venis eĉ la ideo kontraŭstari al ŝia volo, kvazaŭ ŝi estus filino de cezaro, aŭ diino, li ne respondis do eĉ unu vorton, kaj Ursus, sidiĝinte apud lia lito, komencis ĉerpi la supon el la plado per malgranda trinkvazo kaj porti ĝin al la buŝo de Vinicius. Li tion faris tiel zorgeme, kun tiel bona rideto en siaj bluaj okuloj, ke Vinicius ne kredis al siaj okuloj, ke tio povas esti la sama terura titano, kiu en la antaŭa tago, mortiginte Croton, atakis lin mem, kiel ventego, kaj disŝirus lin, se Ligia lin ne kompatus. La juna patricio unuafoje en la vivo konsideris, kio povas okazi en la animo de simplulo kaj barbaro.

Sed Ursus montriĝis vartisto same mallerta, kiel zorgema. La trinkvazo tute malaperis inter liaj herkulaj fingroj, tiel ke por la buŝo de Vinicius restis neniom da loko. Post kelkaj malsukcesaj provoj la fortegulo, en grandega embaraso diris:

— He, pli facile estus eltreni uron el ĝia kaŝejo … Viniciuson amuzis la embarasiteco de la ligo, sed ne malpli interesis lin lia rimarko. Li vidis en cirkoj terurajn urojn, venigatajn el la nordaj arbaregoj, kiujn plej bravaj bestiarii ĉasis kun timo kaj kiujn nur elefantoj superis per grandeco kaj forto.

— Ĉu vi iam provis kapti tiajn bestegojn je la kornoj? — demandis li kun granda miro.

— Antaŭ ol pasis super mi dudek vintroj, mi timis, — respondis Ursus, — sed poste tio okazis! Kaj denove li komencis nutri Viniciuson, ankoraŭ pli mallerte ol antaŭe.

— Mi devas peti Miriamon aŭ Nazariuson, — li diris. Sed dume la pala kapeto de Ligia elŝovis sin de post la kurteno.

— Tuj mi helpos, — ŝi diris. Kaj post momento ŝi eliris el la cubiculum, kie ŝi estis videble pretiĝanta al dormo, ĉar ŝi estis vestita nur per alfigura tuniko, nomata de la antikvuloj capitium, precize kovranta la bruston, kaj havis disligitajn harojn. Vinicius, kies koro ekbatis pli vive je ŝia vido, komencis ŝin riproĉi, ke ĝis nun ŝi ne pensis pri dormo, sed ŝi respondis gaje:

— Mi ĝuste intencis tion fari, sed antaŭe mi anstataŭos Ursuson.

Kaj preninte la trinkvazon, ŝi sidiĝis sur la rando de la lito kaj komencis nutri Viniciuson, kiu sentis sin samtempe humiligita kaj feliĉa. Kiomfoje ŝi kliniĝis al li, radiis al li la varmo de ŝia korpo kaj ŝiaj disligitaj haroj falis sur lian bruston; li paliĝis pro la impreso, sed en la tumulto kaj ekscito de la pasioj li sentis ankaŭ, ke ŝi estas al li kara super ĉio kaj super ĉio adorata estaĵo, kompare kun kiu la tuta mondo estas nenio. Unue li avidis ŝin, nun li komencis plenbruste ŝin ami.

Antaŭe, kiel ĝenerale en la vivo, ankaŭ en siaj sentoj li estis, kiel ĉiuj tiamaj homoj, blinda, senkonsidera egoisto, kiu zorgis nur pri si mem; nun li komencis zorĝi ankaŭ pri ŝi.

Post momento li sekve rifuzis manĝi plu kaj, kvankam li trovis senliman volupton en ŝia vido kaj en ŝia ĉeesto, li

diris:

— Sufiĉe. Iru dormi, mia dia.

— Ne nomu min tiel, — ŝi respondis, — ne decas al mi tion aŭskulti.

Tamen ŝi ridetis al li kaj poste diris, ke ŝia dormemo pasis, ke ŝi ne sentas sin laca kaj ne iros kuŝiĝi, antaŭ ol Glaucus alvenos. Li aŭskultis ŝiajn vortojn kiel muzikon, kaj samtempe lia koro pleniĝis per ĉiam pli granda emocio, ĉiam pli granda admiro, ĉiam pli granda dankemo, kaj la penso serĉis manieron por montri al ŝi tiun dankemon.

— Ligia, — li diris post momenta silento, — mi vin antaŭe ne konis. Sed nun mi scias, ke mi iris malĝustan vojon por vin akiri, do mi diras al vi: revenu al Pomponia Græcina kaj estu certa, ke de nun neniu levos kontraŭ vin la manon.

Sed ŝia vizaĝo subite malgajiĝis.

— Mi estus feliĉa, — ŝi respondis, — se mi povus ŝin vidi, almenaŭ de malproksime, sed reveni al ŝi mi ne plu povas.

— Kial? — demandis Vinicius kun miro.

— Ni, kristanoj, scias pere de Acte, kio okazos sur Palatino. Ĉu vi ne aŭdis, ke la cezaro baldaŭ post mia forkuro, kaj antaŭ sia forveturo en Neapolon, alvokis Auluson kaj Pomponian — kaj kredante, ke ili min helpis, minacis ilin per sia kolero. Feliĉe, Aulus povis al li respondi: «Vi scias, sinjoro, ke neniam mensogo eliris el mia buŝo; mi ĵuras al vi, ke ni ne helpis ŝin forkuri kaj ke, same kiel vi, ni ne scias, kio kun ŝi okazis!» La cezaro kredis, poste li forgesis — kaj mi laŭ la konsilo de niaj superuloj, neniam skribis al la patrino, kie mi estas, por ke ŝi ĉiam povu purkonscience ĵuri, ke ŝi nenion scias pri mi. Vi tion eble ne komprenos, Vinicius, sed

al ni ne estas permesite mensogi, eĉ por savi la vivon. Tia estas nia instruo, al kiu ni volas agordi la korojn, do mi ne vidis Pomponian de la tempo, kiam mi forlasis ŝian domon, kaj ĝin nur de tempo al tempo atingis malproksimaj eĥoj, ke mi vivas kaj estas sekura.

Ĉe tio ekposedis ŝin sopiro, ĉar roso de larmoj kovris ŝiajn okulojn, sed baldaŭ ŝi trankviliĝis kaj diris:

— Mi scias, ke ankaŭ Pomponia sopiras je mi, ni tamen havas niajn konsilojn, kiujn ne havas aliaj homoj.

— Jes, — diris Vinicius, — via konsilo estas Kristo, sed mi tion ne komprenas.

— Rigardu nin: por ni ne ekzistas disiĝoj, ne ekzistas doloroj kaj suferoj, kaj se ili venas, ili ŝanĝas sin en ĝojon. Eĉ la morto mem, kiu por vi estas la fino de la vivo, por ni estas nur ĝia komenco kaj ŝanĝo de feliĉo malpli bona je la pli bona, de la malpli trankvila je la pli trankvila kaj eterna. Konsideru, kia devas esti nia instruo, kiu ordonas al ni kompaton eĉ por niaj malamikoj, malpermesas mensogon, purigas niajn animojn de malbono kaj promesas senmezuran feliĉon postmorte.

— Mi aŭdis tion en Ostriano, mi vidis, kiel vi agis kun mi mem kaj kun Chilo, kaj kiam mi pensas pri tio, ĝis nun ŝajnas al mi, ke ĝi estas sonĝo kaj ke mi devas kredi nek miajn orelojn, nek la okulojn. Sed vi respondu al mia alia demando: ĉu vi estas feliĉa?

— Jes! — diris Ligia. — Konfesante Kriston mi ne povas esti malfeliĉa.

Vinicius rigardis ŝin tiel, kvazaŭ tio, kion ŝi diris, estus tute ekster la mezuro de la homa rezonado.

— Kaj vi ne volus reveni al Pomponia?

— Mi volus per la tuta animo kaj mi revenos, se tia estos la volo de Dio.

— Do mi diras al vi: revenu, kaj mi ĵuras al vi je miaj laroj, ke mi ne levos kontraŭ vin la manon.

Ligia enpensiĝis momente, poste ŝi respondis:

— Ne. Mi ne povas endanĝerigi miajn familianojn. La cezaro ne amas la genton de Plautiusoj. Se mi revenus — vi scias, kiel per sklavoj diskoniĝas en Romo ĉiu novaĵo — ankaŭ mia reveno iĝus konata en la urbo kaj Nero sendube ekscius pri ĝi pere de siaj sklavoj. Tiam li punus la Aulusojn. kaj en plej bona okazo denove forprenus min de ili.

— Jes, — diris Vinicius, kuntirante la brovojn, — tio povus okazi. Li farus ĝin, eĉ simple tial, por montri, ke lia volo devas esti plenumita. Vere estas, ke li nur forgesis pri vi, aŭ ne volis pensi, opiniante, ke ne li, sed mi estas ofendita. Eble tamen … forpreninte vin de la Aulusoj … li vin redonus al mi, kaj mi revenigus vin al Pomponia.

Sed ŝi demandis malgaje: — Vinicius, ĉu vi volus denove vidi min sur Palatino? Li kunpremis la dentojn kaj respondis:

— Ne. Vi estas prava. Mi parolis kiel malsaĝulo! Ne! Kaj subite li ekvidis antaŭ si kvazaŭ abismon sen fundo. Li estis patricio, li estis armea tribunuso, li estis potenca homo, sed super ĉiuj potencoj de la mondo, al kiu li apartenis, staris ja la furiozulo, kies volon kaj malicecon oni ne povis antaŭvidi. Ne konsideri lin, ne timi lin povis eble nur tiaj homoj, kiel la kristanoj, por kiuj tiu ĉi tuta mondo, ĝiaj disiĝoj, suferoj kaj la morto mem estis nenio. Ĉiuj aliaj devis tremi antaŭ li. La terureco de la tempo, en kiu ili vivis, montris sin al Vinicius en sia tuta monstra amplekso. Jen li ne povis redoni Ligian al

la Aulusoj pro la timo, ke la monstro rememoros pri ŝi kaj direktos al ŝi sian koleron; pro tiu sama kaŭzo, se li nun edzinigus Ligian, li povus endanĝerigi ŝin, sin mem kaj la Aulusojn. Unu momento de malbonhumoro sufiĉis por ĉiu jn pereigi. Vinicius unuafoje en la vivo sentis, ke aŭ la mondo devas ŝanĝiĝi kaj alinaskiĝi, aŭ la vivo iĝos tute neebla. Li komprenis ankaŭ tion, kio ankoraŭ antaŭ momento estis por li malklara, ke en tia tempo nur la kristanoj solaj povis esti feliĉaj.

Sed antaŭ ĉio kaptis lin bedaŭro, ĉar li komprenis ankaŭ tion, ke li mem tiel implikis la vivon al si mem kaj al Ligia, kaj ke tiu implikaĵo estas preskaŭ senelira. Kaj sub la influo de tiu bedaŭro li komencis paroli:

— Ĉu vi scias, ke vi estas pli feliĉa ol mi? En malriĉeco kaj en tiu ĉi unu ĉambro inter la simpluloj vi havis vian instruon kaj vian Kriston, dum mi havas nur vin, kaj kiam mi perdis vin, mi estis kiel mizerulo, kiu havas nek tegmenton super si, nek panon. Vi estas al mi pli kara ol la tuta mondo. Mi serĉis vin, ĉar mi ne povis vivi sen vi. Mi volis nek festenojn, nek dormon. Se mi ne esperus vin retrovi, mi ĵetus min sur glavon. Sed mi timas la morton, ĉar mi ne povus vin rigardi. Mi diras al vi puran veron, ke mi ne kapablas vivi sen vi kaj ke ĝis nun mi vivis nur per la espero, ke mi vin retrovos kaj revidos. Ĉu vi memoras niajn interparolojn ĉe la Aulusoj? Foje vi desegnis al mi fiŝon sur la sablo, sed mi ne komprenis, kion ĝi signifas. Ĉu vi memoras, kiel ni ludis pilkon? Alvenis Aulus, timigis nin per Libitino kaj interrompis al ni la interparolon. Pomponia diris ĉe la adiaŭo al Petronius, ke Dio estas unu, ĉiopova kaj kompatema, sed en niajn kapojn ne venis eĉ la ideo, ke via Dio estas Kristo. Li redonu vin al mi, kaj mi Lin ekamos, kvankam Li ŝajnas al mi Dio de sklavoj, fremduloj kaj mizeruloj. Vi sidas apud mi kaj nur pri Li vi pensas. Pensu ankaŭ pri mi, alie mi Lin ekmalamos. Por mi vi sola estas diino. Benita estas via patro

kaj patrino, benita la lando, kiu vin naskis. Mi volus ĉirkaŭpreni viajn piedojn kaj preĝi al vi, mi volus al vi honordoni, al vi fari oferojn, al vi min adorklini — vi trioble dia!! Vi ne scias, vi ne povas scii, kiel mi vin amas … Tiel parolante, li traŝovis la manojn sur sia paliĝinta frunto kaj duonfermis la okulojn. Lia naturo neniam konis barojn, nek en kolero, nek en amo. Li parolis kun emocio, kiel homo, kiu, ĉesinte sin regi, volas konsideri nenian mezuron en la vortoj, nek en la adoro. Sed li parolis el la fundo de la animo kaj sincere. Oni povis senti, ke la doloro, admiro, pasio kaj adoro, amasiĝinte en la brusto, ŝprucegis per neretenebla torento da vortoj. Al Ligia liaj vortoj ŝajnis blasfemaj, tamen ŝia koro komencis bati, kvazaŭ ĝi volus disŝiri la tunikon, ĝenantan la bruston. Ŝi ne povis kontraŭstari kompaton por li kaj por lia turmento. Kortuŝis ŝin la adoro, kun kiu li parolis al ŝi. Ŝi sentis sin amata kaj adorata sen limo, ŝi sentis, ke tiu nefleksebla kaj danĝera homo apartenas nun al ŝi anime kaj korpe, kiel sklavo, kaj tiu sento de lia humileco, de la propra potenco plenigis ŝin per feliĉo. La rememoroj reviviĝis en ŝi en unu momento. Li estis por ŝi denove tiu mirinda kaj belega kiel idolana dio, Vinicius, kiu en la domo de la Aulusoj parolis al ŝi pri amo kaj vekis, kvazaŭ el dormo, ŝian; tiam ankoraŭ duoninfanan koron; tiu sama, kies kisojn ŝi ankoraŭ sentis sur sia buŝo, el kies brakoj Ursus elŝiris ŝin sur Palatino, kvazaŭ li elŝirus ŝin el flamo. Sed nun, kun admiro kaj kune kun doloro sur sia agla vizaĝo, kun paliĝinta frunto kaj petega okulesprimo, vundita, venkita de la amo, ameganta, plena de adoro kaj humileco, li ŝajnis al ŝi tia, kian ŝi tiam dezirus lin havi kaj kian ŝi amus per la tuta animo, sekve pli kara ol iam ajn. Kaj subite ŝi komprenis, ke povas veni momento, en kiu lia amo regos kaj kaptos ŝin, kiel ventego, kaj sentinte tion, ŝi mem spertis tiun impreson, kiun li spertis antaŭ momento: nome, ke ŝi staras ĉe la rando de abismo. Por tio do ŝi forlasis la domon de la Aulusoj? Por tio ŝi savis sin per forkuro? Por tio ŝi kaŝis sin tiel longe en la mizeraj kvartaloj de la urbo? Kiu estis tiu

Vinicius? Augustano, soldato kaj kortegano de Nero. Li ja partoprenis en la malvirtoj kaj diboĉoj de la cezaro, kiel atestis tiu festeno, kiun Ligia ne povis forgesi, li ja kune kun aliaj vizitis la templojn kaj oferdonis al la malindaj dioj, je kiuj li eble eĉ ne kredis, sed al kiuj li tamen donis oficialan honoron. Li ja persekutis ŝin por ŝin fari sia sklavino kaj amatino, kaj samtempe enpuŝi ŝin en tiun teruran mondon de luksoj, voluptoj, krimoj kaj malnoblaĵoj, vokantoj pri la Dia kolero kaj venĝo. Li, vere, ŝajnis al ŝi ŝanĝita, sed ja li mem ĵus diris al ŝi, ke se ŝi pensos pri Kristo pli multe ol pri li, li estas preta Lin ekmalami. Al Ligia ŝajnis, ke la nura penso pri iu ajn alia amo ol la amo al Kristo, jam estas peko kontraŭ Li kaj kontraŭ la instruo, kiam do ŝi rimarkis, ke en la fundo de ŝia animo povus vekiĝi aliaj sentoj kaj deziroj, kaptis ŝin timo antaŭ la propra estonteco kaj antaŭ la propra koro.

En tiu momento de ŝia interna batalo aperis Glaucus, kiu venis prizorgi la malsanulon kaj esplori lian sanon. Sur la vizaĝo de Vinicius en unu sekundo bildiĝis kolero kaj malpacienco. Li estis malkontenta, ke oni malhelpis lian interparolon kun Ligia, kaj kiam Glaucus komencis fari al li demandojn, li respondis preskaŭ kun malestimo. Baldaŭ li, vere, moderigis sin, sed se Ligia havis iajn iluziojn, ke tio, kion li aŭdis en Ostriano, povus impresi lian neinfluеblan naturon, tiuj ŝiaj iluzioj devis neniiĝi. Li ŝanĝis sin nur por ŝi, sed ekster tiu sola sento restis en lia brusto la iama, severa kaj egoista, vere romana kaj kune lupa koro, nekapabla ne nur al kompreno de la dolĉa kristana instruo, sed eĉ al dankemo.

Ŝi foriris, fine, plena de interna zorgo kaj maltrankvilo. Iam en preĝoj ŝi oferis al Kristo koron serenan kaj efektive puran kiel larmo. Nun tiu sereneco estis nubigita. La internon de la floro penetris venena vermo kaj komencis tie zumi. Eĉ dormo, malgraŭ la du sendormaj noktoj, ne alportis al ŝi

kvietecon. Ŝi sonĝis, ke en Ostriano Nero, fronte de sekvantaro, formita el aŭgustinoj, bakĥantinoj, cibelpastroj kaj gladiatoroj, veturpremas per rozkronita ĉaro amasojn da kristanoj, kaj Vinicius kaptas ŝin en la brakojn, tiras sur kvadrigon kaj, premante ŝin al la brusto, flustras: «Venu kun ni!»

Ĉapitro XXVII

De tiu momento ŝi montriĝis pli malofte en la komuna ĉambro kaj pli malofte proksimiĝis al la lito de Vinicius. Sed ŝia trankvileco ne revenis. Ŝi vidis, ke Vinicius sekvas ŝin per petega rigardo, ke li atendas ĉiun ŝian vorton kiel favoron, ke li suferas kaj ne kuraĝas plendi por ne malplaĉi al ŝi, ke ŝi sola estas lia sano kaj ĝojo, kaj tiam ŝia koro ŝvelis pro kompato. Baldaŭ ŝi ankaŭ rimarkis, ke ju pli ŝi penas lin eviti, des pli ŝi lin kompatas, kaj pro tio mem des pli molaj sentoj naskiĝas en ŝia koro. La trankvileco forlasis ŝin. Kelkfoje ŝi diris al si, ke estas ĝuste ŝia devo esti apud li senĉese, unue tial, ke la Dia instruo ordonas pagi bonon por malbono, kaj due, ĉar parolante kun li, ŝi povus inklinigi lin al tiu ĉi instruo. Sed samtempe la konscienco diris al ŝi, ke ŝi trompas sin mem kaj ke logas ŝin al li nenio alia ol lia amo kaj lia ĉarmo. Tiel ŝi vivis en senĉesa anima malpaco, kiu grandiĝis de tago al tago. Iafo je ŝajni al ŝi, ke ŝin ĉirkaŭas ia reto, kaj ŝi, volante ĝin traŝiri, implikiĝas en ĝi ĉiam pli. Ŝi devis ankaŭ konfesi al si, ke lia vido ĉiutage iĝas al ŝi pli bezonata, lia voĉo pli aminda, kaj ke ŝi devas tutforte batali kontraŭ la deziro sidi apud lia lito. Kiam ŝi proksimiĝis al li kaj li radiis de ĝojo, ankaŭ ŝian koron superverŝis feliĉo. Iun tagon ŝi rimarkis signojn de larmoj sur liaj okulharoj, kaj, unuafoje en la vivo ŝi pensis, ke ŝi povus sekigi ilin per kisoj. Terurita de tiu penso kaj plena de malestimo por si mem, ŝi traploris la tutan sekvintan nokton.

Kaj li estis pacienca, kvazaŭ li ĵurus al si pacienci. Se iafoje liaj okuloj fajris per malpacienco, memvolo kaj kolero, tuj li retenis tiujn brilojn, poste rigardis ŝin kun maltrankvilo, kvazaŭ volante peti de ŝi pardonon, kaj ŝin tio tuŝis ankoraŭ pli. Neniam ŝi havis la senton, ke ŝi estas tiel amata, kaj kiam ŝi pensis pri tio, ŝi sentis sin kaj kulpa kaj feliĉa. Vinicius dume efektive aliiĝis. En liaj interparoloj kun

Glaucus estis malpli da fiereco. Ofte venis al li la ideo, ke eĉ ĉi tiu malriĉa kuracisto-sklavo kaj la alilandanino, maljuna Miriam, kiu ĉirkaŭigis lin per zorgemo, kaj Crispus, kiun li vidis konstante dronanta en preĝoj, estas tamen homoj. Li miris similajn pensojn, tamen li havis ilin. Ursuson li ekamis post ia tempo kaj nun parolis kun li tutajn tagojn, ĉar li povis paroli kun li pri Ligia; la grandegulo estis nelacigebla en la rakontado kaj, plenumante plej simplajn servojn ĉe la malsanulo, komencis ankaŭ montri al li certan sindonemon. Ligia ĉiam estis por Vinicius estaĵo, kvazaŭ apartenanta al alia speco, centoble superanta tiujn, kiuj ŝin ĉirkaŭis; malgraŭ tio li komencis tamen observi tiujn homojn, simplajn kaj malriĉajn, kion li faris neniam antaŭe en la vivo, kaj komencis malkovri en ili diversajn atentindajn trajtojn, kies ekziston li neniam antaŭe supozis. Nur Nazariuson li ne povis toleri, ĉar ŝajnis al li, ke la juna knabo kuraĝas ami Ligian. Dum longa tempo li detenis sin, vere, ne montrante al li malsimpation, sed foje, kiam Nazarius alportis al la knabino du koturnojn, kiujn li aĉetis en foirejo por sia propra perlaborita mono, en Vinicius vekiĝis la posteulo de la kviritoj, por kiu veninto el fremda nacio malpli signifis ol plej mizera vermo. Aŭdante dankojn de Ligia, li terure paliĝis kaj, kiam Nazarius eliris por alporti akvon por la birdoj, li diris:

— Ligia, ĉu vi povas toleri, ke li faru al vi donacojn? Ĉu vi ne scias, ke la homojn el lia nacio la grekoj nomas judaj hundoj?

— Mi ne scias, kiel ilin nomas la grekoj, — ŝi respondis, — sed mi scias, ke Nazarius estas kristano kaj mia frato.

Dirinte tion, ŝi rigardis lin kun miro kaj riproĉo, ĉar li jam dekutimigis sin de similaj eksplodoj, kaj li kunpremis la dentojn por ne diri al ŝi, ke tian ŝian fraton li ordonus mortvipi aŭ sendus lin en kamparon, por ke li, kiel campeditus, fosu la teron en liaj siciliaj vinberejoj ... Li

ekregis sin tamen, subpreminte en si la koleron, kaj nur post momento diris:

— Pardonu min, Ligia. Vi estas por mi reĝa filino kaj krominfano de Plautiusoj.

Kaj li subigis sian naturon tiagrade, ke kiam Nazarius denove montriĝis en la ĉambro, li promesis al la knabo, ke post la reveno en sian insula li donacos al li paron da pavoj aŭ paron da fenikopteroj, de kiuj li havis plenan ĝardenon.

Ligia komprenis, kiom devas al li kosti tiaj venkoj kontraŭ si mem. Sed ju pli ofte li ilin atingis, des pli ŝia koro emis al li. Lia merito rilate al Nazarius estis tamen malpli granda ol ŝi supozis. Vinicius povis momente indigniĝi kontraŭ li, sed li ne povis esti pro li ĵaluza. La filo de Miriam efektive ne multe pli signifis antaŭ liaj okuloj ol hundo, kaj krom tio li estis ankoraŭ infano, kiu, se li amis Ligian, amis ŝin kaj senscie kaj sklave. Pli multe la juna tribunuso devis batali kontraŭ si mem por subiĝi, eĉ en silento, al tiu adoro, kiu meze de tiuj homoj ĉirkaŭis la nomon de Kristo kaj Lian instruon. Tiurilate okazis kun Vinicius strangaj aferoj. Ĝi estis, malgraŭ ĉio, la instruo kredata de Ligia, do pro tiu nura kaŭzo li estus preta ĝin rekoni. Krome, ju pli li resaniĝis, des pli bone li rememoris la tutan vicon da okazoj, kiuj havis lokon de post tiu nokto en Ostriano, kaj la tutan vicon da ideoj, kiuj enfluis de tiu tempo lian kapon, des pli li miris pro la superhoma forto de tiu instruo, kiu tiel funde alinaskis la homajn animojn. Li komprenis, ke estas en ĝi io eksterordinara, io, kio ne ekzistis ĝis nun en la mondo, kaj li sentis, ke se ĝi posedus la tutan mondon, se ĝi inokulus al ĝi sian amon kaj sian kompatemon, tiam venus eble alia epoko, simila al tiu, kiam ankoraŭ ne Jovo, sed Saturno regis la mondon. Li ne kuraĝis ankaŭ dubi la supernaturan devenon de Kristo, nek Lian leviĝon el mortintoj, nek aliajn miraklojn. La memvidintoj, kiuj pri tio parolis, estis tro kredindaj kaj tro

abomenis mensogon, ke li povu supozi, ke ili rakontas aferojn neokazintajn. Fine la romana skeptikeco permesis ne kredi je la dioj, sed ĝi kredis je mirakloj. Vinicius staris antaŭ iu stranga enigmo, kiun li ne sciis solvi. Aliflanke tamen tiu tuta instruo ŝajnis al li tiel kontraŭa al la ekzistanta ordo de la aferoj, tiel nerealigebla en la praktiko kaj tiel freneza kiel neniu alia. Laŭ li la homoj, kaj en Romo, kaj en la tuta mondo, estis eble malbonaj, sed la ordo de la aferoj estis bona. Se, ekzemple, la cezaro estus homo honesta, se la senato konsistus ne el malnoblaj diboĉuloj, sed el tiaj homoj, kia estis Thraseas, kion pli oni povus deziri? La roma paco kaj la roma estreco estis ja bonaj aferoj, la divido inter la homoj estis ja prava kaj justa. Sed dume tiu instruo, laŭ la kompreno de Vinicius, devus detrui ĉian ordon, ĉian estrecon, kaj neniigi ĉiajn diferencojn. Kaj kio tiam okazus, ekzemple, kun la roma estreco kaj regno? Ĉu la romanoj povas ĉesi regi, aŭ rekoni la tutan brutaron da venkitaj nacioj kiel egalajn al si? Por tio ne plu estis loko en la kapo de la patricio. Kaj krom tio tiu instruo estis kontraŭa persone al ĉiuj liaj ideoj, kutimoj, karaktero kaj konceptoj pri la vivo. Li tute ne povis imagi, kiel li povus ekzisti, se li, ekzemple, ĝin akceptus. Li timis ĝin kaj admiris ĝin, sed kontraŭ la akcepto protestis simple lia naturo. Li komprenis fine, ke nenio alia ol ĝi disigis lin de Ligia, kaj kiam li pensis pri tio, li malamegis ĝin per ĉiuj fortoj de sia animo.

Li tamen jam konsciis, ke ĝuste tiu instruo ornamis Ligian per tiu iel escepta, neesprimebla beleco, kiu en lia koro naskis krom la amo kulton, krom la voluptodeziro adoron, kaj el Ligia mem faris estaĵon karan al li super ĉio en la mondo. Tiam denove li volus ami Kriston. Kaj li komprenis klare, ke aŭ li devas Lin ekami, aŭ ekmalami, sed resti indiferenta li ne povas. Dume puŝis lin kvazaŭ du kontraŭaj ondaroj, li hezitis en la pensoj, li hezitis en la sentoj, ne sciis elekti, li klinis tamen la kapon kaj doni silentan honoron al

tiu Dio nekomprenebla por li, nur tial, ke Li estis la Dio de Ligia.

Kaj Ligia vidis, kio en li okazis, kiel li batalis kontraŭ si mem, kiel lia naturo malakceptis tiun instruon, kaj dum unu flanke tio ŝin senlime ĉagrenis, aliparte tamen bedaŭro, kompato kaj dankemo por tiu silenta respekto, kiun li montris al Kristo, puŝis al li ŝian koron kun nerezistebla forto. Ŝi rememoris Pomponian Græcinan kaj Auluson. Por Pomponia la penso, ke trans la tombo ŝi ne retrovos Auluson, estis la fonto de senĉesa malĝojo kaj de neniam sekiĝantaj larmoj. Ligia komencis nun pli bone kompreni tiujn maldolĉajn sentojn kaj tiun doloron. Ankaŭ ŝi trovis karan homon, kaj ankaŭ ŝin minacis eterna foresto de li. Iafoje ŝi faris al si iluziojn, ke lia animo malfermiĝos ankoraŭ al la veroj de Kristo, sed tiuj iluzioj ne povis daŭri. Vinicius kiel kristano! Tiuj du ideoj, eĉ en ŝia nesperta kapo, ne povis lokiĝi unu apud la alia. Se la prudenta, solida Aulus ne iĝis kristano sub la influo de la saĝa kaj perfekta Pomponia kiel povus iĝi Vinicius? Al tio ne estis respondo, aŭ estis, pli ĝuste, nur unu: ke ekzistas por li nek espero, nek savo.

Sed Ligia rimarkis kun teruro, ke tiu kondamna verdikto, kiu pendas super li, anstataŭ ŝin malinklinigi de li, pro la nura kompato faras lin al ŝi ankoraŭ pli kara. Iafoje kaptis ŝin la deziro sincere paroli kun li pri lia malluma estonteco, sed kiam, iun tagon, sidiĝinte apude, ŝi diris al li, ke ekster la kristana instruo ekzistas nenia vivo, li, estante jam pli forta, duonlevis sin per sia sana brako kaj subite metis la kapon sur ŝiajn genuojn, dirante: «vi estas mia vivo!» Tiam la spiro morthaltis en ŝia brusto, forlasis ŝin la konscio, ia volupta tremo trakuris ŝin de la piedoj ĝis la kapo. Ekkaptinte per la manoj liajn tempiojn, ŝi penis lin levi, sed mem ŝi klinigis ĉe tio al li kaj momente ili tiel baraktis en ekstazo kontraŭ si mem kaj kontraŭ la amo, kiu puŝis unu al la alia.

Ligia leviĝis fine kaj forkuris, sentante flamon en la vejnoj kaj kapturnon. Sed ĝi estis la guto, kiu troplenigis la jam plenegan pokalon. Vinicius ne divenis, kiel kare li devos pagi la feliĉan momenton, sed Ligia komprenis, ke nun ŝi mem bezonas helpon. La nokton post tiu vespero ŝi pasigis sendorme, en larmoj kaj en preĝoj, kun la sento, ke ŝi ne estas inda preĝi kaj ke ŝi ne povas esti aŭskultita. La sekvintan matenon ŝi eliris frue el la cubiculum kaj elvokinte Crispuson en ĝardenan laŭbeton, kovritan de hederoj kaj velkintaj konvolvuloj, ŝi malkaŝis al li sian tutan animon, petegante samtempe, ke li permesu al ŝi forlasi la domon de Miriam, ĉar ŝi ne fidas plu al si kaj ne povas venki en la koro la amon al Vinicius.

Crispus, kiu estis homo maljuna, severa kaj dronanta en senĉesa ekstazo, konsentis la projekton pri la forlaso de la domo de Miriam, li ne trovis tamen vortojn de pardono por la peka, laŭ lia koncepto, amo. Lia koro ŝvelis de indigno pro la nura penso, ke tiu Ligia, pri kiu li zorgis de la momento de ŝia forkuro, kiun li ekamis, konfirmis en la kredo kaj kiun li rigardis ĝis nun kiel blankan lilion, kreskintan sur la grundo de la kristana instruo kaj makulitan per nenia tera spiro, povis trovi en la animo lokon por alia amo ol la ĉiela. Li kredis ĝis nun, ke nenie en la tuta mondo pli pura koro batis je la gloro de Kristo. Li volis ŝin oferi al Li kiel perlon, kiel juvelon kaj valoran kreaĵon de la propraj manoj, do la spertita senreviĝo, plenigis lin per miro kaj per amarsento.

— Iru kaj petegu Dion, ke Li pardonu al vi viajn kulpojn, — li diris al ŝi malserene. — Forkuru, antaŭ ol la malbona spirito, kiu vin implikis, klinos vin al kompleta falo kaj antaŭ ol vi malkonfesos la Savinton. Dio mortis por vi sur la kruco, por per la propra sango elaĉeti vian animon, sed vi preferis ekami tiun, kiu volis vin fari sia konkubino. Dio mirakle savis vin el liaj manoj, sed vi malfermis la koron al la malĉasta voluptodeziro kaj ekamis la filon de mallumo. Kiu li estas?

Amiko kaj servanto de Antikristo, kunulo de liaj diboĉoj kaj krimoj. Kien li vin kondukos, se ne en tiun abismon kaj en tiun sodomon, kie li mem vivas, kaj kiun Dio detruos per la flamo de sia kolero? Sed mi diras al vi: prefere ke vi estus mortinta, prefere ke la muroj de tiu ĉi domo estus falintaj sur vian kapon, antaŭ ol tiu viro enrampis vian bruston kaj salivis ĝin per la veneno de sia malnobleco.

Kaj li ekscitiĝis ĉiam pli, ĉar la kulpo de Ligia inspiris al li ne nur koleron, sed ankaŭ abomenon kaj malestimon por la homa naturo ĝenerale, kaj speciale por la virina, kiun eĉ la kristana instruo ne ŝirmis kontraŭ la malforteco de Evo. Nenio estis por li, ke la knabino restis ankoraŭ ĉasta, ke ŝi volis forkuri de tiu amo kaj ke ŝi konfesis ĝin kun bedaŭro kaj pento. Crispus volis ŝin ŝanĝi en anĝelon kaj levi en altsferojn, kie ekzistis nur amo al Kristo, kaj jen ŝi ekamis aŭgustanon! La nura penso pri tio plenigis lian koron per teruro, kiun plifortigis la sento de espertrompo kaj seniluziiĝo. Ne! Li ne povis tion pardoni al ŝi! Vortoj de indigno bruligis liajn lipojn, kvazaŭ ardantaj karboj; li batalis ankoraŭ kontraŭ si mem por ilin ne eldiri, sed li skuis siajn maldikajn manojn super la terurita knabino. Ligia sentis sin kulpa, sed ne tiagrade. Ŝi kredis eĉ, ke la foriĝo el la domo de Miriam estos ŝia venko kontraŭ la tento kaj moderigos ŝian kulpon. Crispus polvigis ŝin; li montris, al ŝi la tutan vantecon kaj malnoblecon de ŝia animo, kiun ŝi ĝis nun nenian suspektis en si. Ŝi kredis eĉ, ke la maljuna presbitero, kiu de la momento de ŝia forkuro estis por ŝi kvazaŭ patro, montros al ŝi iom da kompato, konsolos ŝin, kuraĝigos kaj konfirmos.

— Al Dio mi oferas mian senreviĝon kaj mian doloron, — li parolis, — sed vi malfideliĝis al la Savinto, ĉar vi flankeniris kvazaŭ sur marĉon, kies vaporoj venenis vian animon. Vi povis oferi ĝin al Kristo, kiel multekostan vazon, kaj diri al Li: «Sinjoro, plenigu ĝin per favoro!» Sed vi preferis oferi ĝin al

servanto de la malbona spirito. Dio pardonu al vi kaj kompatu vin, ĉar mi, antaŭ ol vi forĵetos la serpenton, mi kiu vin konsideris elektita … Kaj subite li ĉesis paroli, ĉar li rimarkis, ke ili ne estis solaj. Tra la velkintaj konvolvuloj kaj tra la hederoj, egale verdaj somere kaj vintre, li vidis du homojn, el kiuj unu estis la apostolo Petro. La alian li ne povis komence rekoni, ĉar mantelo el dika, harhava teksaĵo, nomata cilicium, kovris parton de lia vizaĝo. Dum momento ŝajnis al Crispus, ke tio estis Chilo.

Ili dume, aŭdinte la levitan voĉon de Crispus, eniris la laŭbeton kaj sidiĝis sur ŝtonan benkon. La kunulo de Petro malkovris tiam vizaĝon malgrasan, kun senhariĝanta kranio, kovritan flanke de krispaj haroj, kun ruĝetaj palpebroj kaj kurba nazo — malbelan kaj kune inspiritan vizaĝon, en kiu Crispus rekonis la trajtojn de Paŭlo el Tarso.

Sed Ligia, ĵetinte sin sur la genuojn, ĉirkaŭbrakis kvazaŭ en malespero la piedojn de Petro kaj, preminte sian turmentitan kapeton al la faldoj de lia mantelo, restis tiel en silento Kaj Petro diris: — Pacon al viaj animoj.

Poste, vidante la infanon ĉe siaj piedoj, li demandis, kio okazis. Tiam Crispus komencis rakonti ĉion, kion Ligia konfesis al li, ŝian pekan amon, ŝian deziron forkuri el la domo de Miriam kaj sian bedaŭron, ke la animo, kiun li volis oferi al Kristo pura kiel larmo, makuliĝis per mondana sento al la kunulo de ĉiaj krimoj, en kiuj dronis la idolana mondo kaj kiuj vokis pri venĝo de Dio.

Ligia dum lia rakontado ĉirkaŭprenis ĉiam pli forte la piedojn de la apostolo, kvazaŭ volante ĉe ili serĉi defendon kaj elpetegi almenaŭ iomete da kompato.

La apostolo, aŭskultinte ĝis la fino, kliniĝis kaj metis sian kadukan manon sur ŝian kapon, poste li levis la okulojn al la

maljuna pastro kaj diris:

— Crispus, ĉu vi ne aŭdis, ke nia amata Majstro ĉeestis la edziĝofeston en Kano kaj benis la amon inter la viro kaj la virino? La manoj de Crispus falis kaj li rigardis kun mirego la parolanton, ne povante eldiri eĉ vorton.

Kaj tiu ĉi, silentinte dum momento, denove demandis:

— Crispus, ĉu vi supozas, ke Kristo, kiu permesis al Mario el Magdalo kuŝi ĉe siaj piedoj kaj kiu pardonis al la adultulino, forturnus sin de ĉi tiu infano, pura kiel larmo? Ligia, plorĝemante, alpremis sin ankoraŭ pli forte al la piedoj de Petro, kompreninte, ke ne vane ŝi serĉis tie defendon. La apostolo, levinte ŝian vizaĝon, surverŝitan de armoj, parolis al ŝi:

— Kiel longe la okuloj de tiu, kiun vi amas, ne malfermos sin al la lumo de la vero, tiel longe evitu lin, ke li ne alkonduku vin al peko, sed preĝu por li kaj sciu, ke nenia kulpo estas en via amo. Kaj ĉar vi volas defendi vin de la tento, tiu merito estos al vi kalkulita. Ne ĉagreniĝu kaj ne ploru, ĉar mi diras al vi, ke la favoro de la Savinto ne forlasis vin, ke viaj preĝoj estos aŭskultitaj, kaj post la malĝojoj komenciĝos tagoj de feliĉo.

Dirinte tion, li metis ambaŭ manojn sur ŝiajn harojn kaj levinte la okulojn supren, benis ŝin. El lia vizaĝo radiis supertera boneco.

Sed la pentigita Crispus komencis sin humile pravigi:

— Mi pekis kontraŭ la kompatemo, — li diris, — sed mi kredis, ke, allasante la teran amon al la koro, ŝi malkonfesis Kriston … Petro respondis:

— Trifoje mi Lin malkonfesis, tamen Li min pardonis kaj ordonis paŝti siajn ŝafojn.

— … Kaj tial, — finis Crispus, — ke Vinicius estas aŭgustano …

— Kristo moligis korojn ankoraŭ pli malmolajn, — respondis Petro.

Je tio Paŭlo el Tarso, kiu ĝis nun silentis, almetis la fingrojn al sia brusto kaj, montrante sin mem, diris:

— Jen mi estas tiu, kiu persekutis kaj kaptis je morto la servantojn de Kristo. Jen mi dum la ŝtonmortigo de Stefano gardis la vestojn de tiuj, kiuj lin ŝtonbatis; jen mi volis elradikigi la veron el ĉiuj landoj, kie loĝas la homoj, kaj tamen min ĝuste destinis la Sinjoro, ke mi rakontu ĝin en ĉiuj landoj. Kaj mi rakontis ĝin en Judeo, en Grekujo, sur la insuloj kaj en tiu ĉi malpia urbo, kiam mi loĝis ĉi tie unuafoje kiel malliberigito. Kaj nun, kiam min alvokis Petro, mia estro, mi enpaŝos ĉi tiun domon, por klini tiun fieran kapon al la piedoj de Kristo kaj ĵeti semon en tiun ŝtonplenan grundon, kiun la Sinjoro fruktodonigos, por ke ĝi nasku riĉan rikolton.

Li leviĝis — kaj al Crispus tiu malgranda, fleksita homo ŝajnis ĉi-momente tio, kio li estis efektive, tio estas titano, kiu skuos la fundamentojn de la tero kaj posedos la popolojn kaj la landojn.

Ĉapitro XXVIII

Petronius al Vinicius:

«Kompatu min, carissime, imitu en viaj leteroj nek la cedemonianojn, nek Julion Cezaron. Se vi almenaŭ povus, kiel li, skribi: veni, vidi, vici![63] — mi aprobus tiam la lakonecon. Sed via letero signifas finfine: veni, vidi, fugi;[64] kaj ĉar tia solvo de la afero estas tute kontraŭa al via naturo, ĉar vi estis vundita kaj ĉar fine trafis vin eksterordinaraj okazoj, tial via letero bezonas klarigojn. Mi ne kredis al la okuloj, kiam mi legis, ke tiu ligo sufokis Croton tiel facile, kiel kaledonia hundo sufokas lupon en la intermontoj de Hibernio. Tiu homo valoras tiom da oro, kiom li mem pezas, kaj nur de li mem dependus, ke li iĝu favorato de la cezaro. Kiam mi revenos en la urbon, mi devos konatiĝi kun li pli proksime kaj mi fandigos laŭ li statuon el bronzo. La Kuprobarba krevos de scivolo, kiam mi diros al li, ke ĝi estas laŭ vivmodelo. Vere atletaj korpoj estas ĉiam pli maloftaj en Italujo kaj en Grekujo; pri Oriento ni eĉ ne parolu, kaj la germanoj, kvankam bonkreskaj, havas muskolojn kovritajn de graso kaj pli grandan volumenon ol forton. Sciiĝu de la ligo, ĉu li estas escepto, aŭ ĉu en lia lando estas pli multaj homoj similaj al li. Eble vi aŭ mi devos iam laŭofice aranĝi cirkludojn; utile estus scii, kie serĉi la plej bonajn korpojn.

Sed gloro estu al la dioj orientaj kaj okcidentaj, ke vi eliris viva el similaj manoj. Oni ŝparis vin certe tial, ĉar vi estas patricio kaj filo de konsulo, sed ĉio, kio vin trafis, inspiras al mi plej grandan miron: do tiu tombejo, kie vi troviĝis meze de la kristanoj, kaj ili mem, kaj ilia konduto rilate al vi; kaj la posta forkuro de Ligia, kaj fine tiu nedifinebla malĝojo kaj maltrankvilo, kiun spiras via

letero. Klarigu al mi la aferon, ĉar multon mi ne komprenas, kaj se vi volas de mi veron, mi diros malkaŝe, ke mi komprenas nek la kristanojn, nek vin, nek Ligian. Kaj ne miru, ke mi, kiun ekster mia propra persono malmultaj aferoj interesas en la mondo, demandas pri ĉio tiel scivole. Mi estis parte la kaŭzo de ĉio, kio okazis, do ĝi estas iom mia afero. Skribu rapide, ĉar mi ne scias antaŭdiri, kiam ni revidiĝos. En la kapo de la Kuprobarba la projektoj ŝanĝas sin, kiel printempaj ventoj. Nun, sidante en Benevento, li deziras veturi rekte en Grekujon kaj ne reveni en Romon. Tigellinus konsilas al li tamen, ke li revenu almenaŭ por ia tempo, ĉar la popolo, sopiranta lian personon (legu: cirkludojn kaj panon), povus ekscitiĝi. Mi do ne scias, kiel okazos. Se Aĥajo superos, eble ni volos iri Egipton. Mi insistus plej forte, ke vi venu ĉi tien, ĉar mi opinias, ke en tia animstato la vojaĝo kaj niaj distraĵoj estus por vi kuracilo, sed vi povus nin ne plu trafi. Pensu tamen, ĉu en tia okazo vi ne preferus ripozi en viaj siciliaj posedaĵoj ol resti en Romo. Adiaŭ — kaj skribu al mi vaste pri vi mem. Mi esprimas ĉi-foje neniajn dezirojn, krom tiujn de la sano, ĉar je Polukso, mi ne scias, kion al vi deziri.»

Vinicius, ricevinte tiun leteron, havis komence nenian emon respondi. Li iel sentis, ke respondi ne valoras, ke tio al neniu utilos, nenion klarigos kaj nenion solvos. Ekregis lin senvolonteco kaj sento pri vanteco de la vivo. Ŝajnis al li ankaŭ, ke Petronius neniuokaze lin komprenos kaj ke okazis io tia, kio ilin malproksimigis unu de la alia. Li ankaŭ ne povis fari ordon kun si mem. Reveninte el Transtibro en sian plezuregan insula ĉe Carinæ, li estis ankoraŭ malforta, elĉerpita, kaj dum la unuaj tagoj sentis kontentecon pro la ripozo, komforto kaj bonstato, kiu lin ĉirkaŭis. Sed tiu kontenteco daŭris mallonge. Baldaŭ li sentis, ke li vivas en malpleno, ke ĉio, kio ĝis nun prezentis por li la intereson de

la vivo, aŭ tute ne ekzistas plu por li, aŭ malgrandiĝis ĝis apenaŭ rimarkeblaj dimensioj. Li havis tian senton, kvazaŭ oni subtranĉis en lia animo tiujn kordojn, kiuj ĝis nun ligis lin kun la vivo, kaj streĉis neniujn novajn. Je la penso, ke li povus veturi Beneventon, poste Aĥajon, kaj profundiĝi en la vivon de voluptoj kaj frenezaj ekscesaĵoj, li spertis senton de vanteco. „Por kio? Kion mi profitos el tio?“ Jen estis la unuaj demandoj, kiuj trairis lian kapon. Ankaŭ unuafoje en la vivo li pensis, ke se li veturus, tiam la parolmaniero de Petronius, lia spriteco, lia brilmenseco, lia eleganta difinando de pensoj kaj trovado de ĝustaj vortoj por ĉiu ideo, povus lin nun enuigi.

Aliflanke tamen komencis lin enuigi ankaŭ soleco. Ĉiuj liaj konatoj estis kun la cezaro en Benevento, do li devis sidi hejme sola, kun kapo plena de pensoj kaj kun koro plena de nebulsentoj, kiujn li ne sciis al si klare prezenti. Li havis tamen iafoje momentojn, en kiuj li opiniis, ke se li povus iom paro li kun iu pri ĉio, kio en li okazas, eble li kapablus ĉion tion koncepti, ordigi kaj pli bone esplori. Sub la influo de tiu espero, post kelkaj tagoj da hezitado li decidis tamen respondi al Petronius, kaj kvankam li ne estis ankoraŭ certa, ĉu li sendos al li tiun respondon, li skribis ĝin tamen en la sekvantaj vortoj:

> «Vi volas, ke mi skribu pli vaste; mi konsentas. Ĉu mi kapablas ĝin fari pli klare, mi ne scias, ĉar mi eĉ mem ne scipovas malligi multajn nodojn. Mi informis vin pri mia restado inter la kristanoj, pri iliaj agoj kun la malamikoj, al kiuj ili rajtis kalkuli ankaŭ min kaj Chilon, fine pri la boneco, kun kiu mi estis flegata, kaj pri la malapero de Ligia. Ne, mia kara: ne tial oni min ŝparis, ke mi estas filo de konsulo. Tiaj konsideroj por ili ne ekzistas, ĉar ili ja pardonis ankaŭ al Chilo, kvankam mi mem ilin inklinigis, ke ili enterigu lin en la ĝardeno. Tio estas homoj, kiajn la mondo ĝis nun ne vidis, kaj instruo,

pri kia la mondo ne aŭdis. Nenion pli mi povas al vi diri, kaj kiu ajn volos mezuri ilin per nia mezurilo maltrafos. Mi diros al vi anstataŭe, ke se mi kuŝus kun rompita brako en la pro pradomo kaj se min flegus miaj servistoj, aŭ eĉ miaj familianoj, mi havus sendube pli grandan komforton, sed mi ne spertis eĉ duone tian zorgemon, kian mi spertis inter ili. Sciu ankaŭ tion, ke Ligia estas sama kiel la aliaj. Se ŝi estus mia fratino aŭ mia edzino, ŝi ne povus flegi min pli zorgeme. Ofte ĝojo superverŝis mian koron, ĉar mi kredis, ke nur amo povas inspiri similan zorgemon. Ofte mi legis ĝin en ŝia vizaĝo kaj rigardo, kaj tiam — ĉu vi kredos? — inter tiuj simpluloj, en la malriĉa ĉambro, kiu servis al ili kaj kiel kuirejo kaj triclinium, mi sentis min pli feliĉa ol iam ajn. Ne! Mi ne estis al ŝi indiferenta, kaj eĉ hodiaŭ alia penso ŝajnas al mi nekredebla. Tamen tiu sama Ligia forlasis, sekrete antaŭ mi, la loĝejon de Miriam. Mi sidas nun dum tutaj tagoj kun kapo apogita sur la manoj, kaj pensas, kial ŝi tion faris? Ĉu mi skribis al vi, ke mi mem al ŝi proponis revenigi ŝin al la Aulusoj? Ŝi respondis al mi, vere, ke tio jam estas neebla, kaj pro tio, ke la Aulusoj forveturis en Sicilion, kaj pro la famoj, kiuj, transportataj de la sklavoj el domo en domon, atingas Palatinon. La cezaro povus denove forpreni ŝin de la Aulusoj. Vere! Ŝi tamen sciis, ke mi ne atencos ĝin plu, ke mi forlasis la vojon de perforto, kaj povante nek ĉesi ŝin ami, nek vivi sen ŝi, mi enkondukus ŝin en mian domon tra florkronita pordo kaj sidigus sur sanktigitan felon apud la hejmfajro … Tamen ŝi forkuris! Kial? Nenio ŝin minacis plu. Se ŝi min ne amis, ŝi povis min malakcepti. Tagon antaŭe mi ekkonis strangan homon, iun Paŭlon el Tarso, kiu parolis kun mi pri Kristo kaj pri Lia instruo tiel potence, ke ŝajnis al mi, kvazaŭ ĉiu lia vorto ŝanĝas en rubojn ĉiujn fundamentojn de nia mondo. Tiu sama homo vizitis min post ŝia forkuro kaj diris al mi: „Kiam Dio malfermos viajn okulojn al la lumo kaj forigos de ili la vualon kiel de

la miaj, vi eksentos, ke ŝi prave agis, kaj tiam vi eble ŝin retrovos.“ Kaj nun mi strečas la kapon pro tiuj vortoj, kvazaŭ mi aŭdus ilin el la buŝo de Pitio en Delfoj. Iafoje ŝajnas al mi, ke mi jam iom komprenas. Ili, amante la homojn, estas malamikoj de nia vivo, de niaj dioj kaj de niaj krimoj, do ŝi forkuris de mi, kiel de homo, kiu apartenas al tiu mondo kaj kun kiu ŝi devus partopreni la vivon, konsideratan de la kristanoj kiel malvirta. Vi diros, ke se ŝi povis min malakcepti, ŝi ne bezonis foriĝi. Se tamen ŝi ankaŭ min amas? En tiu okazo ŝi volis forkuri de la amo. Ĉe la nura penso pri tio mi sentas la deziron dissendi la sklavojn en ĉiujn stratetojn de Romo kaj ordoni al ili voki en la domoj: „revenu, Ligia!“ Sed mi ĉesas kompreni, kial ŝi tion faris. Mi ja ne malpermesus al ŝi kredi je Kristo kaj mem mi konstruus al Li altaron en la atrium. Kiel povus ĝeni min unu nova Dio pli kaj kial mi ne kredu je Li, mi, kiu ne tre kredas je la malnovaj? Mi scias tute certe, ke la kristanoj neniam mensogas, kaj ili diras, ke Li leviĝis el mortintoj. Homo ja ne povis tion fari. Tiu Paŭlo el Tarso, kiu estas roma civitano, sed kiu, kiel judo, konas la malnovajn hebreajn librojn, diris al mi, ke la veno de Kristo estis antaŭdirita de la profetoj antaŭ miloj da jaroj. Ĉio tio estas eksterordinaraj aferoj, sed ĉu eksterordinareco ne ĉirkaŭas nin de ĉiuj flankoj? Oni ja ne ĉesis ankoraŭ paroli pri Apollonius el Tiano. Tio, kion konfirmis Paŭlo, ke ne ekzistas tuta aro da dioj, sed ekzistas unu, ŝajnas al mi prudenta. Laŭdire la samon opinias ankaŭ Seneca, kaj antaŭ li estis multaj aliaj. Kristo vivis, lasis sin krucumi por savi la mondon, kaj leviĝis el mortintoj. Ĉio tio estas tute certa, mi do ne vidas kaŭzon, kial mi obstinu ĉe la kontraŭa opinio aŭ kial mi ne konstruu al Li altaron, se mi estas preta konstrui ĝin, ekzemple, al Serapiso. Ne estus al mi malfacile rezigni la aliajn diojn, ĉar neniu ja, havanta iom da saĝo en la kapo, kredas je ili. Sed ŝajnas al mi, ke ĉio tio ankoraŭ ne kontentigas la kristanojn. Ne

sufiĉas adori Kriston, oni devas ankaŭ vivi laŭ Lia instruo. Kaj jen mi staras kvazaŭ ĉe la bordo de maro, kiun oni ordonas al mi piede travadi. Se mi tion al ili promesus, ili mem sentus, ke ĝi estas vana sono de vortoj en mia buŝo. Paŭlo diris tion al mi malkaŝe. Vi scias, kiel mi amas Ligian, kaj vi scias, ke ekzistas nenio, kion mi ne farus por ŝi. Sed mi ja ne povus, eĉ je ŝia postulo, levi sur la ŝultroj Sorakton aŭ Vezuvion, nek enteni en miaj manoj la Trazimenan lagon, nek ŝanĝi miajn okulojn el nigraj en bluajn, kiajn havas la ligoj. Se ŝi postulus, mi volus, sed tio estus ekster mia ebleco. Mi ne estas filozofo, sed mi ne estas ankaŭ tiel malsprita kiel mi eble plurfoje ŝajnas al vi. Kaj mi diros al vi jene: mi ne scias, kion la kristanoj faras por vivi, mi scias aliflanke, ke kie komenciĝas ilia instruo, tie finiĝas la roma regado, finiĝas Romo, finiĝas la vivo, la diferenco inter venkito kaj venkinto, inter riĉulo kaj malriĉulo, inter mastro kaj sklavo, finiĝas la ofica digno, finiĝas la cezaro, la leĝoj kaj la tuta ordo de la mondo; anstataŭ ĉio tio venas Kristo kaj ia kompatemo, kia ĝis nun neniam ekzistis, kaj ia boneco, kontraŭa al la homaj kaj al niaj instinktoj. Al mi, vere, Ligia gravas pli multe ol la tuta Romo kaj ĝia regado, kaj pereu eĉ la mondo, ke mi nur povu havi ŝin en mia hejmo. Sed tio estas alia afero. Por ili, por la kristanoj, oni devas, krome, senti, ke tiel estas bone kaj havi en la animo nenion alian. Kaj mi — la dioj estu miaj atestantoj! — mi ne povas. Ĉu vi komprenas, kion tio signifas? Estas en mia naturo io, kio forpuŝas tiun instruon, kaj se eĉ mia buŝo ĝin glorus, se mi eĉ sekvus ĝiajn regulojn, la saĝo kaj la animo diras al mi, ke mi tion faras por la amo por Ligia, kaj ke sen Ligia nenio en la mondo estus al mi pli kontraŭa. Kaj stranga afero, ke tia homo, kiel Paŭlo el Tarso, komprenas tion, kaj ke komprenas ankaŭ, malgraŭ sia simpleco, tiu maljuna theurgus, la plej granda inter ili, Petro, kiu estis disĉiplo de Kristo. Kaj ĉu vi scias, kion ili faras? Jen ili

preĝas por mi kaj petas por mi pri io, kion ili nomas dia favoro, sed min ekregas nur maltrankvilo kaj ĉiam pli granda sopiro je Ligia.»

«Mi ja skribis al vi, ke ŝi foriris sekrete, sed forirante, lasis al mi krucon, kiun ŝi mem kunligis el branĉetoj de bukso. Vekiĝinte, mi trovis ĝin apud la lito. Mi havas ĝin nun en lararium kaj mi mem ne scias al mi klarigi, kial mi proksimiĝas al ĝi tiel, kvazaŭ estus en ĝi io dia, tio estas kun respekto kaj timo. Mi amas ĝin, ĉar ŝiaj manoj ĝin ligis, sed mi malamas, ĉar ĝi nin dividas. Iafoje ŝajnas al mi, ke en ĉio tio estas iaj sorĉoj kaj ke la theurgus Petro, kvankam li prezentas sin kiel simpla fiŝkaptisto, estas pli granda ol Apollonius kaj ĉiuj, kiuj estis antaŭ li, ke li sorĉis ilin ĉiujn, Ligian, Pomponian kaj min mem.»

«Vi skribas, ke en mia letero oni sentas maltrankvilon kaj malĝojon. La malĝojo devas esti, ĉar mi denove ŝin perdis, kaj la maltrankvilo estas tial, ke tamen io ŝanĝiĝis en mi. Sincere mi diras al vi, ke nenio estas pli kontraŭa al mia naturo ol tiu instruo, sed tamen de la tempo, kiam mi ĝin renkontis, mi ne povas min rekoni. Sorĉoj, ĉu amo? Circeo ŝanĝis per la tuŝo la homajn korpojn, sed al mi oni ŝanĝis la animon. Nur Ligia sola povis eble tion fari, aŭ pli ĝuste Ligia per tiu stranga instruo, kiun ŝi konfesas. Kiam mi revenis de ili hejmen, neniu min atendis. Oni kredis, ke mi estas en Benevento kaj ke mi ne baldaŭ revenos, do mi trovis hejme malordon, ebriajn sklavojn kaj festenon, kiun ili aranĝis al si en mia triclinium. Morto malpli ilin surprizus ol mi, kaj malpli ilin terurus. Vi scias, per kiel forta mano mi regas mian domanaron, do ĉiuj, kiuj estis vivaj, ĵetis sin sur la genuojn, kaj kelkaj svenis pro timo. Kaj ĉu vi scias, kiel mi agis? En la unua momento mi volis voki pri vergoj kaj ruĝvarmaj ferstangoj, sed tuj poste kaptis min

ia honto, kaj ĉu vi kredos? — ia kompato por tiuj mizeruloj: estas inter ili ankaŭ maljunaj sklavoj, kiujn ankoraŭ mia avo, M. Vinicius, venigis en la tempo de Aŭgusto el apud Rejno. Mi fermis min sola en la biblioteko kaj tie ankoraŭ pli strangaj pensoj venis mian kapon, nome, ke post tio, kion mi vidis kaj aŭdis inter la kristanoj, ne decas al mi trakti la sklavojn tiel, kiel ĝis nun mi traktis, kaj ke ili ankaŭ estas homoj. Ili dum kelkaj tagoj vivis en morta teruro, kredante, ke mi prokrastas por elpensi pli kruelan punon, sed mi ne elpensis kaj ne punis ilin, ĉar mi ne povis! Kunvokinte ilin en la tria tago, mi diris: mi pardonas vin, kaj vi penu per diligenta servado neniigi la kulpon! Tiam ili falis sur la genuojn, verŝante larmojn, etendante kun ĝemoj la manojn kaj nomante min mastro kaj patro, dum mi — kun honto mi tion diras — estis egale kortuŝita. Ŝajnis al mi, ke en tiu momento mi vidas la dolĉan vizaĝon de Ligia kaj ŝiajn okulojn, superverŝitajn de larmoj, dankantajn min por tiu ago. Kaj, pro pudor![65] mi sentis, ke ankaŭ miaj pupiloj malsekiĝis … Ĉu vi scias, kion mi konfesos al vi: nome, ke mi ne povas helpi min sen ŝi, ke estas al mi malbone for de ŝi, ke mi estas simple malfeliĉa kaj ke mia malĝojo estas pli granda ol vi supozas … Sed koncerne miajn sklavojn, atentigis min unu afero. La pardono, kiun ili ricevis, ne nur ne igis ilin arogantaj, ne nur ne malgrandigis la disciplinon, sed neniam timo instigis ilin al tiel diligenta servado, al kia instigis ilin la dankemo. Ne nur ili servas, sed ŝajnas vetrapide diveni miajn pensojn, kaj mi mencias tion al vi tial, ke kiam tagon antaŭ la forlaso de la kristanoj mi diris al Paŭlo, ke sekve de lia instruo la mondo disfalus, kiel barelo sen ringtenilo, tiu diris al mi: „Amo estas pli forta ringtenilo ol teruro“. Kaj nun mi vidas, ke en certaj okazoj tiu opinio povas esti prava. Mi konvinkiĝis pri tio ankaŭ rilate al miaj klientoj, kiuj, eksciinte pri mia reveno, kunkuris por min saluti. Vi scias, ke neniam mi

estis por ili tro avara, sed ankoraŭ mia patro laŭprincipe traktis ilin fiere kaj ankaŭ min kutimigis al simila traktado. Nun, vidante tiujn eluzitajn mantelojn kaj tiujn vizaĝojn, mizerajn de malsato, denove mi spertis kvazaŭ kompatan senton. Mi ordonis, ke oni donu al ili manĝi, krom tio mi parolis kun ili; kelkajn mi nomis per iliaj nomoj, kelkajn mi demandis pri iliaj edzinoj kaj infanoj, kaj de nove mi vidis larmojn en la okuloj. Krom tio ŝajnis al mi, ke Ligia tion vidas, ke ŝi ĝojas kaj laŭdas … Ĉu mia intelekto komencas erari, aŭ la amo konfuzas mian menson, mi ne scias, mi scias tamen, ke mi ĉiam havas la senton, kvazaŭ ŝi rigardas min de malproksime, kaj mi timas fari ion, kio povus ŝin malĝojigi kaj ofendi. Jes, Caius! Oni tamen ŝanĝis al mi la animon, kaj iafoje mi estas kun tio feliĉa, alifoje turmentas min tiu penso, ĉar mi timas, ke oni forprenis de mi la antaŭan bravecon, la antaŭan energion, kaj ke eble mi maltaŭgos nun ne nur al konsilo, juĝo, festenoj, sed eĉ al milito. Tio estas sendube sorĉoj! Kaj tiagrade oni min ŝanĝis, ke mi diros al vi ankaŭ, kio venis en mian kapon tiam ankoraŭ, kiam mi kuŝis malsana: ke se Ligia estus simila al Nigidia, al Poppæa, al Crispinilla kaj al niaj aliaj eksedzinoj, se ŝi estus same malĉasta, same senkompata kaj same facile havebla kiel ili, tiam mi ŝin ne amus tiel, kiel mi amas. Sed, se mi amas ŝin pro tio, kio nin dividas, vi divenas, kia ĥaoso naskiĝas en mia animo, en kia mallumo mi vivas, kiel mi ne vidas antaŭ mi certajn vojojn kaj kiagrade mi ne scias, kion fari kun mi mem. Se oni povas kompari vivon al fonto, en mia fonto, anstataŭ akvo, fluas maltrankvilo. Mi vivas per la espero, ke mi ŝin eble revidos, kaj iafoje ŝajnas al mi, ke tio devas okazi … Sed kio estos kun mi post jaro aŭ du jaroj, mi ne scias kaj ne povas diveni. Romon mi ne forlasos. Mi ne povus elporti la societon de la aŭgustanoj, kaj krom tio la sola konsolo en mia malĝojo estas la fakto, ke mi estas proksime de Ligia, ke pere de Glaucus la kuracisto,

kiu promesis min viziti, aŭ pere de Paŭlo el Tarso eble de tempo al tempo mi ion ekscios pri ŝi. Ne! Mi ne forlasus Romon, se eĉ oni oferus al mi la prefektecon de Egipto. Sciu ankaŭ, ke mi ordonis al skulptisto ĉarpenti tombo ŝtonon por Gulo, kiun mi mortigis en kolero. Tro malfrue mi ekpensis, ke li tamen vartis min sur la brakoj kaj ke li kiel unua instruis min, kiel meti sagon sur pafarkon. Mi ne scias, kial nun vekiĝis en mi la memoro pri Gulo, simila al bedaŭro kaj riproĉo ... Se vin mirigas tio, kion mi skribas, mi respondos, ke min ĝi mirigas ne malpli multe, sed mi skribu al vi la puran veron. Adiaŭ!»

Ĉapitro XXIX

Al tiu letero Vinicius ne plu ricevis respondon, ĉar Petronius ne skribis, esperante videble, ke la cezaro hodiaŭ morgaŭ ordonos revenon en Romon. La famo pri tio disvastiĝis efektive tra la urbo kaj vekis grandan ĝojon en la koroj de la stratamaso, sopiranta cirkludojn kaj disdonadon de greno kaj de olivoleo, da kiuj grandaj provizoj estis amasigitaj en Ostio. Helius, liberigito de Nero, anoncis fine en la senato lian revenon. Sed Nero, enŝipiĝinte kun sia kortego ĉe la pro montoro Miseno, revenis malrapide, vizitante envoje apudbordajn urbojn por tie ripozi aŭ prezentiĝi en teatroj. En Minturnoj, kie li denove kantis publike, li restis dekkelkajn tagojn kaj konsideris eĉ, ĉu reveni en Neapolon kaj atendi tie la alvenon de la printempo, kiu cetere iĝis pli frua ol ordinare kaj varma. Dum la tuta tempo Vinicius vivis fermita en sia domo, kun la penso pri Ligia kaj pri ĉiuj tiuj novaj aferoj, kiuj okupis lian animon, enportante en ĝin ideojn kaj sentojn, kiuj ĝis tiam estis al ĝi fremdaj. Li vidis nur de tempo al tempo Glaucuson la kuraciston, kies ĉiu vizito inspiris al li internan ĝojon, ĉar li povis paroli kun li pri Ligia. Glaucus ne sciis, vere, kie ŝi trovis rifuĝon, li certigis tamen Viniciuson, ke la ĉefuloj ĉirkaŭigis ŝin per sindona zorgemo. Foje ankaŭ, tuŝita de la malĝojo de Vinicius, Glaucos diris al li, ke la apostolo Petro mallaŭdis Crispuson pro tio, ke li riproĉis al Ligia ŝian teran amon. La juna patricio, aŭdinte tion, paliĝis de kortuŝo.

Ankaŭ al li ŝajnis iafoje, ke li ne estas indiferenta al Ligia, sed egale ofte kaptis lin dubo kaj necerteco. Nun unuafoje li aŭdis la konfirmon de siaj deziroj kaj esperoj el la buŝo de alia homo, kaj plie de kristano. En la unua momento de dankemo li volis kuri al Petro, kaj eksciinte, ke tiu forestas el la urbo, li petegis Glaucuson, ke li konduku lin al la apostolo, promesante por tio malavarajn donacojn por la malriĉuloj de

la komunumo. Ŝajnis al li ankaŭ, ke se Ligia lin amas, per tiu sola fakto ĉiu baroj estas forigitaj, ĉar li estas preta ĉiumomente ekadori Kriston. Sed Glaucus, kvankam li insiste inklinigis la junan patricion akcepti bapton, ne kuraĝis al li tamen garantii, ĉu li per tio tuj akiros Ligian, kaj li diris al Vinicius, ke bapton oni devas deziri por la bapto mem, ne por aliaj celoj. «Oni devas havi ankaŭ la animon kristanan», — li diris al la juna tribunuso, — kaj Vinicius, kvankam ĉia malhelpo incitegis lin, komencis jam kompreni, ke Glaucus, kiel kristano, diras tion, kion li devas diri. Li mem ne konsciis klare, ke unu el la plej profundaj ŝanĝoj de lia naturo konsistis en tio, ke antaŭe li mezuris la homojn kaj aferojn nur per la propra egoismo, dum nun, iom post iom li alkutimiĝis al la penso, ke aliaj okuloj povas alie rigardi, alia koro alie senti, kaj ke praveco ne ĉiam estas samsignifa kun persona profito.

Ofte li ankaŭ sentis la deziron vidi Paŭlon el Tarso, kies vortoj vekis kune lian intereson kaj maltrankvilon. Li preparis al si en la animo argumentojn, per kiuj li kontraŭparolos lian instruon, li konstraŭstaris lin en la penso, li volis lin tamen vidi kaj aŭdi. Sed Paŭlo iris en Aricion, kaj kiam ankaŭ la vizitoj de Glaucus komencis iĝi ĉiam pli maloftaj, Viniciuson ĉirkaŭis kompleta soleco. Tiam li denove komencis trakuri la stratetojn, najbarajn al Suburra, kaj la mallarĝajn vojetojn de Transtibro, esperante, ke eble eĉ de malproksime li vidos Ligian, sed kiam ankaŭ tiu espero montriĝis vana, en lia koro komencis kreski enuo kaj malpacienco. Venis fine la tempo, ke la antaŭa naturo parolis en li ankoraŭfoje kun tia forto, kiel ondo en la momento de alfluo revenas al la bordo, de kiu ĝi foriĝis. Ŝajnis al li, ke li estis malsanulo, ke senbezo ne li okupis sian kapon per aferoj, kiuj igis lin malgaja, kaj ke li devas preni el la vivo, kion li povas. Li decidis forgesi pri Ligia, aŭ almenaŭ serĉi volupton kaj vivoĝuon ekster ŝi. Li sentis tamen, ke tio estas la lasta provo, do li ĵetis sin en la ĥaoson de la vivo

kun la tute blinda, al li propraj energio kaj pasio. La vivo mem ŝajnis lin al tio logi. La urbo, kvazaŭ morta kaj senhomiĝinta en la vintro, komencis vigliĝi per la espero de la baldaŭa reveno de la cezaro. Oni preparis por li solenan akcepton. Krom tio la printempo estis venanta: de la spiro de afrikaj ventoj malaperis la neĝoj sur la pintoj de la Albana montaro. La ĝardenaj herbejoj kovriĝis per violoj. La forumoj kaj la Kampo de Marso svarmis per homoj, kiujn karesis ĉiam pli varma suno. Sur Via Appia, kiu estis ordinara loko de eksterurbaj veturpromenoj, regis la movado de riĉe ornamitaj veturiloj. Oni jam faris ekskursojn en la Albanan montaron. Junaj virinoj, pretekstante adorsaluti Junonon en Lanuvio aŭ Dianon en Aricio, eliĝis el siaj domoj, por ekster la urbo serĉi impresojn, societon, renkontojn kaj volupton. Tie, inter grandiozaj veturiloj, iun tagon Vinicius rimarkis, antaŭatan de du molosoj, imponan carruca de la petroniusa Chrysothemis, ĉirkaŭita de tuta aro da junuloj kaj maljunaj senatanoj, kiujn la ofico retenis en la urbo. Chrysothemis, mem direktante kvar malgrandajn korsikajn ĉevalojn, disdonis ĉirkaŭen ridetojn kaj facilajn batojn per ora vipo, sed, rimarkinte Viniciuson, ŝi haltigis la ĉevalojn, invitis lin en sian carruca kaj poste hejmen al festeno, kiu daŭris la tutan nokton. Vinicius tiel ebriiĝis dum tiu festeno, ke li eĉ ne memoris, kiam oni forprenis lin hejmen, li tamen rememoris, ke kiam Chrysothemis demandis lin pri Ligia, li ofendiĝis kaj, estante jam ebria, verŝis sur ŝian kapon pokalon da falerno. Pensante pri tio jam sobre, li sentis ankoraŭ koleron. La tagon poste Chrysothemis, forgesinte videble la ofendon, vizitis lin en lia hejmo kaj denove kunprenis lin sur la Appian vojon; poste ŝi vespermanĝis ĉe li, dum kio ŝi konfesis, ke ne nur Petronius, sed ankaŭ lia liutisto tedas ŝin jam delonge kaj ke ŝia koro estas libera. Dum semajno oni vidis ilin kune, sed la rilato ne promesis esti daŭra. Kvankam post la akcidento kun la falerno la nomo de Ligia neniam plu estis elparolita, Vinicius ne povis liberiĝi de la penso pri ŝi. Ĉiam li havis la senton, ke ŝiaj

okuloj lin rigardas, kaj tiu sento traigis lin kvazaŭ per timo. Li koleris kontraŭ si mem, ne povante tamen liberiĝi de la penso, ke li ĉagrenas Ligian, nek de la bedaŭro, kiu naskiĝis el tiu penso. Post unua sceno de ĵaluzo, kiun Chrysothemis faris al li pro du siriaj knabinoj, kiujn li aĉetis, li forpelis ŝin krudmaniere. Li vere ne ĉesis tuj bani sin en volupto kaj diboĉo, kontraŭe, li faris tion kvazaŭ spite al Ligia, sed fine li rimarkis, ke la penso pri ŝi ne forlasas lin eĉ por momento, ke ŝi ekskluzive estas la kaŭzo de liaj kaj bonaj kaj malbonaj agoj, kaj ke efektive nenio en la mondo interesas lin, krom ŝi. Tiam ekregis lin malplaĉo kaj laceco. La volupto iĝis al li abomena kaj postlasis nur riproĉojn. Ŝajnis al li, ke li estas malnoblulo, kaj tiu sento plenigis lin per selima mirego, ĉar antaŭe li konsideris kiel bona ĉion, kio estis al li plezura. Fine li perdis la liberecon, la memcertecon kaj dronis en kompleta sensenteco, el kiu ne povis lin veki eĉ la famo pri la reveno de la cezaro. Nenio jam lin nun interesis kaj eĉ Petroniuson li ne vizitis tiel longe, ĝis tiu sendis al li inviton kaj sian portilon.

Ekvidinte lin, kvankam salutita kun ĝojo, li respondis liajn demandojn malvolonte, sed fine la longe sufokataj sentoj kaj pensoj eksplodis kaj fluis el lia buŝo per abunda torento. Refoje li detale rakontis la historion de sia serĉado de Ligia kaj de sia restado inter la kristanoj, ĉion, kion li tie vidis kaj aŭdis, ĉion, kio trairis lian kapon kaj koron, kaj fine li komencis plendi, ke li falis en ĥaoson, en kiu li perdis la trankvilon, kapablon distingi la aferojn kaj juĝon pri ili. Jen nenio lin logas, nenio al li plaĉas, li ne scias, en kio persisti; kaj kiel agi. Li estas preta adori Kriston kaj persekuti Lin, li komprenas la altecon de Lia instruo kaj kune sentas al ĝi nevenkeblan abomenon. Li komprenas, ke se li eĉ ekposedus Ligian, li ne posedus ŝin plene, ĉar li devus dividi ŝin kun Kristo. Fine li vivas, kvazaŭ li ne vivus: sen espero, sen morgaŭo, sen kredo je feliĉo, kaj ĉirkaŭ li estas mallumo, el kiu li palpe serĉas eliron kaj ne povas ĝin trovi.

Petronius rigardis dum la rakontado lian ŝanĝitan vizaĝon, la manojn, kiujn li, parolante, etendis antaŭen en stranga maniero, kvazaŭ efektive li serĉus vojon en mallumo, kaj meditis. Subite li leviĝis kaj, proksimiĝinte al Vinicius, komencis disŝovi per la fingroj liajn harojn super la orelo.

— Ĉu vi scias, — li demandis, — ke vi havas kelkajn grizajn harojn sur la tempioj?

— Povas esti, — respondis Vinicius. — Mi ne miros, se baldaŭ ili ĉiuj griziĝos.

Poste sekvis silento. Petronius estis inteligenta homo kaj ofte li pensis pri la homa animo kaj pri la vivo. Sed ĝenerale la vivo en tiu mondo, en kiu ili ambaŭ vivis, povis esti ekstere feliĉa aŭ malfeliĉa, sed interne ĝi estis trankvila. Same kiel tondrobato aŭ tertremo povis faligi templon, tiel malfeliĉo povis detrui la vivon, ĝi mem tamen konsistis el rektaj kaj harmoniaj linioj, liberaj de ĉiaj implikaĵoj. Dume io alia estis en la vortoj de Vinicius kaj unuafoje Petronius ekstaris antaŭ vico da spiritaj nodoj, per kies malligo neniu ĝis nun okupiĝis. Li estis tiel inteligenta, ke li sentis ilian gravecon, sed malgraŭ sia tuta orientiĝemo li sciis nenion respondi al la farita demando — kaj fine, post longa momento de silento, li diris:

— Tio devas esti sorĉoj.

— Ankaŭ mi tiel kredis, — respondis Vinicius, — ofte ŝajnis al mi, ke oni sorĉis nin ambaŭ.

— Kaj se vi irus, — diris Petronius, — ekzemple al la pastroj de Serapiso? Sendube estas inter ili, kiel ĝenerale inter la pastroj, multaj ĉarlatanoj, sed estas ankaŭ tiaj, kiuj penetris strangajn misterojn.

Sed li parolis sen konvinko kaj per necerta voĉo, ĉar li mem sentis, kiel senvalore kaj eĉ ridinde tia konsilo povis soni en lia buŝo.

Vinicius komencis froti la frunton — kaj diris:

— Sorĉoj! Mi vidis sorĉistojn, kiuj uzis subterajn, ne konatajn fortojn por sia profito, mi vidis ankaŭ tiajn, kiuj uzis ilin kontraŭ siaj malamikoj. Sed la kristanoj vivas en malriĉeco, pardonas la malamikojn, proklamas humilecon, virton kaj kompatemon — kion do ili profitus el sorĉoj kaj kial ili uzus ilin? Petroniuson komencis inciti, ke lia intelekto al nenio povas respondi, ne volante tamen tion konfesi, li respondis nur por doni ian ajn respondon:

— Tio estas nova sekto. Kaj post momento li diris:

— Je la dia loĝantino de la Pafosaj boskoj, kiel ĉio tio konfuzas la vivon! Vi admiras la bonecon kaj virton de tiuj homoj, sed mi diras al vi, ke ili estas malbonaj, ĉar ili estas malamikoj de la vivo, kiel malsanoj kaj kiel la morto mem. Ni jam havas sufiĉe! Ni ne bezonas ankaŭ la kristanojn. Kalkulu nur: la malsanoj, la cezaro, Tigellinus, la versaĵoj de la cezaro, la ŝuistoj, kiuj regas la posteulojn de la iamaj kviritoj, la liberigitoj, kiuj okupas lokojn en la senato, je Kastoro! Sufiĉe. Ĝi estas pereiga kaj abomena sekto. Ĉu vi provis almenaŭ forskui de vi tiujn malĝojojn kaj ĝui iom la vivon?

— Mi provis, — respondis Vinicius.

Petronius ekridis kaj diris:

— Ha, perfidulo! Novaĵoj rapide diskoniĝas pere de sklavoj: vi delogis mian Chrysothemison! Vinicius movis la manon kun malplaĉo.

— Ĉiuokaze mi dankas al vi, — parolis Petronius. — Mi sendos al ŝi paron da perlobroditaj ŝuoj; en mia ama lingvo ĝi signifas: «foriru». Mi ŝuldas al vi duoblan dankon: unue pro tio, ke vi ne akceptis Eunicen, due, ĉar vi liberigis min de Chrysothemis. Aŭskultu min: vi vidas antaŭ vi homon, kiu leviĝis matene, banis sin, festenis, posedis Chrysothemison, verkis satirojn kaj iafoje eĉ interplektis prozon per versaĵoj, sed kiu enuis, kiel la cezaro, kaj ofte ne sciis forpeli de si malserenajn pensojn. Kaj ĉu vi scias, kial tiel estis? Jen tial, ke mi serĉis malproksime tion, kio estis proksime. Bela virino ĉiam valoras tiom da oro, kiom ŝi pezas, sed virino, kiu krom tio amas, simple ne havas prezon. Tion oni ne povas aĉeti por ĉiuj trezoroj de Verres. Nun mi diras al vi la jenon: mi plenigas la vivon per feliĉo, kiel pokalon per plej bona vino, kiun la tero produktis, kaj mi trinkos, ĝis mia mano rigidiĝos kaj paliĝos la buŝo. Kio estos poste, mi ne zorgas, kaj tio estas mia plej nova filozofio.

— Vi ĝin ĉiam konfesis: estas en ĝi nenio nova!

— Estas en ĝi la enhavo, kiu mankis.

Dirinte tion, li vokis Eunicen, kiu eniris, vestita per blanka drapiraĵo, ne plu la antaŭa sklavino, sed kvazaŭ diino de amo kaj feliĉo.

Kaj li malfermis al ŝi la brakojn kaj diris:

— Venu! Je tio ŝi alkuris al li kaj, sidiĝinte sur liaj genuoj, ĉirkaŭplektis lian kolon per la brakoj, metante la kapon sur lian bruston. Vinicius vidis, kiel iom post iom ŝiajn vangojn kovris nuanco de purpuro, kiel ŝiaj okuloj grade dronis en nebulo. Kune ili prezentis mirindan grupon aman kaj feliĉan. Petronius etendis la manon al plata vazo, staranta apude sur tableto, kaj, eliginte el ĝi plenmanon da violoj, komencis ŝuti

ilin sur la kapon, bruston kaj stola de Eunice, poste li deŝovis la tunikon de ŝiaj ŝultroj kaj diris:

— Feliĉa estas, kiu, kiel mi, trovis amon loĝantan en simila formo … Ŝajnas al mi iafoje ke ni estas paro da dioj … Rigardu mem: ĉu Praksitelo, ĉu Mirono, ĉu Skopaso, ĉu Liziaso kreis iam pli mirindajn liniojn? Ĉu sur Paroso aŭ sur Pentelikono estas simila marmoro, varma, rozkolora kaj amanta? Ekzistas homoj, kiuj forkisas la randojn de vazoj, sed mi preferas serĉi volupton tie, kie oni ĝin vere povas trovi.

Dirinte tion, li komencis ŝovi la buŝon sur ŝiaj ŝultroj kaj kolo; Eunicen traigis tremoj kaj ŝiaj okuloj jen fermiĝis, jen malfermiĝis kun esprimo de nedirebla volupto. Petronius levis post momento sian elegantan kapon kaj, turninte sin al Vinicius, diris:

— Pensu nun, kio estas kompare kun tio viaj malserenaj kristanoj? Kaj se vi ne komprenas la diferencon, iru mem al ili … Sed tiu vido vin kuracos.

Vinicius disblovis la nazon, kiun eniris la aromo de la violoj, pleniganta la tutan ĉambron, kaj li paliĝis, ĉar li pensis, ke se li povus tiel movi la buŝon sur la ŝultroj de Ligia, ĝi estus ia sakrilegia volupto, tiel grandega, ke poste pereus eĉ la mondo. Sed kutimiĝinte jam rapide konsciigi al si, kio kun li okazas, li rimarkis, ke eĉ en tiu momento li pensas pri Ligia, nur pri ŝi.

Kaj Petronius diris:

— Eunice, mia dia, ordonu prepari al ni florkronojn por la kapoj kaj matenmanĝon.

Poste, kiam ŝi foriris, li turnis sin al Vinicius:

— Mi volis ŝin liberigi, sed ĉu vi scias, kion ŝi respondis al mi? «Mi preferus esti via sklavino ol edzino de la cezaro». Kaj ŝi ne volis konsenti. Tiam mi liberigis ŝin sen ŝia scio. La pretoro faris ĝin por mi, ke li ne postulis ŝian ĉeeston. Sed ŝi ne scias tion, same kiel ŝi ne scias, ke tiu ĉi domo kaj ĉiuj miaj juveloj, krom la gemoj, apartenos al ŝi en okazo de mia morto.

Dirinte tion, li leviĝis, promenis iom tra la ĉambro kaj diris:

— Amo ŝanĝas kelkajn pli multe, aliajn malpli, sed ĝi ŝanĝis ankaŭ min. Iam mi ŝatis la odoron de verbeno, sed ĉar Eunice preferas violojn, ankaŭ mi ekŝatis ilin super ĉio alia, kaj de kiam la printempo venis, ni spiras nur per violoj.

Ĉe tio li haltis antaŭ Vinicius kaj demandis:

— Kaj vi? Ĉu vi ĉiam estas fidela al nardo?

— Lasu min trankvila! — respondis la juna viro.

— Mi volis, ke vi rigardu Eunicen, kaj mi rakontas al vi pri ŝi tial, ke eble vi ankaŭ serĉas malproksime tion, kio estas proksime. Eble ankaŭ por vi ie en viaj sklavaj cubicula batas koro fidela kaj simpla. Metu tian balzamon sur viajn vundojn. Vi diras, ke Ligia vin amas? Povas esti! Sed kio estas tia amo, kiu rezignas? Ĉu ĝi ne signifas, ke estas io pli forta ol ĝi? Ne, mia kara: Ligia ne estas Eunice.

Al tio Vinicius respondis:

— Ĉio estas unu senĉesa turmento. Mi vidis vin kisanta la ŝultrojn de Eunice, kaj mi ekpensis tiam, ke se Ligia tiel malkrovus al mi la siajn, tiam poste eĉ la tero malfermiĝus sub ni! Sed ĉe la nura penso pri tio kaptis min ia timo, kvazaŭ mi atencus kontraŭ vestpastrino aŭ volus perforti diinon. Ligia ne estas Eunice, nur mi alie komprenas tiun

diferencon ol vi. Al vi la amo ŝanĝis la flarsenton, do vi preferas violojn ol verbenon, kaj al mi ĝi ŝanĝis la animon, do mi preferas, ke Livia estas tia, kia ŝi estas ol ke ŝi estu simila al aliaj virinoj.

— En tiu okazo la sorto ne maljustas kontraŭ vi. Sed mi tion ne komprenas.

Kaj Vinicius respondis febre:

— Jes! Jes! Ni ne plu povas kompreni nin reciproke. Sekvis denove momento da silento, post kio Petronius diris:

— Hadeso englutu viajn kristanojn! Ili plenigis vin per maltrankvilo kaj detruis vian vivpercepton. Hadeso ilin englutu!

Vi eraras, kredante, ke ilia instruo estas bonfara, ĉar bonfara estas tio, kio donas al la homoj feliĉon, tio estas belo, amo kaj potenco, dum ili nomas tion vantaĵoj. Vi eraras, ke ili estas justaj, ĉar se por malbono ni pagos bonon, kion ni pagos tiam por bono? Krome, se por ambaŭ estos egala pago por kio la homoj devus esti bonaj?

— Ne: la pago ne estas egala, sed ĝi komenciĝas, laŭ ilia instruo, en la postmorta vivo, kiu ne konas limon.

— Pri tio mi ne diskutos, ĉar tion ni nur poste vidos, se ĝenerale oni povas ion vidi … sen la okuloj. Dume ili taŭgas simple por nenio. Ursus sufokis Croton, ĉar li havas membrojn el fero, sed ili estas ĝemulaĉoj, kaj la estonteco ne povas aparteni al ĝemulaĉoj.

— La vivo komenciĝas por ili kun la morto.

— Ĝi estas, kvazaŭ vi dirus: la tago komenciĝas kun la nokto. Ĉu vi intencas forkapti Ligian?

— Ne, mi ne povas pagi al ŝi malbonon por la bono kaj mi ĵuris, ke mi tion ne faros.

— Ĉu vi intencas akcepti la instruon de Kristo?

— Mi volas, sed mia naturo ĝin ne elportas.

— Kaj ĉu vi kapablos forgesi pri Ligia?

— Ne.

— Do vojaĝu. En tiu momento sklavoj sciigis, ke la matenmanĝo estas preta, sed Petronius, al kiu ŝajnis, ke li kaptis bonan ideon, daŭrigis envoje al la triclinium:

— Vi tramigris grandan parton de la mondo, sed nur kiel soldato, kiu rapidas al la destinita loko kaj ne haltas envoje. Veturu kun ni en Aĥajon. La cezaro ne forlasis ĝis nun la projekton de la vojaĝo. Li haltos ĉie envoje, kantos, kolektos laŭrokronojn, rabos trezorojn de temploj kaj fine li revenos, kiel triumfanto, en Italujon. Ĝi estos kvazaŭ triumfiro de Bakĥo kaj Apolono en unu persono. La aŭgustanoj, la aŭgustaninoj, miloj da citroj — je Kastoro! Valoras tion vidi, ĉar la mondo vidis ĝis nun nenion similan.

Dirante tion, li kuŝiĝis sur benkon antaŭ la tablo, apud Eunice, kaj dum sklavo metis sur lian kapon kronon el anemonoj, li parolis plu:

— Kion vi vidis sub la komando de Corbulo? Nenion! Ĉu vi vizitis sisteme la grekajn templojn, kiel mi, kiu pli ol du jarojn pasis el la manoj de unu gvidisto en la manojn de alia? Ĉu vi estis sur Rodoso por vidi la lokon, kie staris la koloso? Ĉu vi vidis en Panopo, en Focido, la argilon, el kiu Prometeo formis la homojn, aŭ en Sparto la ovojn, portitajn de Ledo, aŭ en Atenoj la faman sarmatan kirason el ĉevalhufoj, aŭ la pokalon, fanditan laŭ la maldekstra mamo

de Heleno? Ĉu vi vidis Aleksandrion, Memfison, la piramidojn, la haron de Izido, kiun ŝi elŝiris, priplorante Ozirison? Ĉu vi aŭdis la ĝemon de Memnono? La mondo estas vasta kaj ne ĉio finiĝas en Trans tibro! Mi akompanos la cezaron, kaj poste, revenante, mi lin forlasos, ĉar tiu ĉi mia orhara nimfo deziras, ke ni kune oferu en Pafoso kolombojn al Cypria, kaj vi devas scii, ke kion ŝi deziras, tio fariĝas.

— Mi estas via sklavino, — respondis Eunice. Kaj li apogis sian florkronitan kapon sur ŝian sinon kaj diris kun rideto:

— Mi estas do sklavo de sklavino. Mi vin admiras, dia, de la piedoj ĝis la kapo.

Poste li diris al Vinicius:

— Veturu kun ni sur Cipron. Antaŭe tamen memoru, ke vi devas vidi la cezaron. Malbone estas, ke ĝis nun vi lin ne vizitis; Tigellinus estas preta elprofiti tion kontraŭ vi. Li vere ne havas kontraŭ vi personan malamon, sed li ne povas vin ami almenaŭ tial, ke vi estas mia nevo … Ni diros, ke vi estis malsana. Ni devas priprensi, kion vi respondu, se li vin demandos pri Ligia. Plej bone svingu la manon kaj diru al li, ke ŝi estis ĉe vi, ĝis ŝi vin ektedis. Li tion komprenos. Diru al li ankaŭ, ke malsano retenis vin hejme, ke la febron pligrandigis la ĉagreno, ke vi ne povis esti en Neapolo kaj aŭdi lian kantadon, kaj la espero, ke vi lin aŭdos, helpis vian resaniĝon. Ne timu troigi. Tigellinus promesas, ke li elpensos por la cezaro ion ne nur grandiozan, sed ankaŭ frapan … Mi tamen timas, ke li min eble subfosos. Mi timas ankaŭ vian animstaton …

— Ĉu vi scias, — diris Vinicius, — ke estas homoj, kiuj ne timas la cezaron kaj vivas tiel trankvile, kvazaŭ li tute ne ekzistus?

— Mi scias, kiun vi nomos: la kristanojn.

— Jes. Ili solaj ... Kio estas dume nia vivo, se ne senĉesa timo?

— Ne tedu min per viaj kristanoj. Ili ne timas la cezaron, ĉar li eble eĉ ne aŭdis pri ili; ĉiuokaze li nenion pri ili scias kaj ili gravas al li tiom, kiom velkintaj folioj. Sed mi diras al vi, ke tio estas ĝemulaĉoj, ke vi mem tion sentas kaj ke, se via naturo forpuŝas tiun instruon, tio estas ĝuste tial, ke vi sentas ilian maltaŭgecon. Vi estas homo el alia argilo, kaj tial ne tedu per ili vin mem kaj min. Ni scipovas vivi kaj morti, sed kion ili scipovas, oni ne scias.

Viniciuson frapis tiuj ĉi vortoj kaj, reveninte hejmen, li komencis konsideri, ĉu efektive tiu boneco kaj kompatemo de la kristanoj ne pruvas maltaŭgecon de iliaj animoj. Ŝajnis al li, ke homoj bravaj kaj harditaj ne povus tiel pardoni. Venis al li la penso, ke efektive tio ĉi estas eble la kaŭzo de la abomeno, kiun lia romana naturo sentas al tiu instruo. «Ni scipovas vivi kaj morti», — diris Petronius. kaj ili? Ili scipovas nur pardoni, sed komprenas nek veran amon, nek veran malamon.

Ĉapitro XXX

La cezaro, reveninte Romon, bedaŭris sian revenon, kaj post kelkaj tagoj li jam flamis denove per la deziro veturi en Aĥajon. Li eĉ eldonis edikton, en kiu li deklaris, ke lia foresto ne daŭros longe kaj ke la publikajn aferojn minacos pro tio nenia domaĝo. Poste, akompanata de la aŭgustanoj, inter kiuj troviĝis ankaŭ Vinicius, li iris sur Kapitolon oferdoni al la dioj por la feliĉa vojaĝo. Sed la duan tagon, kiam li vizitis laŭvice la sanktejon de Vesto, okazis akcidento, kiu sekvigis ŝanĝon de ĉiuj projektoj. Nero ne kredis je la dioj, sed li timis ilin, kaj precipe la mistera Vesto inspiris al li tian timon, ke je la vido de la diino kaj de la sankta fajro liaj haroj hirtiĝis subite pro timo, la dentoj kunpremiĝis, tremo trakuris liajn membrojn kaj li svenfalis en la brakojn de Vinicius, kiu hazarde staris tuj post li. Oni elportis lin senprokraste el la templo kaj transkondukis sur Palatinon, kie, kvankam lia farto baldaŭ tute reboniĝis, li ne forlasis la liton dum la tuta tago. Li deklaris ankaŭ, je granda miro de la ĉeestantoj, ke li decidis prokrasti por ia tempo la projekton de la forveturo, ĉar la diino mistere avertis lin kontraŭ la rapidemo. Horon poste oni jam publike anoncis al la popolo en la tuta Romo, ke la cezaro, vidante la ĉagrenitajn vizaĝojn de la civitanoj, direktata de amo al ili, kiel patro de amo al siaj infanoj, restas kun ili por dividi iliajn ĝojojn kaj sorton. La popolo, ĝoja pro tiu decido kaj kune certa, ke la cirkludoj kaj disdonado de greno ne estos preterlasitaj, amasiĝis grandare antaŭ la pordego de Palatino, eligante kriojn honore al la dia cezaro, dum tiu interrompis kubludadon, per kiu li amuzis sin kun la aŭgustanoj, kaj diris:

— Jes! Oni devis prokrasti; Egipto kaj la regado de Oriento, laŭ la aŭguro, ne povas pasi preter mi, do ankaŭ Aĥajo ne estos perdita. Mi ordonos trafosi la korintan istmon, kaj en Egipto ni konstruos tiajn monumentojn, ĉe kiuj la piramidoj

ŝajnos infanaj ludiloj. Mi ordonos konstrui Sfinkson, sepfoje pli grandan ol tiu, kiu apud Memfiso rigardas en la dezerton, sed mi ordonos doni al ĝi mian vizaĝon. La postaj generacioj parolos nur pri tiu monumento kaj pri mi.

— Vi jam konstruis al vi per la versaĵoj monumenton ne sepfoje, sed trioble sepfoje pli grandan ol la piramido de Ĥeopso, — diris Petronius.

— Kaj per la kanto? — demandis Nero.

— Bedaŭrinde! Se oni kapablus konstrui al vi statuon, kiel la statuo de Memnono, kiu sonigus vian voĉon je sunleviĝo! La maroj ĉe la egiptaj bordoj svarmus eterne de ŝipoj, sur kiuj amasoj el la tri mondpartoj aŭskultus avide viajn kantojn.

— Bedaŭrinde, kiu ĝin kapablos? — diris Nero.

— Sed vi povas ordoni skulpti vin el bazalto, veturigantan kvadrigon.

— Prave! Mi faros tion!

— Vi faros donacon al la homaro.

— En Egipto mi ankaŭ edzinigos Lunon, kiu estas vidvino, kaj mi iĝos vera dio.

— Kaj nin vi edzigos kun steloj, kaj ni formos novan konstelacion, kiu nomos sin la konstelacio de Nero. Viteliuson tamen edziĝu kun Nilo, ke li naskigu hipopotamojn. Al Tigellinus donacu dezerton; li estos tiam reĝo de ŝakaloj ...

— Kaj kion vi destinas por mi? — demandis Vatinius.

— Benu vin Apiso! Vi aranĝis al ni tiel grandiozajn ludojn en Benevento, ke ni ne povas malbondeziri al vi: kudru paron da ŝuoj por Sfinkso, kies piedegoj rigidiĝas de la noktaj rosoj, kaj poste vi kudros ŝuojn por la kolosoj, formantaj aleojn antaŭ la temploj. Ĉiu trovos tie konvenan okupon. Domitius Afer, ekzemple, kiel konata pro sia honesteco, estos trezoristo. Mi ŝatas aŭdi, cezaro, kiel vi revas pri Egipto, kaj ĉagrenas min, ke vi prokrastis la projekton de la vojaĝo.

Sed Nero diris:

— Viaj mortemaj okuloj nenion vidis, ĉar la dioj igas sin nevideblaj por kiuj ili volas. Sciu, ke kiam mi estis en la templo de Vesto, ŝi mem ekstaris apud mi kaj diris rekte en mian orelon: «Prokrastu la vojaĝon». Ĝi okazis tiel neatendite, ke mi teruriĝis, kvankam pro tiel evidenta zorgemo, kiun la dioj al mi montris, mi devus esti danka al ili.

— Ni ĉiuj teruriĝis, — diris Tigellinus, — kaj la vestpastrino Rubria svenis.

— Rubria! — diris Nero, — kiel neĝe blankan kolon ŝi havas.

— Sed ŝi ruĝiĝas je via vido, dia cezaro …

— Jes! Ankaŭ mi tion rimarkis. Strange! Vestpastrino! Estas io dia en ĉiu vestpastrino, kaj Rubria estas tre bela.

Ĉe tio Nero enpensiĝis momente, poste li demandis:

— Diru al mi, kial Veston la homoj timas pli ol la aliajn diojn? Kio estas en tio? Jen min mem ekposedis timo, kvankam mi estas ĝia ĉefpastro. Mi nur memoras, ke mi falis dorsen kaj trafus sur la teron, se iu min ne subtenus. Kiu min subtenis?

— Mi, — respondis Vinicius.

— Ha, vi, «timinda Areso»? Kial vi ne estis en Benevento? Oni diris al mi, ke vi estis malsana, kaj efektive via vizaĝo estas ŝanĝita. Ha! Mi aŭdis, ke Croto volis vin murdi? Ĉu tio estas vero?

— Jes — kaj li rompis al mi la brakon: sed mi defendiĝis.

— Per la rompita brako? — Helpis min unu barbaro, kiu estis pli forta ol Croto. Nero rigardis lin kun miro:

— Pli forta ol Croto? Vi ŝercas! Croto estis la plej forta el ĉiuj homoj, kaj nun estas Sifax el Etiopujo.

— Mi diras al vi, cezaro, kion mi vidis per la propraj okuloj.

— Kie estas tiu perlo? Ĉu li ne iĝis Nemorena reĝo?

— Mi ne scias, cezaro. Mi ne vidis lin plu.

— Vi eĉ ne scias, el kiu nacio li estas?

— Mi havis rompitan brakon, do mi povis de li nenion eldemandi.

— Serĉu lin por mi kaj retrovu.

Al tio Tigellinus diris:

— Mi okupiĝos per tio. Sed Nero parolis plu al Vinicius:

— Mi dankas vin, ke vi nin subtenis. Mi povus, falante, frakasi la kapon. Iam vi estis bona kamarado, sed de post la milito kaj la servado sub Corbulo vi iel sovaĝiĝis kaj mi vin malofte vidas.

Poste, silentinte dum momento, li diris:

— Kiel fartas tiu knabino … tro mallarĝa en la koksoj … kiun vi amis kaj kiun mi forprenis por vi de la Aulusoj? Vinicius konfuziĝis, sed Petronius sammomente rapidis lin helpi:

— Mi povas veti, sinjoro, — li diris, — ke li forgesis. Ĉu vi vidas lian konfuzon? Viniciusoj estas bonaj soldatoj, sed ankoraŭ pli bonaj virkokoj. Ili bezonas inaron. Punu lin por tio, sinjoro, kaj ne invitu lin al la festeno, kiun Tigellinus promesas al ni aranĝi je via honoro sur la lago de Agrippa.

— Ne, mi ne faros tion. Mi fidas al Tigellinus, ke tie ĝuste inaro ne forestos.

— Ĉu povus foresti ĥaritoj, kie estos Amoro? — respondis Tigellinus.

Sed Nero diris:

— Enuo min turmentas! Laŭ la volo de la diino mi restis en Romo, sed mi ne povas tion elporti. Mi veturos Antiumon. Mi sufokiĝas en ĉi tiuj malvastaj strataĉoj, meze de ĉi tiuj ruiniĝantaj domoj, meze de ĉi tiuj malpuraj anguloj. La malbonodora aero venas eĉ ĉi tien, en nian domon kaj en miajn ĝardenojn. Ha, se tertremo detruus Romon, se iu kolera dio samniveligus ĝin kun la tero, tiam mi montrus al vi, kiel oni devas konstrui la urbon, kiu estas la kapo de la mondo kaj mia sidejo.

— Cezaro, — respondis Tigellinus, — vi diras: «se iu kolera dio detruus la urbon» — ĉu jes?

— Jes. Kion do?

— Ĉu vi ne estas dio? Nero svingis la manon kun esprimo de enuo, poste li diris:

— Ni vidos, kion vi aranĝos al ni sur la lagoj de Agrippa.

Poste mi iros Antiumon. Vi ĉiuj estas malgrandaj, do vi ne komprenas, ke al mi estas bezonataj grandaj aferoj.

Dirinte tion, li duonfermis la okulojn, komprenigante tia maniere, ke li bezonas ripozon. Efektive la aŭgustanoj komencis disiri. Petronius eliris kun Vinicius kaj diris al li:

— Vi do estas vokita partopreni en la amuzo. La Kuprobarba rezignis la vojaĝon, sed anstataŭ tio li diboĉos pli ol iam ajn, kaj mastrumos en la urbo kiel en la propra domo. Penu vi ankaŭ trovi en tiuj diboĉoj distron kaj forgeson. Je diablo! Ni ja konkeris la mondon kaj ni rajtas amuziĝi. Vi, Marcus, estas tre bela knabo, kaj parte al tio mi atribuas la simpation, kiun mi havas al vi. Je la efeza Diano! Se vi povus vidi viajn kunkreskantajn brovojn kaj vian vizaĝon, en kiu oni sentas la malnovan sangon de la kviritoj! Ili, la aliaj, aspektas apud vi kiel liberigitoj. Jes! Se tiu sovaĝa instruo ne malhelpus, Ligia estus hodiaŭ en via domo. Penu pruvi al mi ankoraŭ, ke ili ne estas malamikoj de la vivo kaj de la homoj … Ili traktis vin bone, do vi povas esti al ili danka, sed se mi estus en via loko, mi malamegus tiun instruon kaj serĉus volupton tie, kie oni povas ĝin trovi. Vi estas belega knabo, mi ripetas, kaj Romo abundegas je eksedzinoj.

— Mi nur miras, ke ĉio tio vin ankoraŭ ne tedas? — respondis Vinicius.

— Kiu ĝin diris al vi? Min tio tedas jam delonge, sed mi ne havas vian aĝon. Mi cetere havas aliajn plaĉojn, kiuj mankas al vi. Mi ŝatas librojn, kiujn vi ne ŝatas, mi ŝatas poezion, kiu vin enuigas, mi ŝatas vazojn, gemojn kaj multajn aliajn objektojn, kiujn vi ne rigardas, mi havas ofte doloron en la sakro, kiun vi ne havas, — fine mi trovis Eunicen, kaj vi trovis neniun similan … Mi sentas min kontenta hejme, meze de miaj ĉefverkoj, kaj vin mi neniam faros estetikulo. Mi scias, ke mi trovos en la vivo nenion pli ol tion, kion mi

trovis, vi mem ne scias, ke ĉiam vi ankoraŭ esperas kaj serĉas. Se la morto venus al vi subite, malgraŭ via tuta kuraĝo kaj malgraŭ ĉiuj malĝojoj vi mortus kun miro, ke jam vi devas forlasi la mondon, dum mi akceptus ĝin kiel nepraĵon, kun tiu konvinko, ke ne ekzistas en la mondo tiaj fruktoj, kiujn mi ne gustumis. Mi ne rapidas, sed mi ankaŭ ne tro malrapidos, mi nur klopodos, ke ĝis la fino ĉirkaŭu min gajeco. Ekzistas en la mondo gajaj skeptikuloj. La stoikoj estas, laŭ mi, malsaĝaj, sed la stoikismo almenaŭ hardas la animojn, dum viaj kristanoj enkondukas en la mondon malĝojon, kiu estas tio en la vivo, kio pluvo en la naturo. Ĉi vi scias, kion oni diris al mi? — nome, ke dum la solenaĵoj, kiujn Tigellinus aranĝos, ĉe la bordoj de la lago de Agrippa staros publikejoj, kaj en ili estos kolektitaj virinoj el plej eminentaj familioj de Romo. Ĉu troviĝos eĉ ne unu sufiĉe bela por vin konsoli? Estos tie ankaŭ virgulinoj, kiuj unuafoje prezentiĝos al la mondo … kiel nimfoj. Tia estas nia roma imperio … Varme jam estas! La suda vento varmigos la akvon kaj ne pustuligos la nudajn korpojn. Kaj vi, Narcizo, sciu, ke troviĝos eĉ ne unu virino, kiu vin rezistus, eĉ ne unu — se ŝi eĉ estus vestpastrino.

Vinicius komencis bati la kapon per la mano, kiel homo okupata senĉese per unu penso.

— Jen la sorto, ke mi trafis ĝuste tiun solan …

— Kaj kiu kaŭzis tion, ĉu ne la kristanoj? Sed la homoj, kies emblemo estas Kruco, ne povas esti aliaj. Aŭskultu min: Grekujo estis belega kaj ĝi kreis la saĝecon de la mondo, ni kreis la potencon, kaj kiel vi pensas, kion povas krei tiu instruo? Se vi scias, klarigu al mi, ĉar, je Polukso, mi ne povas ĝin diveni.

Vinicius movis la ŝultrojn.

— Vi timas, kiel ŝajnas, ke mi iĝos kristano.

— Mi timas, ke vi fuŝos vian vivon. Se vi ne scias esti greko, estu romano, regu kaj ĝuu la vivon. Niaj ekscesaĵoj tial havas certan sencon, ke estas en ili ĝuste tiu ĉi ideo. La Kuprobarban mi malestimas, ĉar li estas arlekeno-greko. Se li konsiderus sin romano, mi konfesus, ke li estas prava, permesante al si la ekscesaĵojn. Promesu al mi, ke se nun, reveninte hejmen, vi trovos tie iun kristanon, vi montros al li la langon. Se tio estos Glaucus la kuracisto, li eĉ ne miros. Ĝis la revido sur la lago de Agrippa.

Ĉapitro XXXI

Pretorianoj ĉirkaŭiris la boskojn, kreskantajn ĉe la bordoj de la lago de Agrippa, por ke tro grandaj amasoj da rigardantoj ne ĝenu la cezaron kaj liajn gastojn, ĉar oni jam ĝenerale parolis, ke ĉiu, kiu nur distingiĝis en Romo per riĉeco, saĝeco aŭ beleco, partoprenos en tiu festeno, kiu ne havis egalan en la historio de la urbo. Tigellinus volis rekompenci al la cezaro la perditan vojaĝon en Aĥajon, kune superi ĉiujn, kiuj iam ajn gastigis Neron, kaj pruvi al li, ke neniu scias lin tiel amuzi. Tiucele, estante ankoraŭ kun la cezaro en Neapolo kaj poste en Benevento, li faris jam preparojn kaj dissendis ordonojn, ke oni venigu el la plej malproksimaj ekstremoj de la mondo bestojn, birdojn, maloftajn figojn kaj kreskaĵojn, ne preterlasante vazojn kaj teksaĵojn, kiuj devis pligrandigi la brilon de la festeno. La plenumo de liaj ekscesaj planoj kostis enspezojn el la tutaj provincoj, sed tion la potenca favorato ne bezonis zorgi. Lia influo kreskis de tago al tago. Tigellinus ne estis ankoraŭ al Nero pli simpatia ol Petronius, sed li iĝis ĉiam pli necesa. Petronius senfine superis lin per mondaneco, intelekto, spriteco kaj sciis pli bone amuzi la cezaron per konversacio, sed, je sia malfeliĉo, li superis per tio ankaŭ la cezaron mem, pro kio li ekscitis lian ĵaluzon. Li ankaŭ ne sciis esti ĉiam obea instrumento kaj la cezaro timis lian opinion, kiam estis koncernataj la aferoj de gusto; dume kun Tigellinus li neniam sentis sin ĝenata. La titolo mem:

arbiter elegantiarum, kiun oni donis al Petronius, incitis la memamon de Nero, ĉar kiu devus ĝin havi, ĉu ne li, la cezaro? Tigellinus tamen havis tiom da prudento, ke li konsciis siajn mankojn, kaj vidante, ke li povas konkuri nek kun Petronius, nek kun Lucanus, nek kun aliaj, kiujn distingis ĉu de veno, ĉu talentoj aŭ scio — li decidis ombrigi ilin per la

subiĝeco de siaj servoj, kaj antaŭ ĉio per tia lukso, ke eĉ la imago de Nero estu de ĝi frapita.

Li ordonis do pretigi la festenon sur grandega floso, konstruita el origitaj traboj. Ĝiaj randoj estis ornamitaj per mirindaj konkoj el la Ruĝa maro kaj el la Hinda oceano, brilantaj per la koloroj de perloj kaj de ĉielarko. La flankoj estis kovritaj per tufoj da palmoj, per boskoj da lotosoj kaj plenflorantaj rozoj, inter kiuj oni kaŝis fontanojn, ŝprucigantajn aromaĵojn, statuojn de dioj kaj orajn aŭ arĝentajn kaĝojn, plenajn de diverskoloraj birdoj. En la mezo levis sin grandega tendo, aŭ pli ĝuste, por ne ŝirmi la vidaĵon, nur tendosupro el siria purpuro, bazita sur arĝentaj kolonoj, kaj sube, kiel sunoj, brilis tabloj preparitaj por la festenanoj kaj ŝarĝitaj per aleksandriaj vitraĵoj, kristaloj, per vazoj simple netakseblaj, rabitaj en Italujo, Grekujo kaj Malgranda Azio. La floso, pro la kreskaĵoj amasigitaj sur ĝi simila al insulo kaj ĝardeno, estis ligita per ŝnuroj oraj kaj purpuraj kun boatoj, havantaj la formojn de fiŝoj, cignoj, mevoj kaj fenikopteroj, en kiuj ĉe koloraj remiloj sidis nudaj remistoj kaj remistinoj kun mirinde belaj formoj kaj vizaĝoj, kun haroj frizitaj laŭ la orienta maniero, aŭ plektitaj sub oraj retoj. Kiam Nero, alveninte kun Poppæa kaj la aŭgustanoj, surpaŝis la ĉefan floson kaj sidiĝis sub la purpura tendo, la boatoj moviĝis, la remiloj komencis bati la akvon, streĉiĝis la oraj ŝnuroj kaj la floso kun la festeno kaj la gastoj komencis movi sin kaj rondnaĝi sur la lago. Ĉirkaŭe viciĝis aliaj boatoj kaj malgrandaj flosoj, plenaj de citristinoj kaj harpistinoj, kies rozkoloraj korpoj, bildantaj sin sur la bluo de la ĉielo kaj de la akvo kaj rebrilantaj de la oraj instrumentoj, ŝajnis sorbi en sin tiun bluon kaj tiujn brilojn, koloriĝi kaj flori kiel rozoj.

El la apudbordaj boskoj, el strangaj konstruaĵoj, speciale starigitaj kaj kaŝitaj en la densaĵo, aŭdiĝis ankaŭ la sonoj de muziko kaj kanto. Resonis la ĉirkaŭaĵo, resonis la boskoj, eĥoj disportis la tonojn de kornoj kaj trumpetoj. La cezaro

mem, havante unuflanke Poppæan, aliflanke Pythagorason, admiris kaj, precipe kiam inter la boatoj aperis junaj sklavinoj alivestitaj kiel sirenoj kovritaj per verdaj retoj, imitantaj skvamaron, li ne avaris laŭdojn al Tigellinus. Li rigardis tamen, laŭ sia kutimo, al Petronius, volante koni la opinion de la «arbitro»; tiu tamen sintenis indiferente kaj nur, rekte demandita, respondis:

— Mi opinias, sinjoro, ke dek mil nudaj knabinoj impresas malpli ol unu.

Al la cezaro tamen plaĉis la «naĝanto festeno», ĉar ĝi estis io nova. Oni servis cetere, kiel kutime, tiel eksterordinarajn manĝaĵojn, ke eĉ la imago de Apicius svenus je ilia vido, kaj vinojn en tiom da specoj, ke Otho, ĉe kiu oni servis da ili okdek, kaŝus sin sub la akvon pro honto, se li povus vidi tiun lukson. Al la tablo, krom virinoj, sidiĝis ekskluzive aŭgustanoj, inter kiuj Vinicius ombrigis ĉiujn per sia beleco. Iam lia fiero kaj vizaĝo konigis profesian soldaton, nun la internaj zorgoj kaj la fizika doloro, kiun li suferis, tiel ĉizis liajn trajtojn, kvazaŭ tuŝus ilin la delikata mano de majstra skulptisto. Lia vizaĝo perdis la iaman brunecon, restis al ĝi tamen la oraj nuancoj de la numida marmoro. La okuloj iĝis pli grandaj, pli malgajaj. Nur lia torso konservis la iaman potencan formon, kvazaŭ kreita por kiraso, sed super tiu torso de legiano levis sin kapo de greka dio, aŭ almenaŭ de rafinita patricio, kaj subtila kaj grandioza. Petronius, dirante al li, ke neniu aŭgustanino povus nek volus al li rezisti, parolis kiel spertulo. Efektive ili rigardis lin ĉiuj, ne esceptanta Poppæan kaj la vestpastrinon Rubrian, kiu ĉeestis la festenon laŭ la deziro de la cezaro.

Vinoj, glaciigitaj en neĝoj de montsuproj, baldaŭ varmigis la korojn kaj la kapojn de la festenanoj. El la apudborda densaĵo eliĝis ĉiam novaj boatoj, havantaj la formojn de cikadoj kaj libeloj. La blua spegulo de la lago aspektis

kvazaŭ iu surŝutus ĝin per florpetaloj aŭ kvazaŭ ĝin kovrus amaso da papilioj. Super la boatoj tie kaj ie levis sin kolomboj kaj aliaj birdoj el Hindujo kaj Afriko, alligitaj per arĝentaj kaj bluaj fadenoj aŭ ŝnuretoj. La suno jam estis trakurinta la pli grandan parton de la ĉielo, sed la tago, kvankam la festeno okazis en la komenco de majo, estis varma, eĉ brulanta. La lago balancis sin de la frapoj de la remiloj, kiuj batis la ondaron samtakte kun la muziko, sed en la aero ne spiris eĉ plej facila vento kaj la boskoj staris senmove, kvazaŭ ili aŭskultus kaj rigardus sorĉite tion, kio okazis sur la akvo. La floso rondnaĝis senĉese sur la lago, portante ĉiam pli ebriajn kaj pli bruantajn festenanojn. La festeno ne atingis ankoraŭ la mezon, kiam oni ne plu gardis la ordon, en kiu ĉiuj sidiĝis al la tablo. La cezaro mem donis la ekzemplon, ĉar leviĝinte, li ordonis al Vinicius, kiu kuŝis apud la vestpastrino Rubria, cedi la lokon, kaj, okupinte lian triclinium, li komencis ion flustri en ŝian orelon. Vinicius troviĝis apud Poppæa, kiu post momento etendis al li la brakon, petante, ke li rebuku ŝian malfiksiĝintan brakringon, kaj kiam li faris tion per iom tremantaj manoj, ŝi ĵetis al li el sub la longaj okulharoj rigardon kvazaŭ honteman kaj skuis sian oran kapon, ŝajne ion neante. Dume la suno iĝis pli granda, pli ruĝa kaj rulis malrapide trans la pintojn de la boskoj; la gastoj estis jam plejparte tute ebriaj. La floso naĝis nun proksime al la bordoj, sur kiuj, meze de aroj da arboj kaj floroj, oni vidis grupojn da homoj, alivestitaj kiel faŭnoj aŭ satirusoj, ludantaj flutojn, ŝalmojn, tamburetojn, kaj grupojn da knabinoj prezentantaj nimfojn, driadojn kaj hamadriadojn. La krepusko venis fine meze de ebriaj krioj je la gloro de Luno, sonantaj el sub la tendo: tiam la boskoj eklumis per miloj da lampoj. El la publikejoj, starantaj ĉe la bordoj, ekfluis torentoj da lumo: sur la terasoj aperis novaj grupoj, ankaŭ nudaj, konsistantaj el edzinoj kaj filinoj de la plej eminentaj romanaj familioj. Per la voĉo kaj per malmodestaj gestoj ili komencis alvoki la festenanojn. La floso fine albordiĝis, la cezaro kaj la aŭgustanoj ĵetis sin en

la boskojn, diskuris en la publikejojn, en tendojn kaŝitajn meze de la densaĵoj, en artefaritajn grotojn meze de fontoj kaj fontanoj. Frenezo ekregis ĉiujn; neniu sciis, kie perdiĝis la cezaro, kiu estas senatano, kiu kavaliro, kiu akrobato aŭ muzikisto. La satirusoj kaj faŭnoj komencis postkuri la nimfojn. Oni batis per tirsoj la lampojn por ilin estingi. Kelkajn partojn de la boskoj regis mallumo. Ĉie tamen oni aŭdis jen laŭtajn kriojn, jen ridojn, jen flustrojn, jen ekscititan spiradon de homaj brustoj. Romo efektive vidis ĝis tiam nenion similan.

Vinicius ne estis malsobra kiel dum tiu festeno en la cezara palaco, kiun Ligia ĉeestis, sed lin ankaŭ ensorĉis kaj ebriigis la vido de ĉio, kio okazis, kaj fine kaptis lin avido je volupto.

Ĵetinte sin en la arbaron, li kuris kun la aliaj, serĉante, kiu el la driadoj ŝajnos al li plej bela. Ĉiumomente novaj aroj da ili, kantante kaj kriante, kuris preter li, pelataj de faŭnoj, satirusoj, senatanoj, kavaliroj kaj de resonoj de la muziko. Ekvidinte fine aron da knabinoj, kondukatan de unu, alivestita kiel Diano, li saltis al ili, volante rigardi de pli proksime la diinon, kaj subite la koro haltis en lia brusto. Ĉar ŝajnis al li, ke en la diino, kronita per luno, li rekonas Ligian.

Ili dume ĉirkaŭis lin per freneza dancrondo, kaj post momento, volante lin videble instigi al persekuto, diskuris, kiel aro da kapreolinoj. Sed li restis loke, kun batanta koro, sen spiro, ĉar kvankam li ekkonis, ke la Diano ne estis Ligia kaj de proksime eĉ ŝin ne similis, la tro forta impreso senigis lin de la fortoj. Subite ekregis lin sopiro je Ligia, sopiro tiel senlima, kian li spertis neniam en la vivo, kaj la amo al ŝi fluis per nova, grandega ondo en lian bruston. Neniam ŝi ŝajnis al li pli kara, pli ĉasta kaj pli adorinda ol en tiu ĉi arbaro de diboĉo kaj de freneza malĉasto. Antaŭ momento li mem volis trinki el ĉi tiu pokalo kaj partopreni tiun ĉi orgion de volupto kaj senhonto, nun kaptis lin malplaĉo kaj

abomeno. Li sentis, ke lin sufokas abomeno, ke lia brusto bezonas aeron kaj la okuloj stelojn, ne vualitajn de la densaĵo de tiu terura arbaro, kaj li decidis forkuri. Sed apenaŭ li ekiris, ekstaris antaŭ li virina figuro kun kapo ĉirkaŭvolvita per vualo, kaj, apoginte la manojn sur liaj ŝultroj, komencis flustri, ĉirkaŭverŝante per varmega spiro lian vizaĝon:

— Mi amas vin!… Venu! Neniu nin vidos, rapidu!

Vinicius vekiĝis, kvazaŭ el dormo:

— Kiu vi estas? Sed ŝi apogis sin sur li per la brusto kaj komencis insisti:

— Rapidu! Rigardu, solece estas ĉirkaŭe, kaj mi vin amas! Venu!

— Kiu vi estas? — ripetis Vinicius.

— Divenu!… Dirinte tion, ŝi alpremis tra la vualo la buŝon al lia buŝo, tirante al si samtempe lian kapon, ĝis fine, kiam ekmankis al ŝi la spiro, ŝi detiris de li la vizaĝon.

— La nokto de amo! La nokto de volupto! — ŝi parolis, rapide kaptante la aeron. — Hodiaŭ estas permesite!… Prenu min! Sed tiu kiso brulvundis Viniciuson kaj inspiris al li novan abomenon. Lia animo kaj koro estis for kaj en la tuta mondo ekzistis por li neniu, krom Ligia.

Do, forŝovinte per la mano la vualitinon, li diris: — Kiu ajn vi estas, mi amas alian kaj mi ne volas vin. Tiam ŝi mallevis al li la kapon:

— Levu la vualon … Sed en la sama momento ekbruetis la folioj de proksimaj mirtoj; la vualitino malaperis kiel sonĝa

bildo, nur de malproksime aŭdiĝis ŝia rido, iel stranga kaj malbonaŭgura.

Petronius ekstaris antaŭ Vinicius.

— Mi aŭdis kaj vidis, — li diris.

Kaj Vinicius respondis:

— Ni iru for!… Ili foriris. Ili preterpasis la brile lumigitajn publikejojn, la boskon, vicon de surĉevalaj pretorianoj kaj retrovis la portilojn.

— Mi kuniros al vi, — diris Petronius. Kaj ili sidiĝis kune. Sed envoje ambaŭ silentis. Nur kiam ili troviĝis en la domo de Vinicius, en la atrium, Petronius diris:

— Ĉu vi scias, kiu ŝi estis?

— Rubria? — demandis Vinicius, ektreminte pro la nura penso, ke Rubria estis vestpastrino.

— Ne.

— Do kiu?

— La fajro de Vesto estas malsanktigita, ĉar Rubria estis kun la cezaro. Sed kun vi parolis … Kaj li finis ankoraŭ pli mallaŭte:

— La diva aŭgustino. Sekvis momento da silento.

— La cezaro, — diris Petronius, — ne sciis kaŝi de ŝi sian pasion al Rubria, do ŝi volis eble venĝi, kaj mi malhelpis ŝin, ĉar se vi, rekoninte la aŭgustinon, rifuzus al ŝi, vi estus nerevokeble perdita: vi, Ligia, kaj eble mi ankaŭ.

Sed Vinicius eksplodis:

— Mi havas jam sufiĉe! Tedas min jam Romo, la cezaro, la festenoj, la aŭgustino, Tigellinus kaj vi ĉiuj! Mi sufokiĝas! Mi ne povas tiel vivi! Mi ne povas! Vi komprenas!

— Vi perdas la prudenton, juĝon, mezuron! Vinicius!

— Mi amas ŝin solan en la mondo!

— Kio do?

— Do mi ne volas alian amon, mi ne volas vian vivon, viajn festenojn, vian senhonton kaj viajn krimojn!

— Kio okazas kun vi? Ĉu vi estas kristano? Kaj la juna viro ĉirkaŭprenis la kapon per la manoj kaj komencis ripeti, kvazaŭ kun malespero:

— Ankoraŭ ne! Ankoraŭ ne!

Ĉapitro XXXII

Petronius foriris hejmen, movante la ŝultrojn kaj tre malkontenta. Nun li ankaŭ rimarkis, ke li kaj Vinicius ĉesis kompreni sin reciproke kaj ke iliaj animoj tute disiĝis. Iam Petronius havis grandegan influon je la juna soldato. Li estis en ĉio lia modelo kaj ofte kelkaj liaj ironiaj vortoj sufiĉis por Viniciuson de io deturni aŭ al io instigi. Nun restis el tiu influo nenio, tiagrade, ke Petronius ne provis eĉ la antaŭajn rimedojn, sentante, ke lia spriteco kaj ironio deglitos senefike de la novaj tavoloj, kiujn sur la animon de Vinicius metis la amo kaj konatiĝo kun la nekomprenebla kristana mondo. La sperta skeptikulo komprenis, ke li perdis la ŝlosilon al tiu animo. Tio inspiris al li malkontentecon kaj eĉ timon, kiun ankoraŭ plifortigis la okazoj de la lasta nokto. «Se ĝi estas flanke de la aŭgustino ne pasema deziro, sed pli daŭra pasio,» — pensis Petronius, — «tiam okazos unu el la du: aŭ Vinicius ŝin ne rezistos kaj povos perei pro iu ajn trafo, aŭ, kio nun estas pri li pli kredebla, li rezistos; tiuokaze li sendube pereos, kaj kun li eble mi ankaŭ, almenaŭ tial, ke mi estas lia parenco kaj ke la aŭgustino, direktinte sian malamikecon al la tuta familio, transĵetos sian influon sur la pesilteleron de Tigellinus.» Kaj tiel estis malbone, kaj alie. Petronius estis homo kuraĝa kaj ne timis la morton, tamen, atendante de ĝi nenion, li ne volis ĝin elvoki. Post longa pripensa li decidis fine, ke plej bone kaj plej sendanĝere estos vojaĝigi Viniciuson for el Romo. Ha! Se li povus krome doni al li Ligian kiel vojaĝan donacon, li farus tion kun plezuro. Sed eĉ sen tio li esperis, ke ne estos al li tre malfacile inklinigi Viniciuson al forveturo. Tiam li diskonigus sur Palatino famon pri malsano de Vinicius kaj forturnus la danĝeron tiel de li, kiel de si mem. La aŭgustino finfine ne sciis, ĉu li estis rekonita de Vinicius; ŝi povis supozi, ke ne, do ŝia memamo ĝis nun ne multe suferis. Alie povus tamen okazi en la estonteco, kaj kontraŭ tio oni devis antaŭagi.

Petronius deziris antaŭ ĉio ĝisatendi pli konvenan tempon, ĉar li komprenis, ke se la cezaro foje iros Aĥajon, tiam Tigellinus, kiu el la aferoj de la arto komprenis nenion, troviĝos sur la dua plano kaj perdos sian influon. En Grekujo Petronius estis certa pri venko kontraŭ ĉiuj rivaloj.

Dume li decidis atenti Viniciuson kaj inklinigi tiun al vojaĝo. Dum dekkelkaj tagoj li eĉ pensis pri tio, ke se li havigus de la cezaro edikton, ekzilantan la kristanojn el Romo, Ligia forlasus ĝin kune kun la aliaj konfesantoj de Kristo, kaj Ligian sekvus Vinicius. Tiam persvadoj ne estus por li bezonataj. Ja antaŭ ne tre longa tempo, kiam la judoj komencis tumulti pro malamo kontraŭ la kristanoj, la cezaro Claudius, ne sciante distingi la unuajn de la aliaj, ekzilis la judojn. Kial do Nero ne ekzilu la kristanojn? Estus pli da loko en Romo. Petronius post tiu «naĝanta festeno» vidis ĉiutage Neron sur Palatino kaj en aliaj domoj. Sugesti al li similan penson estus facile, ĉar Nero neniam kontraŭstaris al persvadoj, kaŭzantaj al iu pereon aŭ malutilon. Post matura pripenso Petronius pretigis en la kapo la tutan planon. Nome, li aranĝos ĉe si festenon kaj dum tiu festeno li inklinigos la cezaron eldoni la edikton. Li eĉ esperis, ke sendube al li la cezaro konfidos la plenumon. Tiam li foririgus Ligian kun ĉiuj konsideroj, ŝuldataj al la amatino de Vinicius, ekzemple en Bajojn, kaj tie ili amu unu la alian kaj amuzu sin per la kristanismo, kiom plaĉos al ili Dume li vizitis Viniciuson ofte, unue tial, ke malgraŭ la tuta romana egoismo li ne povis seniĝi de amo al li, due, por inklinigi lin forvojaĝi. Vinicius ŝajnigis sin malsana kaj ne montriĝis sur Palatino, kie naskiĝis ĉiutage aliaj projektoj. Unu tagon fine Petronius aŭdis el la buŝo de la cezaro mem, ke li nepre veturos post tri tagoj Antiumon, kaj la sekvintan tagon li iris sciigi tion al Vinicius.

Sed tiu montris al li liston de personoj, invititaj en Antiumon, kiun matene alportis al li liberigito de la cezaro.

— Estas sur ĝi mia nomo, — li diris, — kaj estas ankaŭ la via. Reveninte, vi trovos hejme saman liston.

— Se mi ne estus inter la invititoj, — respondis Petronius, — tio signifus, ke mi devas morti, kaj mi ne supozas, ke tio okazos antaŭ la vojaĝo en Aĥajon. Tie mi estos tro bezonata al Nero.

Poste, trarigardinte la liston, li diris:

— Apenaŭ ni revenis Romon, ni ĝin devas denove forlasi kaj treni nin en Antiumon. Sed ni devas, ĉar ŝi estas ne nur invitoj sed kune ordono.

— Kaj se iu ne obeus?

— Li ricevus alispecan alvokon: ke li iru vojaĝon multe pli longan, tiun, de kiu oni ne revenas. Kiel domaĝe, ke vi ne obeis mian konsilon kaj ne forveturis, dum estis ankoraŭ tempo. Nun, vi devas iri Antiumon.

— Nun mi devas iri Antiumon … Rigardu, en kia tempo ni vivas kaj kiel malnoblaj sklavoj ni estas.

— Ĉu vi tion nur hodiaŭ rimarkis?

— Ne, sed vidu, vi argumentis, ke la kristana instruo estas malamiko de la vivo, ĉar ĝi metas sur ĝin katenojn. Sed ĉu povas esti katenoj pli pezaj ol tiuj, kiujn ni portas? Vi diris: Grekujo kreis la saĝecon kaj belecon kaj Romo la potencon. Kie estas nia potenco?

— Voku al vi Chilon. Filozofado tute ne logas min hodiaŭ. Je Herkulo! Ne mi kreis tiun ĉi tempon kaj ne mi respondas por ĝi. Ni parolu pri Antiumo. Sciu, ke tie atendas vin granda danĝero kaj ke pli bone estus eble por vi provi viajn fortojn

kontraŭ tiu Ursus, kiu sufokis Croton ol tien iri, tamen vi ne povas ne iri.

Vinicius senzorge svingis la manon kaj diris:

— Danĝero! Ni ĉiuj vadas en la mallumo de morto, kaj ĉiumomente alia kapo profundiĝas en tiun mallumon.

— Ĉu mi nomu al vi ĉiujn, kiuj havis iom da prudento kaj tial, malgraŭ la tempoj de Tiberius, Caligula, Claudius kaj Nero ĝisvivis la aĝon de okdek aŭ naŭdek jaroj? Servu al vi kiel ekzemplo jen tiu Domitius Afer. Li maljuniĝis trankvile, kvankam dum la tuta vivo li estis ŝtelisto kaj kanajlo.

— Eble tial! Eble ĝuste tial! — respondis Vinicius. Poste li komencis trarigardi la liston kaj diris:

— Tigellinus, Vatinius, Sextus Africanus, Aquillinus Regulus, Suilius Nerulinus, Eprius Marcellus kaj tiel plu! Kia kolekto de sentaŭguloj kaj friponoj! Kaj oni pensu nur, ke ĝi regas la mondon! Ĉu ne pli konvenus al ili porti tra urbetoj iun egiptan aŭ sirian idolon, muzikaĉi per sistræ kaj perlabori la panon per aŭgurado aŭ ŝnursaltado?

— Aŭ prezenti dresitajn simiojn, kalkulantajn hundojn, aŭ azenon, blovantan en fluton, — aldonis Petronius. — Ĉio tio estas vera, sed ni parolu pri io pli grava. Streĉu vian atenton kaj aŭskultu min: mi rakontis sur Palatino, ke vi estas malsana kaj ne povas forlasi la domon, dume via nomo troviĝas tamen sur la listo, kio pruvas, ke iu ne kredis miajn rakontojn kaj speciale zorgis pri via invito. Por Nero tio estas tute indiferenta, ĉar vi estas por li soldato, kun kiu oni povas babili eventuale pri cirkaj vetkuroj, sed kiu pri la poezio kaj muziko havas nenian ideon. La figurigon de via nomo sur la listo prizorgis do verŝajne Poppæa, kaj tio signifas, ke ŝia pasio al vi ne estis pasema deziro, kaj ke ŝi volas vin konkeri.

— Kuraĝa aŭgustino ŝi estas!

— Kuraĝa, vere, ĉar ŝi povas sin pereigi nesaveble. Inspiru al ŝi Venuso plej baldaŭ alian amon, sed kiel longe ŝi deziras vin, vi devas agi kun ĉia singardo. Al la Kuprobarba ŝi jam komencas esti indiferenta; li preferas nun jam Rubrian aŭ Pythagorason, sed pro la nura memamo li venĝus kontraŭ vi ambaŭ plej terure.

— En la bosko mi ne sciis, ke al mi parolas la aŭgustino, sed vi ja subaŭskultis kaj vi scias, kion mi respondis al ŝi: ke mi amas alian kaj ke mi ŝin ne volas.

— Kaj mi admonas vin je ĉiuj subteraj dioj, ne perdu tiun reston de la prudento, kiun la kristanoj lasis al vi. Kiel oni povas heziti, havante elekton inter pereo verŝajna kaj certa? Ĉu mi ne diris jam al vi, ke se vi vundus la memamon de la aŭgustino, vi estus perdita nesaveble? Je Hadeso! Se la vivo vin tedas, prefere tuj distranĉu viajn vejnojn aŭ ĵetu vin sur glavon, ĉar se vi ofendos Poppæan, povas vin trafi morto malpli facila. Iam estis pli agrable paroli kun vi! Kio ĝuste vin ĝenas? Ĉu vi ion perdos pro tio? Ĉu ĝi malhelpos al vi ami vian Ligian? Memoru, krome, ke Poppæa vidis ŝin sur Palatino kaj ne estos al ŝi malfacile diveni, pro kiu vi rifuzas tiel altan favoron. Kaj tiam ŝi retrovos Ligian, eĉ sub la tero. Vi pereigos ne nur vin mem, sed ankaŭ Ligian — vi komprenas? Vinicius aŭskultis, kvazaŭ pensante pri io alia, fine li diris: — Mi devas ŝin vidi.

— Kiun? Ligian?

— Ligian.

— Ĉu vi scias, kie ŝi estas?

— Ne.

— Do vi komencos ree serĉi ŝin en malnovaj tombejoj kaj en Transtibro?

— Mi ne scias, sed mi devas ŝin vidi.

— Bone. Kvankam ŝi estas kristanino, montriĝos eble, ke ŝi estas pli prudenta ol vi, kaj montriĝos sendube, se ŝi ne volas vian pereon.

Vinicius movis la ŝultrojn.

— Ŝi savis min el la manoj de Ursus.

— Tiuokaze rapidu, ĉar la Kuprobarba ne prokrastos la forveturon. Mortverdiktojn li povas eldoni ankaŭ el Antiumo.

Sed Vinicius ne aŭskultis. Okupis lin unu sola penso: vidi Ligian, do li komencis mediti pri la rimedoj.

Dume okazis cirkonstanco, kiu povis forigi ĉiujn malfacilaĵojn. Nome, la sekvantan tagon neatendite venis al li Chilo. Li venis mizera kaj ĉifonvestita, kun signoj de malsato sur la vizaĝo, en disŝirita vestaĉo, tamen la servistoj, al kiuj antaŭe estis ordonite enlasi lin je ĉiu horo de tago kaj nokto, ne kuraĝis lin reteni, tiel ke li iris rekte en la atrium kaj, ekstarinte antaŭ Vinicius, diris:

— La dioj donu al vi senmortecon kaj dividu kun vi la regadon de la mondo.

Vinicius en la unua momento sentis la deziron ordoni puŝi lin ekster la pordon. Sed venis al li la penso, ke eble la greko scias ion pri Ligia, kaj la scivolo venkis lian abomenon.

— Ĉu estas vi? — li demandis. — Kio okazas kun vi?

— Malbona estas mia sorto, filo de Jovo, — respondis Chilo. — La vera virto estas komercaĵo, pri kiu neniu hodiaŭ demandas, kaj vera saĝulo devas esti kontenta eĉ pro tio, se unufoje en kvin tagoj li havas sufiĉe da mono por aĉeti ĉe buĉisto ŝafan kapon, kiun li ĉirkaŭmordas en mansardo, trinketante ĉe tio siajn larmojn. Ha, sinjoro! Ĉion, kion vi al mi donis, mi elspezis por libroj ĉe Atractus, kaj poste oni min priŝtelis, ruinigis; la sklavino, kiu devis skribi mian scion, forkuris, kunprenante la reston de tio, per kio min favoris via malavareco. Mizera mi estas, sed mi ekpensis: al kiu mi iru, se ne al vi, Serapiso, kiun mi amas, adoras kaj por kiu mi riskis la vivon?

— Por kio vi venas kaj kion vi alportas?

— Mi venas por helpo, Baalo, kaj mi alportas al vi mian mizeron, miajn larmojn, mian amon kaj fine informojn, kiujn mi kolektis pro amo al vi. Ĉu vi memoras, sinjoro, kion mi diris al vi antaŭ certa tempo, ke mi vendis al la sklavino de la dia Petronius unu fadenon el la zoneto de Venuso el Pafoso?… Mi informiĝis, ĉu tio helpis al ŝi, kaj vi, filo de Suno, kiu scias, kio okazas en la domo de Petronius, scias ankaŭ, kio estas tie Eunice. Mi havas ankoraŭ unu tian fadenon. Mi ĝin konservis por vi, sinjoro.

Ĉi-momente li interrompis, rimarkinte koleron, ŝvelantan en la brovoj de Vinicius, kaj, volante antaŭi la eksplodon, li diris rapide:

— Mi scias, kie loĝas la dia Ligia, mi montros al vi, sinjoro, la domon kaj la strateton.

Vinicius subpremis la emocion, kiun kaŭzis al li tiu novaĵo, kaj diris:

— Kie ŝi estas?

— Ĉe Linus, maljuna kristana pastro. Ŝi estas ĉe li kune kun Ursus, kaj tiu ĉi, kiel antaŭe, laboras ĉe la muelisto, kiu nomas sin, kiel via dispensator, sinjoro, Demas … Jes, Demas!… Ursus laboras nokte, do, ĉirkaŭiginte nokte la domon, oni lin ne renkontos … Linus estas maljuna … kaj hejme, krom ili, estas ankoraŭ nur du aĝaj virinoj.

— De kie vi scias ĉion tion?

— Vi memoras, sinjoro, ke la kristanoj havis min en siaj manoj kaj … ŝparis ŝin. Glaucus eraris, vere, kredante, ke mi estas la kaŭzo de liaj malfeliĉoj, sed nek kredis tion, kompatindulo, nek kredas ĝis nun — tamen ili min ŝparis! Ne miru do, sinjoro, ke dankemo plenigis mian koron. Mi estas homo el la malnovaj, pli bonaj tempoj. Mi do pensis: ĉu mi forgesu miajn amikojn kaj bonfarintojn? Ĉu mi ne estus ŝtonkora, se mi ne demandus pri ili, ne informiĝus, kio kun ili okazas, kiel ili fartas, kaj kie ili loĝas? Je la pesinusa Cibelo! Ne mi estas kapabla al tio. Komence detenis min la timo, ke ili povus miskompreni miajn intencojn. Sed la amo, kiun mi havas al ili, montriĝis pli granda ol la timo, kaj precipe kuraĝigis min tiu ilia facileco en pardonado de ĉiuj malbonagoj. Antaŭ ĉio mi tamen pensis pri vi, sinjoro. Nia lasta militiro finiĝis malvenke, kaj ĉu tia filo de Fortuno povas paciĝi kun tiu ĉi penso? Do mi preparis por vi venkon. La domo staras aparte. Vi povas ordoni al viaj sklavoj ĉirkaŭigi ĝin tiel, ke eĉ muso el ĝi ne forŝteligu. Ho sinjoro, sinjoro! De vi sola dependas, ke ankoraŭ la hodiaŭan nokton tiu grandanima reĝidino troviĝu en via domo. Sed se tio okazos, pensu, ke kunhelpis tion la tre malriĉa kaj malsata filo de mia patro.

La sango fluis en la kapon de Vinicius. La tento refoje ekskuis lian tutan estaĵon. Jes! Tio estis rimedo, kaj ĉi-foje tute certa. Se li foje havos Ligian ĉe si, kiu kapablos ŝin de li forpreni? Se li foje igos Ligian sia amatino, kion alian ŝi

povos fari ol resti lia amatino por ĉiam? Kaj pereu tiam ĉiuj instruoj! Kion tiam signifos por li la kristanoj kun sia kompatemo kaj malserena kredo? Ĉu ne estas tempo forskui de si ĉion tion? Ĉu ne estas tempo komenci vivi, kiel ĉiuj vivas? Kion poste faros Ligia, kiel ŝi pacigos sian sorton kun la instruo, kiun ŝi konfesas, tio ankaŭ estas malpli grava. Tiuj aferoj ne gravas! Antaŭe ŝi estos lia, kaj ŝi estos lia eĉ jam hodiaŭ. Kaj tio ankaŭ estas demando, ĉu ŝia animo persistos ĉe tiu instruo kontraŭ tiu mondo nova por ŝi, kontraŭ la volupto kaj ekstazoj, al kiuj ŝi devos subiĝi? Kaj ĝi povas okazi jam en tiu ĉi nokto. Sufiĉas reteni Chilon kaj doni je la krepusko la ordonojn. Kaj poste — ĝojo sen fino! «Kio estis mia vivo?» — pensis Vinicius, — «suferado, nesatigita pasio kaj farado de sen ĉesaj demandoj al mi mem — sen respondoj.» Tiel ĉio estos tranĉita kaj finita. Li rememoris vere, ke li promesis al ŝi ne levi kontraŭ ŝin la manon. Sed je kio li ĵuris? Ne je la dioj, ĉar li ne plu kredis je ili, ne je Kristo, ĉar je Kristo li ankoraŭ ne kredis. Cetere, se ŝi sentos sin ofendita, li edzinigos ŝin kaj tiel rekompencos al ŝi la ofendon. Jes, al tio li sentas sin devigita, ĉar li ja ŝuldas al ŝi la vivon. Ĉe tio li rememoris la tagon, en kiu li enfalis kun Croto en ŝian rifuĝejon; li rememoris la pugnegon de Ursus levitan super si kaj ĉion, kio sekvis poste. Li vidis ŝin denove, klinitan super lia lito, vestitan per sklavina vesto, belegan kiel diino bonfara kaj adorata. Liaj okuloj malgraŭvole direktiĝis al la lararium kaj al tiu kruceto, kiun ŝi lasis al li, forirante. Ĉu ĉion tion li repagos al ŝi per nova atenco? Ĉu li trenos ŝin je la haroj en la cubiculum, kiel sklavinon? Kaj kiel li scios tion fari, se li ne nur avidas, sed ankaŭ amas ŝin, kaj li amas ŝin ĝuste pro tio, ke ŝi estas tia, kia ŝi estas? Kaj subite li eksentis, ke ne sufiĉos al li havi ŝin en sia hejmo, ne sufiĉos kapti ŝin perforte en la brakojn, kaj ke lia amo jam volas ion pli, nome ŝian konsenton, ŝian amon kaj ŝian animon. Benita estos ĉi tiu tegmento, se ŝi venos sub ĝin propravole, benita estos tiu momento, benita la tago, benita la vivo. Tiam la feliĉo de ili ambaŭ estos kiel

senlima maro kaj kiel la suno. Sed forkapti ŝin perforte signifus mortigi por ĉiam tian feliĉon, kaj kune detrui, malpurigi kaj malsanktigi tion, kio estas la plej kara kaj sole amata en lia vivo.

Teruro traigis lin nun je la nura penso pri tio. Li turnis la okulojn al Chilo, kiu, rigardante lin, ŝovis la manon sub sian vestaĉon kaj gratis sin maltrankvile; poste traigis lin neesprimebla abomeno kaj deziro piedpremi tiun iaman helpanton, kiel oni piedpremas fian vermon aŭ venenan serpenton. Post momento li jam sciis, kion li devas fari. Sed, konante en nenio mezuron kaj sekvante la impulson de sia severa romana naturo, li turnis sin al Chilo kaj diris:

— Mi ne faros tion, kion vi al mi konsilas, por ke vi tamen ne foriru sen rekompenco, kiun vi meritas, mi ordonos doni al vi tricent batojn en la doma ergastulum.

Chilo paliĝis. En la bela vizaĝo de Vinicius estis tiom da malvarma kolero, ke li ne povis eĉ momente esperi, ke la promesita rekompenco estis nur kruela ŝerco.

Do li ĵetis sin en unu momento sur la genuojn kaj fleksiĝinte, komencis ĝemi per interrompata voĉo:

— Kiel do, persa reĝo? Pro kio? Piramido da indulgo! Koloso da kompatemo! Pro kio?… Mi estas maljuna, malsata, mizera … Mi servis vin … Tiel vi repagas al mi?

— Kiel vi al la kristanoj, — respondis Vinicius. Kaj li vokis, ke venu la dispensator Sed Chilo saltis al liaj piedoj kaj, ĉirkaŭpreninte ilin konvulsie, vokis ankoraŭ kun vizaĝo, kovrita de morta paleco:

— Sinjoro, sinjoro!… Mi estas maljuna! Kvindek, ne tri cent … Kvindek sufiĉos! Cent, ne tricent … Kompatu! Kompatu! Vinicius forpuŝis lin per la piedo kaj eldiris la ordonon. En

unu sekundo post la dispensator eniris du fortaj kvadoj, kiuj, kaptinte Chilon je la restaĵo de lia haroj, volvis ĉirkaŭ lia kapo lian propran mantelaĉon kaj trenis lin en la ergastulum.

— En la nomo de Kristo!… — kriis la greko en la pordo de la koridoro.

Vinicius restis sola. La eldonita ordono stimulis kaj vigligis lin. Dume li penis kolekti la diskurintajn pensojn kaj reordigi ilin. Li sentis grandan malpliiĝon de sia premiteco kaj la venko, kiun li atingis kontraŭ si mem, plenigis lin per espero. Ŝajnis al li, ke li faris ian grandan pagon al Ligia kaj ke devas lin trafi por tio ia rekompenco. En la unua momento ne venis al li eĉ la penso, kiel grandan maljustaĵon li faris al Chilo, kaj ke li ordonis lin skurĝi pro la samo, pro kio li antaŭe rekompencis la grekon. Lia naturo estis ankoraŭ tro romana, ke li sentu fremdan doloron kaj ke li okupu sian atenton per unu mizera greko. Se li eĉ pensus pri tio, li kredus, ke li agis prave, ordonante puni la malnoblulon. Sed li pensis pri Ligia kaj parolis al ŝi: mi ne pagos al vi malbonon por la bono, kaj kiam vi ekscios iam, kiel mi traktis tiun, kiu volis min instigi levi kontraŭ vin la manon, vi estos al mi danka pro tio. Ĉe tio li tamen konsideris, ĉu Ligia aprobus lian agon rilate al Chilo? La kristana instruo, kiun li konfesas, ordonas ja pardoni; la kristanoj pardonis ja al la mizerulo, kvankam ili havis pli gravajn motivojn por venĝi. Nur tiam resonis en lia animo la ekkrio: «en la nomo de Kristo!» Li rememoris, ke per simila ekkrio Chilo liberiĝis el la manoj de la ligo, kaj li decidis forindulgi al li la reston de la puno.

Tiucele li estis ĝuste ordononta, ke venu la dispensator, kiam tiu mem ekstaris antaŭ li kaj diris:

— Sinjoro, la maljunulo svenis, kaj eble mortis. Ĉu mi ordonu skurĝi lin plu?

— Rekonsciigu lin kaj venigu al mi.

La estro de la atrium malaperis post la kurteno, sed la rekonsciigado ne estis videble facila, ĉar Vinicius atendis ankoraŭ dum longa tempo kaj komencis jam malpacienci, kiam fine la sklavoj enkondukis Chilon kaj je signo, donita de Vinicius, mem ili foriĝis senprokraste.

Chilo estis pala kiel tolo, kaj laŭlonge de liaj piedoj sur la mozaikon de la atrium fluis ŝnuretoj da sango. Li estis tamen konscia kaj, falinte sur la genuojn, komencis paroli kun etenditaj manoj.

— Dankon al vi, sinjoro! Vi estas kompatema kaj granda. — Hundo, — diris Vinicius, — sciu, ke mi pardonis vin pro tiu Kristo, al kiu mi mem ankaŭ ŝuldas la vivon.

— Mi servos, sinjoro, Lin kaj vin.

— Silentu kaj aŭskultu. Leviĝu! Vi iros kun mi kaj montros al mi la domon, kie Ligia loĝas.

Chilo saltleviĝis, sed apenaŭ li ekstaris sur la piedoj, li iĝis ankoraŭ pli mortpala kaj diris per svena voĉo:

— Sinjoro, mi vere estas malsata … Ordonu doni al mi almenaŭ restaĵon el la manĝujo de via hundo, kaj mi iros!… Vinicius ordonis, ke oni donu al li manĝaĵon, oran moneron kaj mantelon. Sed Chilo, kiun malfortigis la batoj kaj la malsato, ne povis iri eĉ post la manĝo, kvankam teruro levis la harojn sur lia kapo, ke Vinicius povus konsideri lian malfortecon kiel malobeon kaj ordoni skurĝi lin denove.

— Nur varmigu min vino, — li ripetis, klakante per la dentoj, — kaj mi tuj povos iri, eĉ ĝis granda Grekujo.

Efektive post certa tempo li reakiris iom da fortoj kaj ili eliris. La vojo estis longa, ĉar Linus loĝis, kiel plimulto de la kristanoj, en Transtibro, en negranda distanco de la domo de Miriam. Chilo montris fine al Vinicius apartan dometon, ĉirkaŭitan per muro, plene surkreskita de hederoj, kaj diris:

— Ĉi tie, sinjoro.

— Bone, — diris Vinicius, — nun iru for, sed antaŭe aŭskultu, kion mi diras al vi: forgesu, ke vi min servis; forgesu, kie loĝas Miriam, Petro kaj Glaucus; forgesu ankaŭ pri tiu ĉi domo kaj pri ĉiuj kristanoj. Ĉiumonate venu en mian domon, kie Demas la liberigito elpagos al vi po du oraj moneroj. Sed se vi spionos plue la kristanojn, mi vin ordonos mortskurĝi aŭ transdonos vin en la manojn de la urboprefekto.

Chilo riverencis kaj diris:

— Mi forgesos.

Sed kiam Vinicius malaperis post stratangulo, Chilo etendis post li la manojn kaj, minacante per la pugnoj, ekkriis:

— Je Ato kaj Furioj! Mi ne forgesos!

Kaj denove li perdis la fortojn.

Ĉapitro XXXIII

Vinicius iris rekte al la domo, en kiu loĝis Miriam. Antaŭ la pordego li renkontis Nazariuson, kiu konfuziĝis je lia vido, sed li afable salutis la knabon kaj petis konduki sin en la loĝejon de la patrino.

En la loĝejo, krom Miriam, li trovis Petron, Glaucuson, Crispuson kaj ankaŭ Paŭlon el Tarso, kiu ĵus revenis el Fregeloj. Je la vido de la juna tribunuso miro bildiĝis sur ĉies vizaĝoj, li tamen diris:

— Mi salutas vin en la nomo de Kristo, kiun vi adoras. — Glorata estu eterne Lia nomo.

— Mi vidis vian virton kaj spertis vian bonecon, do mi venas kiel amiko.

— Kaj ni salutas vin kiel amikon, — respondis Petro. Sidiĝu, sinjoro, kaj partoprenu kun ni la manĝon, kiel nia gasto.

— Mi sidiĝos kaj partoprenos vian manĝon, sed antaŭe aŭskultu min, vi, Petro kaj vi Paŭlo el Tarso, ke vi konu mian sincerecon. Mi scias, kie estas Ligia; mi venas de antaŭ la domo de Linus, kiu trovas sin proksime de tiu ĉi loĝejo. Mi havas je ŝi rajton, donitan al mi de la cezaro, mi havas en la urbo, en miaj domoj, ĉirkaŭ kvincent sklavojn; mi povus ĉirkaŭigi ŝian rifuĝejon kaj forkapti ŝin, tamen mi tion ne faris kaj ne faros.

— Tial la beno de la Sinjoro estos donita al vi kaj purigita estos via koro, — diris Petro.

— Mi dankas vin, sed aŭskultu min plu: mi ne faris tion, kvankam mi vivas en turmento kaj sopiro. Antaŭ ol mi estis kun vi, mi ŝin sendube kaptus kaj retenus perforte, sed via

virto kaj via instruo, kvankam mi ĝin ne konfesas, ŝanĝis ion en mia animo, tiel ke mi ne plu decidiĝas je perforto. Mi mem ne scias, kial tiel okazis, sed tiel estas. Tial mi venas al vi, ĉar vi anstataŭas al Ligia la patron kaj la patrinon, kaj mi diras al vi: donu al mi Ligian kiel edzinon, kaj mi ĵuras al vi, ke ne nur mi ne malpermesos al ŝi konfesi Kriston, sed eĉ mem mi komencos lerni Lian instruon.

Li parolis kun levita kapo, per decida tono, sed li estis kortuŝita kaj liaj piedoj tremis sub strihava mantelo; kiam post liaj vortoj sekvis silento, li komencis paroli plu, kvazaŭ volante antaŭi malfavoran respondon:

— Mi scias, kiaj estas la malhelpoj, sed mi amas ŝin, kiel la proprajn okulojn, kaj kvankam mi ne estas ankoraŭ kristano, mi estas malamiko nek via, nek de Kristo. Mi volas esti antaŭ vi en vero, ke vi povu al mi fidi. Mi pledas nun pri mia vivo, tamen mi parolas veron. Iu alia eble dirus al vi: baptu min! — mi diras: klerigu min! Mi kredas, ke Kristo leviĝis el mortintoj, ĉar tion rakontas homoj, vivantaj per vero, kiuj Lin vidis post Lia morto. Mi kredas, ĉar mi mem vidis, ke via instruo naskas virton, justecon kaj kompatemon, ne krimojn, pri kiuj oni vin suspektas. Nemulte mi ĝin ĝis nun konis. Tion nur, kiom mi eksciis de vi, el viaj faroj, tiom nur, kiom mi ekkonis de Ligia, el la interparoloj kun vi. Kaj tamen mi ripetas al vi, ke eĉ en mi jam io ŝanĝiĝis pro via instruo. Antaŭe mi regis per fera mano miajn sklavojn, nun — mi ne povas. Mi ne konis kompaton — nun mi ĝin konas. Mi amis voluptoĝuojn — nun mi forkuris de la lago de Agrippa, ĉar abomeno sufokis la spiron en mia brusto. Antaŭe mi kredis je perforto, nun mi ĝin malkonfesis. Sciu, ke mi mem min ne rekonas, sed abomenaj iĝis al mi festenoj, vino, kantoj, citroj kaj florkronoj, abomenaj iĝis al mi la cezara kortego kaj nudaj korpoj kaj ĉiuj krimoj. Kaj kiam mi pensas, ke Ligia estas kiel montara neĝo, tiom pli mi ŝin amas; kaj kiam mi pensas, ke ŝi estas tia pro via instruo, mi amas tiun ĉi

instruon kaj mi volas ĝin! Sed ĉar mi ĝin ne komprenas, ĉar mi ne scias, ĉu mi kapablos vivi en ĝi kaj ĉu mia naturo ĝin elportos, tial mi vivas en malcerteco kaj turmento, kvazaŭ mi vivus en mallumejo.

Ĉe tiuj vortoj la brovoj kuntiriĝis sur lia frunto en doloran sulkon kaj ruĝo aperis sur liaj vangoj, post kio li denove parolis, ĉiam pli rapide kaj kun ĉiam pli granda kortuŝo:

— Vi vidas! Mi suferas pro la amo kaj pro la mallumo. Oni diris al mi, ke via instruo alportas pereon al la vivo, al homa ĝojo, al feliĉo, al la leĝo, al la ordo, al la estreco kaj al la roma regado. Ĉu tiel estas? Oni diris al mi, ke vi estas frenezaj; diru, kion vi alportas? Ĉu ami estas peko? Ĉu peko estas senti ĝojon? Ĉu peko estas deziri feliĉon? Ĉu vi estas malamikoj de la vivo? Ĉu kristano devas esti mizerulo? Ĉu mi devas rezigni Ligian? Kia estas via vero? Viaj faroj kaj viaj vortoj estas kiel klara akvo, sed kia estas la fundo de tiu ĉi akvo? Vi vidas, ke mi estas sincera. Disigu la mallumon! Ĉar oni diris al mi ankaŭ tion: Grekujo kreis la saĝecon kaj la belecon, Romo la potencon, kaj kion ili alportas? Do diru, kion vi alportas? Se post via pordo estas lumo, malfermu al mi.

— Ni alportas amon, — diris Petro.

Kaj Paŭlo el Tarso aldonis:

— Se mi parolus lingvojn homajn kaj anĝelajn, sed ne havus amon, mi estus kiel vansonanta kupraĵo ...

Sed la koron de la apostolo movis tiu turmentata animo, kiu, kiel birdo fermita en kaĝo, baraktis al la aero kaj al la suno, do etendinte al Vinicius la manojn, li diris:

— Kiu frapas, estos al li malfermite, kaj la favoro de la Sinjoro estas kun vi, tial mi benas vin, mi benas vian animon

kaj vian amon en la nomo de la Savinto de la mondo.

Vinicius, kiu jam antaŭe parolis kun ekscito, aŭdinte la benon, saltis al Petro, kaj tiam okazis fakto eksterordinara. Jen tiu ĉi posteulo de la kviritoj, kiu antaŭ nelonge ne rekonis en fremdulo homon, kaptis la manojn de la maljuna galileano kaj komencis dankeme premi ilin al la buŝo.

Kaj Petro ekĝojis, ĉar li komprenis, ke lia semado falis sur unu kampon pli kaj ke lia fiŝkaptista reto enprenis unu animon pli.

La ĉirkaŭantoj, ne malpli ĝojante pro tiu malkaŝa signo de respekto al la apostolo de Dio, vokis per unu voĉo:

— Glorata estu Dio en la altaĵoj! Vinicius leviĝis kun ĝojluma vizaĝo kaj komencis paroli:

— Mi vidas, ke feliĉo povas loĝi inter vi, ĉar mi sentas min feliĉa, kaj mi kredas, ke vi konvinkos min same en la aliaj aferoj. Sed ankaŭ tion mi diras al vi, ke ĝi ne okazos en Romo; la cezaro veturas Antiumon, kaj mi devas kuniri, ĉar mi ricevis la ordonon. Vi scias, ke ne obei signifas morti. Sed se mi trovis favoron en viaj okuloj, veturu kun mi, por ke vi instruu al mi vian veron. Vi estos tie pli sekuraj ol mi mem, en tiu granda amasego da homoj vi povos prediki vian veron en la kortego mem de la cezaro. Oni diras, ke Acte estas kristanino, kaj ankaŭ inter la pretorianoj estas kristanoj, ĉar mi mem vidis, ke la soldatoj surgenuiĝis antaŭ vi ĉe la Nomentana pordego. En Antiumo mi havas palacon, kie ni kunvenos por tie, kelkajn paŝojn de Nero, aŭskulti viajn instruojn. Glaucus diris al mi, ke por unu animo vi estas pretaj migri al la fino de la mondo, faru do por mi tion, kion vi faris por tiuj, por kiuj vi venis ĉi tien el la malproksima Judeo, faru tion kaj ne forlasu mian animon! Ili, aŭdinte tion, komencis interkonsili, pensante kun ĝojo pri la venko de sia

instruo kaj pri la signifo, kiun por la idolana mondo havos konvertiĝo de aŭgustano kaj posteulo de unu el la plej malnovaj romanaj gentoj. Ili estis pretaj efektive migri al la ekstremoj de la mondo por unu homa animo, kaj de la morto de la majstro ili faris ja nenion alian, do rifuza respondo eĉ ne venis en ilian penson. Sed Petro estis ĉi-momente paŝtisto de la tuta ŝafaro, do ne povis veturi, tamen Paŭlo el Tarso, kiu antaŭ nelonge estis en Aricio kaj en Fregeloj, kaj estis ironta denove longan vojaĝon en Orienton por viziti la tieajn komunumojn kaj inspiri al ili novan spiriton de fervoro, konsentis akompani la junan tribunuson en Antiumon, ĉar tie li povis facile trovi ŝipon, irantan la grekajn marojn.

Vinicius, kvankam li malĝojiĝis, ke Petro, al kiu li tiom ŝuldis, ne akompanos lin, dankis tamen kore kaj poste turnis sin al la maljuna apostolo kun la lasta peto:

— Sciante la loĝejon de Ligia, — li diris, — mi povus mem iri al ŝi kaj demandi, kiel decas, ĉu ŝi akceptos min kiel edzon, se mia animo iĝos kristana. Sed mi preferas peti vin, apostolo: permesu al mi vidi ŝin, aŭ mem konduku min al ŝi. Mi ne scias, kiel longe mi devos resti en Antiumo, kaj memoru, ke kun la cezaro neniu estas certa pri la morgaŭa tago. Eĉ Petronius jam diris al mi, ke mi ne estos tie tute sekura. Mi vidu ŝin antaŭe, mi satigu per ŝi la okulojn kaj demandu, ĉu ŝi forgesos al mi la malbonon kaj ĉu ŝi partoprenos kun mi bonon.

Kaj Petro la apostolo ridetis bonkore kaj diris:

— Kiu rifuzus al vi la justan ĝojon, mia filo? Vinicius denove kliniĝis al liaj manoj, ĉar li jam tute ne povis regi plu la plenŝvelintan koron; la apostolo prenis lin je la tempioj kaj diris:

— Vi tamen ne timu la cezaron, ĉar tion mi diras al vi, ke eĉ unu haro ne falos de via kapo.

Poste li sendis Miriamon por venigi Ligian, ordonante al ŝi ne diri, kiun ŝi trovos inter ili por kaŭzi al la knabino tiel pli grandan ĝojon.

La distanco ne estis granda, do post nelonga tempo la kunvenintoj vidis el la ĉambro meze de la ĝardenaj mirtoj Miriamon, kondukantan Ligian je la mano.

Vinicius volis kuri renkonten, sed je la vido de tiu amegata vizaĝo la feliĉo senigis lin de la fortoj — kaj li staris kun bateganta koro, senspire, apenaŭ povante teni sin sur la piedoj, centoble pli tuŝita ol tiam, kiam unuafoje en la vivo li aŭdis la sagojn de la partoj, fajfantajn preter lia kapo.

Ŝi enkuris, atendante nenion, kaj je lia vido ŝi ankaŭ haltis, kvazaŭ fiksita al la tero. Ŝia vizaĝo ruĝiĝis kaj tuj tre paliĝis, poste ŝi komencis rigardi per mirplenaj kaj kune timigitaj okuloj la ĉeestantojn.

Sed ĉirkaŭe ŝi vidis serenajn rigardojn, plenajn de boneco, kaj la apostolo Petro proksimiĝis al ŝi kaj diris:

— Ligia, ĉu vi amas lin ĉiam? Sekvis momento de silento. Ŝia buŝo komencis tremi, kiel la buŝo de infano, kiu estas preta plori kaj kiu, sentante sin kulpa, vidas tamen, ke ŝi devas konfesi la kulpon.

— Respondu, — diris la apostolo.

Tiam kun humileco kaj timo en la voĉo ŝi elflustris, ŝovante sin malsupren al la genuoj de Petro:

— Jes … Sed Vinicius en la sama momento genuiĝis apud li; Petro metis la manojn sur iliajn kapojn kaj diris:

— Amu unu la alian en la Sinjoro kaj je Lia gloro, ĉar nenia peko estas en via amo.

Ĉapitro XXXIV

Promenante en la ĝardeneto, Vinicius rakontis al ŝi en vortoj mallongaj, elŝiritaj el la fundo de la koro, tion, kion li antaŭ momento konfesis al la apostoloj: nome la maltrankvilecon de sia animo, la ŝanĝojn, kiuj en li okazis, kaj fine tiun senliman sopiron, kiu vualis lian vivon de la tempo, kiam ŝi forlasis la loĝejon de Miriam. Li konfesis al Ligia, ke li volis ŝin forgesi, sed ne povis. Li pensis pri ŝi dum tutaj tagoj kaj tutaj noktoj. Memorigis ŝin al li tiu kruceto, ligita el buksaj branĉetoj, kiun ŝi lasis al li kaj kiun li lokis en sian lararium kaj magraŭvole adoris, kvazaŭ ion dian. Kaj li sopiris ĉiam pli forte, ĉar la amo estis pli potenca ol li, kaj jam ĉe la Aulusoj ĝi tute ekregis lian animon … Al aliaj la fadenon de la vivo ŝpinas Parcoj, sed al li ŝpinis ĝin amo, sopiro kaj malĝojo. Malbonaj estis liaj agoj, sed ili fluis el lia amo. Li amis ŝin ĉe la Aulusoj kaj sur Palatino, kaj kiam li ŝin vidis en Ostriano, aŭskultantan la vortojn de Petro, kaj kiam li iris kun Croto por ŝin forkapti, kaj kiam ŝi gardis ĉe lia lito, kaj kiam ŝi lin forlasis. Venis Chilo, kiu malkaŝis ŝian loĝejon kaj konsilis ŝin forkapti, sed li preferis puni Chilon kaj iri al la apostoloj peti pri la vero kaj pri ŝi … Kaj estu benita tiu momento, en kiu tia penso venis en lian kapon, ĉar jen li estas apud ŝi, kaj ŝi ja ne forkuros de li plu, kiel ŝi forkuris el la loĝejo de Miriam?

— Mi ne de vi forkuris, — diris Ligia.

— Do kial vi tion faris?

Kaj ŝi levis al li siajn iridkolorajn okulojn, poste, mallevinte la hontigitan vizaĝon, respondis:

— Vi scias … Vinicius silentis momente pro la troabundo da ĝojo, poste li komencis denove rakonti, kiel grade liaj okuloj malfermiĝis al tio, ke ŝi estas tute diferenca de la romaninoj kaj simila eble al la sola Pomponia. Li cetere ne sciis bone

eldiri tion al si, ĉar li mem ne konsciigis al si klare tion, kion li sentis, ke en ŝi naskiĝas en la mondon iu tute nova beleco, kiu ĝis nun ne ekzistis en la mondo, kaj kiu estas ne nur statuo, sed ankaŭ animo. Li diris al ŝi aliflanke tion, kio plenigis ŝin per ĝojo, ke li amis ŝin eĉ pro tio, ke ŝi forkuris de li, kaj ke ŝi estos al li sankta ĉe la hejma fajro.

Poste, kaptinte ŝian manon, li ne povis paroli plu, li nur rigardis ŝin kun ravo, kiel reakiritan feliĉon de la vivo kaj ripetis ŝian nomon, kvazaŭ volante certiĝi, ke li estas apud ŝi:

— Ho Ligia! ho Ligia! … Fine li komencis demandi, kio okazis en ŝia animo, kaj ŝi konfesis al li, ke ŝi ekamis lin jam en la domo de la Aulusoj, kaj ke se li rekondukus ŝin al ili de Palatino, ŝi konfesus al ili sian amon kaj penus elpeti por li ilian pardonon.

— Mi ĵuras al vi, — diris Vinicius, — ke eĉ ne venis al mi la penso forpreni vin de la Aulusoj. Petronius iam diros al vi, ke mi diris al li jam tiam: ŝi ŝmiru mian pordon per lupa grasaĵo kaj eksidu ĉe mia hejmfajro! Sed li mokis min kaj sugestis al la cezaro, ke li vin ekpostulu, kiel garantiulinon, kaj transdonu al mi. Kiomfoje mi malbenis lin en mia doloro! Sed eble tamen favora sorto tiel aranĝis, ĉar alie mi ne ekkonus la kristanojn kaj ne komprenus vin …

— Kredu al mi, Marcus, — respondis Ligia, — ke tiel Kristo intence kondukis vin al si.

Vinicius levis la kapon kun certa miro.

— Vere! — li respondis vive, — ĉio kombiniĝis tiel strange, ke mi, serĉante vin, renkontis la kristanojn … En Ostriano mi aŭskultis kun mirego la apostolon, ĉar tiajn aferojn mi neniam aŭdis. Vi preĝis por mi, Ligia.

— Jes! — ŝi respondis. Ili pasis preter la laŭbeto, kovrita de hedera densaĵo, kaj proksimiĝis al la loko, kie Ursus, sufokinte Croton, ĵetis sin sur Viniciuson.

— Tie ĉi, — diris la juna voro, — se vi ne malpermesus, mi pereus.

— Ne parolu pri tio! — respondis Ligia, — kaj ne memorigu tion al Ursus.

— Ĉu mi povus venĝi kontraŭ li pro tio, ke li vin defendis? Se li estus sklavo, mi tuj donus al li liberecon.

— Se li estus sklavo, la Aulusoj lin delonge liberigus.

— Ĉu vi memoras, — diris Vinicius, — ke mi volis revenigi vin al la Aulusoj? Sed vi respondis al mi, ke la cezaro povus pri tio ekscii kaj venĝi kontraŭ ili. Rigardu: nun vi povos ilin vidi, kiomfoje vi volos.

— Kial Marcus?

— Mi diras: nun, kaj mi pensas, ke vi povos sendanĝere vidi ilin, kiam vi estos mia edzino. Jes! Ĉar se la cezaro, eksciinte pri tio, demandos, kion mi faris kun la konfidita al mi garantiulino, mi diros: mi edzinigis ŝin kaj ŝi vizitas la Aulusojn laŭ mia permeso. Li ne restos en Antiumo longe, ĉar li volas iri Aĥajon, kaj se li eĉ restus, mi ne bezonas vidi lin ĉiutage. Kiam Paŭlo el Tarso instruos al mi vian veron, mi tuj akceptos bapton kaj revenos ĉi tien, reakiros la amikecon de la Aulusoj, kiuj en proksimaj tagoj revenos en la urbon, kaj estos plu neniaj baroj. Tiam mi kunprenos vin kaj sidigos ĉe mia hejmofajro! O! Carissima, carissima! Dirinte tion, li etendis la brakojn, kvazaŭ vokante la ĉielon ateste al sia amo, kaj Ligia, levinte al li siajn lumajn okulojn, diris:

— Kaj tiam mi diros: «kie vi, Gaius, tie mi, Gaia».

— Ne, Ligia! — vokis Vinicius, — mi ĵuras al vi, ke neniam iu virino estis tiel respektata en la hejmo de sia edzo, kiel vi estos en la mia.

Dum momento ili paŝis silente, ne povante enpreni en la brustojn la feliĉon, plenaj de amo unu al la alia, similaj al paro da dioj kaj tiel belegaj, kvazaŭ ilin kune kun la floroj naskus en la mondon la printempo.

Fine ili stariĝis apud cipreso, kreskanta proksime de la loĝeja pordo. Ligia apogis sin sur ĝia trunko, kaj Vinicius denove komencis peti per vibranta voĉo:

— Ordonu al Ursus iri en la domon de la Aulusoj, preni viajn aĵojn kaj infanajn ludilojn kaj transporti ilin al mi.

Sed ŝi, flamiĝinte kiel rozo aŭ kiel matenruĝo, diris:

— La moro ordonas alie …

— Mi scias. Ordinare portas ilin pronuba[66] nur post la junedzino, sed faru tion por mi. Mi kunprenos ilin en mian domon en Antiumo kaj ili vin memorigos al mi.

Ĉe tio li kunmetis la manojn, kiel infano, kiu petas:

— Pomponia revenos en proksimaj tagoj, do faru tion, diva, faru, carissima mia!

— Pomponia faru, kiel ŝi volos, — respondis Ligia, ruĝiĝante ankoraŭ pli ĉe la mencio pri pronuba.

Kaj denove ili eksilentis, ĉar la amo komencis sufoki la spiron en iliaj brustoj. Ligia staris, apogita per la dorso sur la cipreso, kun vizaĝo blankanta en la ombro, kvazaŭ floro, kun mallevitaj okuloj kaj pli vive ondanta brusto; la vizaĝo de Vinicius iĝis alterne flamanta kaj pala. En la posttagmeza si

lento ili aŭdis la batadon de la propraj koroj kaj en la komuna ekstazo tiu ĉi cipreso, la mirtaj arbustoj kaj la hederoj de la laŭbeto alisorĉiĝis por ili en ĝardenon de amo.

Sed Miriam aperis en la pordo kaj invitis ilin al la posttagmeza manĝo. Ili eksidis do inter la apostoloj, kaj tiuj rigardis ilin kun ĝojo, kiel la junan generacion, kiu post ilia morto devis konservi kaj semi plue la grajnojn de la nova instruo. Petro rompis kaj benis la panon; sur ĉiuj vizaĝoj estis paco kaj ia grandega feliĉo ŝajnis plenplenigi tiun tutan ĉambron.

— Vidu, — diris fine Paŭlo, turnante sin al Vinicius, — ĉu ni estas malamikoj de la vivo kaj de ĝojo? Kaj tiu respondis:

— Mi scias nun, kiel estas, ĉar neniam mi estis tiel feliĉa kiel meze de vi.

Ĉapitro XXXV

La saman tagon vespere Vinicius, irante tra Forumo hejmen, rimarkis ĉe la eniro al Vicus Tuscus la origitan portilon de Petronius, portatan de ok bitinianoj, kaj haltiginte ilin per signo de la mano, li proksimiĝis al la kurtenoj.

— Havu agrablan kaj dolĉan sonĝon! — li kriis, ridante, je la vido de la dormanta Petronius.

— Ha, tio estas vi! — diris Petronius, vekiĝinte. — Jes, mi dormetis, ĉar mi pasigis la nokton sur Palatino. Nun mi iras aĉeti ion por legi en Antiumo … Kio nova?

— Ĉu vi migras tra librovendejoj?

— Jes. Mi ne volas fari malordon en mia biblioteko, do por la vojaĝo mi preparas apartajn provizojn. Laŭdire aperis novaj verkoj de Musonius kaj de Seneca. Mi serĉas ankaŭ Persiuson kaj certan eldonon de la eklogoj de Virgilio, kiun mi ne posedas. Ho, kiel mi estas laca kaj kiel miaj manoj doloras pro la senĉesa malvolvado de la rulaĵoj de la stangetoj. Ĉar se oni foje estas en librovendejo, oni scivolas vidi tion kaj ion. Mi estis ĉe Avirunus, ĉe Atractus en Argiletum, kaj antaŭe ankaŭ ĉe la Sosiusoj en Vicus Sandalarius. Je Kastoro! Kiel dormema mi estas!

— Vi estis sur Palatino, do mi vin demandas pri novaĵoj. Aŭ ĉu vi scias? Forsendu la portilon kaj la skatolon kun la libroj, kaj venu al mi. Ni parolos pri Antiumo kaj pri io pli.

— Bone, — diris Petronius, — ŝovante sin el la portilo. — Vi ja scias sendube, ke postmorgaŭ ni foriros Antiumon.

— Kiamaniere mi povus ĝin scii?

— En kiu mondo vi vivas? Do mi unua anoncas al vi la novaĵon? Jes! Estu preta por postmorgaŭ matene. Pizo kun olivoleo ne helpis, ŝalo ĉirkaŭ la dika nuko ne helpis kaj la Kupro barba raŭkiĝis. Sekve de tio ĉia prokrasto estas esceptita. Li malavaras malbenojn al Romo kaj al ĝia aero, li volus ĝin samniveligi kun la tero aŭ detrui per fajro, kaj li sopiras al la maro plej baldaŭ. Li diras, ke tiuj odoroj, kiujn la vento portas el la mallarĝaj stratetoj, puŝos lin en tombon. Hodiaŭ oni faris grandegajn oferdonojn en ĉiuj temploj, ke li reakiru la voĉon — kaj ve al Romo, precipe al la senato, se li ĝin baldaŭ ne reakiros.

— Sencele estus tiam veturi Aĥajon.

— Ĉu do nia dia cezaro posedas nur tiun ĉi solan talenton? — respondis Petronius, ridante. — Li prezentiĝus en la olimpaj ludoj kiel poeto, kun sia brulo de Trojo kiel ĉaristo, kiel muzikisto, kiel atleto, kaj ĉiuokaze li prenus ĉiujn laŭrokronojn, destinitajn por la venkontoj. Ĉu vi scias, kial tiu simio raŭkiĝis? Jen hieraŭ li volis egali per danco nian Parison kaj li dancis al ni la aventuron de Ledo, ĉe kio li troŝvitis kaj malvarmumis. Li estis tute malseka kaj gluaĉa kiel angilo ĵus tirita el akvo. Li ŝanĝis maskojn unu post la alia, li turnis sin kiel ŝpinilo, svingis per la manoj kiel ebria maristo, kaj abomeno eĉ kaptis, kiam oni rigardis tiun grandegan ventron kaj tiujn maldikajn piedojn. Paris instruis lin de du semajnoj, sed imagu Ahenobarbuson kiel Ledon aŭ kiel dion-cignon! Jen cigno — kion diri! Sed li volas publike prezentiĝi kun tiu pantomino, unue en Antiumo, kaj poste en Romo.

— Oni jam indigniĝis, ke li kantis publike, sed pensu nur ke roma cezaro prezentiĝos kiel mimikisto! Ne, tion Romo ja ne toleros!

— Mia kara, Romo ĉion toleros, kaj la senato proklamos dankodiron al la «patro de la patrujo».

Post momento li aldonis:

— Kaj la popolaĉo ankoraŭ fieras pro tio, ke la cezaro estas ĝia amuzisto.

— Diru mem, ĉu oni povus malnobliĝi pli multe?

Petronius movis la ŝultrojn.

— Vi vivas trankvile hejme, en via meditato jen pri Ligia, jen pri la kristanoj, do vi ne scias verŝajne, kio okazis antaŭ kelkaj tagoj. Nero ja edziniĝis publike kun Pythagoras. Li ludis la rolon de la junedzino. Ŝajnus, ke la mezuro de la frenezaĵoj jam estas superplena, ĉu ne? Kaj kion vi diros: venis la alvokitaj pastroj kaj solene edzinigis lin. Mi ĉeestis tion! Mi ankaŭ povas multe elporti, tamen mi pensis, mi konfesas, ke la dioj, se ili ekzistas, devus doni ian signon. Sed la cezaro ne kredas je la dioj kaj li estas prava.

— Li do estas en unu persono ĉefpastro, dio kaj ateisto, — diris Vinicius.

Petronius komencis ridi:

— Vere! Ĝi ne venis en mian kapon, kaj tio estas kombino, kiun la mondo ĝis nun ne vidis.

Poste, haltinte por momento, li diris:

— Ĉar oni devas ankaŭ aldoni, ke tiu ĉefpastro, kiu ne kredas je la dioj, kaj tiu dio, kiu ilin mokas, timas ilin kiel ateisto.

— Pruvas ĝin tio, kio okazis en la templo de Vesto.

— Kia estas nia mondo!

— Kia estas la mondo, tia estas la cezaro! — Sed tio ne daŭros longe.

Tiel interparolante, ili eniris la domon de Vinicius, kiu gaje vokis, ke oni donu vespermanĝon, kaj poste, turninte sin al Petronius, diris:

— Ne, mia kara, la mondo devas renaskiĝi.

— Ni ĝin ne renaskigos, — diris Petronius, — almenaŭ tial, ke en la tempo de Nero homo estas kiel papilio: li vivas en la suno de la cezara favoro, kaj ĉe unua malvarma blovo li pereas … se li eĉ ne volus! Je la filo de Maio: ofte mi faras al mi la demandon, kiamaniere tiu Lucius Saturninus povis atingi la aĝon de naŭdek tri jaroj, postvivi Tiberiuson, Caligulan, Claudiuson?… Sed ĝi ne gravas. Ĉu vi permesos sendi vian portilon por Eunice? Mia dormemo iel pasis kaj mi volus ĝoji. Ordonu al citristo ludi dum la vespermanĝo, kaj poste ni parolos pri Antiumo. Ni devas pensi pri tio, precipe pri vi.

Vinicius ordonis, ke oni sendu la portilon por Eunice, sed li deklaris, ke li tute ne intencas streĉi sian cerbon pro la restado en Antiumo. Streĉu ĝin tiuj, kiuj ne scias vivi alie ol en la radioj de la cezara favoro. La mondo ne finiĝas sur Palatino, precipe por tiuj, kiuj havas ion alian en la koro kaj en la animo.

Li diris tion tiel senzorge, kun tia vigleco kaj tiel gaje, ke ĉio tio frapis Petroniuson, do, rigardinte lin momente, li diris:

— Kio okazas kun vi? Vi estas tia hodiaŭ, kia vi estis en la tempo, kiam vi portis ankoraŭ oran bulla ĉe la kolo.

— Mi estas feliĉa, — respondis Vinicius. — Mi invitis vin speciale por tion diri al vi.

— Kio al vi okazis?

— Io, kion mi ne fordonus eĉ por la roma imperio.

Dirinte tion li sidiĝis, metis la brakon sur la apogilon de la seĝo, la kapon sur la brakon, kaj komencis paroli kun vizaĝo plena de ĝojridetoj kaj kun luma rigardo:

— Ĉu vi memoras, kiel ni estis kune ĉe Aulus Plautius kaj kiel vi tie vidis unuafoje dian knabinon, kiun vi mem nomis Aŭroro kaj printempo? Ĉu vi memoras tiun Psiĥon, tiun senkomparan, tiun plej belan el la knabinoj kaj el viaj diinoj? Petronius rigardis lin kun tia mirego, kvazaŭ li volus kontroli, ĉu lia kapo estas en ordo.

— Kian lingvon vi parolas? — li diris fine. — Kompreneble, mi memoras Ligian.

Kaj Vinicius diris:

— Mi estas ŝia fianĉo.

— Kio?… Sed Vinicius saltleviĝis kaj vokis, ke venu la dispensator.

— Ekstaru ĉi tie antaŭ mi ĉiuj sklavoj, ĉiuj senescepte, rapide!

— Ĉu vi estas ŝia fianĉo? — ripetis Petronius.

Sed antaŭ ol li ekregis sian miron, la grandega atrium de la domo de Vinicius eksvarmis de homoj. Senspire kuris maljunuloj, fortaĝaj viroj, virinoj, knabetoj kaj knabinoj. Ĉiumomente la atrium iĝis pli plena; en la koridoroj, nomataj

fauces, oni aŭdis diverslingvajn voĉojn de sklavoj, vokantaj unu la alian. Fine ili ĉiuj viciĝis ĉe la muroj kaj inter la kolonoj. Vinicius, stariĝinte apud la impluvium, turnis sin al Demas la liberigito kaj diris:

— Tiuj el la sklavoj, kiuj servis en la domo dudek jarojn, prezentos sin morgaŭ ĉe la pretoro, kie ili ricevos liberecon; tiuj, kiuj servas malpli longe, ricevos po tri oraj moneroj kaj duoblan porcion dum semajno. En la kamparajn punlaborejojn sendu la ordonon, ke oni forpardonu ĉiujn punojn, senkatenigu la homojn kaj nutru ilin satige. Sciu, ke venis por mi feliĉa tago kaj mi volas, ke ĝojo estu en la domo.

Ili dum momento staris silentaj, kvazaŭ ne kredante al la propraj oreloj, post kio ĉiuj brakoj leviĝis subite supren kaj ĉiuj buŝoj kriis:

— Aaa! Sinjoro! Aaa! Vinicius forigis ilin per la signo de la mano, do kvankam ili deziris danki kaj fali al liaj piedoj, ili foriris rapide, plenigante la domon per feliĉo de la keloj ĝis la tegmento.

— Morgaŭ, — diris Vinicius, — mi ordonos al ili kunveni en la ĝardeno kaj desegni unu antaŭ aliaj signojn, kiajn ili volos. Tiujn, kiuj desegnos fiŝon, liberigos Ligia.

Sed Petronius, kiu neniam ion longe miris, reakiris sian trankvilecon kaj demandis:

— Fiŝon? Ha jes! Mi memoras, kion diris Chilo: ĝi estas la signo de la kristanoj.

Poste li etendis la manon al Vinicius kaj diris:

— Feliĉo estas ĉiam tie, kie la homo ĝin vidas. Floro la diino ŝutu rozojn sub viajn piedojn dum longaj jaroj. Mi deziras al

vi ĉion, kion vi mem al vi deziras.

— Ĉi okaze mi dankas, ĉar mi pensis, ke vi malkonsilos, kaj tio estus, kiel vi vidas, perdo de tempo.

— Mi, malkonsilos? Tute ne. Kontraŭe, mi diras al vi, ke vi bone faras.

— Ha, ŝanĝemulo! — respondis gaje Vinicius, — ĉu vi forgesis, kion vi iam diris al mi, kiam ni estis elirantaj el la domo de Græcina? Sed Petronius respondis kun malvarma sango:

— Ne, sed mi ŝanĝis opinion.

Kaj post momento li aldonis:

— Mia kara, en Romo ĉio ŝanĝiĝas. Edzoj ŝanĝas la edzinojn, edzinoj ŝanĝas la edzojn, kial mi ne ŝanĝu mian opinion? Nemulte mankis, ke Nero edzinigu Acten, kiun oni speciale por li devenigis el reĝa familio. Kio do estus? Li havus honestan edzinon, kaj ni — honestan aŭgustinon. Je Proteo kaj liaj maraj solejoj! Mi ĉiam ŝanĝos mian opinion, kiomfoje mi ĝin trovos konforma kaj oportuna. Koncerne Ligian, ŝia reĝa deveno estas pli certa ol la pergamaj antaŭuloj de Acte. Sed vi gardu vin en Antiumo kontraŭ Poppæa, kiu estas venĝema.

— Mi eĉ ne intencas! Eĉ ne unu haro falos de mia kapo en Antiumo.

— Se vi kredas, ke vi mirigos min duafoje, vi eraras, sed de kie vi havas tiun certecon?

— Petro la apostolo tion diris al mi.

— Ha, Petro la apostolo ĝin diris al vi! Kontraŭ tio ekzistas neniu argumento, permesu tamen, ke mi entreprenu certajn gardrimedojn, almenaŭ tial, ke Petro la apostolo ne montriĝu falsa profeto, ĉar se hazarde Petro la apostolo erarus, li povus perdi vian fidon, kiu sendube ankaŭ estonte estos al Petro la apostolo bezonata.

— Faru, kion vi volas, sed mi kredas al li. Kaj se vi pensas, ke vi min malinklinigos al li, ironie rondripetante lian nomon, vi eraras.

— Nur unu demando pli: ĉu vi jam estas kristano?

— Ankoraŭ ne, sed Paŭlo el Tarso veturos kun mi por klarigi al mi la instruon de Kristo, kaj poste mi akceptos bapton, ĉar tio, kion vi diris, ke ili estas malamikoj de la vivo kaj de ĝojoj, estas malvera.

— Des pli bone por vi kaj por Ligia, — respondis Petronius. Poste, movinte la ŝultrojn, li diris, kvazaŭ al si mem:

— Mirinde estas tamen, kiel tiuj homoj scias varbi konfesantojn kaj kiel tiu sekto disvastiĝas.

Kaj Vinicius respondis kun tia fervoro, kvazaŭ li mem ankaŭ jam estus baptita:

— Jes! Miloj kaj dekmiloj estas en Romo, en la urboj de Italujo, en Grekujo, en Azio. Kristanoj estas en la legioj kaj inter la pretorianoj, ili estas en la cezara palaco mem. Konfesas tiun instruon sklavoj kaj civitanoj, riĉuloj kaj malriĉuloj, plebanoj kaj patricioj. Ĉu vi scias, ke kelkaj Corneliusoj estas kristanoj, ke Pomponia Græcina estas kristanino, ke kristanino estis laŭdire Octavia kaj estas Acte? Jes, tiu instruo posedas la mondon kaj ĝi sola povos ĝin renaskigi. Ne movu la ŝultrojn, ĉar kiu scias, ĉu post unu aŭ du monatoj vi ĝin mem ne akceptos.

— Mi? — diris Petronius. — Ne, je la filo de Leto! Mi ĝin ne akceptos, eĉ se estus en ĝi vero kaj saĝeco tiel homa kiel dia. Tio postulus penon, kaj mi ne ŝatas fari al mi penojn … Tio postulus rezignojn, kaj mi ŝatas rezigni nenion en la vivo. Al via naturo, simila al fajro kaj bolaĵo, ĉiam povis okazi io simila, sed al mi? Mi havas miajn ĝemojn, miajn kameojn, miajn vazojn kaj mian Eunicen. Je Olimpo mi ne kredas, sed mi ĝin aranĝas al mi sur la tero kaj mi floros, ĝis kiam trapafos min la sagoj de la dia pafarkisto, aŭ ĝis kiam la cezaro ordonos al mi distranĉi miajn vejnojn. Mi tro ŝatas oportunan triclinium kaj la aromon de violoj. Mi ŝatas eĉ niajn diojn kiel retorikajn parolturnojn, kaj Aĥajon, kien mi intencas iri en aŭgusto, Periodonico, Herkulo, Nero!… Dirinte tion li gajiĝis ĉe la nura penso, ke li povus akcepti la instruon de la galileaj fiŝkaptistoj, kaj li komencis duonvoĉe kanteti:

Per mirtverdaĵo mi kovros mian glavon,
Kun Harmoioso kaj Aristogito …

Sed li interrompis, ĉar la anoncisto sciigis, ke Eunice alvenis.

Baldaŭ post ŝia alveno oni servis la vespermanĝon, dum kiu, post kelkaj kantoj kantitaj de citristo, Vinicius rakontis al Petronius pri la vizito de Chilo kaj pri tio, kiel tiu vizito inspiris al li la ideon iri rekte al la apostoloj, venintan ĝuste dum la skurĝado de Chilo.

Al tio Petronius, kiun denove komencis kapti dormemo, metis la manon al la frunto kaj diris:

— La ideo estis bona, se la efiko estis bona. Sed koncerne Chilon, mi ordonus doni al li kvin orajn monerojn, se tamen vi ordonis lin skurĝi, estus preferinde lin mortskurĝi, ĉar kiu povas scii, ĉu iam senatanoj ne riverencos antaŭ li, kiel

hodiaŭ ili riverencas antaŭ nia kavaliro Aleno Vatinus. Bonan nokton.

Kaj, depreninte la florkronojn, li komencis kune kun Eunice prepari sin al hejmeniro. Kiam ili foriĝis, Vinicius iris en la bibliotekon kaj skribis al Ligia jene:

> «Mi volas, ke, kiam vi malfermos viajn belegajn okulojn, tiu ĉi letero diru al vi: bonan tagon! Tial mi skribas hodiaŭ, kvankam morgaŭ mi vin vidos. La cezaro postmorgaŭ veturos Antiumon kaj mi, eheu! devas lin akompani. Mi ja diris jam al vi, ke maleobei signifas endanĝerigi la vivon, kaj mi nun ne havus la kuraĝon morti. Sed se vi ne volas, reskribu al mi unu vorton, tiam mi restos, kaj forturni de mi la danĝeron estos jam la tasko de Petronius. Hodiaŭ, en la tago de ĝojo, mi faris donacojn al ĉiuj sklavoj, kaj tiujn, kiuj servis en mia domo dudek jarojn, mi kondukos morgaŭ al la pretoro por ilin liberigi. Vi, mia kara, devus tion aprobi, ĉar ŝajnas al mi, ke ĝi estas konforma al tiu dolĉa instruo, kiun vi konfesas, kaj due, ĉar mi faris ĝin por vi. Mi diros al ili morgaŭ, ke al vi ili ŝuldas la liberecon, ke ili estu al vi dankaj kaj gloru vian nomon. Aliflanke mi sklavigas min mem al vi kaj al la feliĉo, kaj estu mi neniam liberigita! Malbenita estu Antiumo kaj la vojaĝoj de Ahenobarbus. Trioble, kvaroble feliĉa mi estas, ke mi ne estas tiel saĝa kiel Petronius, ĉar eble mi devus iri Aĥajon. Dume la memoro pri vi dolĉigos al mi la momentojn de la foresto. Kiomfoje mi povos liberiĝi, mi sidos sur ĉevalon kaj rapidos en Romon por ĝojigi la okulojn per via vido kaj la orelojn per via dolĉa voĉo. Kiomfoje mi ne povos, mi sendos sklavon kun letero kaj demando pri vi. Mi salutas vin, dia, kaj ĉirkaŭprenas viajn piedojn. Ne koleru, ke mi nomas vin dia. Poste, se vi malpermesos, mi obeos, sed hodiaŭ ankoraŭ mi ne

kapablas nomi vin alie. Mi vin salutas el via estonta domo — per la tuta animo.»

Ĉapitro XXXVI

Oni sciis en Romo, ke la cezaro volas viziti envoje Ostion, aŭ pli ĝuste la plej grandan ŝipon en la mondo, kiu estis ĵus alportinta grenon el Aleksandrio, kaj de tie li iros la Ĉe bordan vojon[67] en Antiumon. La ordonoj estis jam eldonitaj antaŭ kelkaj tagoj, tial de la mateno ĉe Porta Ostiensis amasiĝis aregoj, konsistantaj el la loka popolaĉo kaj el ĉiuj nacioj de la mondo por nutri la okulojn per la vido de la cezara sekvantaro; la roma popolo neniam estis sata je tiu spektaklo. La vojo al Antiumo estis nek malfacila nek malproksima, kaj en la urbo mem, konsistanta el grandioze aranĝitaj palacoj kaj ĝardendomoj, oni povis trovi ĉion, kion postulis la komforto kaj eĉ la plej elektema tiama lukso. Tamen la cezaro kutimis kunpreni, vojaĝante, ĉiujn objektojn, kiujn li favoris, komencante de muzikaj instrumentoj kaj objektoj de la ĉiutaga uzo, finante per statuoj kaj mozaikoj, kiujn oni kunmetis eĉ tiam, se li volis nur por mallonga momento halti envoje, ĉu por ripozi, ĉu por manĝi. Pro tio en ĉiu ekskurso akompanis lin grandaj aroj da servistoj, ne kalkulante pretorianajn taĉmentojn kaj aŭgustanojn, el kiuj ĉiu havis apartan sekvantaron da sklavoj.

En tiu tago frumatene paŝtistoj el Kampanio, vestitaj sur femure per kapraj feloj, kun vizaĝoj bruligitaj de la suno, trapelis unue tra la pordego kvincent azeninojn, por ke Poppæa povu la sekvantan tagon post la alveno en Antiumon havi sian kutiman banon en ilia lakto. La popolaĉo kun rido kaj kontenteco rigardis la longajn orelojn de la bestoj balancantaj sin meze de polvaj nuboj kaj kun ĝojo aŭskultis la fajfadon de vipoj kaj sovaĝajn kriojn de la paŝtistoj. Post la trapaso de la azeninoj aroj da servistoj kuris sur la vojon, kaj zorgeme ĝin puriginte, komencis ŝuti sur ĝin florojn kaj piniajn pinglojn. En la amaso oni ripetis al

si reciproke kun certa sento de fiereco, ke la tuta vojo, ĝis Antiumo, estis tiel surŝutota per floroj, kiujn oni kolektis el privataj ĝardenoj en la ĉirkaŭaĵoj kaj aĉetis por alta prezo de vendistinoj ĉe Porta Mugionis. Laŭ grade kiel la matenaj horoj pasis, la amaso kreskis ĉiumomente. Kelkaj kunprenis eĉ siajn tutajn familiojn, kaj por ke la tempo ne ŝajnu al ili tro longa, ili dismetis manĝoprovizojn sur la ŝtonoj, destinitaj por novkonstruata templo de Cereso, kaj manĝis la prandium sub la libera ĉielo. Aliloke formiĝis grupoj, en kiuj la ĉefan voĉon havis spertuloj. Okaze de la forveturo de la cezaro oni interparolis pri liaj estontaj vojaĝoj kaj pri vojaĝoj ĝenerale; ĉe tio maristoj kaj longeservintaj soldatoj rakontis mirindaĵojn pri la landoj, pri kiuj ili aŭdis en siaj malproksimaj serviroj, kaj en kiuj ne staris ĝis nun piedo de romano. La urbanoj, kiuj neniam en la vivo estis ekster Via Appia, aŭskultis kun admiro pri la mirindaĵoj de Hindujo kaj Arabujo, pri la arĥipelagoj ĉirkaŭantaj Britujon, kie sur unu insulo Briareo katenis la dormantan Saturnon kaj kie loĝis spiritoj, pri la Hiperboreaj landoj, pri glaciiĝintaj maroj, pri la siblado kaj muĝo, kiujn aŭdigis la akvoj de la oceano en la momento, kiam la subiranta suno profundiĝis en la ondaron. Inter la popolaĉo facile trovis kredon similaj famoj, kiujn kredis eĉ tiaj homoj kiel Plinio kaj Tacito. Oni ankaŭ rakontis pri tiu ŝipo, vizitota de la cezaro, ke ĝi portas provizon da tritiko por du jaroj, ne kalkulante kvarcent vojaĝantojn, samnombran ŝipanaron kaj multege da sovaĝaj bestoj, uzotaj en la someraj cirkoludoj. Tio elvokis ĝeneralan simpation por la cezaro, kiu ne nur nutris, sed ankaŭ amuzis la popolon. Oni do preparis sin por fervora salutado.

Dume aperis taĉmento da numidaj rajdistoj, apartenantaj al la pretoria militistaro. Ili estis vestitaj per flavaj vestoj, ruĝaj zonoj kaj grandegaj orelringoj, ĵetantaj orajn brilojn sur iliajn nigrajn vizaĝojn. La pintoj de iliaj bambuaj lancoj brilis en la suno kiel flametoj. Post ilia trapaso komenciĝis irado, simila al procesio. La amasoj premis sin por rigardi la irantaron de

pli proksime, sed alvenis taĉmentoj da piedaj pretorianoj kaj viciĝinte laŭlonge ĉe ambaŭ flankoj de la pordego, baris al paŝon al la vojo. Antaŭe iris veturiloj portantaj tendojn el purpuro, ruĝajn kaj violkolorajn, kaj tendojn el neĝblanka byssus[9], trateksita per oraj fadenoj, kaj orientajn tapiŝojn, kaj citronlignajn tablojn, kaj pecojn da mozaikoj, kaj kuirejajn vazojn, kaj kaĝojn kun birdoj el Oriento, Sudo kaj Okcidento, kies langoj aŭ cerboj estis destinitaj sur la cezaran tablon, kaj amforojn kun vino, kaj korbojn kun fruktoj. Sed la objektojn, kiuj povus suferi fleksiĝon aŭ rompiĝon en la veturiloj, portis piedirantaj sklavoj. Oni vidis centojn da homoj, portantajn vazojn kaj statuetojn el korinta kupro; oni vidis apartajn sklavojn kun etruriaj vazoj, apartajn kun la grekaj, apartajn kun ujoj oraj, arĝentaj aŭ faritaj el aleksandria vitro. Dividis ilin malgrandaj taĉmentoj da pretorianoj piedaj kaj rajdaj, kaj ĉiun grupon da sklavoj estris gardistoj, armitaj per vipoj, finitaj per pecoj da plumbo kaj fero, anstataŭ la klakŝnuroj. La irantaro, konsistanta el homoj, portantaj kun atento kaj zorgema respekto diversajn objektojn, aspektis kvazaŭ ia solena religia procesio, kaj tiu simileco iĝis ankoraŭ pli klara, kiam oni komencis porti muzikajn instrumentojn de la cezaro kaj de la kortego. Oni vidis tie harpojn, liutojn grekajn, liutojn hebreajn kaj egiptajn, lirojn, formingojn, citrojn, ŝalmojn, longajn fleksformajn kornojn kaj cimbalojn. Rigardante tiun maron da instrumentoj, brilantaj en la suno de oro, bronzo, multekostaj ŝtonoj kaj perlamoto, oni povus kredi, ke Apolono aŭ BakĤo vojaĝas en la mondon. Poste aperis luksaj carrucæ, plenaj de akrobatoj, dancistoj, dancistinoj, ariĝintaj en pentrindaj grupoj, kun tirsoj en la manoj. Post ili veturis sklavoj, destinitaj ne por servo, sed por lukso, nome knabetoj kaj malgrandaj knabinoj, elektitaj en la tuta Grekujo kaj Malgranda Azio, longharaj aŭ kun volviĝantaj bukloj, tenataj per oraj retoj, similaj al amoroj, kun vizaĝoj belegaj, sed tute kovritaj per dika tavolo da kosmetikaĵoj,

por ke la vento de Kampanio ne brunigu iliajn delikatajn haŭtojn.

Kaj denove sekvis pretoriana taĉmento, konsistanta el grandegaj sikambroj, barbohavaj, bluokulaj, kun haroj helaj aŭ ruĝetaj. Antaŭ ili standardistoj, nomataj imaginarii, portis la romajn aglojn, tabulojn kun surskriboj, statuetojn de la dioj germanaj kaj romaj, fine statuetojn kaj bustojn de la cezaro. El sub iliaj feloj kaj soldataj kirasoj videblaj estis brakoj sunbrunaj kaj fortaj kiel batalmaŝinoj, kapablaj uzi la pezajn armilojn, per kiuj estis armitaj tiuspecaj gardistaranoj. La tero ŝajnis tremi sub iliaj egalaj, pezaj paŝoj, kaj ili, kvazaŭ konsciaj pri sia forto, kiun ili povis uzi kontraŭ la cezaroj mem, fiere rigardis la stratan amason, forgesante videble, ke multaj el ili venis tiun ĉi urbon en katenoj. Sed ili estis en malgranda aro, ĉar la ĉefaj pretoriaj fortoj restis en la tendoj loke por gardi la ordon kaj disciplinon en la urbo. Kiam ili pasis, oni kondukis la jungeblajn tigrojn kaj leonojn de Nero, por ke, se plaĉos al li imiti Dionizoson, oni povu jungi ilin al procesiaj veturiloj. Hindoj kaj araboj kondukis ilin per ŝtalaj, bantfinitaj ĉenoj, tiel tamen ĉirkaŭvolvitaj per floroj, ke ili ŝajnis plektitaj el solaj floroj. La bestoj, malsovaĝigitaj de bestiarii, rigardis la amasojn per siaj verdaj, kvazaŭ dormemaj okuloj, kaj iafoje, levante la grandegajn kapojn, avide sorbis per la nazoj la homan ŝvitodoron, ĉirkaŭlekante la buŝegojn per siaj malglataj langoj.

Sekvis ankoraŭ cezaraj veturiloj kaj portiloj, pli kaj malpli grandaj, inkrustitaj per eburo, perloj, aŭ riĉaj je brilo de juveloj; post ili denove iris malgranda taĉmento da pretorianoj, romane vestitaj, konsistanta ekskluzive el italaj soldatoj-volontuloj[68]; denove amaso da eleganta sklava servistaro kaj knabetoj, kaj fine veturis la cezaro mem, kies proksimiĝon anoncis de malproksime kriado de la popolo.

En la stratamaso trovis sin ankaŭ Petro la apostolo, kiu deziris unufoje en la vivo vidi la cezaron. Akompanis lin Ligia, kun vizaĝo kaŝita sub densa vualo, kaj Ursus, kies forto estis por la knabino plej certa gardo meze de la malmodera kaj senbrida amaso. La ligo prenis en la manojn unu el la ŝtonegoj, destinitaj por la konstruata templo, kaj alportis ĝin al la apostolo, por ke tiu ĉi, surpaŝinte la ŝtonon, vidu pli bone ol la aliaj. La amaso unue komencis murmuri, ĉar Ursus disŝovis ĝin, kiel ŝipo disŝovas la ondojn, kiam tamen li sola levis la ŝtonegon, kiun kvar plej bravaj fortuloj el la popolo ne kapablus eĉ movi, la murmurado ŝanĝis sin en admiron kaj la krioj «macte!» aŭdiĝis ĉiuflanke. Sed dume alvenis la cezaro. Li sidis en veturilo havanta la formon de tendo, tirata de ses blankaj idumeaj virĉevaloj kun oraj hufaĵoj. La veturilo havis la formon de tendo kun speciale malfermitaj flankoj, por ke la amasoj povu vidi la cezaron. Estis tie sufiĉe da loko por kelkaj personoj, sed Nero, volante, ke la atento koncentriĝu ekskluzive je li, veturis tra la urbo sola, havante ĉe la piedoj nur du degenerintajn pigmeojn. Li estis vestita per blanka tuniko kaj ametista togo, kiu ĵetis violbluan brilon sur lian vizaĝon. De la tempo de la vojaĝo en Neapolon li rimarkinde dikiĝis. Lia vizaĝo grasŝvelis; de sub la malsupra makzelo pendis duobla mentono, pro kio la buŝo, ĉiam tro proksima al la nazo, ŝajnis nun malfermiĝi tuj sub la naztruoj. La dikan kolon li vualis, kiel ordinare, per silka tuko, kiun li ĉiumomente bonigis sur si per mano blanka kaj dika, kovrita sur la artiko de ruĝaj haroj, formantaj kvazaŭ sangajn makulojn. Li tamen ne permesis al epilatores elŝiri tiujn harojn, ĉar oni diris al li, ke tio kaŭzas tremadon de la fingroj kaj malhelpas liutludadon. Senfunda vanteco bildis sin, kiel ordinare, sur lia vizaĝo, kaj kun laceco kaj enuo. Ĝenerale ĝi estis vizaĝo kaj terura kaj arlekenaĉa. Veturante, li turnis ambaŭflanken la kapon, duonfermante momente la okulojn kaj atente aŭskultante, kiel oni lin salutas. Salutis lin fulmotondro da aplaŭdoj kaj la krioj: «saluton, dia! Saluton,

cezaro, imperiestro, ĉiovenkanto! Saluton, senkompara — filo de Apolono, Apolono!» Aŭskultante tiujn vortojn li ridetis, sed iafoje trakuris lian vizaĝon kvazaŭ nubo, ĉar la roma popolo estis mokema kaj, sentante sin sekura pro la granda nombro, ĝi permesis al si mokajn ŝercojn eĉ kontraŭ grandaj triumfantoj, kontraŭ tiuj, kiujn ĝi efektive amis kaj estimis. Oni ja sciis, ke iam oni kriis dum la enveturo de Julio Cezaro en Romon: «civitanoj, kaŝu viajn edzinojn, ĉar enveturas kalva diboĉulo!» Sed la monstra memamo de Nero ne toleris eĉ plej etajn riproĉojn, nek mokojn, dume en la amaso, inter la laŭdaj krioj, aŭdiĝis la voĉoj. «Kuprobarba!… Kuprobarba! Kien vi portas vian flaman barbon? Ĉu vi timas, ke Romo de ĝi flamos?» Kaj tiuj, kiuj tiel kriis, ne sciis, ke ilia ŝerco entenas teruran profetaĵon. La cezaron cetere ne tre kolerigis similaj voĉoj, ju pli, ke li ne havis barbon, ĉar jam antaŭe li oferis ĝin en ora skatolo al Jovo Kapitola. Sed aliaj, kaŝitaj post la amaso da ŝtonegoj kaj ĉe la angulo de la templo, vokis: «Matricida! Nero! Oresto! Alkmeono!» kaj aliaj: «Kie estas Octavia!» «For la purpuron!» Poppæan, kiu veturis tuj poste, oni salutis per la krioj: «flava coma!»; per tiu esprimo oni nomis stratulinojn. La muzikema orelo de Nero kaptis ankaŭ tiajn kriojn, kaj tiam li levis per la fingroj sian poluritan smeraldon al la okulo, kvazaŭ volante vidi kaj fiksi en la memoro tiujn, kiuj ilin eligis. Tiamaniere lia rigardo haltis momente sur la apostolo, staranta sur la ŝtonego. Dum momento tiuj du homoj rigardis unu la alian, kaj en tiu tuta brila sekvantaro, en tiuj sennombraj amasoj neniu pensis, ke ĉi minute rigardas unu la alian du regantoj de la tero, el kiuj unu baldaŭ pasos kiel sanga sonĝo kaj la alia, tiu maljunulo, vestita per simpla mantelo, prenos en eternan posedon la mondon kaj la urbon.

Dume la cezaro traveturis, kaj tuj post li du afroj portis grandiozan portilon, en kiu sidis Poppæa, malamegata de la popolo. Vestita kiel Nero per ametistokolora vesto, kun dika tavolo da kosmetikaĵoj sur la vizaĝo, senmova, enpensiĝinta

kaj indiferenta, ŝi aspektis kiel iu diino, kaj belega kaj malbona, kiun oni portis kvazaŭ en procesio. Post ŝi sekvis denove kortego da vira kaj virina servistaro kaj vicoj da veturiloj kun instrumentoj de komforto kaj eleganteco. La suno jam estis delonge deirinta de la zenito, kiam komenciĝis traveturado de la aŭgustanoj — vicaro impona, brila, sangkolora kiel serpento, kaj senfina. La maldiligenta Petronius, favore salutata de la amasoj, igis sin porti en portilo kune kun sia diinsimila sklavino. Tigellinus veturis en carruca, tirata de malgrandaj ĉevaloj, ornamitaj per blankaj kaj purpuraj plumoj. Oni vidis, kiel li leviĝis en la veturilo kaj, etendante la kolon, rigardis atente, ĉu la cezaro ne donos al li la signon, ke li translokiĝu apuden. El la aliaj la amasoj salutis per aplaŭdoj Licinianuson Pison, per rido Viteliuson, per fajfado Vatiniuson. Al Licinius kaj Lecanus, la konsuloj, oni sintenis indiferente, sed Tulius Senecio, kiun la popolo amis, oni ne scias pro kio, ankaŭ, same kiel Vestinus, ricevis aplaŭdojn de la amaso. La kortego estis sennombra. Ŝajnis, ke ĉiu, kiu distingiĝis en Romo en riĉeco, brilo aŭ eminenteco, elmigras en Antiumon. Nero neniam vojaĝis alie ol kun mil veturiloj, kaj la taĉmento de tiaj akompanantoj preskaŭ ĉiam superis la nombron de soldatoj — legio[69]. Oni do montris al si reciproke Domitiuson Aferon, kaj la kadukan Lociuson Saturninuson; oni vidis Vespasianon, kiu ne estis ankoraŭ militirinta en Judeon, el kie li reveni, nur por meti sur la kapon la imperiestran kronon, kaj liajn filojn, kaj la junan Nervan, kaj Lucanuson, kaj Anniuson Gallon, kaj Quintianuson kaj multegajn virinojn, famajn pro sia riĉeco, beleco, lukso aŭ malĉasto. La rigardo de la amaso transportis sin de la konataj vizaĝoj al la jungilaro, veturiloj, ĉevaloj, strangaj vestoj de la servistaro, konsistanta el ĉiuj nacioj de la mondo. En tiu inundo de lukso kaj grandeco ili ne sciis, kion rigardi, kaj ne nur la okuloj, sed ankaŭ la penso blindiĝis pro tiuj oraj fulmaĵoj, pro tiuj koloroj purpuraj kaj violaj, pro flagrado de multekostaj ŝtonoj, pro rebrilo de vitrornamoj, perlamoto, eburo. Ŝajnis,

ke la sunradioj mem sorbiĝis en tiu brilan ondaron. Kaj kvankam en la popolamaso ne mankis mizeruloj kun kavaj ventroj kaj malsato en la okuloj, tamen tiu spektaklo ekscitis en ili ne nur ĝudeziron kaj envion, sed ankaŭ inspiris ravon kaj fierecon, donante la senton de tiu povo kaj nevenkebleco de Romo, kiun formis kaj antaŭ kiu genuis la tuta mondo. Efektive, en la tuta mondo estis neniu, kiu kuraĝus kredi, ke tiu potenco ne daŭros tra ĉiuj jarcentoj, ne postvivos ĉiujn naciojn de la mondo kaj ke io sur la tero povos ĝin kontraŭstari.

Vinicius, veturanta en la fino de la korteganaro, je la vido de la apostolo kaj de Ligia, kiujn li ne esperis renkonti, elsaltis el la veturilo kaj, salutinte ilin kun radianta vizaĝo, komencis paroli per rapida voĉo kiel homo, kiu ne havas tempon por perdi:

— Ĉu vi venis? Mi ne scias, kiel danki vin, ho Ligia! … Dio ne povis sendi al mi pli bonan antaŭsignon. Mi salutas vin refoje, adiaŭante, sed mi ne adiaŭas vin por longe. Envoje mi dislokis partajn ĉevalojn kaj en ĉiu libera tago mi estos apud vi, antaŭ ol mi petos permeson de reveno. Restu en sano! — Restu en sano, Marcus, — respondis Ligia kaj poste aldonis pli mallaŭte:

— Kristo vin gvidu kaj malfermu vian animon al la vortoj de Paŭlo.

Kaj li ĝojis en la koro, vidante ŝian deziron, ke li baldaŭ iĝu kristano, do li respondis:

— Ocelle mi! estu tiel, kiel vi parolas. Paŭlo preferas veturi inter miaj sklavoj, sed li estas kun mi, kaj li estos mia majstro kaj kunulo … Levu la vualon, mia ĝojo, ke mi ankoraŭ vidu vin antaŭ la vojaĝo. Kial vi vin tiel kovris? Ŝi

levis per la mano la vualon kaj montris al li sian helan vizaĝon kaj la mirindajn, ridantajn okulojn, demandante:

— Ĉu tio malplaĉas al vi? Kaj ŝia rideto enhavis ioman knabinan koketemon, sed Vinicius, rigardante ŝin kun ravekscito, respondis:

— Tio malplaĉas al miaj okuloj, kiuj volus ĝis la morto rigardi vin solan.

Poste li turnis sin al Ursus kaj diris:

— Ursus, gardu ŝin kiel la pupilon de via okulo, ĉar ŝi estas ne nur via, sed ankaŭ mia — domina! Dirinte tion, li kaptis ŝian manon kaj premis al ĝi la buŝon, je granda mirego de la stratamaso, kiu ne povis kompreni tian signon de respekto flanke de la brila aŭgustano al la knabino, vestita per simpla, preskaŭ sklavina vesto.

— Restu en sano … Poste li rapide foriris, ĉar la tuta cezara sekvantaro jam estis konsiderinde antaŭeniĝinta. La apostolo Petro benis lin nerimarkeble per la signo de kruco, kaj la bona Ursus komencis lin tuj laŭdi, kontenta, ke lia juna mastrino aŭskultas avide kaj rigardas lin kun dankemo.

La sekvantaro foriĝis kaj vualiĝis per nuboj da ora polvo, sed ili rigardis post ĝi longe ankoraŭ, ĝis proksimiĝis al ili Demas, la sama, ĉe kiu Ursus laboris nokte.

Tiu ĉi, kisinte la manon de la apostolo, komencis lin peti, ke ili venu al li por manĝi, dirante, ke lia domo estas proksime al Emporium, kaj ili estas sendube malsataj kaj lacaj, pasiginte pliparton de la tago ĉe la pordego.

Ili do iris kune kaj, ripozinte kaj satiĝinte en lia domo, nur antaŭ la vespero reiris al Transtibro. Intencante trapasi la riveron per la ponto de Æmilius, ili iris tra Clivus Publicus,

kondukanta tra la mezo de Aventino, inter la templo de Diano kaj Merkuro. La apostolo Petro rigardis de la altaĵo la konstruaĵojn lin ĉirkaŭantajn kaj pli malproksimajn, nebuliĝantajn en la distanco, kaj profundiĝinte en silenton, li meditis pri la grandeco kaj potenco de tiu ĉi urbo, en kiun li venis prediki la vorton de Dio. Ĝis nun li vidis la roman regadon kaj la legiojn en diversaj landoj, tra kiuj li migris, sed tio estis kvazaŭ apartaj membroj de tiu potenco, kies enkorpigon en la persono de la cezaro li vidis hodiaŭ unuafoje. Tiu ĉi urbo senlima, rabema, avida kaj senbrida, putrinta ĝis la ostoj kaj kune neskuebla en sia superhoma forto, tiu cezaro, fratmurdinto, patrinmurdinto kaj edzinmurdinto, post kiu trenis sin aro da sangaj fantomoj, ne malpli granda ol lia kortego, tiu diboĉulo, arlekeno kaj kune reganto de tridek tegioj kaj pere de ili de la tuta tero, tiuj korteganoj, kovritaj per oro kaj skarlato, necertaj pri la morgaŭa tago kaj kune pli povohavaj ol reĝoj — ĉio tio kune ŝajnis al li ia infera regno de malbono kaj maljusteco. Kaj li miris en sia simpla koro, kiel Dio povas doni tiel nekompreneblan ĉiopovon al la satano, kiel Li povas doni al li la teron, ke li ĝin piedpremu, renversu, tretu, elpremu larmojn kaj sangon, konfuzu kiel uragano, detruu kiel fulmotondro, kaj bruligu kiel fajro. Kaj de tiuj ĉi pensoj timo regis lian apostolan koron kaj li komencis paroli interne al la Majstro: «Sinjoro, kion mi faru kontraŭ tiu ĉi urbo, kien Vi min sendis? Al ĝi apartenas la maroj kaj la kontinentoj, al ĝi apartenas la bestoj sur la tero kaj la maraj kreaĵoj, al ĝi apartenas aliaj regnoj kaj urboj kaj tridek legioj, kiuj ilin gardas, kaj mi, Sinjoro, mi estas laga fiŝkaptisto! Kion mi faru, kaj kiel mi venku ĝian malbonpovon?» Tiel parolante, li levis sian grizan, tremantan kapon al la ĉielo, preĝante kaj vokante el la fundo de la koro al sia Dia Majstro, plena de malĝojo kaj teruro.

Subite lian preĝon interrompis la voĉo de Ligia, kiu diris: — La tuta urbo kvazaŭ flamas … Efektive, la suno tiutage estis

strange subiranta. Ĝia grandega disko jam kaŝis sin duone post Janikulo, kaj la tuta ĉiel spaco pleniĝis per ruĝa brilo. De la loko, kie ili staris, antaŭ iliaj okuloj malkaŝis sin vastaj spacoj. Iom dekstre ili vidis la longformajn murojn de Circus Maximus, super ili la tavole levitajn palacojn de Palatino, kaj rekte antaŭ si, trans Forum Boarium kaj Velabrum, la supron de Kapitolo kun la templo de Jovo. Sed la muroj, la koloroj kaj la suproj de la temploj estis kvazaŭ dronantaj en tiu ora kaj purpura brilo. La partoj de la rivero videblaj de malproksime ŝajnis fluigi sangon, kaj laŭgrade, kiel la suno malsupreniĝis post la altaĵon, la brilo iĝis ĉiam pli skarlata, ĉiam pli simila al brulruĝo, ĝi kreskis, vastiĝis, fine ĝi etendis sin sur la sep montetojn, de kiuj ĝi ŝajnis flui malsupren sur la tutan ĉirkaŭaĵon.

— La tuta urbo kvazaŭ flamas, — ripetis Ligia.

Kaj Petro ŝirmis la okulojn per la mano kaj diris:

— La kolero de la Sinjoro estas super ĝi.

Ĉapitro XXXVII

Vinicius al Ligia:

«Phlego, la sklavo, per kiu mi sendas al vi ĉi tiun leteron, estas kristano, li do estas unu el tiuj, kiuj ricevos liberecon el viaj manoj, mia plej kara. Li estas delonga servisto de nia domo, do mi povas sendi per li tiun ĉi leteron kun plena fido, sen la timo, ke ĝi trafos en aliajn manojn ol viaj. Mi skribas el Laurento, kie ni haltis pro la varmego. Otho posedis ĉi tie grandiozan palacon, kiun li siatempe donacis al Poppæa, kaj ŝi, kvankam eksedziniĝinta je li, opiniis konvene reteni la belegan donacon … Kiam mi pensas pri tiuj virinoj, kiuj min nun ĉirkaŭas, kaj pri vi, ŝajnas al mi, ke el la ŝtonoj de Deŭkaliono naskiĝis videble diversaj specoj de homoj, malsimilaj unu al la aliaj, kaj ke vi apartenas al tiu, kiu naskiĝis el kristalo. Mi vin admiras kaj amas per la tuta animo, tiel ke mi volus skribi al vi nur pri vi mem, kaj necesas al mi regi min por skribi pri la vojaĝo, pri tio, kio kun mi okazas kaj pri la kortegaj novaĵoj. La cezaro estis do gasto de Poppæa, kiu sekrete antaŭ li preparis luksan akcepton. Ŝi invitis cetere ne multajn aŭgustanojn, sed same mi kiel Petronius, ricevis la alvokojn. Post la prandium ni naĝis per oraj boatoj sur la maro, kiu estis tiel trankvila, kvazaŭ ĝi dormus, kaj tiel blua kiel viaj okuloj, ho mia dia! Ni remis mem, ĉar videble flatis al la aŭgustino, ke ŝian boaton remas ekskonsuloj, aŭ iliaj filoj. La cezaro, starante ĉe la direktilo, en purpura togo, kantis himnon al la maro, kiun li verkis la antaŭan nokton kaj al kiu li komponis muzikon kune kun Diodorus. El aliaj boatoj akompanis lin sklavoj el Hindujo, kiuj scias ludi per maraj konkoj, kaj ĉirkaŭe aperis multaj delfenoj, kvazaŭ efektive logitaj per la muziko el la profundaĵoj de Amfitrito. Kaj mi — ĉu vi

scias, kion mi faris? Mi pensis pri vi kaj sopiris al vi, kaj mi volus preni tiun ĉi maron kaj tiun ĉi belveteron kaj tiun ĉi muzikon kaj ĉion tion oferi al vi. Ĉu vi volas, ke ni loĝu iam ĉe marbordo, for de Romo, mia aŭgustino? Mi havas en Sicilio posedaĵon kun migdala arbaro, kiu printempe floras rozkolore kaj venas tiel proksimen al la maro, ke la finoj de la branĉoj preskaŭ tuŝas la akvon. Tie mi amos vin kaj adoros tiun instruon, kiun Paŭlo al mi konigos, ĉar mi jam scias, ke ĝi ne kontraŭas al la amo kaj al la feliĉo. Ĉu vi volas? Sed antaŭ ol mi aŭdos la respondon el via amata buŝo, mi skribas al vi plue, kio okazis en la boato. Kiam la bordo restis jam for post ni, ni vidis malproksime antaŭ ni velon, kaj tuj estiĝis diskuto, ĉu ĝi estas fiŝkaptista boato aŭ granda ŝipo el Ostio. Mi distingis ĝin la unua; tiam la aŭgustino diris, ke por miaj okuloj nenio videble estas sekreta, kaj, mallevinte subite vualon sur la vizaĝon, demandis, ĉu eĉ tiel mi ŝin rekonus, Petronius tuj respondis, ke trans nubo oni eĉ la sunon ne povas koni, sed ŝi, kvazaŭ ridetante, diris, ke tiel akrajn okulojn nur amo sola povus blindigi, kaj nomante diversajn aŭgustaninojn, komencis demandi kaj diveni, kiun mi amas. Mi respondis trankvile, sed ŝi diris fine ankaŭ vian nomon. Mi sentas veran dankemon al Petronius, kiu ĉi-momente ŝancelis la boaton, pro kio la ĝenerala atento estis deturnita de mi, ĉar se mi aŭdus pri vi malafablajn aŭ mokajn vortojn, mi ne scius kaŝi la koleron kaj devus batali kontraŭ la deziro frakasi per la remilo la kapon de tiu malica kaj malbona virino … Vi ja memoras, kion mi rakontis al vi en la domo de Linus, antaŭtage de la forveturo, pri la okazo sur la lago de Agrippa? Petronius timas pri mi kaj eĉ hodiaŭ li insistegis, ke mi ne incitu la memamon de la aŭgustino. Sed Petronius min ne plu komprenas kaj ne scias, ke ekster vi ekzistas por mi neniu volupto, nek belo, nek amo, kaj ke al Poppæa mi havis sole abomenon kaj malestimon. Vi jam tre ŝanĝis

mian animon, kaj tiagrade, ke al la antaŭa vivo mi eĉ ne scipovus plu reve ni. Sed ne timu, ke ĉi tie povas okazi al mi io malbona. Poppæa min ne amas, ĉar ŝi kapablas neniun ami, kaj la fonto de ŝiaj deziroj estas nur kolero kontraŭ la cezaro, kiu estas ankoraŭ sub ŝia influo kaj kiu ŝin eble amas ankoraŭ, tamen li ne ŝparas ŝin plu kaj ne kaŝas de ŝi sian senhontecon kaj siajn malbonagojn. Mi diros al vi cetere ankoraŭ ion, kio devas vin trankviligi: jen Petro diris al mi antaŭ la forveturo, ke mi ne timu la cezaron, ĉar eĉ unu haro ne falos de mia kapo, kaj mi kredas al li. La interna voĉo diras al mi, ke ĉiu lia vorto devas plenumiĝi, kaj ĉar li benis nian amon, tial nek la cezaro, nek ĉiuj potencoj de Hadeso, nek eĉ Fato mem kapablos vin rabi de mi, ho Ligia! Kiam mi pensas pri tio, mi estas feliĉa kaj trankvila. Sed vin, kristaninon, eble ofendas tio, kion mi diras pri la ĉielo kaj pri Fato? Tiuokaze pardonu min, ĉar mi pekas senvole. Bapto ne lavis min ankoraŭ, sed mia koro estas kiel malplena pokalo, kiun Paŭlo el Tarso plenigos per la dolĉa kristana instruo por mi des pli dolĉa, ke ĝi estas via. Vi, mia dia, kalkulu al mi kiel meriton tion almenaŭ, ke el tiu pokalo mi elverŝis la fluidaĵon, kiu ĝin antaŭe plenigis, kaj ke mi ĝin ne retiras, sed etendas kiel soifanto, starinta ĉe pura fonto. Mi trovu favoron antaŭ viaj okuloj. En Antiumo mi pasigos tagojn kaj noktojn aŭskultante Paŭlon, kiu inter miaj servistoj jam en la unua tago de la vojaĝo akiris tian influon, ke ili ĉirkaŭas lin senĉese, vidante en li ne nur miraklofaranton, sed preskaŭ supernaturan estaĵon. Mi vidis hieraŭ ĝojon sur lia vizaĝo, kaj kiam mi demandis, kion li faras, li respondis: „Mi semas“. Petronius scias, ke li estas inter miaj servistoj kaj deziras lin vidi, same kiel Seneca, kiu aŭdis pri li ĉe Gallo. Sed jam la steloj paliĝas, ho Ligia, kaj la matena „lucifero“ brilas ĉiam pli lume. Baldaŭ la matenruĝo verŝos sian koloron sur la maron — kaj

dormas ĉio ĉirkaŭe, nur mi pensas pri vi kaj amas vin. Mi salutas vin kun la matenlumo, sponsa mea!»

Ĉapitro XXXVIII

Vinicius al Ligia:

«Ĉu vi estis iam kun la Aulusoj en Antiumo, kara mia? Se ne, mi estos feliĉa, kiam mi montros ĝin al vi. Jam de Laurento etendas sin laŭlonge de la bordo ĝardendomoj, unu post la alia, kaj Antiumo mem estas senfina vico da palacoj kaj portikoj, kies kolonoj dum belvetero spegulas sin en la akvo. Ankaŭ mi havas ĉi tie, apud la akvo, posedaĵon kun olivarbaro kaj cipresaro post la ĝardeno, kaj kiam mi pensas, ke tiu posedaĵo iĝos iam via, pli blankaj ŝajnas al mi ĝiaj marmoroj, pli ombroriĉaj la ĝardenoj kaj pli lazura la maro. Ho Ligia kiel bone estas vivi kaj ami! La maljuna Menicles, kiu administras ĉi tie mian domon, plantis sur herbejoj, sub mirtoj, tutajn tufojn da iridoj, kaj je ilia vido mi rememoris la domon de la Aulusoj, vian impluvium kaj vian ĝardenon, en kiu mi sidis apud vi. Al vi ankaŭ tiuj iridoj memorigos la gepatran domon, tial mi estas certa, ke vi amos Antiumon kaj tiun ĉi domon. Tuj post la alveno mi longe parolis kun Paŭlo ĉe la prandium. Ni parolis pri vi, poste li komencis min instrui, kaj mi aŭskultis longe, kaj nur tion mi diros al vi, ke se mi eĉ scius tiel skribi kiel Petronius, eĉ tiam mi ne scipovus konigi al vi ĉion, kio trakuris mian penson kaj animon. Mi ne esperis, ke povas esti ankoraŭ en la mondo tia feliĉo, belo kaj trankvilo, pri kiuj la homoj ĝis nun ne scias. Sed ĉion tion mi rezervas por interparolo kun vi, kiam en unua libera momento mi alvenos Romon. Diru al mi, kiamaniere la tero povas surteni kune tiajn homojn kiel Petro la apostolo, kiel Paŭlo el Tarso kaj la cezaro? Mi demandas tial, ke la vesperon post la instruado de Paŭlo mi pasigis ĉe Nero, kaj ĉu vi scias, kion mi tie aŭdis? Jen unue li legis al ni sian poemon pri la detruo de Trojo, kaj

komencis plendi, ke li neniam vidis brulantan urbon. Li enviis Priamon kaj nomis lin feliĉulo ĝuste tial, ke li povis rigardi la brulegon kaj pereon de sia naskiĝa urbo. Je tio Tigellinus diris: „Diru unu vorton, dia, tiam mi prenos torĉon, kaj antaŭ ol la nokto pasos, vi vidos brulantan Antiumon.“ Sed la cezaro nomis lin stultulo. „Kien mi venu,“ — li diris, — „por spiri la maran aeron kaj flegi tiun ĉi voĉon, kiun la dioj al mi donacis kaj pri kiu, kiel oni diras, mi devas zorgi por la bono de la popolo? Ĉu ne Romo min malsanigas, ĉu ne la sufokaj odoroj el Suburra kaj Eskvilino igas min raŭka, kaj ĉu brulanta Romo ne prezentus centoble pli grandiozan kaj pli tragikan vidaĵon ol brulanta Antiumo?“ Ĉe tio ĉiuj komencis paroli, kiel senkompara tragedio estus la bildo de la urbo, kiu konkeris la mondon, ŝanĝita en amason da cindroj. La cezaro deklaris; ke tiam lia poemo superus la kantojn de Homero, poste li komencis paroli, kiel li rekonstruus la urbon kaj kiel la sekvontaj generacioj devus admiri lian verkon, kompare kun kiu malgrandaj ŝajnus ĉiuj aliaj homaj verkoj. Tiam la ebriaj festenanoj komencis krii: „Faru tion! Faru tion!“ al kio li, diris: „Mi devus havigi al mi pli fidelajn kaj pli sindonajn amikojn“. Mi konfesas, ke aŭdante tion, mi komence maltrankviliĝis, ĉar en Romo estas vi, carissima. Mi mem pririds nun tiun timon kaj mi pensas, ke la cezaro kaj la aŭgustanoj, kiel ajn frenezaj ili estas, similan frenezaĵon ne kuraĝus plenumi. Tamen vidu, kiel oni timas pri tiu, kiun oni amas — tamen mi preferus, ke la domo de Linus ne staru en mallarĝa translibra strateto, en kvartalo okupata de fremda loĝantaro, kiun oni malpli konsiderus en tia okazo. Al mi eĉ la palacoj de Palatino mem ne ŝajnus loĝejo inda je vi, do mi volus ankaŭ, ke manku al vi nenio el tiuj ornamoj kaj komfortaĵoj, al kiuj vi kutimis de la infaneco. Translokiĝu en la domon de la Aulusoj, mia Ligia. Mi multe pensis ĉi tie pri tio. Se la cezaro estus en Romo, la famo pri via reveno efektive

povus per sklavoj atingi ĝis Palatino, direkti al vi la atenton kaj kaŭzi persekutadon pro tio, ke vi kuraĝis agi kontraŭ la volo de la cezaro. Sed li longe restos ĉi tie en Antiumo, kaj antaŭ ol li revenos, la sklavoj estos delonge ĉesintaj pri tio paroli. Linus kaj Ursus povos loĝi kun vi. Cetere mi vivas per la espero, ke antaŭ ol Palatino revidos la cezaron, vi, mia dia, loĝos jam en la propra domo ĉe Carinæ. Benita estu la tago, la horo kaj la momento, en kiu vi transpaŝos mian sojlon, kaj se Kristo, kiun mi lernas konfesi, faros tion, benita estu ankaŭ Lia nomo. Mi servos Lin kaj fordonos por Li mian vivon kaj sangon. Malĝuste mi parolas: ni ambaŭ servos Lin, kiel longe sufiĉos al ni la ŝpinaĵo de la vivo. Mi amas vin kaj salutas per la tuta animo».

Ĉapitro XXXIX

Ursus ĉerpis akvon el cisterno kaj, tirante per ŝnuro duoblan amforon, kantis duonvoĉe strangan ligan kanton, rigardante samtempe per ĝojegaj okuloj Ligian kaj Viniciuson, kiuj meze de cipresoj en la ĝardeneto de Linus blankis kiel du statuoj. Plej facila vento ne movis iliajn vestojn. Ora kaj violkolora krepusko kovris iom post iom la mondon kaj ili, en la vespera trankvilo, interparolis, tenante sin reciproke je la manoj.

— Ĉu nenio malbona povas vin trafi, Marcus, pro tio, ke vi forlasis Antiumon sen la scio de la cezaro? — demandis Ligia.

— Ne, mia kara, — respondis Vinicius. — La cezaro anoncis, ke li fermos sin por du tagoj kun Terpnos kaj komponos novajn kantojn. Ofte li tiel faras, kaj tiam li memoras kaj scias nenion alian. Cetere, kion signifas por mi la cezaro, se mi estas apud vi kaj rigardas vin. Mi jam tro multe sopiris, kaj en la lastaj tagoj la dormo min forlasis. Iafoje, kiam mi dormetis pro laceco, mi vekiĝis subite kun la sento, ke danĝero pezas super vi; kelkfoje mi sonĝis, ke oni rabis miajn envojajn ĉevalojn, kiuj devis porti min el Antiumo Romon kaj per kiuj mi trakuris tiun distancon tiel rapide, kiel neniam ĝin trakuris iu cezara kuriero. Kaj pli longe mi ne plu povis vivi sen vi. Mi amas vin tro multe, mia kara, mia plej kara!

— Mi sciis, ke vi venos. Dufoje Ursus iris laŭ mia peto al Carinæ kaj demandis pri vi en via domo. Linus priridis min, kaj Ursus ankaŭ.

Efektive oni vidis, ke ŝi atendis lin, ĉar anstataŭ la ĉiutaga malhela vesto, ŝi surhavis molan, blankan stola, el kies belegaj faldoj ŝiaj ŝultroj kaj kapo elprofundiĝis kvazaŭ

florantaj primoloj el neĝo. Kelkaj rozkoloraj anemonoj ornamis ŝiajn harojn.

Vinicius alpremis la buŝon la ŝia mano, poste ili sidiĝis sur ŝtona benko meze de sovaĝa vito, kaj apoginte sin ŝultro al ŝultro, silentis, rigardante la vesperan ĉielruĝon, kies lastaj briloj spegulis sin en iliaj okuloj.

La ĉarmo de la kvieta vespero ekregis ilin iom post iom.

— Kiel trankvile estas ĉi tie kaj kiel belega estas la mondo, — diris Vinicius per mallaŭta voĉo. — La nokto venas treege serena. Mi sentas min tiel feliĉa kiel neniam en la vivo mi estis. Diru al mi, Ligia, kio ĝi estas? Mi neniam supozis, ke povas ekzisti tia amo. Mi pensis, ke ĝi estas nur fajro en la vejnoj kaj voluptavido, sed nur nun mi vidas, ke oni povas ami per ĉiu guto da sango, per ĉiu spiro, kaj senti kune tian trankvilon dolĉan kaj senliman, kvazaŭ la animon jam estu kvietigintaj Dormo kaj Morto. Ĝi estas por mi io nova. Mi rigardas tiun trankvilon de la arboj kaj ŝajnas al mi, ke ĝi estas en mi. Nur nun mi komprenas, ke povas ekzisti feliĉo, pri kiu la homoj ĝis nun ne sciis. Nur nun mi komprenas, kial vi kaj Pomponia Græcina estas tiel serenaj … Jes!… Tion donas Kristo … Kaj ŝi en la sama momento metis sian belegan vizaĝon sur lian ŝultron kaj diris:

— Mia kara Marcus … Ŝi ne povis paroli plu. Ĝojo, dankemo, sento, ke nur nun ŝi rajtas ami, sufokis ŝian voĉon, aliflanke ili plenigis ŝiajn okulojn per larmoj de kortuŝo. Vinicius, ĉirkaŭbrakinte ŝian delikatan korpon, karespremis ŝin dum momento, poste diris: — Ligia! Benita estu la momento, en kiu mi aŭdis unuafoje Lian nomon.

Kaj ŝi respondis mallaŭte:

— Mi amas vin, Marcus.

Poste ambaŭ denove eksilentis, ne povante eligi vortojn el la sentoplenaj brustoj. Sur la cipresoj estingiĝis la lastaj violkoloraj rebriloj kaj la ĝardeno komencis arĝenti de la kvaronluma klingo.

Post momento Vinicius komencis paroli:

— Mi scias … Apenaŭ mi eniris ĉi tien, apenaŭ mi kisis viajn karajn manojn, mi legis en viaj okuloj la demandon, ĉu mi komprenas tiun Dian instruon, kiun vi konfesas, kaj ĉu mi estas baptita? Ne, mi ne estas baptita, sed ĉu vi scias, mia floro, kial? Jen Paŭlo diris al mi: «Mi vin konvinkis, ke Dio venis en la mondon kaj lasis sin krucumi por savi la mondon, sed en la fonto de difavoro lavu vin Petro, kiu unua etendis super vi la manojn kaj unua vin benis.» Kaj mi volis ankaŭ, ke vi, mia plej kara, rigardu mian bapton kaj ke mia baptopatrino estu Pomponia. Tial mi ne estas ĝis nun baptita, kvankam mi kredas je la Savinto kaj je Lia dolĉa instruo. Paŭlo min konvinkis, konvertis, kaj ĉu povis okazi alie? Kiel mi povus ne kredi, ke Kristo venis en la mondon, se tion diras Petro, kiu estis Lia disĉiplo, kaj Paŭlo, al kiu Li sin diskonigis? Kiel mi povus ne kredi, ke Li estis Dio, se Li leviĝis el mortintoj? Oni ja vidis Lin en la urbo, kaj ĉe la lago kaj sur la monto, kaj vidis Lin homoj, kies buŝoj ne konas mensogon. Mi jam kredis tion en la tempo, kiam mi aŭdis Petron en Ostriano, ĉar jam tiam mi diris al mi: en la tuta mondo ĉiu alia homo povus mensogi, krom tiu, kiu diras: «Mi vidis!» Sed mi timis vian instruon. Ŝajnis al mi, ke ĝi vin rabas de mi. Mi kredis, ke estas en ĝi nek saĝeco, nek beleco, nek feliĉo. Hodiaŭ tamen, kiam mi ekkonis, kia homo mi estus, se mi ne volus, ke en la mondo regu vero, ne mensogemo, ne malamo, bono, ne krimo, fideleco, ne malfideleco, kompatemo, ne venĝo? Ĉu estas homo, kiu tion ne volus kaj ne preferus? Kaj tion ja proklamas via instruo. Aliaj instruoj ankaŭ deziras justecon, sed tiu ĉi sola faras la homan koron justa. Kaj krom tio ĝi faras ĝin pura kiel via

koro kaj la koro de Pomponia, kaj ĝi faras ĝin fidela kiel via koro kaj la koro de Pomponia. Mi estus blinda, se mi tion ne vidus. Kaj se krom tio Kristo promesis vivon eternan kaj feliĉon tiel senmezuran, kian nur la Dia ĉiopovo kapablas doni, kion do pli oni povas deziri? Se mi demandus Senecan, pro kiuj motivoj li rekomendas virton, se malvirto alportas pli da feliĉo, li vere povus respondi al mi nenion prudentan. Sed mi nun scias, kial mi devas esti virta. Jen tial, ĉar bono kaj amo fluas de Kristo, kaj tial, ĉar kiam la morto fermos miajn okulojn, retrovi la vivon, retrovi la feliĉon, retrovi min mem kaj vin, mia plej kara … Kiel mi povus ne ami kaj ne akcepti la instruon, kiu kaj diras la veron kaj neniigas la morton? Kiu ne preferus bonon al malbono? Mi pensis, ke tiu instruo kontraŭas feliĉon, dume Paŭlo min konvinkis, ke ĝi ne nur nenion forprenas, sed eĉ donas pli multe. Ĉio tio apenaŭ povas trovi lokon en mia kapo, sed mi sentas, ke tiel estas, ĉar neniam mi estis egale feliĉa, nek mi povus esti, se mi eĉ prenus vin perforte kaj havus en mia domo. Vi diris al mi antaŭ momento: «mi amas vin», kaj tiujn vortojn mi ne eligus el vi per la tuta potenco de Romo. Ho Ligia! La saĝo diras, ke tiu ĉi instruo estas Dia kaj plej bona, la koro ĝin sentas, kaj al tiaj du potencoj kiu povas kontraŭstari? Ligia aŭskultis lin, fiksinte sur li siajn bluajn okuloj, similajn en la lunbrilo al mistikaj floroj, kaj roskovritajn kiel floroj.

— Jes, Marcus! Vere! — ŝi diris, alpremante pli forte la kapon al lia ŝultro.

Kaj en tiu momento ambaŭ sentis sin treege feliĉaj, ĉar ili komprenis, ke, krom amo, ligas ilin ankoraŭ iu alia forto, kaj dolĉa kaj nevenkebla, forto, pro kiu la amo mem iĝas io sen pasa, superstaranta ŝanĝojn, seniluziiĝojn, perfidon, kaj eĉ morton. Iliajn korojn plenigis komplete la certeco, ke kio ajn povus okazi, ili ne ĉesos ami sin reciproke kaj aparteni unu al la alia. Kaj pro tio neesprimebla paco fluis en iliajn animojn. Vinicius sentis, krome, ke ĝi estas amo ne nur pura

kaj profunda, sed tute nova, tia, kian la mondo ĝis nun ne konis kaj ne povis doni. Formis ĝin en lia koro ĉio: Ligia, kaj la instruo de Kristo, kaj la lunbrilo, trankvile dormanta sur la cipresoj, kaj la serena nokto, tiel ke la tuta universo ŝajnis al li plena de tiu sola amo.

Post momento li denove komencis paroli per voĉo mallaŭta kaj tremanta:

— Vi estos la fiero de mia animo kaj vi estos al mi plej kara en la mondo. Samtakte batos niaj koroj, komuna estos nia preĝo kaj komuna nia dankemo al Kristo. Ho mia kara! Vivi kune, adori kune la dolĉan Dion kaj scii, ke kiam venos la morto, niaj okuloj ree malfermiĝos kiel post trankvila dormo, al nova lumo — kion pli bonan oni povas imagi? Do mi nur miras, ke mi ĝin antaŭe ne komprenis Kaj ĉu vi scias, kio nun ŝajnas al mi? — nome, ke al tiu instruo neniu kontraŭstaros.

Post ducent aŭ tricent jaroj akceptos ĝin la tuta mondo, kaj estos neniuj dioj krom Kristo, kaj neniuj temploj krom la kristanaj. Kiu ne volus sian propran feliĉon? Ha, mi aŭdis la interparolon de Paŭlo kun Petronius, kaj ĉu vi scias, kion Petronius diris fine? «Ĝi ne estas por mi,» sed nenion pli li sciis respondi.

— Ripetu al mi la vortojn de Paŭlo, — diris Ligia.

— Tio estis ĉe mi, vespere. Petronius komencis paroli facilmaniere kaj ŝerci, kiel li kutime faras; tiam Paŭlo diris al li: «Kiel vi povas, saĝa Petronius, nei, ke Kristo ekzistis kaj leviĝis el mortintoj, se vi ne estis tiam en la mondo? Dume Petro kaj Johano vidis Lin, kaj mi ankaŭ Lin vidis envoje al Damasko. Unue do via saĝeco pruvu, ke ni estas mensogantoj, kaj nur poste ĝi neu niajn atestojn». Sed Petronius respondis, ke li tute ne intencas nei, ĉar li scias, ke

okazas en la mondo multaj nekompreneblaj aferoj, kiujn tamen kredindaj homoj atestas. Sed, li diris, alia afero estas malkovri iun novan, alilandan Dion, kaj alia akcepti Lian instruon. «Mi volas,» — li diris, — «scii pri nenio, kio povus fuŝi mian vivon kaj detrui ĝian belecon. Ne gravas, ĉu niaj dioj estas veraj sed ili estas belaj, estas al ni gaje kun ili, kaj ni povas vivi senzorge.» Tiam Paŭlo respondis jene: «Vi malakceptas la instruon de amo, justeco kaj kompatemo, ĉar vi timas la zorgojn de la vivo, sed pensu, Petronius, ĉu via vivo vere estas libera de zorgoj? Nek vi, sinjoro, nek iu el la plej riĉaj kaj plej povohavaj inter vi scias, ĉu, endormiĝinte vespere, li ne vekiĝos matene kun mortverdikto. Dume, se la cezaro konfesus tiun instruon, kiu ordonas amon kaj justecon, ĉu via feliĉo ne estus pli sekura? Vi timas pri viaj ĝojoj, sed ĉu la vivo ne estus tiam pli ĝojplena? Kaj koncerne la ornamojn de la vivo kaj la belon, se vi konstruis tiom da grandiozaj temploj kaj statuoj honore al dioj malbonaj, venĝemaj, adultaj kaj falsaj, kiom pli belajn vi konstruus al unusola Dio, amo kaj vero? Vi estas kontenta de via sorto, ĉar vi estas riĉa kaj vivas en lukso, sed same vi povus esti malriĉa kaj forlasita, kvankam el granda gento vi devenas, kaj tiam, vere, estus al vi pli bone en la mondo, se la homoj konfesus Kriston. En via urbo eĉ riĉaj gepatroj, ne volante havi zorgojn pro la edukado de la infanoj, ofte forigas ilin el la domo; tiajn infanojn oni nomas alumni. Vi ankaŭ, sinjoro, povus esti tia alumnus[70]. Sed se viaj gepatroj vivus laŭ nia instruo, tio ne povus al vi okazi. Se vi, atinginte la viran aĝon, edzinigus amatan virinon, vi preferus, ke ŝi restu al vi fidela ĝis la morto. Dume rigardu, kio ĉe vi okazas, kiom da senhonteco estas, kiom da malhonoro, kiom da malrespekto al geedza ligo! Vi ja mem jam miras, se vi trovas inter vi virinon, kiun vi nomas univira. Sed mi diras al vi, ke tiuj virinoj, kiu havos Kriston en la koro, ne malfideliĝos al siaj edzoj, same kiel la kristanaj edzoj estos fidelaj al la edzinoj. Antaŭ vi tremas la tuta mondo, sed vi tremas antaŭ la propraj sklavoj, ĉar vi

scias, ke ĉiuhore ili povas ekribeli terure kontraŭ via tiraneco, kiel ili jam plurfoje ribelis. Vi estas riĉa, sed vi ne scias, ĉu morgaŭ oni ne igos vin forlasi la riĉaĵojn; vi estas juna, sed morgaŭ eble vi devos morti. Vi amas, sed perfido embuskas kontraŭ vi; vi ŝatas palacojn kaj ĝardenojn, sed morgaŭ vi povos esti ekzilita en la solejojn de Pandatario; vi havas milojn da servistoj, sed morgaŭ tiuj servistoj povos elverŝi vian sangon. Kaj se tiel estas, kiel vi povas esti trankvilaj, feliĉaj kaj vivi en ĝojo? Sed mi proklamas amon kaj mi proklamas instruon, kiu ordonas al regantoj ami siajn regatojn, al sinjoroj — ami siajn sklavojn, al sklavoj — servi pro amo, agi kun justeco kaj kompatemo, fine ĝi promesas feliĉon kiel maro sen liman, senfinan. Kiel do vi povas, Petronius, diri, ke tiu instruo fuŝas la vivon, se ĝi riparas la vivon kaj se vi mem estus centoble pli feliĉa kaj pli sekura, se ĝi posedus la mondon, kiel ĝin posedis via roma regado.»

— Tiel parolis Paŭlo, ho Ligia, kaj tiam Petronius diris: «ĝi ne estas por mi», kaj, ŝajnigante sin dormema, li eliris, dirante ankoraŭ ĉe la eliro: «Mi preferas mian Eunicen ol vian instruon, judeano, sed mi ne volus batali kontraŭ vi de sur tribunuso.» Mi tamen aŭskultis liajn vortojn per la tuta animo, kaj kiam li parolis pri niaj virinoj, mi gloris tutkore tiun instruon, el kiu vi elkreskis, kiel printempe elkreskas lilioj el fruktodona tero. Kaj mi pensis tiam: jen Poppæa forlasis du edzojn por Nero, jen Calvia Crispinilla, jen Nigidia, jen preskaŭ ĉiuj, kiujn mi konas, krom la sola Pomponia, malfideliĝas al la geedza ligo kaj al siaj ĵuroj, nur ŝi sola, nur ŝi, mia elektita, ne forlasos min, ne trompos, ne surŝutos per cindro la hejman fajron, eĉ se forlasus kaj trompus min ĉio, al kio mi konfidis. Do mi parolis al vi en la animo: per kio mi repagos al vi, se ne per amo kaj adoro? Ĉu vi sentis, ke mi tie, en Antiumo, turnis min al vi kaj interparolis kun vi senĉese, senrompe, kvazaŭ vi estus apude? Centfoje pli mi vin amas pro tio, ke vi forkuris de mi el la domo de la cezaro. Mi ankaŭ ne volas lin plu. Mi ne volas liajn voluptojn

kaj muzikon, nur vin solan. Diru unu vorton, kaj ni forlasos Romon por loĝi for, malproksime.

Ligia, ne deturnante la kapon de lia ŝultro, levis la okulojn, kvazaŭ penseme, al la arĝente brilantaj pintoj de la cipresoj kaj respondis:

— Bone, Marcus. Vi skribis al mi pri Sicilio, kie ankaŭ la Aulusoj volas pasigi la jarojn de sia maljuneco.

Kaj Vinicius interrompis kun ĝojo:

— Jes, mia kara! Mia posedaĵo najbaras kun ilia. Mirinda estas tiu bordlando, kie la klimato estas ankoraŭ pli dolĉa, la noktoj ankoraŭ pli serenaj ol la romaj, aromaj kaj lumaj … Tie vivo kaj feliĉo estas preskaŭ la samo.

Poste li komencis revi pri la estonteco.

— Tie oni povas forgesi ĉiajn zorgojn. En boskoj, en olivarbaroj ni promenos kaj ripozos en la ombro. Ho Ligia! kia mirinda vivo — ami, ĝui trankvilon, kune rigardi la maron, kune rigardi la ĉielon, kune glori la dolĉan Dion, fari ĉirkaŭe bonon kaj justecon en paco.

Ambaŭ eksilentis, rigardante la estontecon; li nur karespremis ŝin al si ĉiam pli forte, ĉe kio en la lunbrilo flagris sur lia mano kavalira ringo. En la kvartalo, okupata de malriĉa, laborista loĝantaro, ĉiuj jam dormis kaj nenia brueto konfuzis la silenton.

— Ĉu vi permesos al mi vidadi Pomponian? — demandis Ligia.

— Jes, mia kara. Ni invitos ilin en nian domon aŭ mem iros al ili. Ĉu vi volas, ke ni kunprenu Petron la apostolon? Li estas laca de la aĝo kaj laboro. Paŭlo ankaŭ nin vizitos, li

konvertos Auluson Plautiuson, kaj kiel soldatoj fondas koloniojn en malproksimaj landoj, tiel ni fondos kristanan kolonion.

Ligia levis la manon kaj, preninte la manon de Vinicius, volis alpremi al ĝi la buŝon, sed li parolis flustre, kvazaŭ li timus alarmi la feliĉon:

— Ne, Ligia! Ne! Mi vin amegas kaj adoras, vi donu al mi la manojn.

— Mi amas vin. Sed li alpremis jam la buŝon al ŝiaj manoj, blankaj kiel jasmeno, kaj dum momento ili aŭdis nur la batadon de la propraj koroj. En la aero ne estis eĉ plej eta blovo kaj la cipresoj staris tiel senmove, kvazaŭ ili ankaŭ retenus la spiron en la brustoj.

Subite la silenton interrompis tondro neatendita, profunda kaj kvazaŭ venanta el sub la tero. Tremo trakuris la korpon de Ligia kaj Vinicius, leviĝinte, diris:

— Leonoj muĝas en la bestejoj … Kaj ambaŭ komencis aŭskulti. Dume al la unua muĝo respondis dua, tria, deka, el ĉiuj flankoj kaj kvartaloj. En la urbo estis iafoje kelkaj miloj da leonoj, lokitaj ĉe diversaj arenoj, kaj kelkfoje nokte, proksimiĝante al la kradegoj kaj apogante sur ili siajn grandegajn kapojn, ili voĉis tiamaniere sian sopiron al libereco kaj dezerto. Tiel ili komencis sopiri ankaŭ ĉi-foje, kaj transdonante la tonon unu al alia en la nokta silento, plenigis la urbon per muĝado. Estis en tio io neesprimeble minaca kaj malserena, tial Ligia, al kiu tiuj voĉoj konfuzis la lumajn viziojn de la estonteco, aŭskultis ilin kun koro premita de ia stranga teruro kaj malĝojo.

Sed Vinicius ĉirkaŭbrakis ŝin kaj diris:

— Ne timu, mia kara. La cirkoludoj proksimiĝas, do ĉiuj bestejoj estas plenegaj.

Poste ili ambaŭ eniris la domon de Linus, akompanataj de ĉiam pli potenca tondro de la leonaj muĝoj.

Ĉapitro XL

En Antiumo dume Petronius atingis preskaŭ ĉiutage novajn venkojn kontraŭ la aŭgustanoj, rivalantaj kun li pri favoro de la cezaro. La influo de Tigellinus tute nuliĝis. En Romo, kie oni devis neniigi homojn, kiuj ŝajnis danĝeraj, rabi iliajn havaĵojn, prizorgi politikajn aferojn, aranĝi cirkluldojn, elvokantajn miron pro sia lukso kaj malbona gusto, kaj fine, kontentigi monstrajn plaĉojn de la cezaro, Tigellinus, same ruza kiel preta al ĉio, montriĝis nepra. Sed en Antiumo, meze de la palacoj, spegulantaj sin en la mara lazuro, la cezaro vivis la grekan vivon. De mateno ĝis vespero oni legis versaĵojn, parolis pri ilia konstruo kaj perfekteco admiris sukcesajn parolturnojn, okupis sin pri muziko, teatro, unuvorte ekskluzive pri tio, kion eltrovis kaj per kio ornamis la vivon la greka genio. Sed en tiaj kondiĉoj Petronius, senkompare pli klera ol Tigellinus kaj aliaj aŭgustanoj, sprita, elokventa, plena de subtilaj sentoj kaj gusto, devis akiri superecon. La cezaro serĉis lian societon, demandis lian opinion, petis konsilon, kiam li mem verkis, kaj elmontris al li amikecon pli vivan ol iam antaŭe. Al la ĉirkaŭantoj ŝajnis, ke lia influo atingis jam finan venkon, ke la amikeco inter li kaj la cezaro iĝis jam konstanta kaj daŭros dum jaroj. Eĉ tiuj, kiuj antaŭe montris malsimpation al la eleganta epikurano, nun komencis lin ĉirkaŭi kaj klopodi pri lia favoro. Pluraj eĉ estis sincere kontentaj en la animo, ke la superecon ŝajnis homo, kiu sciis, vere, kion pensi pri ĉiu kaj akceptis kun skeptika rideto flatojn de siaj hieraŭaj malamikoj, sed ĉu pro eleganteco, aŭ pro bonmanieroj, ne estis venĝema kaj ne uzis sian potencon je malbono de aliaj. Estis momentoj, kiam li povis pereigi eĉ Tigellinuson, sed li preferis moki la lastan kaj evidentigi lian senedukitecon kaj vulgarecon. La senato en Romo ekspiris, ĉar de unu kaj du ona monato neniu mortkondamno estis verdiktita. Tiel en Antiumo, kiel en la urbo oni rakontis, vere, mirindaĵojn pri la

rafiniteco, kiun atingis la diboĉoj de la cezaro kaj de lia favorato, ĉiu preferis tamen senti super si la cezaron rafinitan ol krueliĝintan kiel sovaĝa besto, en la manoj de Tigellinus. Tigellinus mem sentis sin senhelpa kaj hezitis, ĉu li ne rezignu la batalon, ĉar la cezaro multfoje diris, ke en la tuta Romo kaj en tuta kortego estas nur du animoj kapablaj kompreni sin reciproke, kaj du veraj grekoj: li kaj Petronius.

La mirindega lerteco de tiu ĉi lasta konfirmis la homojn en la konvinko, ke lia influo daŭros pli ol ĉiuj aliaj. Oni ne plu imagis, kiel la cezaro kapablus helpi sin sen li, kun kiu li povus paroli pri poezio, muziko, vetkuroj, kaj en kies okulojn li rigardus, volante certigi, ĉu tio, kion li verkis, estas efektive perfekta. Petronius siaflanke, kun la kutima senzorgeco, ŝajnis atribui nenian signifon al sia pozicio. Li estis, kiel ordinare, malrapidema, maldiligenta, sprita kaj skeptika. Multfoje li impresis la homojn, kvazaŭ li mokus ilin, sin mem, la cezaron kaj la tutan mondon. Iamomente li kuraĝis eĉ riproĉi la cezaron okuloj kontraŭ okuloj, kaj kiam la aliaj kredis, ke li riskas tro multe aŭ simple preparas al si pereon, li sciis subite spici la riproĉon tiel, ke ĝi rezultis je lia profito, kaj en la ĉeestantoj vekis admiron kaj la konvinkon, ke ne ekzistas situacio, el kiu li ne eliĝus triumfe. Foje, pli malpli semajnon post la reveno de Vinicius el Romo, la cezaro legis en malgranda rondo fragmentojn el sia Troica; kiam li finis kaj kiam trasonis la ravekkrioj, Petronius, demandita de la cezaro per rigardo, diris:

— Mizeraj versoj, indaj esti ĵetitaj en fajron. La koroj de la ĉeestantoj ĉesis bati pro teruro, ĉar Nero de sia infaneco neniam aŭdis el ies buŝo similan juĝon; nur la vizaĝo de Tigellinus ekradiis de ĝojo. Vinicius, aliflanke, paliĝis, kredante, ke Petronius, kiu neniam ebriiĝis, ĉi-foje ebriiĝis.

Kaj Nero komencis demandi per miela voĉo, en kiu tamen vibris profunde vundita memamo:

— Kion malbonan vi trovas en ili?

Tiam Petronius ekatakis lin.

— Ne kredu al ili, — li diris, montrante per la mano la ĉeestantojn, — ili nenion komprenas pri poezio. Vi demandas, kio estas malbona en tiuj versoj? Se vi volas la veron, mi diros al vi: ili estas bonaj por Virgilio, bonaj por Ovidio, bonaj eĉ por Homero, sed ne por vi. Vi ne rajtas verki tiajn. Tiu brulo, kiun vi priskribas, nesufiĉe flamas, via fajro nesufiĉe brulvundas. Ne aŭskultu la flatojn de Lucanus. Lin por tiaj samaj versoj mi konfesus geniulo, sed ne vin. Ĉu vi scias, kial? Ĉar vi estas pli granda ol ili. Al kiu la dioj donis tiom, kiom al vi, de tiu oni povas pli multe postuli. Sed vi estas maldiligenta. Vi preferas dormi post la prandium ol ĉifi la veston, sidante ĉe la laboro. Vi povas krei poemon, al kiu similan la mondo ĝis nun ne konis, kaj tial mi diras al vi en la okulojn: verku pli bonan! Li diris tion senzorge, kvazaŭ mokante kaj kune grumblante, sed la okuloj de la cezaron kovriĝis per nebulo de volupto kaj li diris:

— La dioj donis al mi ioman talenton, sed ili donis al mi ankaŭ pli multe, nome kompetentan kaj veran amikon, kiu sola scias paroli veron en la okulojn.

Dirinte tion, li etendis sian dikan manon, surkreskitan de rustkoloraj haroj, al ora kandelabro, rabita en Delfoj por bruligi la versaĵon.

Sed Petronius forprenis ĝin de li, antaŭ ol la flamo tuŝis la papiruson.

— Ne, ne! — li diris, — eĉ tiel mizera versaĵo apartenas al la homaro. Lasu ĝin al mi.

— Permesu tiuokaze, ke mi sendu ĝin al vi en skatolo de mi mem projektita, — respondis Nero, premante liajn manojn.

Kaj post momento li komencis paroli:

— Jes, vi estas prava. Mia brulego de Trojo nesufiĉe brulas, mia fajro nesufiĉe brulvundas. Mi pensis tamen, ke se mi egalos al Homero, mi jam povos esti kontenta. Certa manko de kuraĝo kaj tro modesta sintaksado ĉiam malhelpis min. Vi malfermis al mi la okulojn. Sed ĉu vi scias, kial estas tiel, kiel vi diras? Jen, kiam skulptisto volas krei figuron de dio, li serĉas modelon, mi dume havis nenian modelon. Mi neniam vidis brulantan urbon kaj tial en mia priskribo mankas vereco.

— Do mi diros al vi, ke oni devas esti tamen granda artisto por tion kompreni.

Nero enpensiĝis, kaj post momento li diris:

— Respondu, Petronius, al unu mia demando: ĉu vi bedaŭras, ke Trojo forbrulis?

— Ĉu mi bedaŭras?… Je la lama edzo de Venuso, tute ne! Kaj mi diros al vi, kial! Jen Trojo ne forbrulus, se Prometeo ne estus donacinta fajron al la homoj kaj se la grekoj ne estus vokintaj Priamon al milito; kaj se ne estus fajro, Esĥilo ne verkus sian Prometeon, same kiel, sen la milito, Homero ne verkus Iliadon. Mi preferas, ke ekzistas Prometeo kaj Iliado, ol ke konserviĝus urbaĉo, verŝajne mizera kaj malpura, en kiu nun sendube sidus iu aĉa provincestro kaj tedus vin per konfliktoj kun la loka areopago.

— Jen, kion signifas paroli prudente, — respondis la cezaro. — Por poezio kaj arto oni rajtas kaj devas oferi ĉion. Feliĉaj la aĥajanoj, kiuj havigis al Homero la temon por Iliado, kaj feliĉa Priamo, kiu rigardis la pereon de la patrujo! Kaj mi? Mi neniam vidis brulantan urbon.

Sekvis momento da silento, kiun interrompis Tigellinus.

— Mi ja diris jam al vi, cezaro, — li diris, — ordonu, kaj mi bruligos Antiumon. Aŭ, prefere, se vi domaĝas ĉi tiujn ĝardenojn kaj palacojn, mi ordonos bruligi la ŝipojn en Ostio aŭ konstruigos sur la albana monteto lignan urbon, en kiun vi mem ĵetos flamon. Ĉu vi volas? Sed Nero ĵetis al li rigardon plenan de malestimo.

— Ĉu mi ĝuu la vidon de brulantaj lignaĵbudoj? Via intelekto tute malriĉiĝis, Tigellinus! Kaj mi vidas, krome, ke vi ne tre alte taksas mian talenton kaj mian Troica, se vi opinias, ke iu alia ofero estus por ĝi tro granda.

Tigellinus konfuziĝis, kaj Nero aldonis post momento, kvazaŭ volante ŝanĝi la temon:

— La somero venas … Ho, kiel malbonodoras nun certe tiu Romo!… Tamen por la someraj cirkoludoj oni devos tien reveni.

Subite Tigellinus diris:

— Kiam vi forigos la aŭgustanojn, cezaro, permesu al mi resti momente kun vi …

Horon poste Vinicius, revenante kun Petronius el la cezara palaco, diris:

— Mi havis kaŭze de vi momenton da teruro. Mi kredis, ke vi, ebrie, pereigis vin nerevokeble. Memoru, ke vi ludas per morto.

— Ĝi estas mia areno, — respondis senzorge Petronius, — kaj amuzas min, ke mi estas sur ĝi la plej bona el la gladiatoroj. Vidu, kiel finiĝis la afero. Mia influo kreskis ankoraŭ de tiu ĉi vespero. Li sendos al mi sian versaĵon en skatolo, kiu — ĉu vi volas veti? — estos treege riĉa kaj en treege malbona gusto. Mi ordonos al mia kuracisto teni en ĝi

laksigilojn. Mi tion faris ankaŭ tial, ke Tigellinus, vidante kiel sukcesas tiaj aferoj, volos min sendube imiti, kaj mi imagas, kio okazos, se li ĝuigos al la cezaro spritaĵon. Ĝi estos, kvazaŭ pirenea urso volus danci sur ŝnuro. Mi ridos kiel Demokrito. Se mi nepre volus, mi povus eble pereigi Tigelliuson kaj iĝi lialoke prefekto de la pretorianoj. Tiam mi havus en la manoj Ahenobarbuson mem. Sed mi estas tro maldiligenta. Mi jam preferas tian ielan vivon, kian mi vivas, kaj eĉ la versaĵojn de la cezaro.

— Kia lerteco, kiu eĉ el mallaŭdo scias fari flaton! Sed ĉu efektive la versaĵo estis tiel malbona? Mi tiujn aferojn ne komprenas.

— Ĝi ne estas malpli bona ol aliaj. Lucanus havas en unu fingro pli da talento, sed ankaŭ la Kuprobarba havas ion. Li havas antaŭ ĉio senliman plaĉon je poezio kaj muziko. Post du tagoj ni devas esti ĉe li kaj aŭskulti muzikon por la himno al Afrodito, kiun li hodiaŭ aŭ morgaŭ finos. Ni estos en malgranda rondo. Nur mi, vi, Tulius Senecio kaj la juna Nerva. Kaj koncerne la versaĵojn, kion mi diris al vi, ke mi ilin uzas post festeno kiel Vitelius fenikopteran plumon, ĝi estas malvero!… Iafoje ili eĉ estas elokventaj. La vortoj de Hekubo estas kortuŝaj … Ŝi plendas la dolorojn de akuŝo, kaj Nero sciis trovi taŭgajn esprimojn eble tial, ke li mem en doloro akuŝas ĉiun verson … Iafoje mi lin kompatas. Je Polukso! Kia stranga miksaĵo de la ecoj! Ankaŭ Caligula havis mankon en la kapo, sed tia strangulaĉo li ne estis.

— Kiu scias antaŭvidi, kion povas atingi la frenezo de Ahenobarbus? — diris Vinicius.

— Neniu, absolute. Povas ankoraŭ okazi tiaj aferoj, ke dum jarcentoj ĉe la nura penso pri ili la haroj hirtiĝos sur la homaj kapoj. Sed tio ĝuste estas interesa, malordinara, kaj kvankam ofte mi enuas kiel Amona Jovo en la dezerto, mi

pensas, ke kun alia cezaro mi enuus ankoraŭ pli. Via Paŭlo la judeano estas elokventa, tion mi pri li konfesas; kaj se homoj similaj al li proklamos tiun instruon, niaj dioj gardu sin serioze, ke ili iam ne iru en malnovaĵejon. Vere, ke se, ekzemple, la cezaro estus kristano, ni ĉiuj sentus nin pli sekuraj. Sed — vidu — via profeto el Tarso, koncernigante siajn argumentojn al mi, ne pensis, ke tiu ĉi necerteco prezentas por mi la ĉarmon de la vivo. Kiu ne ludas kubojn, ne malgajnas sian havaĵon, tamen homoj ludas kubojn. Estas en tio ia plezurego kaj ia forgeso. Mi konas filojn de kavaliroj kaj senatanoj, kiuj propravole iĝis gladiatoroj. Vi diras, ke mi ludas per la vivo, kaj tiel estas, sed mi faras tion, ĉar ĝi min amuzas, kaj viaj kristanaj virtoj enuigus min, same kiel la traktaĵoj de Seneca, en unu tago. Tial la elokventeco de Paŭlo restis senefika. Li devus kompreni, ke tiaj homoj kiel mi, neniam akceptos tiun instruon. Vi — estas io alia! Kun via naturo vi povis aŭ malami la nomon de kristano kiel peston, aŭ iĝi kristano. Mi konfesas ilin pravaj, oscedante. Ni frenezas, kuras al abismo, io nekonata venas al ni el la estonteco, io krakas sub ni, io mortas apude — mi konsentas! Sed ni scios morti, kaj dume ni ne deziras ŝarĝi la vivon kaj servi al la morto, antaŭ ol ĝi nin prenos. Vivo ekzistas por si mem, ne por morto.

— Mi tamen vin bedaŭras, Petronius.

— Ne bedaŭru min pli ol mi min mem bedaŭras. Antaŭe vi ne sentis vin inter ni malbone, kaj, militante en Armenujo, vi sopiris Romon.

— Ankaŭ nun mi sopiras Romon.

— Jes! Ĉar vi ekamis kristanan vestpastrinon, kiu loĝas en Transtibro. Nek mi ĝin primiras, nek mi ĝin riproĉas al vi. Mi miras pli multe, ke malgraŭ tiu instruo, pri kiu vi diras, ke ĝi estas maro da feliĉo, kaj malgraŭ tiu amo, kiu estas baldaŭ

kronota, malĝojo ne malaperas de via vizaĝo. Pomponia Græcina estas ĉiam malgaja, kaj vi, de la tempo, kiam vi iĝis kristano, ĉesis rideti. Ne penu min konvinki, ke ĝi estas gaja instruo. El Romo vi revenis eĉ pli malgaja ol antaŭe. Se tia estas via kristana amo, je la helaj bukloj de Bakĥo! Mi ne sekvos vian ekzemplon.

— Ĝi estas alia afero, — respondis Vinicius, — mi ĵuras al vi ne je la bukloj de Bakĥo, sed je la animo de mia patro, ke neniam en la antaŭa tempo mi eĉ antaŭgustumis tian feliĉon, kian mi spiras hodiaŭ. Sed mi sopiras senlime kaj — ĝi estas pli stranga — kiam mi estas for de Ligia, ŝajnas al mi, ke super ŝi pezas ia danĝero. Mi ne scias, kia ĝi estas, nek de kie ĝi povus veni, sed mi ĝin antaŭsentas, kiel oni antaŭsentas fulmotondron.

— Mi promesas dum du tagoj havigi por vi permeson forlasi Antiumon por tiel longe, kiel vi volos. Poppæa estas iel pli trankvila kaj, kiom mi scias, nenio minacas de ŝi al vi, nek al Ligia.

— Eĉ hodiaŭ ŝi min demandis, kion mi faris en Romo, kvankam mia forveturo estis sekreto.

— Povas esti, ke ŝi ordonis vin spioni. Nun tamen ŝi ankaŭ devas konsideri mian influon.

Vinicius haltis kaj diris:

— Paŭlo diras, ke Dio iafoje avertas, sed ne permesas kredi aŭgurojn, do mi kontraŭstaras al tiu kredo, sed mi ne povas ĝin venki. Mi rakontos al vi, kio okazis por deĵeti la ŝarĝon de la koro. Mi sidis kun Ligia, unu apud la alia, en nokto tiel serena, kiel la hodiaŭa, kaj ni planis nian estontan vivon. Mi ne scias diri al vi, kiel feliĉaj kaj trankvilaj ni estis. Subile leonoj komencis muĝi. Tio estas en Romo ordinara afero, tamen de tiu momento mi ne havas trankvilon. Ŝajnas al mi,

ke estis en tio ia minaco, kvazaŭ aŭguro de malfeliĉo … Vi scias, ke teruro ne kaptas min facile, sed tiam okazis io, ke teruro plenigis la tutan mallumon de la nokto. Tio venis tiel strange kaj tiel neatendite, ke nun mi havas senĉese en la oreloj tiujn sonojn kaj senĉesan maltrankvilon en la koro, kvazaŭ Ligia bezonus mian defendon de io terura … eble ĝuste de tiuj leonoj. Kaj mi vivas en turmento. Havigu por mi permeson forveturi, ĉar alie mi forveturos senpermese. Mi ne povas sidi ĉi tie, mi ripetas, ke mi ne povas! Petronius komencis ridi.

— Tion ni ankoraŭ ne atingis, — li diris, — ke filoj de konsuloj aŭ iliaj edzinoj estu transdonataj al leonoj sur arenoj. Povas vin renkonti ĉia alia morto, sed ne tia. Kiu scias cetere, ĉu tio estis leonoj, ĉar la germanaj uroj muĝas tute ne malpli forte ol ili. Koncerne min, mi mokas aŭgurojn kaj la sorton. Hieraŭ la nokto estis varma kaj mi vidis stelojn, falantajn kiel pluvo. Al tiu kaj iu malagrablan senton kaŭzus tia vidaĵo, sed mi pensis: se estas inter ili ankaŭ mia stelo, ne mankos al mi almenaŭ societo!… Poste li silentis por momento, kaj iom pensinte, diris:

— Cetere, vidu, se via Kristo leviĝis el mortintoj, Li povas ankaŭ vin gardi de la morto.

— Li povas, — respondis Vinicius, rigardante la stelplenan ĉielon.

Ĉapitro XLI

Nero ludis kaj kantis himnon honore al la «Cipra diino» al kiu li mem komponis versojn kaj muzikon. Li estis tiutage voĉriĉa kaj sentis, ke lia muziko vere ravas la ĉeestantojn; tiu sento donis tiom da forto al la tonoj, kiujn li eligis el la brusto, kaj tiel ekzaltis lian propran animon, ke li ŝajnis esti inspirita. Fine li mem paliĝis pro sincera emocio. Eble ankaŭ la unuan fojon en la vivo li ne volis aŭskulti laŭdojn de la ĉeestantoj. Dum momento li sidis kun manoj apogitaj sur la citro kaj kun klinita kapo, poste li leviĝis subite.

— Mi estas laca kaj bezonas aeron. Agordu dume la citrojn. Dirinte tion, li volvis silkan tukon ĉirkaŭ la gorĝo.

— Vi venu kun mi, — li diris, — turnante sin al Petronius kaj Vinicius, sidantaj en angulo de la ĉambro. — Vi, Vinicius, donu al mi la brakon, ĉar mankas al mi fortoj, kaj Petronius parolos al mi pri muziko.

Ili iris kune sur terason, pavimitan per alabastro kaj surŝutitan per safranoj.

— Ĉi tie oni spiras pli libere, — diris Nero. — Mia animo estas tuŝita kaj malgaja, kvankam mi vidas, ke kun tio, kion mi prove kantis, mi povas prezentiĝi publike, kaj ke ĝi estos triumfo, kian neniu romano iam ĝis nun atingis.

— Vi povas prezentigi ĉi tie, en Romo kaj en Aĥajo. Mi vin admiris per la tuta koro kaj menso, dia! — respondis Petronius.

— Mi scias. Vi estas tro maldiligenta por lacigi vin per laŭdoj. Kaj vi estas sincera kiel Tulius Senecio, sed pli kompetenta ol li. Diru al mi, kion vi opinias pri muziko?

— Kiam mi aŭskultas poezion, kiam mi rigardas kvadrigon, kondukatan de vi en cirko, belan statuon, belan templon aŭ bildon, mi sentas, ke tion, kion mi vidas, mi plene posedo prenas kaj ke en mia ravo estas ĉio, kion tiu arto povas doni. Sed kiam mi aŭskultas muzikon, precipe vian, prezentiĝas al mi ĉiam novaj beloj kaj voluptoj. Mi postkuras ilin, kaptas, sed antaŭ ol mi ilin ensorbas, alfluas jam novaj kaj novaj, tute kiel maraj ondoj, kiuj venas el senfineco. Do mi diros al vi, ke muziko estas kiel maro. Ni staras sur unu bordo kaj vidas la malproksiman ondaron, sed la alian bordon vidi ni ne povas.

— Ha, kiel profunda konanto vi estas! — diris Nero.

Kaj dum momento ili paŝis silente, nur la safranoj kraketis mallaŭte sub iliaj piedoj.

— Vi esprimis mian penson, — diris fine Nero, — kaj tial mi ĉiam diras, ke en la tuta Romo vi sola scias min kompreni. Jes. La samon ankaŭ mi opinias pri muziko. Kiam mi ludas kaj kantas, mi vidas tiajn aferojn, pri kiuj mi ne sciis, ke ili ekzistas en mia regno aŭ en la mondo. Jen mi estas cezaro kaj la mondo apartenas al mi, mi havas ĉian povon. Tamen muziko malkovras antaŭ mi novajn landojn, novajn montojn kaj marojn kaj novajn voluptojn, kiujn mi ĝis nun ne konis. Plej ofte mi ne scias ilin nomi, nek kompreni per la intelekto — mi nur sentas ilin. Mi sentas la diojn, mi vidas Olimpon la transmonda vento blovas al mi; mi rimarkas, kvazaŭ en nebulo, iajn grandajn aferojn, senlimajn kaj trankvilajn, tiel helajn kiel sunleviĝo … La tuta Sferoso ludas ĉirkaŭe, kaj mi konfesas al vi … (ĉe tio la voĉo de Nero tremis de efektiva miro), ke mi, cezaro kaj dio, sentas min tiam malgranda kiel polvo. Ĉu vi kredas ĝin?

— Jes. Nur grandaj artistoj povas senti sin malgrandaj antaŭ arto …

— Hodiaŭ estas nokto de sincereco, do mi malfermas antaŭ vi la animon kiel antaŭ amiko, kaj mi diros al vi ion pli … Ĉu vi kredas, ke mi estas blinda aŭ senigita de saĝo? Ĉu vi kredas, ke mi ne scias, ke en Romo oni skribas sur la muregoj insultojn kontraŭ mi, ke oni min nomas patrinmortiginto kaj edzinmortiginto … ke oni min konsideras monstro kaj kruelulo, tial, ĉar Tigellinus havigis de mi kelkajn mortverdiktojn kontraŭ miaj malamikoj? Jes, mia kara, oni min konsideras monstro, kaj mi scias pri tio. Ili kredigis al mi kruelecon tia grade, ke mi mem min demandas iafoje, ĉu mi estas kruela. Sed ili ne komprenas tion, ke agoj de homo povas esti iafoje kruelaj, kaj la homo povas ne esti kruela. Ha, neniu kredus, kaj eble vi ankaŭ, mia kara, ne kredos, ke en kelkaj momentoj, kiam muziko balancas mian animon, mi sentas min tiel bona kiel infano en lulilo. Mi ĵuras al vi je tiuj steloj, kiuj brilas super ni, ke mi diras al vi la puran veron: homoj ne scias, kiom da bono kuŝas en tiu ĉi koro kaj kiajn trezorojn mi mem en ĝi vidas, kiam la pordon al ili malfermas muziko.

Petronius, kiu havis nenian dubon, ke Nero parolas ĉi-momente sincere kaj ke muziko efektive povas elprofundigi diversajn pli noblajn emojn de lia naturo, surpremitajn de montoj da egoismo, diboĉemo kaj krimoj, diris:

— Oni devas koni vin tiel intime kiel mi; Romo neniam sciis vin taksi.

Kaj la cezaro apogis sin pli forte sur la brako de Vinicius, kvazaŭ li fleksiĝus sub la ŝarĝo de maljusteco, kaj respondis:

— Tigellinus diris al mi, ke en la senato oni flustras unu al alia en la orelojn, ke Diodorus kaj Terpnos pli bone ludas citrojn ol mi. Eĉ tion oni al mi rifuzas! Sed vi, kiu ĉiam parolas veron, diru al mi sincere: ĉu ili ludas pli bone, aŭ egale bone kiel mi?

— Tute ne. Vi havas pli dolĉan tuŝon, kaj kune pli da forto. En vi oni konas artiston, en ili — lertajn metiistojn. Kontraŭe! Aŭdinte antaŭe ilian muzikon, oni komprenas pli bone, kio vi estas.

— Se tiel estas, mi lasos ilin vivi. Neniam ili divenos, kian servon vi faris al ili en tiu ĉi momento. Cetere, se mi ilin kondamnus, mi devus akcepti aliajn muzikistojn anstataŭe.

— Kaj krome oni parolus, ke pro amo al muziko vi ekstermas muzikon en via regno. Neniam mortigu arton pro arto, dia!

— Kiel alia vi estas ol Tigellinus, — respondis Nero, — sed vidu, mi estas ĝuste en ĉio artisto, kaj ĉar muziko malfermas antaŭ mi spacojn, kies ekziston mi eĉ ne supozis, landojn, kiujn mi ne regas, volupton kaj feliĉon, kiujn mi neniam spertis, tial mi ne povas vivi la ordinaran vivon. Ĝi, la muziko, diras al mi, ke eksterordinareco ekzistas, do mi serĉas tiun eksterordinarecon per la tuta potenco de la povo, kiun la dioj metis en miajn manojn. Iafoje ŝajnas al mi, ke por atingi tiujn olimpajn mondojn oni devas fari ion tian, kion neniu homo faris ĝis nun, ke oni devas superi la homan idaron en bono aŭ malbono. Mi scias ankaŭ, ke homoj suspektas min pri frenezo. Sed mi ne frenezas, mi nur serĉas! Kaj se mi frenezas, ĝi estas pro enuo kaj malpacienco, ke mi ne povas trovi. Mi serĉas! Vi komprenas min, kaj tial mi volas esti pli granda ol homo, ĉar nur ĉi maniere mi povas esti plej granda kiel artisto.

Ĉe tio li mallaŭtigis la voĉon, tiel ke Vinicius ne povu lin aŭdi, kaj almetinte la buŝon al la orelo de Petronius, komencis flustri:

— Ĉu vi scias, ke mi ĉefe tial kondamnis je morto la patrinon kaj la edzinon? Ĉe la sojlo de la nekonata mondo mi volis fari plej grandan oferon, kian homo povas fari. Mi kredis, ke

poste io okazos kaj ke malfermiĝos ia pordo, post kiu mi vidos ion nekonatan. Estu ĝi mirinda aŭ terura, super la homa kompreno, ĝi estu nur eksterordinara kaj granda … Sed ankaŭ tiu ofero ne sufiĉis. Por malfermi la transteran pordon ofero pli granda estas videble bezonata — kaj fariĝu tiel, kiel volas la orakolo.

— Kion vi intencas fari?

— Vi vidos ĝin, vi vidos pli baldaŭ ol vi supozas. Dume sciu, ke ekzistas du Neroj: unu tia, kian la homoj konas en mi, la alia — artisto, kiun konas nur vi sola kaj kiu, se li detruas kiel morto, aŭ diboĉas kiel Bakĥo, faras ĝin tia, ke li volas sufoki la vulgarecon kaj mizerecon de la ordinara vivo kaj ke li volas ĝin elsarki, se li eĉ devus uzi fajron aŭ feron … Ho, kiel vulgara estos ĉi tiu mondo, kiam mi ne estos en ĝi plu!… Neniu ankoraŭ divenas, eĉ ne vi, mia kara, kia artisto mi estas. Sed ĝuste tial mi suferas kaj sincere al vi diras, ke la animo estas en mi iafoje tiel malgaja kiel tiuj cipresoj, kiuj nigras tie antaŭ mi. Malfacile estas al homo porti la ŝarĝon de la plej granda povo kaj de la plej granda talento …

— Mi kompatas vin, cezaro, per la tuta koro, kaj kun mi kompatas vin la tero kaj la maro, ne kalkulante Viniciuson, kiu adoras vin en la animo.

— Li ankaŭ estis ĉiam al mi simpatia, — diris Nero, — kvankam li servas al Marso, ne al la muzoj.

— Li servas antaŭ ĉio al Afrodito, — respondis Petronius. Kaj subite li decidis per unu ludo solvi la aferon de la nevo kaj kune forigi ĉiajn danĝerojn, kiuj povus lin minaci.

— Li estas enamiĝinta kiel Troilo je Kresido, — li diris. — Permesu al li, sinjoro, foriri Romon, aŭ li velkos ĉi tie. Ĉu vi scias, ke la liga garantiulino, kiun vi al li donacis, estas retrovita kaj Vinicius, irante Antiumon, lasis ŝin sub la

zorgado de iu Linus? Mi ne menciis al vi pri tio, ĉar vi estis komponanta vian himnon, kaj tio estas afero pli grava ol ĉio. Vinicius volis havi ŝin kiel amatinon, sed kiam ŝi montriĝis virta kiel Lucretia, li enamiĝis je ŝia virto kaj nun deziras ŝin edzinigi. Ŝi estas reĝa filino, do li ne malhonoros sin, sed li estas vera soldato: li sopiras, velkas, ĝemas, sed atendas la permeson de sia imperiestro.

— Imperiestro ne elektas edzinojn por siaj soldatoj. Por kio li bezonas mian permeson?

— Mi diris al vi, sinjoro, ke li vin adoras.

— Des pli li povas esti certa pri mia permeso. Ŝi estas bela knabino, sed tro mallarĝa en la koksoj. La aŭgustino Poppæa plendis al mi, ke ŝi malsanigis per sorĉoj nian infanon en la ĝardenoj de Palatino …

— Sed mi diris al Tigellinus, ke sorĉoj ne influas diojn. Ĉu vi memoras, dia kiel li konfuziĝis kaj kiel vi mem kriis: habet!

— Mi memoras.

Kaj li turnis sin al Vinicius: — Ĉu vi amas ŝin tiel, kiel diras Petronius? — Mi amas ŝin, sinjoro! — respondis Vinicius.

— Do mi ordonas al vi morgaŭ senprokraste iri Romon, edzinigi ŝin kaj ne reveni antaŭ miajn okulojn sen la edziĝa ringo.

— Dankon al vi, sinjoro, el la koro kaj el la animo.

— Ho, kiel agrable estas feliĉigi homojn, — diris la cezaro. — Mi volus fari nenion alian dum la tuta vivo.

— Faru al ni ankoraŭ unu favoron, dia, — diris Petronius — kaj deklaru vian volon en la ĉeesto de la aŭgustino. Vinicius

neniam kuraĝus edzinigi knabinon, kiun la aŭgustino malsimpatias, sed vi, sinjoro, dispelus per unu vorto ŝiajn malplaĉojn, sciigante, ke vi mem tion ordonis.

— Bone, — diris la cezaro, — al vi kaj al Vinicius mi scius nenion rifuzi.

Li reiris al la palaco, kaj ili sekvis lin, kun koroj plenaj de ĝojo pro la venko. Vinicius devis sin deteni por ne ĵeti sin sur la kolon de Petronius, ĉar nun ĉiuj danĝeroj kaj baroj ŝajnis esti forigitaj.

En la atrium de la palaco la juna Nerva kaj Tulius Senecio amuzis la aŭgustinon per konversacio, dum Terpnos kaj Diodorus estis agordantaj la citrojn. Nero, enirinte, sidiĝis sur seĝon, inkrustitan per testuda ŝelo, kaj flustrinte ion en la orelon de greka paĝio, atendis.

La paĝio baldaŭ revenis kun ora skatolo. Nero malfermis ĝin kaj, elektinte kolĉenon el grandegaj opaloj, diris:

— Jen estas juveloj, indaj je la hodiaŭa vespero.

— La radioj de matenlumo ŝajnas brili en ili, — respondis Poppæa, konvinkita, ke la kolĉeno estas destinita por ŝi.

La cezaro dum momento jen levis, jen mallevis la rozkolorajn ĝemojn, fine li diris:

— Vinicius, donacu en mia nomo tiun ĉi kolĉenon al la juna liga reĝidino, kiun mi ordonas al vi edzinigi.

Rigardo plena de kolero kaj de subita miro de Poppæa komencis pasi de la cezaro al Vinicius, fine ĝi haltis sur Petronius.

Sed tiu, senzorge klinita super la apogilo de sia seĝo, karesis per la mano la tenilon de harpo, kvazaŭ li volus precize fiksi en la memoro ĝian formon.

Dume Vinicius, espriminte dankon pro la donaco, proksimiĝis al Petronius kaj diris:

— Per kio mi repagos al vi tion, kion vi faris por mi hodiaŭ?
— Oferu al Eŭterpo paron da cignoj, — respondis Petronius,
— laŭdu la kaptojn de la cezaro kaj priridu aŭgurojn. Mi esperas, ke muĝo de leonoj ne interrompos plu dormon al vi, nek al via liga lilio.

— Ne, — diris Vinicius, — nun mi estas tute trankvila.

— Fortuno favoru vin ambaŭ. Sed nun atentu, ĉar la cezaro denove prenas formingon. Retenu la spiron, aŭskultu kaj fluigu larmojn.

La cezaro efektive prenis formingon en la manon kaj levis la okulojn supren. En la ĉambro silentis interparoloj kaj la homoj sidis senmovaj, kvazaŭ ŝtoniĝintaj. Nur Terpnos kaj Diodorus, akompanontaj la cezaron, rigardis, movante la kapojn, jen unu la alian, jen lian buŝon, atendante la unuajn tonojn de la kanto.

Subite en la vestiblo iĝis movado kaj bruo, kaj momenton poste el trans la kurteno elŝovis sin unue Phaon, liberigito de la cezaro, kaj tuj post li Lecaniris, la konsulo.

Nero sulkigis la frunton.

— Pardonu, dia imperiestro, — diris Phaon per spireganta voĉo, — Romo brulas! Pliparto de la urbo estas en flamoj!…

Je tiu novaĵo ĉiuj saltis de siaj lokoj, Nero metis la formingon kaj diris:

— Ho dioj!… mi vidos brulantan urbon kaj finos mian Troica! Poste li turnis sin al la konsulo.

— Ĉu, forlasonte tuj Antiumon, mi vidos ankoraŭ la brulegon?

— Sinjoro! — respondis la konsulo, pala kiel muro, — super la urbo estas marego da flamoj: la fumo sufokas la loĝantojn kaj la homoj svenas aŭ, freneziĝinte, ĵetas sin en la fajron … Romo pereas, sinjoro! Sekvis momento da silento, kiun interrompis la krio de Vinicius:

— Væ misero mihi! Kaj la juna viro, deĵetinte la togon, en sola tuniko elkuris el la palaco.

Nero levis la manojn al la ĉielo kaj vokis:

— Ve al vi, sankta urbo de Priamo!

Ĉapitro XLII

Vinicius havis apenaŭ la tempon ordoni al kelkaj sklavoj, ke ili lin sekvu, poste, saltinte sur ĉevalon, li kuregis meze de la profunda nokto tra la malplenaj stratoj de Antiumo en la direkton al Laurento. Atinginte sub la influo de la terura novaĵo la staton kvazaŭ de frenezo kaj de mensa sovaĝeco, li en momentoj ne konsciis klare, kio kun li okazas, li nur sentis, kvazaŭ sur tiu sama ĉevalo post lia dorso sidas malfeliĉo kaj kriante en liajn orelojn: «Romo brulas» — vipas lin mem, la ĉevalon, kaj pelas ilin en tiun fajron. Metinte sian malkovritan kapon sur la ĉevalan nukon, li kuris nur en tuniko, blinde, ne rigardante antaŭen kaj ne atentante malhelpaĵojn, kontraŭ kiuj li povus frakasiĝi. Meze de la silento kaj meze de la nokto, trankvila kaj stelriĉa, la rajdanto kaj la ĉevalo, sur verŝitaj de la luna brilo, similis al sonĝa vizio. La idumea virĉevalo, alpreminte la orelojn kaj etendinte la kolon, kuris kiel sago, pasante preter senmovaj cipresoj kaj blankaj palacoj, kaŝitaj inter ili. La bruo de la hufoj sur la pavimplatoj vekis tie kaj ie hundojn, kiuj per bojado akompanis la strangan aperaĵon kaj poste, maltrankviligitaj de ĝia subiteco, komencis hurli, levante la kapojn al la luno. La sklavoj, rapidantaj post Vinicius, havante ĉevalojn multe malpli bonajn, baldaŭ restis malantaŭe. Li mem, trakurinte kiel uragano la dormantan Laurenton, direktiĝis al Ardeo, kie, same kiel en Aricio, Boviloj kaj Ostreno, li tenis envojajn ĉevalojn por povi en plej mallonga tempo trakuri la distancon dividantan lin de Romo. Memorante pri tio, li streĉigis la lastajn fortojn de la ĉevalo. Post Ardeo ŝajnis al li, ke la ĉielo en la nordorienta flanko kovriĝas per roza rebrilo. Ĝi povis esti ankaŭ la matenlumo, ĉar la horo estis malfrua, kaj en julio tagiĝas frue. Sed Vinicius ne povis deteni krion de malespero kaj furiozo, ĉar ŝajnis al li, ke ĝi estas ruĝobrilo de fajrego. Li rememoris la vortojn de Lecanius: «la tuta urbo estas maro da flamoj» —

kaj dum momento li sentis, ke vere minacas lin frenezo, ĉar li perdis ĉian esperon, ke li sukcesos savi Ligian, aŭ eĉ alkuri, antaŭ ol la urbo ŝanĝos sin en amason da cindroj. Liaj pensoj iĝis nun eĉ pli rapidaj ol la galopo de la ĉevalo, kaj ili kuregis antaŭ li kiel aro da nigraj birdoj — malesperaj kaj monstraj. Li ne sciis vere, kiu parto de la urbo komencis bruli, li tamen supozis, ke la transtibra kvartalo, plena de dense starantaj domoj, magazenoj de ligno kaj lignaj budoj, kie oni vendis sklavojn, povis kiel unua iĝi viktimo de la flamoj. En Romo sufiĉe ofte eksplodis bruloj, kaj same ofte, okazis ĉe ili agoj perfortaj kaj rabaj, precipe en la kvartaloj okupataj de loĝantaro malriĉa kaj duone barbara — kio do povis okazi tie, en Transtibro, la nesto de popolaĉo, venanta el ĉiuj flankoj de la mondo? Ĉe tio la penso pri Ursus kaj lia superhoma forto traflugis la kapon de Vinicius, sed kion povis helpi eĉ ne homo, sed titano, kontraŭ la detrua potenco de fajro? La timo pro ebla ribelo de la sklavoj ankaŭ estis inkubo, kiu persekutis Romon de multaj jaroj. Oni diris, ke centmiloj de tiuj homoj revas pri la tempo de Spartacus kaj atendas nur taŭgan momenton por kapti armilon kontraŭ la premantoj kaj la urbo. Kaj jen la momento venis! Povas esti, ke tie, en la urbo, krom la fajrego furiozas buĉado kaj milito. Eble eĉ la pretorianoj atakis la urbon kaj murdas laŭ ordono de la cezaro. Kaj la haroj leviĝis subite sur la kapo de Vinicius. Li rememoris ĉiujn interparolojn pri bruloj de urboj, per kiuj oni de certa tempo kun stranga obstineco okupis sin en la kortego de la cezaro, li rememoris liajn plendojn, ke li devas priskribi brulantan urbon, neniam vidinte veran urbobrulon, lian malestiman respondon al Tigellinus, kiu proponis bruligi Antiumon aŭ artefaritan lignan urbon, fine liajn plendojn pro Romo kaj pro la malbonodoraj stratetoj de Suburra. Jes! La cezaro mem ordonis bruligi la urbon! Li sola povis decidiĝi je tio, same kiel la sola Tigellirius povis entrepreni plenumon de tia ordono. Kaj se Romo brulas laŭ la ordono de la cezaro, kiu povas garantii, ke ankaŭ la loĝantaro ne estos laŭ lia ordono murdita? La monstro estis

kapabla ankaŭ al tia faro. Sekve brulo, ribelo de la sklavoj kaj buĉado! Ia terura ĥaoso! Ia elkateniĝo de detruaj elementoj kaj de homa furiozo, kaj en ĉio tio — Ligia! La ĝemoj de Vinicius miksis sin kun la stertorado kaj ĝemoj de la ĉevalo, kiu, kurante la vojon leviĝanta senĉese supren ĝis Aricio, galopis jam per la lasta spiro. — Kiu ŝin elŝiros el la brulanta urbo kaj kiu povas ŝin savi? Ĉe tiu penso Vinicius, kuŝiĝinte tute plate sur la ĉevalo, enigis la fingrojn en siajn harojn, preta mordi pro doloro la ĉevalan nukon. Sed en tiu momento iu rajdanto, ankaŭ kuranta kiel ventego, sed de la kontraŭa direkto, al Antiumo, kriis, pasante preter li: «Romo pereas!» kaj kuris pluen. La orelojn de Vinicius atingis nur ankoraŭ la vorto «dioj», ĉar la ceteron obtuzigis la bruo de la ĉevalaj hufumoj. Sed tiu vorto rekonsciigis lin. La dioj! Vinicius levis subite la kapon kaj, etendinte la brakojn al la ĉielo, inkrustita per steloj, komencis preĝi: «Ne vin mi alvokas, vi, kies temploj flamas, sed Vin, Sinjoro! Vi mem suferis, Vi sola estas kompatema! Vi sola komprenis la homan doloron! Vi venis en la mondon por instrui al la homoj kompaton, do elmontru ĝin nun. Se Vi estas tia kiel diras Petro kaj Paŭlo, savu al mi Ligian. Prenu ŝin sur la brakojn kaj elportu el la flamoj. Vi ĝin povas. Redonu ŝin al mi kaj mi donos al Vi mian sangon. Kaj se por mi Vin ĝin ne volas fari, faru tion por ŝi. Ŝi Vin amas kaj fidas al Vi. Vi promesas vivon post la morto kaj feliĉon, sed la feliĉo post la morto ne pasos preter ŝi, kaj ŝi ne volas ankoraŭ morti. Lasu ŝin vivi. Prenu ŝin sur la brakojn kaj elportu el Romo. Vi povas, se nur Vi ne malvolas ...» Kaj li interrompis, ĉar li sentis, ke plua preĝo povus ŝanĝi sin en minacon, kaj li timis ofendi Dion en la momento, kiam li bezonis plej multe Lian kompaton kaj favoron. Li timis la nuran penson pri tio kaj por ne allasi al la kapo eĉ ombron de minaco, li komencis denove vipi la ĉevalon, des pli, ke la blankaj muroj de Aricio, kiu kuŝis duonvoje al Romo, brilis jam antaŭ li en la luna lumo. Post certa tempo li preterkuris plengalope templon de Merkuro, kiu staris en bosko antaŭ la urbo. Videble oni jam

sciis ĉi tie pri la malfeliĉo, ĉar antaŭ la templo regis neordinara movado. Vinicius rimarkis trakure sur la ŝtuparo kaj inter la kolonoj amasojn da homoj, lumhelpantaj sin per torĉoj, kiuj svarmis sub la gardon de la dio. La vojo ankaŭ estis nek tiel senhoma, nek tiel libera kiel post Ardeo. La amasoj, vere, rapidis en la boskon per flankaj irejoj, sed ankaŭ sur la ĉefa strato staris aretoj, kiuj rapide flankiĝis antaŭ la galopanta rajdanto. El la urbo oni aŭdis rebruon de voĉoj. Vinicius falis inter la starantojn kiel uragano, renversante kaj hufpremante envoje kelkajn homojn. Ĉirkaŭ li sonis nun la krioj: «Romo brulas! La urbo staras en fajro! Dioj, savu Romon!» La ĉevalo duonfalis kaj, retenita per la forta mano, kliniĝis posten antaŭ gastejo, en kiu Vinicius tenis ŝanĝocele alian ĉevalon. Liaj sklavoj, kvazaŭ atendante alvenon de la mastro, staris antaŭ la gastejo kaj je lia ordono kuris, kvazaŭ vete, por alkonduki novan ĉevalon. Vinicius dume, vidante taĉmenton, konsistantan el dek rajdaj pretorianoj, kiuj videble rapidis kun la novaĵo el la urbo en Antiumon, ĵetis sin al ili kaj komencis demandi:

— Kiu parto de la urbo brulas?

— Kiu vi estas? — demandis la dekestro.

— Vinicius, armea tribunuso kaj aŭgustano! Respondu, je via kapo!

— La brulo eksplodis en la butikoj ĉe la Granda cirko, sinjoro. Kiam oni nin elsendis, la mezo de la urbo jam staris en fajro.

— Kaj Transtibro?

— La flamo tien ĝis nun ne atingis, sed kun neregebla forto ĝi posedas ĉiam pliajn kvartalojn. La homoj pereas de la varmego kaj fumo kaj nenia helpo estas ebla.

En la sama momento oni alkondukis novan ĉevalon. La juna tribunuso saltis sur ĝin kaj galopis pluen.

Li nun rajdis al Albano, lasante dekstre Albalongon kaj ĝian grandiozan lagon. La ŝoseo al Aricio kondukis supren, sur monta deklivo, kiu tute kovris la horizonton kaj la transe kuŝantan Albanon. Vinicius tamen sciis, ke atinginte la supron, li vidos ne nur Bovilojn kaj Ustrinon, kie lin atendis novaj ĉevaloj, sed ankaŭ Romon, ĉar post Albano etendis sin ambaŭflanke de la Appia vojo la ebena, malalta Kampanio, sur kiu tiris sin nur la arkadoj de akveduktoj kaj nenio plu kovris la vidaĵon.

— De la supro mi vidos la flamojn, — li diris al si.

Kaj denove li komencis vipi la ĉevalon.

Sed antaŭ ol li alkuris la montsupron, li sentis sur la vizaĝo blovon de vento, kaj kun ĝi la odoro de fumo atingis lian nazon.

Kaj subite ankaŭ la montpinto komencis orbrili.

— La brulbrilo! — pensis Vinicius.

La nokto tamen estis jam delonge paliĝanta, la grizo ŝanĝis sin en tagiĝon kaj sur ĉiuj proksimaj altaĵoj brilis ankaŭ oraj rozkoloroj, kiuj povis deveni same de la brulo kiel de la matenlumo. Vinicius alkuris la montsupron kaj tiam terura vidaĵo frapis liajn okulojn.

La tuta ebenaĵo estis kovrita de fumoj, formantaj kvazaŭ unu grandegan, tuj ĉe la tero kuŝantan nubon, en kiu malaperis la urboj, akveduktoj, palacoj, arboj, kaj en la fino de tiu griza ebenaĵo brulis sur la montetoj la urbo.

La fajrego tamen ne havis la formon de flama kolono, kiel okazas, kiam brulas unu, eĉ plej granda konstruaĵo. Ĝi estis pli ĝuste longa rubando, simila al matenruĝo.

Super tiu rubando flugpendis tavolo de fumo, kelkloke tute nigra, kelkloke nuancanta rozkolore kaj sange, kompakta, plenblovita, densa kaj volviĝanta kvazaŭ serpento, kiu kuntiriĝas kaj longiĝas. Tiu monstra tavolo ŝajnis momente kovri la fajran rubandon, tiel ke ĝi iĝis mallarĝa kiel pasamento, sed iafoje tiu rubando tralumis desube la fumon, ŝanĝante ĝiajn subajn volvaĵojn en flamajn ondojn Ambaŭ tiriĝis de unu ekstremo de la horizonto ĝis la alia, fermante ĝin tiel, kiel ĝin fermas iafoje arbara zono. La Sabenajn montojn oni tute ne vidis.

Je la unua rigardo ŝajnis al Vinicius, ke brulas ne nur la urbo, sed la tuta mondo, kaj ke neniu viva estaĵo povas savi sin el tiu oceano de fajro kaj fumoj.

La vento blovis ĉiam pli forte flanke de la urbo, portante brulodoron kaj fumnebulon, kiu komencis kovri de la okuloj eĉ pli proksimajn objektojn. La tago iĝis plenluma kaj la suno heligis la montpintojn, ĉirkaŭantajn la Albanan lagon. Sed la heloraj matenaj radioj ŝajnis tra la fumnebulo kvazaŭ rustaj kaj malsanaj. Vinicius, mallevante sin al Albano, enrajdis en fumojn ĉiam pli densajn kaj ĉiam pli kompaktajn. La urbeto mem estis kvazaŭ dronanta en ili. La maltrankvilaj loĝantoj amasiĝis sur la stratoj, kaj estis terure pensi, kio devas okazi en Romo, se jam ĉi tie estis malfacile spiri.

Malespero denove ekregis Viniciuson kaj teruro komencis hirtigi la harojn sur lia kapo. Sed li penis kuraĝigi sin, kiel li povis. «Ne estas eble,» li pensis — «ke la tuta urbo komencis bruli samtempe. La vento blovas de la nordo kaj puŝas la fumojn nur en tiun direkton. En la alia flanko ili ne estas. Transtibro, apartigita per la rivero, restis eble tute

sendifekta, kaj ĉiuokaze sufiĉus al Ursus penetri kun Ligia tra la Janikula pordego por saviĝi de la danĝero. Neeble estas ankaŭ, ke la tuta loĝantaro pereu kaj ke la urbo, kiu regas la mondon, estu forviŝita kun sia popolo de la supraĵo de la tero. Eĉ en atakprenataj urboj, kiam furiozas kaj buĉado kaj brulo, certa nombro da homoj ĉiam restas viva, kial do nepre pereu Livia? Gardas ŝin ja Dio, kiu mem venkis la morton.» Tiel rezonante, li komencis denove preĝi, kaj laŭ la moro, al kiu li kutimis, li faris al Kristo grandajn votojn, kun promesoj de donacoj kaj oferoj. Trakurinte Albanon, kies preskaŭ tuta loĝantaro sidis sur tegmentoj kaj arboj por rigardi Romon, li iom trankviliĝis kaj reakiris la sinregadon. Li pensis ankaŭ, ke Ligian gardas ne nur Ursus kaj Linus, sed ankaŭ Petro la apostolo. Ĉe la nura rememoro pri tio kuraĝo venis en lian koron. Petro estis por li ĉiam persono nekomprenebla, preskaŭ superhoma. De la momento, kiam li aŭdis lin en Ostriano, restis al li stranga impreso, pri kiu li skribis al Ligia en la komenco de sia restado en Antiumo: ke ĉiu vorto de tiu maljunulo estas vera, aŭ devas iĝi vera. La pli proksima konatiĝo kun la apostolo dum la malsano plifortigis ankoraŭ tiun impreson, kiu poste ŝanĝis sin en neŝanceleblan kredon. Se do Petro benis lian amon kaj promesis al li Ligian, Ligia ne povis perei en la flamoj. La urbo povas forbruli, sed neniu fajrero el la flamoj falos sur sian veston. Sub la influo de la sendorma nokto, furioza galopado kaj emocioj Viniciuson ekregis nun stranga ekzaltiteco, en kiu ĉio ŝajnis al li ebla: Petro krucosignos la flamojn, malfermos ilin per unu vorto, kaj ili trairos sendanĝere tra aleo el fajro. Petro sciis, krome, multajn venontajn aferojn, do sendube li antaŭvidis ankaŭ la brulkatastrofon, kaj en tiu kazo ĉu li povus ne elkonduki el la urbo la kristanojn, kaj inter ili Ligian, kiun li amis kiel propran infanon? Kaj ĉiam pli forta espero komencis eniri en la koron de Vinicius. Li pensis, ke se ili forkuras el la urbo, li eble trovos ilin en Boviloj aŭ renkontos survoje. Eble en plej

proksima momento la amata vizaĝo aperos el tiuj fumoj, etendantaj sin ĉiam pli vaste en la tuta Kampanio.

Ĝi ŝajnis al li des pli versimila, ke sur la vojo li komencis renkonti ĉiam pli da homoj, kiuj, forlasinte la urbon, direktis sin al la Albana montaro, por, savinte sin de la fajro, eliĝi poste ankaŭ trans la limojn de la fumoj. Ne atinginte ankoraŭ Ustrinon, li devis malrapidigi la ĉevalon pro ŝtopiteco de la vojo. Krom piedirantoj kun portaĵoj sur la dorsoj li renkontis ŝarĝitajn ĉevalojn, mulojn, veturilojn plenajn de aĵoj, kaj fine portilojn, en kiuj sklavoj portis pli riĉajn loĝantojn. Ustrino estis jam tiel plenega de la forkurintoj el Romo, ke malfacile estis trapuŝi sin tra la amaso. La ĉefplaco, la subarkadoj de temploj kaj la stratoj svarmis de la forkurintoj. Tie kaj ie oni komencis aranĝi tendojn, donontajn rifuĝojn al tutaj familioj. Aliaj homoj tendosidis sub la libera ĉielo, kriante, al vokante la diojn aŭ malbenante la sorton. En la ĝenerala teruriteco malfacile estis ion demandi. La homoj, al kiuj Vinicius sin turnis, aŭ tute al li ne respondis, aŭ levis al li okulojn duonfrenezajn pro teruro, respondante, ke pereas la urbo kaj la mondo. Flanke de Romo alfluis ĉiam novaj amasoj, konsistantaj el viroj, virinoj kaj infanoj, kiuj pligrandigis la konsternon kaj lamentadon. Kelkaj, perdinte en la interpremo unu aliajn, serĉis malespere la perditojn. Aliaj batalis pro tendolokoj. Aroj da duonsovaĝaj paŝtistoj el Kampanio alvenis en la urbeton, serĉante novaĵojn aŭ profitojn el ŝteloj, kiujn faciligis la tumulto. Tie kaj ie amaso, konsistanta el ĉiunaciaj sklavoj kaj gladiatoroj, komencis prirabi la domojn kaj palacojn en la urbo kaj batali kontraŭ soldatoj, defendantaj la loĝantojn.

Senatano Junius, kiun Vinicius rimarkis apud gastejo ĉirkaŭitan de taĉmento da batavaj sklavoj, kiel unua donis al li iom pli precizan informon pri la brulego. La fajro komenciĝis efektive ĉe la Granda cirko, en la loko, kiu tuŝas

Palatinon kaj la monteton Celio, sed ĝi disvastiĝis kun nekomprenebla rapideco, tiel ke ĝi posedis la tutan mezon de la urbo. Neniam ankoraŭ de la tempo de Brennus trafis la urbon tia terura katastrofo. «La tuta cirko forbrulis, same la butikoj kaj domoj ĉirkaŭantaj ĝin,» — diris Junius, — «Aventino kaj Celio estas en fajro. La flamo, ĉirkaŭinte Palatinon, venis al Carinæ ...» Ĉe tio Junius, kiu posedis ĉe Carinæ belegan insula, plenan de artverkoj, kiujn li pasie amis, kaptis plenmanon da malpura polvo kaj, ŝutinte ĝin sur la kapon, komencis dum momento malespere ĝemi.

Sed Vinicius skuis lin je la ŝultroj.

— Ankaŭ mia domo staras ĉe Carinæ, — li diris, — sed kiam ĉio pereas, pereu ĝi ankaŭ.

Poste, rememorinte, ke Ligia, sekvante lian konsilon, povis esti translokiĝinta en la domon de la Aulusoj, li demandis:

— Kaj Vicus Patricius?

— En fajro! — respondis Junius.

— Kaj Transtibro?

Junius rigardis ilin kun miro.

— Ne gravas Transtibro, — li respondis, premante per la manoj la dolorantajn tempiojn.

— Por mi Transtibro pli gravas ol la tuta Romo, — ekkriis ekscite Vinicius.

— Vi ĝin eble atingos nur tra Via Portuensis, ĉar apud Aventino la varmego vin sufokos … Transtibro?… Mi ne scias. La fajro ŝajne ne povis ankoraŭ esti tien veninta, sed ĉu en

tiu momento ĝi jam ne venis, sole la dioj scias … Ĉe tio Junius hezitis momente, poste li diris per mallaŭta voĉo:

— Mi scias, ke vi min ne perfidos, do mi diras al vi, ke ĝi ne estas ordinara brulo. Oni ne lasis savi la cirkon … Mi mem aŭdis … Kiam la domoj ĉirkaŭe komencis flami, miloj da voĉoj kriis: «Morton al savantoj!» Iuj homoj trakuras la urbon kaj ĵetas flamantajn torĉojn en domojn … Aliflanke la popolo tumultas kaj vokas, ke la urbo brulas laŭ ordono. Nenion pli mi diros. Ve al la urbo, ve al ni ĉiuj kaj al mi! Kio okazas tie, la homa lango ne povas esprimi. La loĝantoj pereas en la fajro, aŭ murdas sin reciproke en la interpremo. Ĝi estas la fino de Romo! Kaj denove li komencis ripeti: «Ve! Ve al la urbo kaj al ni!» — sed Vinicius saltis sur la ĉevalon kaj iris plu antaŭen sur la Appia vojo.

Sed ĝi estis pli ĝuste trapuŝigado meze de rivero da homoj kaj veturiloj, kiu fluis el la urbo. Klare, kvazaŭ sur manplato, kuŝis nun antaŭ Vinicius la urbo, flamanta en monstra brulego … Flanke de la fajro kaj fumo radiis terura varmego, kaj la homaj krioj ne povis superbrui la sibladon kaj krakadon de la flamoj.

Ĉapitro XLIII

Laŭgrade kiel Vinicius proksimiĝis al la urbaj muregoj, montriĝis, ke pli facile estis veni al Romo ol penetri en la urbon. Sur la Appia vojo malfacile estis trapuŝiĝi pro la interpremo de homoj. La domoj, kampoj, tombejoj, ĝardenoj kaj temploj, trovantaj sin ĉe ĝiaj ambaŭ flankoj, estis ŝanĝitaj en tendlokojn. En la templo de Marso, staranta tuj apud Porta Appia, la amaso elrompis la pordon por trovi interne rifuĝon por la nokto. En la tombejoj oni prenis en posedon pli grandajn maŭzoleojn kaj batalis pro ili, verŝante eĉ iafoje sangon. Ustrino kun sia malordo donis apenaŭ ioman antaŭguston de tio, kio okazis ĉe la muroj de la urbo mem. Ĉesis ĉiaj konsideroj al la aŭtoritato de la leĝo, al oficoj, al familiaj ligoj, al diferencoj de la statoj. Oni vidis sklavojn, kiuj bastonis civitanojn. Gladiatoroj, ebriaj de vino, rabita en Emporium, kuniĝinte en grandajn arojn, trakuris kun sovaĝaj krioj apudvojajn placojn, dispelante la homojn, piedpremante, rabante. Multegaj barbaroj, sklavvendotaj en la urbo, forkuris el la vendobudoj. La brulo kaj pereo de la urbo estis por ili kaj la fino de la sklaveco kaj la horo de venĝo, tial, dum la urba loĝantaro, kiu perdis en la brulo sian tutan havaĵon, malespere etendis la manojn al la dioj, vokante pri savo, ili kun ĝoja hurlado batis la amasojn, deŝirante al homoj la vestojn de la ŝultroj kaj forkaptante pli junajn virinojn. Kun ili unuiĝis sklavoj, delonge jam servantaj en Romo, mizeruloj posedantaj nenion krom lana zonaĵo ĉirkaŭ la koksoj, teruraj figuroj el suspektindaj kvartaloj, kiujn oni neniam vidis tage sur la stratoj kaj kies ekziston en Romo oni preskaŭ ne povis supozi. Tiu amaso, konsistanta el azianoj, afrikanoj, grekoj, tracianoj, germanoj kaj britoj, krieganta ĉiujn lingvojn de la tero, sovaĝa kaj senbrida, furiozis, kredante, ke venis la momento, en kiu ĝi rajtas rekompenci al si la jarojn de suferoj kaj mizero. Meze de tiu ondanta homamaso, en la lumo de la tago kaj de la brulego

tie kaj ie brilis la kaskoj de pretorianoj, sub kies gardon rifuĝis pli trankvilaj loĝantoj, kaj kiuj multloke devis iri atake kontraŭ la brutsimilan sovaĝularon. Vinicius vidis en sia vivo atakprenatajn urbojn, sed neniam liaj okuloj rigardis spektaklon, en kiu malespero, doloro, larmoj, ĝemoj, sovaĝa ĝojo, frenezo, furiozo kaj senbrideco miksiĝis kune en tian senliman ĥaoson. Kaj super tiu ondanta, freneza homamaso bruegis la brulo, flamis sur la montoj la plej granda urbo de la mondo, sendante en la konfuzon sian fajran spiron kaj kovrante ĝin per fumoj, tra kiuj oni ne plu vidis la bluon de la ĉielo. La juna tribunuso, kun plej granda tortostreĉo endanĝerigante ĉiumomente la vivon, atingis fine ĝis Porta Appia, sed tie li vidis, ke tra la kvartalo Porra Capena li ne povos pene tri en la urbon, ne nur pro la homamaso, sed ankaŭ pro terura varmego, de kiu tuj post la pordego tremis la aero. Krome la ponto apud Porta Trigenia, kontraŭ la templo Bonæ Deæ, ankoraŭ ne ekzistis, volante do penetri trans Tibron, oni devis trapremi sin ĝis la ponto de Sublicius, tio estas pasi preter Aventino, la urboparto surverŝita de maro da flamoj. Tio estis tute neebla. Vinicius komprenis, ke li devas reiri en la direkton al Ustrino, tie flankiĝi de la Appia vojo, transriveriĝi antaŭ la urbo kaj atingi la vojon Portuensis, kiu kondukis rekte al Transtibro. Ankaŭ tio ne estis facila afero kaŭze de la ĉiam pli granda interpremo reganta sur Via Appia. Trabati al si tie la vojon oni povus nur eble per glavo, sed Vinicius ne havis armilon, ĉar li forveturis el Antiumo tiel, kiel la novaĵo pri la brulo trafis lin en la cezara palaco. Tamen ĉe la Fonto de Merkuro li vidis konatan centestron de pretorianoj, kiu fronte de keldeko da soldatoj baris aliron al la teritorio de la templo. Vinicius ordonis al la centestro, ke li sekvu lin, kaj tiu, rekoninte la tribunuson kaj aŭgustanon, ne kuraĝis kontraŭstari al la ordono.

Vinicius mem prenis la komandon de la taĉmento, kaj forgesinte ĉi-momente la instruojn de Paŭlo pri amo al

proksimulo, li puŝis kaj distranĉis antaŭ si la amason kun rapideco pereiga por multaj, kiuj ne sciis flankiĝi ĝustatempe. Postkuris lin malbenoj kaj hajlo da ŝtonoj, sed li ne atentis tion, dezirante rapide penetri en pli liberajn lokojn. Tamen ili povis antaŭeniĝi nur treege malfacile. La homoj, kiuj jam lokiĝis tendare, ne volis cedi la vojon al la soldatoj, laŭte insultante la cezaron kaj la pretorianojn. Ialoke la amaso alprenis minacan sintenon. La orelojn de Vinicius atingis voĉoj, akuzantaj Neron pri fajrigo de la urbo. Oni malkaŝe minacis morton al li kaj al Poppæa. La krioj: «sannio!», «histrio!»[25] (arlekeno, aktoro) «patrinmortiginto!» aŭdiĝis ĉirkaŭe. Kelkaj vokis, ke oni lin trenu en Tibron, aliaj, ke Romo elmontris sufiĉe da pacienco. Evidente estis, ke la minacoj povas ŝanĝi sin en malkaŝan ribelon, kiu, se nur troviĝus gvidanto, povus ĉiumomente eksplodi. Dume la furiozo kaj malespero de la amasoj turnis sin kontraŭ la pretorianojn, kiuj ankaŭ tial ne povis eliĝi el la interpremo, ke la vojon baris tutaj montoj da objektoj, rapide elĵetitaj el la brulo: kestoj kaj bareloj kun manĝaĵoj, pli valoraj mebloj, vazoj, infanaj ludiloj, litaĵoj kaj manportiloj. Tie kaj ie sekvis eĉ malgrandaj bataloj, sed la pretorianoj rapide helpis sin kontraŭ la senarma amaso. Trarajdinte kun peno laŭlarge la vojon Latinan, Numician, Ardean, Luvinian kaj Ostian, ĉirkaŭirinte palacojn, ĝardenojn kaj templojn, Vinicius atingis fine urbeton nomata Vicus Alexandri, post kiu li transiĝis sur la alian bordon de Tibro. Estis tie malpli da interpremo kaj malpli da fumo. De forkurintoj, kiuj tamen ankaŭ tie ne mankis, li eksciis, ke nur kelkaj stratetoj de Transtibro estas poseditaj de la brulo, sed ke certe nenion ŝparos la potenco de la fajro, ĉar estas homoj, kiuj ĝin intence submetas, kriante, ke ili faras tion laŭ ordono. La juna tribunuso havis nun jam nenian dubon, ke efektive la cezaro ordonis bruligi Romon, kaj la venĝo, pri kiu vokis la amasoj, ŝajnis al li afero prava kaj justa. Kion pli povus fari Mithridates aŭ iu el plej furiozaj malamikoj de Romo? La mezuro estis super plena, la frenezo iĝis tro monstra kaj la

homa vivo kontraŭ ĝi — neebla. Vinicius kredis ankaŭ, ke la lasta horo de Nero batis, ke tiuj ruboj, en kiujn disfalas la urbo, devas nepre tombokovri la monstran arlekenon kune kun ĉiuj liaj krimoj. Se troviĝus viro sufiĉe kuraĝa por stari fronte de popolo ĉiopreta pro malespero, ĝi povus okazi en la daŭro de kelkaj horoj. Ĉe tio kuraĝaj kaj venĝemaj pensoj komencis trakuri la kapon de Vinicius. Kaj se tion farus li mem? La gento de Viniciusoj, kiu ĝis la lasta tempo kalkulis vicojn da konsuloj, estis konata en la tuta Romo. La amasoj bezonis nur nomon. Foje ja, pro la mortkondamno de la kvarcent sklavoj de la prefekto Pedanius Secundus, preskaŭ eksplodis ribelo kaj civila milito, kio do okazus hodiaŭ pro la terura batego superanta preskaŭ ĉiujn, kiujn Romo spertis en la daŭro de ok jarcentoj? Kiu vokos la kviritojn al armilo, — pensis Vinicius, — tiu sendube faligos Neron kaj mem surmetos la purpuron. Kial do li ne faru tion? Li estis pli energia, pli brava kaj pli juna ol la aliaj aŭ gustanoj … Nero havis, vere, al siaj ordonoj tridek legiojn, postenantajn ĉe la limoj de la ŝtato, sed ĉu ankaŭ tiuj legioj kaj iliaj ĉefoj ne ekribelos, aŭdinte pri la bruligo de Romo kaj de ĝiaj temploj? Kaj en tiu okazo li, Vinicius, povus iĝi cezaro. Oni ja flustris inter la aŭgustanoj, ke iu aŭguristo antaŭ diris la purpuron al Otho. Per kio li malsuperas Othon? Eble ankaŭ Kristo helpus lin per sia Dia potenco, eble ĝi estas Lia inspiro? «Ho, se tiel estus!» vokis Vinicius interne. Li venĝus tiam kontraŭ Nero la danĝeron de Ligia kaj sian maltrankvilon, li enkondukus regadon de justeco kaj vero, disvastigus la instruon de Kristo de Eŭfrato ĝis la nebulaj bordoj de Britujo, kaj kune li vestus Ligian per la purpuro kaj farus ŝin reĝino de la tero.

Sed tiuj pensoj, eksplodinte el lia kapo kiel hajlo da fajreroj el brulanta domo, estinginĝis kiel fajreroj. Antaŭ ĉio necesis savi Ligian. Li rigardis nun la katastrofon de proksime, do denove timo lin ekregis, kaj kontraŭ tiu maro da fajro kaj fumo, kontraŭ la renkontiĝo kun la terura realeco tiu fido, kun kiu li kredis, ke Petro la apostolo savos Ligian, formortis

en lia koro. Malespero kaptis lin refoje, do penetrinte sur la vojon Portuensis, kondukantan rekte al Transtibro, li remoderiĝis nur en la pordego, ĉe kiu oni ripetis al li tion, kion antaŭe diris la forkurintoj, ke pliparto de tiu kvartalo ne estis ankoraŭ posedita de la brulo, kvankam la fajro kelkloke transportiĝis trans la riveron.

Transtibro estis tamen ankaŭ plena de fumo kaj de forkurantaj amasoj, tra kiuj estis pli malfacile penetri en la fundon de la kvartalo tial, ke la homoj, havante pli da tempo, elportis kaj savis pli da objektoj. La ĉefa Havena vojo mem estis multloke ŝtopita per ili, kaj apud la Naumachia de Aŭgusto ili levis sin en tutaj amasoj. Pli malvastaj stratetoj, kie pli dense amasiĝis la fumoj, estis simple neenireblaj. La loĝantoj forkuris el ili milope. Vinicius vidis envoje terurajn bildojn. Plurfoje du homaj riveroj, fluantaj el kontraŭaj direktoj, premegis unu la alian kaj batalis je vivo aŭ morto. Familioj perdiĝis en la tumulto, patrinoj malespere vokis siajn infanojn. La haroj de Vinicius hirtiĝis je la penso, kio devis okazi pli proksime al la fajro. Meze de la krioj kaj ĥaoso malfacile estis ion demandi aŭ kompreni la vokojn. Iafoje el trans la rivero alruliĝis novaj ondegoj da fumoj nigraj kaj tiel pezaj, ke ili ruliĝis tuj super la tero, tiel kovrante la domojn, personojn kaj ĉiujn objektojn, kiel ilin kovras nokto. Sed vento, kaŭzita de la brulo, disblovis ilin, kaj tiam Vinicius povis antaŭeniĝi al la strateto, ĉe kiu staris la domo de Linus. La varmo de la julia tago, fortigita de la ardo, radianta el la brulantaj kvartaloj, iĝis neelportebla. La fumo mordis la okulojn, al la brustoj mankis spiro. Eĉ tiuj loĝantoj, kiuj, esperante, ke la fajro ne transportiĝos trans la riveron, restis ĝis nun en siaj hejmoj, komencis ilin forlasi kaj la amasego kreskis kun ĉiu horo. La pretorianoj, akompanantaj Viniciuson, restis malantaŭe. En la interpremo iu vundis per martelo lian ĉevalon, kiu komencis svingi la sangantan kapon, levi sin sur la postaj piedoj kaj malobei la rajdanton. Oni ankaŭ konis laŭ lia riĉa tuniko aŭ gustanon kaj tuj

aŭdiĝis ĉirkaŭe la krioj: «Morton al Nero kaj al liaj bruligistoj!» Venis momento de gravega danĝero, ĉar centoj da manoj etendis sin al Vinicius, sed la timigita ĉevalo forportis lin, hufpremante la homojn, kaj samtempe alfluis nova ondo da nigra fumo kaj kovris la straton per krepusko. Vinicius, vidante, ke li ne trarajdos, desaltis fine sur la teron kaj komencis piedkuri, glitante apud la muroj kaj iafoje atendante, ke la forkuranta amaso pasu preter li. En la animo li diris al si, ke tio estas vanaj penoj. Ligia povis jam esti ekster la urbo, ŝi povis ĉi-momente savi sin per forkuro: pli facile estus retrovi pinglon ĉe marbordo ol ŝin en tiu interpremo kaj ĥaoso. Li volis tamen eĉ por la prezo de la vivo atingi la domon de Linus. Iafoje li haltis kaj frotis la okulojn. Forŝirinte la randon de sia tuniko, li ŝirmis per ĝi la nazon kaj la buŝon kaj kuris pluen. Laŭgrade kiel li proksimiĝis al la rivero, la varmego kreskis terure. Vinicius, sciante, ke la brulo komenciĝis ĉe la Granda cirko, kredis komence, ke tiu ardo venas de ĝiaj restaĵoj, de Forum Boarium kaj de Velabrum, kiuj, kuŝante proksime, ankaŭ estis sendube poseditaj de flamoj. Sed la varmego iĝis jam neelportebla. Iu forkuranto, la lasta, kiun Vinicius rimarkis, maljunulo kun lambastonoj, kriis: «Ne proksimiĝu al la ponto de Cestius! la tuta insulo brulas!» Efektive, oni ne povis plu havi iajn iluziojn. Ĉe la vojturniĝo al Vicus Judæorum, kie staris la domo de Linus, la juna tribunuso vidis meze de nubo da fumoj fajron: brulis ne nur la insulo, sed ankaŭ Transtibro, almenaŭ la alia fino de la strateto, ĉe kiu Ligia loĝis … Vinicius memoris tamen, ke la domo de Linus estis ĉirkaŭita de ĝardeno, post kio, flanke de Tibro, kuŝis ne tre vasta kampo, libera de konstruaĵoj. Tiu penso kuraĝigis lin. La fajro povis halti en la malplena loko. Kun tiu espero li kuris pluen, kvankam ĉiu ventoblovo alportis ne plu nur fumon, sed milojn da fajreroj, kiuj povis kaŭzi brulon en la alia fino de la strateto kaj bari la reiron.

Fine li vidis tamen tra la fuma vualo la cipresojn en la ĝardeno de Linus. La domoj, kuŝantaj trans la libera kampo, brulis jam kiel lignaj ŝtiparoj, sed la malgranda insula de Linus staris ankoraŭ netuŝita. Vinicius rigardis la ĉielon kaj kuris al la dometo, kvankam la sola aero kaŭzis jam al li bruldoloron. La pordo estis fermita, sed li puŝis ĝin kaj enkuris internen. En la ĝardeno estis eĉ ne unu viva estaĵo, kaj la domo ankaŭ ŝajnis tute senhoma.

— Eble ili svenis de la fumoj kaj varmego, — pensis Vinicius.

Kaj li komencis voki:

— Ligia! Ligia! Respondis al li silento. En la mallaŭto estis aŭdebla nur krakbulo de la malproksima fajro.

— Ligia! Subite liajn orelojn atingis tiu malserena voĉo, kiun li jam aŭdis foje en tiu ĝardeno. Sur la proksima insulo brulis videble la bestejo, staranta kelkan distancon de la templo de Eskulapo, kaj ĉiaspecaj bestoj, inter ili leonoj, komencis tie muĝi pro teruro. Tremo trakuris Viniciuson de la piedoj ĝis la kapo. Jam duafoje, kiam lia tuta atento estis koncentrita en la penso pri Ligia, tiuj tremigaj voĉoj sonis kiel antaŭdiro de malfeliĉo kiel stranga aŭguro de malbonsorta estonteco.

Ĝi estis tamen mallonga, momenta impreso, ĉar pli terura eĉ ol la muĝo de sovaĝaj bestoj, la krakbruo de la brulo devigis lin pensi pri io alia. Ligia ne respondis, vere, al lia voko, sed ŝi povis trovi sin en tiu fajrominacata konstruaĵo, sveninta aŭ sufokata de fumo. Vinicius saltis internen. La malgranda atrium estis malplena kaj malluma de fumo. Palpe serĉante la pordon, kondukanta al la cubicula, li rimarkis flagrantan flameton de lampo kaj, proksimiĝinte, vidis la rarium, en kiu anstataŭ laroj estis kruco. Sub tiu kruco brulis la meĉlampo. La kapon de la juna kateĥizato

fulmrapide trakuris la penso, ke tiu kruco sendas al li la lumon, kun kiu li povas retrovi Ligian, li prenis do la lampon kaj komencis serĉi la cubicula. Trovinte unu el ili, li flankigis la kurtenon kaj, lumiginte la ejon per la lampo, komencis rigardi.

Sed ankaŭ tie estis neniu. Vinicius tamen estis certa, ke li trafis en la cubiculum de Ligia, ĉar sur najloj, enbatitaj en la muron, pendis ŝiaj vestoj, kaj sur la lito kuŝis capitium, tio estas alfigura tolaĵo, kiun la virinoj portis senpere sur la korpo.

Vinicius kaptis ĝin, alpremis al la buŝo kaj, surĵetinte ĝin trans la ŝultron, iris serĉi plu. La dometo estis malgranda, do en mallonga tempo li traserĉis ĉiujn ĉambrojn, kaj eĉ la kelojn. Sed nenie li trovis vivan estaĵon. Estis tute evidente, ke Ligia, Ursus kaj Linus kune kun la aliaj loĝantoj de la kvartalo serĉis en forkuro savon de la brulo. «Mi devas serĉi ilin en la amaso, ekster la urbaj pordegoj», — pensis Vinicius.

Ne tre multe mirigis lin la fakto, ke li ilin ne renkontis sur Via Portuensis, ĉar ili povis eliri el Transtibro de la kontraŭa direkto, flanke al la Vatikana monteto. Ĉiuokaze ili estis savitaj, almenaŭ de la fajro. Ŝtono kvazaŭ falis de la brusto de Vinicius. Li vidis, vere, kun kiel teruraj danĝeroj estis ligita forkuro, sed la penso pri la superhoma forto de Ursus inspiris al li kuraĝon. «Mi devas nun,» — li diris al si, — «forkuri de ĉi tie kaj tra la ĝardenoj de Domitia; atingi la ĝardenojn de Agrippina. Tie mi ilin trovos. La fumoj ne estas tie teruraj, ĉar la vento blovas de la Sabena montaro.» Venis tamen plej urĝa tempo, kiam li devis pensi pri la propra savo, ĉar ondego da fajro alfluis ĉiam pli proksimen flanke de la insulo kaj fumaj volvaĵoj kovris preskaŭ tute la strateton. La meĉlampo, per kiu li lumigis al si la internon de la domo, estingiĝis nun de aera trablovo. Vinicius, saltinte

sur la straton, kuris nun tutimpete al Via Portuensis en la saman direkton, el kiu li venis, kaj la brulo ŝajnis persekuti lin per sia fajra spiro, jen ĉirkaŭblovante lin per ĉiam novaj nuboj da fumo, jen surŝutante per fajreroj, kiuj falis sur liajn harojn, sur la kolon kaj veston. La tuniko komencis bruleti sur li kelkloke, sed li ne atentis tion kaj kuris pluen, timante, ke la fumo povus lin sufoki. Efektive li sentis en la buŝo la brulguston kaj fulgon, kaj lia gorĝo kaj pulmoj doloris, kvazaŭ brulantaj. La sango alfluis lian kapon, tiel ke iafoje li vidis ĉion ruĝe kaj la fumoj mem ŝajnis al li ruĝaj. Tiam li diris al si interne: «Tio estas pura fajro! Mi ĵetu min prefere teren kaj pereu». La kurado lacigis lin ĉiam pli. Ŝvito fluis sur lia kapo, kolo kaj dorso, kaj tiu ŝvito brulvundis lin, kvazaŭ bolaĵo. Li falus, se ne subtenus lin la nomo de Ligia kaj se li ne havus ĉirkaŭ la buŝo sian capitium. Kelkajn momentojn poste li tamen komencis ne rekoni plu la straton, kiun li kuris. Iom post iom forlasis lin la konscio, li nur memoris, ke li devas forkuri, ĉar sur libera kampo lin atendas Ligia, kiun promesis al li Petro la apostolo. Kaj subite ekregis lin ia stranga, jam duonfebra certeco, simila al antaŭmorta vizio, ke li devas ŝin vidi, edzinigi, kaj poste li tuj mortos.

Li jam estis tamen kvazaŭ ebria, rebatante sin de unu flanko de la strato al la alia. Kaj subite io ŝanĝiĝis en la monstra fajrego, kovranta la grandegan urbon. Ĉio, kio ĝis nun nur bruletis, eskplodis videble per unu maro da flamoj, ĉar la vento ĉesis alporti fumojn, kaj tiujn, kiuj amasiĝis en la stratetoj, forblovis furioza premego de brulvarma aero. Tiu premego pelis nun milionojn da fajreroj, tiel ke Vinicius kuris kvazaŭ en fajra nubo. Li povis, aliflanke, pli bone vidi antaŭ si, kaj preskaŭ en la sama momento, kiam li estis falonta, li vidis la finon de la strateto. Tiu vido donis al li novajn fortojn. Pasinte preter stratangulo, li troviĝis sur la strato, kiu kondukis al la Kodetana kampo. La fajreroj ĉesis lin persekuti. Li komprenis, ke se li sukcesos atingi almenaŭ la

Havenan vojon, li estos savita, se li eĉ svenus poste sur la vojo.

En la fino de la strateto li vidis denove nubon, kiu vualis la eliron. «Se tio estas fumoj, — li pensis, — mi ne plu trapasos». Li kuris per la lastaj fortoj. Envoje li deĵetis de si la tunikon, kiu, bruletinte de la fajreroj, komencis lin vundi kiel la ĉemizo de Nesuso, kaj li kuris nuda, havante nur sur la kapo kaj sur la buŝo la capitium de Ligia. Alkurinte pli proksimen, li distingis, ke tio, kion li opiniis fumo, estis polva nubo, el kiu, krome, atingis lin homaj voĉoj kaj krioj.

— Stratamaso rabas en la domoj, — li diris al si. Li kuris tamen en la direkton de la voĉoj. Ĉiuokaze estis tie homoj, kiuj povis al li helpi. En tiu espero, antaŭ ol li alkuris, li komencis voki helpon per la tuta forto de la voĉo. Sed ĝi estis jam lia lasta fortostreĉo: ankoraŭ pli ruĝe iĝis antaŭ liaj okuloj, en la pulmoj mankis spiro, en la ostoj forto, kaj li falis.

Oni lin tamen aŭdis, aŭ pli ĝuste, vidis, kaj du homoj rapidis helpe al li kun siteloj, plenaj de akvo. Vinicius, kiu falis pro laceco, sed ne perdis la konscion, kaptis ambaŭmane la vazon kaj eltrinkis la akvon ĝisduone.

— Dankon, — li diris, — starigu min sur la piedojn, pluen mi mem iros!

La alia laboristo surverŝis lian kapon per akvo, kaj ambaŭ ne nur starigis lin sur la piedojn, sed levis lin de la tero kaj portis al la aro de la aliaj, kiuj ĉirkaŭis lin, zorgeme esplorante, ĉu li ne suferis iajn gravajn kontuzojn. Tiu zorgemo mirigis Viniciuson.

— Homoj, — li demandis, — kiuj vi estas?

— Ni detruas la domojn, por ke la brulo ne atingu la Havenan vojon, — respondis unu el la laboristoj.

— Vi helpis min, kiam mi estis jam falinta. Dankon al vi. — Ni ne rajtas rifuzi helpon … — aŭdiĝis kelkaj voĉoj.

Tiam Vinicius, kiu aŭtaŭe de la mateno vidis la brutsimilajn amasojn, batalojn kaj rabojn, rigardis pli atente la vizaĝojn ĉirkaŭantajn lin kaj diris:

— Rekompencu vin … Kristo. — Glorata estu Lia nomo! — vokis la tuta ĥoro da voĉoj. — Linus?… demandis Vinicius.

Sed li ne povis demandi plu kaj ne aŭdis la respondon, ĉar pro emocio kaj pro la travivitaj penoj li svenis. Li rekonsciiĝis nur en ĝardeno, sur la Kodetana kampo, ĉirkaŭita de kelkaj virinoj kaj viroj, kaj la unuaj vortoj, kiujn li kapablis eldiri, estis:

— Kie estas Linus? Dum momento venis neniu respondo, poste iu voĉo konata al Vinicius diris subite:

— Ekster la Nomentana pordego; li iris Ostrianon antaŭ du tagoj … Pacon al vi, persa reĝo! Vinicius leviĝis, kaj sidiĝis, vidinte neantendite super si Chilon.

Kaj la greko diris:

— Via domo, sinjoro, forbrulis sendube, ĉar Carinæ staras en fajro, sed vi ĉiam estos riĉa kiel Midaso. Ho, kia malfeliĉo! La kristanoj, ho filo de Serapiso, antaŭdiris de longe, ke fajro detruos tiun ĉi urbon … Kaj Linus kun la filino de Jovo estas en Ostriano … Ho! Kia malfeliĉo por tiu ĉi urbo!… Vinicius denove eksentis sin svene. — Vi vidis ilin? — li demandis.

— Mi vidis, sinjoro … Dankon al Kristo kaj al ĉiuj dioj, ke mi povis per bona novaĵo repagi viajn bonfarojn. Sed mi

repagos al vi plie, Oziriso, mi ĵuras je tiu ĉi brulanta Romo.

Ekstere vesperiĝis, sed en la ĝardeno estis lume kiel dum tago, ĉar la brulego kreskis ankoraŭ pli. Ŝajnis, ke brulas ne plu apartaj kvartaloj, sed la tuta urbo, de unu ekstremo ĝis la alia. La ĉielo estis ruĝa, kien nur la okuloj atingis, kaj la nokto, kiu vualis la mondon, iĝis ruĝa.

Ĉapitro XLIV

La ruĝobrilo de la brulanta urbo disverŝis sin sur la ĉielo tiel vaste, kiel nur la homa vido atingis. El post la montetoj ruliĝis supren la luno, granda kaj ronda, kiu baldaŭ flamis de la brilo kaj, alpreninte la koloron de ardanta kupro, ŝajnis rigardi kun miro la pereon de la mondreganta urbego. En rozaj abismoj de la ĉielo brilis ankaŭ rozaj steloj, sed, kontraŭe ol en la ordinaraj noktoj, la tero estis pli hela ol la ĉielo. Romo, kvazaŭ grandega brulŝtiparo, lumigis la tutan Kampanion. Ĉe la sanga brilo oni vidis ankaŭ pluajn montetojn, urbojn palacojn, templojn, monumentojn kaj akveduktojn, tiriĝantajn de ĉiuj regionaj montoj al la urbo, kaj sur la akveduktoj — amasojn da homoj, kiuj tien rifuĝis por sendanĝeriĝi aŭ por rigardi la brulegon.

Dume la terura elemento posedis ĉiam pli novajn kvartalojn. Oni ne povis dubi, ke iuj krimaj manoj fajrigas la urbon, ĉar ĉiam novaj bruloj eksplodis en lokoj malproksimaj de la ĉefa fajrocentro. De la montetoj, sur kiuj Romo estis konstruita, la flamoj, kvazaŭ ondoj, fluis malsupren en la valojn, dense kovritajn per domoj, kalkulantaj po kvin kaj ses etaĝojn, plenaj de budoj, butikoj, transporteblaj lignaj amfiteatroj, konstruitaj laŭokaze por diversaj spektakloj, fine de magazenoj de ligno, olivoleo, greno, nuksoj, piniaj strobiloj, per kies grajnoj nutris sin la malriĉa loĝantaro, kaj de vestoj, kiujn oni iafoje, laŭ cezara favoro, disdonis al la ĉifonuloj, nestantaj en malvastaj strataĉo. Tie la brulo, trovante abundon da fajriĝema materialo, ŝanĝis sin preskaŭ en vicon da eksplodo, kaj kun neimagebla forto posedis tutajn stratojn. La homoj, tendostarantaj ekster la urbo aŭ rigardantaj de sur la akveduktoj, divenis laŭ la koloro de la flamoj, kio brulas. Furioza aerblovego levis iafoje el la fajra dronejo milojn kaj milionojn da ardantaj ŝeloj de nuksoj kaj migdaloj, kiuj supreniĝis kiel senhombraj aroj da lumaj

papilioj, — kaj krake krevis en la aero, aŭ, pelate de la vento, falis sur novajn kvartalojn, sur akveduktojn kaj sur kampojn, ĉirkaŭantajn la urbon. Ĉia penso pri savo ŝajnis absurda, kaj la tumulto kreskis ĉiumomente, ĉar dum unuflanke la urba loĝantaro forkuris tra ĉiuj pordegoj ekster la murojn, aliflanke la brulo allogis milojn da homoj el la ĉirkaŭaĵoj, tiel loĝantojn de malgrandaj urbetoj kiel vilaĝanojn kaj duonsovaĝajn paŝtistojn el Kampanio, kiujn altiris ankaŭ la espero de raboj.

La krio: «Romo pereas!» sonis senĉese en la buŝoj de la amaso, kaj la pereo de la urbo ŝajnis tiutempe kaj fino kaj malligo de ĉiuj nodoj, kiuj ĝis nun kunligis la homaron en unu tuton. La statamaso, en kiu al plimulto, konsistanta el sklavoj kaj fremduloj, la regado de Romo estis tute indiferenta, kaj kiun ĉia renverso povis nur liberiĝi el la katenoj, alprenis tie kaj ie minacan sintenon. Vastiĝis perforto kaj raboj. Ŝajnis, ke la nura spektaklo de la pereanta urbo alfiksas la homan atenton kaj retenas ankoraŭ la eksplodon de buĉado, kiu komenciĝos tuj, kiam la urbo ŝanĝos sin en cindrojn Centmiloj da sklavoj, forgesante, ke Romo, krom la temploj kaj muroj, posedas ankaŭ kelkdek legiojn en ĉiuj flankoj de la mondo, ŝajnis nur atendi batalvokon kaj ĉefon. Oni komencis rememori la pomon de Spartacus — troviĝis tamen neniu Spartacus — aliflanke la civitanoj komencis sin armi, per kio ĉiu povis. Plej monstraj famoj rondiris ĉe ĉiuj pordegoj. Kelkaj asertis, ke Vulkano laŭ la ordono de Jovo detruas la urbon per fajro, eliĝanta el sub la tero; aliaj — ke ĝi estas venĝo de Vesto pro la pastrino Rubria. Homoj tiel konvinkitaj volis nenion savi, nur, svarmante al la temploj, ili petegis la diojn pri kompato. Sed plej ĝenerale oni ripetis, ke la cezaro ordonis bruligi la urbon por liberiĝi de la odoroj venantaj el Suburra kaj por konstrui novan urbon, nomotan Neronio. Je tiu ideo furiozo kaptis la homojn, kaj se, kiel pensis Vinicius, troviĝus

ĉefo, kiu volus profiti tiun eksplodon de malamo, la lasta horo de Nero batus jarojn pli frue.

Oni ankaŭ diris, ke la cezaro freneziĝis, ke li ordonis al la pretorianoj kaj gladiatoroj ataki la popolon kaj buĉi ĝin. Kelkaj ĵuris je la dioj, ke laŭ la ordono de la Kuprobarba estis ellasitaj la bestoj el ĉiuj bestejoj. Oni vidis sur la stratoj leonojn kun flamantaj kolharoj, furiozajn elefantojn kaj urojn, kiuj are piedpremis homojn. Estis eĉ en tio parto da vero, ĉar kelkloke elefantoj, vidante la proksimiĝantan brulon, disbatis la bestejojn kaj, liberiĝinte, kuregis en la direkton kontraŭan al la fajro, detruante ĉion antaŭ si kiel uragano. La publika famo nombris dekmilojn da personoj, kiuj pereis en la fajro. Efektive pereis multegaj. Estis tiaj, kiuj, perdinte la tutan havaĵon aŭ plej karajn personojn, propravole ĵetis sin pro malespero en la flamojn. Aliajn sufokis la fumoj. En la mezo de la urbo, inter Kapitolo unuflanke kaj Kvirinalo, Viminalo kaj Eskivilino aliflanke, same kiel inter Palatino kaj la monteto Celio, kie la stratoj estis pli dense plenkonstruitaj, la brulo komenciĝis en tiel multaj lokoj, ke tutaj aroj da homoj, forkurante en unu direkton, renkontis neatendite novan flammuron de la kontraŭa flanko kaj pereis de terura morto meze de la fajra inundo.

En la teruro, tumulto kaj konsterno oni ne sciis, fine, kien forkuri. La vojoj estis ŝtopitaj per objektoj, kaj en multaj malvastaj lokoj simple barikaditaj. Tiuj, kiuj rifuĝis sur foirejojn kaj placojn, en la loko, kie oni poste konstruis la Amfiteatron de Flavius, apud la templo de Tero, apud la portiko de Livia kaj pli alte, apud la temploj de Junono kaj Lucino, same kiel inter Clivius Vibrius kaj la malnova Eskvilina pordego, ĉirkaŭite ĉiuflanke de maro da fajro, pereis de la ardo En la lokoj, kien la flamo ne atingis, oni trovis poste centojn da karbobruligitaj korpoj, kvankam tie kaj ie la malfeliĉuloj elŝiris pavimajn platojn kaj, por ŝirmi sin kontraŭ la varmego, eniĝis ĝisduone en la teron. Preskaŭ

neniu el la familioj, loĝantaj en la mezo de la urbo, restis senmanka, tial laŭlonge de la muroj kaj ĉe ĉiuj pordegoj oni aŭdis malesperan hurladon de virinoj, vokantaj la karajn nomojn de tiuj, kiuj pereis en la interpremo aŭ en la fajro.

Kaj tial, dum iuj petegis de la dioj la almozon de kompato, aliaj blasfemis al ili pro la terurega malfeliĉo. Oni vidis maljunulojn, turnitajn al la templo de Jovo Liberiganto, kiuj etendante la brakojn, vokis: «Vi estas savanto, savu vian altaron kaj la urbon!» La malespero tamen direktis sin ĉefe kontraŭ la malnovajn romajn diojn, kiuj, laŭ la kompreno de la loĝantaro, havis la devon pli zorgeme ol aliaj gardi la urbon. Ili montriĝis senfortaj, do oni insultis ilin. Aliflanke okazis, ke kiam sur Via Asinaria montriĝis taĉmento da egiptaj pastroj, transkondukantaj statuon de Izido, kiun oni savis el la templo staranta proksime de Porta Cælimontana, la amaso ĵetis sin inter la taĉmenton, kromjungis sin al la veturilo, altiris ĝin ĝis la Appia pordego kaj, kaptinte la statuon, lokis ĝin en la templon de Marso, konfuzinte ĉe tio la pastrojn de tiu lasta dio, kiuj kuraĝis kontraŭstari. En alia lokoj oni alvokis Serapison, Baalon aŭ Jehovon, kies konfesantoj, svarminte el la stratetoj en la ĉirkaŭaĵoj de Suburra kaj Transtibro, plenigis per krioj kaj vokoj la kampojn kuŝantajn apud la muroj. En iliaj krioj sonis tamen kvazaŭ tonoj de triumfo, tial do, dum iuj el la loĝantoj miksis sin kun la ĥoro gloranta la «Sinjoron de la mondo», aliaj, indignitaj pro tiu ĝoja bruado, penis ĝin perforte silentigi. Tie kaj ie oni aŭdis agofortajn virojn, maljunulojn, virinojn kaj infanojn, kantantajn kantojn strangajn kaj solenajn, kies signifon oni ne povis kompreni, sed en kiuj ripetiĝis ĉiumomente la vortoj: «Jen venas la juĝisto en la tago de koler' kaj detruo». Tiel la moviĝema kaj sendorma homa ondo ĉirkaŭis la brulantan urbon, simile al maltrankvila maro.

Sed nenion helpis la malespero, nek la blasfemoj, nek la kantoj. La malfeliĉo ŝajnis nevenkebla, kompleta kaj

senindulga kiel Fato. Apud la Amfiteatro de Pompejus brulis la magazenoj de kanabo kaj ŝnuroj, da kiuj multege oni bezonis por la cirkoj, arenoj kaj ĉiaspecaj maŝinoj, uzataj ĉe cirko ludoj, kaj kune brulis apudaj konstruaĵoj, entenantaj barelojn kun peĉo, per kiu oni ŝmiris la ŝnurojn. Dum kelkaj horoj la tuta parto de la urbo, trans kiu kuŝis la kampo de Marso, lumis per tiel hele flava flamo, ke al la rigardantoj, duonkonsciaj pro teruro, ŝajnis, ke la ordo de tago kaj nokto estas ankaŭ konfuzita kaj ke ili vidas la brilon de la suno. Sed poste sangoruĝa, unuaspekta brulo superis ĉiujn aliajn kolorojn de la flamoj. El la maro da fajro ŝprucis al la brulruĝa ĉielo kvazaŭ grandegaj fontanoj kaj flamaj kolonoj, disblovante sin supre en fajrajn tufojn kaj plumojn; la vento forkaptis ilin, ŝanĝis en orajn fadenojn kaj harojn da fajreroj kaj portis for, super Kampanio, ĝis la Albana montaro. La nokto iĝis ĉiam pli luma; la aero mem ŝajnis saturita ne nur de brilo, sed ankaŭ de flamo. Tibro fluis kvazaŭ rivero de fajro. La malfeliĉa urbo ŝanĝis sin en inferon. La brulego posedis ĉiam pli grandajn spacojn, konkeris atake la montetojn, disverŝis sin tra la valoj, inundis la ebenaĵojn, furiozis, bruis, tondris.

Ĉapitro XLV

Macrinus, teksisto, en kies domon oni alportis Viniciuson, lavis lin, provizis per vesto kaj nutris, post kio la juna tribunuso, plene reakirinte la fortojn, deklaris, ke ankoraŭ la saman nokton li komencos la pluan serĉadon de Linus. Macrinus, kiu estis kristano, konfirmis la vortojn de Chilo, ke Linus kune kun la supera pastro, Klemenso, iris en Ostrianon, kie Petro estis baptonta tutajn arojn da adeptoj de la nova instruo. La kristanoj de la kvartalo sciis, ke Linus antaŭ du tagoj konfidis sian domon al la gardado de iu Gaius. Por Vinicius ĝi prezentis pruvon, ke nek Ligia, nek Ursus restis hejme kaj ke sendube ili ankaŭ iris Ostrianon.

Tiu penso estis por li grandega konsolo. Linus estis maljunulo, al kiu malfacile estis ĉiutage iri el Transtibro ekster la malproksiman Nomentanan pordegon kaj reveni de tie Transtibron, verŝajne do li ekloĝis por tiuj kelkaj tagoj ĉe iu el la konfesantoj ekster la muroj, kaj kune kun li ankaŭ Ligia kaj Ursus. Tiamaniere ili evitis la brulegon, kiu ĝenerale ne transportiĝis al la alia deklivo de la Eksvilina monteto. Vinicius vidis en ĉio antaŭgardon de Kristo; li sentis super si Lian zorgemon kaj kun koro plena de amo pli granda ol iam antaŭe, li ĵuris al Li en la animo pagi per sia tuta vivo tiujn evidentajn signojn de favoro.

Des pli urĝe li tamen deziris atingi Ostrianon. Li retrovos Ligian, li retrovos Linuson kaj Petron kaj kunprenos ilin for, en iun el siaj posedaĵoj, eĉ en Sicilion. Jen Romo flamas kaj post kelkaj tagoj restos el ĝi nur amaso da cindroj, por kio do ili restu ĉi tie, kontraŭ la katastrofo kaj kontraŭ la senbridiĝinta loĝantaro! Tie, for ĉirkaŭos ilin taĉmentoj da disciplinitaj sklavoj, ĉirkaŭos ilin la sereno de la kamparo kaj ili vivos trankvile, sub la gardo de Kristo, benataj de Petro.

Li nur retrovu nun ilin!… Sed tio ne estis facila afero. Vinicius memoris, kun kia peno li trabatis sin de Via Appia en Transtibron kaj kiel li devis rondiri por atingi la Havenan vojon, li do decidis ĉirkaŭiri nun la urbon de la kontraŭa flanko. Irante la Triumfan vojon, oni povis tien atingi, antaŭeniĝante laŭlonge de la rivero ĝis la ponto de Æmilius, kaj de tie, pasante preter Pincius, laŭ longe de la kampo de Marso, apud la ĝardenoj de Pompejus, Lucullus kaj Sallustius, penetri sur Vian Nomentanan. Ĝi estis la plej mallonga vojo, sed same Macrinus kiel Chilo, malkonsilis ĝin riski. La fajro, vere, ne posedis ĝis nun tiun parton de la urbo, sed ĉiuj placoj kaj stratoj povis esti tute ŝtopitaj de homoj kaj iliaj havaĵoj. Chilo konsilis iri tra Ager Vaticanus ĝis Porta Flaminia, tie transriveriĝi kaj paŝi pluen ekster la muroj, post la ĝardenoj de Acilius, al Porta Salaria. Vinicius, post momenta hezitado, konsentis tiun konsilon.

Macrinus devis gardoresti hejme, sed li provizis du mulojn, kiuj povis servi ankaŭ por la plua vojiro por Ligia. Li volis ankaŭ doni sklavon, sed Vinicius rifuzis, supozante, ke kiel jam okazis antaŭe, iu ajn taĉmento da pretorianoj, renkontita envoje, subiĝos al lia komando.

Kaj post momento li ekiris kun Chilo tra Pagus Janiculensis al la Triumfa vojo. En liberaj lokoj tie kaj ie estis tendaroj, ili tamen trapuŝis sin kun malpli granda peno, ĉar pliparto de la loĝantoj forkuris al la maro laŭ la Havena vojo. Post la pordego Septimiana ili rajdis inter la rivero kaj la grandiozaj ĝardenoj de Domitia, kies potencaj cipresoj ruĝe brilis de la brulo, kvazaŭ de subiranta suno. La vojo iĝis pli libera, nur iafoje ili devis batali kun torentoj da alfluantaj kamparanoj. Vinicius pelis la mulon, kiom li povis, kaj Chilo, rajdante tuj post li, parolis dum la tuta vojo kun si mem:

— Jen la brulo restis post ni kaj nun ĝi varmigas niajn dorsojn. Neniam ankoraŭ sur tiu vojo estis tiel lume en

nokto. Ho Zeŭso! Se vi ne faligos pluvegon sur tiun brulon, ĝi pruvos, ke vi ne amas Romon. La homa povo ne estingos tiun fajron. Tia urbo, al kiu servis Grekujo kaj la tuta mondo! Kaj nun iu ajn greko povos rosti sian fabon en ĝiaj cindroj! Kiu ĝin supozus!… Kaj ne estos plu Romo, nek la romaj sinjoroj!… Kaj kiu volos paŝi sur la brulrestaĵoj, kiam ili malvarmiĝos, kaj fajfi, tiu fajfos senpune. Ho dioj, fajfi je tiu mondreganta urbo! Kiu el la grekoj, aŭ eĉ el la barbaroj, povus ĝin supozi?… Tamen oni povos fajfi, ĉar amaso da cindroj, ĉu ĝi restas post fajro de paŝtistoj, aŭ post bruligita urbo, estas nur amaso da cindroj, kiujn pli aŭ malpli frue la vento disblovos.

Tiel parolante li turnis sin momente al la brulo kaj rigardis la fajrajn ondojn kun vizaĝo kaj malbona kaj ĝoja. Poste li diris plu:

— Ĝi pereas! Pereas! Kaj ĝi ne estos plu sur la tero. Kien la mondo nun sendos sian grenon, sian olivoleon kaj sian monon? Kiu elpremos el ĝi oron kaj larmojn? Marmoro ne forbrulas, sed polviĝas en fajro. Kapitolo falos en rubojn, Palatino falos en rubojn. Ho Zeŭso! Romo estis kiel ŝafisto, kaj la aliaj popoloj — kiel ŝafoj. Kiomfoje la ŝafisto malsatis, li buĉis unu el la ŝafoj, kaj al vi, patro de la dioj, oferis la felon. Kiu buĉos de nun, ho Nuboreganto, kaj en kies manojn vi metos la ŝafistan vipon? Ĉar Romo brulas, patro, tute, kvazaŭ vi mem fajrigus ĝin per tondro.

— Rapidu! — urĝis Vinicius, — kion vi tie faras?

— Mi priploras Romon, sinjoro, — respondis Chilo. — Tia jova urbo! … Kaj dum ia tempo ili rajdis en silento, aŭskultante la krakadon de la brulego kaj bruadon de birdaj flugiloj. Kolomboj, kiuj amase nestis apud la palacoj kaj urbetoj de Kampanio, kaj kune ĉiaspecaj kampaj birdoj el apud la maro

kaj el la proksimaj montaroj, al kiuj la brilo de la brulo ŝajnis videble la taga lumo, grandare blinde flugis en la fajron.

Vinicius kiel unua interrompis la silenton.

— Kie vi estis, kiam la fajro eksplodis?

— Mi estis iranta, sinjoro, al mia amiko Euricius, kiu havis butikon apud la Granda cirko, kaj mi estis ĝuste meditanta pri la instruo de Kristo, kiam oni komencis krii: «Brulas!» Homoj amasiĝis ĉe la cirko por ĝin savi kaj pro scivolo, sed kiam la flamoj regis la tutan cirkon, kaj krome komencis montri sin samtempe en aliaj lokoj, oni devis pensi pri la propra savo.

— Ĉu vi vidis homojn, ĵetantajn torĉojn en la konstruaĵojn? — Kion mi ne vidis, nepo de Eneo! Mi vidis homojn, trabatantajn al si per glavo la vojon en la interpremo; mi vidis batalojn kaj homajn internaĵojn, dispremitajn sur la tero. Ha, sinjoro, se vi tion rigardus, vi kredus, ke barbaroj konkeris la urbon kaj buĉas la popolon. La homoj ĉirkaŭe kriis, ke venis fino de la mondo. Kelkaj tute perdis la prudenton kaj, rezigninte la forkuron, atendis senpense, ke ĉirkaŭu ilin la flamoj. Aliaj freneziĝis, aliaj hurlis pro malespero, sed mi vidis ankaŭ tiajn, kiuj hurlis pro ĝojo, ĉar en la mondo, ho sinjoro, estas multaj malbonuloj, kiuj ne scias taksi la bonfarecon de via milda regado kaj tiujn justajn legojn, laŭ kiuj vi forprenas de ĉiuj, kion ili havas, kaj proprigas ĝin al vi. La homoj ne scias paciĝi kun la volo de la dioj.

Vinicius estis tro absorbita per la propraj pensoj por rimarki la ironion, vibrantan en la vortoj de Chilo. Tremo de teruro trakuris lin je la nura penso, ke Ligia povus troviĝi meze de tiu ĥaoso, sur tiuj teruraj stratoj, kie oni dispremis sur la tero homajn internaĵojn. Do, kvankam pli ol dek fojojn li jam

demandis de Chilo ĉion, kion tiu povis scii, li turniĝis al li ankoraŭfoje:

— Ĉu vi ilin vidis en Ostriano per la propraj okuloj?

— Mi vidis, filo de Venuso, mi vidis la fraŭlinon, la bonan ligon, la sanktan Linuson kaj Petron la apostolon.

— Antaŭ la brulo?

— Antaŭ la brulo, Mitro! Sed en la animo de Vinicius naskiĝis dubo, ĉu Chilo ne mensogas, do, haltiginte la mulon, li rigardis severe la maljunan grekon kaj demandis:

— Kion vi tie faris? Chilo konfuziĝis. Ŝajnis al li, vere, kiel al multaj homoj, ke kune kun la pereo de Romo venas ankaŭ fino de la roma regado, sed dume li estis sola kun Vinicius, kaj li memoris, ke la lasta malpermesis al li, minacante teruran punon, spioni la kristanojn, precipe Linuson kaj Ligian.

— Sinjoro, — li diris, — kial vi ne kredas al mi, ke mi ilin amas? Jes! Mi estis en Ostriano, ĉar mi estas duone kristano. Pyrrho instruis min respekti virton pli ol filozofion, do ĉiam pli mi inklinas al virtuloj. Krom tio, sinjoro, mi estas malriĉa, kaj kiam vi, Jovo, estis en Antiumo, mi ofte suferis malsaton ĉe miaj libroj, do mi sidiĝis apud la muro de Ostriano, ĉar la kristanoj, kvankam mem malriĉaj, disdonas pli da almozoj ol ĉiuj aliaj loĝantoj de Romo kune.

Tiu motivo ŝajnis al Vinicius sufiĉa, li do demandis malpli severe:

— Kaj vi ne scias, kie por tiu ĉi tempo loĝis Linus?

— Vi foje punis min kruele por mia scivolo, sinjoro, — respondis la greko.

Vinicius silentiĝis, kaj ili rajdis pluen.

— Sinjoro, — diris Chilo post momento, — vi ne retrovus la fraŭlinon sen mia helpo, sed se ni ŝin retrovos, ĉu vi ne forgesos pri la malriĉa saĝulo?

— Vi ricevos domon kun vinberejo apud Ameriolo, — respondis Vinicius.

— Dankon al vi, Herkulo! Kun vinberejo?... Dankon al vi! Ho jes, kun vinberejo! Ili pasis nun la altaĵojn de Vatikano, kiuj ruĝe brilis de la brulo, sed post Naumachia ili direktiĝis dekstren, por, transirinte la Vatikanan kampon, proksimiĝi al la rivero kaj transiĝinte sur la alian bordon, atingi ĝis Porta Flaminia. Subite Chilo haltigis la mulon kaj diris:

— Sinjoro! Bona ideo venis en mian kapon.

— Parolu, — respondis Vinicius.

— Inter Janiculo kaj Vatikano, post la ĝardenoj de Agrippina, estas subteraĵoj, el kiuj oni prenis ŝtonojn kaj sablon por konstrui la cirkon de Nero. Aŭskultu min, sinjoro! En la lasta tempo la judoj, kiuj, kiel vi scias, estas multegaj en Transtibro, komencis kruele persekuti la kristanojn. Vi memoras, ke jam en la tempo de la dia Claudius estis inter ili tiaj malpacoj, ke la cezaro estis devigita ekzili ilin el Romo. Nun, kiam ili revenis kaj kiam, dank' al la protektado de la aŭgustino, ili sentas sin sekuraj, ju pli malhumile ili traktas la kristanojn. Mi scias tion! Mi ĝin vidis. Neniu edikto kontraŭ la kristanoj estas eldonita, sed la judoj akuzas ilin antaŭ la urboprefekto, ke ili murdas infanojn, adoras azenon, proklamas instruon ne aprobitan de la senato, kaj mem ili atakas la kristanojn kaj invadas iliajn preĝodomojn tiel obstine, ke la kristanoj devas sin kaŝi.

— Kion do vi volas diri? — demandis Vinicius.

— Tion, sinjoro, ke la sinagogoj ekzistas malkaŝe en Transtibro, sed la kristanoj, volante eviti persekutadon, devas preĝi kaŝite kaj ili kunvenas en forlasitaj budoj ekster la urbo, aŭ en sablejoj. Tiuj, kiuj loĝas en Transtibro, elektis al si ĝuste tiun sablejon, kiun oni estigis por la konstruado de la cirko kaj de multaj domoj laŭlonge de Tibro. Nun, kiam la urbo pereas, sendube la konfesantoj de Kristo preĝas. Ni trovos sennombran amason da ili en la subteraĵo, tial mi konsilas al vi, ke ni ĝin vizitu envoje.

— Vi ja diris, ke Linus iris Ostrianon! — kriis malpacience Vinicius.

— Sed vi promesis al mi domon kun vinberejo apud Ameriolo, — respondis Chilo, — do mi volas serĉi la fraŭlinon ĉie, kie mi povas esperi ŝin trovi. Post la eksplodo de la brulo ili povis reveni Transtibron … Ili povis ĉirkaŭiri la urbon, kiel ni ĝin nun ĉirkaŭiras. Linus havas domon, eble li volis esti pli proksime al la domo por vidi, ĉu la brulo ne regos ankaŭ tiun kvartalon. Se ili revenis, tiam mi ĵuras al vi, sinjoro, je Persefono, ke ni trovos ilin preĝantajn en la subteraĵo, kaj en malplej bona okazo ni ricevos informojn pri ili.

— Vi estas prava, sekve konduku! — diris la tribunuso.

Chilo sen momenta pripenso direktiĝis maldekstren, al monteto. Por momento la deklivo de tiu monteto kovris de ili la brulon, tiel ke kvankam la apudaj altaĵoj estis en lumo, ili mem troviĝis en ombro. Pasinte preter la cirko, ili direktiĝis ankoraŭfoje maldekstren kaj eniris specon de intermonteto, en kiu estis tute mallume. Sed en tiu mallumo Vinicius distingis amasojn da flagrantaj lanternoj.

— Jen ili! — diris Chilo. — Ili estos hodiaŭ pli multaj ol ordinare, ĉar aliaj preĝodomoj forbrulis aŭ estas plenaj de

fumo kiel la tuta Transtibro.

— Jes! Mi aŭdas kantadon, — respondis Vinicius. Efektive, el malluma malfermaĵo supre aŭdiĝis kantantaj homaj voĉoj, kaj la lanternoj malaperis en ĝi unu post la alia. Sed ankaŭ el flankaj intermontetoj elŝovis sin ĉiam novaj figuroj, tiel ke post ia tempo Vinicius kaj Chilo troviĝis meze de tuta aro da homoj.

Chilo deiris de la mulo kaj, farinte signon al knabo, kiu iris apude, diris al li:

— Mi estas pastro de Kristo kaj episkopo. Tenu niajn mulojn, kaj vi ricevos mian benon kaj pardonon por la pekoj.

Poste, ne atendante respondon, li enmetis la kondukilojn en lian manon, kaj mem aliĝis kun Vinicius al la iranta aro.

Post momento ili malsupreniris en la subteraĵon kaj pasis antaŭen de malklara brilo de la lanternoj laŭlonge de malluma koridoro, ĝis ili atingis vastan kavernon, el kiu videble oni antaŭe prenis ŝtonojn, ĉar la muroj estis formitaj el iliaj freŝaj rompaĵoj.

Estis tie pli lume ol en la koridoro, ĉar krom meĉlampoj kaj lanternoj brulis torĉoj. Ĉe ilia lumo Vinicius vidis tutan amason da homoj, genuantaj kun suprenetenditaj brakoj. Ligian,

Petron la apostolon aŭ Linuson li povis nenie rimarki, anstataŭe ĉirkaŭis lin ĉiuflanke vizaĝoj solenaj kaj emociitaj. En kelkaj estis videbla atendo, timo, espero. La lumo rebrilis sur la suprenlevitaj okulblankoj, ŝvito gutis de la fruntoj, palaj kiel kreto; kelkaj kantis kantojn, aliaj febre ripetis la nomon de Jesuo, kelkaj batis siajn brustojn. En ĉiuj oni vidis, ke ili atendas ĉiumomente ion eksterordinaran.

Subite la kantoj eksilentis kaj super la kunvenintoj, en niĉo, formita pro elpreno de grandega rokpeco, montriĝis Crispus, konata al Vinicius, kun vizaĝo kvazaŭ duonkonscia, pala, fanatika kaj severa. La okuloj turnis sin al li, kvazaŭ atendante vortojn de kuraĝigo — kaj li, beninte per krucosigno la kun venintojn, parolis per voĉo rapida kaj preskaŭ simila al krio:

— Pentu pro viaj pekoj, ĉar la momento alvenis. Jen sur la urbon de krimo kaj malvirto, jen sur la novan Babilonon la Sinjoro pluvigis pereigan flamon. Ekbatis la horo de la juĝo, kolero kaj pereo … La Sinjoro antaŭdiris Sian alvenon, kaj baldaŭ vi Lin ekvidos! Sed Li ne venos jam kiel Ŝafido, kiu oferis Sian sangon pro viaj pekoj, sed kiel severega juĝisto, kiu en Sia justeco profundigos en abismon la pekulojn kaj ne kredantojn … Ve al la mondo kaj ve al la pekuloj, ĉar ne estos plu kompato por ili!… Mi vidas Vin, Kristo! La steloj pluve falas sur la teron! La suno mallumiĝas, la tero malfermiĝas en abismojn, mortintoj leviĝas, kaj Vi venas meze de sonoj de trumpetoj, meze de taĉmentoj da anĝeloj, meze de tondroj kaj uraganoj. Mi vidas Vin, ho Kristo! Ĉe tiuj vortoj li eksilentis kaj, levinte la vizaĝon, ŝajnis fiksi la rigardon sur io malproksima kaj terura. Kaj subite en la subteraĵo aŭdiĝis obtuza tondro, unu, dua kaj deka; en la flamanta urbo tutaj stratoj de brulkonsumitaj domoj komencis falegi teren kun grandega bruo. Sed al la plimulto de la kristanoj tiuj sonoj ŝajnis klara signo, ke la terura horo alvenas, ĉar la kredo pri la baldaŭ okazonta dua veno de Kristo kaj pri la fino de la mondo estis inter ili eĉ antaŭe ĝenerala, kaj nun plifortigis ĝin ankoraŭ la brulego de la urbo. Tial la timo de Dio ekregis la kunvenintojn. Multaj voĉoj komencis ripeti: «La tago de la juĝo … Jen ĝi venas!». Kelkaj kovris la vizaĝojn per la manoj, konvinkite, ke tuj la tero tremos sur siaj fundamentoj kaj el ĝiaj abismoj eliros inferaj monstroj por ĵeti sin sur la pekulojn. Aliaj vokis: «Kristo, kompatu! Savinto, estu kompata!» … aliaj laŭte

konfesis siajn pekojn, aliaj fine ĵetis sin reciproke en la brakojn por havi apud si iujn amikajn korojn en la terura momento.

Sed estis ankaŭ tiaj homoj, kies vizaĝoj, kvazaŭ tiuj de ĉiel prenitoj, plenaj de superteraj ridetoj, ne montris timon. En kelkaj lokoj aŭdiĝis kantotonoj: en la religia ekstazo homoj komencis krii nekompreneblajn vortojn en nekompreneblaj lingvoj. Iu el malluma angulo de la kaverno vokis: «Vekiĝu, kiu dormas!» Ĉion tamen superbruis la krio de Crispus: «Estu pretaj! Estu pretaj!» Iafoje tamen ekregis silento, kvazaŭ ĉiuj, retenante la spiron en la brustoj, atendus tion, kio okazos. Kaj tiam oni aŭdis malproksimajn tondrojn de kvartaloj, falantaj en rubojn, post kio denove eksonis ĝemoj, preĝoj, kantotonoj kaj voĉoj: «Savinto, kompatu nin!» Iafoje Crispus parolis kaj kriis: «Rezignu la terajn riĉaĵojn, ĉar baldaŭ vi ne havos plu la teron sub la piedoj! Rezignu la terajn sentojn, ĉar la Sinjoro pereigos tiujn, kiuj pli ol Lin amis siajn edzinojn kaj infanojn. Ve al tiu, kiu ligis sian koron pli al kreito ol al la Kreinto! Ve al potenculoj! Ve al luksamantoj! Ve al malvirtuloj! Ve al viro, virino kaj infano!» Subite bruego pli forta ol la antaŭaj, skuis la ŝtonminejon. Ĉiuj falis teren, etendante la brakojn krucforme por per tiu signo defendi sin kontraŭ malbonaj spiritoj. Sekvis silento, en kiu oni aŭdis nur rapidajn spirojn, plenajn de teruro. flustrojn: «Jesuo, Jesuo, Jesuo!» kaj ialoke ploron de infanoj. Subite super tiu nigra, kuŝanta homamaso iu trankvila voĉo diris:

— Pacon al vi! Ĝi estis la voĉo de Petro la apostolo, kiu antaŭ momento eniris la kavernon. Pro la sono de liaj vortoj la teruro pasis en unu momento, kiel pasas teruro de ŝafaro, meze de kiu aperis la ŝafisto. La homoj leviĝis de la tero, la pli proksimaj komencis premi sin al liaj genuoj, kvazaŭ serĉante defendon sub liaj flugiloj; Petro etendis super ili la manojn kaj diris:

— Kial vi timas en viaj koroj? Kiu el vi antaŭscias, kio povas lin trafi, antaŭ ol la horo alvenos? La Sinjoro punis per fajro Babilonon, sed al vi, kiujn lavis bapto kaj kies pekojn pardonigis la sango de la Ŝafido, elmontrita estos Lia kompato kaj vi mortos kun Lia nomo en viaj buŝoj. Pacon al vi! Post la severaj kaj senkompataj vortoj de Crispus la vortoj de Petro venis kiel balzamo al la ĉeestantoj. Anstataŭ la timo de Dio ekregis ilin amo al Dio. Tiuj homoj retrovis tian Kriston, kian ili amis el la rakontoj de Petro — ne senkompatan juĝiston, sed dolĉan kaj paciencan Ŝafidon, kies kompatemo centoble superis la homan malbonecon. La sento de konsolo ekregis la tutan amason kaj kuraĝo kune kun dankemo al la apostolo plenigis iliajn korojn. Voĉoj el diversaj flankoj komencis voki: «Ni estas viaj ŝafoj, paŝtu nin.» La pli proksimaj diris: «Ne forlasu nin en la tago de pereo!» Kaj ili genuiĝis ĉe liaj genuoj, kion vidante, Vinicius proksimiĝis, kaptis la randon de lia mantelo kaj, klininte la kapon, diris:

— Sinjoro, helpu min! Mi serĉis ŝin en la fumoj de la brulego kaj en la homa interpremo, kaj nenie mi povis ŝin trovi, sed mi kredas, ke vi povas redoni ŝin al mi.

Kaj Petro metis la manon sur lian kapon.

— Fidu, — li diris, — kaj sekvu min.

Ĉapitro XLVI

La urbo brulis senĉese. La Granda cirko falis en rubojn, kaj poste en la kvartaloj, kiuj unuaj komencis bruli, falegis tutaj stratoj kaj stratetoj. Post ĉiu tia falo fajraj kolonoj leviĝis momente ĝis la ĉielo. La vento ŝanĝiĝis kaj blovis nun kun grandega forto flanke de la maro, portante al Celio, al Eskvilino kaj Viminalo ondojn da fajro, brulaĵoj kaj karbopecoj. Oni jam tamen komencis pensi pri savo. Laŭ la ordono de Tigellinus, kiu en la tria tago alkuris el Antiumo, oni komencis detrui la domojn sur Eskvilino, por ke la fajro, renkontinte malplenajn lokojn, mem estingiĝu. Ĝi estis tamen vana helpo, entreprenita por savi la ceteron de la urbo, ĉar pri savo de tio, kio jam estis brulanta, oni eĉ ne povis pensi. Oni decidis ankaŭ antaŭgardi kontraŭ pluaj sekvoj de la katastrofo. Kune kun Romo pereis ĝiaj senlimaj riĉaĵoj, pereis la tuta havaĵo de la civitanoj, tiel ke ĉirkaŭ la muroj tendovagis nun centmiloj da kompletaj mizeruloj. Jam en la dua tago malsato sentigis sin al tiu homamaso, ĉar la grandegaj provizoj da nutraĵo, kolektitaj en la urbo, brulis kune kun ĝi, kaj en la ĝenerala ĥaoso kaj malordiĝo de la oficoj neniu pensis ĝis nun pri venigo de novaj provizoj. Nur post la alveno de Tigellinus oni sendis en Ostion la konformajn ordonojn, sed dume la popolo komencis alpreni ĉiam pli minacan sintenon.

La domon apud Aqua Appia, en kiu dume loĝis Tigellinus, ĉirkaŭis amasoj da virinoj, kriantaj de mateno ĝis malfrua nokto: «panon kaj tegmenton!» Vane la pretorianoj, venigitaj el la granda tendaro staranta inter Via Salaria kaj Nomentana, penis gardi ian ordon. Tie kaj ie oni ilin malkaŝe kontraŭstaris armite, aliloke senarmaj homaj aroj, montrante la brulantan urbon vokis: «murdu nin kontraŭ tiu fajro!» Oni minacis al la cezaro, al la aŭgustanoj, al la pretoriaj soldatoj, kaj la ekscito kreskis kun ĉiu horo tiel, ke Tigellinus,

rigardante nokte la milojn da fajroj, dismetitaj ĉirkaŭ la urbo, parolis al si mem, ke tio estas fajroj de malamika tendaro. Laŭ lia ordono oni venigis, krom faruno, laŭeble grandan nombron da pretaj panbuloj, kiujn oni kolektis ne nur el Ostio, sed el ĉiuj proksimaj urboj kaj vilaĝoj. Apenaŭ tamen la unuaj sendaĵoj venis nokte en Emporium, la popolo rompis la pordegon flanke de Aventino kaj disrabis en unu sekundo la provizojn, kaŭzante teruran konfuzon. Ĉe la brilo de la brulruĝo oni batalis pro panbuloj, da kiuj amason oni piedpremis en la teron. La faruno el la disŝiritaj sakoj kovris kvazaŭ per neĝo la tutan spacon, de la grenejoj ĝis la Arko de Drusus kaj Germanicus, kaj la tumulto daŭris, ĝis soldatoj posteniĝis ĉe ĉiuj konstruaĵoj kaj komencis forpeli la amasojn per sagoj kaj ĵetaĵoj.

Neniam, de la gaŭla invado en la tempo de Brennus, trafis Romon simila batego. Oni ankaŭ komparis kun malespero tiujn ambaŭ brulojn. Sed tiam restis almenaŭ Kapitolo. Nun Kapitolo ankaŭ estis ĉirkaŭita de terura fajrokrono. La marmoroj ne flamis, vere, sed en nokto, kiam vento disŝovis por momento la flamojn, oni vidis vicojn de la kolonoj de la supera templo de Jovo, ardantajn kaj brilantajn rozkolore, kvazaŭ ardantaj karboj. Fine en la tempo de Brennus Romo havis popolon disciplinitan, unugentan, amantan la urbon kaj la altarojn, dum nun ĉirkaŭ la muroj de la brulanta Romo tendovagis amasoj diverslingvaj, konsistantaj plejparte el sklavoj kaj liberigitoj, ribelemaj, senbridaj kaj pretaj sub la premo de mizero turni sin kontraŭ la aŭtoritatulojn kaj kontraŭ la urbon.

Sed la amplekso mem de la brulego, pleniganta la korojn per teruro, paralizis certagrade la amason. La plagon de fajro estis sekvonta la plago de malsato kaj de malsanoj, ĉar, je pli granda malfeliĉo, venis terura julia varmego. La aeron, brulantan de la fajro kaj suno, oni ne povis spiri. La noktoj ne nur ne malpliigis la varmegon, sed iĝis simple

inferaj. Tage terura kaj korprema vidaĵo prezentis sin al la okuloj. En la mezo — la grandega urbo sur la montetoj, ŝanĝita en unu bruegantan vulkanon, kaj ĉirkaŭe, ĝis la Albana montaro — unu senlima tendaro, konsistanta el tendoj, budoj, branĉaĵoj, veturiloj, puŝĉaroj, portiloj, butikoj, fajroj, ĉio vualita de fumo, polvo, lumigita de rustaj radioj de la suno pasanta tra la brulo, plena de bruo, krioj, minacoj, malamo kaj timo, terura bildo de viroj, virinoj kaj infanoj. Meze de la kviritoj — grekoj, vilaj unuokululoj el la nordo, afrikanoj kaj azianoj; meze de la civitanoj— sklavoj, liberigitoj, gladiatoroj, komercistoj, metiistoj, kamparanoj kaj soldatoj, vera maro da homoj, ĉirkaŭverŝanta la insulon de fajro.

Diversaj famoj movis tiun maron, kiel vento movas verajn ondojn. Ili estis favoraj kaj malfavoraj. Oni rakontis pri sen mezuraj provizoj da greno kaj da vestoj, kiuj estis venontaj en Emporium kaj senpage disdonotaj. Oni diris ankaŭ, ke laŭ la ordono de la cezaro ĉiuj provincoj en Azio kaj Afriko estos senhavigitaj de siaj riĉaĵoj, kaj la trezorojn, tiamaniere kolektitajn, oni disdonos inter la loĝantojn de Romo, por ke ĉiu povu konstrui al si propran domon. Sed samtempe oni diskonigis ankaŭ tiajn novaĵojn, ke la akvo en la akveduktoj estas venenita kaj ke Nero volas detrui la urbon kaj ekstermi ĉiujn loĝantojn senescepte por translokiĝi en Grekujon aŭ Egipton kaj de tie regi la mondon. Ĉiu famo disvastiĝis fulmrapide, kaj ĉiu el ili trovis kredon ĉe la amaso, kaŭzante eksplodojn ĉu de espero, kolero, teruro, aŭ de furiozo. Fine ia febro ekregis tiujn milojn da vaguloj. La kredo de la kristanoj, ke la fino de la mondo pro fajro estas proksima, vastiĝis ankaŭ inter la konfesantoj de la dioj, ĉiutage pli ĝenerale. La homojn regis konsterno aŭ furiozo. Meze de nuboj, lumigitaj de la brulbrilo, oni vidis la diojn, rigardantajn la pereon de la tero, kaj oni etendis al ili la brakojn, petante kompaton, aŭ malbenis ilin. Dume soldatoj, helpataj de certa nombro da loĝantoj, detruis senĉese la

domojn sur Eskvilino, sur Celio kaj en Transtibro, kiu dank’ al tio grandparte evitis la pereon. Sed en la urbo mem brulis sennombraj trezoroj, amasigitaj dum jarcentoj de venkoj, netakseblaj artverkoj, grandiozaj temploj kaj plej karaj monumentoj de la roma pasinteco kaj de la roma gloro. Oni antaŭvidis, ke el la tuta urbo estos savitaj apenaŭ kelkaj ekstremaj kvartaloj kaj ke centmiloj da homoj restos sen tegmento super la kapo. Aliaj tamen divastigis la famon, ke la soldatoj detruas la domojn ne por haltigi la fajron, sed por ke nenio restu el la urbo. Tigellinus en ĉiu letero petegis, ke la cezaro alvenu kaj per sia ĉeesto trankviligu la malesperantan popolon. Sed Nero moviĝis nur tiam, kiam la flamoj posedis la domus transitoria, kaj li rapidis por ne preterlasi la momenton, en kiu la brulego atingos sian plej grandan potencon.

Ĉapitro XLVII

La fajro atingis dume ĝis Via Nomentana, kaj de ĝi, kun aliiĝo de la vento, turnis sin al Via Lata kaj al Tibro, ĉirkaŭiris Kapitolon, disverŝis sin tra Forum Boarium kaj detruante ĉion, kion ĝi preterlasis en la unua impeto, proksimiĝis denove al Palatino. Tigellinus, kolektinte ĉiujn pretoriajn fortojn, sendis kurieron post kuriero al la proksimiĝanta cezaro, ke li nenion perdos el la grandiozeco de la spektaklo, ĉar la brulo eĉ plikreskis. Sed Nero volis alveni nokte por des pli ĝui la bildon de la pereanta urbo. Tiucele li haltis en la regiono de Aqua Albana kaj, alvokinte en sian tendon la tragikiston Alituruson, li preparis kun lia helpo la sintenon, vizaĝon, rigardon kaj lernis konvenajn gestojn, varme diskutante kun li, ĉu ĉe la vortoj: «ho sankta urbo, Vi, kiu ŝajnis pli daŭra ol Ido», li levu supren ambaŭ manojn, aŭ, tenante en unu formingon, lasu ĝin fali laŭlonge de la korpo, kaj levu nur la alian. Kaj tiu demando ŝajnis al li ĉi-momente pli grava ol ĉiuj aliaj. Ekirinte fine je la krepusko, li interkonsilis ankoraŭ kun Petronius, ĉu en la versojn, dediĉitajn al la katastrofo, ne enmeti kelkajn brilajn blasfemojn kontraŭ la dioj, kaj ĉu tiaj vortoj, konsiderante de la arta vidpunkto, ne devus mem elŝiri sin en simila situacio el la buŝo de homo, perdanta la patrujon.

Ĉirkaŭ la noktomezo li proksimiĝis fine al la muroj, kune kun sia kortego, konsistanta el taĉmentoj da korteganoj, senatanoj, kavaliroj, liberigitoj, sklavoj, virinoj kaj infanoj. Dek ses mil pretorianoj, starigitaj batalorde laŭlonge de la vojo, gardis la trankvilecon kaj sekurecon de lia enventuro, tenante kune en certa distanco la ekscititan popolon. La popolo insultis, vere, kriis kaj fajfis je la vido de la cezara anaro, sed ne kuraĝis ĝin ataki. En multaj lokoj aŭdiĝis tamen eĉ aplaŭdoj de ĉifonuloj, kiuj, nenion posedinte, nenion perdis en la brulo, kaj esperis disdonadon de greno,

olivoleo, vestoj kaj mono pli malavaran ol ordinare. Fine same la kriojn kaj fajfojn kiel la aplaŭdojn, superbruis la sono de trumpetoj kaj kojnoj, kiujn oni blovis laŭ la ordono de Tigellinus. Nero, pasinte la Ostian pordegon, haltis momente kaj diris: «Senhejma reĝo de la senhejma gento, kien mi metu nokte mian kapon!», kaj poste, pasinte tra Clivus Dalphini, li surpaŝis per ŝtuparo pretigita por li la Appian advedukton, kaj post li aŭgustanoj kaj ĥoro de kantistoj, portantaj citrojn, liutojn kaj aliajn muzikajn instrumentojn.

Kaj ĉiuj retenis la spiron en la brustoj, atendante, ĉu li ne eldiros iajn grandajn vortojn, kiujn por la propra sekureco oni devus memori. Sed li staris solena, silenta, vestita per purpura mantelo kaj per krono el oraj laŭroj, rigardante la furiozan potencon de la flamoj. Kiam Terpnos donis al li oran liuton, li levis la okulojn al la brulruĝa ĉielo, kvazaŭ atendante inspiron.

La popolo de malproksime montris lin per la manoj, sur verŝitan de sanga brilo. For en la urbo siblis fajraj serpentoj kaj brulis la antikvaj, plej karaj memoraĵoj: brulis la templo de Herkulo, kiun konstruis Evander, kaj la templo de Jovo Statoro, kaj la templo de Luno, konstruita ankoraŭ de Servius Tullus, kaj la domo de Numa Pompilius, kaj la sanktejo de Vesto kun la penatoj de la roma popolo, meze de fajraj langoj montriĝis iafoje Kapitolo, brulis la pasinteco kaj la animo de Romo, kaj li, cezaro, staris kun liuto en la mano, kun vizaĝo de tragik-aktoro kaj kun penso ne pri la pereanta patrujo, sed pri sinteno kaj vortoj, per kiuj li povus esprimi plej bone la grandecon de la katastrofo, veki plej grandan admiron kaj akiri plej varmajn aplaŭdojn.

Li malamis tiun ĉi urbon, li malamis ĝiajn loĝantojn, li amis sole la proprajn kantojn kaj versaĵojn, do li ĝojis en la koro, ke fine li vidas tragedion, similan al tiu, kiun li priskribis. La

versfaristo sentis sin feliĉa, la deklamisto sentis sin inspirita, la serĉisto de emocioj ĝuis la teruran spektaklon kaj kun sen lima plezuro pensis, ke eĉ la detruo de Trojo estis nenio kompare kun la detruo de tiu ĉi grandega urbo. Kion pli li povus deziri? Jen Romo, la mondpotenca Romo, brulas, kaj li staras sur akvedukta arkaĵo, kun ora liuto en la mano; luma, purpura, admirata, grandioza kaj poezia. Ie for, malsupre, en la ombro, murmuras kaj tumultas la popolo. Sed ĝi murmuru. Jarcentoj pasos, jarmiloj fluos for, kaj la homoj memoros kaj gloros la poeton, kiu en tia nokto kantis la pereon kaj brulon de Trojo. Kio estas kontraŭ li Homero? Kio estas Apolono mem kun sia simpla formingo? Kaj li levis la manojn supren kaj batinte la kordojn, kantis la vortojn de Priamo:

— Nesto de miaj patroj, ho lulilo kara!… En la libera aero, ĉe la bruo de la brulo kaj ĉe la malproksima murmuro de milhomaj amasoj lia voĉo ŝajnis strange pala, tremanta, malforta, kaj la akompano de la ĥoro sonis kiel zumado de muso. Tamen la senatanoj, oficistoj kaj aŭ gustanoj, ariĝintaj sur la akvedukto, klinis la kapojn, aŭskultante en silenta admiro Kaj li kantis longe kaj agordis sin ĉiam pli funebre. En la momentoj, kiam li ĉesis por kapti la spiron, la ĥoro ripetis la lastajn versojn, post kio denove, per gesto lernita de Aliturus, Nero deĵetis de la ŝultro sian tragikan syrma, frapis la kordojn kaj kantis plu. Fininte la antaŭe komponitan kanton, li komencis improvizi, serĉante grandajn komparojn en la spektaklo, kiu etendis sin antaŭ li. Kaj lia vizaĝo komencis iĝi jen pala, jen ruĝa. Ne tuŝis lia la pereo de la patrourbo, sed li ekstaziĝis kaj emociiĝis pro la patoso de la propraj vortoj tiagrade, ke li subite faligis kun tinto la liuton al la piedoj kaj, ĉirkaŭvolvinte sin per la syrma, restis kvazaŭ ŝtoniĝinta, simila al unu el tiuj statuoj de Niobidoj, kiuj ornamis la korton de Palatino.

Post mallonga momento da silento tondris uragano da aplaŭdoj. Sed de malproksime respondis al ĝi muĝado de la amaso. Nun neniu jam dubis, ke la cezaro mem ordonis bruligi la urbon por fari al si spektaklon kaj kanti ĉe ĝi kantojn. Nero, aŭdinte tiun krion de centmiloj da voĉoj, turnis sin al la aŭgustanoj kun malgaja, rezignoplena rideto de homo, al kiu oni faras maljustaĵon, kaj diris:

— Jen, kiel la kviritoj scias taksi min kaj poezion.

— Kanajloj! — respondis Vatinius, — ordonu al la pretorianoj ataki ilin, sinjoro.

Nero turnis sin al Tigellinus.

— Ĉu mi povas fidi la fidelecon de la soldatoj?

— Jes, dia! — respondis la prefekto.

Sed Petronius movis la ŝultrojn.

— Ilian fidelecon, sed ne ilian nombron, — li diris. — Restu dume, kie vi estas, ĉar tie ĉi estas plej sendanĝere, kaj la popolon oni devas kvietigi.

La samon opiniis ankaŭ Seneca kaj Licinius la konsulo. Dume malsupre la ekscito kreskis. La popolo armis sin per ŝtonoj, per tendaj stangoj, per tabuloj el veturiloj kaj puŝĉaroj kaj per diversaj feraĵoj. Post ioma tempo kelkaj kohortestroj venis kun la sciigo, ke la pretorianoj, premataj de la amasoj, kun plej granda peno konservas la batalordon kaj, ne havante ordonon ataki, ne scias, kion fari.

— Dioj! — diris Nero, — kia nokto! Unuflanke la brulo, aliflanke la ondeganta maro de la popolo.

Kaj li komencis serĉi pliajn esprimojn, kiuj povus bildi la danĝerecon de la momento, sed vidante ĉirkaŭe palajn vizaĝojn kaj maltrankvilajn rigardojn, li ankaŭ ektimis.

— Donu al mi malhelan mantelon kun kapuĉo! — li kriis. — Ĉu vi kredas, ke vere okazos batalo?

— Sinjoro, — respondis Tigellinus per necerta voĉo, — mi faris ĉion, kion mi povis, sed la danĝero estas grava … Ekparolu, sinjoro, al la popolo kaj faru al ĝi promesojn.

— Cezaro parolu al la popolaĉo? Faru ĝin iu alia en mia nomo. Kiu akceptos tiun taskon?

— Mi! — respondis trankvile Petronius.

— Iru, amiko! Vi estas al mi plej fidela en ĉiu malfacilaĵo … Iru kaj ne avaru promesojn.

Petronius turnis sin al la cezara sekvantaro kun vizaĝo senzorga kaj moka.

— Ĉeestantaj senatanoj, — li diris, — krom ili Piso, Nerva kaj Senecio — sekvu min.

Poste li deiris malrapide de la akvedukto, kaj tiuj, kiujn li kunvokis, sekvis lin ne sen hezito, sed kun iom pli granda kuraĝo, kiun inspiris al ili lia trankvileco. Petronius, veninte malsupren de la akvedukto, ordonis doni al si blankan ĉevalon kaj surseliĝinte, rajdis fronte de la akompanantoj, inter la profundaj pretorianaj vicoj, al la nigra, muĝanta popolamaso, senarma, havante en la mano nur maldikan eburan bastonon, kiun li uzis ordinare por sin apogi.

Kaj alveninte proksimen, li enpuŝis la ĉevalon en la amason. Ĉirkaŭe, ĉe la lumo de la brulo, oni vidis levitajn brakojn, armitajn per ĉiaspecaj armiloj, fajrantajn okulojn, ŝvitantajn

vizaĝojn kaj muĝantajn, ŝaŭmokovritajn buŝojn. Furioza ondo tuj ĉirkaŭverŝis lin kaj lian sekvantaron, post ĝi oni vidis efektive kvazaŭ maron de kapoj, moviĝantan, bolantan, teruran.

La krioj kreskis ankoraŭ kaj ŝanĝis sin en nehoman muĝon; stangoj, forkegoj, eĉ glavoj balancis sin super la kapo de Petronius, rabemaj manoj etendis sin al la brido de lia ĉevalo kaj al li, sed li rajdis ĉiam pli profunden, malvarma, indiferenta, malestima. Iafoje li frapis per la bastono la kapojn de la plej atakemaj, tute kvazaŭ li estus trabatanta al si la vojon en ordinara interpremo, kaj tiu lia certeco, tiu trankvileco mirigis tamen la furiozan popolaĉon. Oni rekonis lin fine kaj multaj voĉoj komencis krii:

— Petronius! Arbiter elegantiarum! Petronius!

— Petronius! — sonis de ĉiuj flankoj.

Kaj laŭgrade kiel oni ripetis lian nomon, la vizaĝoj ĉirkaŭe iĝis malpli minacaj kaj la krioj malpli furiozaj, ĉar tiu eleganta patricio, kvankam li neniam klopodis pri favoro de la popolo, estis tamen ĝia favorato. Li havis la opinion de homo humana kaj malavara, kaj lia populareco kreskis precipe de la afero de Pedanius Secundus, en kiu li pledis por moderigo de la kruela verdikto, kondamnanta je morto ĉiujn sklavojn de la prefekto. Precipe la sklavamasoj amis lin de tiam per tia senmodera amo, kian malfeliĉuloj kaj premitoj kutime sentas al tiuj, kiuj elmontras al ili almenaŭ iomete da kompato. Krom tio en la nuna momento aliĝis al tio ankaŭ scivolo, kion diros la delegito de la cezaro, ĉar neniu dubis, ke la cezaro speciale lin delegis.

Kaj li, depreninte sian blankan, purpure borderitan togon, levis ĝin supren kaj komencis svingi ĝin super la kapo, signe, ke li volas paroli.

— Silentu! Silentu! — oni kriis de ĉiuj flankoj. Post momento oni silentis efektive. Tiam li rektiĝis sur la ĉevalo kaj komencis paroli per laŭta, trankvila voĉo:

— Civitanoj! Tiuj, kiuj min aŭdos, ripetu miajn vortojn al tiuj, kiuj staras malpli proksime, kaj ĉiuj kondutu kiel homoj, ne kiel bestoj sur arenoj.

— Ni aŭskultas! Ni aŭskultas!

— Aŭskultu do. La urbo estos rekonstruita. La ĝardenoj de Lucullus, de Mæcenas, de Agrippina kaj de la cezaro estos al vi malfermitaj! Morgaŭ oni komencos disdonadon de greno, vino kaj olivoleo, tiel ke ĉiu povu plenigi la ventron ĝis la gorĝo! Poste la cezaro aranĝos por vi cirkoludojn, kiajn la mondo ĝis nun ne vidis, ĉe kiuj atendos vin festenoj kaj donacoj. Vi estos pli riĉaj post la brulo ol antaŭ la brulo! Respondis al li murmuro, kiu tiel disiris de la mezo en ĉiujn direktojn, kiel ondoj disiras sur akvo, en kiun oni ĵetis ŝtonon: la homoj, kiuj staris pli proksime, ripetis liajn vortojn al la pli malproksimaj. Poste tie kaj ie aŭdiĝis krioj koleraj aŭ konsentaj, kiuj ŝanĝis sin fine en unu ĝeneralan, grandan kriegon:

— Panem et circenses!!! Petronius ĉirkaŭvolvis sin per la togo kaj dum ia tempo aŭskultis senmove, simila en sia blanka vesto al marmora statuo. La kriego kreskis, superbruis la krakojn de la brulo. sonis de ĉiuj flankoj kaj el ĉiam pli profunde, sed la delegito videble volis ankoraŭ ion diri, ĉar li atendis.

Kaj fine, denove ordoninte per levita mano silenton, li vokis:

— Mi promesas al vi panem et circenses; dume kriu honore al la cezaro, kiu vin nutras, vestas, poste iru dormi, aĉularo, ĉar baldaŭ krepuskiĝos la mateno.

Dirinte tion, li turnis la ĉevalon malantaŭen kaj, facile frapante per la bastono la kapojn de tiuj, kiuj baris al li la vojon, forrajdis malrapide al la pretorianaj vicoj.

Post momento li estis apud la akvedukto. Supre li renkontis preskaŭ panikon. Oni ne komprenis tie la krion: panem et circenses, kaj kredis, ke ĝi estas nova eksplodo de furiozo. Oni eĉ ne supozis, ke Petronius saviĝos, tial Nero, vidinte lin, alkuris preskaŭ ĝis la ŝtuparo kaj kun vizaĝo, pala de emocio, komencis demandi:

— Kio do? Kio tie okazas? Ĉu oni jam batalas? Petronius kaptis aeron en la bruston, spiris profunde kaj respondis:

— Je Polukso! Ili ŝvitas kaj odoraĉas! Oni donu al mi epilimma, aŭ mi svenos.

Poste li turnis sin al la cezaro.

— Mi promesis al ili, — li diris, — grenon, olivoleon, malfermon de la ĝardenoj kaj cirkoludojn. Ili adoras vin denove kaj kriaĉas per la fenditaj lipoj je via gloro. Dioj, kiel malagrablan odoron havas tiu plebo!

— Mi havis la pretorianojn pretajn, — kriis Tigellinus. — Kaj se vi ilin ne trankviligus, la kriemuloj silentus por ĉiam. Domaĝe, cezaro, ke vi ne permesis al mi uzi forton.

Petronius rigardis iom la parolanton, movis la ŝultrojn kaj diris:

— Ĝi ne estas ankoraŭ perdita. Eble vi devos ĝin uzi morgaŭ.

— Ne, ne! — diris la cezaro. — Mi ordonos malfermi al ili la ĝardenojn kaj disdoni grenon. Dankon al vi, Petronius! Mi

aranĝos cirkoludojn, kaj tiun kanton, kiun vi aŭdis hodiaŭ, mi kantos publike.

Dirinte tion, li metis la manon sur la ŝultron de Petronius, silentis momente, kaj fine, trankviliĝinte, demandis:

— Diru sincere; kia mi ŝajnis al vi, kiam mi kantis?

— Vi indis la spektaklon, kiel la spektaklo indis vin, — respondis Petronius.

Poste li turnis sin refoje al la brulo.

— Sed ni rigardu ankoraŭ, — li diris, — kaj adiaŭu la malnovan Romon.

Ĉapitro XLVIII

La vortoj de la apostolo inspiris fidon en la animojn de la kristanoj. La fino de la mondo ĉiam ŝajnis al ili proksima, ili komencis tamen kredi, ke la terura juĝo ne venos tuj kaj ke antaŭe ili vidos eble ankoraŭ finon de la regado de Nero, kiun ili konsideris kiel regadon de Antikristo, kaj punon de Dio por liaj venĝon vokantaj krimoj. Kuraĝigitaj en siaj koroj, ili komencis disiri post la fino de la preĝoj kaj reveni en siajn provizorajn rifuĝejojn, eĉ en Transtibron, ĉar venis famo, ke la fajro, metita en dekkelkaj lokoj, direktis sin kun ventoŝanĝo al la rivero kaj, konsuminte tie kaj ie, kion ĝi povis konsumi, ĉesis vastiĝi.

La apostolo, akompanata de Vinicius kaj de Chilo sekvanta ilin, ankaŭ forlasis la subteraĵon. La juna tribunuso ne kuraĝis interrompi lian preĝon, dum ia tempo li paŝis do en silento, nur per la okuloj petegante kompaton kaj tremante de maltrankvilo. Sed multaj personoj venis ankoraŭ kisi la manojn kaj la vestrandon de la apostolo, patrinoj etendis al li siajn infanojn, aliaj genuiĝis en la malluma, longa pasejo kaj, levante supren la lampojn, petis lian benon, aliaj fine, irante preter li, kantis, tiel ke estis konvena momento nek por demando, nek por respondo. Same estis ankaŭ en la intermonteto. Nur kiam ili eliris sur pli liberan spacon, de kiu oni vidis jam la brulantan urbon, la apostolo, krucosigninte ĝin trifoje, turnis sin al Vinicius kaj diris:

— Ne timu. Proksime de ĉi tie estas kabano de fosisto, kie ni trovos Ligian kun Linus kaj kun ŝia fidela servanto. Kristo, kiu ŝin al vi destinis, gardis ŝin por vi.

Vinicius ŝanceliĝis kaj apogis sin per la mano sur roko. La vojo el Antiumo, la okazoj apud la muroj, la serĉado de Ligia meze de la varmegaj fumoj, la sendormo kaj la terura

maltrankvilo pro ŝi elĉerpis preskaŭ ĉiujn liajn fortojn, kaj de la lastaj senigis lin la sciigo, ke tiu persono, plej kara al li en la mondo, estas proksime kaj ke post momento li ŝin vidos. Ekregis lin subite malforteco tiel granda, ke li ŝovis sin al la piedoj de la apostolo kaj, ĉirkaŭpreninte liajn genuojn, restis tiel, ne povante eldiri eĉ vorton.

Kaj la apostolo, defendante sin de danko kaj honoro, diris: — Ne al mi, ne al mi, sed al Kristo!

— Kia potenca dio!! — aŭdiĝis de malantaŭe la voĉo de Chilo. — Sed mi ne scias, kion mi faru kun la muloj, kiuj atendas nin proksime.

— Leviĝu kaj sekvu min, — diris Petro, prenante la junan viron je la mano.

Vinicius leviĝis. Ĉe la lumo de la brulego oni vidis larmojn, gutantajn de lia vizaĝo, pala pro emocio. Liaj lipoj tremis, kvazaŭ li preĝus.

— Ni iru, — li diris.

Sed Chilo ripetis:

— Sinjoro, kion mi faru kun la muloj, kiuj atendas? Eble tiu ĉi respektinda profeto preferus rajdi ol piediri? Vinicius mem ne sciis, kion respondi, sed aŭdinte de Petro, ke la kabano de la fosisto trovas sin tute proksime, li diris:

— Rekonduku la mulojn al Macrinus.

— Pardonu, sinjoro, ke mi memorigas al vi la domon en Ameriolo. Kontraŭ tiu terura brulo facile estas forgesi pri tia bagatelaĵo.

— Vi ricevos ĝin.

— Ho! Nepo de Numa Pompilius, ĉiam mi estis certa, sed nun, kiam la promeson aŭdis ankaŭ tiu ĉi grandanima apostolo, mi eĉ ne memorigas, ke vi promesis al mi ankaŭ vinberejon. Pax vobiscum. Mi vin retrovos, sinjoro. Pax vobiscum. Kaj ili respondis:

— Kaj kun vi. Poste ambaŭ direktiĝis dekstren, al la montetoj. Envoje Vinicius diris:

— Sinjoro, lavu min per la akvo de bapto, por ke mi povu nomiĝi vera konfesanto de Kristo, ĉar mi amas Lin per ĉiuj fortoj de mia animo. Lavu min rapide, ĉar mi estas jam preta en la koro. Kaj kion Li ordonos al mi, tion mi faros, sed vi diru al mi, kion pli mi povus fari.

— Amu la homojn kiel viajn fratojn, — respondis la apostolo, — ĉar nur per amo vi povas al Li servi.

— Jes! Mi tion komprenas kaj sentas. Estante infano, mi kredis je la romaj dioj, sed mi ilin ne amis, kaj tiun Solan mi amas tiel, ke kun ĝojo mi fordonus por Li la vivon.

Kaj li komencis rigardi la ĉielon, ripetante kun fervoro:

— Ĉar Li estas Sola! Ĉar Li sola estas bona kaj kompatema! Do se estus eĉ pereanta ne nur tiu ĉi urbo, sed la tuta mondo, Lin solan mi konfesas kaj Lin solan mi adoras!

— Kaj li benos vin kaj vian hejmon, — finis la apostolo.

Dume ili flankiĝis en alian intermonteton, en kies fino oni vidis malklaran lumeton. Petro montris ĝin per la mano kaj diris:

— Jen la kabano de la fosisto, kiu donis al ni rifuĝon, kiam, reveninte kun la malsana Linus el Ostriano, ni ne povis penetri en Transtibron.

Post momento ili alvenis. La kabano estis pli ĝuste kaverno, kavigita en roka abruptaĵo, kiun oni de ekstere fermis per muro, farita el argilo kaj kanoj. La pordo estis fermita, sed tra malfermaĵo, kiu anstataŭis fenestron, oni vidis la internon, lumigitan per fajro.

Iu malhela, grandega figuro leviĝis renkonte al la venintoj kaj komencis demandi:

— Kiuj vi estas?

— Servantoj de Kristo, — respondis Petro. — Pacon al vi, Ursus.

Ursus klinis sin al la piedoj de la apostolo, poste, rekoninte Viniciuson, li kaptis lian manon je la artiko kaj levis ĝin al la buŝo.

— Ankaŭ vi, sinjoro? — li diris. — Benata estu la nomo de la Ŝafido pro la ĝojo, kiun vi kaŭzos al Callina.

Dirinte tion, li malfermis la pordon kaj ili eniris. La malsana Linus kuŝis sur fasko da pajlo kun maldika vizaĝo kaj frunto flava kiel eburo. Apud la fajro sidis Ligia, tenante en la mano fasketon da malgrandaj fiŝoj, vicigitaj sur ŝnureto kaj destinitaj videble por la vespermanĝo.

Okupita per detirado de la fiŝoj de la ŝnureto kaj konvinkita, ke la eniranto estas Ursus, ŝi tute ne levis la okulojn. Sed Vinicius alproksimiĝis kaj, eldirinte ŝian nomon, etendis al ŝi la brakojn. Tiam ŝi leviĝis rapide: fulmo de miro kaj ĝojo trakuris ŝian vizaĝon, kaj sen vorto kiel infano, retrovanta post tagoj de teruro kaj pereo sian patron aŭ patrinon, ŝi ĵetis sin en liajn malfermitajn brakojn.

Li ĉirkaŭprenis ŝin kaj dum ia tempo premis ŝin al la brusto ankaŭ kun tia ĝojekstazo, kvazaŭ ŝi estus mirakle savita.

Poste do, disiginte la brakojn, li prenis per la manoj ŝiajn tempiojn, kisis la frunton, la okulojn, kaj denove ŝin ĉirkaŭbrakis, ripetante ŝian nomon, poste klinis sin al ŝiaj genuoj kaj manoj, salutis ŝin, adoris, honoris. Lia ĝojo estis simple senlima, same kiel lia amo kaj feliĉo.

Fine li komencis rakonti al ŝi, kiel li alkuris el Antiumo, kiel li serĉis ŝin apud la urbaj muregoj kaj meze de la fumoj, en la domo de Linus, kiom da ĉagreno, maltrankvilo kaj teruro li suferis, antaŭ ol la apostolo montris al li ŝian rifuĝejon.

— Sed nun, — li diris, — kiam mi vin retrovis, mi ne lasos vin ĉi tie, kontraŭ tiu fajro kaj la furiozaj amasoj. Homoj murdas sin reciproke apud la muroj, sklavoj ribelas kaj rabas. Dio sola scias, kiaj novaj plagoj povas ankoraŭ frapi Romon. Sed mi savos vin, Ligia, kaj mi savos vin ĉiujn. Ho mia kara!… Ĉu vi volas, Ligia, kaj vi ĉiuj, iri kun mi Antiumon? Tie ni prenos ŝipon kaj veturos Sicilion. Miaj posedaĵoj estas viaj posedaĵoj, miaj domoj estas viaj domoj. Aŭskultu min! En Sicilio ni trovos la Aulusojn, mi redonos vin al Pomponia kaj poste prenos vin el ŝiaj manoj. Vi ja, carissima, ne timas min plu. Bapto ankoraŭ ne lavis min, sed demandu Petron, ĉu antaŭ momento, irante al vi, mi ne diris, ke mi volas esti vera konfesanto de Kristo, kaj ĉu mi lin ne petis, ke li baptu min, eĉ en tiu ĉi kabano de la fosisto. Fidu al mi, Ligia, kaj vi ĉiuj fidu al mi. Ligia aŭskultis kun lumanta vizaĝo liajn vortojn. Ĉiuj ili ĉi tie, antaŭe pro persekutoj flanke de la judoj, kaj nun pro la brulo kaj ĥaoso, kaŭzita de la katastrofo, vivis efektive en senĉesa necerteco kaj timo. Forveturo en la trankvilan Sicilion prezentus finon de ĉiuj maltrankviloj kaj kune komencus novan epokon de feliĉo en ilia vivo. Plie, se Vinicius volus kunpreni nur Ligian solan, ŝi certe kontraŭstarus al la tento, ne volante forlasi Petron la apostolon kaj Linuson, sed Vinicius diris ja al ili: «Iru kun mi! Miaj posedaĵoj estas viaj posedaĵoj, miaj domoj estas viaj

domoj!» Do, klininte sin al lia mano por ĝin kisi signe de obeo, ŝi diris:

— Via hejmofajro estas mia hejmofajro. Poste, hontiĝinte, ke ŝi eldiris la vortojn, kiujn, laŭ la romana moro diris nur junedzinoj ĉe la edziniĝo, ŝi ekflamis de ruĝo kaj staris en la brilo de la fajro kun mallevita kapo, necerta, ĉu oni ŝin ne riproĉos pro tio.

Sed en la okuloj de Vinicius bildis sin nur senlima adoro. Li turnis sin poste al Petro kaj diris denove:

— Romo brulas laŭ la ordono de la cezaro. Jam en Antiumo li plendis, ke li neniam vidis grandan brulon. Sed se li ne hezitis antaŭ tia krimo, pensu, kio ankoraŭ povas okazi. Kiu scias, ĉu, veniginte la legiojn, li ne ordonos al ili murdi la loĝantojn? Kiu scias, kiaj proskripcioj sekvos, kiu scias, ĉu post la plago de fajro ne venos la plago de civila milito, de murdoj kaj de malsato? Savu vin, kaj ni savu Ligian. Tie ni traatendos trankvile la uraganon, kaj kiam ĝi pasos, vi revenos por semi denove vian semon.

Ekstere, flanke de Ager Vaticanus, aŭdiĝis, kvazaŭ por konfirmi la timojn de Vinicius, iaj malproksimaj krioj, plenaj de furiozeco kaj teruro. En la sama momento alvenis ankaŭ la fosisto, la mastro de la kabano, kaj rapide ferminte la pordon, kriis:

— Homoj murdas sin reciproke apud la cirko de Nero. Sklavoj kaj gladiatoroj atakis civitanojn.

— Ĉu vi aŭdas? — diris Vinicius.

— Pleniĝas la mezuro, — diris la apostolo, — kaj la batoj estos kiel senlima maro.

Poste li turnis sin al Vinicius kaj, montrante Ligian, diris: — Prenu tiun ĉi knabinon, kiun Dio al vi destinis, kaj savu ŝin. Linus, kiu estas malsana, kaj Ursus forveturu kun vi.

Sed Vinicius, kiu amis la apostolon per la tuta forto de sia pasia animo, vokis:

— Mi ĵuras al vi, majstro, ke mi ne lasos vin ĉi tie al pereo.

— Kaj la Sinjoro benos vin por via bonvolo, — respondis la apostolo, — sed ĉu vi ne aŭdis, ke Kristo trifoje ripetis al mi apud la lago: «Paŝtu miajn ŝafojn!» Vinicius silentis.

— Se do vi, al kies zorgado neniu min konfidis, diras, ke vi ne lasos min ĉi tie al pereo, kiel vi volas, ke mi forlasu mian ŝafaron en la tago de la sortobato? Kiam estis fulmotondro sur la lago kaj kiam ni timis en niaj koroj, Li ne forlasis nin, kiel do mi, Lia fidela servanto, ne sekvu la ekzemplon de mia Sinjoro? Subite Linus levis sian maldikan vizaĝon kaj demandis:

— Kaj kiel mi ne sekvu vian ekzemplon, reprezentanto de la Sinjoro? Vinicius komencis ŝovi la manon sur la kapo, kvazaŭ li batalus kun si mem aŭ baraktus kun la pensoj, poste, kaptinte la manon de Ligia, li diris per voĉo, en kiu vibris la energio de roma soldato.

— Aŭskultu min, Petro, Linus kaj vi, Ligia! Mi diris, kion diktis al mi mia homa saĝo, sed vi havas alian, kiu pensas ne pri la propra sekureco, sed pri la ordonoj de la Savinto. Jes! Mi tion ankoraŭ ne komprenis kaj eraris, ĉar la vualo ne estas ankoraŭ forigita de miaj okuloj kaj la antaŭa naturo resonas en mi. Sed ĉar mi amas Kriston kaj volas esti Lia servanto, tial, kvankam la afero koncernas ion, pli gravan al mi ol mia kapo, mi nun genuiĝas antaŭ vi kaj ĵuras, ke mi ankaŭ plenumos la ordonon de amo kaj ne forlasos miajn fratojn en la tago de la sortobato! Dirinte tion, li ekgenuis kaj subite

ekregis lin ekstazo: la okulojn kaj la manojn li levis supren kaj komencis voki:

— Ĉu mi komprenas Vin jam, ho Kristo! Ĉu mi jam indas Vin? Liaj manoj tremis, la okuloj brilis de larmoj, la korpon skuis tremo de kredo kaj amo, kaj Petro la apostolo prenis argilan amforon kun akvo kaj, proksimiĝinte al li, diris solene:

— Mi vin baptas, en la nomo de la Patro, de la Filo kaj de la Spirito, amen! Tiam religia ekstazo regis ĉiujn ĉeestantojn. Ŝajnis al ili, ke la kabano pleniĝas per ia supertera lumo, ke ili aŭdas super teran muzikon, ke la roko de la kaverno malfermiĝas super iliaj kapoj, ke el la ĉielo flugas al ili amasoj da anĝeloj, kaj for, supre, vidiĝas kruco kaj manoj tranajlitaj, benantaj.

Dume el ekstere aŭdiĝis la krioj de la batalantoj kaj la bruo de la flamoj el la brulanta urbo.

Ĉapitro XLIX

Homaj amasoj tendostariĝis en la grandiozaj ĝardenoj de la cezaro, en la iamaj de Domitia kaj Agrippina, sur la kampo de Marso, en la ĝardenoj de Pompejus, Sallustius kaj Mæcenas. Oni okupis portikojn, konstruaĵojn destinitajn por pilkludo, ĉarmajn somerdomojn kaj budojn konstruitajn por bestoj. Pavoj, fenikopteroj, cignoj kaj strutoj, gazeloj kaj antilopoj el Afriko, cervoj kaj kapreoloj iĝis viktimoj de la amasoj. Oni komencis venigi manĝoprovizojn el Ostio tiel abunde, ke sur flosoj kaj diversspecaj ŝipoj oni povis iri de unu bordo de Tibro al la alia kiel sur ponto. Oni disdonis grenon treege malkare, por la prezo de tri sestercoj, kaj al malriĉuloj tute senpage. Oni venigis grandegajn provizojn da vino, olivoleo kaj kaŝtanoj, el montaroj oni alpelis ĉiutage amasojn da bovoj kaj ŝafoj. Mizeruloj, kiuj antaŭ la brulo rifuĝis en la malriĉaj stratetoj de Suburra kaj en la ordinara tempo suferis malsaton, vivis nun pli bone ol antaŭe. La minaco de malsato estis decide forigita, pli malfacile estis tamen antaŭgardi kontraŭ perfortoj, raboj kaj malleĝaĵoj. La vaga vivo sekurigis senpunecon al rabuloj, des pli, ke ili proklamis sin adorantoj de la cezaro kaj ne avaris al li aplaŭdojn, kie ajn li montriĝis. Ĉar, krome, la oficoj pro la forto de la faktoj malaktiviĝis kaj kune mankis loke sufiĉaj armofortoj, kiuj povus kontraŭagi la memvolajn agojn, tial en la urbo, loĝata de friponoj el la tuta tiama mondo, havis lokon aferoj super la homa imago. Ĉiunokte okazis bataloj, murdoj, forkaptoj de virinoj kaj infanoj. Apud Porta Mugionis, kie estis haltejo por brutaroj alpelataj el Kampanio, okazis bataloj, en kiuj pereis centoj da homoj. Ĉiumatene la bordoj de Tibro svarmis de dronigitaj korpoj, kiujn neniu enterigis kaj kiuj, rapide putrante pro la varmego, plenigis la aeron per sufoka malbonodoro. En la tendaro komenciĝis malsanoj kaj homoj pli timemaj antaŭvidis grandan epidemion.

Kaj la urbo brulis senĉese. Nur en la sesa tago la brulo, trafinte la malplenajn spacojn de Eskvilino, sur kiuj oni intence detruis grandan nombron da domoj, komencis malfortiĝi. Sed amasoj da ardanta karbo lumis ankoraŭ tiel brile, ke la popolo ne volis kredi, ke ĝi estas jam fino de la plago. Efektive en la sepa tago la brulo reeksplodis kun nova forto en la konstruaĵoj de Tigellinus, sed pro manko de materialo ĝi daŭris jam mallonge. Nur domoj trae bruligitaj falis ankoraŭ tie kaj ie, ŝprucigante supren flamajn serpentojn kaj kolonojn da fajreroj. Sed iom post iom la funde ardantaj ruboj komencis supraĵe iĝi nigraj. La ĉielo post sunsubiro ĉesis lumi de sanga brulruĝo kaj nur nokte en la vasta nigra dezerto saltis bluaj flamlangoj, eliĝantaj el amasoj da karbo.

El la dekkvar kvartaloj de Romo restis apenaŭ kvar, kalkulante en tio ankaŭ Transtibron. La ceteron formanĝis la flamoj. Kiam fine cindriĝis la karbamasoj, oni vidis de Tibro ĝis Eskvilino grandegan spacon grizan, malgajan, mortan, sur kiu elstaris vicoj da kamentuboj, kvazaŭ tombaj kolonoj en tombejoj. Inter tiuj kolonoj vagis tage funebraj aroj da homoj, serĉantaj jen karajn objektojn, jen la ostojn de karaj personoj. Nokte hundoj hurlis sur la cindraro kaj sur la ruinoj de la iamaj domoj …

La tuta malavareco kaj helpo, kiun la cezaro montris al ja popolo, ne retenis minacojn kaj eksciton. Kontenta estis sole amaso da friponoj, ŝtelistoj kaj senhejmaj mizeruloj, kiuj povis ĝissate manĝi, trinki kaj rabi. Sed homoj, kiuj perdis siajn plej proksimajn personojn kaj havaĵojn, ne lasis pacigi sin per la malfermo de la ĝardenoj, nek per la disdonado de greno, nek per la promesoj de cirkoludoj kaj donacoj. La malfeliĉo estis tro granda kaj tro senekzempla. Aliajn, en kiuj bruletis ankoraŭ ia fajrero de amo al la urbo-patrujo, male sperigis la famo, ke la malnova nomo Roma devas malaperi de la supraĵo de la tero kaj ke la cezaro intencas

konstrui sur la cindroj novan urbon, nomota Neropolis. La ondo de malkontenteco ŝvelis de tago al tago, kaj malgraŭ la flatoj de la aŭgustanoj, malgraŭ la mensogoj de Tigellinus, Nero, sentema al la favoro de la amasoj, kiel neniu el la antaŭaj cezaroj, pensis kun teruro, ke en tiu silenta batalo pro vivo aŭ morto, kiun li faris kontraŭ la patricioj kaj la senato, li povas resti senapoga. La aŭgustanoj mem estis ne malpli teruritaj, ĉar ĉiu morgaŭo povis alporti al ili pereon. Tigellinus pripensis venigon de kelkaj legioj el Malgranda Azio. Vatinius, kiu ridis eĉ tiam, kiam oni lin vangofrapis, perdis la humoron; Vitelius perdis la apetiton.

Aliaj konsilis inter si, kiel forturni la danĝeron, ĉar neniu malkonsciis, ke se iu eksplodo polvigus la cezaron, tiam, eble krom la sola Petronius, eĉ ne unu el la aŭgustanoj savus sian vivon. Al iliaj influoj oni ja atribuis la frenezaĵojn de Nero, al iliaj inspiroj oni imputis ĉiujn krimojn, kiujn li plenumis. La malamo kontraŭ ili estis preskaŭ pli granda ol kontraŭ li mem.

Ili komencis do streĉi la mensojn, pensante, kiel senŝarĝiĝi de la respondeco por la bruligo de la urbo. Sed volante sensarĝigi sin mem, ili devis purigi de la suspektoj ankaŭ la cezaron, ĉar alie neniu kredus, ke ili ne estis la kaŭzintoj de la malfeliĉego. Tigellinus interkonsilis tiucele kun Domitius Afer kaj eĉ kun Seneca, kvankam li malamegis la maljunan filozofon. Poppæa, komprenante ankaŭ, ke la pereo de Nero estus kune verdikto kontraŭ ŝi, petis konsilon de siaj konfidatoj kaj hebreaj pastroj, ĉar oni supozis ĝenerale, ke de kelkaj jaroj ŝi konfesis la kredon je Jehovo. Nero mem elpensis rimedojn, ofte terurajn, pli ofte arlekenajn, kaj alterne li subiĝis al teruro aŭ ludis kiel infano, antaŭ ĉio li tamen plendis.

Foje en la domo de Tiberius, kiu estis savita de la brulo, daŭris longa kaj senefika interkonsilo. Petronius proponis lasi

for la zorgojn kaj veturi Grekujon, poste Egipton kaj Malgrandan Azion. La vojaĝo estis jam delonge intencata, kial do ĝin prokrasti, se en Romo estas malgaje kaj danĝere.

La cezaro akceptis la konsilon kun fervoro, sed Seneca, pensinte dum momento, diris:

— Veturi estos facile, sed poste reveni — malpli facile.

— Je Heraklo! — respondis Petronius, — reveni oni povus fronte de la aziaj legioj.

— Tiel mi faros, — kriis Nero. Sed Tigellinus komencis kontraŭparoli. Li mem sciis nenion elpensi kaj se la ideo de Petronius venus en lian kapon, sendube li deklarus ĝin kiel savan, nun tamen gravis al li, ke Petronius ne montriĝu refoje la sola homo, kiu en malfacilaj momentoj scias savi ĉion kaj ĉiujn.

— Aŭskultu min, dia! — li diris, — la konsilo estas pereiga! Antaŭ ol vi atingos Ostion, komenciĝos civila milito; kiu scias, ĉu iu el la ankoraŭ vivantaj idoj de la dia Aŭgusto ne proklamos sin cezaro, kaj tiam kion ni faros, se la legioj partiiĝos kun li?

— Ni faros tion, — respondis Nero, — ke antaŭe ni klopodos, ke manku la idoj de Aŭgusto. Ili jam estas nemultaj, facile do estos liberiĝi de ili.

— Oni povas ĝin fari, sed ĉu nur tio gravas? Miaj soldatoj eĉ hieraŭ aŭdis en la amaso, ke cezaro devus esti viro tia kiel Thraseas.

Nero mordis la lipojn. Post momento li tamen levis la okulojn supren kaj diris:

— Nesatigeblaj sendankuloj. Ili havas sufiĉe da greno kaj da karbo, sur kiu ili povas baki flanojn, kion pli ili volas? Al tio Tigellinus diris:

— Venĝon. Sekvis silento. Subite la cezaro ekstaris, levis la manon supren kaj diris:

«La koroj serĉas venĝon, kaj venĝo — viktimon». Poste, forgesinte pri ĉio, li vokis kun radianta vizaĝo:

— Oni donu al mi tabuletojn kaj skribilon, por ke mi notu tiun ĉi verson. Neniam Lucanus komponis ion similan. Ĉu vi rimarkis, ke mi trovis ĝin en unu sekundo?

— Ho, senkompara! — respondis kelkaj voĉoj.

Nero notis la verson kaj diris:

— Jes! La venĝo serĉas viktimon. Poste li rigardis ĉirkaŭen, al la ĉeestantoj.

— Kaj se ni disvastigus la famon, ke Vatinius ordonis bruligi la urbon, kaj oferus lin al la venĝo de la popolo?

— Ho dia! Kio mi estas? — ekkriis Vatinius.

— Vere! Oni bezonas iun pli grandan ol vi, Viteliuson? Vitelius paliĝis, sed li komencis ridi.

— Mia graso, — li diris, — povus nur refajrigi la brulon. Sed Nero pensis pri io alia, ĉar li serĉis en la animo viktimon, kiu efektive povus satigi la koleron de la popolo, kaj li trovis, kion li serĉis:

— Tigellinus, — li diris post momento, — vi bruligis Romon! La ĉeestantojn trakuris tremo. Ili komprenis, ke ĉi-foje la cezaro ĉesis ŝerci kaj ke venas momento riĉa je sekvoj.

Kaj la vizaĝo de Tigellinus kuntiriĝis kiel faŭko de mordopreta hundo.

— Mi bruligis Romon laŭ via ordono, — li diris. Ili komencis rigardi unu la alian kiel du demonoj. Sekvis tia silento, ke oni aŭdis zumadon de muŝoj, flugantaj tra la atrium.

— Tigellinus, — diris Nero, — ĉu vi min amas?

— Vi scias, sinjoro.

— Oferu vin por mi.

— Dia cezaro, — respondis Tigellinus, — kial vi donas al mi dolĉan trinkaĵon, kiun mi ne povas levi al buŝo? La popolo murmuras kaj ribelas, ĉu vi volas, ke ankaŭ la pretorianoj komencu ribeli? La sento de teruro ekpremis la korojn de la ĉeestantoj. Tigellinus estis prefekto de la pretorio kaj liaj vortoj havis simple la sencon de minaco. Nero mem komprenis ĝin kaj lia vizaĝo kovriĝis per paleco.

Subite eniris Epaphroditus, liberigito de la cezaro, kun la sciigo, ke la dia aŭgustino deziras tuj vidi Tigellinuson, ĉar estas ĉe ŝi homoj, kiujn la prefekto devas aŭskulti.

Tigellinus riverencis al la cezaro kaj eliris kun vizaĝo trankvila kaj malestima. Jen, kiam oni volis lin bati, li montris la dentojn, li konigis, kio li estas, kaj konante la timemon de Nero, li estis certa, ke tiu mondreganto neniam kuraĝos levi kontraŭ lin la manon.

Kaj Nero sidis momente en silento, sed vidante, ke la ĉeestantoj atendas de li iun vorton, li diris:

— Mi vartis serpenton ĉe la sino. Petronius movis la ŝultrojn, kvazaŭ volante diri, ke al tia serpento ne estas malfacile frakasi la kapon.

— Kion vi diras? Parolu, konsilu! — kriis Nero, rimarkinte lian movon, — al vi sola mi fidas, ĉar vi havas pli da saĝo ol ili ĉiuj, kaj vi amas min.

Petronius jam estis dironta: «Nomu min prefekto de la pretorio, kaj mi transdonos al la popolo Tigellinuson kaj kvietigos en unu tago la urbon». Sed lia denaska maldiligenteco superis. Esti prefekto signifis, ĝuste dirante, porti sur la ŝultroj la personon de la cezaro kaj milojn da publikaj aferoj. Por kio li faru al si tiujn zorgojn? Ĉu ne estas pli bone legi versaĵojn en la ĉarma biblioteko, rigardi vazojn kaj statuojn, aŭ, tenante ĉe la brusto la dian korpon de Eunice, fingroludi per ŝiaj oraj haroj kaj klini la buŝon al ŝia korala buŝo? Li do diris:

— Mi konsilas veturi Aĥajon.

— Ha, — respondis Nero, — mi atendis de vi ion pli. La senato min malamegas. Se mi forveturos, kiu povas garantii, ke ili ne ribelos kontraŭ mi kaj ne proklamos iun alian cezaro? La popolo estis al mi iam fidela, sed nun ĝi sekvos ilin … Je Hadeso! Se tiu senato kaj tiu popolo havas unu solan kapon! …

— Permesu diri al vi, ho dia, ke volante konservi Romon, oni devas konservi almenaŭ kelkajn romanojn, — diris Petronius kun rideto.

Sed Nero komencis plendi:

— Kion mi havas de Romo kaj de la romanoj? Oni aŭskultus min en Aĥajo. Ĉi tie ĉirkaŭas min nur perfido. Ĉiuj min forlasas! Kaj vi ankaŭ estas pretaj min perfidi! Mi scias tion, mi scias! Vi eĉ ne pensas, kion diros pri vi la postaj generacioj, se vi forlasos tian artiston kiel mi.

Ĉe tio li manfrapis la frunton kaj kriis:

— Vere!… Meze de tiuj zorgoj mi ankaŭ forgesas, kio mi estas.

Dirinte tion, li turnis sin al Petronius kun vizaĝo jam tute sereniĝinta.

— Petronius, — li diris, — la popolo murmuras, sed se mi prenus liuton kaj irus kun ĝi sur la Marsan kampon, se mi kantus al ĝi tiun kanton, kiun vi aŭdis dum la brulo, ĉu vi kredas, ke mi ne kortuŝus ĝin per mia kanto, kiel iam Orfeo kortuŝis la sovaĝajn bestojn? Al tio respondis Tulius Senecio, kiu deziris reveni plej baldaŭ al siaj sklavinoj, venigitaj el Antiumo, kaj malpaciencis jam delonge:

— Sendube, cezaro, se oni lasus vin komenci.

— Ni veturu Grekujon! — diris Nero, tedite.

Sed en la sama momento eniris Poppæa, kaj post ŝi Tigel linus. La okuloj de la ĉeestantoj direktis sin malgraŭvole al li, ĉar neniam iu triumfanto surveturis tiel fiere Kapitolon, kiel li ekstaris antaŭ la cezaro.

Poste li komencis paroli malrapide kaj klare, per voĉo, en kiu sonis kvazaŭ grinco de fero:

— Aŭskultu min, cezaro, ĉar mi povas diri al vi: mi trovis! La popolo avidas venĝon kaj viktimon, ne unu tamen, sed centojn kaj milojn. Ĉu vi aŭdis iam, sinjoro, kiu estis Chrestos, krucumita de Pontius Pilatus? Kaj ĉu vi scias, kiuj estas kristanoj? Ĉu mi ne rakontis al vi pri iliaj krimoj kaj senhontaj ritoj, pri iliaj antaŭdiroj, ke la mondo pereos de fajro? La popolo malamas ilin kaj suspektas. Neniu vidis ilin en la temploj, ĉar niajn diojn ili konsideras malbonaj spiritoj, neniam ili estas en Stadium, ĉar ili malestimas la vetkurojn. Neniam la manoj de iu kristano honoris vin per aplaŭdo. Neniam iu el ili konfesis vin dio. Ili estas malamikoj de la

homa gento, malamikoj de la urbo kaj de vi, sinjoro. La popolo murmuras kontraŭ vi, sed ne vi, cezaro, ordonis al mi bruligi Romon, kaj ne mi ĝin bruligis … La popolo soifas venĝon — ĝi havu venĝon. La popolo soifas sangon kaj cirkoludojn — ĝi havu ilin. La popolo suspektas vin — ĝiaj suspektoj direktiĝu aliflanken. Nero aŭskultis komence kun granda miro. Sed laŭgrade kiel Tigellinus parolis, la aktora vizaĝo de la cezaro komencis ŝanĝi sin kaj alpreni alterne la esprimon de kolero, doloro, kompato kaj indigno. Subite li leviĝis kaj, deĵetinte la togon, kiu falis al liaj piedoj, etendis supren ambaŭ manojn kaj momente restis tiel en silento.

Fine li diris per voĉo de tragika aktoro:

— Zeŭso, Apolono, Hero, Ateno, Persefono kaj vi ĉiuj senmortaj dioj, kial vi ne donis al ni vian helpon? Kian malbonon faris la malfeliĉa urbo al tiuj krueluloj, ke ili ĝin tiel senkompate bruligis?

— Ili estas malamikoj de la homa gento kaj de vi, sinjoro, — diris Poppæa.

Kaj aliaj komencis voki:

— Faru justecon! Punu la brulmetintojn! La dioj mem volas venĝon! Li sidiĝis, mallevis la kapon al la brusto kaj denove silentis, kvazaŭ tondrofrapita de la malnobleco, pri kiu li aŭdis. Sed post momento li ekskuis la manojn kaj diris:

— Kiaj punoj kaj kiaj torturoj indas tian krimon?… Sed la dioj min inspiros kaj kun la helpo de la potencoj de Tartaro mi faros al mia malfeliĉa popolo tian spektalon, ke dum jarcentoj ĝi min danke rememoros.

La frunton de Petronius kovris subite nubo. Li pensis pri la danĝero, kiu pezos super Ligia, super Vinicius, kiun li amis, kaj super ĉiuj tiuj homoj, kies instruon li malakceptis, sed pri

kies senkulpeco li estis konvinkita. Li pensis ankaŭ, ke komenciĝos unu el tiuj sangaj orgioj, kiujn ne toleris liaj okuloj de belamanto. Sed antaŭ ĉio li diris al si: «Mi devas savi Viniciuson, kiu freneziĝos, se tiu knabino pereos», kaj tiu konsidero superis ĉiujn aliajn, ĉar Petronius bone komprenis, ke li komencas ludon tiel danĝeran, kian neniam en la vivo li ludis.

Li komencis tamen paroli facilmaniere kaj senzorge, kiel li parolis ordinare, kritikante aŭ mokante nesufiĉe estetikajn ideojn de la cezaro kaj de la aŭgustanoj:

— Vi trovis do la viktimojn! Bone! Vi povas eĉ sendi ilin sur arenojn aŭ vesti per la «doloraj tunikoj». Ankaŭ bone! Sed aŭskultu min: vi havas la aŭtoritaton, vi havas la pretorianojn, vi havas la forton, estu do sinceraj, tiam almenaŭ, kiam neniu vin aŭdas. Trompu la popolon, sed ne vin mem. Transdonu al la popolo la kristanojn, kondamnu ilin al torturoj laŭ via plaĉo, havu tamen la kuraĝon diri al vi, ke ne ili bruligis Romon!… Fi! Vi nomas min arbitro de eleganteco, do mi deklaras, ke mi malamas mizerajn komediojn. Fi! Ha kiel ĉio tio memorigas al mi la teatrajn budojn apud Porta Asinaria, kie la aktoroj, por distri la antaŭurban publikon, ludas diojn kaj reĝojn, kaj post la spektaklo trinkas acidan vinon kun cepo aŭ ricevas batojn. Estu vere dioj kaj reĝoj, ĉar mi diras al vi, ke vi povas al vi permesi tion. Koncerne vin, cezaro, vi minacis nin per la juĝo de la postaj generacioj, sed pensu, ke ili juĝos vin ankaŭ. Je la dia Klio! Nero la mondreganto, Nero la dio bruligis Romon, ĉar li estis tiel potenca sur la tero kiel Zeŭso sur Olimpo. Nero la poeto tiel amis poezion, ke li oferis por ĝi la patrujon! De la komenco de la mondo neniu faris ion similan. Mi petegas vin, en la nomo de la naŭ Libetridoj, ne rezignu tian gloron, ĉar kantoj pri vi sonos ĝis la fino de la jarcentoj. Kio estos kompare kun vi Priamo? Kio Agamemnono? Kio Aĥilo? Kio la dioj mem? Ne gravas, ĉu la

bruligo de Romo estas faro bona, sed ĝi estas granda kaj eksterordinara! Kaj krome mi diras al vi, ke la popolo ne levos kontraŭ vin la manon. Malvere! Havu kuraĝon! Gardu vin de faroj malindaj je vi, ĉar minacas al vi nur tio, ke la postaj generacioj povos diri: «Nero bruligis Romon, sed estante malgrandanima cezaro kaj malgrandanima poeto, li malkonfesis sian grandan faron pro timo kaj ŝarĝis per la kulpo senkulpulojn!» La vortoj de Petronius forte impresis ordinare Neron, sed ĉi-foje Petronius mem ne faris al si iluziojn, ĉar li komprenis, ke tio, kion li diras, estas la lasta rimedo, kiu povas, vere, en favora okazo savi la kristanojn, sed pli certe ankoraŭ povas pereigi lin mem. Li ne hezitis tamen, ĉar li faris ĝin por Vinicius, kiun li amis, kaj por la hazardo, per kiu li ludis. «La kuboj estas ĵetitaj,» li diris al si, «kaj mi vidos, kiom la timo pri la propra kapo superos en la simio la gloramon.» Kaj en la animo li ne dubis, ke tamen superos la timo.

Dume post liaj vortoj sekvis silento. Poppæa kaj ĉiuj ĉeestantoj rigardis kiel sorĉan bildon, la okulojn de Nero; tiu komencis levi la lipojn supren, proksimigante ilin ĝis la nazo, kiel li kutimis fari, se li ne sciis, kion decidi; fine embarasiteco kaj tedo speguliĝis evidente sur lia vizaĝo.

— Sinjoro, — diris Tigellinus, vidante tion, — permesu al mi foriri, ĉar kiam oni volas elmeti al pereo vian personon, kaj krome nomas vin malgrandanima cezaro, malgrandanima poeto, brulmetinto kaj komedianto, miaj oreloj ne povas elporti tiajn vortojn.

— Mi malgajnis, — pensis Petronius. Tamen, turninte sin al Tigellinus, li ĵetis al li rigardon, en kiu estis malrespekto de granda sinjoro kaj eleganta homo al mizerulo, poste li diris:

— Vin, Tigellinus, mi nomis komedianto, ĉar vi ludas komedion eĉ nun.

— Ĉu per tio, ke mi ne volas aŭskulti viajn insultojn?

— Per tio, ke vi ŝajnigas senliman amon al la cezaro, kaj antaŭ momento vi minacis lin per la pretorianoj, kion komprenis ni ĉiuj kaj li ankaŭ.

Tigellinus, kiu ne supozis, ke Petronius kuraĝos ĵeti sur la tablon similajn kubojn, perdis la kapon kaj mutiĝis. Sed ĝi estis la lasta venko de la arbitro de eleganteco kontraŭ la rivalo, ĉar en la sama momento Poppæa diris:

— Sinjoro, kiel vi povas permesi, ke tia penso trairu eĉ ies kapon, kaj des pli, ke iu kuraĝu eldiri ĝin laŭte en via ĉeesto.
— Punu la insultulon! — vokis Vitelius.

Nero levis denove la lipojn ĝis la nazo kaj, turninte al Petronius siajn vitrosimilajn okulojn de miopulo, diris:

— Tiel vi repagas al mi la amikecon, kiun mi havis al vi? — Se mi eraras, pruvu tion al mi, — respondis Petronius, — sciu tamen, ke mi diras, kion al mi ordonas mia amo al vi.

— Punu la insultulon! — ripetis Vitelius.

— Faru ĝin! — aŭdiĝis kelkaj voĉoj.

En la atrium iĝis brueto kaj movado, ĉar la homoj komencis forŝovi sin de Petronius. Forŝoviĝis eĉ Tulius Senecio, lia konstanta kunulo en la kortego, kaj la juna Nerva, kiu ĝis tiam elmontris al li plej vivan amikecon. Post momento Petronius restis sola en la maldekstra parto de la atrium kaj kun rideto sur la lipoj, disŝovante per la mano la faldojn de sia togo, atendis ankoraŭ, kion diros aŭ faros la cezaro.

Kaj la cezaro diris:

— Vi volas, ke mi lin punu, sed li estas mia kunulo kaj amiko, do, kvankam li vundis mian koron, li sciu, ke tiu ĉi koro havas por amikoj nur … pardonon.

— Mi malgajnis kaj pereis, — pensis Petronius.

Dume la cezaro leviĝis, la interkonsilo estis finita.

Ĉapitro L

Petronius revenis hejmen, kaj Nero kun Tigellinus trairis en la atrium de Poppæa, kie ilin atendis la homoj, kun kiuj la prefekto antaŭe parolis.

Estis tie du rabenoj el Transtibro, vestitaj per longaj, solenaj vestoj, kun mitroj sur la kapoj, juna skribisto, ilia helpanto, kaj Chilo. Je la vido de la cezaro la pastroj paliĝis pro emocio kaj, levinte la manojn al la nivelo de la ŝultroj, klinis ĝis ili la kapojn.

— Saluton al vi, monarĥo de monarĥoj kaj reĝo de reĝoj, — diris la pli aĝa. — Saluton al vi, reganto de la tero, zorganto de la elektita popolo kaj cezaro, leono inter la homoj, kies regado estas kiel la suna lumo kaj kiel libana cedro kaj kiel palmo kaj tiel jeriĥa balzamo!…

— Vi ne nomas min dio? — demandis la cezaro.

La pastroj paliĝis ankoraŭ pli multe; la pli aĝa denove diris:

— Viaj vortoj, sinjoro, estas dolĉaj kiel la frukto de vinberujo kaj kiel matura figo, ĉar Jehovo plenigis vian koron per boneco. Sed la antaŭinto de via patro, la cezaro Cajus, estis kruela, tamen niaj senditoj ne nomis lin dio, preferante la morton mem ol ofendon de la Leĝoj.

— Kaj Caligula ordonis doni ilin al leonoj?

— Ne, sinjoro. La cezaro Cajus timis la koleron de Jehovo. Kaj ili levis la kapojn, ĉar la nomo de la potenca Jehovo inspiris al ili kuraĝon. Fidante Lian forton, pli sentime ili rigardis jam en la okulojn de Nero.

— Ĉu vi akuzas la kristanojn pri la bruligo de Romo? — demandis la cezaro.

— Ni, sinjoro, akuzas ilin nur, ke ili estas malamikoj de la Leĝoj, malamikoj de la homa gento, malamikoj de Romo kaj de vi, cezaro, kaj ke delonge ili minacis la urbon kaj la mondon per fajro. La reston diros al vi tiu ĉi homo, kies buŝo ne makuliĝos per mensogo, ĉar en la vejnoj de lia patrino fluis la sango de la elektita popolo.

Nero turnis sin al Chilo.

— Kiu vi estas?

— Via adoranto, ho Oziriso, kaj krome malriĉa stoiko.

— Mi malamas la stoikojn, — diris Nero, — mi malamas Thraseason, mi malamas Musoniuson kaj Cornuluson. Abomenaj estas al mi iliaj paroloj, ilia malestimo al arto, ilia memvola mizero kaj malpuremo.

— Sinjoro, via majstro, Seneca, havas mil citronlignajn tablojn. Volu nur, kaj mi havos da ili duoblan nombron. Mi estas stoiko pro neceso. Vestu, ho Brilradia, mian stoikecon per rozkrono, starigu antaŭ ĝi kruĉon da vino, kaj mi kantos Anakreonton tiel, ke mi superkrios ĉiujn epikuranojn.

Nero, al kiu plaĉis la epiteto «Brilradia», ridetis kaj diris: — Vi plaĉas al mi.

— Tiu ĉi homo meritas tiom da oro, kiom li mem pezas, — kriis Tigellinus.

Kaj Chilo respondis:

— Kompletigu, sinjoro, mian pezon per via malavareco, alie la vento forportos la pagon.

— Vere, vi ne superpezus Viteliuson, — intermetis la cezaro.

— Eheu! ho Arĝentpafarka, mia sprito ne estas el plumbo.

— Mi vidas, ke viaj Leĝoj ne malpermesas al vi nomi min dio?

— Ho senmorta! Miaj Leĝoj estas en vi: la kristanoj blasfemis kontraŭ tiuj Leĝoj, kaj tial mi ilin malamas.

— Kion vi scias pri la kristanoj?

— Ĉu vi permesas al mi plori, dia?

— Ne, — diris Nero, — tio min enuigas.

— Kaj trioble vi estas prava, ĉar la okuloj, kiuj vin vidis, devas por ĉiam sekiĝi de larmoj. Sinjoro, gardu min kontraŭ miaj malamikoj.

— Parolu pri la kristanoj, — diris Poppæa kun ioma malpacienco.

— Okazos, kiel vi ordonas, Izido, — respondis Chilo. — Jen de mia juneco mi dediĉis min al la filozofio kaj mi serĉis la veron. Mi serĉis ĝin ĉe la iamaj diaj saĝuloj, kaj en la Akademio en Atenoj, kaj en la aleksandria Serapeum. Ekaŭdinte pri la kristanoj, mi supozis, ke tio estas ia nova skolo, kie mi povos trovi kelkajn grajnojn de vero, kaj mi konatiĝis kun ili, je mia malfeliĉo!! La unua kristano, kun kiu kuntrafis min la malbona sorto, estis Glaucos, kuracisto el Neapolo. De li mi eksciis poste, ke ili adoras iun Chrestosonon, kiu promesis al ili ekstermi ĉiujn homojn, detrui ĉiujn urbojn sur la tero, kaj ilin lasi, se ili helpos al li ekstermi la idojn de Deŭkaliono. Tial, ho sinjoro, ili malamas la homojn, tial ili venenas fontanojn, tial en siaj kunvenoj ili malavaras malbenojn al Romo kaj al ĉiuj temploj, kie

glorataj estas niaj dioj. Chrestos estis krucumita, sed li promesis al ili, ke kiam Romo estos detruita per fajro, li venos duafoje en la mondon kaj donos al ili la regadon de la tero.

— Nun la popolo komprenos, kial Romo estas bruligita, — interrompis Tigellinus.

— Multaj jam komprenas, sinjoro, — respondis Chilo, — ĉar mi iras en la ĝardenoj, sur la kampo de Marso kaj instruas. Sed se vi bonvolos aŭskulti min ĝis la fino, vi komprenos, kiajn motivojn de venĝo mi havas. Glaucos la kuracisto komence ne malkaŝis al mi, ke ilia instruo ordonas malamon al la homoj. Kontraŭe! Li diris al mi, ke Chrestos estas bona dio kaj ke la fundamento de lia instruo estas amo. Mia amema koro ne povis kontraŭstari tiajn verojn, do mi ekamis Glaucosonon kaj ekfidis al li. Mi dividis kun li ĉiun pecon da pano, ĉiun groson, kaj ĉu vi scias, sinjoro, kiel li repagis al mi? Envoje el Neapolo al Romo li batis min per ponardo, kaj mian edzinon, belan kaj junan Berenicen, vendis al sklavkomercistoj. Se Sofoklo konus mian sorton … sed kion mi diras! Aŭskultas min iu pli bona ol Sofoklo.

— Kompatinda homo! — diris Poppæa.

— Kiu vidis la vizaĝon de Afrodito, ne estas kompatinda, sinjorino, kaj mi ĝin vidas ĉi-momente. Sed tiam mi serĉis konsolon en la filozofio. Veninte Romon, mi penis atingi la kristanajn ĉefulojn por ricevi justecon kontraŭ Glaucos. Mi kredis, ke ili devigos lin redoni al mi la edzinon … Mi rekonis ilian ĉefpastron, mi konis alian, nomatan Paŭlo, kiu estis ĉi tie tenata en malliberejo, sed poste liberigita, mi konis la filon de Zebedeo, mi konis Linuson kaj Cletuson kaj multajn aliajn. Mi scias, kie ili loĝis antaŭ la brulo, mi scias, kie ili kunvenas, mi povas montri unu subterejon en la Vatikana monteto kaj unu tombejon ekster la Nomentana pordego,

kie ili plenumas siajn malnoblajn ritojn. Mi vidis tie Petron la apostolon, mi vidis Glaucuson, kiu murdis infanojn, por ke la apostolo povu ŝprucigi ilian sangon sur la kapojn de la ĉeestantoj, kaj mi vidis Ligian, la zorgatinon de Pomponia Græcina, kiu fanfaronis, ke ne povante alporti infanan sangon, ŝi tamen alportas morton de infano, ĉar ŝi mortsorĉis vian filinon, ho Oziriso, kaj vian, ho Izido!

— Aŭskultu, cezaro! — diris Poppæa.

— Ĉu povas esti? — kriis Nero.

— Mi povis pardoni la malbonojn, faritajn al mi, — daŭrigis Chilo, — sed aŭdinte, kion al vi oni faris, mi volis bati ŝin per ponardo. Bedaŭrinde malhelpis min la nobla Vinicius, kiu ŝin amas.

— Vinicius? Ŝi ja forkuris de li?

— Ŝi forkuris, sed li serĉis ŝin, ĉar li ne povis vivi sen ŝi. Por mizera pago mi helpis lian serĉadon kaj mi montris al li la domon en Transtibro, kie ŝi loĝis meze de kristanoj. Ni iris tien kune, kaj kun ni ankaŭ via luktisto, Croto, kiun la nobla Vinicius dungis por sia defendo. Sed Ursus, sklavo de Ligia, sufokis Croton. Terure forta homo li estas, sinjoro; al virbovoj li rompas la nukojn tiel facile, kvazaŭ iu derompus papavajn kapetojn. Aulus kaj Pomponia amis lin pro tio.

— Je Herkulo! — diris Nero, — la mortemulo, kiu sufokis Croton, indas monumenton sur Forumo. Sed vi eraras aŭ mensogas, maljunulo, ĉar Croton mortigis per ponardo Vinicius.

— Jen, kiel homoj trompas diojn. Ho sinjoro, mi mem vidis, kiel Ursus rompis la ripojn de Croto kaj kiel poste li faligis Viniciuson. Li mortigus la tribunuson, se Ligia lin ne malhelpus. Vinicius malsanis poste dum longa tempo, sed ili

flegis lin, esperante, ke pro amo li iĝos kristano. Kaj li iĝis efektive kristano.

— Vinicius?

— Jes.

— Ĉu eble ankaŭ Petronius? — demandis avide Tigellinus. Chilo komencis tordi sin, froti la manojn kaj diris:

— Mi admiras vian penetremon, sinjoro! Ho!… povas esti! Tre povas esti!

— Nun mi komprenas, kial li tiel defendis la kristanojn.

Sed Nero komencis ridi.

— Petronius kristano!… Petronius malamiko de la vivo kaj de voluptoj! Ne estu malsaĝuloj kaj ne volu, ke mi tion kredu, aŭ mi estas preta nenion kredi.

— Sed la nobla Vinicius iĝis kristano, sinjoro. Mi ĵuras je tiu ĉi brilo, kiu de vi radias, ke mi diras la veron kaj ke nenio inspiras al mi tian abomenon kiel mensogo. Pomponia estas kristanino, la malgranda Aulus estas kristano, kaj Ligia, kaj Vinicius. Mi servis lin fidele, kaj li repage, laŭ la deziro de Glaucus la kuracisto, ordonis, kvankam mi estas maljuna, skurĝi min, kaj mi estis tiam malsana kaj malsata. Kaj mi ĵuris je Hadeso, ke mi tion al li memorigos. Ho sinjoro, venĝu la malbonon, kiun oni al mi faris, kaj mi transdonos al vi Petron la apostolon kaj Linuson kaj Cletuson kaj Glaucuson kaj Crispuson, ĉiujn ĉefulojn, kaj Ligian kaj Ursuson, mi montros al vi centojn kaj milojn da ili, mi montros preĝodomojn, tombejojn; en ĉiuj viaj malliberejoj malsufiĉos por ili loko!… Sen mi vi ne scius ilin trovi! Ĝis hodiaŭ mi, mizerulo, serĉis konsolon en la filozofio, nun mi trovu ĝin en

la favoroj, kiuj venos sur min … Mi estas maljuna kaj ne spertis la ĉarmon de la vivo, — mi ripozu!

— Vi volas esti stoiko antaŭ plena manĝujo.

— Kiu faras servon al vi, samfakte ĝin plenigas.

— Vi ne eraras, filozofo.

Sed Poppæa ne ĉesis pensi pri siaj malamikoj. Ŝia plaĉo je Vinicius estis, pli ĝuste, momenta deziro, naskita sub la influo de ĵaluzo, kolero kaj ofendita memamo. Tamen la malvarmo de la juna patricio tuŝis ŝin profunde kaj plenigis ŝian koron per senpardona ofendosento. La fakto mem, ke li kuraĝis preferi alian virinon ol ŝin, ŝajnis al ŝi krimo, vokanta venĝon. Koncerne Ligian, ŝi malamis ŝin de la unua momento, en kiu ŝin maltrankviligis la beleco de tiu norda lilio. Petronius, kiu parolis pri ŝiaj tro mallarĝaj koksoj, povis sugestii, kion li volis, al la cezaro, sed ne al la aŭgustino. La sperta Poppæa de la unua rigardo komprenis, ke en la tuta Romo Ligia sola povas kun ŝi konkuri, kaj eĉ venki ŝin. Kaj de tiu momento ŝi ĵuris al la knabino pereon.

— Sinjoro, — ŝi diris, — venĝu nian infanon!

— Rapidu! — kriis Chilo, — rapidu! Alie Vinicius kaŝos ŝin. Mi montros la domon, kien ili revenis post la brulo.

— Mi donos al vi dek soldatojn kaj iru tuj, — diris Tigellinus.

— Sinjoro! Vi ne vidis Croton en la manoj de Ursus: se vi donos al mi kvindek soldatojn, mi montros nur de malproksime la domon. Sed se vi ne malliberigos samtempe Viniciuson, mi pereos.

Tigellinus rigardis Neron.

— Ĉu ne estus bone, ho dia, fini kune kun la onklo kaj kun la nevo? Nero pensis momente kaj diris:

— Ne! Ne nun!… La homoj ne kredus, se oni volus ilin konvinki, ke Petronius, Vinicius aŭ Pomponia Græcina bruligis Romon. Tro belajn domojn ili havis. — … Hodiaŭ aliaj viktimoj estas bezonataj, kaj ilia vico venos pli poste.

— Donu do al mi soldatojn, por ke ili min gardu, — diris Chilo.

— Tigellinus prizorgos tion. — Vi loĝos dume ĉe mi, — diris la prefekto.

Ĝojo ekradiis el la vizaĝo de Chilo.

— Mi transdonos ĉiujn! Rapidu nur! Rapidu! — li vokis per raŭka voĉo.

Ĉapitro LI

Petronius, elirinte el la palaco, ordonis porti sin al sia domo ĉe Carinæ, kiu, ĉirkaŭite triflanke per ĝardeno kaj havante de antaŭe la malgrandan Forum Cæcilium, escepte evitis pereon en la brulo.

Pro tio la aliaj aŭgustanoj, kiuj perdis siajn domojn, kaj en ili kune multegajn riĉaĵojn kaj artverkojn, nomis Petroniuson feliĉulo. Cetere oni delonge diris pri li, ke li estas favorata filo de Fortuno, kaj la ĉiam kreskanta amikeco, kiun elmontris al li la cezaro, ŝajnis konfirmi ankoraŭ tiun konvinkon.

Sed tiu favorata filo povis nun mediti nur eble pri la ŝanĝemo de tiu patrino, aŭ pli ĝuste pri ŝia simileco al Kronoso, formanĝanta la proprajn infanojn.

— Se mia domo estus forbrulinta, — li diris al si, — kaj kune miaj ĝemoj, miaj etruriaj vazoj kaj aleksandriaj vitraĵoj kaj Korintaj kupraĵoj, eble Nero efektive forgesus la ofendon. Je Polukso! Mi nur pensu, ke nur de mi dependis esti ĉi-momente prefekto de la pretorianoj. Mi deklarus Tigellinuson la bruliginto, kiu li cetere estas, mi vestus lin per dolora tuniko, transdonus al la popolo, mi sekurigus la kristanojn kaj rekonstruus Romon. Kiu scias eĉ, ĉu honestuloj ne prosperus de tiam pli bone. Mi devis tion fari, eĉ nur pro Vinicius. En la okazo de troa laboro mi cedus al li la prefektan oficon kaj Nero eĉ ne provus konstraŭstari ... Poste Vinicius, se plaĉus al li, kristanigu ĉiujn pretorianojn kaj eĉ la cezaron mem, tio ja neniel min ĝenus! Nero pia, Nero virta kaj kompatema, — ĝi estus eĉ amuza spektaklo.

Kaj lia senzorgemo estis tiel granda, ke li komencis rideti. Sed post momento lia penso direktiĝis aliflanken. Ŝajnis al li, ke li estas en Antiumo kaj ke Paŭlo el Tarso parolas al li:

«Vi nomas nin malamikoj de la vivo, sed respondu al mi, Petronius: se la cezaro estus kristano kaj agus laŭ nia instruo, ĉu tiam via vivo ne estus pli sekura kaj pli sendanĝera?» Kaj, rememorinte tiujn vortojn, li diris al si plu:

— Je Kastoro! Kiom da kristanoj oni murdos ĉi tie, tiom da novaj Paŭlo trovos, ĉar, se la mondo ne povas bazi sin sur kanajleco, tiam li estas prava … Sed kiu scias ĉu ĝi ne povas, se ĝi bazas sin. Mi mem, kiu lernis ne malmulte, ne ellernis, kiel esti sufiĉe granda kanajlo, kaj tial mi devos fine distranĉi miajn vejnojn … Sed tia devus ja esti la fino, kaj se ĝi eĉ ne estus tia, ĝi estus alia. Mi bedaŭras mian Eunicen kaj mian vazon el murho, sed Eunice estas libera, kaj la vazo iros kun mi … Ahenobarbus ricevos ĝin en neniu okazo! Mi bedaŭras ankaŭ Viniciuson. Cetere, kvankam mi malpli enuis en la lasta tempo ol antaŭe, mi estas preta. En la mondo estas belo, sed la homoj pliparte estas tiel fiaj, ke ne valoras bedaŭri la vivon. Kiu sciis vivi, devas scii morti. Kvankam mi apartenis al la aŭgustanoj, mi estis homo pli libera ol ili supozas.

Ĉe tio li movis la ŝultrojn.

— Ili eble pensas tie, ke ĉi-momente tremas miaj genuoj kaj timo hirtigas la harojn sur mia kapo, dume mi, reveninte hejmen, banos min en viola akvo, poste mia orharulino mem admiros min kaj post la manĝo ni ordonos kanti al ni plurvoĉe tiun himnon al Apolono, kiun komponis Anthemios. Mi mem diris iam: ne valoras pensi pri la morto, ĉar ĝi mem pensas pri ni, sen nia helpo. Admirinde tamen estus, se efektive ekzistus iaj Elizeaj kampoj, kaj sur ili la ombroj … Eunice venus iam al mi kaj ni vagus kune sur herbejoj, kovritaj de asfodeloj. Mi trovus ankaŭ societon pli bonan ol ĉi tie … Kiaj arlekenoj! Kiaj artifikistoj, kia plebo abomena, sen gusto kaj poluro! Dek arbitroj de eleganteco ne ŝanĝus

tiujn Trimalchionojn en decajn homojn. Je Persefono! Mi havas ilin sufiĉe! Kaj li rimarkis kun miro, ke jam io dividis lin de tiuj homoj. Li konis ja ilin bone kaj sciis antaŭe, kion pensi pri ili, nun tamen ili ŝajnis al li pli malproksimaj kaj pli malestimindaj ol ordinare. Vere li havis ilin sufiĉe.

Sed poste li komencis konsideri sian situacion. Dank' al sia penetremo li komprenis, ke la pereo ne tuj lin minacas. Nero profitis ja la konvenan momenton por eldiri kelkajn belajn, noblajn vortojn pri amikeco, pri pardono, kaj certagrade ligis per ili siajn manojn. Li devos nun serĉi pretekston, kaj antaŭ ol li ĝin trovos, povas pasi multe da tempo. Antaŭ ĉio li aranĝos cirkludon kun kristanoj, — diris al si Petronius, — nur poste li pensos pri mi, kaj se tiel estas, ne valoras fari al si zorgojn, nek ŝanĝi la vivmanieron. Pli proksima danĝero minacas Viniciuson.

Kaj de tiu momento li pensis jam sole pri Vinicius, kiun li decidis savi.

La sklavoj portis rapide la portilon meze de ruinoj, cindramasoj kaj kamentuboj, de kiuj estis ankoraŭ plenaj Carinæ, sed li ordonis al ili kuri tutforte por atingi plej baldaŭ la hejmon. Vinicius, kies insula forbrulis, loĝis ĉe li kaj feliĉe estis hejme.

— Ĉu vi vidis hodiaŭ Ligian? — demandis Petronius, enirante.

— Mi ĵus revenis de ŝi.

— Aŭskultu, kion mi diros, kaj ne perdu la tempon por demandoj. Oni decidis hodiaŭ ĉe la cezaro atribui al la kristanoj la bruligon de Romo. Minacas ilin persekutado kaj torturoj. Oni ilin ĉasos en plej proksimaj momentoj. Prenu Ligian kaj forkuru senprokraste, eĉ trans Alpojn aŭ en Afrikon. Kaj rapidu, ĉar de Palatino pli proksime estas al

Transtibro ol de ĉi tie! Vinicius estis efektive tro bona soldato por perdi la tempon por superfluaj demandoj. Li aŭskultis kun brovoj kuntiritaj, kun vizaĝo atenta kaj severa, sed sen teruro. Videble la unua sento, kiu vekiĝis en lia naturo kontraŭ danĝero, estis la preteco al batalo kaj kontraŭstaro.

— Mi iras, — li diris.

— Unu vorton pli: prenu sakon da oro, prenu armilon kaj aron de viaj sklavoj-kristanoj. Se bezonate — kaptu ŝin atake! Vinicius jam estis en la pordo de la atrium.

— Sendu al mi sciigon per sklavo, — vokis Petronius post la foriranto.

Kaj, restinte sola, li komencis paŝi laŭlonge de la kolonoj, ornamantaj la atrium, pensante pri tio, kio okazos. Li sciis, ke Ligia kaj Linus revenis jam post la brulo en sian antaŭan loĝejon, kiu, same kiel pliparto de Transtibro, evitis pereon, kaj tio estis malfavora cirkonstanco, ĉar alie ne estus facile trovi ilin en la amasoj. Li esperis tamen, ke neniu scias sur Palatino, kie ili loĝas, kaj sekve ke Vinicius antaŭos la pretorianojn. Venis al li ankaŭ la ideo, ke Tigellinus, volante elĉasi unufoje kiel eble plej multajn kristanojn, devas streĉi la reton tra la tuta Romo, tio estas dividi la pretorianojn en malgrandajn grupojn. Se oni sendos ne pli ol dek homojn por ŝin kapti, — li pensis, — la liga titano mem rompos al ili la ostojn, des pli certe, se helpos lin Vinicius. Kaj pensante pri tio, li rekuraĝiĝis. Kontraŭstari armite la pretorianojn signifis, vere, preskaŭ la samon kiel komenci militon kontraŭ la cezaro. Petronius sciis ankaŭ, ke se Vinicius savos sin de la venĝo de Nero, tiu venĝo povos fali sur lin, sed li nemulte zorgis pri tio. Kontraŭe, la penso, ke li konfuzos la planojn al Nero kaj Tigellinus, gajigis lin. Li decidis avari por tio nek monon, nek homojn, kaj ĉar Paŭlo el Tarso konvertis jam en Antiumo plimulton de liaj sklavoj, li povis esti certa, ke en la

defendo de kristanino li povas fidi ilian pretecon kaj oferemon.

La eniro de Eunice interrompis lian meditadon. Je ŝia vido ĉiuj liaj embarasoj kaj zorgoj malaperis for. Li forgesis la cezaron, la malfavoron, kiu lin trafis, la malnoblajn aŭgustanojn, la persekutadon, minacantan al la kristanoj, Viniciuson kaj Ligian, kaj rigardis sole ŝin per okuloj de estetikulo, kiu adoras belan formon, kaj de amanto, al kiu el tiu formo spiras amo. Ŝi, vestita per travidebla Coa vestis, el sub kiu trabrilis ŝia roza korpo, estis efektive belega kiel diino. Sentante sin krom tio adorata kaj amante lin per la tuta animo, ĉiam avida je liaj karesoj, ŝi komencis flami de ĝojo, kvazaŭ ne konkubino ŝi estus, sed senkulpa knabino.

— Kion vi diros, Ĥarito? — demandis Petronius, etendante al ŝi la brakojn.

Kaj ŝi, klinante al li sian oran kapon, respondis:

— Sinjoro, venis Anthemios kun kantistoj kaj demandas, ĉu vi volos aŭskulti lin hodiaŭ?

— Li atendu. Li kantos al ni dum la tagmanĝo sian himnon al Apolono. Ĉirkaŭe estas ankoraŭ ruino kaj cindroj, kaj ni aŭskultos himnon al Apolono! Je la boskoj de Pafoso! Kiam mi vidas vin en tiu ĉi Coa vestis, ŝajnas al mi, ke Afrodito vualis sin per ĉielteksaĵo kaj staras antaŭ mi.

— Ho sinjoro! — diris Eunice.

— Venu ĉi tien, Eunice, metu la brakojn ĉirkaŭ mian kolon kaj donu al mi vian buŝon. Ĉu vi min amas?

— Mi ne pli amus Zeŭson.

Dirinte tion, ŝi alpremis la buŝon al lia buŝo, tremante pro feliĉo en liaj brakoj.

Sed post momento Petronius diris:

— Kaj se ni devus disiĝi? Eunice rigardis kun subita timo en liajn okulojn:

— Kion vi diras, sinjoro?…

— Ne timu!… Ĉar vidu, kiu scias, ĉu mi ne devos iri malproksiman vojaĝon …

— Kunprenu min … Sed Petronius ŝanĝis subite la temon de la interparolo kaj demandis:

— Diru al mi, ĉu sur la ĝardenaj herbejoj estas asfodeloj? — En la ĝardeno la cipresoj kaj la herbejoj flaviĝis de la brulo, forfalis la folioj de la mirtoj kaj la tuta ĝardeno aspektas kvazaŭ mortinta.

— La tuta Romo aspektas kvazaŭ mortinta, kaj baldaŭ ĝi estos vera tombejo. Ĉu vi scias, ke estas eldonota edikto kontraŭ la kristanoj kaj komenciĝos persekutado, dum kiu pereos miloj da homoj?

— Pro kio oni ilin punos, sinjoro? Ili estas homoj bonaj kaj trankvilaj.

— Ĝuste pro tio.

— Ni do veturu marborden. Viaj diaj okuloj ne ŝatas rigardi sangon.

— Bone, sed dume mi devas bani min. Venu en la elæothesium[3] ŝmiri miajn brakojn. Je la zono de Cypria! neniam ankoraŭ vi ŝajnis al mi tiel belega. Mi ordonos fari

por vi bankuvon en la formo de konko, kaj vi estos en ĝi kiel multekosta perlo … Venu, Orhara.

Li foriris, kaj horon poste kun rozkronoj sur la kapoj, kun nebulvualitaj okuloj ili kuŝiĝis antaŭ tablo kovrita per oraj manĝiloj. Servis ilin knabetoj alivestitaj kiel amoroj kaj ili, trinkante glutojn da vino el pokaloj, ĉirkaŭvolvitaj per hedero, aŭskultis himnon al Apolono, kantatan ĉe la sono de harpoj sub la direkto de Anthemios. Kion povis por ili signifi, ke ĉirkaŭ la domo etendis sin supren el ruinoj kamentuboj de domoj, ke ventblovoj disportis la cindrojn de Romo. Ili sentis sin feliĉaj kaj pensis nur pri la amo, kiu ŝanĝis ilian vivon kvazaŭ en dian sonĝon.

Sed, antaŭ ol la himno estis finita, eniris en la manĝejon la estro de la atrium

— Sinjoro, — diris li per voĉo, en kiu vibris maltrankvilo, — centuriestro kun taĉmento da pretorianoj staras antaŭ la pordego kaj laŭ ordono de la cezaro deziras paroli kun vi.

La kantado kaj la sonoj de la harpoj ĉesis. Maltrankvilo posedis ĉiujn ĉeestantojn, ĉar la cezaro en la rilatoj kun siaj amikoj ne uzis ordinare pretorianojn kaj ilia alveno en tiu tempo anoncis nenion bonan. Petronius sola ne montris eĉ plej etan emocion kaj diris, kiel parolas homo tedata de senĉesaj alvokoj:

— Oni povus lasi min trankvile tagmanĝi.

Poste li turnis sin al la atriensis:

— Li eniru.

La sklavo malaperis post la kurteno; momenton poste aŭdigis pezaj paŝoj kaj en la triclinium eniris centestro Aper,

konata al Petronius, komplete armita, kun fera kasko sur la kapo.

— Nobla sinjoro, — li diris, — jen letero de la cezaro. Petronius etendis maldiligente sian blankan manon, prenis la tabuletojn kaj, ĵetinte al ili rigardon, transdonis ilin kun plena trankvilo al Eunice.

— La cezaro legos hodiaŭ vespere novan kanton el Troica, — li diris, — kaj invitas min, ke mi venu.

— Estas al mi ordonite nur transdoni la leteron, — diris la centestro.

— Jes. Ne estos respondo. Sed eble vi, centestro, sidiĝos kun ni por momento kaj trinkos pokalon da vino?

— Dankon al vi, nobla sinjoro, Pokalon da vino mi volonte trinkos je via sano, sed sidiĝi mi ne povas, ĉar mi estas en servo.

— Kial oni transdonis la leteron al vi, anstataŭ sendi ĝin pere de sklavo?

— Mi ne scias, sinjoro. Eble tial, ke oni min sendis samdirekten en alia afero.

— Mi scias, — diris Petronius, — kontraŭ la kristanoj. — Jes, sinjoro.

— Ĉu oni komencis la kaptadon antaŭ longe?

— Kelkajn taĉmentojn oni sendis Transtibron jam antaŭ la tagmezo.

Dirinte tion, la centuriestro verŝis el la pokalo iom da vino honore al Marso, poste eltrinkis ĝin kaj diris:

— Donu al vi la dioj, kion vi volas, sinjoro.

— Prenu ankaŭ tiun ĉi pokalon, — diris Petronius. Poste li donis signon al Anthemios, ke li finu la himnon al Apolono.

— La Kuprobarba komencas mokludi kun mi kaj kun Vinicius, — li diris al si mem, kiam la harpoj sonis denove. — Mi divenas lian intencon! Li volis min teruri, sendante la inviton pere de centuriestro. Oni demandos vespere la centestron, kiel mi lin akceptis Ne, vi ne ĝojos tro multe, malica kaj kruela pupaĉo. Mi scias, ke la ofendon vi ne forgesos, ke mi ne evitos pereon, se vi tamen pensas, ke mi rigardos petege en viajn okulojn, ke vi vidos sur mia vizaĝo timon kaj humilecon, vi eraras.

— La cezaro skribas: «Venu, se vi deziras», — diris Eunice, — ĉu vi iros?

— Mi estas en bonega humoro kaj mi povas aŭskulti liajn versaĵojn, do mi iros, des pli, ke Vinicius ne povas iri.

Efektive, post la tagmanĝo kaj post la ordinara promeno li konfidis sin en la manojn de sklavinoj frizantaj la harojn, kaj de sklavinoj ondigantaj la faldojn. Horon poste, bela kiel dio, li ordonis porti sin sur Palatinon. La horo estis malfrua, la vespero varma, la luno brilis tiel lume, ke la lampadarii, irantaj antaŭ la portilo, estingis la torĉojn. Sur la stratoj kaj meze de la rubamasoj vagis aroj da homoj duonebriaj de vino, vestitaj per hedero kaj lonicero, portantaj en la manoj branĉetojn de mirto kaj laŭro, kiujn al ili havigis la cezaraj ĝardenoj. Abundo da greno kaj espero de cirkoludoj plenigis per ĝojo la homajn korojn. Kelkloke oni kantis kantojn, florantajn la «dian nokton» kaj amon; kelkloke oni dancis ĉe la lunlumo; kelkfoje la sklavoj devis voki pri loko por la portilo de la «nobla Petronius», kaj tiam la amaso disŝovis sin, voĉante kriojn honore al sia favorato.

Li dume pensis pri Vinicius kaj miris, ke li ricevis de li ne nian sciigon. Li estis epikurano kaj egoisto, tamen, rilatante jen kun Paŭlo el Tarso, jen kun Vinicius, kaj aŭdante ĉiutage pri la kristanoj, li iom aliiĝis, kvankam li mem tion ne sciis. Blovis al li de ili ia vento, kiu ĵetis en lian animon nekonatajn semojn. Ekster la propra persono komencis lin interesi aliaj homoj, al Vinicius li havis cetere ĉiam amon, ĉar ankoraŭ en sia infaneco li tre amis lian patrinon, sian fratinon, kaj nun, preninte parton en liaj aferoj, li rigardis ilin ankaŭ kun tia intereso, kvazaŭ li rigardus ian tragedion.

Li ne perdis la esperon, ke Vinicius antaŭvenis la pretori anojn kaj forkuris kun Ligia, aŭ eventuale, ke li rekaptis lin atake. Sed li preferus havi certecon, ĉar li antaŭvidis, ke eble li devos respondi diversajn demandojn, al kiuj li preferus esti preparita.

Haltinte antaŭ la domo de Tiberius, li eliris el la portilo kaj post momento eniris en la atrium, jam plena de aŭgustanoj. La hieraŭaj amikoj, kvankam mirigis ilin, ke li estis invitita, forŝovis sin ankoraŭ de li, sed li paŝis meze de ili, belega, en maniero facila, senzorga kaj kun tia certeco, kvazaŭ li mem povus disponi favorojn. Kelkaj do, vidante lin, maltrankviliĝis en la animo, ĉu ne estis tro frue montri al li indiferentecon. La cezaro ŝajnigis tamen, ke li ne vidas Petroniuson kaj ne respondis al lia saluto, ŝajnigante sin okupita per interparolo. Aliflanke proksimiĝis al li Tigellinus kaj diris:

— Bonan vesperon, arbitro de eleganteco. Ĉu ĉiam ankoraŭ vi asertas, ke ne la kristanoj bruligis Romon?

Petronius movis la ŝultrojn kaj, frapetante lin sur la skapolon kiel liberigiton, respondis:

— Vi scias same bone kiel mi, kion opinii pri tio.

— Mi ne kuraĝas kompari min kun via saĝeco.

— Kaj vi estas parte prava, ĉar en tiu okazo, kiam la cezaro legos nun al ni novan kanton el Troica, vi devus, anstataŭ krii kiel pavo, eldiri ian sensencan frazon.

Tigellinus mordis la lipojn. Li ne estis tre kontenta, ke la cezaro decidis deklami hodiaŭ novan kanton, ĉar tio prezentis kampon, sur kiu li ne povis konkuri kun Petronius. Efektive, dum la deklamado Nero malgraŭvole, pro la malnova kutimo, turnis la okulojn al Petronius, zorge atentante, kion li legos en lia vizaĝo. Kaj tiu ĉi aŭskultis, levante iafoje la brovojn, iafoje kapjesante, iafoje streĉante la atenton, kvazaŭ li volus kontroli, ĉu li bone aŭdis. Kaj poste li aŭ laŭdis, aŭ kritikis, postulante korektojn aŭ poluron de kelkaj versoj. Nero mem sentis, ke aliaj en troigitaj laŭdoj celas nur la propran bonon, dum li nur sola okupas sin per la poezio por la poezio mem, li sola estas kompetenta, kaj se li ion laŭdas, oni povas esti certa, ke la versoj meritas laŭdon. Kaj iom post iom li komencis paroli kun li, diskuti, kaj fine, kiam Petronius esprimis dubon pri trafeco de iu parolturno, la cezaro diris al li: — Vi vidos en la lasta kanto, kial mi ĝin uzis.

— Ha! — pensis Petronius, — do mi ĝisvivos la lastan kanton.

Kaj pluraj, aŭdinte tion, diris al si mem:

— Ve al mi! Petronius, havante lasitan tempon, povas reakiri la favoron kaj faligi eĉ Tigellinuson.

Kaj denove oni komencis proksimiĝi al li. Sed la fino de la vespero estis malpli feliĉa, ĉar la cezaro en la momento, kiam Petronius lin adiaŭis, demandis subite kun kuntiritaj palpebroj kaj kun vizaĝo kaj malica kaj ĝojplena:

— Kaj kial Vinicius ne venis? Se Petronius estus certa, ke Vinicius kaj Ligia jam estas ekster la urbaj pordegoj; li dirus:

«Li edzigis laŭ via permeso kaj forveturis». Sed, vidante strangan rideton de Nero, li diris:

— Via invito, ho dia, ne trovis lin hejme.

— Diru al li, ke mi plezure lin vidos, — respondis Nero, — kaj diru al li en mia nomo, ke li ne preterlasu la cirkoludojn, en kiuj partoprenos kristanoj.

Petroniuson maltrankviligis tiuj vortoj, ĉar ŝajnis al li, ke ili rilatas rekte al Ligia. Enirinte la portilon, li ordonis porti sin hejmen eĉ pli rapide ol matene. Ĝi ne estis tamen facila afero. Antaŭ la domo de Tiberius staris amaso densa kaj brua, ebria kiel antaŭe, tamen ne kantanta, ne dancanta, sed kvazaŭ agitita. De malproksime aŭdiĝis iaj krioj, kiujn Petronius komence ne povis kompreni, sed kiuj potenciĝis, kreskis kaj fine ŝanĝis sin en unu sovaĝan muĝon:

— La kristanojn al leonoj!! La brilaj portiloj de la korteganoj movis sin antaŭen meze de la hurlanta amaso. El la fundoj de bruligitaj stratoj alkuris ĉiam novaj aroj, kiuj, aŭdinte la krion, komencis ĝin ripeti. Oni transdonis el buŝo al buŝo la famon, ke la kaptado daŭras jam de la tagmezo, ke oni kaptis jam multegajn brulmetintojn, kaj baldaŭ sur ĉiuj nove skizitaj kaj malnovaj stratoj, en malvastejoj, falintaj en rubojn, ĉirkaŭ Palatino, sur ĉiuj montetoj kaj en ĉiuj ĝardenoj, tra tuta larĝa kaj longa Romo sonis krioj ĉiam pli furiozaj:

— La kristanojn al leonoj!!

— Brutaro, — ripetis Petronius, — popolo inda je la cezaro! Kaj li komencis pensi, ke tia mondo, bazita sur perforto, sur krueleco, pri kiu eĉ barbaroj havis nenian imagon, sur krimoj kaj sur furioza diboĉado, ne povas tamen daŭri. Romo estis estro de la mondo, sed ankaŭ absceso de la mondo. Spiris de ĝi kadavra odoro. Sur la putran vivon estis falanta la

ombro de morto. Ofte oni parolis pri tio eĉ inter la aŭgustanoj, sed antaŭ la okuloj de Petronius neniam pli klare staris tiu vero, ke tiu florkronita ĉaro, sur kiu staras kiel triumfanto, Romo, trenante post si katenitan araĉon de nacioj, iras al abismo. La vivo de la mondreganta urbego ŝajnis al li ia arlekena procesio kaj ia orgio, kiu tamen devas finiĝi.

Li komprenis nun, ke sole la kristanoj havas iajn novajn bazojn de la vivo, sed li kredis, ke el la kristanoj restos baldaŭ neniu. Kaj tiam? La arlekena procesio iros pluen sub la komando de Nero, kaj se Nero pasos, troviĝos iu alia, same aŭ pli malbona, ĉar kun tia popolo kaj tiaj patricioj estas neniaj kaŭzoj, ke troviĝu iu pli inda. Estos nova orgio, kaj krome ĉiam pli malnobla kaj pli abomena.

Kaj orgio ne povas daŭri eterne; oni devas post ĝi iri dormi, simple pro nura laceco.

Pensante pri tio Petronius mem sentis sin treege laca. Ĉu valoras vivi, kaj plie, vivi en necerteco pri la morgaŭa tago nur por rigardi similan ordon de la mondo? La genio de morto ne estas ja malpli bela ol la genio de dormo, kaj ankaŭ li havas flugilojn ĉe la brakoj.

La portilo haltis antaŭ la pordo de la domo, kiun la gardema pordisto tuj malfermis.

— Ĉu la nobla Vinicius revenis? — demandis lin Petronius.

— Antaŭ momento, sinjoro, — respondis la sklavo.

— Sekve li ŝin ne rekaptis! — pensis Petronius.

Kaj, deĵetinte la togon, li enkuris en la atrium. Vinicius sidis sur tripiedo, kun kapo mallevita preskaŭ ĝis la genuoj kaj

kun manoj sur la kapo, sed je la bruo de la paŝoj li levis sian ŝtonsimilan vizaĝon, en kiu nur la okuloj febre brilis.

— Vi venis tro malfrue? — demandis Petronius.

— Jes. Oni malliberigis ŝin antaŭtagmeze.

Sekvis momento de silento.

— Ĉu vi vidis ŝin?

— Jes.

— Kie ŝi estas?

— En la Mamertina malliberejo. Petronius ektremis kaj komencis rigardi Viniciuson per demandaj okuloj.

Tiu komprenis.

— Ne! — li diris. — Oni ne metis ŝin en Tulianum[71], nek en la mezan malliberejon. Mi subaĉetis la gardiston, ke li cedu al ŝi sian ĉambreton. Ursus kuŝiĝis ĉe la sojlo kaj gardas ŝin.

— Kial Ursus ne defendis ŝin?

— Oni sendis kvindek pretorianojn. Cetere Linus malpermesis al li.

— Kaj Linus?

— Linus estas mortanta. Tial oni lin ne prenis.

— Kion vi intencas?

— Savi ŝin aŭ morti kun ŝi. Mi ankaŭ kredas je Kristo. Vinicius parolis ŝajne trankvile, sed en lia voĉo estis io tiel korŝira, ke la koro de Petronius tremis de sincera kompato.

— Mi vin komprenas, — li diris, — sed kiel vi volas ŝin savi?
— Mi subaĉetis la gardistojn, unue por sekurigi ŝin de ofendoj, kaj due, ke ili ne malhelpu ŝian forkuron.

— Kiam ĝi devas okazi?

— Ili respondis, ke ili ne povas transdoni ŝin al mi senprokraste, ĉar ili timas la respondecon. Kiam la malliberejoj pleniĝos per amasoj da homoj kaj kiam oni perdos la kalkulon de la malliberuloj, tiam ili redonos ŝin al mi. Sed tio estas lasta rimedo. Antaŭe vi savu ŝin kaj min! Vi estas amiko de la cezaro. Li mem donis al mi Ligian. Iru al li kaj savu min! Petronius, anstataŭ respondi, vokis sklavon kaj, ordoninte al li alporti du malhelajn mantelojn kaj du glavojn, turnis sin al Vinicius.

— Envoje mi rakontos al vi, — li diris. — Dume prenu mantelon, prenu armilon kaj ni iru en la malliberejon. Tie donu al la gardistoj cent mil sestercojn, donu sumon duoblan aŭ kvinoblan, ke ili nur ellasu Ligian senprokraste. Alie estos tro malfrue.

— Ni iru, — diris Vinicius. Kaj post momento ambaŭ trovigis sur la strato.

— Kaj nun aŭskultu min, — diris Petronius. — Mi ne volis perdi tempon. Mi estas de hodiaŭ en malfavoro. Mia propra vivo kvazaŭ pendas sur hareto kaj tial mi povas nenion efiki ĉe la cezaro. Pli malbone eĉ! Mi estas certa, ke li agus kontraŭ mia peto. Se tiel ne estus, ĉu mi konsilus al vi, ke vi forkuru kun Ligia aŭ rekaptu ŝin? En tiu okazo, se vi sukcesus forkuri, la kolero de la cezaro direktus sin kontraŭ mi. Sed pli verŝajne li farus hodiaŭ ion laŭ via peto ol laŭ mia. Ne kalkulu tamen ankaŭ je tio. Eligu ŝin el la malliberejo kaj forkuru! Nenio pli restas al vi. Kiam tio ne sukcesos, venos la vico por aliaj rimedoj. Dume sciu, ke oni

malliberigis Ligian ne nur pro la kredo je Kristo. Ŝin kaj vin persekutas la kolero de Poppæa. Ĉu vi memoras, ke vi ofendis la aŭgustinon kaj ke vi rifuzis ŝian amon? Ŝi scias, ke vi rifuzis ĝin pro Ligia, kiun eĉ sen tiu kaŭzo ŝi malamis de la unua rigardo. Ŝi ja penis jam antaŭe pereigi Ligian, atribuante al ŝiaj sorĉoj la morton de sia infano. En tio, kio okazis, estas la mano de Poppæa! Per kio vi povas klarigi, ke Ligia estis malliberigita unua? Kiu povis montri la domon de Linus? Mi diras al vi, ke oni spionis ŝin jam delonge! Mi scias, ke mi disŝiras vian animon kaj senigas vin de la lastaj esperoj, sed mi tion diras al vi tial, ke se vi ŝin ne liberigos, antaŭ ol venos al ili la ideo, ke vi tion provos, tiam vi ambaŭ pereos.

— Jes! Mi komprenas! — respondis Vinicius. La stratoj pro la malfrua horo estis malplenaj, tamen la pluan interparolon rompis al ili de kontraŭe iranta ebria gladiatoro, kiu ŝanceliĝis sur Petroniuson tiel, ke li apogis sin per la mano sur lian ŝultron, ĉirkaŭblovante lian vizaĝon per vinsaturita spiro kaj kriante per raŭka voĉo:

— La kristanojn al leonoj!

— Mirmilono, — diris trankvile Petronius, — akceptu bonan konsilon kaj iru vian vojon.

Tiam la ebriulo kaptis subite lian ŝultron ankaŭ per la alia mano:

— Kriu kune kun mi, aŭ mi rompos al vi la nukon: la kristanojn al leonoj! Sed la nervoj de Petronius havis jam sufiĉe de tiuj krioj. De la momento de la eliro el Palatino ili sufokis lin kiel inkubo, kaj ŝiris liajn orelojn, do, kiam li vidis krome super si levitan pugnon de la grandegulo, elĉerpiĝis la mezuro de lia pacienco.

— Amiko, — li diris, — vi odoras vinon kaj malhelpas al mi. Kaj tiel parolante, li enbatis en lian bruston ĝis la tenilo mallongan glavon, per kiu li armis sin, elirante el la domo, poste, preninte Viniciuson sub la brakon, li diris plu, kvazaŭ nenio estus okazinta:

— La cezaro diris al mi hodiaŭ: «Diru en mia nomo al Vinicius, ke li ne preterlasu la cirkoludojn, en kiuj partoprenos kristanoj.» Ĉu vi komprenas, kion ĝi signifas? Oni volas fari al si spektaklon el via doloro. Ĝi estas afero decidita. Eble tial oni malliberigis ĝis nun nek vin, nek min. Se vi ne sukcesos ŝin tuj eligi, tiam … mi ne scias!… Eble Acte propetos por vi, sed ĉu ŝi ion efikos?… Viaj siciliaj posedaĵoj povus ankaŭ eksciti la avidon de Tigellinus. Provu!

— Mi donos al li ĉion, kion mi posedas, — respondis Vinicius.

De Carinæ al Forumo ne estis tre malproksime, baldaŭ do ili alvenis. La nokto komencis jam paliĝi kaj la muroj de la kastelo estis jam klare videblaj en la ombro.

Subite, kiam ili flankiĝis al la Mamertina malliberejo, Petronius haltis kaj diris:

— Pretorianoj!… Tro malfrue! La malliberejon ĉirkaŭis efektive duobla vico da soldatoj. La krepusko arĝente koloris iliajn ferajn kaskojn kaj la akraĵojn de la lancoj.

La vizaĝo de Vinicius iĝis pala kiel marmoro.

— Ni iru, — li diris.

Post momento ili ekstaris antaŭ la vico. Petronius, kiu, dotita de neordinara memoro, konis ne nur la ĉefulojn, sed preskaŭ ĉiujn soldatojn de la pretorio, rimarkis tuj kohortestron konatan al si kaj faris al li signon.

— Jen kio, Niger? — li diris, — ĉu oni ordonis al vi gardi la malliberejon?

— Jes, nobla Petronius. La prefekto timis, ke oni povus provi rekapti la brulmetintojn.

— Ĉu estas al vi ordonite neniun enlasi? — demandis Vinicius.

— Ne, sinjoro. Konatoj vizitos la malliberulojn kaj tiel ni kaptos pli da kristanoj.

— Sekve enlasu min, — diris Vinicius. Kaj, preminte la manon al Petronius, li diris al li:

— Vidiĝu kun Acte, kaj mi venos por ekscii, kian respondon ŝi donis al vi.

— Venu, — respondis Petronius. En la sama momento sub la tero kaj trans la dikaj muroj aŭdigis kantado. La kanto, komence malklara kaj obtuza, kreskis ĉiam pli. Voĉoj viraj, virinaj kaj infanaj ligis sin en unu harmonian ĥoron. La tuta malliberejo komencis en la silento de la krepusko kanti kiel harpo. Sed tio ne estis voĉoj de plendo, nek de malespero. Kontraŭe, sonis en ili ĝojo kaj triumfo.

La soldatoj rigardis sin reciproke kun miro. Sur la ĉielo aperis la unuaj oraj kaj rozaj briloj de la tagiĝo.

Ĉapitro LII

La krio: «La kristanojn al leonoj!» sonis senĉese en ĉiu kvartaloj de la urbo. En la unua momento ne nur neniu dubis, ke ili estas la veraj kaŭzintoj de la malfeliĉo, sed neniu volis eĉ dubi, ĉar ilia puno devis prezenti grandiozan amuzon por la popolo. Sed disvastiĝis la kredo, ke la malfeliĉo ne alprenus tiel teruran amplekson sen kolero de la dioj, oni ordonis do fari en la temploj piacula, t.e. purigajn oferojn. Laŭ la inspiro de la Sibilaj libroj la senato aranĝis solenaĵojn kaj publikajn preĝojn al Vulkano, Cereso kaj Prozerpino. Matronoj faris oferojn al Junono; en granda procesio ili iris al la marbordo por ĉerpi iom da akvo kaj ŝprucigi ĝin sur la statuon de la diino. Edziniĝintaj virinoj preparis festenojn por la dioj[72] kaj pasigis la noktojn maldorme. La tuta Romo puriĝis de pekoj, faris oferdonojn kaj petis pardonon de la Senmortuloj. Kaj dume meze de la ruinoj oni vojskizis novajn stratojn. Tie kaj ie oni metis jam la fundamentojn de novaj, grandiozaj domoj, palacoj kaj temploj. Antaŭ ĉio tamen oni konstruis kun senekzempla rapideco grandegajn lignajn amfiteatrojn, kie devis morti la kristanoj. Tuj post la interkonsilo en la domo de Tiberius oni sendis al la prokonsuloj la ordonojn, ke ili havigu sovaĝajn bestojn. Tigellinus malplenigis la bestejojn de ĉiuj italaj urboj, ne esceptante la malpli grandajn. En Afriko oni aranĝis laŭ lia ordono grandegan ĉason, en kiu devis partopreni la tuta loka loĝantaro. Oni venigis elefantojn kaj tigrojn el Azio, krokodilojn kaj hipopotamojn el Nilo, leonojn el Atlaso, lupojn kaj ursojn el Pireneoj, furiozajn hundojn el Hibernio, hundojn, molosojn el Epiro, bubalojn kaj grandegajn timindajn urojn el Germanujo. Pro la nombro de malliberigitoj la cirkoludoj devis per sia amplekso superi ĉion, kion oni vidis ĝis nun. La cezaro deziris dronigi la memoron pri la brulo en sango kaj ebriigi per ĝi Romon, neniam do iu sangoverŝado promesis esti pli brila.

La ĝojekscitita popolo helpis al la vigiloj kaj pretorianoj kapti la kristanojn. Tio ne estis afero malfacila, ĉar tutaj iliaj aroj, tendostarantaj ankoraŭ kune kun la aliaj loĝantoj meze de la ĝardenoj, laŭte konfesis sian kredon. Kiam oni ilin ĉirkaŭis, ili surgenuiĝis kaj, kantante kantojn, lasis sin forkapti sen ia kontraŭstaro. Sed ilia pacienco grandigis nur la koleron de la popolo, kiu, ne komprenante ĝian kialon, atribuis ĝin al ilia ŝtonkoreco kaj krimobstineco. Furiozo ekregis la persekutantojn. Okazis iafoje, ke la amaso rabis kristanojn el la manoj de soldatoj kaj disŝiris ilin per la propraj manoj; virinojn oni trenis je la haroj en malliberejojn; al infanoj oni frakasis la kapojn kontraŭ ŝtonoj. Miloj da homoj tage kaj nokte trakuris hurlante la stratojn. Oni serĉis novajn viktimojn inter ruinoj, en kamenoj kaj en keloj. Antaŭ la malliberejoj, ĉe fajroj, ĉirkaŭ bareloj kun vino, oni dancis bakĥajn dancojn. Vespere oni aŭskultis kun ravekscito tondrosimilajn muĝojn, kiuj sonis tra la tuta urbo. La malliberejoj estis plenegaj de miloj da homoj. kaj ĉiutage ankoraŭ la stratamaso kaj la pretorianoj alpelis novajn viktimojn. Kompato estingiĝis. Ŝajnis, ke la homoj forgesis paroli kaj en sovaĝa frenezo memoris nur unu solan krion: «la kristanojn al leonoj!»

Venis strange varmegaj tagoj kaj noktoj tiel sufokaj, kiaj estis neniam antaŭe: la aero mem estis kvazaŭ saturita per furiozo, sango kaj krimo.

Kaj al tiu plenplena mezuro da kruelaĵoj konformis same plenplena mezuro da avido je martireco. La konfesantoj de Kristo iris memvole al morto kaj eĉ serĉis ĝin, ĝis ilin retenis severaj ordonoj de la ĉefoj. Laŭ ilia instrukcio oni komencis kunveni nur ekster la urbo, en subterejoj ĉe la vojo Appia kaj en apudurbaj vinberejoj, apartenantaj al patricioj-kristanoj, el kiuj neniu estis ĝis nun malliberigita. Sur Palatino oni sciis delonge, ke al la konfesantoj de Kristo apartenas Flavius, kaj Domitilla, kaj Pomponia Græcina, kaj Cornelius Pudens, kaj

Vinicius; la cezaro mem timis tamen, ke la popolo ne lasos al si kredigi, ke tiaj homoj bruligis Romon, kaj ĉar oni celis antaŭ ĉio konvinki la popolon, tial la punon kaj venĝon oni prokrastis ĝis postaj tagoj. Aliaj kredis, ke tiujn patriciojn savis la influo de Acte. La supozo estis malprava. Petronius, disiĝinte kun Vinicius, iris, vere, al Acte por peti ŝian helpon por Ligia, sed ŝi povis al li oferi sole larmojn, ĉar ŝi vivis en forgeso kaj doloro, nur tiom tolerata, kiom ŝi kaŝis sin de Poppæa kaj de la cezaro.

Ŝi vizitis tamen Ligian en la malliberejo, portis al ŝi vestojn kaj nutraĵon, kaj antaŭ ĉio sekurigis ŝin des pli de ofendoj flanke de la jam cetere subaĉetitaj malliberejaj gardistoj.

Petronius tamen, ne povante forgesi, ke sen lia interveno kaj la ideo forpreni Ligian el la domo de la Aulusoj la knabino nun verŝajne ne estus en malliberejo, kaj krome, volante venki en la ludo kontraŭ Tigellinus, ne ŝparis tempon, nek klopodojn. En la daŭro de kelkaj tagoj li parolis kun Seneca, kun Domitius Afer, kun Crispinilla, pere de kiu li volis atingi Poppæan, kun Terpnos kaj Diodorus, kun la belega Pythagoras, fine kun Aliturus kaj Paris, al kiuj la cezaro ordinare nenion rifuzis. Kun la helpo de Chrysothemis, kiu estis nun amatino de Vatinius, li penis havigi al si eĉ lian helpon, malavarante al li kaj al la aliaj tiel promesojn kiel monon.

Sed ĉiuj tiuj klopodoj restis senefikaj. Seneca, necerta pri la propra morgaŭo, komencis persvadi al li, ke la kristanoj, eĉ se ili ne bruligis Romon, devas esti ekstermitaj por ĝia bono. Unuvorte, li pravigis la venontan buĉadon per ŝtata racio. Terpnos kaj Diodorus prenis monon, sed faris repage nenion. Vatinius sciigis al la cezaro, ke oni penis lin subaĉeti, kaj nur la sola Aliturus, kiu, komence malamike agordita kontraŭ la kristanoj, nun kompatis ilin, kuraĝis paroli al la cezaro pri la

malliberigita knabino kaj propeti por ŝi; li tamen ricevis nenion, krom la respondo:

— Ĉu vi kredas, ke mi havas animon malpli grandan ol Brutus, kiu por la bono de Romo ne ŝparis la proprajn filojn? Kaj kiam li ripetis tiun respondon al Petronius, tiu diris:

— Se li trovis la komparon kun Brutus, estas plu nenia rimedo.

Li bedaŭris tamen Viniciuson kaj kaptis lin timo, ĉu li ne atencos la propran vivon. «Nun,» — li diris al si, — «subtenas lin ankoraŭ la klopodoj, kiujn li faras por ŝin savi. Ŝia vido kaj la sufero mem, sed kiam ĉiuj rimedoj montriĝos vanaj kaj kiam estingiĝos la lasta fajrero de la espero, je Kastoro! Li ne postvivos ŝin kaj ĵetos sin sur glavon». Petronius komprenis eĉ pli bone, ke oni povas tiel fini, ol ke oni povas tiel ami kaj tiel suferi. Dume Vinicius faris ankoraŭ ĉion, kion povis koncepti lia menso por savi Ligian. Li vizitis la aŭgustanojn kaj li, iam tiel fiera, petegis nun kiel almozon, ilian helpon. Pere de Vitelius li oferis al Tigellinus siajn siciliajn posedaĵojn kaj ĉion, kion la perfekto postulus. Tigellinus tamen, ne volante verŝajne inciti kontraŭ si la aŭgustinon, rifuzis. Iri al la cezaro mem, ĉirkaŭbraki liajn genuojn kaj petegi efikus nenion; Vinicius vere volis eĉ tion fari, sed Petronius, aŭdinte pri tiu intenco, demandis:

— Kaj se li rifuzos al vi, se li respondos per ŝerco aŭ per malnobla minaco, kion vi faros? Je tio la trajtoj de Vinicius tordiĝis de doloro kaj furiozo, kaj el inter la kunpremitaj makzeloj komencis eliĝi grinco.

— Jes! — diris Petronius, — tial mi ĝin malkonsilas. Vi baros ĉiujn vojojn de savo.

Sed Vinicius regis sin kaj, ŝovante la manon sur la frunto, kovrita de malvarma ŝvito, diris:

— Ne! Ne! Mi estas kristano!

— Kaj vi forgesos tion, kiel vi forgesis antaŭ momento. Vi rajtas pereigi vin mem, sed ne ŝin. Memoru, kion suferis antaŭ la morto la filino de Sejanus.

Parolante tiel, li ne estis tute sincera, ĉar li zorgis pli multe pri Vinicius ol pri Ligia. Li sciis tamen, ke neniel li detenos la junan tribunuson de tiel danĝera paŝo, nur sole prezentante al li, ke ĝi povus rezultigi senrevokan pereon por Ligia. Cetere, li estis prava, ĉar sur Palatino oni antaŭvidis venon de la juna tribunuso kaj entreprenis konformajn gardrimedojn.

Tamen la sufero de Vinicius superis ĉion, kion la homaj fortoj povas elporti. De la momento, kiam Ligia estis malliberigita kaj kiam falis sur ŝin la brilo de venonta martireco, ne nur li amis ŝin centoble pli multe, sed komencis simple preskaŭ kulti ŝin en la animo kiel superhoman estaĵon. Kaj nun je la penso, ke tiun ĉi estaĵon, kaj amegatan kaj sanktan, li devas perdi, ke krom la morto povas trafi ŝin torturoj, pli teruraj ol la morto mem, la sango koagulis en liaj vejnoj, la animo ŝanĝis sin en ĝemon kaj konfuzigis lia menso. Iafoje ŝajnis al li, ke lian kranion plenigas flamanta fajro, kiu ĝin bruligos aŭ krevigos. Li ĉesis kompreni, kio okazas, li ĉesis kompreni, kial Kristo — tiu kompatema — tiu Dio — ne venas helpi siajn konfesantojn, kial la fulgokovritaj muroj de Palatino ne falegas en la teron, kaj kun ili Nero, la aŭgustanoj, la pretoria tendaro kaj tiu ĉi tuta urbo de krimoj. Li kredis, ke ne povas kaj ne rajtas esti alie, kaj ke ĉio tio, kion rigardas liaj okuloj, de kio rompiĝas lia animo kaj hurlas la koro, estas sonĝo. Sed la muĝado de la bestoj diris al li, ke ĝi estas realaĵo; la klakbruo de la hakiloj, sub kiuj kreskis arenoj, diris al li, ke ĝi estas realaĵo, kaj konfirmis tion la bojado de la popolo kaj la plenegaj malliberejoj. Tiam teruriĝis en li la

kredo je Kristo, kaj tiu teruriĝo estis nova sufero, eble plej granda el ĉiuj.

Dume Petronius diris al li:

— Memoru, kion antaŭ la morto suferis la filino de Sejanus.

Ĉapitro LIII

Kaj ĉio montriĝis vana. Vinicius humiliĝis tiagrade, ke li serĉis protekton ĉe liberigitoj kaj sklavoj, tiel de la cezaro kiel de Poppæa, superpagis iliajn vanajn promesojn, akiris al si iliajn favorojn per riĉaj donacoj. Li retrovis la unuan edzon de la aŭgustino, Rufiuson Crispinuson, kaj havigis al si lian leteron; li donacis sian palacon en Antiumo al ŝia unuaedziĝa filo, Rufius, sed li nur kolerigis per tio la cezaron, kiu malamegis la duonfilon. Per speciala kuriero li sendis leteron en Hispanujon al la dua edzo de Poppæa, Otho, oferante al li sian tutan havaĵon kaj sin mem — ĝis li rimarkis, ke li estas nur ludaĵo de homoj, kaj ke, se li ŝajnigus, ke la mallibereco de Ligia neniom lin tuŝas, li liberigus ŝin pli facile.

La samon rimarkis ankaŭ Petronius. Dume fluis tago post tago. La amfiteatroj estis finitaj. Oni disdonis jam la tesseræ t.e. enirsignojn por ludus matutinus. Sed ĉi-foje la matena cirkoludo, pro la senekzempla amaso da viktimoj, devis longiĝi por tagoj, semajnoj kaj monatoj. Oni ne sciis plu, kie loki la kristanojn. La malliberejoj estis plenegaj kaj regis en ili febro. La puticuli, t.e. komunaj kavoj, kie oni enterigis sklavojn, komencis esti superplenaj. Naskiĝis timo, ke la malsanoj povus disvastiĝi, oni decidis do rapidi.

Kaj ĉiuj tiuj famoj rebatis sin je la oreloj de Vinicius, estingante en li la lastajn trabrilojn de la espero. Dum li havis tempon, li povis fari al si iluziojn, ke li eble ankoraŭ ion atingos, sed nun eĉ tempo plu ne estis. La cirkoludoj devis komenciĝi. En plej proksimaj tagoj Ligia povis troviĝi en la cirka cuniculum, el kie oni eliris jam nur sur la arenon. Vinicius, ne sciante, kien ŝin ĵetos la sorto kaj krueleco de la perforto, komencis migri tra ĉiuj cirkoj, subaĉeti la gardistojn kaj bestistojn, farante al ili postulojn, kiujn ili ne povis

plenumi. Iafoje li rimarkis, ke li laboras jam nur por fari ian morton malpli terura, kaj tiam ĝuste li sentis, ke anstataŭ la cerbo li havas ardantajn karbojn sub la kranio.

Li ne intencis ŝin cetere postvivi kaj decidis perei kune kun ŝi. Sed li esperis, ke la doloro forbruligos eble en li la vivon, antaŭ ol la terura momento alvenos. Liaj amikoj kaj Petronius ankaŭ kredis, ke en plej proksimaj tagoj malfermiĝos antaŭ li la regno de la ombroj. La vizaĝo de Vinicius iĝis nigra kaj simila al tiuj vaksaj maskoj, kiujn oni tenis en la lararia. En liaj trajtoj ŝtoniĝis miro, kvazaŭ li ne komprenus, kio okazis kaj kio povas okazi. Kiam iu parolis al li, li levis per senscia gesto la manojn al la kapo kaj, premante la tempiojn, turnis al la parolanto rigardon teruritan kaj demandan. La noktojn li pasigis kun Ursus ĉe la pordo de Ligia, kaj se ŝi ordonis al li foriri kaj ripozi, li revenis al Petronius kaj ofte ĝis la mateno promenis tra la atrium. La sklavoj ofte trovis lin preĝanta, kun suprenlevitaj manoj, aŭ kuŝantan survizaĝe. Li preĝis al Kristo, ĉar tio estis la lasta espero. Ĉio montriĝis vana. Ligian povis savi nur miraklo, do Vinicius batis per la frunto la ŝtonajn platojn kaj petegis pri miraklo.

Sed restis al li ankoraŭ tiom da konscio por kompreni, ke preĝo de Petro pli multe signifas ol lia. Petro promesis al li Ligian, Petro lin baptis, Petro mem faris miraklojn, li sekve donu al li helpon kaj subtenon.

Kaj iun nokton li iris serĉi la apostolon. La kristanoj, el kiuj malmultaj jam restis, kaŝis lin nun zorgeme eĉ iuj antaŭ aliaj, timante ke iu, malpli forta en la spirito, povus perfidi lin malgraŭvole aŭ intence. Vinicius, en la ĝenerala konfuzo kaj persekutado tute okupita per la klopodoj por eligi Ligian el la malliberejo, perdis la apostolon de la vido, tiel ke de la tempo de sia bapto li renkontis lin apenaŭ unu fojon, ankoraŭ antaŭ la komenco de la persekutado. Sed, irinte al

tiu fosisto, en kies kabano li estis baptita, li eksciis de li, ke en vinberejo, kuŝanta ekster Porta Salaria, apartenanta al Cornelius Pudens, okazos kunveno de la kristanoj. La fosisto promesis enkonduki tien Viniciuson, certigante, ke ili trovos tie Petron. Efektive, je la krepusko ili eliris kaj, pasinte trans la muregojn, poste irante meze de kavoj, surkreskitaj de kanoj, ili atingis la vinberejon, kuŝantan solece kaj flanke. La kunveno estis okazanta en budo, kie oni ordinare elpremis vinon. La orelojn de Vinicius atingis ĉe la sojlo la bruo de preĝo, kaj spirinte, li vidis ĉe la malklara lumo de lanternoj kelkdek figurojn, genuantajn kaj dronantajn en preĝo. Ili preĝis kvazaŭ litanion: horo da voĉoj, same viraj kiel virinaj, ripetis ĉiumomente: «Kristo kompatu!» Tremis en tiuj voĉoj profunda, korŝira malĝojo kaj doloro.

Petro ĉeestis. Li genuis fronte, antaŭ ligna kruco, najlita al la muro de la budo, kaj preĝis. Vinicius rekonis de malproksime liajn blankajn harojn kaj levitajn manojn. La unua penso de la juna patricio estis trairi la homan aron, ĵeti sin al la piedoj de la apostolo kaj krii: «savu!» — sed ĉu la soleneco de la preĝo, aŭ malfortiĝo fleksis la genuojn sub li, do genuinte ĉe la eniro, li komencis ripeti kun ĝemo kaj kun manoj kunpremitaj: «Kristo kompatu!» Se li estus konscia, li komprenus, ke ne sole en lia peto sonis ĝemo kaj ke ne li sola alportis ĉi tien sian doloron, sian suferon kaj sian teruron. Estis en tiu kun veno eĉ ne unu homa animo, kiu ne perdis koramatajn personojn, kaj kiam la plej fervoraj kaj plej kuraĝaj el la konfesantoj estis jam malliberigitaj, kiam ĉiumomente vastiĝis novaj famoj pri ofendoj kaj torturoj, kiujn oni igis ilin suferi en la malliberejoj; kiam la grandegeco de la malfeliĉo superis ĉiajn supozojn, kiam restis sole tiu ĉi areto, estis en ĝi eĉ ne unu koro, kiu ne teruriĝis en sia kredo kaj ne demandis en dubo: kie estas Kristo? Kaj kial Li permesas, ke la malbono iĝu pli potenca ol Dio? Sed dume ili ankoraŭ petegis de Li malespere kompaton, ĉar en ĉiu animo bruletis ĝis nun fajrero de

espero, ke Li venos, neniigos la malbonon, faligos Neron en abismon kaj regos super la mondo … Ankoraŭ ili rigardis la ĉielon, ankoraŭ ili aŭskultis streĉe, ankoraŭ ili preĝis kun tremo. Viniciuson ankaŭ, laŭgrade kiel li ripetis: «Kristo kompatu!» komencis posedi ekstazo; sama kiel iam en la kabano de la fosisto. Jen ili vokas Lin el la fundo de doloro, el abismo, jen vokas Lin Petro, do en plej proksima momento disŝiriĝos la ĉielo, ektremos la fundamentoj de la tero kaj venos malsupren Li, en brilego senlima, kun steloj ĉe la piedoj, kompatema, sed ankaŭ timinda, Li, kiu arigos siajn fidelulojn kaj ordonos al la abismoj engluti la persekutantojn.

Vinicius kovris la vizaĝon per la manoj kaj klinis sin ĝis la tero. Subite regis ĉirkaŭ li silento, kvazaŭ timo katenus pluan vokadon en la buŝoj de ĉiuj ĉeestantoj. Kaj ŝajnis al li, ke devas nepre io okazi, ke venos momento de miraklo. Li estis certa, ke kiam li leviĝos kaj malfermos la okulojn, li vidos lumon, de kiu blindiĝas la mortemaj pupiloj, kaj aŭdos voĉon, de kiu svenas la koroj.

Sed la silento daŭris senĉese. Rompis ĝin fine plorĝemo de virino.

Vinicius leviĝis kaj komencis rigardi antaŭen per konsternitaj okuloj.

En la budo, anstataŭ transteraj briloj, flagretis la malklaraj flametoj de la lanternoj, kaj la radioj de la luno, eniĝantaj tra malfermaĵo en la tegmento, plenigis ĝin per arĝenta lumo. La homoj, kiuj genuis apud Vinicius, levis silente la superlarmitajn okulojn al la kruco; tie kaj ie sonis aliaj plorĝemoj, kaj de ekstere aŭdiĝis gardema fajfado de postenantoj. Subite Petro leviĝis kaj turninte sin al la kunvenintoj, diris:

— Infanoj, levu la korojn al nia Savinto kaj oferu al Li viajn larmojn.

Kaj Li silentis. Tiam meze de la kunvenintoj aŭdiĝis virina voĉo, plena de dolora plendo kaj senlima sufero:

— Mi vidvino, havis solan filon, kiu min nutris … Redonu lin al mi, Sinjoro! Sekvis denove momento de silento. Petro staris antaŭ la genuanta aro, maljuna, zorgoplena, kaj ŝajnis al ili ĉi-momente kvazaŭ personigo de kadukeco kaj malforto.

Subite komencis plendi dua voĉo:

— La kaptistoj malhonorigis miajn filinojn, kaj Kristo permesis tion! Poste tria:

— Mi restis sola kun miaj infanoj, kaj kiam oni min forkaptos, kiu donos al ili panon kaj akvon? Poste kvara:

— Linuson, kiun oni lasis, oni prenis denove kaj transdonis al torturistoj, Sinjoro! Poste kvina:

— Kiam ni revenos hejmen, kaptos nin pretorianoj. Ni ne scias, kien rifuĝi.

— Ve al ni! Kiu nin ŝirmos? Kaj tiel en la nokta silento sonis plendo post plendo. La maljuna fiŝkaptisto duonfermis la okulojn kaj skuis sian blankan kapon super tiu homa doloro kaj teruro. Ekregis denove silento, nur la gardistoj fajfosignis ekster la budo.

Vinicius saltleviĝis denove por trapuŝi sin tra la aro de la kunvenintoj al la apostolo kaj petegi lian helpon, sed subite li vidis antaŭ si kvazaŭ abismon, kies bildo senfortigis liajn piedojn. Kio estos, se la apostolo konfesos sian senpovecon, se li atestos, ke la roma cezaro estas pli potenca ol Kristo la

nazareta? Kaj je tiu penso teruro hirtigis la harojn sur lia kapo, ĉar li sentis, ke tiam en tiun abismon falos ne nur la resto de lia espero, sed ankaŭ li mem, kaj lia Ligia, kaj lia amo al Kristo, kaj lia kredo, kaj ĉio, per kio li vivis, kaj restos sole morto kaj nokto, senborda kiel maro.

Kaj dume Petro komencis paroli per voĉo unue tiel mallaŭta, ke apenaŭ oni povis lin aŭdi:

— Mia infanoj! Sur Golgoto mi vidis, kiel oni najlis Dion al la kruco. Mi aŭdis la martelojn kaj vidis, kiel oni levis supren la krucon, por ke la amasoj rigardu la morton de la Filo de homo …

… Kaj mi vidis, kiel oni pikis Lian flankon kaj kiel Li mortis. Kaj tiam, revenante de la kruco, mi vokis en doloro, kiel vi vokas: «Ve! Ve! Sinjoro! Vi estas Dio! Kial Vi tion permesis, kial Vi mortis kaj afliktis la korojn al ni, kiuj kredis, ke venos Via regno?…» … Kaj Li, Sinjoro kaj Dio nia, en la tria tago leviĝis el mortintoj kaj estis inter ni, ĝis en grandega brileco Li supreniris en Sian regnon … Kaj ni, ekkoninte la malgrandecon de nia kredo, firmiĝis en la koroj, kaj de tiam ni semas Lian semon …

Poste, turninte sin en la direkton, de kie aŭdiĝis la unua plendo, li komencis paroli per voĉo jam pli forta:

— Kial vi plendas?… Dio mem subiĝis al sufero kaj morto, kaj vi volas, ke Li vin ŝirmu kontraŭ ĝi? Ho malgrandfiduloj! Ĉu vi ne komprenis Lian instruon, ĉu nur tiun solan vivon Li promesis al vi? Jen Li venas al vi kaj diras: «Iru Mian vojon», jen Li levas vin al Si, kaj vi kroĉiĝas permane al la tero, vokante: «Sinjoro, savu!» Mi, polvo antaŭ Dio, sed antaŭ vi apostolo de Dio kaj Lia reprezentanto, diras al vi en la nomo de Kristo: Ne morto estas antaŭ vi, sed vivo, ne torturoj, sed senlimaj ĝojoj, ne ĝemoj kaj larmoj, sed kantado, ne

mallibereco, sed regado! Mi, apostolo de Dio, diras al vi, vidvino: via filo ne mortos, sed naskiĝos en gloro al eterna vivo kaj vi kuniĝos kun li! Al vi, patro, al kiu la kaptistoj malhonorigis la senkulpajn filinojn, mi promesas, ke vi retrovos ilin pli blankaj ol la lilioj de Ĥebrono! Al vi, patrinoj, kiujn oni forkaptos de la infanoj, al vi, kiuj perdos la patrojn, al vi, kiuj plendas, al vi, kiuj rigardos la morton de viaj amatoj, al vi, zorgoplenaj, malfeliĉaj, teruritaj, kaj al vi, mortontaj en la nomo de Kristo, mi diras, ke vi leviĝos kvazaŭ el dormo al feliĉa maldormo kaj kvazaŭ el nokto en la tagiĝo de Dio. En la nomo de Kristo, falu la vualo de viaj okuloj kaj ekflamu viaj koroj! Dirinte tion, li levis la manon, kvazaŭ li ordonus, kaj ili sentis novan sangon en la vejnoj kaj kune tremon en la ostoj, ĉar staris jam antaŭ ili ne maljunulo kaduka kaj zorgopremita, sed potenculo, kiu prenis iliajn animojn kaj levis ilin el polvo kaj el teruro.

— Amen! — vokis kelkaj voĉoj. Kaj el liaj okuloj fulmis brilo ĉiam pli granda, radiis de li potenco, radiis majesteco, radiis sankteco. La kapoj klinis sin antaŭ li, kaj li, kiam silentis la «amen», diris plu:

— Semu en ploro, por ke vi rikoltu en ĝojo. Kial vi timas la forton de la malbono? Super la tero, super Romo, super la muregoj de la urboj estas la Sinjoro, kiu loĝis en vi. Ŝtonoj malsekiĝos de larmoj, sablo saturiĝos per sango, kavoj estos plenaj de viaj korpoj, tamen mi diras al vi: vi triumfos! La Sinjoro venas konkeri tiun ĉi urbon de krimoj, tiraneco kaj fiereco, kaj vi estas Lia legio! Kaj kiel Li mem elaĉetis per sufero kaj sango la krimojn de la mondo, tiel Li volas, ke vi elaĉetu per sufero kaj sango tiun ĉi neston de malvirto! Tion Li anoncas al vi per mia buŝo! Kaj li dismetis la manojn, fiksis la okulojn supren, dum iliaj koroj ĉesis preskaŭ bati en la brustoj, ĉar ili sentis, ke li vidas ion, kion ne povas vidi iliaj mortemaj pupiloj.

Efektive, lia vizaĝo ŝanĝiĝis kaj brilis de lumo, li rigardis dum ia tempo en silento, kvazaŭ muta de ravo, sed post momento oni aŭdis lian voĉon:

— Jen Vi estas, Sinjoro, kaj Vi montras al mi Viajn vojojn!… Kiel do, ho Kristo!… Ne en Jerusalemo, sed en tiu ĉi nesto de satano Vi volas fondi Vian ĉefurbon? Ĉi tie, el tiuj ĉi larmoj, el tiu ĉi sango Vi volas konstrui Vian Eklezion? Ĉi tie, kie hodiaŭ regas Nero, estas fondota Via regno? Ho, Sinjoro, Sinjoro! Kaj Vi ordonas al tiuj ĉi timigitoj, ke ili konstruu la fundamentojn de la Ciono de la mondo, kaj al mia spirito Vi ordonas regi tiun Cionon kaj la popolojn de la tero?… Kaj jen Vi verŝas torenton da potenco sur la malfortulojn, ke ili iĝu fortaj, kaj Vi ordonas al mi paŝti Viajn ŝafojn, ĝis la fino de la jarcentoj … Ho, estu glorata pro Viaj verdiktoj, Vi, kiu ordonas triumfi. Hosanna! Hosanna! Tiuj, kiuj estis timantaj, leviĝis, en tiujn, kiuj estis dubintaj, fluis torentoj da kredo. Kelkaj voĉoj kriis kune: «Hosanna!» aliaj: «pro Christo!» post kio sekvis silento. Helaj someraj fulmoj lumigis la internon de la budo kaj la vizaĝojn, palajn de emocio.

Petro, kun rigardo sorĉfiksita sur la vizio, preĝis ankoraŭ longe, sed fine li vekiĝis, turnis al la kunvenintoj sian inspiritan, lumplenan kapon kaj diris:

— Kiel la Sinjoro venkis en vi la dubon, tiel vi iru venki en Lia nomo! Kaj kvankam li jam sciis, ke ili venkos, kvankam li sciis, kio elkreskos el iliaj larmoj kaj sango, tamen lia voĉo tremis de kortuŝo, kiam li komencis beni ilin per krucosigno kaj diris:

— Kaj nun mi benas vin, miaj infanoj, por turmentoj, por morto, por eterneco! Sed ili arigis ĉirkaŭ li, vokante: «Ni estas jam pretaj, sed vi ŝirmu vian sanktan kapon, ĉar vi estas reprezentanto, kiu regas en la nomo de Kristo!» Kaj tiel parolante, ili kroĉis sin al liaj vestoj, dum li metis la

manojn sur iliajn kapojn kaj benis ĉiun aparte, kiel patro benas infanojn, kiujn li sendas en malproksiman vojon.

Kaj tuj ili komencis eliri el la budo, ĉar jam ili avidis atingi siajn hejmojn, kaj el tie malliberejojn kaj arenojn. Iliaj mensoj forŝiriĝis jam de la tero, la animoj direktis la flugilojn al la eterneco, kaj ili iris, kvazaŭ en dormo aŭ ekstazo, kontraŭmeti la forton, kiu estis en ili, al la krueleco de la monstro.

La apostolon prenis Nereus, servisto de Pudens, kaj kondukis lin sur vojeto, kaŝita meze de la vinberarbustoj, al sia domo. Sed en la luma nokto sekvis ilin Vinicius, kaj kiam ili atingis fine la kabanon de Nereus, li ĵetis sin subite al la piedoj de la apostolo.

Tiu, rekoninte lin, demandis:

— Kion vi deziras, filo? Sed Vinicius, post tio, kion li aŭdis en la budo, kuraĝis jam petegi de li nenion, nur ĉirkaŭpreninte ambaŭmane liajn piedojn, alpremis al ili, plorĝemante, la frunton, vokante en tiu senvorta maniero kompaton.

Kaj Petro diris:

— Mi scias. Oni prenis la knabinon, kiun vi amas. Preĝu pro ŝi.

— Sinjoro! – ekĝemis Vinicius, ĉirkaŭprenante ankoraŭ pli forte la piedojn de la apostolo. — Sinjoro! Mi estas mizera vermo, sed vi konis Kriston, vi Lin petegu, vi preĝu pro ŝi.

Kaj li tremis de doloro kiel folio, kaj fruntobatis la teron, ĉar ekkoninte la potencon de la apostolo, li sciis, ke Petro sola povas ŝin redoni al li.

Kaj Petro iĝis tuŝita de tiu doloro. Li rememoris, kiel iam Ligia, mallaŭdita de Crispus, same kuŝis ĉe liaj piedoj, petegante kompaton. Li rememoris, ke li levis ŝin kaj konsolis, li levis do nun Viniciuson.

— Fileto, — li diris, — mi preĝos pro ŝi, sed vi memoru, kion mi diris al tiuj dubantoj: ke Dio mem suferis la krucmorton, kaj memoru, ke post tiu ĉi vivo komenciĝas alia, eterna.

— Mi scias!… mi aŭdis, — respondis Vinicius, kaptante aeron en la palan buŝon, — sed vidu, sinjoro … mi ne povas! Se bezonata estas sango, petu Kriston, ke Li prenu mian … Mi estas soldato. Li duobligu al mi, Li triobligu la turmentojn por ŝi destinitajn, mi eltenos! Sed Li savu ŝin! Ŝi estas ankoraŭ infano, sinjoro! Kaj Li estas pli potenca ol la cezaro, mi kredas! Pli potenca!… Vi mem ŝin amis. Vi benis nin ambaŭ! Ŝi estas ankoraŭ senkulpa infano! Post tio li kliniĝis denove kaj, almetinte la vizaĝon al la genuoj de Petro, komencis ripeti:

— Vi konis Kriston, sinjoro! Vi Lin konis, Li vin aŭskultos! Petu pro ŝi! Kaj Petro fermis la palpebrojn kaj preĝis fervore.

Someraj fulmoj komencis denove lumigi la ĉielon. Vinicius rigardis ĉe ilia brilo la buŝon de la apostolo, atendante el ĝi verdikton de vivo aŭ morto. En la silento oni aŭdis koturnojn, vokantajn unu aliajn en la vinberejo, kaj obtuzan, malproksiman rebruon de piedmueliloj, starantaj ĉe Via Salaria.

— Vinicius, — demandis fine la apostolo, — ĉu vi kredas? — Sinjoro, ĉu alie mi venus ĉi tien? — respondis Vinicius. — Kredu do ĝis la fino, ĉar la kredo movas montojn. Se vi do eĉ vidus tiun knabinon sub la glavo de ekzekutisto aŭ en la faŭko de leono, kredu ankoraŭ, ke Kristo povas ŝin savi. Kredu kaj preĝu al Li, kaj mi preĝos kun vi.

Poste, levinte la vizaĝon al la ĉielo, li diris laŭte:

— Kristo kompatema, rigardu tiun ĉi dolorplenan koron kaj konsolu ĝin! Kristo kompatema, konformigu la venton al la lano de la ŝafido! Kristo kompatema, kiu petis la Patron, ke Li forturnu la kalikon da maldolĉaĵo de Via, buŝo, forturnu ĝin nun de la buŝo de tiu ĉi Via servanto! Amen! Kaj Vinicius, etendinte la manojn al la steloj, diris tremante:

— Ho Kristo! Mi estas Via! Prenu min anstataŭ ŝin!

Oriente la ĉielo komencis tagiĝi.

Ĉapitro LIV

Vinicius, forlasinte la apostolon, iris al la malliberejo kun koro, renaskita de la espero. Ie, en la fundo de lia animo, kriis ankoraŭ laŭte malespero kaj teruro, sed li subpremis en si tiujn voĉojn. Ŝajnis al li neeble, ke la propeto de la reprezentanto de Dio kaj la potenco de lia preĝo restu senefikaj. Li timis ne havi la esperon, li timis ekdubi. «Mi kredos je Lia kompatemo,» — li diris al si, — «eĉ se mi vidos ŝin en la faŭko de leono». Kaj je tiu penso, kvankam tremis en li la animo kaj malvarma ŝvito surverŝis liajn tempiojn, li kredis. Ĉiu bato de lia koro estis nun preĝo. Li komencis kompreni, ke la kredo movas montojn, ĉar li sentis en si ian strangan forton, kiun li sentis neniam antaŭe. Ŝajnis al li, ke li kapablos plenumi per tiu forto tiajn aferojn, kiuj hieraŭ ankoraŭ estis ekster lia eblo. Iafoje li havis la impreson, kvazaŭ la malbono jam estus pasinta. Kiam la malespero resonis ankoraŭ ĝeme en lia animo, li rememoris tiun nokton kaj tiun sanktan, aĝan vizaĝon, levitan en preĝo al la ĉielo. «Ne! Kristo ne rifuzos al Sia unua disĉiplo kaj al la paŝtisto de Sia ŝafaro! Kristo ne rifuzos al li, kaj mi ne dubos». Kaj li kuris al la malliberejo kiel anoncanto de bona novaĵo.

Sed tie renkontis lin neatendita malhelpo. La pretoriaj gardoj, alternantaj ĉe la Mamertina malliberejo, ĉiuj jam konis lin kaj ordinare faris al li neniajn malfacilaĵojn, sed ĉi-foje la vico ne malfermiĝis, anstataŭe proksimiĝis al li centuriestro kaj diris:

— Pardonu, nobla tribunuso, hodiaŭ ni havas la ordonon neniun enlasi.

— Vi havas la ordonon? — ripetis Vinicius, paliĝante. La soldato rigardis lin kun kompato kaj respondis:

— Jes, sinjoro. La ordonon de la cezaro. En la malliberejo estas multaj malsanuloj kaj eble oni timas, ke la vizitantoj disportos la malsanon tra la urbo.

— Sed vi diris, ke la ordono estas nur por hodiaŭ?

— Tagmeze la gardoj estas ŝanĝataj.

Vinicius silentis kaj malkovris la kapon, ĉar ŝajnis al li, ke la pileolus, kiun li surhavis, estas el plumbo.

Subite la soldato proksimiĝis al li kaj diris per mallaŭta voĉo:

— Trankviliĝu, sinjoro. La gardistoj kaj Ursus gardas ŝin. Dirinte tion, li klinigis kaj en unu momento desegnis sur la ŝtona plato per sia longa gaŭla glavo la formon de fiŝo.

Vinicius rigardis lin vive. — … Kaj vi estas pretoriano?…

— Ĝis mi troviĝos tie, — respondis la soldato, montrante la malliberejon.

— Mi ankaŭ konfesas Kriston.

— Glorata estu Lia nomo! Mi scias, sinjoro. Mi ne povas lasi vin en la malliberejon, se vi tamen skribos leteron, mi donos ĝin al la gardistoj.

— Dankon al vi, frato!… Kaj, preminte la manon de la soldato, li foriris. La pileolus ĉesis pezi al li kiel plumbo. La matena suno leviĝis super la murojn de la malliberejo, kaj kune kun ĝia lumo kuraĝo denove komencis enflui la koron de Vinicius. Tiu soldato, kristano, estis por li kvazaŭ nova atesto de la potenco de Kristo. Post momento li haltis kaj, fiksinte la rigardon sur rozaj nubetoj, pendantaj super Kapitolo kaj super la templo de Statoro, li diris:

— Mi ne vidis ŝin hodiaŭ, Sinjoro, sed mi kredas je Via kompatemo.

Hejme atendis lin Petronius, kiu, kiel ordinare, «ŝanĝante tagon en nokton», estis antaŭ nelonge reveninta. Li tamen sukcesis jam preni banon kaj ŝmiri sin antaŭ la dormo.

— Mi havas por vi novaĵojn, — li diris. — Mi estis hodiaŭ ĉe Tulius Senecio, kie estis ankaŭ la cezaro. Mi ne scias kial, venis al la aŭgustino la ideo alkonduki kun si la malgrandan Rufiuson … Eble tial, ke li moligu per sia beleco la koron de la cezaro. Malfeliĉe, la infano, laca kaj dormema endormiĝis dum la legado, kiel iam Vespasiano, kion vidante, Ahenobarbus ĵetis sur ĝin pokalon kaj grave vundis la knabon. Poppæa svenis, kaj ĉiuj aŭdis, kiel la cezaro diris: «Mi havas jam sufiĉe tiun ĉi bastardon!» kaj vi scias, ke ĝi signifas morton!

— La puno de Dio ekpendis super la aŭgustino, — respondis Vinicius, — sed kial vi tion rakontas al mi?

— Mi rakontas ĝin tial, ke vin kaj Ligian persekutis la kolero de Poppæa, kaj nun, okupita per la propra malfeliĉo, ŝi eble forlasos la venĝon kaj lasos sin pacigi pli facile. Mi vidos ŝin hodiaŭ vespere kaj parolos kun ŝi.

— Dankon al vi. Vi anoncas al mi bonan novaĵon.

— Kaj vi banu vin kaj dormu. Via buŝo estas violblua kaj restis el vi nur ombro.

Sed Vinicius demandis: — Ĉu oni ne diris, kiam okazos la unua ludus matutinus?

— Post dek tagoj. Sed antaŭe oni malplenigos aliajn malliberejojn. Ju pli multe da tempo restos al ni, des pli bone. Ne ĉio estas ankoraŭ perdita.

Kaj tiel parolante, li diris tion, kion li mem ne plu kredis, ĉar li sciis bonege, ke se la cezaro, responde al la peto de Aliturus, trovis la brile sonantan respondon, en kiu li komparis sin mem kun Brutus, tiam estas nenia savo por Ligia. Li kaŝis ankaŭ de Vinicius, kion li aŭdis ĉe Senecio, ke la cezaro kaj Tigellinus decidis elekti por si kaj por siaj amikoj la plej belajn kristanajn virgulinojn kaj malvirgigi ilin antaŭ la morto, kaj la resto estis transdonota en la tago de la cirkoludo mem al pretorianoj kaj bestistoj.

Sciante, ke Vinicius en neniu okazo volos postvivi Ligian, li intence nutris dume la esperon en lia koro, unue pro kompato al li kaj due, ĉar tiu ĉi estetikulo deziris ankaŭ, ke, se Vinicius devas morti, li mortu bela, ne kun vizaĝo mizeriĝinta kaj duonnigra de doloro kaj sendormeco.

— Mi diros hodiaŭ al la aŭgustino, — li diris, — pli malpli la jenon: savu Ligian por Vinicius, kaj mi savos por vi Rufiuson. Ĉe Ahenobarbus unu vorto, dirita en konvena momento, povas iun savi aŭ pereigi. En malplej bona okazo ni gajnos iom da tempo.

— Dankon al vi, — ripetis Vinicius.

— Vi dankos min plej bone, se vi matenmanĝos kaj iros dormi. Je Ateno! Odiseo eĉ en plej granda malfeliĉo pensis pri dormo kaj sonĝo. La tutan nokton vi certe pasigis en la malliberejo.

— Ne, — respondis Vinicius. — Mi volis iri nun en la malliberejon, sed estas ordonite, ke oni neniun enlasu. Eksciu vi,

Petronius, ĉu la ordono estas nur por hodiaŭ, ĉu ĝis la tago de la cirkoludoj.

— Mi ekscios hodiaŭ nokte kaj morgaŭ matene mi diros al vi, por kiel longe kaj kial la ordono estas eldonita. Sed dume, se eĉ Helioso malsuprenirus pro ĉagreno en la Kimeriajn landojn, mi iras dormi, kaj vi imitu min.

Kaj ili disiris, sed Vinicius iris en la bibliotekon kaj komencis skribi leteron al Ligia.

Kiam li finis, li portis ĝin mem kaj transdonis en la manojn de la kristana centestro, kiu tuj iris kun ĝi en la malliberejon. Post momento li revenis kun saluto de Ligia kaj kun la promeso, ke ankoraŭ hodiaŭ li reportos al li ŝian respondon.

Vinicius ne volis tamen reveni kaj, sidiĝinte sur rokpeco, atendis la leteron de Ligia. La suno leviĝis jam alten sur la ĉielon kaj tra Clivus Argentarius enfluis sur la Forumon, kiel ordinare, amasoj da homoj. Stratvendistoj anoncis siajn komercaĵojn; aŭguristoj rekomendis al la pasantoj siajn servojn; civitanoj gravpaŝe direktis sin al Rostra por aŭskulti hazardajn oratorojn aŭ rakonti al si reciproke plej freŝajn novaĵojn. Laŭgrade, kiel la varmego brulis ĉiam pli forte, amasoj da senfaruloj rifuĝis sub la portikojn de temploj, el sub kiuj elflugis ĉiumomente tutaj aroj da kolomboj, brilante per siaj blankaj plumoj en la suna lumo kaj en la bluo.

Sub la influo de la trolumo de la bruo, varmo kaj senlima laceco, la okuloj de Vinicius komencis fermi sin. Monotonaj krioj de knaboj, ludantaj apude moraon, kaj la egalritmaj paŝoj de la soldatoj lulis lin al dormo. Kelkfoje li levis ankoraŭ la kapon kaj prenis en la rigardon la malliberejon, poste li apogis la frunton sur roka derompaĵo, ĝemis kiel infano endormiĝanta post longa plorado, kaj ekdormis.

Tuj eksvarmis ĉirkaŭ li vizioj. Ŝajnis al li, ke en nokto li portas en la brakoj Ligian tra nekonata vinberejo, kaj antaŭ li iras Pomponia Græcina kun meĉlampo, lumigante la vojon. Iu

voĉo, kvazaŭ la voĉo de Petronius, vokis post li de malproksime: «Revenu!» sed li ne atentis tiun vokon kaj iris pluen post Pomponia, ĝis ili venis al kabano, sur kies sojlo staris Petro la apostolo. Tiam li montris al la apostolo Ligian kaj diris: «Ni venas el la areno, sinjoro, sed ni ne povas ŝin veki, vi veku ŝin.» Sed Petro respondis: «Kristo mem venos ŝin veki!» Poste la bildoj komencis miksi sin antaŭ liaj okuloj. Li vidis sonĝe Neron kaj Poppæan, tenanta en la brakoj la malgrandan Rufiuson kun sanganta frunto, kiun lavis Petronius, kaj Tigellinuson, surŝutantan per cindro tablojn, kovritajn per multekostaj manĝaĵoj, kaj Viteliuson, glutegantan tiujn manĝaĵojn, kaj multajn aliajn aŭgustanojn, sidantajn ĉe la festeno.

Li mem kuŝis apud Ligia, sed inter la tabloj paŝis leonoj, de kies palflavaj barboj gutis sango. Ligia petis, ke li ŝin elkonduku, sed lin regis senforteco tiel granda, ke li ne povis eĉ moviĝi. Poste en liaj vizioj sekvis ĥaoso ankoraŭ pli granda, kaj fine ĉio profundiĝis en plenan mallumon.

El la profunda dormo vekis lin nur la suna brulego kaj la krioj, kiuj sonis tuj apud la loko, kie li sidis. Vinicius frotis la okulojn: la strato svarmis de homoj, sed du kuristoj, vestitaj per flavaj tunikoj, dispuŝis per longaj kanoj la amason, kriante kaj farante lokon por luksa portilo, kiun portis kvar egiptaj sklavoj.

En la portilo sidis iu homo, vestita per blanka vesto, kies vizaĝon oni ne povis vidi bone, ĉar tuj ĉe la okuloj li tenis papirusan rulaĵon kaj diligente ion legis.

— Lokon por la nobla aŭgustano! — kriis la kuristoj. La strato estis tamen tiel svarmoplena, ke la portilo devis halti por momento. Tiam la aŭgustano mallevis senpacience la paperrulaĵon kaj ŝovis la kapon eksteren, vokante:

— Dispelu tiujn ĉi sentaŭgulojn! Rapide! Subite, rimarkinte Viniciuson, li retiris la kapon kaj rapide levis al la okuloj la paperrulaĵon.

Kaj Vinicius ŝovis la manon sur la frunto, kredante, ke li sonĝas ankoraŭ.

En la portilo sidis Chilo. Dume la kuristoj trabatis la vojon kaj la egiptanoj estis marŝontaj, kiam subite la juna tribunuso, kiu en unu momento, komprenis multajn aferojn antaŭe por li nekompreblajn, proksimiĝis al la portilo.

— Saluton al vi, Chilo! — li diris.

— Saluton, junulo, — respondis digne kaj fiere Chilo, penante doni al sia vizaĝo la esprimon de trankvileco, kiun li ne havis en la animo, — sed ne retenu min, ĉar mi rapidas al mia amiko, la nobla Tigellinus.

Sed Vinicius, kaptinte la randon de la portilo, klinis sin al li kaj, rigardante rekte en liajn okulojn, demandis per subpremita voĉo:

— Ĉu vi perfidis Ligian?…

— Koloso de Memnono! — kriis Chilo, terurite. Sed en la okuloj de Vinicius ne estis minaco, do la timo de la greko pasis rapide. Li pensis, ke li estas sub la protekto de Tigellinus kaj de la cezaro mem, tio estas de du potencoj, antaŭ kiuj ĉio tremas, kaj ke ĉirkaŭas lin fortaj sklavoj, dum Vinicius staras antaŭ li senarma, kun mizera vizaĝo kaj kun figuro fleksita de sufero.

Ĉe tiu penso revenis lia malhumileco. Li fiksis sur Vinicius siajn okulojn, ĉirkaŭitajn de inflama ruĝo, kaj flustris:

— Kaj vi, kiam mi estis mortanta pro malsato, ordonis min skurĝi.

Dum momento ambaŭ silentis, post kio aŭdiĝis la obtuza voĉo de Vinicius.

— Mi estis maljusta al vi, Chilo! Tiam la greko levis la kapon kaj, klakinte per la fingroj, kio estis en Romo signo de malestimo kaj malrespekto, respondis tiel laŭte, ke ĉiuj povu lin aŭdi:

— Amiko, se vi volas peti ion de mi, venu en mian domon sur Eskvilino en la matena tempo, kiam post bano mi akceptas gastojn kaj klientojn.

Li mansignis; je tiu gesto la egiptanoj levis la portilon kaj la sklavoj, vestitaj per flavaj tunikoj, komencis voki, svingante la kanojn:

— Lokon por la portilo de la nobla Chilo Chilonides! Lokon! Lokon!…

Ĉapitro LV

En longa, rapide skribita letero, Ligia adiaŭis por ĉiam Viniciuson. Ŝi sciis, ke al neniu estas plu permesate veni en la malliberejon kaj ke ŝi povos vidi Viniciuson nur el la areno. Tial ŝi petis lin, ke li informiĝu, kiam venos ilia vico, kaj ĉeestu la cirkoludon, ĉar ŝi deziras vidi lin ankoraŭfoje dum la vivo. En ŝia letero estis sentebla nenia timo. Ŝi skribis, ke tiel ŝi kiel la aliaj sopiras jam la arenon, sur kiu ili trovos liberiĝon el la malliberejo. Esperante revenon de Pomponia kaj Aulus, ŝi petegis, ke venu ankaŭ ili. En ĉiu ŝia vorto oni sentis ekstazon, tiun apartigon de la vivo, en kiu vivis ĉiuj malliberigitoj, kaj kune neŝanceleblan kredon, ke la promesoj nepre estas plenumotaj trans la tombo. «Ĉu Kristo min liberigos nun, ĉu post la morto (ŝi skribis), Li min promesis al vi per la buŝo de la apostolo, sekve mi estas via.» Kaj ŝi petegis lin, ke li ŝin ne priploru kaj ne lasu regi sin de doloro. La morto ne estis por ŝi neniigo de la ĵuroj. Kun la fido de infano ŝi certigis Viniciuson, ke tuj post la martirigo sur la areno ŝi diros al Kristo, ke en Romo restis ŝia fianĉo, Marcus, kiu sopiras al ŝi per la tuta koro. Kaj ŝi pensis, ke eble Kristo permesos al ŝia animo reveni al li por momento, por diri al li, ke ŝi vivas, ke la mortsuferon ŝi ne memoras kaj ke ŝi estas feliĉa. Ŝia tuta letero spiris feliĉon kaj grandegan esperon. Estis en ĝi nur unu peto, ligita kun la teraj aferoj: ke Vinicius prenu el la spoliarium ŝian korpon kaj enterigu ŝin kiel sian edzinon, en la tombo, en kiun li mem estis iam metota.

Kaj li legis tiun leteron kun disŝirita animo, sed kune ŝajnis al li neeble, ke Ligia pereu de la dentegoj de sovaĝaj bestoj kaj ke Kristo ne montru al ŝi kompaton. Sed ĝuste en tio estis ankaŭ espero kaj fido. Reveninte hejmen, li skribis, ke ĉiutage li venos al la muroj de Tulianum kaj atendos, ĝis Kristo polvigos la murojn kaj redonos ŝin al li. Li ordonis al ŝi

kredi, ke Li, Kristo, povas redoni ŝin al li eĉ el la cirko, ke la granda apostolo petegas Lin pri tio kaj ke la momento de liberiĝo estas proksima. La konvertita centuriestro devis porti al ŝi en la sekvonta tago tiun leteron.

Sed kiam en la sekvinta tago Vinicius venis al la malliberejo, la centuriestro, forlasinte la vicon, proksimiĝis al li kiel unua kaj diris:

— Aŭskultu min, sinjoro. Kristo, kiu vin suferprovis, montris al vi Sian favoron. Hodiaŭ nokte venis liberigitoj de la cezaro kaj de la prefekto, por elekti al ili kristanajn virgulinojn por malhonorigo; ili demandis pri via fianĉino, sed la Sinjoro sendis sur ŝin febron, de kiu mortas la malliberigitoj en Tu lianum, kaj ili lasis ŝin. Hieraŭ vespere ŝi estis jam senkonscia, kaj benata estu la nomo de la Savinto, ĉar tiu malsano, kiu ŝin savis de la malhonoro, povas ŝin ankaŭ savi de la morto.

Vinicius apogis la manon sur la surŝultraĵon de la soldato por ne fali, kaj tiu ĉi diris plu:

— Danku la kompatemon de la Sinjoro. Linuson oni kaptis kaj transdonis al torturistoj, sed vidante, ke li agonias, oni redonis lin. Eble al vi oni ankaŭ ŝin nun redonos, kaj Kristo ŝin resanigos.

La juna tribunuso restis ankoraŭ momente kun mallevita kapo, poste li levis ĝin kaj diris mallaŭte:

— Jes, centestro. Kristo, kiu savis ŝin de la malhonoro, savos ŝin de la morto.

Kaj, sidinte ĉe la malliberejа muro ĝis la vespero, li revenis hejmen por sendi siajn sklavojn, ke ili prenu Linuson kaj transportu lin en unu el liaj apudurbaj domoj.

Petronius tamen, eksciinte pri ĉio, decidis agi ankoraŭ. Jam antaŭe li estis ĉe la aŭgustino, kaj nun li iris al ŝi refoje. Li trovis ŝin ĉe la lito de la malgranda Rufius. La infano kun vundita kapo deliris en febro kaj la patrino penis ĝin savi kun malespero kaj teruro en la koro, pensante, ke eble ŝi savos ĝin por tio, ke ĝi pereu baldaŭ en pli terura maniero.

Okupita ekskluzive per sia doloro, ŝi ne volis eĉ aŭdi pri Vinicius kaj Ligia, sed Petronius teruris ŝin. «Vi ofendis,» — li diris al ŝi, — «novan kaj nekonatan dion. Vi, aŭgustino, konfesas laŭdire la hebrean Jehovon, sed la kristanoj asertas, ke Kristo estas Lia filo, pensu do, ĉu vin ne persekutas la kolero de la patro. Kiu scias, ĉu tio, kio vin trafis, ne estas ilia venĝo, kaj ĉu la vivo de Rufius ne dependas de tio, kiel vi agos?» — Kion vi volas, ke mi faru? — demandis kun timo Poppæa. — Elpetu pardonon de la ofenditaj dioj.

— Kiel?

— Ligia estas malsana. Influu la cezaron aŭ Tigellinuson, ke oni redonu ŝin al Vinicius.

Kaj ŝi demandis kun malespero:

— Ĉu vi pensas, ke mi tion povas?

— Sed vi povas ion alian. Se Ligia resaniĝos, ŝi devos morti sur areno. Iru en la templon de Vesto kaj postulu, ke virge magna troviĝu hazarde apud Tulianum en la momento, kiam la malliberigitoj estos elkondukataj al morto, kaj ke ŝi ordonu liberigi tiun knabinon. La granda pastrino ne rifuzos ĝin al vi.

— Kaj se Ligia mortos pro la febro?

— La kristanoj diras, ke Kristo estas venĝema, sed justa; eble vi akiros lian pardonon per la intenco mem.

— Li donu al mi iun signon, ke li savos Rufiuson.

Petronius movis la ŝultrojn.

— Mi ne venas kiel lia sendito, ho dia, mi nur diras al vi: estu prefere en paco kun ĉiuj dioj romaj kaj fremdaj.

— Mi iros, — diris Poppæa per rompita voĉo.

Petronius spiris profunde.

— Fine mi ion efikis, — li pensis. Kaj, reveninte al Vinicius, li diris al la juna tribunuso:

— Petu vian Dion, ke Ligia ne mortu pro febro, ĉar se ŝi ne mortos, la Granda vestpastrino ordonos ŝin liberigi. La aŭgustino mem petos ŝin pri tio.

Vinicius rigardis lin per okuloj, en kiuj brilis febro, kaj respondis:

— Ŝin liberigos Kristo. Kaj Poppæa, kiu estis preta, por savi Rufiuson, bruloferi hekatombojn al ĉiuj dioj de la mondo, en la sama vespero ankoraŭ iris Forumon, al la vestpastrinoj, konfidinte la malsanan infanon al la zorgado de fidela vartistino, Silvia, kiu iam ankaŭ ŝin vartis.

Sed sur Palatino verdikto je la infano estis jam eldonita, ĉar apenaŭ la portilo de la imperiestrino malaperis post la Granda pordego, en la ĉambron, kie kuŝis la malgranda Rufius, eniris du liberigitoj de la cezaro, el kiuj unu ĵetis sin sur la maljunan Silvian kaj ŝtopis ŝian buŝon, kaj la alia, kaptinte bronzan statueton de la sfinkso, senkonsciigis ŝin per la unua bato.

Poste ili proksimiĝis al Rufius. La knabo, konsumata de febro kaj senkonscia, ne komprenante, kio okazas ĉirkaŭ li, ridetis

al ili kaj fermetis siajn belegajn okulojn, kvazaŭ li penus ilin rekoni. Sed ili, depreninte de la vartistino zonon, nomata cingulum, bantligis ĝin ĉirkaŭ lia kolo kaj kuntiris. La infano, vokinte foje la patrinon, mortis facile. Poste ili envolvis ĝin en la littukon kaj, sidinte sur pretigitajn ĉevalojn, rapidis for al Ostio, kie ili ĵetis la korpon en la maron.

Poppæa, ne trovinte la Grandan virgulinon, kiu kune kun la aliaj vestpastrinoj estis ĉe Vatinius, revenis baldaŭ Palatinon. Trovinte la malplenan liton kaj la malvarmiĝintan korpon de Silvia, ŝi svenis, kaj kiam oni ŝin rekonsciigis, ŝi komencis krii kaj ŝiaj sovaĝaj krioj sonis dum la tuta nokto kaj dum la sekvinta tago.

Sed en la tria tago la cezaro ordonis al ŝi veni al festeno, do, vestinte sin per ametista tuniko, ŝi venis kaj sidis kun ŝtonsimila vizaĝo, orhara, belega kaj malserena kiel la anĝelo de morto.

Ĉapitro LVI

Antaŭ ol la Flaviusoj starigis Koloseon, oni konstruis la amfiteatrojn en Romo plejparte el ligno, kaj tial preskaŭ ĉiuj forbrulis en la fajrego. Nero tamen, por aranĝi la promesitajn cirkoludojn, ordonis starigi kelkajn novajn kaj inter ili unu grandegan, por kies konstruo oni komencis, tuj post la estingo de la fajro, venigi per la maro kaj Tibro potencajn arbotrunkojn, dehakitajn sur la deklivoj de Atlaso. Ĉar la ludoj devis superi ĉiujn antaŭajn per sia brileco kaj nombro de vik timoj, oni aldonis vastajn tenejojn por la homoj kaj bestoj. Miloj da metiistoj laboris ĉe la konstruado tage kaj nokte. Oni konstruis kaj ornamis senripoze. La popolo rakontis al si mirindaĵojn pri la apogoj, inkrustitaj per bronzo, sukceno, eburo, perlamoto kaj ŝelo de transmaraj testudoj. Kanaloj, kondukitaj laŭlonge de la vicoj, plenigotaj per glacia akvo, celis konservi en la konstruaĵo agrablan malvarmon eĉ dum plej brula vetero. Grandega purpura velarium ŝirmis kontraŭ la sunradioj. Inter la vicoj oni starigis incensilojn por bruligi arabajn aromaĵojn; supre oni lokis aparatojn surŝprucontajn la rigardantojn per safrana akvo kaj verbeno. La famaj arĥitektoj, Severus kaj Celer, streĉis sian tutan scion por starigi amfiteatron senkomparan kaj kune povantan enteni tian nombron da scivoluloj, kian povis ĝis nun enteni neniu el la konataj amfiteatroj.

Tial do en la tago, en kiu devis komenciĝi la unua ludus matutinus, amaso da popolo atendis de la tagiĝo la malfermon de la pordegoj, aŭskultante kun plezuro la muĝadon de leonoj, la raŭkan blekadon de panteroj kaj la hurladon de hundoj. Al la bestoj oni donis de du tagoj nenion por manĝi, anstataŭe oni traŝovis antaŭ iliaj okuloj sangajn pecojn da vian do, por des pli eksciti ilian furiozon kaj malsaton. Iafoje ektondris tia uragano da sovaĝaj voĉoj, ke la homoj, starantaj antaŭ la cirko, ne povis interparoli, kaj la

pli impresemaj paliĝis pro timo. Je la sunleviĝo tamen sonis interne de la cirko kantoj laŭtaj, sed trankvilaj, kiujn oni aŭskultis kun miro, ripetante unu al alia: «La kristanoj! La kristanoj!» Vere, multnombrajn arojn da ili oni venigis nokte ankoraŭ en la amfiteatron, kaj ne nur el unu malliberejo, kiel oni intencis komence, sed poparte el ĉiuj. Oni sciis en la amaso, ke la cirkoludoj daŭros dum tutaj semajnoj kaj monatoj, sed oni disputis, ĉu kun tiu parto de la kristanoj, kiu estis destinita por hodiaŭ, oni sukcesos fini en la daŭro de unu tago. La viraj, virinaj kaj infanaj voĉoj, kantantaj la matenan kanton, estis tiel multaj, ke spertuloj opiniis, ke, se oni eĉ sendos unufoje po ducent aŭ tricent homoj sur la arenon, la bestoj laciĝos, satiĝos kaj ĝis la vespero ne povos ĉiujn disŝiri. Aliaj asertis, ke tia granda nombro da viktimoj, aperantaj samtempe sur la areno, distras la atenton kaj ne lasas konvene ĝui la spektaklon. Laŭgrade kiel proksimiĝis la momento, en kiu oni devis malfermi la koridorojn, nomatajn vomitoria, kondukantajn internen, la popolo iĝis pli vigla, pli gaja kaj diskutis pri diversaj aferoj, koncernantaj cirkoludojn. Komencis formi sin partioj, laŭdantaj pli grandan lertecon de leonoj aŭ de tigroj en disŝirado de homoj. Tie kaj ie oni intervetis. Aliaj parolis tamen pri la gladiatoroj, kiuj estis ludontaj sur la areno antaŭ la kristanoj, kaj denove formiĝis partioj jen de samnitoj, jen de gaŭloj, jen de mirmilonoj, jen de tracianoj, jen de retistoj. Pli aŭ malpli grandaj iliaj taĉmentoj, kondukataj de majstroj, nomataj la nistæ, frumatene komencis enflui la amfiteatron. Ne volante laciĝi antaŭtempe, ili marŝis sen armiloj, ofte tute nudaj, ofte kun verdaj branĉoj en la manoj, aŭ kronitaj per floroj, junaj, belegaj en la matena lumo kaj plenaj de vivo. Iliaj korpoj, brilantaj de olivoleo, potencaj, kvazaŭ skulptitaj el marmoro, vekis admiron de la popolo, kiu amegis ja belajn formojn. Multajn el ili oni konis persone kaj ĉiumomente aŭdiĝis la krioj: «Saluton, Furnius! saluton, Leo! Saluton, Maximus! saluton, Diomedes!» Junaj knabinoj levis al ili okulojn plenajn de amo, kaj ili serĉis rigarde, kiu estas la plej

bela, kaj parolis al ili per ŝercaj vortoj, kvazaŭ neniu zorgo pezus super ili, sendante mankisojn aŭ vokante: «Karesu, antaŭ ol la morto min karesos!» Poste ili malaperis en la pordegoj, el kiuj multaj estis neniam reelirontaj. Sed ĉiam novaj kaŭzoj distris la atenton de la amaso. Post la gladiatoroj iris mastigophori, t.e. homoj armitaj per vipoj, kies devo estis vipi kaj stimuli la batalantojn. Poste muloj tiris al la spoliarium tutajn vicojn da veturiloj, sur kiuj estis metitaj amasoj da lignaj ĉerkoj. Je tiu vido ĝojis la popolo, konjektante el ilia nombro pri la grandeco de la spektaklo. Plue pasis homoj, kiuj devis finmortigi la vunditojn, alivestitaj tiel, ke ĉiu similis al Ĥarono aŭ al Merkuro, poste homoj gardantaj ordon en la cirko, disdonantaj la sidlokojn, poste sklavoj disportantaj manĝaĵojn kaj malvarmajn trinkaĵojn, fine pretorianoj, kiujn ĉiu cezaro ĉiam havis apude en amfiteatro.

Oni malfermis fine la vomitoria kaj la amasoj ĵetegis sin internen. Sed tiel multegaj estis la alvenintoj, ke ili fluis kaj fluis dum tutaj horoj kaj mirinde eĉ estis, ke la amfiteatro povas engluti tiel sennombran homamason. La muĝoj de la bestoj, flarantaj la homajn ordorojn, plifortiĝis ankoraŭ. La popolo bruegis en la cirko, okupante la lokojn kiel ondo dum ventego.

Venis fine la urboprefekto, ĉirkaŭita de vigiloj, kaj post li en jam senrompa vico komencis ŝanĝi sin la portitoj de la senatanoj, konsuloj, pretoroj, ediloj[73], oficistoj publikaj kaj palacaj, pretoriaj ĉefuloj, patricioj kaj elegantaj virinoj. Kelkajn portilojn antaŭkuris liktoroj, portantaj hakilojn meze de vergofaskoj, aliajn — amasoj da sklavoj. En la suno flagris la oritaĵoj de la portiloj, blankaj kaj diverskoloraj vestoj, plumoj, orelringoj, juveloj, la ŝtalo de la hakiloj. El la cirko aŭdiĝis krioj, per kiuj la popolo salutis la potencajn altrangulojn. De tempo al tempo alvenis ankoraŭ negrandaj taĉmentoj da pretonanoj.

Sed la pastroj el diversaj temploj alvenis iom pli poste, kaj nur post ili oni portis la sanktajn virgulinojn de Vesto, kiujn antaŭiris liktoroj. Por komenci la spektaklon oni atendis jam nur la cezaron, kiu, ne volante atendigi la popolon tro longe kaj dezirante favorigi ĝin al si per rapidemo, baldaŭ alvenis, akompanata de la aŭgustino kaj aŭgustanoj.

Petronius venis inter la aŭgustanoj, havante en sia portilo Viniciuson. Li sciis, ke Ligia estas malsana kaj senkonscia, sed ĉar en la lastaj tagoj la aliro al la malliberejo estis severe gardata, ĉar la antaŭajn postenantojn oni anstataŭigis per novaj, al kiuj estis malpermesite paroli kun la gardistoj, same kiel doni plej etajn informojn al tiuj, kiuj venis demandi pri la tnalliberigitoj, tial li ne estis certa, ĉu ŝi trovas sin inter la viktimoj, destinitaj por la unua tago de la spektakloj. Por leonoj oni povus sendi ŝin ankaŭ malsanan, eĉ senkonscian. Sed ĉar la viktimoj estis ĉirkaŭkudrotaj per bestaj feloj kaj sendotaj grandare sur la arenon, tial neniu el la rigardantoj povis kontroli, ĉu unu pli aŭ malpli trovas sin inter ili, nek iun rekoni. La gardistoj kaj la tuta amfiteatra servistaro estis subaĉetita, kaj kun la bestistoj oni interkonsentis, ke ili kaŝos Ligian en iu malluma angulo de la amfiteatro, kaj nokte trans donos ŝin en la manojn de farmisto de Vinicius, kiu tuj forveturigos ŝin en la Albanan montaron. Petronius, al kiu Vinicius konigis la sekreton, konsilis al la juna tribunuso, ke li iru malkaŝe kun li en la amfiteatron kaj nur ĉe la eniro elŝtelu sin en la interpremo kaj rapidu en la ĉelojn, kie, por eviti eblajn erarojn, li devis mem montri al la gardistoj Ligian.

La gardistoj enlasis lin tra malgranda pordeto, tra kiu ili mem eniris. Unu el ili, nomata Sirus, kondukis lin senprokraste al la kristanoj. Envoje li diris al Vinicius:

— Mi ne scias, sinjoro, ĉu vi trovos tiun, kiun vi serĉas. Ni demandis pri junulino, nomata Ligia, sed neniu donis al ni

respondon. Povas esti, ke ili ne fidas al ni.

— Ĉu ili estas multaj? — demandis Vinicius.

— Multaj el ili, sinjoro, devos resti por morgaŭ.

— Ĉu estas inter ili malsanuloj?

— Tiaj, kiuj ne povas stari sur la piedoj, ne estas. Dirinte tion, Sirus malfermis la pordon kaj ili eniris kvazaŭ en grandegan ĉambron, sed malaltan kaj malluman, ĉar la lumo eniĝis tien sole tra kraditaj malfermaĵoj, apartigantaj ĝin de la areno. Vinicius povis komence nenion vidi, li aŭdis nur en la ejo murmuradon de voĉoj kaj kriojn de la popolo, atingantajn lin el la amfiteatro.

Sed post momento, kiam liaj okuloj alkutimiĝis al la krepusko, li vidis tutajn arojn da strangaj estaĵoj, similaj al lupoj kaj ursoj. Tio estis la kristanoj, ĉirkaŭkudritaj per bestaj feloj. Iuj el ili staris, aliaj preĝis, genuante. Tie kaj ie laŭ longaj haroj, malsuprenfalantaj sur la felo, oni povis ekkoni, ke la vik timo estis virino. Patrinoj, similaj al lupinoj, portis en la brakoj siajn infanojn, ankaŭ vile ĉirkaŭkudritajn. Sed el sub la feloj vidiĝis vizaĝoj lumaj, la okuloj en la krepusko brilis de ĝojo kaj de febro. Videble estis, ke pliparton de tiuj homoj regis unu penso, ekskluziva kaj transmonda, kiu jam dum la vivo sensentigis ilin al ĉio, kio okazis ĉirkaŭ ili kaj kio povis ilin renkonti. Kelkaj, demandataj de Vinicius pri Ligia, rigardis lin per okuloj kvazaŭ vekitaj el dormo, ne respondante la demandojn; aliaj ridetis al li, metante la fingrojn sur la buŝojn aŭ montrante la ferajn kradojn, tra kiuj fluis faskoj de brilo. Infanoj nur ploris kelkloke, timigitaj per la muĝado de la bestoj, hurlado de la hundoj, kriado de la popolo kaj per la bestosimilaj figuroj de la propraj gepatroj. Vinicius, irante apud Sirus la gardisto, rigardis la vizaĝojn, serĉis, demandis, iafoje falpusiĝadis pro la korpoj de tiuj,

kiuj svenis pro interpremo, sufoka aero kaj varmegeco, kaj li trapuŝis sin pluen en la malluman fundon de la ejo, kiu ŝajnis tiel vasta kiel la tuta amfiteatro.

Sed subite li haltis, ĉar ŝajnis al li, ke proksime de la krado eksonis voĉo konata al li. Aŭskultinte dum momento, li turniĝis kaj, trapuŝinte sin tra la amaso, ekstaris proksime. Fasko de lumo falis sur la kapon de la parolanto kaj en tiu brilo Vinicius rekonis en lupa felo la maldikan kaj senindulgan vizaĝon de Crispus.

— Pentu pro viaj pekoj, — diris Crispus, — ĉar la momento tuj venos. Sed kiu pensas, ke per la sola morto li liberiĝos de siaj kulpoj, tiu novan pekon plenumas kaj estos ĵetita en la eternan fajron. Per ĉiu via peko, kiun vi plenumis dum la vivo, vi renovigis la mortsuferojn de la Sinjoro, kiel do vi kuraĝas kredi, ke tiu sufero, kiu vin atendas, povas egali la Lian? Per egala morto pereos hodiaŭ justuloj kaj pekuloj, sed la Sinjoro distingos siajn merititojn. Ve al vi, ĉar la leonaj dentegoj disŝiros viajn korpojn, sed ne disŝiros viajn kulpojn, nek vi ajn kalkulojn kun Dio. La Sinjoro elmontris sufiĉe da kompatemo, kiam Li permesis najli sin al la kruco, sed de nun Li estos nur juĝisto, kiu neniun kulpon lasos senpune. Do vi, kiuj pensis, ke per martireco vi neniigos viajn pekojn, blasfemas kontraŭ la Dia justeco kaj des pli profunda abismo vin atendas. Finiĝis la kompatemo kaj venis la tempo de la Dia kolero. Jen vi staros post momento antaŭ la terura juĝo, antaŭ kiu apenaŭ virtulo saviĝas. Pentu pro viaj pekoj, ĉar malfermitaj estas la inferaj senfundaĵoj kaj ve al vi, edzoj kaj edzinoj, ve al vi, gepatroj kaj infanoj! Kaj etendinte la ostajn manojn, li skuis ilin super la klinitaj kapoj, sentima, sed ankaŭ senkompata eĉ antaŭ la morto, al kiu post momento devis iri ĉiuj tiuj kondamnitoj. Post liaj vortoj aŭdigis la voĉoj: «Ni pentu pro niaj pekoj!», poste sekvis silento kaj oni aŭdis nur ploron de infanoj kaj batadon de manoj sur la brustoj. Kaj al Vinicius la sango koagulis en la vejnoj. Li, kiu sian

tutan esperon bazis sur la kompatemo de Kristo, aŭdis nun, ke venis la tago de kolero kaj ke kompaton ne havigos eĉ morto sur la areno. Trakuris, vere, lian kapon penso luma kaj rapida kiel fulmo, ke Petro la apostolo alie parolus al tiuj ĉi mortontoj, malgraŭ tio tamen la severaj vortoj de Crispus, plenaj de fanatikeco, kaj tiu malluma ejo kun kradoj, post kiu estis la kampo de martireco, kaj ĝia proksimeco kaj la amasego de la viktimoj, vestltaj jam por la morto, plenigis lian animon per teruro kaj timego. Ĉio tio kune ŝajnis al li pli terura kaj pli monstra ol la plej sangaj bataloj, kiujn li partoprenis. La malbonaero kaj varmegeco komencis lin sufoki. Malvarma ŝvito aperis sur lia frunto. Ekkaptis lin timo, ke li svenos kiel tiuj, pro kies korpoj li falpusiĝis dum sia serĉado en la fundo de la ejo, kiam do li pensis krome, ke ĉiumomente oni povas malfermi la kradojn, li komencis laŭte voki Ligian kaj Ursuson, esperante, ke se ne ili mem, respondos al li iu, kiu ilin konas.

Efektive, tuj iu homo, alivestita kiel urso, tiris lin je la togo kaj diris:

— Sinjoro, ili restis en la malliberejo. Min oni elkondukis laste kaj mi vidis ŝin malsana sur la kuŝejo.

— Kiu vi estas? — demandis Vinicius.

— La fosisto, en kies kabano la apostolo baptis vin, sinjoro. Oni malliberigis min antaŭ tri tagoj, kaj hodiaŭ mi jam mortos.

Vinicius ekspiris. Enirante ĉi tien, li deziris trovi Ligian, nun tamen li estis preta danki al Kristo, ke ŝi ne estas ĉi tie, kaj vidi en tio signon de Lia kompatemo.

Dume la fosisto tiris lin duafoje je la togo kaj diris:

— Ĉu vi memoras, sinjoro, ke mi kondukis vin en la korneliusan vinberejon, kie en la budo predikis la apostolo?

— Mi memoras, — respondis Vinicius.

— Mi vidis lin poste tagon antaŭ ol oni min malliberigis. Li benis min kaj diris, ke li venos en la amfiteatron por kruco signi la pereantojn. Mi volus rigardi lin en la momento de la morto kaj vidi la signon de kruco, ĉar tiam pli facile estos al mi morti, se do vi scias, sinjoro, kie li estas, diru al mi.

Vinicius mallaŭtigis la voĉon kaj respondis:

— Li estas inter la servistoj de Petronius, alivestita kiel sklavo. Mi ne scias, kie ili elektis la lokojn, sed mi revenos en la cirkon kaj vidos. Rigardu min, kiam vi eliros la arenon, kaj mi leviĝos kaj turnos la kapon en ilian flankon. Tiam vi trovos lin per la okuloj.

— Dankon al vi, sinjoro, kaj pacon al vi.

— Estu al vi la Savinto kompatema.

— Amen. Vinicius eliris el la cuniculum kaj iris la amfiteatron, kie li havis lokon apud Petronius, meze de la aliaj aŭgustanoj.

— Ĉu vi trovis ŝin? — demandis lin Petronius.

— Ne. Ŝi restis en la malliberejo.

— Aŭskultu, kio venis ankoraŭ en mian penson, sed aŭskultante, rigardu, ekzemple, Nigidian, por ke ŝajnu, ke ni parolas pri ŝia kombaĵo … Tigellinus kaj Chilo rigardas nin ĉi-momente … Aŭskultu do: oni metu Ligian nokte en ĉerkon kaj elportu ŝin el la malliberejo kiel mortintan; la ceteron vi divenas.

— Jes, — respondis Vinicius. La pluan interparolon rompis al ili Tulius Senecio, kiu, kliniĝinte al ili, demandis:

— Eble vi scias, ĉu oni donos armilojn al la kristanoj? — Ni ne scias, — respondis Petronius:

— Mi preferus, ke oni donu, — diris Tulius, — alie la areno tro baldaŭ iĝas simila al buĉejo. Sed kia belega amfiteatro! Efektive, la vidaĵo estis impona. La malpli altaj vicoj, plenegaj de togoj, blankis kiel neĝo. En la orita podio sidis la cezaro, ornamita per diamanta kolĉeno, kun ora florkrono sur la kapo, apud li la belega kaj malserena aŭgustino, apude, ambaŭflanke, la vestpastrinoj, altaj oficistoj, senatanoj en borderitaj vestoj, militistaj ĉefuloj en brilantaj armaĵoj, unu vorte ĉiu, kiu estis en Romo potenca, brila kaj riĉa. En la pluaj vicoj sidis kavaliroj, kaj pli alte nigris ronde maro da homaj kapoj, super kiuj de la kolonoj pendis girlandoj, plektitaj el rozoj, lilioj, anemonoj, hederoj kaj vinberbranĉoj.

La popolo interparolis laŭte, voksignis, kantis, iafoje eksplodis per rido pro iu sprita vorto, kiun oni komunikis al si reciproke de vico al vico, kaj piedfrapis pro senpacienco por plirapidigi la spektaklon.

Fine la piedfrapado iĝis simila al tondro kaj senĉesa. Tiam la urboprefekto, kiu jam antaŭe ĉirkaŭrajdis la arenon kun sia brila sekvantaro, donis signon per tuko, al kio respondis en la amfiteatro ia ĝenerala: «aaa!...» elŝirita el miloj da brustoj. Ordinare oni komencis la spektaklojn per ĉasado de sovaĝaj bestoj, en kio majstris diversaj barbaroj el la nordo kaj sudo, ĉi-foje tamen devis esti eĉ tro da bestoj, oni komencis do per andabatæ, t.e. homoj, vestitaj per kaskoj sen okultruoj, kiuj sekve batalis blinde. Keldeko da ili, enirinte samtempe la arenon, komencis svingi glavojn en la aero, kaj mastigophori per longaj forkegoj puŝis ilin unu al

alia, ke ili povu renkontiĝi. La pli eleganta publiko rigardis indiferente kaj malrespekte similan spektaklon, sed la popolon amuzis la mallertaj movoj de la luktistoj, kaj se okazis, ke ili renkontiĝis dors-aldorse, ĝi eksplodis per laŭta rido, vokante: «dekstren!» «maldekstren!» «rekten!» kaj ofte intence erarigante la kontraŭulojn. Kelkaj paroj tamen kunkroĉigis kaj la batalo komencis esti sanga. La pli obstinaj luktistoj ĵetis la ŝildojn kaj, doninte al si reciproke la maldekstrajn manojn por ne plu disiĝi, per la maldekstraj batalis pro vivo aŭ morto. Kiu falis, levis la fingrojn supren, petegante per tiu signo kompaton, sed en la komenco de spektaklo la popolo insistis ordinare morton de la vunditoj, precipe se koncernataj estis andabatæ, kiuj, havante la vizaĝojn kovritajn, restis al ĝi nekonataj. Iom post iom la nombro de la batalantoj malgrandiĝis, kaj kiam fine restis nur du, oni puŝis ilin unu al la alia tiel, ke renkontiĝinte, ili falis sur la sablon kaj sur ĝi mortpikis sin reciproke. Tiam meze de la krioj «finite!»[74] cirkaj servistoj forigis la kadavrojn, post kio servoknabetoj forrastis la freŝajn signojn sur la areno kaj surŝutis ĝin per safranaj folioj.

Nun devis sekvi pli serioza batalo, ekscitanta la intereson ne nur de la popolamaso, sed ankaŭ de la eleganta publiko, dum kiu junaj patricioj faris grandegajn vetojn, ofte malgajnante ĉion ĝis la lasta monero. Tuj komencis ankaŭ rondiri el manoj en manojn tabuletoj, sur kiuj oni enskribis la nomojn de favoratoj kaj kune la nombron da sestercoj, kiun ĉiu vetodonis pro sia elektito. La spectati, t.e. luktistoj, kiuj batalis jam sur areno kaj triumfis sur ĝi, ricevis plej multe da partianoj. sed inter la ludantoj estis ankaŭ tiaj, kiuj vetodonis konsiderindajn sumojn por gladiatoroj novaj kaj nekonataj, esperante, ke en la okazo de ilia venko ili enpoŝigos grandegajn gajnojn. Vetis eĉ la cezaro kaj la pastroj kaj la vestpastrinoj kaj la senatanoj kaj la kavaliroj kaj la popolo. La plebanoj, se mankis al ili mono, vetodonis ofte la propran liberecon. Oni do atendis kun batantaj koroj,

eĉ kun timo, la aperon de la luktistoj kaj pluraj faris laŭtajn ĵurpromesojn al la dioj por certigi ilian protekton al sia favorato.

Efektive, kiam aŭdiĝis la timigaj sonoj de la trumpetoj, en la amfiteatro ekregis la silento de atendo. Miloj da okuloj direktis sin al la granda pordego, al kiu proksimiĝis homo, alivestita kiel Ĥarono, kaj meze de la ĝenerala silento frapis ĝin trifoje per martelo, kvazaŭ vokante al morto tiujn, kiuj estis kaŝitaj post ĝi. Poste malfermiĝis malrapide ambaŭ duonoj de la pordego, montrante nigran faŭkon, el kiu sur la luman arenon komencis eliri la gladiatoroj. Ili iris taĉmente, po dudek kvin homoj, aparte tracianoj aparte mirmilonoj, samnitoj, gaŭloj, ĉiuj peze armitaj, kaj fine retiarii, tenantaj en unu mano reton, en la alia tridenton. Je ilia vido tie kaj ie sur la benkoj aŭdiĝis aplaŭdoj, kiuj baldaŭ ŝanĝis sin en unu grandan kaj daŭran uraganon. De supre ĝis malsupre oni vidis brilantajn vizaĝojn, aplaŭdantajn manojn kaj buŝojn, el kiuj eliĝis krioj. Ili dume ĉirkaŭiris la tutan arenon per paŝo egalritma kaj elasta, flagrante per glavoj kaj riĉaj armaĵoj, poste haltis antaŭ la imperiestra podio, fieraj, trankvilaj kaj brilaj. Akra sono de korno silentigis la aplaŭdojn; tiam la luktistoj etendis supren la dekstrajn brakojn kaj levante la okulojn kaj la kapojn al la cezaro, komencis voki, aŭ pli ĝuste, kanti per tiriĝemaj voĉoj:

«Ave, cæsar imperator!
Morituri te salutant!»

Poste ili rapide dispartiĝis, okupante apartajn lokojn ĉe la rando de la areno. Ili devis ataki sin reciproke en tutaj taĉmentoj, sed antaŭe oni permesis al pli famaj luktistoj renkontiĝi en serio de duopaj bataloj, en kiuj plej bone elmontriĝis la forto, lerteco kaj kuraĝo de la kontraŭuloj. Tuj efektive el inter la gaŭloj elpaŝis luktisto, bone konata al amantoj de amfiteatro sub la nomo «Buĉisto» (Lanio),

venkinto en multaj cirkoludoj. Kun granda kasko sur la kapo, en kiraso kuprokovranta de antaŭe kaj malantaŭe lian potencan bruston, li aspektis en la lumo sur la flava areno kiel grandega, brilanta skarabo. Ne malpli glora retiarius, Calendio, elpaŝis kontraŭ lin.

Inter la rigardantoj oni komencis veti:

— Kvincent sestercojn pro la gaŭlo!

— Kvincent pro Calendio!

— Je Herkulo! Mil!

— Du mil! Dume la gaŭlo, veninte ĝis la mezo de la areno, komencis repaŝi kun alcelita glavo kaj, levante la kapon, rigardis atente la kontraŭulon tra la okultruoj de la viziero, dum la facila, belforma kaj statusimila retiarius, tute nuda, krom zonaĵo sur la koksoj, ĉirkaŭiris rapide la pezan malamikon, gracie svingante la reton, levante aŭ mallevante la tridenton kaj kantante la kutiman kanton de la retistoj:

«Ne vin, fiŝon nur mi ĉasas,
Ne forkuru, gaŭlo!»[75]

Sed la gaŭlo ne forkuris, ĉar post momento li haltis kaj, ekstarinte loke, komencis turni sin per apenaŭ rimarkeblaj movoj, tiel por ĉiam havi la malamikon antaŭe. En lia figuro kaj monstre granda kapo estis io terura. La rigardantoj bonege komprenis, ke tiu peza, kuprokirasita korpo pretiĝas al subita atako, kiu povas decidi pri la batalo. La retisto dume jen alsaltis al li, jen forsaltis, farante per sia tridenta forkego movojn tiel rapidajn, ke la homa rigardo apenaŭ povis ilin sekvi. La tinto de la dentoj kontraŭ la kiraso aŭdiĝis kelkfoje, sed la gaŭlo eĉ ne ŝanceliĝis, donante per tio ateston pri sia grandega forto. Lia tuta atento ŝajnis esti koncentrita ne sur la tridento, sed sur la reto, kiu senĉese

ŝvebis super lia kapo kiel malbonaŭgura birdo. La rigardantoj, retenante la spiron en la brusto, observis la majstran ludon de la gladiatoroj. Lanio, trovinte konvenan momenton, falegis fine sur sian kontraŭulon, kaj tiu kun sama rapideco trakuris sub lia glavo kaj levita brako, rektiĝis kaj eksvingis la reton.

La gaŭlo, turniginte loke, haltigis ĝin per sia ŝildo, post kio ambaŭ dissaltis. En la amfiteatro ektondris la krioj: «Macte!», kaj en la malpli altaj vicoj oni komencis fari novajn vetojn. La cezaro mem, kiu komence interparolis kun la vestpastrino Rubria kaj nemulte atentis ĝis nun la spektaklon, turnis la kapon al la areno.

Kaj ili komencis batali tiel majstre, kun tia precizeco de movoj, ke ŝajnis momente, kvazaŭ ili batalas ne pro vivo aŭ morto, sed por elmontri sian lertecon. Lanio, dufoje ankoraŭ evitinte la reton, komencis repaŝi al la rando de la areno. Tiam tamen tiuj, kiuj vetis kontraŭ li, ne volante, ke li ripozu, komencis krii: «Ataku!» La gaŭlo obeis kaj atakis. La brako de la retisto sangis kaj lia reto malleviĝis. Lanio kuntiriĝis kaj saltis, volante bati la lastan baton. Sed en la sama momento Calendio, kiu intence ŝajnigis, ke li ne povas manovri plu la reton, kliniĝis flanken, evitis la baton kaj, enŝovinte la tridenton inter la genuojn de la kontraŭulo, faligis lin teren.

Tiu volis leviĝi, sed en momento ĉirkaŭvolvis lin la fatalaj ŝnuroj, en kiuj ĉe ĉiu movo li pli implikis la manojn kaj la piedojn. Dume la batoj de la tridento fiksis lin fojon post fojo al la tero. Foje ankoraŭ li kolektis la fortojn, apogis sin sur la mano kaj streĉis sin por leviĝi — vane! Li levis ankoraŭ al la kapo la malfortiĝantan manon, en kiu li ne povis plu teni la glavon, kaj falis dorsen. Calendio premis lian kolon al la tero per la dentoj de la forkego kaj, apoginte sin ambaŭmane sur ĝia tenilo, turniĝis al la imperiestra loĝio.

La tuta cirko tremis de aplaŭdoj kaj de homa muĝado. Por la partianoj de Calendio li estis ĉi-momente pli granda ol la cezaro, sed ĝuste tial malaperis el iliaj koroj la malamikeco kontraŭ Lannio, kiu por la prezo de la propra sango plenigis iliajn poŝojn. Dividiĝis do la deziroj de la popolo. Sur ĉiuj benkoj montriĝis samnombre la signoj de morto kaj la signoj de kompato, sed la retisto rigardis nur al la loĝio de la cezaro kaj vestpastrinoj, atendante, kion ili decidos.

Malfeliĉe, Nero ne havis simpation al Lannio, ĉar dum lasta cirkoludo antaŭ la brulego li malgajnis, vetante kontraŭ li, grandan monsumon al Licinius, li elŝovis do la manon el la podio kaj turnis la dikfingron al la tero.

La vestpastrinoj tuj ripetis la signon. Tiam Calendio genuiĝis sur la brusto de la gaŭlo, eligis mallongan ponardon, kiun li portis ĉe la zono, kaj flankiginte la armaĵon ĉe la kolo de la kontraŭulo, enbatis ĝis la tenilo en lian gorĝon la triangulan akraĵon.

— Peractum est! — aŭdigis voĉoj en la amfiteatro. Lannio konvulsiis dum ioma tempo kiel buĉita bovo, kaj batis la sablon per la piedoj, poste li streĉiĝis kaj restis senmova.

Merkuro ne bezonis kontroli per ardanta feraĵo, ĉu li vivas ankoraŭ. Tuj oni forigis lin kaj ekluktis aliaj paroj, post kies paso flamis nur la batalo de la tutaj taĉmentoj. La popolo partoprenis ĝin per la animo, koro kaj okuloj: ĝi kriegis, muĝis, fajfis, aplaŭdis, ridis, stimulis la batalantojn, frenezis. Sur la areno la gladiatoroj, dividitaj en du partiojn, batalis kun la furiozo de sovaĝaj bestoj: brusto frapis bruston, korpoj kuntordis sin en morta ĉirkaŭbrako, krakis en la artikoj potencaj kruroj, glavoj dronis en brustoj kaj ventroj, palaj buŝoj ŝprucigis sangon sur la sablon. Kelkdek novulojn ekregis en la fino tia teruro, ke elŝirinte sin el la ĥaoso, ili komencis forkuri, sed la mastigophori repelis ilin en la

batalon per siaj plumbofinitaj vipoj. Sur la sablo formiĝis grandaj, malhelaj makuloj; ĉiam pli da nudaj kaj armitaj korpoj kuŝis unu apud alia sur la sablo kiel garboj. Vivantoj batalis sur la kadavroj, falpuŝiĝis pro armaĵoj, ŝildoj, vundis la piedojn per rompitaj armiloj kaj falis. La popolo frenezis pro ĝojo, ebriiĝis per morto, spiris ĝin, satigis per ĝia bildo la okulojn kaj kun volupto sorbis en la pulmojn ĝiajn odorojn.

La venkitoj kuŝis preskaŭ ĉiuj mortaj. Apenaŭ kelkaj vunditoj genuiĝis en la mezo de la areno kaj, ŝanceliĝante, etendis la manojn al la rigardantoj, petante kompaton. Al la venkintoj oni disdonis premiojn, laŭrokronojn, olivarbajn branĉetojn, kaj sekvis momento de ripozo, kiu laŭ la ordono de la ĉiopova cezaro ŝanĝis sin en festenon. En la incensiloj oni bruligis aromaĵojn. Ŝprucigistoj pluvigis sur la popolon roson safranan kaj violan. Oni disportis malvarmajn trinkaĵojn, rostitajn viandojn, dolĉajn kukaĵojn, vinon, olivoleon kaj fruktojn. La popolo manĝegis, interbabilis kaj kriis honore al la cezaro por lin inklinigi al des pli granda malavareco. Efektive, kiam oni satigis la malsaton kaj soifon, centoj da sklavoj enportis korbojn, plenajn de donacoj; knabetoj, alivestitaj kiel amoroj, elprenis el ili diversajn objektojn kaj disĵetis ambaŭmane inter la benkojn. En la momento, kiam estis disdonataj loteriaj tesseræ, komenciĝis batalo: la homoj interpuŝis sin, renversis, piedpremis unu aliajn, vokis helpon, saltis trans benkovicoj kaj sufokiĝis en la terura interpremo, ĉar kiu ricevis feliĉan numeron, povis gajni eĉ domon kun ĝardeno, sklavon, luksan vestaĵon aŭ maloftan sovaĝan beston, kiun li poste vendis en amfiteatron. Pro tiuj kaŭzoj iĝis tiaj ĥaosoj, ke multfoje pretorianoj devis enkonduki ordon, kaj post ĉiu disdonado oni elportis el la rigardejo homojn kun rompitaj brakoj, kruroj, aŭ mortsufokitajn en la interpremo.

La pli riĉaj el la rigardantoj tamen ne partoprenis en la batalo pro la tesseræ. La aŭgustanoj amuzis sin ĉi-foje per la

vido de Chilo kaj per mokado je vanaj penoj, kiujn li faris por montri al la homoj, ke batalon kaj sangoverŝadon li povas rigardi egale kiel ĉiu alia. Vane tamen la malfeliĉa greko kuntiris la brovojn, mordis la lipojn kaj premis la pugnojn tiel, ke la ungoj eniĝis en la manojn. Same lia greka naturo, kiel lia persona timemo ne elportis tiajn spektaklojn. Lia vizaĝo paliĝis, gutoj da ŝvito perlokovris la frunton, la lipoj bluigis, en profundiĝis la okuloj, la dentoj komencis klaki kaj la korpon atakis tremado. Post la batalo li iom rekonsciiĝis, kaj kiam oni lin mokpikis, regis lin subita kolero kaj malespere li komencis respondi la pikojn.

— Ha, greko! Malplaĉegas al vi la vido de disŝirita homa haŭto! — diris Vatinius, tirante lin je la barbo.

Kaj Chilo turnis al li siajn du lastajn flavajn dentojn — kaj respondis:

— Mia patro ne estis botisto, do mi ne scias ĝin fliki. — Macte! Habet! — kriis kelkaj voĉoj.

Sed aliaj mokis plu:

— Ne li estas kulpa, ke anstataŭ koro li havas en la brusto pecon da fromaĝo! — kriis Senecio.

— Ne vi estas kulpa, ke anstataŭ kapo vi havas vezikon, — respondis Chilo.

— Eble vi iĝos gladiatoro! vi bone aspektus kun reto sur areno.

— Se vin mi kaptus per ĝi, mi kaptus malbonodoran upupon.

— Kaj kio estos kun la kristanoj? — demandis Festus el Ligurio. — Ĉu vi ne volus iĝi hundo kaj mordi ilin?

— Mi ne volus esti via frato.

— Vi meocia leprulo!

— Vi liguria mulo!

— Via haŭto videble jukas, sed mi ne konsilas peti min, ke mi vin gratu.

— Gratu vin mem. Se vi forgratos la proprajn pustulojn, vi detruos tion, kio estas en vi plej bona.

Tiel ili atakis lin, kaj li repikis ilin malice meze de ĝenerala rido. La cezaro aplaŭdis per la manoj, ripetis: «Macte!» kaj stimulis ilin. Post momento tamen proksimiĝis Petronius kaj, tuŝinte per skulptita ebura bastono la ŝultron de la greko, diris:

— Bone, filozofo, sed en unu afero vi eraris: la dioj kreis vin kanajlo, vi tamen iĝis demono, kaj tial vi ne eltenos.

La maljunulo rigardis lin per siaj inflamruĝaj okuloj, ĉi-foje li tamen iel ne trovis pretan insulton. Por momento li silentis, poste respondis kvazaŭ kun certa peno:

— Mi eltenos!… Sed dume la trumpetoj anoncis, ke la paŭzo estas finita. La homoj komencis forlasi la fakojn, en kiuj ili ariĝis por rektigi la piedojn kaj babili. Komenciĝis ĝenerala movado kaj la kutimaj malpacoj pri la antaŭe okupitaj sidejoj. La senatanoj kaj patricioj rapidis al siaj lokoj. Iom post iom trankviliĝis la bruo kaj ordo revenis en la amfiteatron. Sur la areno aperis aro da homoj, por disrasti ankoraŭ tie kaj ie sablobulojn, kungluitajn per koagulinta sango.

Venis la vico por la kristanoj. Sed ĉar tio estis por la popolo nova spektaklo kaj neniu sciis, kiel ili kondutos, ĉiuj atendis

ilin kun certa intereso. La amaso estis agordita atendege, ĉar oni antaŭvidis eksterordinarajn scenojn, sed malamike. Tiuj homoj, kiuj estis nun aperontaj, bruligis ja Romon kaj ĝiajn antikvajn trezorojn. Ili ja nutris sin per la sango de suĉinfanoj, venenis akvojn, malbenis la tutan homan genton kaj plenumis plej malnoblajn krimojn. La ekscititan malamon ne kontentigus plej severaj punoj, kaj se ia timo kaptis la korojn, ĝi estis nur la timo, ĉu la turmentoj egalos la krimojn de tiuj malhumanaj kondamnitoj.

Dume la suno leviĝis alten kaj ĝiaj radioj, filtritaj tra la purpura velarium, plenigis la amfiteatron per sanga lumo. La sablo alprenis fajran koloron kaj en tiuj briloj, en la homaj vizaĝoj, same kiel en la malplena spaco de la areno, pleniĝonta post momento per homa sufero kaj besta furiozo, estis io timiga. Ŝajnis, ke en la aero ŝvebas teruro kaj morto. La amaso, ordinare gaja, sub la influo de la malamo, obstinis en silento. La vizaĝoj havis malamikan esprimon.

Subite la prefekto donis la signon: tiam aperis la sama maljunulo, alivestita kiel Ĥarono, kiu vokis al morto la gladiatorojn, kaj trairinte per malrapidaj paŝoj la tutan arenon, en profunda silento li denove frapis trifoje la pordegon per la martelo.

En la tuta amfiteatro aŭdiĝis la murmuro:

— La kristanoj! La kristanoj!

Ekgrincis la feraj kradoj: en la mallumaj malfermaĵoj sonis la ordinaraj krioj de la mastigophori: «Sur la sablon!» kaj en unu momento la areno pleniĝis per aroj kvazaŭ da silvanoj, ĉirkaŭkudritaj per feloj. Ili ĉiuj kuris iom rapide, febre, kaj alkurinte la mezon de la sablorondo, genuiĝis unu apud la aliaj, kun manoj etenditaj supren. La popolo kredis, ke tio estas peto pri kompato, kaj furioza pro tia malkuraĝo, ĝi

komencis piedfrapi, fajfi, ĵeti malplenajn ujojn de vino, ĉirkaŭ morditajn ostojn kaj muĝi: «Bestojn! Bestojn!…» Sed subite okazis io neatendita. Jen el la mezo de la vila amaso sonis kantantaj voĉoj kaj en la sama momento aŭdigis kanto, kiun oni aŭdis unuafoje en roma cirko:

«Christus regnat!!…»

Tiam mirego ekregis la popolon. La kondamnitoj kantis kun okuloj levitaj al la velarium. Oni vidis vizaĝojn palajn, sed kvazaŭ inspiritajn. Ĉiuj komprenis, ke tiuj homoj ne petas kompaton kaj ke ili ŝajnas vidi nek la cirkon, nek la popolon, nek la senaton, nek la cezaron. Christus regnat! sonis ĉiam pli laŭte, kaj sur la benkoj, for, ĝis la supro, inter la vicoj de la rigardantoj tiu kaj iu demandis sin mem: kio okazas ĉi tie kaj kiu estas tiu Christus, kiu regas en la buŝoj de tiuj mortontoj? Sed dume oni malfermis alian kradon kaj sur la arenon enkuris kun sovaĝa impeto kaj bojado tutaj aroj da hundoj: flavharaj grandegaj molosoj el Peloponezo, striaj hundoj el Pireneoj kaj lupsimilaj hundegoj el Hibernio, intence malsatigitaj, kun kaviĝintaj flankoj kaj sangaj okuloj. Muĝado kaj hurlado plenigis la tutan amfiteatron. La kristanoj, fininte la kanton, genuis senmove, kvazaŭ ŝtoniĝintaj, ripetante nur per unu ĝema ĥoro: «Pro Christo! Pro Christo!» La hundoj, flarinte homojn en la bestaj feloj kaj mirigitaj per ilia senmoveco, ne kuraĝis tuj ĵeti sin sur ilin. Kelkaj levis sin sur la murojn de la loĝioj, kvazaŭ ili volus atingi la rigardantojn, aliaj kuris ronde, ekscite bojante, kvazaŭ ili persekutus iun nevideblan beston. La popolo koleriĝis. Ekkriegis miloj da voĉoj: kelkaj el la rigardantoj imitis la muĝadon de bestoj, aliaj bojis kiel hundoj, aliaj instigis ilin en ĉiuj lingvoj. La amfiteatro ektremis de la kriegoj. La incititaj hundoj komencis jen ĵeti sin al la genuantoj, jen resalti ankoraŭ, ĝis fine unu el la molosoj enigis la dentegojn en la ŝultron de virino genuanta fronte kaj subtiris ŝin al si.

Tiam dekoj da ili ĵetis sin en la mezon, kvazaŭ tra elrompaĵo. La amaso ĉesis muĝi por rigardi kun pli granda atento. Meze de hurlado kaj raŭkado oni aŭdis ankoraŭ plendajn voĉojn virajn kaj virinajn: Pro Christo! Pro Christo, sed sur la areno formiĝis tremantaj plektaĵoj el hundaj kaj homaj korpoj. Sango fluis nun torente el la disŝiritaj korpoj. La hundoj elŝiris al si reciproke sangajn homajn membrojn. La odoro de sango kaj de disŝiritaj internaĵoj sufokis la arabajn aromojn kaj plenigis la tutan cirkon. Fine restis nur tie kaj ie hurlantaj amasoj.

Vinicius, kiu en la momento, kiam la kristanoj enkuris, leviĝis kaj turniĝis, por konforme al sia promeso montri al la fosisto la lokon, kie inter la sklavoj de Petronius estis la alivestita apostolo, sidiĝis denove kaj sidis kun vizaĝo de mortinto, rigardante per vitrosimilaj okuloj la teruran spektaklon. Komence la timo, ke la fosisto povis erari kaj ke Ligia povas trovi sin inter la viktimoj, tute paralizis lin, sed kiam li aŭdis la voĉojn: Pro Christo! kiam li vidis la pereon de tiom da viktimoj, kiuj, mortante, atestis pri sia vero kaj pri sia Dio, posedis lin alia sento, turmenta kiel plej terura doloro, tamen ne forpuŝebla, ke se Kristo mem mortis martire, se nun miloj pro Li pereas, se fluas maro da sango, tiam unu guto pli nenion signifas kaj ke peke estas eĉ peti kompaton. Tiu penso iris al li el la areno, traigis lin kun la ĝemoj de la mortantoj, kun la odoro de ilia sango. Tamen li preĝis kaj ripetis per sekaj lipoj: «Kristo! Kristo! Ankaŭ Via apostolo preĝas por ŝi!» Poste li dronis en preĝo, perdis la konscion, kie li estas, ŝajnis al li nur, ke la sango sur la areno ŝvelas kaj ŝvelas, ke ĝi multiĝas kaj elfluas el la cirko en la tutan Romon. Cetere li aŭdis nenion, nek la hurladon de la hundoj, nek la kriegojn de la popolo, nek la voĉojn de la aŭgustanoj, kiuj komencis subite voki:

— Chilo svenis!

— Chilo svenis! — ripetis Petronius, turnante sin al la greko. Kaj tiu svenis efektive kaj sidis blanka kiel tolo, kun malantaŭen klinita kapo kaj kun larĝe malfermita buŝo, simila al kadavro.

En la sama momento oni komencis puŝi sur la arenon novajn viktimojn, ĉirkaŭkudritajn per feloj.

Ili genuiĝis senprokraste kiel iliaj antaŭintoj, sed la lacegaj hundoj ne volis ilin mordi. Apenaŭ kelkaj ĵetis sin sur la plej proksimajn genuantojn, dum la aliaj, kuŝiĝinte kaj levinte supren la faŭkojn, de kiuj gutis sango, komencis movegi la flankojn kaj peze spiri.

Tiam la popolo, maltrankvila en la animo, sed ebria de sango, komencis voki per akraj voĉoj:

— La leonojn! La leonojn! Ellasu la leonojn! La leonoj devis esti lasitaj por la sekvonta tago, sed en la amfiteatroj la popolo trudis sian volon al ĉiuj, eĉ al la cezaro. La sola Caligula, maltima kaj ŝanĝema en siaj deziroj, kura ĝis iafoje kontraŭstari, kaj okazis eĉ, ke li ordonis bastoni la amasojn, sed ankaŭ li plej ofte cedis. Nero, al kiu aplaŭdoj estis pli karaj ol ĉio en la mondo, neniam kontraŭstaris, des pli do li ne kontraŭstaris nun, kiam la afero koncernis mildigon de la amasoj, ekscititaj post la brulego, kaj la kristanojn, kiujn li volis ŝarĝi per la respondeco por la malfeliĉo.

Li donis do la signon, ke oni malfermu la cuniculum, kion vidinte, la popolo tuj trankviliĝis. Oni aŭdis knaradon de la kradoj, post kiuj estis la leonoj. La hundoj je ilia vido densiĝis en unu aron kontraŭflanke de la areno, kaj ili komencis elpaŝi unu post alia sur la arenon, potencaj, flavharaj, kun grandegaj vilaj kapoj. La cezaro mem turnis al ili sian enuigitan vizaĝon kaj almetis la smeraldon al la okulo por rigardi pli bone. La aŭgustanoj salutis ilin per aplaŭdoj;

la amaso kalkulis ilin per la fingroj, observante ĉe tio avide, kiel ilia vido impresas la kristanojn genuantaj en la mezo, kiuj denove komencis ripeti la por multaj nekompreneblajn kaj ĉiujn incitantajn vortojn: pro Christo! Pro Christo! Sed la leonoj, kvankam malsategaj, ne rapidis al la viktimoj. La ruĝeta brilo sur la areno vundis iliajn okulojn, do ili palpebrumis, kvazaŭ blindigitaj; kelkaj streĉis maldiligente siajn orflavajn, pezajn korpojn, aliaj malfermis la faŭkojn, oscedis, kvazaŭ volante montri al la rigardantoj siajn terurajn dentegojn. Sed poste la odoro de sango kaj de la disŝiritaj korpoj, kiuj kuŝis amase sur la areno, komencis efiki je ili.

Baldaŭ iliaj movoj iĝis maltrankvilaj, la kolharoj hirtiĝis, la nazoj raŭke sorbis la aeron. Unu alsaltis subite al la kadavro de virino kun mordŝirita vizaĝo kaj, metinte la antaŭajn piedegojn sur la korpon, komencis leki per sia malglata lango la sangajn koagulaĵojn; alia leono proksimiĝis al kristano, tenanta en la brakoj infanon, ĉirkaŭkudritan per cervida felo. La infano skuis sin de krio kaj ploro, ĉirkaŭbrakante konvulsie la kolon de la patro, dum tiu, dezirante longigi ĝian vivon almenaŭ por momento, penis dekroĉi ĝin de la kolo kaj transdoni al tiuj, kiuj genuis malantaŭ li. Sed la krio kaj la movo incitis la leonon. Subite ĝi eligis mallongan, ŝiritan muĝon, dispremis la infanon per unu piedbato kaj kaptinte en la faŭkon la kranion de la patro, frakasis ĝin en unu momento. Je tiu vido ĉiuj aliaj ĵetis sin sur la aron de kristanoj. Kelkaj virinoj ne povis deteni kriojn de teruro, sed la popolo superbruis ilin per aplaŭdoj, kiuj tamen rapide silentiĝis, ĉar la scivolo venkis. Oni vidis tiam terurajn bildojn: kapojn tute malaperantajn en la abismoj de la faŭkoj, brustojn larĝe distranĉatajn per unu bato de la dentegoj, elŝiritajn korojn kaj pulmojn; oni aŭdis la krakadon de ostoj inter la dentoj. Kelkaj leonoj, kaptinte siajn viktimojn je la flankoj aŭ sakroj, rondkuris en frenezaj saltoj tra la areno, kvazaŭ serĉante kaŝitan lokon, kie ili

povus formanĝi ilin; aliaj en reciproka batalo levis sin unu sur alian, ĉirkaŭprenante sin reciproke per la piedegoj kiel luktistoj, kaj plenigante la amfiteatron per tondro. La homoj leviĝis de siaj lokoj. Aliaj, forlasante la vicojn, iris tra la interbenkoj pli malsupren por vidi pli bone, kaj interpremis sin tie ĝis sufoko. Ŝajnis, ke la ekscititaj amasoj ĵetos sin fine sur la arenon mem kaj komencos disŝiri kun la leonoj. Iafoje oni aŭdis nehoman kriadon, iafoje aplaŭdojn, iafoje muĝadon, murmuradon, dentklakadon, hurladon de la molosoj, iafoje nur ĝemojn.

La cezaro, tenante la smeraldon ĉe la okulo, rigardis nun atente. La vizaĝo de Petronius alprenis la esprimon de malplaĉo kaj malestino. Chilon oni jam antaŭe elportis el la cirko. Kaj el la cunicula oni elpuŝis ĉiam novajn viktimojn.

De la plej alta vico de la amfiteatro rigardis ilin Petro la apostolo. Neniu lin observis, ĉar ĉiuj kapoj estis turnitaj al la areno, do li leviĝis kaj kiel iam en la vinberejo de Cornelius li benis je la morto kaj eterneco la forkaptotojn, tiel nun li benis per la signo de kruco tiujn, kiuj estis pereantaj de la bestaj dentegoj, li benis ilian sangon kaj ilian doloron kaj la mortintajn korpojn, ŝanĝitajn en senformajn bulojn, kaj la animojn, flugantaj supren de la sanga sablo. Kelkaj levis al li la okulojn kaj tiam lumiĝis iliaj vizaĝoj kaj ili ridetis, vidante for, super si, la signon de kruco. Lia koro ŝiris sin kaj li diris: «Ho Sinjoro, fariĝu Via volo, ĉar je Via gloro, ateste al la vero, pereas tiuj miaj ŝafoj! — Vi ordonis al mi ilin paŝti, do al Vi mi ilin transdonas, kaj Vi kalkulu ilin, Sinjoro, prenu ilin, cikatrigu iliajn vundojn, kvietigu ilian doloron kaj donu al ili pli da feliĉo ol [kiom] da turmentoj ili suferis ĉi tie.» Kaj li krucosignis ilin, unu post alia, aron post aro, kun amo tiel granda, kvazaŭ ili estus liaj infanoj, kiujn li transdonas rekte en la manojn de Kristo. Subite la cezaro, ĉu pro sangebrieco, aŭ volante, ke la spektaklo superu ĉion, kion ĝis nun oni vidis en Romo, flustris kelkajn vortojn al la urboprefekto, kaj

tiu, forlasinte la podion, direktis sin tuj al la cunicu la. Kaj eĉ la popolo jam miris, kiam ĝi vidis post momento denove la malfermiĝantajn kradojn. Oni ellasis nun ĉiaspecajn bestojn: tigrojn el apud Eŭfrato, numidajn panterojn, ursojn, lupojn, hienojn kaj ŝakalojn. La tutan arenon kovris kvazaŭ moviĝanta ondo de feloj striitaj, flavaj, linkoloraj, malhelaj, brunaj kaj makulkoloraj. Iĝis ĥaoso, en kiu la okuloj povis plu nenion distingi, krom terura renversiĝado kaj interplektado de bestaj dorsoj. La spektaklo ĉesis simili realaĵon kaj ŝanĝis sin kvazaŭ en orgion de sango, kvazaŭ en teruran sonĝon, kvazaŭ en monstran vizion de frenezulo. La mezuro trotpleniĝis. Meze de muĝoj, hurloj kaj blekoj tie kaj ie sur la benkoj de la rigardantoj aŭdiĝis akraj, spasmaj ridoj de virinoj, kies fortoj fine elĉerpiĝis.

La homojn kaptis teruro. La vizaĝoj ombrokovriĝis. Multaj voĉoj komencis krii: «sufiĉe! Sufiĉe!» Sed la bestojn pli facile estis enlasi ol elpeli. La cezaro trovis tamen rimedon por purigi de ili la arenon, rimedon, ligitan kun nova distro por la popolo. En ĉiuj interbenkoj aperis taĉmentoj da nigraj numidoj, ornamitaj per plumoj kaj orelringoj, tenantaj pafarkojn en la manoj. La popolo divenis, kio sekvos, kaj akceptis ilin per krio de kontenteco; la numidoj proksimiĝis al la rando kaj, metinte sagojn sur la tendenojn, komencis per la arkoj pafi la bestamason. Ĝi estis efektive nova spektaklo. La fleksemaj, nigraj korpoj klinis sin malantaŭen, streĉante la elastajn pafarkojn kaj sendante sagon post sago. La knarado de la tendenoj kaj la fajfado de la plumfinitaj pafaĵoj miksis sin kun hurlado de la bestoj kaj mirkrioj de la rigardantoj. Lupoj, ursoj, panteroj kaj homoj, kiuj restis ankoraŭ vivantaj, falis amase unu apud aliaj. Tie kaj ie leono, sentinte sagon en la flanko, per rapida movo turnis la faŭkon torditan pro furiozo por kapti kaj frakasi la tenilon. Aliaj ĝemis pro doloro. La malgrandaj bestoj, frapitaj de teruro, blinde kuris tra la areno aŭ batis la kradojn per la

kapoj, kaj dume la sagoj fajfis kaj fajfis senĉese, ĝis ĉio, kio vivis, kuŝis en la tremoj de agonio.

Tiam la arenon enkuris centoj da cirkaj sklavoj, armitaj per fosiloj, ŝoveliloj, balailoj, puŝĉaroj, korboj por elporti la internaĵojn kaj sakoj kun sablo. Iuj fluis post aliaj kaj sur la tuta areno svarmis febra agado. Tuj oni purigis ĝin de la kadavroj, de sango kaj ekskrementoj, trarastis, ebenigis kaj surŝutis per dika tavolo da freŝa sablo. Poste enkuris amoretoj, disŝutante petalojn de rozoj, lilioj kaj plej diversaj floroj. Oni bruligis denove incensojn kaj forigis la velarium, ĉar la suno jam estis multe malaltiĝinta.

Kaj en la amaso la homoj rigardis sin reciproke kun miro, demandante unu alian, kia plua spektaklo atendas ilin ankoraŭ en tiu ĉi tago.

Efektive atendis ilin spektaklo, kiun neniu antaŭvidis. La cezaro, kiu antaŭ kelka tempo estis forlasinta la podion, nun aperis subite sur la florkovrita areno, vestita per purpura togo kaj ora laŭrokrono. Dek du kantistoj kun citroj en la manoj sekvis post li; Nero, tenante arĝentan liuton, elpaŝis solene en la mezon kaj, riverencinte kelkfoje al la rigardantoj, levis la okulojn al la ĉielo kaj staris tiel ian tempon, kvazaŭ atendante inspiron.

Poste li batis la kordojn kaj komencis kanti:

«Ho luma filo de Latono,
Estr’ de Tenedo, Killo, Ĥrizo,
Kial la sanktan Ilionon,
Al via gard’ sin konfidintan,
Al aĥajana venĝ’ vi donis.
Kaj lasis la altarojn sanktajn.
Senrompe glor’ al vi flamantajn,
Makuli per trojana sango?

Treme vin vokis maljunuloj,
Forenpafanto Arĝentarka,
Plore petegis vin patrinoj,
Vokante el la fund' de l' koro,
Ke ŝparu vi iliajn idojn;
Eĉ ŝtonon tuŝus tiuj veoj,
Sed vi, Sminte', al kordoloro.
Estis ol ŝtono malpli mola!!…»

La kanto ŝanĝis sin iom post iom en plendan, dolorplenan elegion. En la cirko ekregis silento. Post momento la cezaro, mem kortuŝita, komencis kanti plu:

«Vi povis per liuta sono.
Dispeli for la korlamenton,
Dum la okulon eĉ hodiaŭ
Larmkovras, kiel floron roso,
Pro tiu kanto malserena,
Kiu el cindroj renaskiĝas.
La brulotagon de l' pereo …
— Kaj vi permesis ĝin, Sminteo?!»

Ĉe tio lia voĉo tremis kaj malsekiĝis la pupiloj. Sur la okulharoj de la vestpastrinoj aperis larmoj, la popolo aŭskultis silente, antaŭ ol ĝi eksplodis per longe daŭranta uragano de aplaŭdoj.

Dume el ekstere, tra la vomitoria, malfermitaj por aerumi la cirkon, aŭdiĝis knarado de veturiloj, sur kiujn oni metis la sangajn restaĵojn de la kristanoj, viroj, virinoj kaj infanoj, por ilin porti al la teruraj kavoj, nomataj puticuli.

Kaj Petro la apostolo ĉirkaŭprenis per la manoj sian blankan kapon kaj vokis interne:

— Sinjoro! Sinjoro! Al kiu Vi donis la regadon de la mondo? Kaj kial Vi volas fondi Vian metropolon en tiu ĉi urbo?

Ĉapitro LVII

Dume la suno malleviĝis okcidenten kaj ŝajnis solvi sin en la vespera ĉielruĝo. La spektaklo estis finita. La amasoj komencis forlasi la amfiteatron kaj fluegi en la urbon tra la elirejoj, nomataj vomitoria. Nur la aŭgustanoj malrapidis, atendante, ke la ondo trafluu. Ilia tuta aro, forlasinte siajn lokojn, grupiĝis apud la podio, en kiu la cezaro aperis denove por aŭskulti laŭdojn. Kvankam la rigardantoj ne avaris al li aplaŭdojn tuj post la fino de la kanto, por li tio ne estis sufiĉa, ĉar li atendis entuziasmon, proksiman al frenezo. Vane sonis nun laŭdaj himnoj, vane la vestpastrinoj kisis liajn «diajn» manojn, kaj Rubria kliniĝis ĉe tio tiel, ke ŝia ruĝbruna hararo tuŝis lian bruston. Nero ne estis kontenta kaj li ne sciis tion kaŝi. Mirigis lin kaj kune maltrankviligis ankaŭ tio, ke Petronius restas silenta. Vorto el lia buŝo, laŭda kaj kune trafe gloranta la valorojn de la kanto, estus ĉi-momente granda konsolo por Nero. Fine, ne povante elteni plu, li signis al Petronius, kaj kiam tiu ĉi eniris la podion, li diris:

— Ekparolu … Kaj Petronius respondis malvarme:

— Mi silentas, ĉar mi ne povas trovi vortojn. Vi superis vin mem.

— Tiel ankaŭ al mi ŝajnis, tamen tiu popolo?…

— Ĉu vi povas postuli de la hibridoj, ke ili komprenu poezion?

— Do ankaŭ vi rimarkis, ke oni ne dankis min tiel, kiel mi meritis?

— Ĉar vi elektis malbonan momenton.

— Kial?

— Tial, ke la cerboj, malsobraj de la sangodoro, ne povas aŭskulti atente.

Nero kunpremis la pugnojn kaj respondis:

— Ha, tiuj kristanoj! Ili bruligis Romon, kaj nun ili ankaŭ min suferigas. Kiajn punojn pli mi elpensu por ili? Petronius rimarkis, ke li iras malbonan vojon kaj ke la efiko de liaj vortoj estas kontraŭa al tiu, kiun li intencis atingi, tial, volante turni la atenton de la cezaro en alian direkton, li kliniĝis al li kaj flustris:

— Via kanto estas mirinda, sed mi faros al vi nur unu rimarkon: en la kvara verso de la tria strofo la metriko lasas ion por deziri.

Nero flamis de honto, kvazaŭ kaptita ĉe malglora faro, rigardis timigite kaj respondis same mallaŭte:

— Vi ĉion rimarkas!… Mi scias!… mi ĝin bonigos! Sed neniu pli tion rimarkis? Vere? Kaj vi, je la dioj, diru al neniu … se … via vivo estas al vi kara.

Je tio Petronius kuntiris la brovojn kaj respondis kvazaŭ kun eksplodo de enuo kaj laceco:

— Vi povas, dia, kondamni min al morto, se mi vin ĝenas, sed ne teruru min per morto, ĉar la dioj plej bone scias, ĉu mi ĝin timas.

Dirinte tion, li komencis rigardi rekte en la okulojn de la cezaro, kaj tiu post momento respondis:

— Ne koleru … Vi scias, ke mi vin amas …

— Malbona signo! — pensis Petronius.

— Mi intencis inviti vin ĉiujn hodiaŭ al festeno, — diris Nero, — sed mi preferas resti sola kaj poluri tiun malbenitan verson de la tria strofo. Krom vi la eraron povis rimarki ankoraŭ Seneca, kaj eble ankaŭ Secundus Carinas, sed tuj mi liberiĝos de ili.

Dirinte tion, li alvokis Senecan kaj anoncis al li, ke li sendas lin kun Acratus kaj Secundus Carinas en Italujon kaj en ĉiujn provincojn, ordonante al ili havigi monon el urboj, el vilaĝoj, el famaj temploj, unuvorte el ĉie, kie oni nur povis ĝin trovi aŭ eligi. Sed Seneca, kiu komprenis, ke oni komisias al li la rolon de premisto, sakrilegiulo kaj rabisto, rekte rifuzis. — Mi devas iri kamparon, sinjoro, — li diris, — kaj tie atendi la morton, ĉar mi estas maljuna kaj miaj nervoj bezonas ripozon.

La iberiaj nervoj de Seneca, pli fortaj ol tiuj de Chilo, ne estis eble malsanaj, ĝenerale li tamen fartis malbone, ĉar li aspektis kiel ombro, kaj lia kapo en la lasta tempo iĝis tute blanka.

Nero do, rigardante lin, pensis, ke eble efektive li nelonge atendos lian morton, kaj respondis:

— Mi ne volas lacigi vin per vojaĝo, se vi estas malsana, sed ĉar pro la amo, kiun mi sentas al vi, mi deziras havi vin proksime, tial, anstataŭ iri kamparon, vi fermos vin en via domo kaj ne forlasos ĝin.

Poste li ridis kaj diris:

— Se mi sendos Acratuson kaj Carinason solajn, ĝi estos kvazaŭ mi sendus lupojn por alporti ŝafojn. Kiun mi estrigu super ili?

— Estrigu min, sinjoro, — diris Domitius Afer.

— Ne! Mi ne volas elmeti Romon al la kolero de Merkuro, kiun vi hontigus per via ŝtelarto. Mi bezonas iun stoikon kiel Seneca, aŭ kiel mia nova amiko-filozofo, Chilo.

Dirinte tion, li komencis rigardi ĉirkaŭen kaj demandis:

— Kio okazis kun Chilo? Kaj Chilo, kiu, rekonsciiĝinte en la freŝa aero, revenis la amfiteatron por ĉeesti la kanton de la cezaro, alproksimiĝis kaj diris:

— Jen mi estas, ho radia ido de la suno kaj de la luno. Mi estis malsana, sed via kanto resanigis min.

— Mi sendos vin en Aĥajon, — diris Nero. — Vi certe scias pri ĉiu monero, kiu estos tie en ĉiu templo.

— Faru ĝin, Zeŭso, kaj la dioj havigos al vi tian tributon, kian neniam ili al iu havigis.

— Mi ĝin farus, sed mi ne volas vin senigi de la vido de la cirkoludoj.

— Ho Baalo! — diris Chilo. Sed la aŭgustanoj, kontentaj, ke la humoro de la cezaro pliboniĝis, komencis ridi kaj voki:

— Ne, sinjoro! Ne senigu tiun ĉi bravan grekon de la vido de la cirkoludoj!

— Sed senigu min, sinjoro, de la vido de ĉi tiuj kapitolaj anseridoj, kies cerboj, kune prenitaj, ne plenigus la pladeton de glano, — respondis Chilo. — Mi verkas, ho unuanaska filo de Apolono, greke himnon je via gloro, kaj tial mi volas pasigi kelkajn tagojn en la templo de Muzoj por peti ilin pri inspiro.

— Ho ne! — kriis Nero. — Vi volas elturniĝi de la sekvontaj spektakloj. Vane!

— Mi ĵuras al vi, sinjoro, ke mi verkas himnon.

— Vi do verkos ĝin nokte. Petu la inspiron de Diano. Ŝi ja estas fratino de Apolono.

Chilo mallevis la kapon, rigardante kolere la ĉeestantojn, kiuj denove komencis ridi. La cezaro dume, turninte sin al Senecio kaj al Suilius Nerulipus, diris:

— Imagu, ke el la kristanoj destinitaj por hodiaŭ ni sukcesis fini apenaŭ kun duono.

Tiam la maljuna Aquillius Regulus, granda kompetentulo en la aferoj koncernantaj la amfiteatron, enpensiĝis momente kaj diris:

— Tiuj spektakloj, en kiuj partoprenas homoj sine armis et sine arte, daŭras preskaŭ same longe, sed malpli interesas.

— Mi ordonos doni al ili armilojn, — respondis Nero. Sed la superstiĉa Vestinus vekiĝis subite el medito kaj demandis per mistera voĉo:

— Ĉu vi rimarkis, ke ili vidas ion, mortante? Ili rigardas supren kaj mortas kvazaŭ sen sufero. Mi estas certa, ke ili ion vidas … Dirinte tion, li levis la okulojn al la malfermaĵo de la amfiteatro, super kiu la nokto komencis jam etendi sian stelbroditan velarium. La aliaj tamen respondis per rido kaj per ŝercaj supozoj, kion la kristanoj povas vidi en la momento de la morto. Dume la cezaro donis signon al sklavoj, tenantaj torĉojn, kaj forlasis la cirkon; post li iris la vestpastrinoj, la senatanoj, la oficistoj kaj la aŭgustanoj.

La nokto estis hela, varma. Antaŭ la cirko svarmis ankoraŭ amasoj, dezirantaj vidi la forveturon de la cezaro, sed iel malserenaj kaj silentaj. Tie kaj ie aŭdiĝis aplaŭdo kaj ĉesis. El la spoliarium knarantaj veturiloj forportis senrompe la sangajn restaĵojn de la kristanoj.

Petronius kaj Vinicius iris sian vojon en silento. Nur proksime de la domo Petronius demandis:

— Ĉu vi pensis pri tio, kion mi diris al vi?

— Jes, — respondis Vinicius.

— Ĉu vi kredas, ke nun ankaŭ por mi ĝi estas ĉefgrava afero? Mi devas ŝin liberigi spite al la cezaro kaj al Tigellinus. Ĝi estas kvazaŭ batalo, en kiu mi obstinis venki, ĝi estas kvazaŭ ludo, en kiu mi volas gajni, eĉ por la prezo de la propra kapo … La hodiaŭa tago plikonfirmis min ankoraŭ en tiu ĉi entrepreno.

— Kristo vin rekompencu.

— Vi vidos.

Tiel interparolante, ili staris antaŭ la pordo de la domo kaj eliris el la portilo. En tiu momento iu malhela figuro proksimiĝis al ili kaj demandis:

— Ĉu estas ĉi tie la nobla Vinicius?

— Jes, — respondis la tribunuso, — kion vi volas?

— Mi estas Nazarius, la filo de Miriam: mi venas el la malliberejo kaj alportas al vi novaĵon pri Ligia.

Vinicius apogis la manon sur lia ŝultro kaj ĉe la lumo de torĉo komencis rigardi en liajn okulojn, ne povante eldiri eĉ

vorton, sed Nazarius divenis la demandon, morthaltintan sur liaj lipoj, kaj diris:

— Ŝi vivas ĝis nun. Ursus sendas min al vi, sinjoro, por diri al vi, ke en febro ŝi preĝas kaj ripetas vian nomon.

Kaj Vinicius respondis:

— Gloro estu al Kristo, kiu povas ŝin redoni al mi. Poste, kunpreninte Nazariuson, li kondukis lin en la bibliotekon. Post momento tamen venis ankaŭ Petronius por aŭdi ilian interparolon.

— La malsano savis ŝin de la malhonoro, ĉar la turmentistoj timas, — diris la juna knabo. — Ursus kaj Glaucus la kuracisto gardas ŝin tage kaj nokte.

— Ĉu restis la samaj gardistoj?

— Jes, sinjoro, kaj ŝi estas en ilia ĉambreto. La malliberuloj, kiuj estis en la malsupra tenejo, ĉiuj mortis pro febro aŭ sufokiĝis en la malbonaero.

— Kiu vi estas? — demandis Petronius.

— La nobla Vinicius min konas. Mi estas filo de la vidvino, ĉe kiu Ligia loĝis.

— Kaj vi estas kristano? La knabo demande rigardis Viniciuson, sed vidante, ke tiu ĉi preĝas ĉi-momente, levis la kapon kaj diris:

— Jes.

— Kiamaniere vi povas libere eniri la malliberejon?

— Mi dungiĝis por elportado de la mortintoj, sinjoro, kaj mi faris ĝin speciale por doni helpon al miaj fratoj kaj alporti al

ili novaĵojn el la urbo.

Petronius komencis rigardi pli atente la belegan vizaĝon de la junulo, liajn bluajn okulojn kaj nigrajn, abundajn harojn, poste li demandis:

— El kiu lando vi estas, knabo?

— Mi estas galileano, sinjoro.

— Ĉu vi volus, ke Ligia estu libera?

La knabo levis la okulojn supren:

— Eĉ se mi mem devus poste morti. Vinicius ĉesis subite preĝi kaj diris:

— Diru al la gardistoj, ke ili metu ŝin en ĉerkon kiel mortintan. Vi mem trovu helpantojn, kiuj nokte elportos ŝin kune kun vi. Proksime de la Malbonodoraj kavoj vi trovos homojn, atendantajn kun portilo, al kiuj vi transdonos la ĉerkon. Al la gardistoj promesu en mia nomo tiom da oro, kiom ĉiu povos porti en la mantelo.

Kiam li tiel parolis, lia vizaĝo perdis la ordinaran senvivecon, vekiĝis en li soldato, al kiu la espero redonis la antaŭan energion.

Kaj Nazarius ekflamis de ĝojo kaj levinte la manojn supren, kriis:

— Kristo ŝin sanigu, ĉar ŝi estos libera.

— Ĉu vi kredas, ke la gardistoj konsentos? — demandis Petronius.

— Ili, sinjoro? Ili nur sciu, ke ne trafos ilin por tio puno kaj torturo!

— Jes! — diris Vinicius. — La gardistoj volis konsenti eĉ ŝian forkuron, des pli ili permesos elporti ŝin kiel mortintan.

— Estas vere homo, — diris Nazarius, — kiu kontrolas per ardanta feraĵo, ĉu la korpoj, kiujn ni elportas, estas mortintaj. Sed li prenas eĉ po kelkaj sestercoj por tio, ke li ne tuŝu per la feraĵo la vizaĝojn de la mortintoj. Por unu aureus li tuŝos la ĉerkon, ne la korpon.

— Diru al li, ke li ricevos plenan sakon da aurei, — diris Petronius. — Sed ĉu vi scios trovi fidindajn helpantojn?

— Mi scios trovi tiajn, kiuj por mono forvendus la proprajn edzinojn kaj infanojn.

— Kie vi trovos ilin?

— En la malliberejo mem aŭ en la urbo. La gardistoj, foje subaĉetitaj, enkondukos, kiun mi volos.

— Sekve enkonduku min kiel dungiton, — diris Vinicius. Sed Petronius komencis firmege malkonsili al li tion. La pretorianoj povus rekoni lin eĉ alivestitan, kaj ĉio povus neniiĝi. «Nek en la malliberejo, nek apud la Malbonodoraj kavoj,» — li diris. — «Necesas, ke ĉiuj, kaj la cezaro, kaj Tigellinus estu konvinkitaj, ke Ligia mortis, ĉar alie ili senprokraste ordonus ĝin ĉasi. Ni povas forturni la suspektojn nur tiel, ke kiam ŝin oni forkondukos en la Albanan montaron aŭ pli malproksimen, en Sicilion, ni restos en Romo. Nur unu aŭ du semajnojn poste vi ankaŭ malsaniĝos kaj venigos la cezaran kuraciston, kiu ordonos al vi iri en montaron. Tiam vi kuniĝos, kaj poste ...» Ĉe tio li enpensiĝis momente kaj, svinginte la manon, diris:

— Poste eble venos alia tempo.

— Kristo kompatu ŝin, — diris Vinicius, — ĉar vi parolas pri Sicilio, sed ŝi estas malsana kaj povas morti …

— Dume ni ŝin lokos pli proksime. Ni nur elŝiru ŝin el la malliberejo, kaj sanigos ŝin la sola aero. Ĉu vi ne havas ie en la montaro iun farmiston, al kiu vi povus fidi?

— Jes! Mi havas. Jes! — respondis rapide Vinicius. — En la montaro apud Korioloj estas fidinda homo, kiu portis min sur la brakoj, kiam mi estis ankoraŭ infano, kaj kiu ĝis nun min amas.

Petronius donis al li tabuletojn.

— Skribu al li, ke li venu ĉi tien morgaŭ. Kurieron mi sendos senprokraste.

Dirinte tion, li alvokis la estron de la atrium kaj donis al li konformajn ordonojn. Kelkajn minutojn poste sklavo rajdis antaŭ la nokto al Korioloj.

— Mi volus, — diris Vinicius, — ke Ursus akompanu ŝin envoje … Mi estus pli trankvila …

— Sinjoro, — diris Nazarius, — li havas superhoman forton, li elrompos la kradon kaj sekvos ŝin. Estas tie unu fenestro en kruta, alta muro, apud kiu staras neniu gardo. Mi alportos al Ursus ŝnuron, kaj la reston li faros mem.

— Je Herkulo! — diris Petronius, — li elrompiĝu, kiel al li plaĉas, sed ne kun ŝi kaj ne du aŭ tri tagojn post ŝi, ĉar oni sekvus lin kaj malkaŝus ŝian rifuĝejon. Je Herkulo! Ĉu vi volas pereigi vin mem kaj ŝin? Mi malpermesas al vi paroli al li pri Korioloj, aŭ mi lavas for la manojn.

Ili ambaŭ konfesis lian rimarkon prava kaj eksilentis. Poste Nazarius komencis adiaŭi la du amikojn, promesante veni la

sekvontan matenon je la tagiĝo.

Kun la gardistoj li esperis interkonsenti ankoraŭ en la sama nokto, antaŭe li volis tamen viziti por momento la patrinon, kiu en tiu necerta kaj terura tempo havis pro li eĉ ne unu trankvilan momenton. La helpanton li decidis post pripenso ne serĉi en la urbo, sed elekti kaj subaĉeti unu el tiuj, kiuj kune kun li elportis la kadavrojn el la malliberejo.

Antaŭ la foriro mem li tamen haltis ankoraŭ kaj, preninte Viniciuson flanken, komencis al li flustri:

— Sinjoro, mi diros pri nia plano al neniu, eĉ ne al la patrino, sed Petro la apostolo promesis veni al ni el la amfiteatro kaj al li mi ĉion rakontos.

— Vi povas en ĉi tiu domo paroli laŭte, — respondis Vinicius. — Petro la apostolo estis en la amfiteatro kun la sklavoj de Petronius. Cetere mi mem iros kun vi.

Kaj li ordonis alporti al si sklavan mantelon, post kio ili eliris.

Petronius spiris profunde.

— Mi deziris, — li pensis, — ke ŝi mortu pro tiu febro, ĉar por Vinicius tio estus malplej terura el ĉio. Sed nun mi estas preta oferi al Eskulapo oran tripiedon por ŝia saniĝo … Ha, vi, Ahenobarbus, volas fari al vi spektaklon el la doloro de la amanto! Vi, aŭgustino, unue enviis la belecon de la knabino, kaj nun vi disŝirus ŝin per la propraj dentoj tial, ke pereis via Rufius … Vi, Tigellinus, volas ŝin pereigi spite al mi!… Ni vidos. Mi diras al vi, ke viaj okuloj ne vidos ŝin sur areno, ĉar aŭ ŝi mortos de natura morto, aŭ mi elŝiros ŝin el viaj manoj kiel el hundaj faŭkoj … Kaj mi elŝiros ŝin tiel, ke vi tion eĉ ne scios, kaj poste, kiomfoje mi vin rigardos, tiomfoje mi pensos: jen malsprituloj, kiujn mistifikis Petronius.

Kaj kontenta de si mem, li iris en la triclinium, kie kune kun Eunice li sidiĝis al vespermanĝo. Legisto legis al ili dum la manĝo idiliojn de Teokrito. Ekstere vento alpelis nubojn de Sorakto kaj subita fulmotondro konfuzis la trankvilon de la serena somera nokto. De tempo al tempo tondroj sonis sur la sep montetoj, kaj ili, kuŝante unu apud la alia ĉe la tablo, aŭskultis la idilian poeton, kiu en la melodia dorisa dialekto kantis la amon de paŝtistoj, kaj poste, trankviligitaj, ili pretigis sin al dolĉa ripozo.

Ankoraŭ antaŭe tamen revenis Vinicius. Petronius, eksciinte pri lia reveno, eliris al li kaj demandis:

— Kio do?… Ĉu vi interkonsilis ion novan? Kaj ĉu Nazarius iris jam en la malliberejon?

— Jes, — respondis la juna viro, disŝovante la harojn, malsekajn de la pluvo. — Nazarius iris interkonsenti kun la gardistoj, kaj mi vidis Petron, kiu ordonis al mi preĝi kaj kredi.

— Bone. Se ĉio aranĝos sin favore, en la sekvonta nokto oni povos ŝin elporti.

— La farmisto kun la sklavoj devus veni antaŭ la tagiĝo. — Ĝi estas mallonga vojo. Nun iru dormi.

Sed Vinicius genuiĝis en sia cubiculum kaj komencis preĝi. Je la sunleviĝo alvenis de apud Korioloj la farmisto, Niger, alkondukante kun si, konforme al la komisio de Vinicius, mulojn, portilon kaj kvar fidindajn homojn, elektitajn el britaj sklavoj, kiujn cetere li lasis singarde en gastejo en Suburra.

Vinicius, kiu maldormis la tutan nokton, eliris renkonte al li, kaj tiu ĉi kortuŝigis je la vido de sia juna sinjoro kaj kisante liajn manojn kaj okulojn, diris:

— Mia kara, ĉu vi estas malsana, aŭ ĉagrenoj elsuĉis la sangon el via vizaĝo, ĉar apenaŭ mi povis rekoni vin unuavide? Vinicius kondukis lin en la internan galerion, nomata xystus[76], kaj tie konfidis al li la sekreton. Niger aŭskultis lin kun koncentrita atento kaj sur lia sana, sunbruna vizaĝo oni vidis grandan emocion, kiun li eĉ ne penis regi.

— Ŝi do estas kristanino? — li kriis. Kaj li komencis esplore rigardi la vizaĝon de Vinicius; tiu divenis videble, pri kio lin demandas la okuloj de la kamparano, ĉar li respondis:

— Mi ankaŭ estas kristano. Tiam en la okuloj de Niger ekbrilis larmoj; dum momento li silentis, poste, levinte la manojn supren, li diris:

— Ho, dankon al Vi, Kristo, ke vi forigis la vualon de la okuloj plej karaj al mi en la mondo! Poste li ĉirkaŭprenis la kapon de Vinicius kaj, plorante pro feliĉo, komencis kisi lian frunton.

Post momento alvenis Petronius, kondukante kun si Nazariuson.

— Bonaj novaĵoj! — li diris de malproksime. Efektive la novaĵoj estis bonaj. Unue Glaucus la kuracisto garantiis pri la vivo de Ligia, kvankam ŝi suferis tiun saman febron, pro kiu same en Tulianum, kiel en la aliaj malliberejoj mortis ĉiutage centoj da homoj. Koncerne la gardistojn kaj la homon, kiu ekzamenis la morton per ardanta feraĵo, prezentigis nenia malfacilaĵo. La helpanto, Attis, ankaŭ estis jam subaĉetita.

— Ni faris malfermaĵojn en la ĉerko, por ke ŝi povu spiri, — diris Nazarius. — La tuta danĝero konsistas en tio, ke ŝi ne ĝemu aŭ ne parolu en la momento, kiam ni estos pasantaj preter la pretorianoj. Sed ŝi estas tre malforta kaj de la

mateno kuŝas kun fermitaj okuloj. Cetere Glaucus donos al ŝi dormigilon, kiun li mem preparos el medikamentoj, alportitaj de mi el la urbo. La kovrilo de la ĉerko ne estos alnajlita. Vi levos ĝin facile, prenos Ligian en la portilon, kaj ni metos en la ĉerkon longforman sakon kun sablo, kiun havu pretan.

Vinicius, aŭskultante tiujn vortojn, estis pala kiel tolo, sed aŭskultis kun atento tiel streĉita, ke li ŝajnis antaŭdiveni, kion Nazarius estis dironta.

— Ĉu oni ne elportos el la malliberejo iujn aliajn korpojn? — demandis Petronius.

— En la hodiaŭa nokto mortis ĉirkaŭ dudek homoj, kaj ĝis la vespero mortos ankoraŭ dekkelkaj, — respondis la knabo. — Ni devas iri kun la tuta aro, sed ni malrapidos por resti malantaŭe. Ĉe la unua vojturniĝo mia kamarado intence lamos. Tiamaniere ni restos longe post la aliaj. Vi atendu nin apud la malgranda templeto de Libitino. Dio nur donu nokton plej malluman.

— Dio donos, — diris Niger. — Hieraŭ la vespero estis luma kaj poste subite eksplodis fulmorondro. Hodiaŭ la ĉielo denove estas klara, sed la aero — sufoka de la mateno. Ĉiunokte okazos nun pluvoj kaj fulmotondroj.

— Ĉu vi iras sen lumoj? — demandis Vinicius.

— Nur fronte oni portas torĉojn. Vi estu, por ĉia okazo, apud la templo de Libitino tuj, kiam nur krepuskiĝos, kvankam ni elportas ordinare la kadavrojn nur ĉirkaŭ la noktomezo.

Ili silentis; oni aŭdis nur la rapidan spiradon de Vinicius. Petronius turnis sin al li.

— Mi diris hieraŭ, ke plej bone estus, se ni ambaŭ restus hejme. Nun mi tamen vidas, ke mi mem ne povus elteni ĉi tie … Cetere, se ĝi estus forkuro, oni devus entrepreni pli da gardemo, sed ĉar oni elportos ŝin kiel mortintan, ŝajnas al mi, ke en nenies kapon venos eĉ plej eta suspekto.

— Jes! Jes! — respondis Vinicius, — mi devas esti tie. Mi mem eligos ŝin el la ĉerko …

— Kiam ŝi troviĝos en mia domo apud Korioloj, mi respondos por ŝi, — diris Niger.

Per tio finiĝis la interparolo. Niger iris en la gastejon, al siaj homoj. Nazarius, preninte sub la tunikon sakon kun oro, revenis la malliberejon. Por Vinicius komenciĝis tago, plena de maltrankvilo, ekscito, timo kaj atendado.

— La afero devus sukcesi, ĉar ĝi estas bone planita, — diris al li Petronius. — Pli bone ĉion pripensi ne estis eble. Vi devas ŝajnigi vin afliktita kaj vesti vin per malhela togo. La cirkoludojn tamen ne forlasu. Oni vin vidu … tio estas tiel pripensita, ke ĝi ne povas malsukcesi. Sed vere! Vi ja plene fidas al via farmisto, ĉu ne?

— Li estas kristano, — respondis Vinicius.

Petronius rigardis lin kun miro, poste li komencis movi la ŝultrojn kaj paroli kvazaŭ al si mem:

— Je Polukso! Kiel ĝi tamen disvastiĝas! Kaj kiel ĝi kroĉas sin al la homaj animoj!… Sub tia premo la homoj tuj malkonfesus ĉiujn diojn romajn, grekajn kaj egiptajn. Strange tamen!… Je Polukso!… Se mi kredus, ke io en la mondo dependas ankoraŭ de niaj dioj, mi promesus nun al ĉiu po sep blankaj virbovoj, kaj al la kapitola Jovo dek du … Sed vi ankaŭ ne avaru promesojn al via Kristo …

— Mi donis al Li mian animon, — respondis Vinicius.

Kaj ili disiris. Petronius revenis en la cubiculum. Vinicius dume iris rigardi de malproksime la malliberejon, kaj de tie direktis la paŝojn al la deklivo de la Vatikana monteto, ĝis la kabano de la fosisto, kie li ricevis la bapton el la manoj de Petro. Ŝajnis al li, ke en tiu kabano Kristo pli certe lin aŭskultos ol en iu ajn alia loko, do retrovinte ĝin, li streĉis ĉiujn fortojn de sia dolorlaca animo en preĝo pri kompato kaj profundiĝis en ĝi tiel, ke li forgesis, kie li estas kaj kio kun li okazas.

Jam posttagmeze rekonsciigis lin la sono de trumpetoj, aŭdiĝanta flanke de la cirko de Nero. Li eliris tiam el la kabano kaj komencis rigardi ĉirkaŭen per okuloj, kvazaŭ ĵus vekiĝintaj el dormo. Ekstere estis varmego kaj silento, kiun interrompis nur iafoje la bronzosono de la trumpetoj kaj senĉese — la senlaca sibletado de cikadoj. La aero iĝis sufoka; la ĉielo super la urbo estis ankoraŭ blua, sed en la direkto de la Sabena montaro amasiĝis malalte, ĉe la rando de la horizonto, malhelaj nuboj.

Vinicius revenis hejmen. En la atrium atendis lin jam Petronius.

— Mi estis sur Palatino, — li diris. — Mi vidigis min tie intence kaj mi eksidis eĉ por kubludi. Ĉe Anicius okazos ĉi vespere festeno; mi anoncis, ke ni venos, sed nur post la noktomezo, ĉar antaŭe mi devas fortiĝi per dormo. Efektive, mi ĉeestos, kaj bone estus, se vi ankaŭ ĉeestus.

— Ĉu ne venis iaj novaĵoj de Niger, aŭ de Nazarius? — demandis Vinicius.

— Ne. Ni vidos ilin nur noktomeze. Ĉu vi rimarkis, ke pretiĝas fulmotondro?

— Jes.

— Morgaŭ devas okazi spektaklo kun krucumitaj kristanoj, eble tamen pluvo malhelpos.

Dirinte tion, li proksimiĝis kaj, tuŝinte la ŝultron de Vinicius diris:

— Ŝin tamen vi ne vidos sur kruco, sed en Korioloj. Je Kastoro! Mi ne fordonus la momenton, en kiu ni ŝin liberigos, por ĉiuj gemoj de Romo. La vespero jam estas proksima.

Efektive la vespero proksimiĝis, kaj la mallumo komencis vuali la urbon pli frue ol ordinare, kaŭze de la nuboj, kiuj kovris la tutan horizonton. Je la vesperiĝo falis abunda pluvo, kiu, vaporante sur la ŝtonoj, brulantaj de la tuttaga varmego, plenigis per nebulo la stratojn de la urbo. poste alterne jen iĝis kviete, jen denove pasis mallongaj pluvoj.

— Ni rapidu, — diris fine Vinicius, — pro la fulmotondro povas okazi, ke oni pli frue elportos la korpojn el la malliberejo.

— Ni jam iru, — respondis Petronius. Kaj surmetinte gaŭlajn mantelojn kun kapuĉoj, ili eliris tra ĝardena pordeto sur la straton. Petronius armis sin krome per mallonga roma ponardo, nomata sica, kiun li ĉiam kunprenis en noktaj ekskursoj.

La stratoj pro la fulmotondro estis senhomaj. De tempo al tempo fulmo disŝiris la nubojn, lumigante per akra brilo freŝajn murojn de novkonstruitaj aŭ nur konstruataj domoj kaj malsekajn ŝtonojn, per kiuj estis pavimitaj la stratoj. Ĉe tia lumo ili vidis fine, post sufiĉe longa vojo, termonteton, sur kiu staris malgranda templo de Libitino, kaj apud la monteto grupon, konsistantan el muloj kaj ĉevaloj.

— Niger! — vokis Vinicius mallaŭte.

— Mi estas, sinjoro! — aŭdiĝis voĉo en la pluvo.

— Ĉio estas preta?

— Jes, mia kara. Tuj kiam mallumiĝis, ni estis ĉi loke. Sed rifuĝu sub la remparon, aŭ vi trae malsekiĝos. Kia fulmotondro! Mi supozas, ke hajlos.

La timo de Niger montriĝis prava, ĉar baldaŭ venis hajlo, komence eta, poste ĉiam pli dika kaj densa. La aero tuj malvarmiĝis.

Kaj ili, starante sub la remparo, ŝirmitaj kontraŭ la vento kaj glaciaj ĵetaĵoj, interparolis per mallaŭtaj voĉoj.

— Se eĉ iu nin vidus, — diris Niger, — venos al li nenia suspekto, ĉar ni aspektas kiel homoj, kiuj volas traatendi la fulmotondron. Sed mi timas, ke oni ne prokrastu la elportadon de la kadavroj ĝis morgaŭ.

— La hajlo ne daŭros longe, — diris Petronius. — Ni devas atendi, eĉ ĝis tagiĝo.

Ili atendis efektive, aŭskultante, ĉu ne atingos ilin eĥo de la portantaro. La hajlo pasis, vere, sed tuj poste komencis muĝi pluvego. Iafoje blovis vento kaj portis de la Malbonodoraj kavoj teruran odoron de la putrantaj korpoj, kiujn oni enterigis malprofunde kaj malzorge. Subite Niger diris:

— Mi vidas en la nebulo lumeton … unu, du, tri … Tio estas torĉoj! Kaj li turnis sin al la sklavoj:

— Atentu, ke la muloj ne ronku!

— Ili venas! — diris Petronius.

Efektive la lumoj iĝis ĉiam pli klaraj. Post momento oni jam povis distingi la torĉoflamojn, balanciĝantajn pro la vento.

Niger komencis krucusigni sin kaj preĝi. Dume la malserena procesio aliris pli proksimen kaj fine, atinginte la templeton de Libitino, ĝi haltis. Petronius, Vinicius kaj Niger alpremis sin en silento al la remparo, ne komprenante, kion ĝi signifas. Sed la irantoj haltis nur por ĉirkaŭligi al si la vizaĝojn kaj buŝojn per tolpecoj, ŝirmante sin tiel de la sufoka malbonodoro, kiu ĉe la puticuli mem estis simple neelportebla; poste ili levis la portilojn kun la kadavroj kaj iris pluen.

Nur unu ĉerko haltis kontraŭ la templeto. Vinicius ĵetis sin al ĝi, kaj post li Petronius, Niger kaj du britaj sklavoj kun la portilo.

Sed antaŭ ol ili alkuris, en la mallumo aŭdiĝis dolorplena voĉo de Nazarius:

— Sinjoro, oni transkondukis ŝin kun Ursus en la Eskvilinan malliberejon … Ni portas alian korpon! Kaj ŝin oni forprenis antaŭ la noktomezo!

Petronius revenis hejmen kun nubosimila vizaĝo kaj ne penis eĉ konsoli Viniciuson. Li komprenis, ke pri eligo de Ligia el la subteraĵoj de Eskvilino eĉ revi estus vane. Li supozis, ke verŝajne tial oni ĝin transportis el Tulianum, ke ŝi ne mortu pro febro kaj ne evitu la amfiteatron destinitan al ŝi. Sed ĝuste tio pruvis, ke oni zorgis ŝin kaj gardis pli atente ol aliajn. Petronius bedaŭris per la tuta animo same ŝin kiel Viniciuson, krom tio tamen incitis lin la penso, ke unuafoje en la vivo li malsukcesis en io kaj ke unuafoje li estis venkita en batalo.

— Fortuno ŝajnas min forlasi, — li diris al si, — sed la dioj eraras, se ili kredas, ke mi konsentos, ekzemple, tian vivon kiel lia.

Ĉe tio li direktis la okulojn al Vinicius, kiu rigardis lin ankaŭ per larĝiĝintaj pupiloj.

— Kio estas al vi? Ĉu vi havas febron? — diris Petronius. Kaj tiu respondis per ia stranga, rompita kaj malrapida voĉo, kvazaŭ malsana infano:

— Mi tamen kredas, ke Li povas ŝin redoni al mi. Super la urbo bruis ĉiam pli mallaŭte la lastaj resonoj de la fulmotondro.

Ĉapitro LVIII

Tritaga pluvo, fenomeno escepta en Romo dum somero, kaj hajlo, falanta kontraŭ la natura ordo ne nur tage kaj vespere, sed ankaŭ nokte, interrompis la cirkoludojn. La popolon kaptis timo. Oni antaŭdiris malbonan vinberrikolton, kaj kiam iun posttagmezon tondro fandis sur Kapitolo bronzan statuon de Cereso, oni ordonis oferdonojn en la templo de Jovo la Savanto. La pastroj de Cereso disvastigis la famon, ke la kolero de la dioj turnis sin kontraŭ la urbon pro tro malrapida punado de la kristanoj, la amasoj komencis do insisti, ke senkonsidere je la vetero oni rapidigu la daŭrigadon de la cirkoludoj, kaj ĝojo regis la tutan Romon, kiam oni anoncis fine, ke post tritaga interrompo la ludus rekomenciĝos.

Dume revenis ankaŭ la belvetero. La amfiteatro pleniĝis per hommiloj de la tagiĝo ĝis la nokto kaj la cezaro venis same frue kun la vestpastrinoj kaj la kortego. La spektaklo devis komenciĝi per interbatalo de la kristanoj, kiujn oni tiucele alivestis kiel gladiatorojn kaj donis al ili ĉiujn armilojn, kiujn uzis profesiaj luktistoj por ataka kaj defenda batalo. Nun tamen la esperoj montriĝis trompaj. La kristanoj ĵetis sur la sablon la tetojn, forkegojn, lancojn kaj glavojn, anstataŭe ili komencis ĉirkaŭbraki unu alian kaj kuraĝigi sin reciproke al persisto kontraŭ la torturoj kaj morto. Tiam profunda ofendo kaj indigno ekregis la korojn de la amasoj. Iuj riproĉis al ili malkuraĝon kaj timemon, aliaj asertis, ke ili ne volas batali spite al la popolo, pro malamo al ĝi kaj por ĝin senigi de la ĝojo, kiun kaŭzas ĉiam la vido de braveco. Fine laŭ la ordono de la cezaro oni ellasis kontraŭ ilin verajn gladiatorojn, kiuj buĉis la genuantajn kaj sendefendajn kristanojn en unu momento.

Sed post la forigo de la kadavroj la spektaklo ĉesis esti batalo kaj ŝanĝis sin en vicon da mitologiaj scenoj, projektitaj de la cezaro mem. Oni do vidis Herkulon, brulantan en fajro sur la monto Eto. Vinicius ektremis pro la penso, ke la rolon de Herkulo oni destinis eble al Ursus, sed videble ne venis ankoraŭ vico por la fidela servanto de Ligia, ĉar sur la ŝtiparo forbrulis alia kristano, tute nekonata al Vinicius. Tamen en la sekvinta sceno Chilo, kiun la cezaro ne volis forpermesi el la cirko, vidis homojn konatajn al si. Oni scenigis la morton de Dedalo[77] kaj Ikaro. La rolon de Dedalo prezentis Euricius, la sama maljunulo, kiu iam donis al Chilo la signon de fiŝo; Ikaron prezentis lia filo, Quartus. Oni levis ilin ambaŭ supren per speciala aparato kaj poste oni faligis ilin subite de grandega alteco, ĉe kio la juna Quartus falis tiel proksime al la cezara podio, ke li surŝprucigis per sango ne nur la eksterajn ornamaĵojn, sed ankaŭ la purpurtegitan apogilon. Chilo ne vidis la falon, ĉar li fermis la okulojn, li aŭdis nur la obtuzan frapon de la korpo, kaj kiam post momento li vidis sangon tuj apud si, li preskaŭ svenis duafoje. Sed la scenoj ŝanĝiĝis rapide. Malgloraj suferoj de virgulinoj, antaŭ la morto malvirgigataj de gladiatoroj, alivestitaj kiel bestoj, ĝojigis la korojn de la amaso. Oni vidis pastrinojn de Cibelo kaj Cereso, oni vidis Danaidojn, oni vidis Dirceon kaj Pasifaon, oni vidis fine neaĝajn knabinetojn, disŝiratajn de sovaĝaj ĉevaloj. La popolo aplaŭdis ĉiam novajn elpensojn de la cezaro, kiu, fiera pro ili kaj feliĉa pro la aplaŭdoj, ne forigis nun eĉ por unu momento la smeraldon de la okulo, rigardante la blankajn korpojn, disŝiratajn per fero, kaj la konvulsiajn tremojn de la viktimoj. Oni tamen prezentis ankaŭ scenojn el la historio de la urbo. Post la virgulinoj oni vidis Muciuson Scævolan, kies mano, fiksita al tripiedo kun fajro, plenigis la amfiteatron per odoro de brulanta karno, sed kiu, kiel la vera Scævola, staris sen ĝemo, kun okuloj levitaj supren kaj kun preĝa flustro sur la nigriĝintaj lipoj. Kiam oni lin finmortigis kaj fortrenis la korpon en la spoliarium, sekvis la

ordinara tagmeza interrompo de la spektaklo. La cezaro kun la vestpastrinoj kaj aŭgustanoj forlasis la teatron kaj direktis sin en speciale starigitan grandegan skarlatan tendon, kie oni preparis por li kaj por la gastoj luksan prandium. La amasoj plejparte sekvis lian ekzemplon kaj, fluante eksteren, dismetis sin en pentrindaj grupoj apud la tendo por ripozigi la membrojn, lacajn pro la longa sidado, kaj konsumi manĝaĵojn, kiujn sklavoj abunde disportis laŭ la cezara favoro. Nur la plej scivolaj, forlasinte siajn lokojn, venis malsupren sur la arenon kaj, tuŝante per la fingroj la sablon, glueman de la sango, diskutis kiel spertuloj kaj cirkamantoj pri tio, kio jam okazis kaj kio estis ankoraŭ okazonta. Baldaŭ tamen foriris ankaŭ la diskutantoj por ne malfruiĝi al la festeno; restis nur kelkaj homoj, kiujn retenis ne scivolo, sed kompato por la estontaj viktimoj.

Tiuj kaŝis sin en la interbenkoj aŭ en la malpli altaj vicoj, kaj dume oni ebenigis la arenon kaj komencis fosi en ĝi kavojn, unu apud alia, vice, tra la tuta areno, de rando al rando, tiel ke ilia lasta vico troviĝis dekkelkajn paŝojn de la cezara podio. El ekster la cirko aŭdiĝis bruo de la popolo, krioj kaj aplaŭdoj, kaj tie kun febra rapideco oni faris preparojn al la novaj turmentoj. Subite malfermiĝis la cunicula kaj el ĉiu malfermaĵoj, kondukantaj sur la arenon, oni komencis elpeli arojn da kristanoj, nudaj kaj portantaj krucojn sur la ŝultroj. Eksvarmis de ili la tuta amfiteatro. Kuris maljunuloj, klinitaj sub la pezo de la traboj, apud ili fortaĝaj viroj, virinoj kun disligitaj haroj, sub kiuj ili penis kaŝi sian nudecon, nematuraj knabetoj kaj tute malgrandaj infanoj. La krucoj estis pli parte, kiel ankaŭ la viktimoj, ornamitaj per floroj. La cirka servistaro, vipante la malfeliĉulojn per batiloj, devigis ilin meti la krucojn apud la pretaj kavoj kaj mem viciĝi apude. Tiel devis perei tiuj, kiujn pro manko de tempo oni ne elpuŝis sur la arenon viktime al la hundoj kaj sovaĝaj bestoj. Nun kaptis ilin nigraj sklavoj kaj, metante la viktimojn dorse sur la trabojn, komencis alnajli iliajn manojn al la krucbrakoj

fervore kaj rapide, por ke la popolo, reveninte post la interrompo, trovu jam ĉiujn krucojn starigitajn. En la tuta amfiteatro aŭdigis nun la frapbruo de marteloj, kies eĥoj rebatis sin de la pli altaj vicoj, atingis eĉ la placon, ĉirkaŭantan la amfiteatron, kaj venis eĉ sub la tendon, en kiu la cezaro gastigis la vestpatrinojn kaj la korteganojn. Tie oni trinkis vinon, ŝercis pro Chilo kaj flustris strangajn vortojn en la orelojn de la pastrinoj de Vesto; sur la areno dume svarmis laboro, najloj profundiĝis en la manojn kaj piedojn de la kristanoj, grincis la rosiloj, ebenigantaj per tero la kavojn, en kiujn oni metis la krucojn.

Sed inter la viktimoj, por kiuj nur post momento devis veni la vico, estis Crispus. La leonoj ne havis tempon lin disŝiri, do oni destinis al li krucon, kaj li, ĉiam preta al morto, ĝojis, pensante, ke venas lia horo. Li aspektis hodiaŭ alie, ĉar lia seka korpo estis tute nudigita, nur hedera zonaĵo kovris liajn koksojn, kaj sur la kapo li havis kronon el rozoj. Sed en liaj okuloj brilis ĉiam la sama, nevenkebla energio kaj la sama vizaĝo, severa kaj fanatika, rigardis el sub la kronaĵo. Ne ŝanĝiĝis ankaŭ lia koro, ĉar kiel iam en la cuniculum, li minacis dian koleron al la kunfratoj, ĉirkaŭkudritaj per feloj, same ankaŭ hodiaŭ li admonis ilin severe, anstataŭ konsoli.

— Danku al la Savinto, — li diris, — ke Li permesas al vi morti en la sama maniero, kiel Li mem mortis. Eble parto de viaj kulpoj estos al vi pardonita pro tio, tremu tamen, ĉar la justeco devas esti plenumita kaj egalan rekompencon ne povas ricevi malvirtuloj kaj virtuloj.

Kaj liajn vortojn akompanis la resono de la marteloj, per kiuj oni alnajlis la manojn kaj piedojn de la viktimoj. Ĉiam pli da krucoj staris sur la areno, kaj li, turninte sin al la aro de tiuj, kiuj staris ankoraŭ, ĉiu ĉe sia lignaĵo, diris plu:

— Mi vidas malfermitan ĉielon, sed mi vidas ankaŭ abismon malfermitan ... Mi mem ne scias, kiel mi respondos por mia vivo antaŭ la Sinjoro, kvankam mi kredis kaj malamis malbonon, kaj ne morton mi timas, sed leviĝon el mortintoj, ne torturon, sed juĝon, ĉar venas la tago de la kolero ... Tiam subite el inter la pli proksimaj benkoj aŭdiĝis iu voĉo trankvila kaj solena:

— Ne la tago de la kolero, sed la tago de la kompato, la tago de la savo kaj feliĉo, ĉar mi diras al vi, ke Kristo akceptos vin ĉiujn, konsolos kaj sidigos ĉe sia dekstra flanko. Fidu, ĉar jen la ĉielo malfermiĝas antaŭ vi.

Je tiuj vortoj ĉiuj okuloj turnis sin al la benkoj; eĉ tiuj, kiuj jam pendis sur la krucoj, levis la palajn, martirajn kapojn kaj komencis rigardi al la parolanto ... Kaj tiu proksimiĝis al la barilo, ĉirkaŭanta la arenon, kaj komencis krucosigni ilin.

Crispus etendis al li la brakon, kvazaŭ volante lin admoni, sed, vidinte lian vizaĝon, li mallevis la manon, poste liaj genuoj fleksiĝis kaj la buŝo elflustris:

— Paŭlo la apostolo! Je grandega miro de la cirka servistaro genuiĝis, ĉiuj, kiujn oni ĝis nun ne alnajlis, kaj Paŭlo el Tarso turnis sin al Crispus, dirante:

— Crispus, ne minacu al ili, ĉar jam hodiaŭ ili estos kun vi en la paradizo. Vi kredas, ke ili povas esti kondamnitaj? Sed kiu ilin kondamnos? Ĉu tion faros Dio, kiu oferis pro ili sian Filon? Ĉu Kristo, kiu mortis pro ilia savo, kiel ili mortas pro Lia nomo? Kaj kiel povas kondamni Tiu, kiu amas? Kiu kulpigos la elektitojn de Dio? Kiu diros pri tiu ĉi sango: Malbenita?

— Sinjoro, mi malamis malbonon, — respondis la maljuna pastro.

— Kristo ordonis ami la homojn pli multe ol malami malbonon, ĉar la fundamento de Lia instruo estas amo, ne malamo.

— Mi pekis en la horo de la morto, — respondis Crispus. Kaj li komencis bati sian bruston.

Subite administranto de la benkoj proksimiĝis al la apostolo kaj demandis:

— Kiu estas vi, kiu parolas al la kondamnitoj?

— Roma civitano, — respondis trankvile Paŭlo.

Poste, turninte sin al Crispus, li diris:

— Fidu, ĉar difavora estas ĉi tiu tago, kaj mortu en paco, servanto de Dio.

Du negroj proksimiĝis en tiu momento al Crispus por meti lin sur la trabojn, sed li rigardis ankoraŭ fojon ĉirkaŭen kaj vokis:

— Fratoj miaj, preĝu pro mi! Kaj lia vizaĝo perdis la kutiman severecon, la ŝtonaj trajtoj alprenis la esprimon de trankvilo kaj dolĉeco. Li mem etendis la manojn laŭlonge de la krucbrakoj por faciligi la laboron, kaj, rigardante rekten en la ĉielon, komencis preĝi fervore. Li ŝajnis nenion senti, ĉar kiam la najloj profundiĝis en liajn manojn, plej eta tremo ne skuis lian korpon, nek aperis sur lia vizaĝo ia dolorgrimaco: li preĝis, dum oni alnajlis liajn piedojn, li preĝis, dum oni levis la krucon kaj piedpremis la teron ĉirkaŭe. Nur kiam la amasoj kun rido kaj krioj komencis plenigi la amfiteatron, la brovoj de la maljunulo iom kuntiriĝis, kvazaŭ li kolerus, ke la idolana popolo konfuzas al li la trankvilon kaj pacon de la dolĉa morto.

Sed jam antaŭe oni levis ĉiujn krucojn tiel, ke sur la areno elkreskis kvazaŭ arbaro kun homoj, pendantaj sur la arboj. Sur la brakojn de la krucoj kaj sur la kapojn de la martiroj falis la brilo de la suno, kaj sur la arenon — densaj ombroj, formantaj kvazaŭ nigran, implikitan kradon, meze de kiu trabrilis flava sablo. Ĝi estis spektaklo, en kiu la tuta plezuro de la popolo konsistis en observado de la malrapida agonio. Sed neniam ĝis nun oni vidis tian densaĵon da krucoj. La areno estis tiel ŝtopita per ili, ke la cirka servistaro apenaŭ povis trapuŝi sin inter la krucoj. Ĉe la rando pendis plejparte virinoj, sed Crispuson, kiel ĉefulon, oni starigis preskaŭ tuj antaŭ la cezara podio, sur grandega kruco, ĉirkaŭplektita de malsupre per lonicero. Neniu el la viktimoj mortis ankoraŭ, sed kelkaj el tiuj, kiujn oni alnajlis unue, svenis. Neniu ĝemis kaj neniu vokis kompaton. Kelkaj pendis kun kapoj klinitaj sur la ŝultrojn aŭ mallevitaj sur la brustojn, kvazaŭ lulitaj al dormo; aliaj kvazaŭ en medito, aliaj, rigardante ankoraŭ la ĉielon, movis mallaŭte la lipojn. En tiu terura arbaro de krucoj, en tiuj etenditaj korpoj, en la silento de la viktimoj estis tamen io terura. La popolo, kiu, sata post la festeno kaj ĝoja, eniris la cirkon kun krioj, eksilentis, ne sciante, sur kiu korpo fiksi la okulojn kaj kion pensi. La nudeco de la streĉitaj virinaj figuroj ĉesis eksciti ĝian voluptemon. Oni ne faris eĉ la kutimajn vetojn pri tio, kiu mortos pli baldaŭ, kiujn oni faris ordinare, se sur la areno aperis malpli granda nombro da kondamnitoj. Ŝajnis, ke la cezaro ankaŭ enuas, ĉar, turninte la kapon flanken, li bonigis sur si kolĉenon per maldiligenta gesto, kun vizaĝo apatia kaj dormema.

Subite la kontraŭe pendanta Crispus, kiu antaŭ momento havis okulojn fermitajn kiel homo sveninta aŭ agonianta, malfermis ilin kaj komencis rigardi la cezaron.

Lia vizaĝo alprenis denove esprimon tiel senindulgan kaj la rigardo ekflamis per tia fajro, ke la aŭgustanoj komencis flustri inter si, montrante lin per la fingroj, kaj fine la cezaro

mem turnis al li la atenton kaj pezmove levis la smeraldon al la okulo.

Sekvis kompleta silento. La okuloj de la rigardantoj estis fiksitaj sur Crispus, kiu penis movi la dekstran manon, kvazaŭ li volus deŝiri ĝin de la trabo.

Post momento lia brusto ekŝvelis, la ripoj kurbiĝis eksteren kaj li komencis voki:

— Patrinmurdinto! — ve al vi!!

La aŭgustanoj, aŭdinte la senpardonan insulton, celitan al la sinjoro de la mondo antaŭ milhomaj amasoj, ne kuraĝis spiri. Chilo rigidiĝis. La cezaro ektremis kaj ellasis la smeraldon el la fingroj.

La popolo ankaŭ retenis la spiron en la brusto. La voĉo de Crispus sonis ĉiam pli potence en la tuta amfiteatro:

— Ve al vi, kiu murdis la edzinon kaj fraton, ve al vi, Antikristo! Abismo malfermiĝas antaŭ vi, morto etendas al vi siajn manojn kaj tombo vin atendas. Ve al vi, viva kadavro, ĉar vi mortos en teruro kaj estos kondamnita por eterne!!! Kaj ne povante deŝiri la alnajlitan manon de la ligno, terure streĉita, timiga, dum la vivo ankoraŭ simila al skeleto, senpardona kiel la destino, li skuis la blankan barbon super la podio de Nero, disŝutante kune per la movoj de la kapo rozajn petalojn el la plektaĵo metita sur lian kranion.

— Ve al vi, murdisto! Tropleniĝis via mezuro kaj proksimiĝas via horo!!! Ĉe tio li faris lastan fortostreĉon: ŝajnis dum momento, ke li deŝiros la manon de la kruco kaj etendos ĝin minace super la cezaro, sed subite liaj maldikaj brakoj longiĝis ankoraŭ pli, la korpo malstreĉiĝis malsupren, la kapo falis sur la bruston, kaj li mortis.

En la kruca arbaro la pli malfortaj komencis jam ankaŭ endormiĝi por eterne.

Ĉapitro LIX

Sinjoro, — diris Chilo, — nun la maro estas kiel olivoleo kaj la ondoj ŝajnas dormi … Ni iru Aĥajon. Tie vin atendas la famo de Apolono, tie vin atendas laŭrokronoj, triumfoj, tie la homoj adoros vin kiel dion kaj la dioj vin akceptos kiel sian egalulon, dum ĉi tie … Kaj li interrompis, ĉar lia malsupra lipo komencis tremi tiel forte, ke la vortoj ŝanĝiĝis en nekompreneblajn sonojn.

— Ni iros, kiam la cirkoludoj estos finitaj, — respondis Nero. — Mi scias, ke eĉ nun kelkaj nomas la kristanojn innoxia corpora. Se mi forveturus, komencus ĝin ripeti ĉiuj. Kial vi timas, putra fungo? Dirinte tion, li sulkigis la frunton, sed komencis rigardi Chilon per demandaj okuloj, kvazaŭ atendante de li klarigon, ĉar li mem ŝajnigis nur trankvilon. Dum la lasta spektaklo li mem timis la vortojn de Crispus kaj, reveninte hejmen, ne povis endormiĝi pro furiozo kaj honto, sed kune pro timo. Subite la superstiĉa Vestinus, kiu aŭskultis silente ilian interparolon, rigardis ĉirkaŭen kaj diris per mistera voĉo:

— Aŭskultu, sinjoro, la vortojn de tiu maljunulo … en tiuj kristanoj estas io stranga … Ilia dio donas al ili facilan morton, sed li povas esti venĝema … Je tio Nero diris rapide:

— Ne mi aranĝas la cirkoludojn, sed Tigellinus.

— Jes! Mi! — respondis Tigellinus, kiun atingis la respondo de la cezaro. — Mi ilin aranĝas, kaj mi mokas ĉiujn kristanajn diojn. Vestinus, ho sinjoro, estas veziko, plenblovita per superstiĉoj, kaj tiu brava greko estus preta morti pro timo je la vido de kokino, hirtiĝinta por defendi siajn idojn.

— Bone, — diris Nero, — sed de nun ordonu fortranĉi al la kristanoj la langojn, aŭ ŝtopi iliajn buŝojn.

— Ŝtopos ilin fajro, ho dia.

— Ve al mi! — ĝemis Chilo. Sed la cezaro, kiun kuraĝigis la maltima certeco de Tigellinus, komencis ridi kaj diris, montrante la maljunan grekon:

— Rigardu, kiel aspektas ido de Aĥilo! Efektive Chilo aspektis terure. La lastaj haroj sur lia kranio tute blankiĝis, en la vizaĝo ŝtoniĝis la esprimo de ia terura maltrankvilo, timo kaj premiteco. Iafoje li ŝajnis ankaŭ kvazaŭ konsternita kaj duone konscia. Ofte li ne respondis al demandoj, alifoje li iĝis kolera kaj tiel aroganta, ke la aŭgustanoj preferis lin ne inciti.

Tia momento trafis lin ankaŭ nun.

— Faru kun mi, kion vi volas, sed al la cirkoludoj mi plu ne iros! — li kriis malespere, klakante per la fingroj.

Nero rigardis lin momente kaj, turninte sin al Tigellinus, diris:

— Gardu, ke en la ĝardenoj ĉi tiu stoiko estu proksime al mi. Mi volas vidi, kiel impresos lin niaj torĉoj.

Chilo timis tamen la minacon, sonantan en la voĉo de la cezaro.

— Sinjoro, — li diris, — mi vidos nenion, ĉar mi ne vidas nokte.

Kaj la cezaro respondis kun terura rideto:

— La nokto estos luma kiel tago.

Poste li turnis sin al aliaj aŭgustanoj, kun kiuj li komencis paroli pri vetkuroj, kiujn li intencis aranĝi en la fino de la

cirkoludoj.

Al Chilo proksimiĝis Petronius kaj, tuŝinte lian ŝultron, diris:

— Ĉu mi ne diris al vi? Vi ne eltenos.

Kaj tiu respondis:

— Mi volas ebriiĝi ... Kaj li etendis sian tremantan manon al pokalo kun vino, sed ne povis ĝisporti ĝin al la buŝo, kion vidante, Vestinus forprenis de li la vazon kaj poste, alŝovinte sin proksimen, demandis kun vizaĝo scivola kaj timigita:

— Ĉu persekutas vin Furioj? Diru?… La maljunulo rigardis lin dum ia tempo kun malfermita buŝo, kvazaŭ li ne komprenus la demandon, kaj komencis palpebrumi.

Kaj Vestinus ripetis:

— Ĉu persekutas vin Furioj?

— Ne, — respondis Chilo, — sed nokto estas antaŭ mi.

— Kiel, nokto?… La dioj vin kompatu! Kiel, nokto?

— Nokto terura kaj netravidebla, en kiu io movas sin kaj iras al mi. Sed mi ne sciis, kio, kaj mi timas.

— Ĉiam mi estis certa, ke ili estas sorĉistoj. Ĉu vi vidas ion en sonĝoj?

— Ne, ĉar mi ne endormiĝas. Mi ne supozis, ke oni ilin tiel punos.

— Ĉu vi ilin bedaŭras?

— Por kio vi verŝas tiom da sango? Ĉu vi aŭdis, kion diris tiu krucumito? Ve al ni!

— Mi aŭdis, — respondis mallaŭte Vestinus. — Sed ili estas bruligistoj.

— Malvere!

— Kaj malamikoj de la homa gento.

— Malvere!

— Kaj akvovenenistoj.

— Malvere!

— Kaj infanmurdistoj …

— Malvere!

— Kiel do? — demandis Vestinus kun miro. — Vi ja mem diris tion kaj transdonis ilin en la manojn de Tigellinus!

— Tial ĉirkaŭprenis min nokto kaj morto venas al mi … Iafoje ŝajnas al mi, ke mi jam mortis, kaj ankaŭ vi ĉiuj.

— Ne! La mortontoj estas ili, kaj ni vivas. Sed diru al mi, kion ili vidas, mortante?

— Kriston.

— Tio estas ilia dio? Ĉu li estas potenca dio?

Sed Chilo respondis ankaŭ per demando:

— Kio estas tiuj torĉoj, kiuj brulos morgaŭ en la ĝardenoj? Ĉu vi aŭdis, kion diris la cezaro?

— Mi aŭdis kaj scias. Tiajn kondamnitojn oni nomas sarmentitii kaj semaxii … Oni vestos ilin per dolortunikoj, trasorbigitaj per rezino, najligos ilin al palisoj kaj fajrigos …

Ke nur ilia dio ne faligu sur la urbon iajn terurajn batojn … Semaxii! Terura torturo!

— Mi preferas tion, ĉar oni ne verŝos sangon, — respondis Chilo. — Ordonu al sklavo levi la pokalon al mia buŝo. Mi volas trinki, sed mi disverŝas la vinon, ĉar mia mano tremas pro maljuneco …

Aliaj dume ankaŭ interparolis pri la kristanoj. La maljuna Domicius Afer mokis ilin.

— Estas da ili tia amaso, — li diris, — ke ili povus estigi civilan militon; ĉu vi memoras, ke oni timis, ĉu ili ne volos sin defendi. Sed ili mortas kiel ŝafoj.

— Ili nur provu alie! — diris Tigellinus.

Je tio diris Petronius:

— Vi eraras. Ili defendas sin.

— Kiel nome?

— Per pacienco.

— Ĝi estas nova rimedo.

— Sendube. Sed ĉu vi povas diri, ke ili mortas tiel kiel simplaj krimuloj? Ne! Ili mortas tiel, kvazaŭ krimuloj estus tiuj, kiuj kondamnis ilin al la morto, tio estas ni kaj la tuta roma popolo.

— Kiaj sensencaĵoj! — kriis Tigellinus.

— Hic abdera![78] — respondis Petronius. Sed aliaj, frapitaj per la trafeco de lia rimarko, komencis rigardi lin kun miro kaj ripeti:

— Vere! Io diferenca kaj stranga estas en ilia morto.

— Mi diras al vi, ke ili vidas sian dion! — ekkriis Vestinus deflanke.

Tiam kelkaj aŭgustanoj turnis sin al Chilo.

— He, maljunulo, vi ilin bone konas: diru al ni, kion ili vidas? Kaj la greko, kraĉinte la vinon sur la tunikon, respondis:

— Leviĝon el mortintoj! Kaj li komencis tremegi tiel, ke la gastoj, sidantaj pli proksime, eksplodis per laŭta rido.

Ĉapitro LX

De kelkaj tagoj Vinicius pasigis la noktojn ekster la domo. En la kapon de Petronius venis la penso, ke eble li denove preparis ian planon kaj laboras por liberigi Ligian el la Eskvilina malliberejo, li volis tamen pri nenio demandi por ne alporti malfeliĉon al la penado. Tiu eleganta skeptikulo iĝis ankaŭ certagrade superstiĉa, aŭ pli ĝuste, de kiam li ne sukcesis elrabi la knabinon el la Mamertina subteraĵo, li ĉesis fidi al sia stelo.

Li ne esperis cetere ankaŭ nun bonan rezulton de la peno de Vinicius. La Eskvilina malliberejo, aranĝita albezone el la keloj de la domoj, kiujn oni detruis por haltigi la brulon, ne estis vere tiel terura kiel la malnova Tulianum apud Kapitolo, sed aliflanke ĝi estis centoble pli gardata. Petronius bonege komprenis, ke oni transkondukis tien Ligian nur tial, ke ŝi ne mortu kaj ne evitu la amfiteatron, li povis do facile konjekti, ke ĝuste pro tiu kaŭzo oni gardas ŝin sendube kiel la pupilon de la okulo.

— Videble, — li diris al si, — la cezaro kaj Tigellinus destinas ŝin por ia spektaklo speciala, pli terura ol ĉiuj, kaj Vinicius pli facile mem pereos, ol li sukcesos ŝin liberigi.

Vinicius tamen ankaŭ perdis la esperon, ke li povos ŝin liberigi. Nun povis tion fari nur Kristo. La celo de la juna tribunuso estis jam nur povi vidi ŝin en la malliberejo.

De kelka tempo ne lasis lin en trankvilo la penso, ke Nazarius tamen penetris en la Mamertinan malliberejon kiel dungito por elportado de kadavroj, li decidis do ankaŭ provi tiun rimedon.

La estro de la Malbonodoraj kavoj, subaĉetita per grandega sumo, akceptis lin fine en sian servan anaron, kiun li sendis

ĉiunokte por forpreni la kadavrojn el la malliberejoj. La danĝero, ke Vinicius povus esti rekonita, estis efektive malgranda. Ŝirmis lin kontraŭ tio: la nokto, la sklava vesto kaj la malbona lumigiteco de la malliberejoj. Al kiu povus cetere veni la ideo, ke patricio, nepo kaj filo de konsuloj, povis troviĝi inter la tombistaro, elmetita al la haladzoj de la malliberejoj kaj de la Malbonodoraj kavoj, kaj entreprenis la laboron, al kiu devigis homojn nur sklaveco aŭ ekstrema mizero? Sed li, kiam venis la sopirata vespero, kun ĝojo zonis la koksojn, ligis ĉirkaŭ la kapo tolpecon, sorbigitan per terebinto, kaj kun batanta koro iris kun aro de aliaj sur Eskvilinon. La pretoriaj gardoj faris al ili neniajn malfacilaĵojn, ĉar ĉiuj estis provizitaj per konformaj tesseræ, kiujn la centuriestro ekzamenis ĉe la lumo de lanterno. Post momento malfermiĝis antaŭ ili la grandega pordo kaj ili eniris.

Vinicius vidis antaŭ si vastan, arkplafonan kelon, el kiu oni pasis en vicon de aliaj. Malfortaj meĉlampoj lumigis la internon, plenegan de homoj. Kelkaj el ili kuŝis ĉe la muroj en profunda dormo, aŭ eble mortintaj. Aliaj svarmis ĉirkaŭ grandega vazo kun akvo staranta en la mezo, el kiu ili trinkis kiel homoj konsumataj de febro. Aliaj sidis sur la tero kun kubutoj apogitaj sur la genuoj, kun kapoj en la manoj; tie kaj ie dormis infanoj, alpremitaj al la patrinoj. Ĉirkaŭe oni aŭdis jen ĝemojn kaj laŭtan rapidan spiradon de malsanuloj, jen plorojn, jen flustrojn de preĝo, jen duonvoĉajn kantojn, jen malbenojn de la gardistoj. En la subteraĵo regis kadavra odoro kaj interpremo. En la krepuskaj profundaĵoj svarmis malhelaj figuroj, kaj pli proksime, ĉe la flagrantaj flametoj, oni vidis vizaĝojn palajn, teruritajn, kaviĝintajn kaj malsatajn, kun okuloj senbrilaj aŭ flamantaj de febro, kun bluetaj buŝoj, kun torentoj da ŝvito sur la fruntoj kaj kungluitaj haroj. En la anguloj laŭte deliris malsanuloj, aliaj vokis akvon, aliaj, ke oni ilin konduku al morto. Kaj tamen ĝi estis malliberejo malpli terura ol la malnova Tulianum. Sub

Vinicius ŝanceliĝis la piedoj je tiu vido kaj en lia brusto mankis spiro. Je la penso, ke Ligia trovas sin meze de tiu mizero kaj teruro, la haroj hirtiĝis sur lia kapo kaj en la brusto morthaltis krio de malespero. La amfiteatro, la dentegoj de sovaĝaj bestoj, la krucoj — ĉio estis pli bona ol tiuj teruraj subteraĵoj, plenaj de kadavra odoro, kie petegaj homaj voĉoj ripetis el ĉiuj anguloj:

— Konduku nin al morto! Vinicius enigis la ungojn en la manojn, ĉar li sentis, ke mankas al li forto kaj ke li perdas la konscion. Ĉio, kion li suferis ĝis nun, la tuta amo kaj doloro, ŝanĝiĝis en li en unu mortavidon.

Subite tuj apud li aŭdiĝis la voĉo de la estro de la Malbonodoraj kavoj:

— Kiom da kadavroj vi havas hodiaŭ?

— Ĉirkaŭ dek du, — respondis mallibereja gardisto, — sed ĝis la mateno estos pli multe, ĉar kelkaj jam stertoras ĉe la muroj.

Kaj li komencis plendi pri virinoj, ke ili kaŝas mortintajn infanojn por pli longe havi ilin apude kaj ne fordoni, ĝis kiam estas eble, en la Malbonodorajn kavojn. Oni devas koni la kadavrojn nur laŭ la odoro, pro kio la aero, eĉ sen tio terura, malboniĝas ankoraŭ pli. «Mi preferus,» — li diris, — «esti sklavo en kampara punlaborejo ol gardi tiujn dumvive putrantajn hundojn.» La estro de la Kavoj konsolis lin, asertante, ke lia ofico ne estas pli facila. Dum tiu tempo Vinicius reakiris la senton de la realeco kaj komencis rigardi ĉirkaŭen tra la subteraĵo, en kiu li tamen vane serĉis per la okuloj Ligian, pensante ĉe tio, ke eble li tute ŝin ne vidos, kiel longe ŝi estos viva. La malliberejo konsistis el dekkelkaj keloj, kunigitaj inter si per freŝaj trafosaĵoj, kaj la tombejaj servistoj eniris nur tien, el kie oni devis forpreni la korpojn

de mortintoj, kaptis do lin timo, ke tio, kio kostis tiom da peno, eble utilos al li por nenio.

Feliĉe lia patrono helpis al li.

— La korpojn oni devas tuj elporti, — li diris, — ĉar la malsano disvastiĝas ĉefe pro la kadavroj. Alie mortos same vi kiel la malliberuloj.

— Ni estas nur dek en ĉiuj keloj, — respondis la gardisto — kaj ni devas ja dormi.

— Do mi lasos al vi kvar miajn homojn, kiuj ĉirkaŭiros nokte la kelojn kaj atentos, ĉu iu ne mortis.

— Ni trinkfestos morgaŭ, se vi tion faros. Tiun kadavron oni portu al provisto, ĉar venis la ordono, ke oni trapiku la kolojn de la mortintoj, kaj poste — tuj en la Kavojn!

— Bone, sed ni trinkfestos! — diris la estro de la Kavoj.

Poste li elektis kvar homojn, inter ili ankaŭ Viniciuson, kaj kun la ceteraj komencis meti la kadavrojn sur la portilojn.

Vinicius ekspiris. Li estis certa almenaŭ pri tio, ke li nun trovos Ligian.

Kaj unue li komencis atente ekzameni la unuan subteraĵon. Li enrigardis ĉiujn angulojn, kien preskaŭ ne atingis la brilo de la meĉlampo, li rigardis figurojn dormantajn ĉe la muroj sub ĉifonaj kovraĵoj, li rigardis la plej malsanajn, kiujn oni flankigis en apartan angulon, Ligian li povis tamen nenie trovi. En la dua kaj tria kelo lia serĉado restis same senfrukta.

Dume la horo iĝis malfrua: la kadavroj estis elportitaj. La gardistoj, kuŝiĝinte en la koridoroj, kunigantaj la kelojn, en

dormiĝis, la infanoj, lacaj de ploro, eksilentis, en la subteraĵo oni aŭdis nur spiradon de lacaj brustoj kaj kelkloke flustron de preĝo.

Vinicius eniris kun meĉlampo en kelon, kvaran laŭvice, multe malpli grandan, kaj levinte la lumon supren, komencis rigardi ĉirkaŭen.

Kaj subite li ektremis, ĉar ŝajnis al li, ke ĉe kradita malfermaĵo en la muro li vidas la grandegan figuron de Ursus.

Do, forblovinte tuj la lumon, li proksimiĝis al li kaj demandis:

— Ursus, ĉu tio estas vi? La grandegulo turnis la kapon.

— Kiu vi estas?

— Ĉu vi ne rekonas min? — demandis la juna viro.

— Vi estingis la lampon, kiel mi povas vin rekoni? Sed Vinicius vidis en tiu momento Ligian kuŝanta sur mantelo ĉe la muro, do, dirante nenion plu, li genuiĝis apud ŝi.

Ursus rekonis lin tiam kaj diris:

— Gloro al Kristo! Sed ne veku ŝin, sinjoro. Vinicius, genuante rigardis ŝin tra larmoj. Malgraŭ la mallumo li povis distingi ŝian vizaĝon, kiu ŝajnis al li pala kiel alabastro, kaj ŝiajn maldikiĝintajn brakojn. Kaj je tiu vido kaptis lin amo, simila al ŝiranta doloro, skuanta la animon ĝis la fundo mem, kaj kune tiel plena de kompato, kulto kaj adoro, ke, falinte sur la vizaĝon, li komencis premi al la buŝo la randon de la mantelo, sur kiu kuŝis tiu kapo, kara super ĉio. Ursus dum longa tempo rigardis lin silente, fine li tamen tiris lin je la tuniko.

— Sinjoro, — li demandis, — kiel vi penetris ĉi tien, kaj ĉu vi venas por ŝin savi? Vinicius levis la kapon kaj dum momento ankoraŭ luktis kun la kortuŝo.

— Montru al mi rimedon! — li diris.

— Mi pensis, ke vi ĝin trovos, sinjoro. En mian kapon venas nur unu … Ĉe tio li turnis la okulojn al la kradita malfermaĵo, poste, kvazaŭ respondante al si mem, diris:

— Jes!… Sed tie staras soldatoj …

— Centurio da pretorianoj, — respondis Vinicius.

— Do — ni ne trairos!

— Ne!

La ligo frotis la frunton kaj demandis refoje:

— Kiel vi eniris ĉi tien?

— Mi havas signon de la estro de la Malbonodoraj kavoj … — Kaj subite li interrompis, kvazaŭ iu penso trabrilus lian kapon.

— Je la morto de la Savinto! — li komencis paroli per rapida voĉo. — Mi restos ĉi tie, kaj ŝi prenu mian signon, ligu la tolon ĉirkaŭ la kapo, kovru la ŝultrojn per la mantelo kaj eliru. Inter la tombistaj sklavoj estas kelkaj neaĝaj knaboj, do la pretorianoj ŝin ne rekonos, kaj kiam ŝi foje atingos la domon de Petronius, li savos ŝin! Sed la ligo mallevis la kapon sur la bruston kaj respondis:

— Ŝi ne konsentus tion, ĉar ŝi vin amas, kaj krome ŝi estas malsana kaj ne povas stari propraforte.

Kaj post momento li aldonis:

— Se vi, sinjoro, kaj la nobla Petronius ne povis eligi ŝin el la malliberejo, kiu kapablos ĝin fari?

— Sole Kristo.

Poste ili ambaŭ silentis. La ligo pensis en sia simpla kapo: «Li ja povus nin ĉiujn savi, sed se Li tion ne faras, ĝi signifas videble, ke venis la tempo de turmentoj kaj morto». Kaj li konsentis tion por si mem, sed ĝis la fundo de la animo li bedaŭris tiun infanon, kiu kreskis sur liaj brakoj kaj kiun li amis super la vivo.

Vinicius denove genuiĝis apud Ligia. Tra la kradita malfermaĵo en la subterejon enŝtelis sin radioj de la luno kaj lumigis ĝin pli bone ol la sola meĉlampo, kiu flagris ankoraŭ super la pordo.

Subite Ligia malfermis la okulojn kaj, metinte siajn brulantajn manojn sur la manojn de Vinicius, diris:

— Mi vidas vin, — kaj mi sciis, ke vi venos. Li ĵetis sin al ŝiaj manoj kaj komencis premi ilin al la frunto kaj koro, poste li levis ilin iom de la kuŝejo kaj apogis sur la propra brusto.

— Mi venis, kara, — li diris. — Kristo vin gardu kaj savu, ho Ligia, mia amegata! Kaj li ne povis paroli plu, ĉar lia koro komencis hurli en la brusto pro doloro kaj amo, kaj la doloron li ne volis al ŝi malkaŝi.

— Mi estas malsana, Marcus, — respondis Ligia, — kaj ĉu sur la areno, aŭ ĉi tie, en la malliberejo, mi devas morti … Sed mi preĝis, ke mi povu vin vidi antaŭe, kaj vi venis: Kristo min aŭdis! Kaj dum li ne povis ankoraŭ eligi vortojn kaj nur premis ŝin al la brusto, ŝi diris plu:

— Mi vidis vin tra la fenestro el Tulianum — kaj mi sciis, ke vi volis veni. Kaj nun la Savinto donis al mi momenton da

konscio, por ke ni povu adiaŭi unu la alian. Mi jam iras al Li, Marcus, sed mi amas vin kaj ĉiam mi vin amos.

Vinicius regis sin perforte, subpremis en si la doloron kaj komencis paroli per voĉo, kiun li penis igi trankvila:

— Ne, kara! Vi ne mortos. La apostolo ordonis kredi kaj promesis preĝi pro vi, kaj li konis Kriston, Kristo lin amis kaj nenion al li rifuzos … Se vi devus morti, Petro ne ordonus al mi fidi, kaj li diris al mi: «Fidu!» — Ne, Ligia! Kristo kompatos min … Li ne volas vian morton. Li ĝin ne allasos. Mi ĵuras al vi je la nomo de la Savinto, ke Petro preĝas pro vi! Sekvis silento. La sola meĉlampo, pendanta super la pordo, estingiĝis, sed anstataŭe la lumo de la luno enfluis tra la tuta malfermaĵo. En la kontraŭa angulo de la kelo infano ekploris kaj eksilentis. El ekstere aŭdiĝis nur la voĉoj de pretorianoj, kiuj post sia gardovico ludis apud la muro je scriptæ duodecim.

— Ho Marcus, — respondis Ligia, — Kristo mem vokis al la Patro: «Forigu de mi ĉi tiun kalikon da maldolĉaĵo», kaj tamen Li ĝin eltrinkis, Kristo mem mortis sur la kruco, kaj nun miloj pro Li pereas, kial do Li ŝparu min solan? Kiu mi estas, Marcus? Mi aŭdis, kiel Petro diris, ke li ankaŭ mortos martire, kaj kiu mi estas kontraŭ li? Kiam venis al ni la pretorianoj, mi timis morton kaj torturon, sed nun mi ne timas plu. Rigardu, kiel terura estas la malliberejo — kaj mi iras ĉielen. Pensu, ke ĉi tie estas la cezaro, kaj tie — nia Savinto, bona kaj kompatema. Kaj ne ekzistas morto. Vi amas min, pensu do, kiel feliĉa mi estos. Ho, kara Marcus, pensu, ke vi venos tien al mi.

Ĉe tio ŝi eksilentis por kapti spiron en sian malsanan bruston, poste ŝi levis al la buŝo lian manon:

— Marcus?

— Kio, kara?

— Ne ploru pro mi, kaj memoru, ke vi venos tien al mi. Mallonge mi vivis, sed Dio donis al mi vian animon. Do mi volas diri al Kristo, ke kvankam mi mortis kaj kvankam vi rigardis mian morton kaj kvankam vi restis en doloro, vi tamen ne blasfemis kontraŭ Lia volo kaj ĉiam vi amas Lin. Vi ja amos Lin kaj elportos pacience mian morton? Ĉar tiam Li nin kunigos, kaj mi vin amas kaj volas esti kun vi.

Ĉe tio denove mankis al ŝi spiro kaj per apenaŭ aŭdebla voĉo ŝi finis:

— Promesu tion al mi, Marcus! … Vinicius ĉirkaŭprenis ŝin per tremantaj manoj kaj respondis:

— Je via sankta kapo! — mi promesas! Tiam en la malgaja brilo de la luno lumiĝis ŝia vizaĝo. Ankoraŭfoje ŝi levis al la buŝo lian manon kaj flustris:

— Mi estas via edzino! Ekster la muro la pretorianoj, ludantaj je scriptæ duodecim, disputis pli laŭte, sed ili forgesis pri la malliberejo, pri la gardoj, pri la tuta tero, kaj sentante en si reciproke anĝelajn animojn, komencis preĝi.

Ĉapitro LXI

Dum tri tagoj, aŭ pli ĝuste tri noktoj, nenio konfuzis ilian trankvilon. Kiam la ordinara mallibereja laboro, konsistanta en apartigado de mortintoj de vivantoj kaj de grave malsanaj de pli sanaj, estis finita kaj kiam la lacaj gardistoj kuŝiĝis aldorme en la koridoroj, Vinicius eniris la subteraĵon, en kiu estis Ligia, kaj restis en ĝi tiel longe, ĝis tagiĝo penetris tra la fenestraj kradoj. Ŝi metis la kapon sur lian bruston kaj per mallaŭtaj voĉoj ili interparolis pri amo kaj pri morto. Ili ambaŭ malgraŭvole, en la pensoj kaj interparoloj, eĉ en la deziroj kaj esperoj, foriĝis ĉiam pli de la vivo kaj perdis la senton pri ĝi. Ambaŭ estis kiel homoj, kiuj forvelinte en ŝipo de kontinento, ne vidas plu la bordon kaj foriĝas iom post iom en la senfinecon. Ambaŭ ŝanĝis sin grade en spiritojn malgajajn, plenaj de amo al si reciproke kaj al Kristo kaj pretaj forflugi. Iafoje nur en lia koro leviĝis ankoraŭ doloro kiel ventego, iafoje brilis kiel fulmo, espero, naskita el amo kaj kredo je kompatemo de la krucumita Dio, sed ĉiutage ankaŭ li forŝiriĝis ĉiam pli de la tero kaj fordonis sin al morto. Matene, kiam li eliris el la malliberejo, li rigardis jam la mondon, la urbon, konatojn kaj ĉiujn aferojn, ligitajn kun la vivo, kvazaŭ sonĝe. Ĉio ŝajnis al li fremda, malproksima, vanta kaj pereema. Ĉesis timigi lin eĉ la teruro de torturoj, ĉar li havis la senton, ke ĝi estas afero, tra kiu oni povas pasi kvazaŭ en medito, kun okuloj fiksitaj sur io alia. Al ambaŭ ŝajnis, ke la eterneco komencas jam preni ilin en posedon. Ili parolis nur pri la amo, pri tio, kiel ili amos sin reciproke kaj vivos kune, sed nur trans la tombo, kaj se iafoje iliaj pensoj turniĝis ankoraŭ al teraj aferoj, tio estis nur kiel la pensoj de homoj, kiuj, pretiĝante al malproksima vojaĝo, interparolas pri la vojaĝaj preparoj. Cetere ĉirkaŭis ilin tia silento, kia ĉirkaŭas du kolonojn starantaj ie en dezerta loko kaj forgesitaj. Ilia sola deziro estis jam nur, ke Kristo ilin ne disigu; kaj kiam ĉiu momento plifortigis en ili

tiun certecon, ili enamiĝis je Li, kiel je ĉenero ligonta ilin, kiel je senfina feliĉo kaj senfina trankvilo. Sur la tero ankoraŭ falis de ili la polvo de la tero. La animoj iĝis en ili puraj kiel larmoj. Sub la minaco de morto kaj suferoj, sur la mallibereja kuŝejo komenciĝis por ili la ĉielo, ĉar ŝi prenis lin je la mano kaj kondukis, kvazaŭ mem jam ĉielenprenita kaj sankta, al la eterna fonto de la vivo.

Kaj Petronius miregis, vidante en la vizaĝo de Vinicius ĉiam pli grandan trankvilon kaj iajn strangajn brilojn, kiujn li ne vidis antaŭe. Iafoje naskiĝis eĉ en lia menso supozoj, ke Vinicius trovis ian rimedon de savo, kaj estis al li malagrable, ke la juna tribunuso ne malkaŝas al li la sekreton de siaj esperoj.

Fine, ne povante elteni plu, li diris al Vinicius:

— Vi nun aspektas alie, do ne faru sekretojn antaŭ mi, ĉar mi volas kaj povas helpi vin: ĉu vi planis ion?

— Mi planis, — respondis Vinicius, — sed vi ne plu povas helpi min. Jen, post ŝia morto mi konfesos, ke mi estas kristano, kaj mi sekvos ŝin.

— Do vi havas nenian esperon?

— Jes, mi havas. Kristo ŝin redonos al mi kaj mi disiĝos de ŝi neniam plu.

Petronius komencis pasi tra la atrium kun la esprimo de senreviĝo sur la vizaĝo, poste li diris:

— Por tio oni ne bezonas vian Kriston, ĉar tiun saman servon povas fari al vi nia Tanatoso.

Sed Vinicius ridetis malgaje kaj diris:

— Ne, mia kara, sed vi tion ne volas kompreni.

— Mi ne volas kaj ne povas, — respondis Petronius. — Ne estas nun tempo por diskutoj, sed ĉu vi memoras, kion mi diris, kiam ni ne sukcesis eligi ŝin el Tulianum? Mi perdis tiam ĉian esperon, kaj vi diris, kiam ni revenis hejmen: «Mi tamen kredas, ke Kristo povas ŝin redoni al mi». Li ŝin redonu al vi. Se mi ĵetus multekostan vazon en maron, kapablus ĝin redoni al mi neniu el niaj dioj, kaj se ankaŭ la via ne estas pli kapabla, mi ne komprenas, kial mi devus adori lin pli ol la malnovajn.

— Li redonos ŝin al mi. Petronis movis la ŝultrojn.

— Ĉu vi scias, — li demandis, — ke morgaŭ oni lumigos per kristanoj la ĝardenojn de la cezaro?

— Morgaŭ? — ripetis Vinicius.

Kaj kontraŭ la proksima tremiga realaĵo la koro tremis en li pro doloro kaj teruro. Li pensis, ke ĝi estas eble la lasta nokto, kiun li povos pasigi kun Ligia, do, adiaŭinte Petroniuson, li iris rapide al la estro de la puticuli por preni sian signon.

Sed tie liaj esperoj montriĝis vanaj, ĉar la kavestro ne volis doni al li la signon.

— Pardonu, sinjoro, — li diris. — Mi faris por vi, kion mi povis, sed mi ne povas riski la vivon. Hodiaŭ nokte oni kondukos la kristanojn al la cezaraj ĝardenoj. La malliberejo estos plena de soldatoj kaj oficistoj. Se oni vin rekonus, pereus mi kaj miaj infanoj.

Vinicius komprenis, ke vane estus insisti. Ekbrilis al li tamen la espero, ke la soldatoj, kiuj vidis lin antaŭe, eble enlasos lin eĉ sen la signo, do, kiam noktiĝis, li vestis sin, kiel

ordinare, per diktola tuniko, ligis tolpecon ĉirkaŭ la kapo kaj iris al la pordo de la malliberejo.

Sed tiutage oni kontrolis la signojn eĉ pli precize ol ordinare, kaj plie, la centestro Scævinus, severa soldato, korpe kaj anime servanta la cezaron, rekonis Viniciuson.

Sed videble en lia ferkirasita brusto ardetis ia fajrero de kompato por la homa malfeliĉo, ĉar, anstataŭ frapi la ŝildon per la lanco signe de alarmo, li kondukis Viniciuson flanken kaj diris al li.

— Sinjoro, reiru hejmen. Mi rekonis vin: sed mi silentos, ne volante vin pereigi. Mi ne povas vin enlasi, sed reiru kaj la dioj konsolu vian koron.

— Vi ne povas min enlasi, — diris Vinicius, — sed lasu min resti ĉi tie kaj vidi tiujn, kiujn oni elkondukos.

— Mia ordono ne malpermesas tion, — respondis Scævinus.

Vinicius stariĝis antaŭ la pordego kaj atendis, ke oni komencu elkonduki la kondamnitojn. Fine ĉirkaŭ la noktomezo vaste malfermiĝis la malliberejа pordego kaj aperis tutaj vicoj da malliberuloj: viroj, virinoj kaj infanoj, ĉirkaŭitaj de armitaj pretoriaj taĉmentoj. La nokto estis tre hela kaj plenluna, tiel ke oni povis distingi ne nur la figurojn, sed ankaŭ la vizaĝojn de la malfeliĉuloj. Ili iris popare, en longa, malgaja procesio kaj en silento, interrompata nur per tintado de la soldataj armiloj. Oni kondukis tiom da ili, ke ŝajnis, kvazaŭ ĉiuj keloj restos malplenaj.

En la fino de la irantaro Vinicius vidis klare Glaucuson la kuraciston, sed nek Ligia, nek Ursus estis inter la kondamnitoj.

Ĉapitro LXII

Ne krepuskiĝis ankoraŭ, kiam la unuaj ondoj da popolo komencis jam enflui la cezarajn ĝardenojn. La amasoj, feste vestitaj, florkronitaj, gajaj, kantantaj kaj plejparte ebriaj iris rigardi la novan, imponan spektaklon. La krioj: «Semaxii! Sarmentitii!» sonis sur Via Tecta, sur la ponto de Æmilius kaj trans Tibro, sur la Triumfa vojo, apud la cirko de Nero kaj for, ĝis la Vatikana monteto. Oni vidis en Romo jam antaŭe homojn bruligataj sur palisoj, sed neniam oni vidis tian nombron da kondamnitoj. La cezaro kaj Tigellinus, volante fini kun la kristanoj kaj kune haltigi la epidemion, kiu el la malliberejoj disvastiĝis ĉiam pli tra la urbo, ordonis malplenigi ĉiujn malliberejojn, tiel ke restis en ili apenaŭ kelkdek homoj, destinitaj por la fino de la cirkoludoj. Tial do la amasoj, pasinte la ĝardenajn pordegojn, mutiĝis pro miro. Ĉiuj aleoj ĉefaj kaj flankaj, kondukantaj meze de arbaj densaĵoj, ĉirkaŭ herbejoj, insuletoj, lagoj, lagetoj kaj terpecoj, surkreskitaj de floroj, estis borderitaj per peĉaj palisoj, al kiuj oni alligis kristanojn. De pli altaj lokoj, kie la vidon ne ŝirmis arboj, oni povis vidi tutajn vicojn da palisoj kaj korpoj, ornamitaj per floroj, per mirtaj folioj kaj hedero, tirantajn sin for, sur altaĵoj kaj ebenaĵoj, tiel malproksimen, ke dum la pli proksimaj ŝajnis kvazaŭ mastoj de ŝipoj, la lastaj prezentis sin al la okuloj kiel koloraj tirsoj aŭ lancoj, enpikitaj en la teron. La amaso de la kondamnitoj superis la esperojn de la popolo mem. Oni povus pensi, ke tutan nacion oni ligis al la palisoj por amuzi Romon kaj la cezaron. Aroj da rigardantoj haltis antaŭ apartaj mastoj, laŭgrade kiel interesis ilin la figuroj, la aĝo aŭ sekso de la viktimoj, rigardis la vizaĝojn, florkronojn, hederajn girlandojn, poste iris pluen, demandante sin mem kun miro: «Ĉu povis esti tiom da kulpuloj, aŭ kiel povis bruligi Romon infanoj, apenaŭ kapablaj pasi propraforte?» Kaj la miro ŝanĝis sin grade en maltrankvilon.

Dume krepuskiĝis kaj sur la ĉielo ekbrilis la unuaj steloj. Tiam apud ĉiu kondamnito ekstaris sklavo kun brulanta torĉo, kaj kiam la sono de trumpetoj aŭdiĝis en diversaj partoj de la ĝardenoj, signante la komencon de la spektaklo, ĉiu almetis flamon al la malsuproj de la palisoj.

Pajlo, kaŝita sub la floroj kaj surverŝita per peĉo, tuj ekbrulis per hela flamo, kiu, kreskante kun ĉiu momento, leviĝis supren kaj lekis la piedojn de la viktimoj. La popolo eksilentis, tra la ĝardenoj eksonis unu grandega ĝemo kaj dolorkrioj. Kelkaj el la viktimoj tamen, levante la kapojn al la stelriĉa ĉielo, komencis kanti glore al Kristo. La popolo aŭskultis. Sed eĉ la plej malmolaj koroj pleniĝis per teruro, kiam de sur malpli grandaj mastoj korŝirantaj infanaj voĉoj komencis voki: «Panjo! Panjo!» kaj tremo trakuris eĉ ebriajn rigardantojn je la vido de tiuj kapetoj kaj senkulpaj vizaĝoj, torditaj pro doloro aŭ svenantaj en la fumo, kiu komencis sufoki la viktimojn. Kaj la flamo kreskis supren kaj trabruligis ĉiam novajn kronojn el rozoj kaj hederoj. Disfajris la aleoj ĉefaj kaj flankaj, disfajris arbotufoj kaj herbejoj kaj floraj terpecoj, disbrilis la akvo en la lagetoj kaj lagoj, roziĝis la tremantaj folioj sur la arboj kaj iĝis lume kiel en tago. La odoro de la brulantaj korpoj plenigis la ĝardenojn, sed en la sama momento la sklavoj komencis ŝuti mirhon kaj aloon en incensilojn, speciale pretigitajn inter la palisoj. En la amaso aŭdigis tie kaj ie krioj, oni ne scias ĉu de kompato, aŭ de ravo kaj ĝojo, kaj ili kreskis ĉiumomente kune kun la fajro, kiu ĉirkaŭprenis la palisojn, grimpis al la brustoj de la viktimoj, tordis per la brula spiro la harojn sur iliaj kapoj, ĵetis vualojn sur iliajn nigriĝintajn vizaĝojn, kaj fine ŝprucis ankoraŭ pli alten, kvazaŭ triumfe kaj glorante tiun forton, kiu ordonis ĝin bruligi.

Sed ankoraŭ en la komenco de la spektaklo inter la popolo aperis la cezaro sur brilega cirka kvadrigo, jungita per kvar blankaj ĉevaloj, vestita mem per la kostumo de ĉaristo el la

partio de la Verduloj, al kiu apartenis tiel li kiel lia kortego. Post li sekvis aliaj veturiloj, plenaj de korteganoj en brilaj vestoj, senatanoj, pastroj kaj nudaj bakĥantinoj kun florkronoj sur la kapoj kaj kruĉoj da vino en la manoj, parte ebriaj kaj eligantaj sovaĝajn sonojn. Apud ili muzikistoj, alivestitaj kiel faŭnoj kaj satirusoj, ludis citrojn, formingojn, fajfilojn kaj kornojn. Sur aliaj veturiloj sidis matronoj kaj romaj junulinoj, ankaŭ ebriaj kaj duonnudaj. Apud la kvadrigoj ŝnurdancistoj skuis tirsojn, ornamitajn per rubandoj; aliaj batis tamburetojn, aliaj ŝutis florojn. La tuta brila sekvantaro, kriegante: evoe! antaŭeniĝis sur la plej larĝa ĝardena vojo, meze de fumoj kaj meze de la homaj torĉoj. La cezaro, havante apude Tigellinuson kaj Chilon, per kies teruro li deziris amuzi sin, kondukis mem la ĉevalojn kaj, veturante paŝon post paŝo, rigardis la brulantajn korpojn kaj kune aŭskultis la kriojn de la popolo. Starante sur la alta, ora kvadrigo, ĉirkaŭite de homa ondo, kiu riverencis lin ĝis la piedoj, en la briloj de la fajro. kun ora laŭrokrono de cirka venkinto, li superkreskis la korteganojn, la amasojn, kaj ŝajnis grandegulo. Liaj monstraj brakoj, etenditaj por teni la kondukilojn, ŝajnis beni la popolon. En la vizaĝo kaj en la duonfermitaj okuloj li havis rideton, kaj li brilis super la homoj kiel la suno, aŭ kiel dio, terura, sed grandioza kaj potenca.

Iafoje li haltis por rigardi pli precize jen iun virgulinon, kies sino komencis siblokraki en la fajro, jen konvulsie torditan vizaĝon de infano, kaj denove li veturis pluen, kondukante post si la frenezan kaj senbridan sekvantaron. Iafoje li salutis la popolon, aŭ, klininte sin posten, kuntiris la kondukilojn kaj interparolis kun Tigellinus. Fine, atinginte grandegan fontanon, starantan en la mezo de du kruciĝantaj vojoj, li deiris de la kvadrigo kaj, doninte signon al la akompanantoj, miksis sin kun la amaso. Oni salutis lin per krioj kaj aplaŭdoj. La bakĥantinoj, nimfoj, senatanoj, aŭgustanoj, pastroj, faŭnoj, satirusoj kaj soldatoj ĉirkaŭis lin

tuj per freneza rondo, kaj li, havante unuflanke Tigellinuson, aliflanke Chilon, pasis ĉirkaŭ la fontano, apud kiu brulis kelkdek torĉoj, haltante antaŭ ĉiu, farante rimarkojn pri la viktimoj, aŭ mokante la maljunan grekon, sur kies vizaĝo bildis sin senlima malespero. Fine ili ekstaris antaŭ alta masto, ornamita per mirtoj kaj ĉirkaŭplektita per konvolvuloj. Ruĝaj flamlangoj atingis la genuojn de la viktimo, sed la vizaĝon oni ne povis distingi, ĉar freŝaj brulantaj branĉetoj vualis ĝin per fumo. Post momento tamen facila nokta vento forblovis la fumojn kaj malkovris kapon de maljunulo kun longa barbo falanta surbrusten.

Je tiu vido Chilo subite kuntordiĝis kiel vundita rampaĵo, kaj el lia buŝo eliĝis krio, simila pli al grakado ol al homa voĉo:

— Glaucos! Glaucos! …

Efektive de sur la brulanta paliso rigardis lin Glaucos la kuracisto.

Li vivis ankoraŭ. Lia vizaĝo estis dolorplena kaj klinita, kvazaŭ li volus lastfoje rigardi sian persekutanton, kiu lin perfidis, senigis de la edzino, de la infanoj, sendis kontraŭ lin murdonton, kaj kiam ĉio tio estis al li pardonita en la nomo de Kristo, ankoraŭfoje transdonis lin al torturistoj. Neniam unu homo faris al alia maljustaĵojn pli terurajn kaj pli sangajn. Kaj jen la viktimo brulis sur la peĉa paliso, kaj la perse kutanto staris ĉe ĝiaj pledoj. La okuloj de Glaucus ne deturnis sin de la vizaĝo de la greko. Iafoje vualis ilin la fumo, sed kiam la vento ĝin forblovis, Chilo vidis denove tiujn pupilojn, fiksitajn sur li. Li leviĝis kaj volis forkuri, sed ne povis. Subite ŝajnis al li, ke liaj piedoj estas el plumbo kaj ke iu nevidebla mano retenas lin per superhoma forto antaŭ tiu paliso. Kaj li ŝtoniĝis. Li sentis nur ke io lin troplenigas, io elbordiĝas, ke sufiĉe li havas da torturoj kaj sango, ke venas fino de la vivo kaj ke ĉio malaperas apude: la cezaro, kaj la

kortego, kaj la popolo, kaj ĉirkaŭas lin nur ia senfunda, terura kaj nigra malpleno, en kiu li vidas nur tiujn okulojn de la martiro, vokantajn lin al juĝo. Kaj Glaucus, klinante la kapon ĉiam pli malalten, rigardis senĉese. La ĉeestantoj divenis, ke inter tiuj homoj io okazas, sed rido morte haltis en iliaj buŝoj, ĉar en la vizaĝo de Chilo estis io terura: tordis ĝin tia timego kaj tia doloro, kvazaŭ la flamaj langoj brulvundus lian propran korpon. Subite li ŝanceliĝis kaj, etendinte la brakojn supren, vokis per terura, korŝira voĉo:

— Glaucus! en la nomo de Kristo! Pardonu!!! Ĉirkaŭe ekregis silento: tremo trakuris la ĉeestantojn kaj ĉies okuloj malgraŭvole leviĝis supren.

Kaj la kapo de la martiro moviĝis facile, poste oni aŭdis de la mastosupro voĉon, similan al ĝemo:

— Mi pardonas!!... Chilo ĵetis sin survizaĝen, hurlante kiel sovaĝa besto, kaj preninte en ambaŭ manojn terpolvon, ŝutis ĝin sur sian kapon. Dume la flamoj ŝprucis supren, ĉirkaŭprenis la bruston kaj la vizaĝon de Glaucus, displektis mirtan kronon ĉirkaŭ lia kapo kaj kaptis rubandojn sur la supro de la paliso, kiu brilis tuta per grandega, akra lumo.

Sed Chilo leviĝis post momento kun vizaĝo tiel ŝanĝita, ke al la aŭgustanoj ŝajnis, kvazaŭ ili vidas alian homon. En liaj okuloj flamis neordinara brilo, de la sulkoplena frunto radiis ekstazo: la antaŭ momento kaduka greko aspektis nun kvazaŭ paŝtisto, kiu, inspirite de sia dio, volas malkaŝi nekonatajn verojn.

— Kio estas kun li? Li freneziĝis, — aŭdiĝis kelkaj voĉoj. Sed li, turninte sin al la popolo kaj etendinte supren la dekstran brakon, komencis voki, aŭ pli ĝuste krii tiel laŭte, ke ne nur la aŭgustanoj, sed ankaŭ la amaso aŭdu lian voĉon:

— Roma popolo! Je mia morto mi ĵuras, ke pereas senkulpuloj, kaj la brulmetinto estas — tiu ĉi!! Kaj li montris per la fingro Neron.

Sekvis momento da silento. La korteganoj rigidiĝis. Chilo staris ĉiam kun etendita, tremanta brako kaj kun fingro turnita al la cezaro. Subite ekregis konfuzo. La popolo, kvazaŭ ondo, puŝata de subita vento, ĵetis sin al la maljunulo, volante rigardi lin pli bone. Tie kaj ie aŭdiĝis la voĉoj: «Kaptu lin» aliloke: «Ve al ni!» En la amaso eksonis fajfoj kaj krioj: «Ahenobarbus! patrinmurdinto! Brulmetinto!» La malordo kreskis kun ĉiu momento. La bakĥantinoj, kriegante tutgorĝe, komencis rifuĝi sur la veturilojn. Subite kelkaj konsumitaj palisoj renversiĝis, disŝutante ĉirkaŭen fajrerojn kaj pligrandigante la ĥaoson. Blinda, svarma ondo de popolo kaptis Chilon kaj kunportis lin en la fundon de la ĝardeno.

Ĉie jam la palisoj komencis konsumiĝi kaj fali laŭlarĝen de la stratoj, plenigante la aleojn per fumo, fajreroj, brulodoro de ligno kaj per la odoro de homa graso. Estingiĝis la lumoj pli kaj malpli proksime. En la ĝardenoj mallumiĝis. La amasoj, maltrankvilaj, malserenaj kaj timigitaj premis sin al la pordegoj. La famo pri tio, kio okazis, pasis de buŝo al buŝo, ŝanĝata kaj pligrandigata. Kelkaj rakontis, ke la cezaro svenis, aliaj, ke li mem konfesis, ke li ordonis bruligi Romon, triaj, ke li grave malsaniĝis, aliaj fine, ke oni forportis lin, kvazaŭ mortintan, sur veturilo. Tie kaj ie aŭdiĝis voĉoj de kompato por la kristanoj: «Ne ili bruligis Romon, kia do estis la racio de tiom da sango, torturoj kaj maljusteco? Ĉu la dioj ne venĝos pro la senkulpuloj, kaj kiaj piacula kapablos elpeti ilian pardonon?» La vortoj: «innoxia corpora!» ripetiĝis ĉiam pli ofte. Virinoj laŭte kompatis la infanojn, kiujn tiel amase oni ĵetis al sovaĝaj bestoj, alnajlis al krucoj aŭ bruligis en tiuj malbenitaj ĝardenoj. Kaj fine la kompato ŝanĝis sin en insultojn kontraŭ la cezaro kaj Tigellinus. Estis ankaŭ tiaj,

kiuj, haltante subite, demandis sin mem aŭ aliajn: «Kiu estas tiu dio, kiu donas tian forton kontraŭ torturoj kaj morto?» Kaj ili revenis hejmen pensemaj ... Chilo dume vagis ankoraŭ tra la ĝardenoj, ne sciante, kien iri kaj kien direktiĝi. Nun li sentis sin denove senforta, kaduka kaj malsana maljunulo. Iafoje li falpuŝiĝis pro netute brulintaj korpoj, puŝetis bruletantajn ŝtipojn, kiuj sendis post li amasojn da fajreroj, iafoje li sidiĝis, rigardante ĉirkaŭen per senkonsciaj okuloj. La ĝardenoj iĝis jam preskaŭ tute mallumaj; inter la arboj movis sin nur la pala luno, lumigante per malforta brilo la aleojn, nigriĝintajn ŝtipojn, kuŝantajn laŭ larĝe de ili, kaj brulrestaĵojn de la viktimoj, ŝanĝitajn en sen formajn masojn. Sed al la maljuna greko ŝajnis, ke en la luno li vidas la vizaĝon de Glaucus kaj ke liaj okuloj rigardas lin ankoraŭ senĉese, li do kaŝis sin de la lumo. Fine li tamen eliris el la ombro kaj malgraŭvole, kvazaŭ puŝate de iu nekonata forto, komencis direkti sin al la fontano, apud kiu Glaucus spiris sian lastan spiron.

Subite iu mano tuŝis lian ŝultron. La maljunulo turniĝis kaj, vidante antaŭ si nekonatan figuron, kriis kun teruro:

— Kiu estas ĉi tie? Kiu vi estas?

— Apostolo, Paŭlo el Tarso.

— Mi estas malbenita!… Kion vi volas?

Kaj la apostolo respondis:

— Mi volas vin savi. Chilo apogis sin sur arbo. La piedoj ŝanceliĝis sub li kaj liaj brakoj ekpendis laŭlonge de la korpo.

— Por mi ne ekzistas savo! — li diris obtuze.

— Ĉu vi ne aŭdis, ke Dio pardonis al la pentanta fripono sur la kruco? — demandis Paŭlo.

— Ĉu vi scias, kion mi faris?

— Mi vidis vian suferon kaj mi aŭdis, kiel vi atestis pri la vero.

— Ho sinjoro!

— Kaj se la servanto de Kristoj pardonis vin en sia horo de turmento kaj morto, kiel Kristo povus vin ne pardoni? Chilo kaptis ambaŭmane la kapon, kvazaŭ freneza.

— Pardono! Por mi pardono!

— Nia Dio estas Dio de Kompato, — respondis la apostolo. — Por mi!? — ripetis Chilo.

Kaj li komencis ĝemi kiel homo, al kiu mankis fortoj por regi la doloron kaj suferon. Paŭlo diris:

— Apogu vin sur mi kaj sekvu min. Kaj, preninte lin, li iris kun li al la kruciĝantaj stratoj, direktante sin per la voĉo de la fontano, kiu ŝajnis en la nokta silento plori la korpojn de la martiroj.

— Nia Dio estas Dio de Kompato, — ripetis la apostolo. — Se vi stariĝus ĉe maro kaj ĵetus en ĝin ŝtonojn, ĉu vi povus plenigi per ili la maran fundon? Kaj mi diras al vi, ke la kompato de Kristo estos kiel maro, kaj ke la pekoj kaj kulpoj de la homoj dronos en ĝi kiel ŝtonoj en la profundaĵo. Kaj mi diras al vi, ke ĝi estas kiel la ĉielo, kiu kovras montojn, kontinentojn kaj valojn, ĉar ĝi estas ĉie kaj havas nek finon, nek limon. Vi suferis ĉe la paliso de Glaucus kaj Kristo vidis vian suferon. Vi diris, ne konsiderante, kio povas vin morgaŭ trafi: «Tiu estas la brulmetinto!» kaj Kristo memoris viajn vortojn. Ĉar pasis via malboneco kaj mensogo, kaj en la koro restis nur senlima pento ... Venu kun mi kaj aŭskultu, kion mi diras al vi: jen mi ankaŭ malamis Lin kaj persekutis Liajn

elektitojn. Mi Lin ne volis kaj ne kredis, ĝis Li aperis al mi kaj vokis min. De tiam Li estas mia amato. Kaj nun sur vin Li sendis aflikton, timon kaj doloron por voki vin al si. Vi Lin malamis, sed Li amis vin. Vi transdonis al torturoj Liajn konfesantojn, sed Li volas vin pardoni kaj savi.

La bruston de la mizerulo komencis skui grandega ploro, de kiu lia animo ŝiris sin ĝisfunde, kaj Paŭlo prenis lin en posedon, ekregis kaj kondukis kiel soldato kondukas kaptiton. Kaj post momento li rekomencis paroli:

— Sekvu min, kaj mi vin kondukos al Li. Pro kiu alia kaŭzo mi estus veninta al vi? Sed Li ordonis al mi rikolti la homajn animojn en la nomo de la amo, do mi plenumas Lian servon. Vi supozas, ke vi estas malbenita, sed mi diras al vi: ekkredu je Li, kaj atendas vin savo. Vi pensas, ke vi estas malamata, sed mi ripetas al vi, ke Li vin amas. Rigardu min! Kiam mi ne havis Lin, mi havis nenion krom la malboneco, kiu loĝis en mia koro, kaj nun Lia amo anstataŭas al mi la patron kaj la patrinon, riĉaĵojn kaj regadon. En Li sola estas la rifuĝo. Li sola kalkulos vian penton, rigardos kompate vian mizeron, deprenos de vi la timon kaj levos vin al si.

Tiel parolante, li kondukis lin al la fontano, kies arĝenta torento brilis de malproksime en la luna lumo. Ĉirkaŭe estis silento kaj malpleno, ĉar sklavoj-servistoj forigis jam de tie la karbigintajn palisojn kaj la korpojn de la martiroj.

Chilo ĵetis sin kun ĝemo sur la genuojn kaj, kaŝinte la vizaĝon en la manoj, restis senmove; Paŭlo levis dume la vizaĝon al la steloj kaj komencis preĝi:

— Sinjoro, rigardu ĉi tiun mizerulon, lian penton, liajn larmojn kaj suferojn! Sinjoro de Kompato, kiu verŝis la propran sangon pro niaj kulpoj, je Via morto kaj leviĝo el

mortintoj, pardonu lin! Poste li silentis, sed longe rigardis ankoraŭ la stelojn kaj preĝis.

Kaj subite ĉe liaj piedoj aŭdiĝis voĉo, simila al ĝemo: — Kristo!… Kristo!… pardonu min!

Tiam Paŭlo proksimiĝis al la fontano kaj, ĉerpinte akvon per la manoj, revenis al la genuanta mizerulo:

— Chilo! jen mi baptas vin en la nomo de la Patro, de la Filo kaj de la Spirito! Amen! Chilo levis la kapon, dismetis la manojn kaj restis tiel senmova. La luno plenbrile lumigis liajn blankiĝintajn harojn kaj same blankan, senmovan vizaĝon, kvazaŭ mortan aŭ skulptitan el marmoro. Momentoj pasis unu post alia; el grandegaj birdejoj, lokitaj en la ĝardeno de Domitia, komencis atingi ilin la kriado de kokoj, kaj li genuis ankoraŭ, simila al surtomba statuo.

Fine li vekiĝis, leviĝis, kaj, turninte sin al la apostolo, demandis:

— Kion mi faru antaŭ la morto, sinjoro? Paŭlo ankaŭ vekiĝis el sia meditado pri tiu senlima potenco, kiun ne povis kontraŭstari eĉ tiaj spiritoj kiel de ĉi tiu greko, kaj li respondis:

— Fidu, kaj atestu pri la vero! Poste ili kune eliris. Ĉe la ĝardena pordego la apostolo ankoraŭfoje benis la maljunulon kaj ili disiĝis, ĉar tion postulis Chilo mem, antaŭvidante, ke post tio, kio okazis, la cezaro kaj Tigellinus ordonos lin persekuti.

Li ne eraris, efektive. Reveninte hejmen, li trovis jam la domon ĉirkaŭitan de pretorianoj, kiuj kaptis lin kaj sub la komando de Scævinus kondukis lin sur Palatinon.

La cezaro estis jam irinta dormi, sed Tigellinus atendis, kaj vidinte la malfeliĉan grekon, akceptis lin kun vizaĝo trankvila, sed malbonaŭgura.

— Vi plenumis la krimon de ofendo de la majesto, — li diris al Chilo, — kaj vi ne evitos punon. Sed se morgaŭ vi deklaros en la amfiteatro, ke vi estas ebria kaj senkonscia kaj ke Romon bruligis la kristanoj, via puno limiĝos al bastonado kaj ekzilo.

— Mi ne povas, sinjoro! — respondis Chilo mallaŭte. Tiam Tigellinus proksimiĝis al li per malrapidaj paŝoj kaj per voĉo same mallaŭta, sed terura, demandis:

— Kiel do, vi ne povas, greka hundo? Ĉu vi ne estis ebria kaj ĉu vi ne komprenas, kio vin atendas? Rigardu tien! Kaj dirinte tiujn vortojn, li montris en la angulon de la atrium, kie apud longa ligna benko staris en ombro kvar senmovaj sklavoj el Tracio kun ŝnuroj kaj pinĉilegoj en la manoj.

Sed Chilo respondis:

— Mi ne povas, sinjoro! Tigellinuson komencis kapti furiozo, sed li ekregis sin ankoraŭ.

— Ĉu vi vidis, — demandis li, — kiel mortas la kristanoj? Ĉu vi volas same morti? La maljunulo levis supren sian palan vizaĝon; dum ia tempo liaj lipoj movis sin mallaŭte, poste li respondis:

— Mi ankaŭ kredas je Kristo!…

Tigellinus rigardis lin kun mirego:

— Hundo, vi vere freneziĝis.

Kaj subite la furiozo, amasigita en lia brusto, rompis la digon. Saltinte al Chilo, li kaptis lin ambaŭmane je la barbo, faligis teren kaj komencis lin piedpremi, ripetante kun ŝaŭmo sur la buŝo:

— Vi revokos! Vi revokos! — Mi ne povas! — respondis Chilo de sur la tero. — Torturu lin! Ekaŭdinte tiun ordonon, la tracianoj kaptis la maljunulon kaj metis lin sur la benkon, poste, fiksinte lin al ĝi per la ŝnuroj, komencis premi per la pinĉilegoj liajn maldikajn krurojn. Sed li, dum oni lin alligis, kisis humile iliajn manojn, poste fermis la okulojn kaj ŝajnis kvazaŭ mortinta.

Li vivis tamen, ĉar kiam Tigellinus kliniĝis super li kaj refoje demandis: «Ĉu vi revokos?» la blankaj lipoj de Chilo moviĝis facile kaj eliĝis el ili apenaŭ aŭdebla flustro:

— Mi … ne … povas! Tigellinus ordonis ĉesigi la torturadon kaj komencis paŝi tra la atrium kun vizaĝo ŝanĝita de kolero, sed kune senhelpa. Fine en lian kapon venis videble iu nova penso, ĉar li turnis sin al la tracianoj kaj diris:

— Elŝiru lian langon!

Ĉapitro LXIII

La dramon «Aureolus» oni prezentis ordinare en teatroj aŭ amfiteatroj tiel aranĝitaj, ke ili povis malfermiĝi kaj for mi kvazaŭ du apartajn scenejojn. Sed post la spektaklo en la cezaraj ĝardenoj oni forlasis la ordinaran manieron, ĉar oni deziris, ke kiel eble granda amaso da homoj povu rigardi la morton de krucumita sklavo, formanĝata en la dramo de urso. En la teatroj la rolon de la urso ludis aktoro, ĉirkaŭ kudrita per ursa felo, sed ĉi-foje la spektaklo devis esti vera. Ĝi estis nova ideo de Tigellinus. La cezaro anoncis unue, ke li ne venos, sed laŭ persvado de la favorato li ŝanĝis la decidon. Tigellinus klarigis al li, ke post tio, kio okazis en la ĝardenoj, des pli li devas montri sin al la popolo, kaj kune li garantiis, ke la krucumita sklavo ne insultos lin, kiel faris Crispus. La popolo estis jam iom trosata kaj laca de la sangoverŝado, oni do anoncis al ĝi novan disdonadon de loteriaj biletoj kaj donacoj, kaj kune vesperan festenon, ĉar la spektaklo devis okazi vespere, en brilege lumigita amfiteatro.

Je la krepusko efektive la tuta konstruaĵo superpleniĝis; la aŭgustanoj kun Tigellinus fronte de ili venis ĉiuj senescepte, ne tiom pro la spektaklo mem, kiom por montri al la cezaro post la lasta incidento sian fidelecon kaj por babili pri Chilo, pri kiu parolis la tuta Romo.

Oni do flustris al si reciproke en la orelojn, ke la cezaro, reveninte el la ĝardeno, furioziĝis kaj ne povis endormiĝi, ke atakis lin fantomoj kaj strangaj vizioj, pro kiuj en la sekvinta tago li anoncis sian baldaŭan vojaĝon en Aĥajon. Aliaj tamen neis ĝin, asertante, ke nun li montriĝos des pli senindulga por la kristanoj. Ne mankis tamen ankaŭ timuloj, kiuj antaŭvidis, ke la akuzo, kiun Chilo ĵetis en la vizaĝon de la cezaro kontraŭ la amasoj, povas havi plej malbonajn

sekvojn. Estis fine ankaŭ tiaj, kiuj en la nomo de humaneco petis Tigellinuson, ke li ĉesigu pluan persekutadon.

— Rigardu, kien vi iras, — diris Barcus Soranus. — Vi volis kontentigi la venĝon de la popolo kaj inspiri al ĝi la konvinkon, ke la puno atingis la kulpulojn, dume la efiko estas tute kontraŭa.

— Vere! — aldonis Antistius Verus, — ĉiuj flustras nun, ke ili estas senkulpaj. Se tion vi nomas lerteco, tiam Chilo estis prava, dirante, ke viaj cerboj ne plenigus la pladeton de glanŝelo.

Sed Tigellinus turnis sin al ili kaj diris:

— Oni flustras ankaŭ, Barcus Soranus, ke via edzino, Servilia, kaj via edzino, Antistius, kaŝis siajn sklavojn kristanojn antaŭ la justeco de la cezaro.

— Malvere! — kriis maltrankvile Barcus.

— Mian edzinon volas pereigi viaj eksedzinoj, kiuj ĵaluzas ŝian virton! — diris same maltrankvile Antistius Verus.

Sed aliaj parolis pri Chilo.

— Kio okazis al li? — diris Eprius Marcellus. — Li mem transdonis ilin en la manojn de Tigellinus; el mizerulo li iĝis riĉulo, povis trankvile vivi la reston de siaj tagoj, havi belan enterigon kaj monumenton, dume, ne!! Subite li preferis ĉion perdi kaj pereigi sin; vere, li ja freneziĝis!

— Li ne freneziĝis, sed iĝis kristano, — diris Tigellinus.

— Nekredeble! — kriis Vitelius.

— Ĉu mi ne diris al vi! — intermetis Vestinus. — Murdu la kristanojn laŭplaĉe, sed, kredu al mi, ne militu kontraŭ ilia dio. Ne ŝercu je la afero!… Rigardu, kio okazas! Mi ja ne bruligis Romon, sed se la cezaro al mi permesus, mi tuj oferus hekatombon al ilia dio. Kaj ĉiuj devus fari la samon, ĉar mi ripetas, ne ŝercu je tiu dio! Memoru, ke mi diris al vi tion.

— Kaj mi diris ion alian, — diris Petronius. — Tigellinus ridis, kiam mi asertis, ke ili sin defendas, sed nun mi diros pli: ke ili konkeras!

— Kiel do? Kiel? — demandis kelkaj voĉoj.

— Je Polukso!… Ĉar se tia Chilo ne kontraŭstaris ilin, kiu ilin kontraŭstaros! Se vi pensas, ke post ĉiu spektaklo la kristanoj ne multiĝas, tiam kun via kono de Romo iĝu kaldronistoj aŭ komencu razi barbojn, ĉar tiam vi scios pli bone, kion la popolo pensas kaj kio okazas en la urbo.

— Li diras puran veron, je la sankta peplum de Diano! — kriis Vestinus.

Sed Barcus turnis sin al Petronius.

— Kion vi volas esprimi?

— Mi finas per tio, per kio vi komencis: sufiĉe jam da sango! Kaj Tigellinus rigardis lin moke kaj diris:

— Nu, ankoraŭ iomete!

— Se via kapo ne sufiĉas al vi, vi havas alian, la globeton de via bastono! — respondis Petronius.

La pluan interparolon rompis la alveno de la cezaro, kiu okupis sian lokon, akompanata de Pythagoras. Tuj poste

komenciĝis la prezentado de «Aureolus», kiun oni ne multe atentis, ĉar la pensoj estis okupitaj per Chilo. La popolo, kutimiĝinta al turmentoj kaj sango, ankaŭenuis, siblis, eligis kriojn, malflatajn por la kortego, kaj postulis rapidigon de la sceno kun urso, kiu sola ekscitis ĝian intereson. Se oni ne esperus vidi la kondamnitan maljunulon kaj ne atendus la donacojn, la sola spektaklo ne kapablus reteni la amasojn.

Sed fine venis la atendita momento. Cirkaj servistoj enportis unue lignan krucon, sufiĉe malaltan, por ke la urso, leviĝinte sur la postajn piedojn, povu atingi la bruston de la martiro, kaj poste du homoj enkondukis, aŭ pli ĝuste entrenis Chilon, ĉar, havante la krurostojn rompitajn, li ne povis mem iri. Oni metis lin kaj alnajlis al la ligno tiel rapide, ke la interesitaj aŭgustanoj ne povis eĉ bone lin rigardi, kaj nur kiam oni fiksis la krucon en la speciale preparita kavo, ĉies okuloj direktiĝis al li. Sed apenaŭ oni povis rekoni en tiu nuda maljunulo la antaŭan Chilon. Post la torturoj, kiujn suferigis al li Tigellinus, ne restis en lia vizaĝo eĉ guto da sango, kaj nur sur la blanka barbo oni vidis ruĝan postsignon, kiun lasis la sango post la elŝiro de la lango. Tra la diafana haŭto oni povis preskaŭ vidi liajn ostojn. Li ŝajnis ankaŭ multe pli aĝa, preskaŭ kaduka. Sed aliflanke liaj okuloj antaŭe ĵetis ĉiam rigardojn plenajn de maltrankvilo kaj malico, liaj viglaj trajtoj spegulis antaŭe ĉiaman timon kaj malcertecon — kaj nun li havis vizaĝon dolorplepan, sed tiel feliĉan kaj serenan, kian havas homoj dormantaj aŭ mortintaj. Eble lian fidon subtenis la memoro pri la krucumita fripono, kiun Kristo pardonis, kaj eble li parolis interne al la kompatema Dio: «Sinjoro, mi mordis kiel venena vermo, sed mi ja estis dum la tuta vivo mizerulo, mi suferis malsaton, homoj piedpremis min, batis kaj persekutis. Mi estis, ho Sinjoro, malriĉa kaj tre malfeliĉa, kaj nun oni transdonis min al torturistoj kaj najlis al kruco, do Vi, ho Kompatema, ne forpuŝos min en la horo de mia morto!» Kaj paco venis videble en lian pentantan koron. Neniu ridis, ĉar en tiu krucumito estis io tiel trankvila,

li ŝajnis tiel maljuna, sendefenda, malforta, tiel vokanta kompaton per sia humileco, ke malgraŭvole ĉiu demandis sin mem: kiel oni povas torturi kaj najli al kruco homojn, kiuj jam estas sen tio mortantaj? La amaso silentis. Inter la aŭgustanoj Vestinus, klinante sin dekstren kaj maldekstren, flustris per terurita voĉo: «Rigardu, kiel ili mortas!» Aliaj atendis la urson, dezirante en la animo, ke la spektaklo finiĝu plej baldaŭ.

La urso enrampis fine la arenon kaj, ambaŭflanken balancante sian malalten klinitan kapon, ĝi rigardis ĉirkaŭen deflanke, kvazaŭ ĝi pri io meditus aŭ ion serĉus. Ekvidinte fine la krucon, kaj sur ĝi la nudan korpon, ĝi alproksimiĝis, levis sin, sed post momento ĝi ree malleviĝis sur la antaŭajn piedojn, kaj sidiĝinte apud la kruco, komencis murmuri, kvazaŭ eĉ en ĝia besta koro vekiĝus kompato por tiu restaĵo de homo.

El la buŝo de la cirkaj servistoj aŭdiĝis instigaj krioj, sed la popolo silentis. Chilo denove per malrapida movo levis la kapon kaj dum ia tempo kondukis la rigardon inter la publiko. Fine liaj okuloj haltis ie sur la plej altaj vicoj de la amfiteatro, kaj tiam okazis io, kio surprizis kaj mirigis la rigardantojn. Jen lia vizaĝo eklumis de rideto, la frunton ĉirkaŭis kvazaŭ radioj, la okuloj levis sin antaŭ la morto supren, kaj post momento du grandaj larmoj, ŝvelintaj sub la palpreboj, fluis malrapide sur lia vizaĝo.

Kaj li mortis. Tiam iu laŭta vira voĉo vokis supre, sub la velarium: — Pacon al la martiroj!! En la amfiteatro regis profunda silento.

Ĉapitro LXIV

Post la spektaklo en la cezaraj ĝardenoj la malliberejoj multe malpleniĝis. Oni kaptis ankoraŭ, vere, kaj malliberigis personojn, suspektatajn pri la konfesado de la orienta superstiĉaro, sed la ĉasoj provizis ĉiam malpli multe da ili, apenaŭ tiom, kiom oni bezonis por plenigi la postajn spektaklojn, kiuj ankaŭ estis jam venantaj al la fino. La popolo, trosata de sango, montris ĉiam pli grandan enuemon kaj ĉiam pli grandan maltrankvilon pro la ĝis nun senekzempla sinteno de la kondamnitoj. En la amasoj oni rakontis al si reciproke ĉiam pli strangajn aferojn pri venĝemo de la kristana dio. La mallibereja tifo, kiu disvastiĝis en la urbo, pligrandigis la ĝeneralan timon. Oni vidis oftajn enterigojn kaj ripetis al si reciproke en la orelojn, ke estas necesaj novaj piacula por peti pardonon de la nekonata dio. Fine, malgraŭ ĉiuj penoj de Tigellinus kaj liaj partianoj, disvastiĝis ĉiam pli la konvinko, ke la urbo estis bruligita laŭ la ordono de la cezaro kaj ke la kristanoj suferas senkulpe.

Sed ĝuste tial same Nero kiel Tigellinus daŭrigis senlace la persekutadon. Por trankviligi la popolon oni faris novajn disponojn pri la disdonado de greno, vino kaj olivoleo; oni anoncis regulojn, faciligantajn la rekonstruadon de la domoj kaj plenajn de konsideroj por la posedantoj, kaj aliajn, koncernantajn la larĝecon de la stratoj kaj materialojn, el kiuj oni devas konstrui, por estonte eviti la katastrofon de brulo. La cezaro mem partoprenis la kunsidojn de la senato kaj konsilis kune kun la «patroj» pri la bono de la popolo kaj urbo, aliflanke tamen eĉ ne ombro de favoro falis sur la kondamnitojn. La reganto de la mondo deziris antaŭ ĉio inspiri al la popolo la konvinkon, ke tiel senindulgaj punoj povas trafi nur kulpulojn. Ankaŭ en la senato neniu voĉo pledis pro la kristanoj, ĉar neniu volis riski malfavoron de la

cezaro, kaj krom tio la homoj, kies rigardo iris pli foren en la estontecon, asertis, ke kontraŭ la nova kredo la fundamentoj de la roma regno ne povus resti sendetrue.

Oni redonis al la familioj nur agoniantojn aŭ mortintojn, ĉar la roma leĝo ne venĝis kontraŭ mortintoj. Por Vinicius certan konsolon prezentis la penso, ke se Ligia mortos, li enterigos ŝin en la familia tombaro kaj mem kuŝos apud ŝi. Li havis plu nenian esperon savi ŝin de la morto, kaj mem, duone foririnta de la vivo, dronanta entute en Kristo, li ne revis plu pri alia kuniĝo ol la eterna. Lia kredo iĝis simple senfunda, tiel ke pro ĝi tiu eterneco ŝajnis al li io senkompare pli reala kaj pli vera ol la pasema ekzistado, per kiu li vivis ĝis nun. Lia koro plenpleniĝis per koncentrita ekstazo. Dum la vivo ankoraŭ li ŝangiĝis en estaĵon preskaŭ senkorpan, kiu, sopirante plenan liberigon por si mem, deziris ĝin ankaŭ por la alia amata animo. Li imagis, ke tiam li kaj Ligia prenos sin reciproke je la manoj kaj foriros en la ĉielon, kie Kristo ilin benos kaj lasos ilin loĝi en lumo tiel trankvila kaj tiel grandega kiel la ĉielbrilo. Li nur petegis Kriston, ke Li ŝparu al Ligia la cirkan turmenton kaj lasu ŝin endormiĝi trankvile en la malliberejo, ĉar li sentis kun plena certeco, ke li mem ankaŭ mortos kun ŝi. Li kredis, ke kontraŭ tiu maro da elverŝita sango li ne rajtas eĉ esperi, ke ŝi sola estos savita. Li aŭdis de Petro kaj Paŭlo, ke ankaŭ ili devas morti kiel martiroj. La vido de Chilo sur la kruco konvinkis lin, ke morto, eĉ martira, povas esti dolĉa, do li deziris jam, ke ĝi venu al ili ambaŭ, kiel la sopirata ŝanĝo de malbona, malgaja kaj malfeliĉa sorto en la pli bonan.

Iafoje li antaŭgustis jam la transmondan vivon. Tiu malĝojo, kiu ŝvebis super ambaŭ iliaj animoj, perdadis ĉiam pli la iaman brulantan maldolĉecon kaj iom post iom ŝanĝis sin en ian transmondan, trankvilan sinkonfidon al la Dia volo. Vinicius antaŭe naĝis penege kontraŭ la fluo, baraktis kaj suferis; nun li donis sin al la ondo, kredante, ke ĝi portos lin

en la eternan trankvilon. Li divenis ankaŭ, ke Ligia same kiel li pretiĝas al la morto, ke malgraŭ la malliberejaj muregoj dividantaj ilin, ili jam iras kune, kaj li ridetis al tiu penso kiel al feliĉo.

Kaj efektive ili iris tiel harmonie, kvazaŭ de longe ĉiutage ili estus dividantaj siajn pensojn. En Ligia estis ankaŭ neniuj deziroj kaj nenia espero, krom la transmonda vivo. La morto prezentis sin al ŝi ne nur kiel liberiĝo el la teruraj malliberejaj muregoj, el la manoj de la cezaro kaj de Tigellinus, sed ankaŭ kiel la tempo de geedziĝo kun Vinicius. Kontraŭ tiu neskuebla certeco ĉio alia perdis la signifon. Post la morto devis komenciĝi por ŝi feliĉo eĉ tera, do ŝi atendis ĝin ankaŭ tiel, kiel fianĉino atendas la edziniĝan momenton.

Kaj tiu senlima torento da kredo, kiu forŝiris de la vivo kaj portis trans la tombon milojn de la unuaj konfesantoj, kaptis ankaŭ Ursuson. Li ankaŭ longe ne volis konsenti en la koro la morton de Ligia, sed kiam ĉiutage trans la malliberejajn muregojn penetris la famoj pri tio, kio okazas en la amfiteatroj kaj ĝardenoj, kiam la morto ŝajnis komuna, neevitebla sorto de ĉiuj kristanoj kaj kune ilia feliĉo, supera ol ĉia mortema ideo pri feliĉo, ankaŭ li ne kuraĝis fine preĝi al Kristo, ke Li senigu Ligian de tiu feliĉo aŭ prokrastu ĝin por longaj jaroj. En sia simpla animo de barbaro li pensis krome, ke la filino de la liga ĉefo havas pli grandajn rajtojn kaj ricevos pli multe el la ĉielaj ĝuoj ol la tuta amaso da simpluloj, al kiuj ankaŭ li mem apartenis, kaj ke en la eterna gloro ŝi sidos pli proksime al la «Ŝafido» ol aliaj. Li aŭdis, vere, ke antaŭ Dio la homoj estas egalaj, sed al la fundo de lia animo kroĉis sin tamen la konvinko, ke la filino de ĉefo, plie de la ĉefo de ĉiuj ligoj, estas iu alia ol iu ajn sklavino. Li esperis ankaŭ, ke Kristo permesos al li servi ŝin plue. Koncerne sin mem li havis nur unu kaŝitan deziron, nome, ke li povu morti tiel kiel la «Ŝafido», sur kruco. Sed ĝi ŝajnis al li feliĉo tiel granda, ke kvankam li sciis, ke oni krucumas en

Romo eĉ plej grandajn krimulojn, li preskaŭ ne kuraĝis preĝi pri tia morto. Li supozis, ke certe oni igos lin perei de la dentegoj de sovaĝaj bestoj, kaj tio prezentis lian internan zorgon. De la infaneco li vivis en nepenetreblaj arbaregoj, meze de senĉesaj ĉasoj, pro kiuj, dank' al sia superhoma forto, li famiĝis inter la ligoj ankoraŭ antaŭ ol li atingis la viran aĝon. La ĉasoj prezentis lian okupon tiel ŝatatan, ke poste, kiam li estis en Romo kaj devis ilin rezigni, li vizitis bestejojn kaj amfiteatrojn, por almenaŭ rigardi la bestojn konatajn kaj nekonatajn al si. Ilia vido vekis en li nevenkeblan sopiron al batalo kaj mortigado, li timis do nun en la animo, ke se li staros kontraŭ ili en la amfiteatro, posedos lin pensoj malpli indaj je kristano, kiu devas morti pie kaj pacience. Sed li konfidis sin eĉ en tio al Kristo, konsolante sin per aliaj, pli dolĉaj pensoj. Nome, aŭdinte, ke la «Ŝafido» proklamis militon kontraŭ la inferaj potencoj kaj malbonaj spiritoj, al kiuj la kristana kredo kalkulis ankaŭ ĉiujn idolanajn diojn, li pensis, ke en tiu milito li tamen tre utilos al la «Ŝafido» kaj povos servi Lin pli bone ol aliaj, ĉar ankaŭ tio ne povis trovi lokon en lia kapo, ke lia animo povus ne esti pli forta ol la animoj de la aliaj martiroj. Cetere li preĝis dum tutaj tagoj, faris servojn al la malliberuloj, helpis la gardistojn kaj konsolis sian reĝidinon, kiu bedaŭris iafoje, ke en sia mallonga vivo ŝi ne povis plenumi tiom da bonaj faroj, kiom plenumis la fama Thabita, pri kiu rakontis al ŝi Petro la apostolo. La gardistoj, kiujn eĉ en la malliberejo timigis la terura forto de tiu grandegulo, ĉar estis kontraŭ ĝi nek sufiĉaj ŝnuroj, nek kradoj, amis lin fine pro lia dolĉeco. Ofte, mirigitaj per lia sereneco, ili demandis lin pri ĝia kaŭzo, kaj li rakontis al ili kun tia neŝancelebla kredo, kia vivo atendas lin post la morto, ke ili aŭskultis kun miro, vidante por la unua fojo, ke en la subteraĵojn, nepenetreblajn por la suno, povas penetri feliĉo. Kaj kiam li inklinigis ilin, ke ili kredu je la «Ŝafido», en la kapojn de pluraj venis la penso, ke ilia laboro estas laboro de sklavoj kaj ilia vivo — vivo de

mizeruloj, kaj pluraj enpensiĝis pri sia malbonsorto, kies finon nur la morto devis prezenti.

Sed la morto inspiris al ili novan timon kaj nenion ili esperis de ĝi, dum tiu liga grandegulo kaj tiu knabino, simila al floro, ĵetita sur la malliberejan pajlon, iris al ĝi kun ĝojo kiel al la pordo de feliĉo.

Ĉapitro LXV

Unu vesperon vizitis Petroniuson senatano Scævinus kaj komencis kun li longan interparolon pri la malfacila tempo, en kiu ambaŭ vivis, kaj pri la cezaro. Li parolis tiel malkaŝe, ke Petronius, kvankam estante en amikaj rilatoj kun li, komencis esti singardema. Li plendis, ke la mondo iras malrekte kaj freneze kaj ke ĉio tio kune devas finiĝi per ia katastrofo, pli terura eĉ ol la brulego de Romo. Li diris, ke eĉ la aŭgustanoj estas malkontentaj, ke Fenius Rufius, la dua prefekto de la pretorianoj, elportas plej kontraŭvole la abomenan regadon de Tigellinus, kaj ke la pacienco de la tuta gento de Seneca estas elĉerpita pro la maniero, en kiu la cezaro kondutas al sia maljuna majstro kaj al Lucanus. Fine li komencis mencii la malkontentecon de la popolo, kaj eĉ de la pretorianoj, kiujn en granda parto Fenius Rufius sciis favorigi al si.

— Kial vi diras al mi tion? — demandis lin Petronius.

— Pro zorgemo pri la cezaro, — respondis Scævinus. Mi havas en la pretorio malproksiman parencon, kiu nomas sin Scævinus, same kiel mi, kaj pere de li mi scias, kio okazas en la tendaro … La malkontenteco kreskas ankaŭ tie … Caligula, vidu, ankaŭ estis freneza, kaj rigardu, kio okazis! Jen troviĝis Cassius Chærea … Terura faro ĝi estis kaj sendube estas inter ni neniu, kiu ĝin aprobus, tamen Chærea liberigis la mondon de monstro.

— Alivorte, — respondis Petronius, — vi diras tiel: «Mi Chærean ne laŭdas, sed tio estis bonega homo kaj la dioj donu al ni pli multe da similaj.» Sed Scævinus ŝanĝis la temon kaj komencis neatendite glori Pison. Li gloris lian genton, lian noblecon, lian sindonon al la edzino, kaj fine

lian saĝecon, trankvilecon kaj strangan kapablon inklinigi al si la homojn.

— La cezaro estas senida, — li diris, — kaj ĉiuj vidas lian sekvonton en Piso. Sendube ĉiuj ankaŭ helpus lin tutkore atingi la regadon. Amas lin Fenius Rufius, la cento de Anneusoj estas al li plene sindonema. Plautius Lateranus kaj Tullius Senecio saltus pro li en fajron. Kaj same Natalis, kaj Subrius Flavius, kaj Sulpicius Asper, kaj Atranius Quintianus, kaj eĉ Vestinus.

— La lasta ne multe utilos al Piso, — respondis Petronius. — Vestinus timas la propran ombron.

— Vestinus timas la sonĝojn kaj spiritojn, — respondis Scævinus, — sed li estas homo brava, kiun oni prave volas nomi konsulo. Kaj se en la animo li estas kontraŭ la persekutado de la kristanoj, ne malbonkalkulu al li tion, ĉar ankaŭ al vi gravas, ke tiuj frenezaĵoj ĉesu.

— Ne al mi, sed al Vinicius, — diris Petronius. — Pro Vinicius mi volus savi knabinon, sed mi ne povas, ĉar mi perdis la favoron de Ahenobarbus.

— Kiel do? Ĉu vi ne rimarkas, ke la cezaro denove proksimiĝas al vi kaj komencas kun vi paroli? Kaj mi diros al vi, kial. Nome li planas denove iri Aĥajon, kie li intencas kanti grekajn kantojn, de li mem komponitajn. Li flamas al tiu vojaĝo, sed kune tremas, pensante pri la mokemo de la grekoj. Li imagas, ke povas lin trafi aŭ plej granda triumfo, aŭ plej granda falo. Li bezonas bonan konsilon, kaj li scias, ke neniu kapablus al li konsili pli bone ol vi. Jen estas la kaŭzo, pro kiu vi reakiras la favoron.

— Lucanus povus min anstataŭi.

— La Kuprobarba malamegas lin kaj verdiktis al li morton en la animo. Li serĉas nur pretekston, ĉar li ĉiam serĉas pretekstojn. Lucanus komprenas, ke necesas rapidi.

— Je Kastoro! — diris Petronius. — Povas esti. Sed mi havus ankoraŭ unu rimedon por baldaŭ reakiri la favoron.

— Kian?

— Simple ripeti al la Kuprobarba tion, kion vi diris antaŭ momento.

— Mi nenion diris! — kriis Scævinus maltrankvile.

Sed Petronius metis la brakon sur lian ŝultron.

— Vi nomis la cezaron frenezulo, vi antaŭvidis la postvenon de Piso kaj diris: «Lucanus komprenas, ke necesas rapidi». Kun kio vi volas do rapidi, carissime? Scævinus paliĝis, kaj dum momento ili rigardis sin reciproke en la okulojn.

— Vi ne ripetos!!

— Je la koksoj de Cypria! Kiel bone vi min konas. Ne, mi ne ripetos. Mi nenion aŭdis, sed mi ankaŭ volas nenion aŭdi … Vi komprenas! La vivo estas tro mallonga, ke valoru ion entrepreni. Mi nur petas vin, ke vi vizitu hodiaŭ Tigellinuson kaj parolu kun li same longe kiel kun mi, pri kio vi volas!

— Kial?

— Tial, ke, se iam Tigellinus diros al mi: «Scævinus estis ĉe vi», mi povu al li diri: «La saman tagon li estis ankaŭ ĉe vi».

Scævinus, aŭdinte tion, rompis eburan bastonon, kiun li tenis en la mano kaj respondis:

— Malbona sorĉo trafu ĉi tiun bastonon … Mi estos hodiaŭ ĉe Tigellinus kaj poste en la festeno ĉe Nerva. Vi ja ankaŭ ĉeestos? En ĉiu okazo, ĝis la revido postmorgaŭ en la amfiteatro, kie oni prezentos la reston de la kristanoj!… Ĝis la revido!

— Postmorgaŭ! — ripetis Petronius, restinte sola. — Ni ne havas do tempon por perdi. Ahenobarbus efektive bezonos min en Aĥajo, eble do li konsideros je mi.

Kaj li decidis provi lastan rimedon. Efektive dum la festeno ĉe Nerva la cezaro mem postulis, ke Petronius kuŝu kontraŭ li, ĉar li volis paroli kun li pri Aĥajo kaj pri la urboj, kie li povus prezentiĝi kun la perspektivoj de plej granda sukceso. Plej multe gravis al li ĉi-momente la atenanoj, kiujn li timis. La aliaj aŭgustanoj aŭskultis tiun interparolon kun koncentrita atento, por, kaptinte fragmentetojn el la frazoj de Petronius, prezenti ilin poste kiel la proprajn.

— Ŝajnas al mi, ke mi ĝis nun ne vivis, — diris Nero, — kaj ke mi naskiĝos nur en Grekujo.

— Vi naskiĝos al nova gloro kaj senmorteco, — respondis Petronius.

— Mi esperas, ke tiel okazos kaj ke Apolono ne montriĝos ĵaluza. Se mi revenos triumfe, mi oferos al li hekatombon, kian ĝis nun havis neniu dio.

Scævinus komencis ripeti la versojn de Horacio:

«Sic te diva potens Cypri.
sic fratres Helenæ, lucida sidera,
ventorumque regat Pater … »

— La ŝipo atendas jam en Neapolo, — diris la cezaro. — Mi volus ekiri eĉ morgaŭ.

Tiam Petronius levis sin kaj, rigardante rekte en la okulojn de Nero, diris:

— Permesu, dia, ke mi antaŭe aranĝu edziĝan festenon, al kiu mi invitos ankaŭ vin ĉiujn.

— Edziĝan festenon? Kies? — demandis Nero.

— De Vinicius kun la filino de la liga reĝo, via garantiulino. Ŝi estas nun, vere, en malliberejo, sed unue kiel garantiulino, ŝi ne povas esti malliberigata, kaj due, vi mem permesis al Vinicius edzinigi ŝin; ĉar viaj verdiktoj, kiel la verdiktoj de Zeŭso, estas nerevokeblaj, tial ordonu ellasi ŝin el la malliberejo kaj transdoni ŝin al la fianĉo.

La malvarma sango kaj la trankvila memcerteco, kun kiu parolis Petronius, konfuzis Neron, kiu ĉiam konfuziĝis, kiam iu parolis al li en tia maniero.

— Mi scias, — li respondis, mallevante la okulojn. — Mi pensis pri ŝi kaj pri tiu grandegulo, kiu sufokis Croton.

— Sekve ambaŭ estas savitaj, — diris Petronius.

Sed Tigellinus rapidis helpi sian sinjoron:

— Ŝi estas en la malliberejo laŭ la volo de la cezaro, kaj vi mem diris, Petronius, ke liaj verdiktoj estas nerevokeblaj.

Ĉiuj ĉeestantoj, konante la historion de Vinicius kaj Ligia, bonege sciis, pri kio temas, ili do eksilentis, scivolaj, kiel finigos la interparolo.

— Ŝi estas en la malliberejo pro via eraro kaj pro via nekono de la leĝo de nacioj, kontraŭ la volo de la cezaro, — respondis akcente Petronius. — Vi estas, Tigellinus, naiva

homo, sed vi ja ne asertos, ke ŝi bruligis Romon, ĉar cetere, se vi eĉ tion asertus, la cezaro ne kredus al vi.

Sed Nero jam regis sin kaj komencis fermeti siajn miopajn okulojn kun la esprimo de nedirebla maliceco. — Petronius estas prava, — li diris post momento. Tigellinus rigardis lin kun miro.

— Petronius estas prava, — ripetis Nero. — Morgaŭ oni malfermos al ŝi la pordegon de la malliberejo, kaj pri la edziĝa festeno ni parolos postmorgaŭ, en la amfiteatro.

— Mi malvenkis denove, — pensis Petronius. Kaj, reveninte hejmen, li estis jam tiel certa, ke venis la fino de la vivo de Ligia, ke la sekvintan tagon li sendis en la amfiteatron sian fidatan liberigiton, por ke tiu interkonsentu kun la estro de la spoliarium pri la eldono de ŝia korpo, ĉar li volis transdoni ĝin al Vinicius.

Ĉapitro LXVI

Dum la tempo de Nero tiel en la cirko, kiel en la amfiteatroj populariĝis vesperaj spektakloj, antaŭe maloftaj kaj aranĝataj nur en esceptaj okazoj. La aŭgustanoj ŝatis ilin, ĉar ofte sekvis ilin festenoj kaj drinkadoj, daŭrantaj ĝis la mateno. Kvankam la popolo estis jam trosata de la sangoverŝado, tamen, kiam diskoniĝis la famo, ke venas la fino de la cirkoludoj kaj ke la lastaj kristanoj estas mortontaj en la vespera spektaklo, sennombraj amasoj plenigis la amfiteatron. La aŭgustanoj venis senescepte, ĉar ili konjektis, ke ĝi ne estos ordinara spektaklo kaj ke la cezaro decidis aranĝi al si tragedion el la doloro de Vinicius. Tigellinus gardis sekreton pri la speco de torturo, destinita por la fianĉino de la juna tribunuso, sed tio ekscitis nur la ĝeneralan scivolon. Tiuj, kiuj iam vidis Ligian ĉe la Plautiusoj, rakontis nun mirindaĵojn pri ŝia belegeco. Aliajn interesis antaŭ ĉio la demando, ĉu efektive ili vidos ŝin hodiaŭ sur la areno, ĉar multaj el tiuj, kiuj aŭdis la respondon, kiun la cezaro donis al Petronius ĉe Nerva, komentis ĝin dusence. Kelkaj simple supozis, ke Nero transdonos aŭ eble eĉ jam transdonis la knabinon al Vinicius: oni rememoris, ke ŝi estas garantiulino kaj rajtas, sekve de tio, adori tiujn diojn, kiuj plaĉas al ŝi, kaj ke la leĝo de nacioj ne permesas ŝin puni.

La necerteco, atendado kaj scivolo ekregis ĉiujn rigardantojn. La cezaro alvenis pli frue ol ordinare, kaj kun lia alveno oni komencis denove flustri al si reciproke, ke tamen okazos certe io eksterordinara, ĉar, krom Tigellinus kaj Vatinius, Neron akompanis Cassius, centuriestro kun grandega staturo kaj grandega forto, kiun la cezaro kunprenis nur tiam, kiam li volis havi apude defendanton, ekzemple, kiam plaĉis al li fari noktajn ekskursojn en Suburran, kie li amuzis sin per la ludo, nomata sagatio,

konsistanta en suprenĵetado de envoje renkontitaj knabinoj sur soldata mantelo. Oni rimarkis ankaŭ, ke en la amfiteatro mem estis entreprenitaj certaj gardorimedoj. Oni pligrandigis la pretorian gardon, kaj la komandon super ĝi havis ne centuriestro, sed tribunuso, Subrius Flavius, konata ĝis nun pro sia blinda sindono al Nero. Oni komprenis tiam, ke la cezaro deziras por ĉia eventualo sendanĝerigi sin kontraŭ eksplodo de malespero flanke de Vinicius, kaj la scivolo kreskis ankoraŭ pli.

Ĉies rigardoj turnis sin kun streĉita intereso al la loko, kie sidis la malfeliĉa fianĉo. Kaj li, tre pala, kun frunto kovrita de ŝvitgutoj, estis necerta kiel la aliaj, sed maltrankvila ĝis la plejfundo de la animo. Petronius, ne sciante mem precize, kio okazos, diris al li nenion, li nur demandis Viniciuson, reveninte de Nerva, ĉu li estas preta al ĉio, kaj poste, ĉu li ĉeestos la spektaklon. Vinicius respondis al ambaŭ demandoj: «Jes!» sed ĉe tio malvarma tremo trakuris lian tutan korpon, ĉar li komprenis, ke Petronius demandis ne senkaŭze. Li mem vivis de ia tempo kvazaŭ duonvive, li mem profundiĝis jam en la morto kaj konsentis la morton de Ligia, ĉar ĝi devis esti por ili ambaŭ kune liberiĝo kaj geedziĝo, sed nun li ekkonis, ke alia afero estas pensi de malproksime pri la lasta momento, kiel pri trankvila endormiĝo, kaj alia — iri rigardi torturon de persono pli kara ol la vivo. Ĉiuj antaŭe suferitaj doloroj vekiĝis en li denove. La kvietigita malespero komencis denove krii en lia animo; ekregis lin la antaŭa deziro savi Ligian por ĉia kosto. De la mateno li volis penetri en la cunicula por certiĝi, ĉu Ligia troviĝas tie, sed pretoriaj gardoj postenis ĉe ĉiuj pordegoj kaj la ordonoj estis tiel severaj, ke la soldatoj, eĉ konantaj la junan tribunuson, lasis sin moligi nek per peto, nek per oro. Al Vinicius ŝajnis, ke la necerteco mortigos lin, antaŭ ol li vidos la spektaklon. Ie en la fundo de lia koro pulsetis ankoraŭ la espero, ke eble Ligia ne estas en la amfiteatro kaj ke ĉiuj timoj estas vanaj. En momentoj li kroĉis sin al tiu

penso per ĉiuj fortoj. Li diris al si, ke Kristo ja povis preni ŝin el la malliberejo, sed Li ne povis permesi ŝian turmenton en la cirko. Antaŭe li konsentis jam en ĉio Lian volon, nun, kiam, forpuŝite de la pordoj de la cunicula, li revenis sian lokon en la amfiteatro kaj kiam el scivolaj rigardoj direktataj al li, li sciis, ke plej teruraj supozoj povas esti pravaj, li komencis en la animo petegi Kriston pri savo, kun pasio simila al minaco. «Vi povas!» li ripetis, konvulsie kunpremante la manojn, «Vi povas!» Antaŭe li eĉ ne supozis, ke tiu momento, kiam ĝi iĝos reala, estos tiel terura. Nun, ne konsciante, kio kun li okazas, li antaŭsentis tamen, ke se li vidos la turmenton de Ligia, tiam lia tuta amo ŝanĝos sin en malamon, kaj la kredo en lia koro — en malesperon. Kaj kune teruris lin tiu sento, ĉar li timis ofendi Kriston, kiun li petegis pri kompato kaj miraklo. Li ne petis jam pri ŝia vivo, li deziris nur, ke ŝi mortu antaŭ ol oni ŝin kondukos sur la arenon, kaj el la senfunda abismo de doloro li ripetis en la animo: «Almenaŭ ĉi tion al mi ne rifuzu, kaj mi amos Vin ankoraŭ pli ol ĝis nun mi Vin amis!» Fine liaj pensoj senkateniĝis kiel ondoj tordataj de ventego. Vekiĝis en li avido je venĝo kaj sango. Ekkaptis lin furioza deziro ĵeti sin sur Neron kaj sufoki lin antaŭ ĉiuj rigardantoj, kaj kune li sentis, ke per tiu pasio li denove ofendas Kriston kaj malrespektas Liajn ordonojn. En momentoj trafulmis lian kapon la espero, ke ĉion tion, antaŭ kio tremis lia animo, forturnos eble ankoraŭ la ĉiopova kaj kompatema mano, sed tiuj fulmoj tuj estingiĝis, kvazaŭ en senlima senreviĝo pro tio, ke Tiu, kiu povis per unu vorto detrui tiun cirkon kaj savi Ligian, forlasis ŝin tamen, kvankam ŝi fidis kaj amis Lin per ĉiuj fortoj de sia pura koro. Kaj li pensis plue, ke ŝi kuŝas tie en la malluma cuniculum, malforta, sendefenda, forlasita, donita al plaĉo aŭ malplaĉo de brutsimilaj gardistoj, dum li devas atendi senhelpe en tiu terura amfiteatro, ne sciante, kian turmenton oni elpensis por ŝi kaj kion li vidos post momento. Fine, kiel homo falanta en abismon kaptas ĉion, kio kreskas ĉe ĝia rando, tiel li ankaŭ kaptis ambaŭmane la

penson, ke tamen nur per la kredo li povas ŝin savi. Restis ja nur tiu sola rimedo! Petro ja diris, ke per la kredo oni povas movi la fundamentojn de la tero! Do li koncentriĝis, subpremis en si la dubon, fermis sian tutan estaĵon en du vortojn: mi kredas, kaj atendis miraklon. Sed kiel trostreĉita kordo devas krevi, tiel ankaŭ lin rompis la streĉo. Kadavra paleco kovris lian vizaĝon kaj la korpo komencis rigidiĝi. Tiam li pensis, ke lia preĝo estas aŭskultita, ĉar jen li mortas. Ŝajnis al li, ke Ligia sendube ankaŭ estas jam mortinta kaj ke Kristo tiamaniere prenas ilin al si. La areno, la blankaj togoj de la sennombraj rigardantoj, la lumo de milo da lampoj kaj torĉoj, ĉio kune malaperis de lia vido.

Sed tiu senforteco ne daŭris longe. Post momento li vekiĝis, aŭ pli ĝuste vekis lin la piedfrapado de la malpaciencanta popolo.

— Vi estas malsana, — diris al li Petronius, — ordonu reporti vin hejmen.

Kaj ne atentante, kion diros al tio la cezaro, li leviĝis por subteni Viniciuson kaj eliri kune kun li. Lia koro ŝvelis de kompato, kaj krome incitis lin neelporteble tio, ke la cezaro rigardis tra la smeraldo Viniciuson, studante kun kontenteco lian doloron, eble por poste priskribi ĝin en patosaj strofoj kaj gajni aplaŭdojn de aŭskultantoj.

Vinicius skuis la kapon. Li povis morti en ĉi tiu amfiteatro, sed li ne povis eliri el ĝi. La spektaklo estis ja komencota en plej proksimaj minutoj.

Efektive preskaŭ en la sama momento la urboprefekto ĵetis antaŭ sin ruĝan tukon, kaj je tiu signo knaris la rigliloj kontraŭ la cezara podio, kaj el la nigra faŭko sur la hele lumigitan arenon eliris Ursus.

La grandegulo palpebrumis, videble blindigita de la lumo reganta sur la areno, poste li elŝovis sin sur ĝian mezon, rigardante ĉirkaŭen, kvazaŭ li volus koni, kontraŭ kio li devos batali. Ĉiuj aŭgustanoj kaj pliparto de la rigardantoj sciis, ke tio estas la homo, kiu sufokis Croton, tial je lia vido murmuro aŭdiĝis en ĉiuj vicoj. En Romo ne mankis gladiatoroj, multege superantaj la ordinaran homan kreskon, sed iun similan ne vidis ankoraŭ la okuloj de la kviritoj. Cassius, staranta en la podio post la cezaro, ŝajnis kontraŭ tiu ligo homo senaspekta. La senatanoj, la vestpastrinoj, la cezaro, la aŭgustanoj kaj la popolo rigardis kun ravo de kompetentuloj kaj cirkamantoj liajn potencajn femurojn dikajn kiel branĉoj, la bruston similan al du kunigitaj ŝildoj, kaj la herkulajn brakojn. La murmuro kreskis kun ĉiu momento. Por tiuj amasoj ne povis ekzisti plezuro pli granda ol vidi tiajn muskolojn en movo, en streĉo kaj en batalo. La murmuro ŝanĝis sin en kriojn kaj en ekscititajn demandojn, kie loĝas la gento, en kiu naskiĝas si milaj grandeguloj, kaj li staris en la mezo de la amfiteatro, nuda, pli simila al ŝtona koloso ol al homo, kun koncentrita kaj malgaja vizaĝo de barbaro, kaj, vidante la malplenan arenon, rigardis kun miro per siaj bluaj, infanaj okuloj jen la publikon, jen la ĉelaron, jen la kradojn de la cunicula, el kie li atendis torturistojn.

En la momento, kiam li estis eniranta la arenon, en lia koro de simplulo lastfoje pulsis la espero, ke eble atendas lin kruco, sed, kiam li vidis nek krucon, nek pretan kavon, li pensis, ke li ne indas tian favoron kaj ke li devos morti alie, certe de sovaĝaj bestoj. Li estis senarma kaj decidis perei, kiel decas al konfesanto de la «Ŝafido», trankvile kaj pacience. Dume li volis preĝi ankoraŭ al la Savinto, do, genuiĝinte sur la areno, li kunmetis la manojn kaj levis la rigardon al la steloj, flagrantaj tra la supra malfermaĵo de la cirko.

Ĉi tiu sinteno malplaĉis al la amasoj. Oni jam havis sufiĉe da kristanoj, mortantaj kiel ŝafoj. Oni komprenis, ke se la grandegulo ne volos sin defendi, la spektaklo malsukcesos. Tie kaj ie aŭdiĝis sibloj. Kelkaj komencis voki pri la mastigo phori, kies tasko estis vipi luktistojn ne volantajn batali. Post momento tamen ĉiuj eksilentis, ĉar neniu sciis, kio atendas la grandegulon kaj ĉu li ne volos batali, kiam li renkontos la morton, okulo kontraŭ okulo.

Oni ne atendis plu longe. Subite aŭdiĝis la akra sono de la trumpetoj, kaj je tiu signo malfermiĝis la krado kontraŭ la cezara podio kaj sur la arenon enkuris, meze de krioj de bestistoj, grandega germana uro, portanta sur la kapo nudan virinan korpon.

— Ligia! Ligia! — kriis Vinicius. Poste li kaptis ambaŭmane la harojn sur la tempioj, kuntordiĝis kiel homo, kiu sentis en si la pinton de lanco, kaj per taŭka, nehoma voĉo komencis ripeti:

— Mi kredas! Mi kredas!… Kristo! Miraklon!! Kaj li eĉ ne sentis, ke en tiu momento Petronius kovris lian kapon per la togo. Ŝajnis al li, ke morto aŭ doloro vualis liajn okulojn. Li ne rigardis, li ne vidis. Ekregis lin sento de terura malpleno. En lia kapo restis eĉ ne unu penso, nur la buŝo ripetis, kvazaŭ freneze:

— Mi kredas! Mi kredas! Mi kredas! Subite la amfiteatro eksilentis. La aŭgustanoj leviĝis de siaj lokoj kiel unu homo, ĉar sur la areno okazis io eksterordinara. La ligo, antaŭ momento humila kaj preta al morto, ekvidinte nun sian reĝidinon sur la kornoj de la sovaĝa besto, saltleviĝis kvazaŭ brulvundita per fajro, kaj, klininte la nukon, komencis kuri oblikve al la furioza besto.

El ĉiuj brustoj elŝiris sin mallonga krio de miro, kiun sekvis profunda silento; la ligo dume alkuris en unu momento la furiozan uron kaj kaptis ĝin je la kornoj.

— Rigardu! — kriis Petronius, deŝirante la togon de la kapo de Vinicius.

Kaj tiu leviĝis, klinis malantaŭen sian tolpalan vizaĝon, kaj komencis rigardi la arenon per vitrosimilaj, senkonsciaj okuloj.

Ĉiuj brustoj ĉesis spiri. En la amfiteatro oni povis aŭdi traflugantan muŝon. La homoj ne volis kredi al la propraj okuloj. Kiel longe Romo ekzistis, oni vidis nenion similan.

La ligo tenis la sovaĝan beston je la kornoj. Liaj piedoj eniĝis ĝis super la maleoloj en la sablon, la dorso kurbiĝis kiel streĉita pafarko, la kapo kaŝiĝis inter la ŝultrojn, la muskoloj de la brakoj tiel ŝvelis, ke la haŭto preskaŭ krevis sub ilia premo, sed li haltigis la uron loke. La homo kaj la besto iĝis tiel senmovaj, ke al la rigardantoj ŝajnis, kvazaŭ ili vidas bildon, prezentantan agon de Herkulo aŭ Tezeo, aŭ grupon skulptitan el ŝtono. Sed en tiu ŝajna trankvilo oni sentis teruran streĉon de la du fortegoj. La uro, same kiel la homo, enigis la piedojn en la sablon, kaj ĝia malhela, vila korpo kuntiriĝis tiel, ke ĝi ŝajnis simila al grandega bulo. Kiu elĉerpiĝos unua, kiu falos unua, jen estis la demando, kiu por tiuj rigardantoj, amegantaj la cirkajn batalojn, signifis ĉi-momente pli ol ilia propra sorto ol la tuta Romo kaj ĝia mondoregado. Tiu ligo estis nun por ili duondio, inda je adoro kaj statuoj. Eĉ la cezaro mem leviĝis. Li kaj Tigellinus, aŭdinte pri la fortego de la homo, speciale aranĝis tiun spektaklon kaj moke diris al si: «Venku tiu Crotomortiginto la uron, kiun ni por li elektos», nun dume ili rigardis kun mirego la bildon, kiun ili havis antaŭ si, kvazaŭ ne kredante, ke ĝi povus esti vero. En la amfiteatro oni povis vidi homojn,

kiuj, levinte la manojn, restis tiel. Al aliaj ŝvito surverŝis la fruntojn, kvazaŭ ili mem batalus kontraŭ la besto. En la cirko oni aŭdis nur la sibladon de la flamoj en la lampoj kaj la bruetadon de karboj, defalantaj de la torĉoj La voĉoj morthaltis en la buŝoj de la rigardantoj, la koroj nur bategis en la brustoj, kvazaŭ volante ilin krevigi. Ŝajnis al ĉiuj, ke la batalo daŭras jarcentojn.

Dume la homo kaj la besto staris ĉiam en terura streĉo, oni dirus, fiksitaj en la teron.

Subite el la areno aŭdiĝis obtuza, ĝemsimila muĝo, post kiu el ĉiuj brustoj elŝiris sin krio, kaj denove regis silento. La homoj kredis, ke ili sonĝas: la monstra kapego de la uro turniĝis en la feraj manoj de la barbaro.

Kaj la vizaĝo de la ligo, lia nuko kaj brakoj — ruĝiĝis purpure, lia dorso kurbiĝis ankoraŭ pli. Oni vidis, ke li streĉas la reston de siaj superhomaj fortoj, sed ke ili sufiĉos al li jam por nelonge.

Ĉiam pli obtuza, pli raŭka kaj ĉiam pli dolora muĝado de la uro miksis sin kun fajfa spirado de la brusto de la grandegulo. La kapego de la besto turnigis ĉiam pli, kaj el la faŭko elŝoviĝis longa, ŝaŭmokovrita lango.

Unu momento ankoraŭ — kaj la orelojn de la pli proksimaj rigardantoj atingis kvazaŭ krako de ostoj, post kio la besto falegis teren kun mortrompita nuko.

Tiam la grandegulo deŝovis en unu momento la ŝnurojn de ĝiaj kornoj kaj, preninte la knabinon sur la brakojn, komencis spiri rapide.

Lia vizaĝo paliĝis, la haroj kungluiĝis de ŝvito, la ŝultroj kaj la brakoj ŝajnis surverŝitaj per akvo. Dum momento li staris

tiel kvazaŭ duone konscia, poste tamen li levis la okulojn kaj komencis rigardi la publikon.

Kaj la amfiteatro ekfrenezis. La muroj de la konstruaĵo komencis tremi pro kriegado de kelkdek mil rigardantoj. De la komenco de la spektakloj oni ne vidis tian ekscitegon. La homoj, sidantaj en la pli altaj vicoj, forlasis ilin kaj komencis paŝi malsupren, interpremante sin en la interbenkoj por rigardi pli proksime la fortegulon. De ĉie aŭdiĝis vokoj pri kompato, vokoj pasiaj, obstinaj, kiuj baldaŭ ŝanĝiĝis en unu ĝeneralan krion. Por la popolo, adoranta la fizikan forton, tiu grandegulo iĝis nun kara kaj unua persono en Romo.

Kaj li komprenis, ke la popolo postulas, ke oni lasu al li la vivon kaj redonu la liberecon, sed videble ne nur pri si mem li zorgis. Dum momento li rigardis ĉirkaŭen, poste li proksimiĝis al la cezara podio kaj, balancante sur la etenditaj brakoj la korpon de la knabino, levis la okulojn kun la esprimo de petego, kvazaŭ li volus diri:

— Ŝin kompatu! Ŝin ŝparu! Por ŝi mi tion faris! La rigardantoj komprenis bonege, kion li postulis. Je la vido de la sveninta knabino, kiu apud la grandega korpo de la ligo ŝajnis malgranda infano, kortuŝo ekregis la popolon, la kavalirojn kaj la senatanojn. Ŝia delikata figuro, tiel blanka, kvazaŭ skulptita el alabastro, ŝia sveno, la terura danĝero, el kiu savis ŝin la grandegulo, kaj fine ŝia beleco kaj lia amo skuis la korojn. Kelkaj kredis, ke tio estas patro, peteganta kompaton por sia infano. La kompato eksplodis subite kiel flamo. Sufiĉe jam oni havis da sango, sufiĉe da morto, sufiĉe da turmentoj. Larmopremitaj voĉoj komencis voki pardonon por ili ambaŭ.

Ursus dume antaŭeniĝis laŭronde de la areno kaj, balancante ĉiam la knabinon sur la brakoj, per gesto kaj okuloj petegis por ŝi la vivon. Subite Vinicius leviĝis de sia

loko, transsaltis la ĉirkaŭbaron, apartigantan la unuajn vicojn de la areno, kaj alkurinte al Ligia, kovris per la togo ŝian nudan korpon.

Poste li disŝiris la tunikon surbruste, malkovris la cikatrojn, kiuj restis al li post vundoj, ricevitaj en la armena milito, kaj etendis la brakojn al la popolo.

Tiam la ekscito de la rigardantoj superis ĉian mezuron, viditan iam ajn en la amfiteatroj. La amasoj komencis piedfrapi kaj muĝi. La voĉoj, vokantaj pardonon, iĝis simple minacaj. La popolo propetis ne plu nur por la atleto, sed ĝi prenis en la defendon la knabinon, la soldaton kaj ilian amon. Miloj da rigardantoj turnis sin al la cezaro kun kolera brilo en la okuloj kaj kun manoj kunpremitaj. Li tamen malrapidis kaj hezitis. Kontraŭ Vinicius li ne havis, vere, malamon, kaj la morto aŭ vivo de Ligia estis al li indiferentaj, sed li preferus vidi la korpon de la knabino disŝirita per la kornoj de la uro, aŭ disgratitan per la dentegoj de sovaĝaj bestoj. Same lia krueleco, kiel lia degenerinta fantazio kaj degenerintaj instinktoj trovis ian volupton en similaj bildoj. Kaj nun la popolo volis senigi lin de tiu volupto. Ĉe tiu penso kolero speguliĝis sur lia dika vizaĝo. La ambicio ankaŭ ne permesis al li subiĝi al la volo de la amaso, kaj kune, pro la denaska timemo, li ne kuraĝis ĝin kontraŭstari.

Li komencis do rigardi, ĉu almenaŭ inter la aŭgustanoj li ne vidos subenturnitajn fingrojn, la signon de morto. Sed Petronius tenis la manon levitan supren, rigardante ĉe tio preskaŭ provoke en lian vizaĝon. La superstiĉa, sed ekscitiĝema Vestinus, kiu timis la spiritojn, sed ne timis la homojn, donis la signon de pardono. Same faris la senatano Scævinus, same Nerva, same Tullius Senecio, same la maljuna glora milites tro, Ostorius Scapula, same Antistius, same Piso kaj Vetus, kaj Crispinus, kaj Busonius Thermus,

kaj Pontius Telesinus, kaj la plej respektinda, adorata de la popolo, Thraseas. Je tiu vido la cezaro mallevis la smeraldon de la okulo kun la esprimo de malestimo kaj ofendo, subite tamen Tigellinus, kiu deziris spiti Petroniuson, kliniĝis al li kaj diris:

— Ne cedu, dia, ni havas la pretorianojn. Tiam Nero turnis sin al la loko, kie la komandon super la pretorianoj havis la severa kaj ĝis nun al li tutanime fidela Subrius Flavius, kaj li vidis ion eksterordinaran. La vizaĝo de la maljuna tribunuso estis severa, sed surverŝita de larmoj, kaj li tenis la manon supren, signe de pardono.

Dume la amasojn komencis kapti furiozo. Polvo leviĝis de sub la frapantaj piedoj kaj vualis la amfiteatron. Meze de la krioj aŭdiĝis la voĉoj: «Ahenobarbus! patrinmurdinto! Brulmetinto!» Nero ektimis. La popolo estis ĉiopova reganto en la cirko. La antaŭaj cezaroj, precipe Caligula, kuraĝis iafoje kontraŭ stari ĝian volon, kio cetere ĉiam kaŭzis ribelojn, eĉ sango verŝon. Sed Nero estis en diferenca situacio. Unue, kiel komedianto kaj kantisto li bezonis la favoron de la popolo, due, li volis havi ĝin pro si kontraŭ la senato kaj patricioj, kaj fine, post la bruligo de Romo li penis ĉiel favorigi ĝin al si kaj direkti ĝian koleron kontraŭ la kristanojn. Li komprenis fine, ke kontraŭstari pli longe estus simple danĝere. Ribelo, komencita en la cirko, povus ekregi la tutan urbon kaj kaŭzi neantaŭvideblajn konsekvencojn.

Li rigardis do ankoraŭ fojon al Subrius Flavius, al la centuriestro Scævinus, parenco de la senatano, al la soldatoj, kaj, vidante ĉie kuntiritajn brovojn, kortuŝitajn vizaĝojn kaj okulojn fiksitajn sur li, li donis la signon de pardono.

Tiam tondro de aplaŭdoj eksonis de supre ĝis malsupre. La popolo estis jam certa pri la vivo de la kondamnitoj, ĉar de

tiu momento ili iĝis kvazaŭ ĝiaj zorgatoj, kaj eĉ la cezaro ne kuraĝus persekuti ilin plu per sia venĝo.

Ĉapitro LXVII

Kvar bitinianoj gardeme portis Ligian al la domo de Petronius. Vinicius kaj Ursus iris apude, rapidante por transdoni ŝin plej baldaŭ en la manojn de greka kuracisto. Ili iris en silento, ĉar post la ĉi-tagaj travivaĵoj ili ne kapablis al interparolo. Vinicius estis ĝis nun kvazaŭ duonkonscia. Li ripetis al si, ke Ligia estas savita, ke minacas ŝin plu nek malliberejo, nek morto en la cirko, ke iliaj malfeliĉoj finiĝis por ĉiam kaj ke li prenas ŝin nun hejmen por ne disiĝi plu de ŝi. Kaj ŝajnis al li, ke ĝi estis pli ĝuste komenco de iu alia vivo ol realaĵo. De tempo al tempo li kliniĝis al la malfermita portilo por rigardi tiun karan vizaĝon, kiu en la luna lumo ŝajnis dormanta, kaj li ripetis en la pensoj: «Tio estas ŝi! Kristo savis ŝin!» Li rememoris ankaŭ, ke en la spoliarium, kien li kaj Ursus portis Ligian, venis kuracisto nekonata al li kaj certigis, ke la knabino vivos. Ĉe tiu penso ĝojo tiel ŝveligis lian bruston, ke en momentoj li malfortiĝis kaj apogis sin sur la ŝultro de Ursus, ne povante iri propraforte. Ursus dume rigardis la stelluman ĉielon kaj preĝis.

Ili iris rapide tra la stratoj, ĉe kiuj novkonstruitaj domoj forte brilis en la luna lumo. La urbo estis malplena. Nur tie kaj ie aretoj da homoj, kronitaj per hedero, kantis kaj dancis antaŭ portikoj ĉe la sonoj de fluto, ĝuante la belegan nokton kaj la festan tempon, kiu daŭris de la komenco de la cirkoludoj. Nur kiam ili estis jam proksime al la domo, Ursus ĉesis preĝi kaj komencis paroli mallaŭte, kvazaŭ li timus veki Ligian:

— Sinjoro, estas Kristo, kiu savis ŝin de la morto. Kiam mi vidis ŝin sur la kornoj de la uro, mi aŭdis en la animo la voĉon: «Defendu ŝin!», kaj ĝi estis sendube la voĉo de la Ŝafido. La malliberejo elsuĉis miajn fortojn, sed Li redonis ilin al mi por tiu momento kaj Li inspiris tiun sangaman

popolon, ke ĝi pledis pro ŝi. Fariĝu Lia volo! Kaj Vinicius respondis:

— Gloregata estu Lia nomo! Sed li ne povis paroli plu, ĉar subite li sentis, ke grandega ploro ŝvelas en lia brusto. Kaptis lin neregebla deziro ĵeti sin teren kaj danki la Savinton pro la miraklo kaj kompato.

Dume ili atingis tamen la hejmon. La servistoj, informitaj de speciale antaŭsendita sklavo, elsvarmis por ilin saluti; Paŭlo el Tarso ankoraŭ en Antiumo konvertis pliparton de tiuj homoj. La malfeliĉoj de Vinicius estis al ili bonege konataj, do ilia ĝojo je la vido de la viktimoj, elŝiritaj el la kruelaj manoj de Nero, estis grandega, kaj ĝi kreskis ankoraŭ pli, kiam kuracisto, Theocles, ekzameninte Ligian, deklaris, ke ŝi suferis nenian gravan difekton kaj ke kiam pasos la malforteco, restinta post la mallibereja febro, ŝi resaniĝos.

La konsciencon ŝi rericevis ankoraŭ en la sama nokto. Vekiĝinte en belega cubiculum, lumigita per korintaj lampoj, en la aromo de verbeno, ŝi ne sciis, kie ŝi estas kaj kio kun ŝi okazas. Restis en ŝia memoro la momento, en kiu ŝi estis ligata al la kornoj de la ĉenkatenita uro, kaj nun, vidante super si la vizaĝon de Vinicius, lumigitan per delikata, kolora lumo, ŝi kredis, ke ili certe ne estas plu sur la tero. La pensoj konfuziĝis en ŝia malforta kapo kaj ŝajnis al ŝi natura afero, ke ili haltis ie envoje al la ĉielo pro ŝia laceco kaj senforteco. Sentante tamen nenian doloron, ŝi ridetis al Vinicius kaj volis demandi, kie ili estas, sed el ŝia buŝo eliĝis nur mallaŭta flustro, en kiu Vinicius apenaŭ povis distingi sian nomon.

Do li genuiĝis apud ŝi kaj, metinte la manon sur ŝian ŝultron, diris:

— Kristo vin savis kaj redonis al mi! Ŝia buŝo moviĝis denove en nekomprenebla flustro, post momento tamen ŝiaj

palpebroj fermiĝis, la brusto levis sin en facila spiro, kaj ŝi endormiĝis profunde, kion atendis Theocles la kuracisto kaj post kio li antaŭdiris resaniĝon.

Vinicius restis apud ŝi, genuante kaj dronante en preĝo. Lian animon enluligis amo tiel grandega, ke li tute ekstaziĝis. Theocles kelkfoje eniris en la cubiculum, kelkfoje el post flankenpuŝita kurteno aperis la orhara kapo de Eunice, fine gruoj, tenataj en la ĝardenoj, komencis krii, anoncante la tagiĝon — kaj li ĉiam ĉirkaŭprenis ankoraŭ en la pensoj la piedojn de Kristo, ne vidante kaj ne aŭdante, kio okazas ĉirkaŭe, kun koro ŝanĝita en oferan dankan flamon, dronanta en ekstazo, dum la vivo ankoraŭ kvazaŭ prenita ĉielen.

Ĉapitro LXVIII

Petronius, post la liberigo de Ligia, ne volante inciti la cezaron, sekvis lin kune kun la aliaj aŭgustanoj sur Palatinon. Li deziris aŭskulti, pri kio oni tie parolos, kaj ĉefe konvinkiĝi, ĉu Tigellinus ne elpensos ion novan por pereigi la knabinon. Tiel ŝi kiel ankaŭ Ursus iĝis nun, vere, kvazaŭ zorgatoj de la popolo kaj neniu povis levi kontraŭ ilin la manon, ne kaŭzante ribelon. Tamen Petronius, sciante pri la malamo, kiun havis kontraŭ li la ĉiopova prefekto de la pretorio, supozis, ke verŝajne tiu lasta, ne povante atingi lin rekte, penos ankoraŭ venĝi iel ajn kontraŭ lia nevo.

Nero estis kolera kaj incitita, ĉar la spektaklo finiĝis tute alie ol li deziris. Petroniuson li ne volis komence eĉ rigardi, sed tiu, ne perdante la malvarman sangon, proksimiĝis al li kun la tuta facileco de «arbitro de eleganteco» kaj diris:

— Ĉu vi scias, dia, kio venas en mian penson? Verku kanton pri virgulino, kiun la ordono de mondreganto liberigas de la kornoj de uro kaj redonas al ŝia amanto. La grekoj havas sentemajn korojn, kaj mi estas certa, ke ravos ilin tia kanto. Al Nero, malgraŭ lia tuta incito, ekplaĉis tiu ideo, kaj ĝi plaĉis al li duoble: unue, kiel temo por kanto, kaj due, ĉar li povis glori en ĝi sin mem kiel grandaniman reganton de la mondo, li do rigardis momente Petroniuson, poste diris:

— Jes! Eble vi estas prava! Sed ĉu decas al mi kanti la propran bonecon?

— Vi ne bezonas vin nomi. Ĉiu en Romo divenos sen tio, pri kio temas, kaj el Romo la famoj disvastiĝas tra la tuta mondo.

— Kaj vi estas certa, ke tio plaĉos en Aĥajo?

— Je Polukso! — kriis Petronius.

Kaj li foriris kontenta, ĉar nun li estis jam certa, ke Nero, kies tuta vivo konsistis el konformigado de la realeco al literaturaj ideoj, ne volos senigi sin de la temo, kaj samfakte ligos la manojn al Tigellinus. Tio tamen ne ŝanĝis lian intencon forsendi Viniciuson el Romo, tuj kiam la sano de Ligia ĉesos prezenti malfacilaĵon. Tial do, vidinte lin la sekvintan tagon, li diris al la juna tribunuso:

— Veturigu ŝin en Sicilion. Okazis io, ke flanke de la cezaro nenio vin minacas, sed Tigellinus estus preta uzi venenon, se ne pro malamo kontraŭ vi, tiam kontraŭ mi.

Vinicius ridetis je tio kaj respondis:

— Ŝi estis sur la kornoj de sovaĝa uro, kaj tamen Kristo ŝin savis.

— Honoru do lin per hekatombo, — respondis Petronius kun ioma malpacienco, — sed ne postulu, ke li savu ŝin duafoje … Ĉu vi memoras, kiel Eolo akceptis Odiseon, kiam li revenis por peti lin duafoje pri favora ventaro? La dioj ne ŝatas ripetadon.

— Kiam Li redonos al ŝi la sanon, — diris Vinicius, — mi veturigos ŝin al Pomponia Græcina.

— Vi agos des pli prave, ke Pomponia estas malsana. Ĉi tion diris al mi parenco de la Aulusoj, Antistius. Tie ĉi okazos dume tiaj aferoj, ke la homoj forgesos pri vi ambaŭ, kaj en la hodiaŭa tempo plej feliĉaj estas tiuj, pri kiuj oni forgesis. Fortuno estu al vi suno vintre kaj ombro somere!

Dirinte tion, li lasis Viniciuson al lia feliĉo, kaj mem iris demandi Theocleson pri la sano kaj vivo de Ligia.

Sed ŝi estis jam ekster la danĝero. En la subteraĵo, kun la malforteco, restinta post la mallibereja febro, finmortigus ŝin la putra aero kaj malkomforto, nun tamen ĉirkaŭis ŝin plej sindona zorgemo, kaj ne nur komforto, sed eĉ lukso. Laŭ la ordono de Theocles post du tagoj oni komencis porti ŝin en la ĝardenojn ĉirkaŭantaj la domon, kie ŝi restis dum longaj horoj. Vinicius ornamis ŝian portilon per anemonoj, kaj speciale per iridoj por memorigi al ŝi la atrium en la domo de la Aulusoj. Ofte, kaŝitaj en la ombro de vastfoliaraj arboj, ili interparolis, tenante sin je la manoj, pri la iamaj suferoj kaj la iamaj timoj. Ligia diris al li, ke Kristo speciale kondukis lin tra la turmento por ŝanĝi lian animon kaj levi ĝin al si, kaj li sentis, ke ĝi estas vero kaj ke restis en li nenio el la antaŭa patricio, kiu konfesis nenian leĝon, krom siaj propraj deziroj. Sed en tiu rememorado estis nenio maldolĉa. Ŝajnis al ili ambaŭ, ke tutaj jaroj flugis jam for kaj ke tiu terura pasinteco estas jam malproksime post ili. Dume ekregis ilin paco, kian ili neniam spertis ĝis nun. Iu nova vivo, grandega kaj feliĉa, venis kaj enprenis ilin. En Romo povis furiozi la cezaro kaj plenigi la mondon per teruro, sed ili, sentante super si gardon centoble pli potencan, timis plu nek lian kruelecon, nek liajn frenezaĵojn, tute kvazaŭ li ĉesus esti la sinjoro de ilia vivo aŭ morto. Foje, antaŭ sunsubiĝo, ili aŭdis muĝadon de leonoj kaj aliaj sovaĝaj bestoj, aŭdiĝantan el malproksimaj bestejoj. Iam tiuj sonoj teruris Viniciuson kiel malbona aŭguro. Nun ili rigardis nur ridetante unu la alian, kaj poste ambaŭ levis la okulojn al la vespera ĉielruĝo. Iafoje Ligia, ankoraŭ tre malforta kaj ne povanta paŝi propraforte, endormiĝis meze de la ĝardena trankvilo, dum li gardis ŝin kaj rigardante ŝian dormolulitan vizaĝon, pensis malgraŭvole, ke ŝi ne estas plu la sama Ligia, kiun li konis ĉe la Aulusoj. Efektive, la malliberejo kaj la malsano estingis parte ŝian belecon. En la tempo, kiam li vidis ŝin ĉe la Aulusoj, kaj poste, kiam li venis por forkapti ŝin el la domo de Miriam, ŝi estis belega kaj kiel statuo kaj floro; nun ŝia vizaĝo iĝis preskaŭ diafana, la brakoj maldikiĝis, la korpo

maldikiĝis pro la malsano, la buŝo paliĝis kaj eĉ la okuloj ŝajnis malpli bluaj ol antaŭe. La orhara Eunice, kiu alportis al ŝi florojn kaj multekostajn teksaĵojn por kovri ŝiajn piedojn, aspektis apud ŝi kiel la cipra diino. La estetikulo Petronius vane penis retrovi en ŝi la iamajn ĉarmojn kaj, movante la ŝultrojn, li pensis en la animo, ke tiu ombro el la Elizeaj kampoj ne valoris tiujn klopodojn, tiujn dolorojn kaj suferojn, kiuj preskaŭ elsuĉis la vivon el Vinicius. Sed Vinicius, kiu amis nun ŝian animon, amis ŝin nur des pli, kaj kiam li gardis la dormantinon ŝajnis al li, ke li gardas la tutan mondon.

Ĉapitro LXIX

La novaĵo pri la mirakla savo de Ligia rapide disvastiĝis inter la kristanaj restuloj, kiuj ĝis nun evitis la pereon en la persekutado. La konfesantoj komencis kunveni por vidi tiun, al kiu klare manifestiĝis la favoro de Kristo. Venis do unue la juna Nazarius kun Miriam, ĉe kiuj rifuĝis ĝis nun Petro la apostolo, kaj post ili venis aliaj. Ĉiuj ili, kune kun Vinicius, Ligia kaj la kristanaj sklavoj de Petronius, aŭskultis streĉite la rakontadon de Ursus pri la voĉo, kiu sonis en lia animo kaj ordonis al li batali kontraŭ la sovaĝa besto, kaj ĉiuj foriris kun nova kuraĝo kaj espero, ke Kristo ne permesos tamen ekster mi sur la tero la reston de siaj konfesantoj, antaŭ ol Li mem venos fari la teruran juĝon. Kaj tiu espero subtenis iliajn korojn, ĉar la persekutado ne ĉesis ĝis nun. Kiun ajn la publika famo montris kiel kristanon, tiun la urbaj vigiloj tuj forkaptis en malliberejon. La viktimoj estis jam, vere, malpli multaj, ĉar la plejparton de la konfesantoj oni jam kaptis kaj martirigis antaŭe, kaj la ceteraj aŭ forlasis Romon, por traatendi la uraganon en malproksimaj provincoj, aŭ kaŝis sin plej zorge, ne kuraĝante kunveni por komunaj preĝoj alie ol en sablofosejoj, troviĝantaj ekster la urbo. Tamen oni persekutis ilin ankoraŭ, kaj malgraŭ tio, ke la ĝustaj cirkoludoj estis jam finitaj, oni ilin tenis por la sekvontaj, aŭ juĝis tuj. Kvankam la roma popolo ne kredis plu, ke la kristanoj estis la kaŭzintoj de la urbobrulo, tamen oni deklaris ilin malamikoj de la homaro kaj de la ŝtato, kaj la edikto kontraŭ ili daŭre validis.

Petro la apostolo longe ne kuraĝis montriĝi en la domo de Petronius, fine tamen unu vesperon Nazarius anoncis lian alvenon. Ligia, kiu povis jam iri propraforte, kaj Vinicius eliris al li renkonte kaj komencis ĉirkaŭpreni liajn piedojn; li salutis ilin kun kortuŝo des pli granda, ke nemulte restis jam el tiuj ŝafoj, kies regadon Kristo al li konfidis kaj pro kies sorto

ploris nun lia granda koro. Tial, kiam Vinicius diris al li: «Sinjoro, dank’ al via propeto la Savinto ŝin redonis al mi», li respondis: «Li ŝin redonis al vi pro via fido kaj por ke ne silentu ĉiuj buŝoj, kiuj konfesis Lian nomon». Kaj videble li pensis tiam pri tiuj miloj de siaj infanoj, disŝiritaj de sovaĝaj bestoj, pri tiuj krucoj, per kiuj oni plenŝtopis la arenojn kaj pri tiuj fajraj palisoj en la ĝardenoj de la «monstro», ĉar li diris tion kun grandega doloro. Vinicius kaj Ligia rimarkis ankaŭ, ke liaj haroj tute blankiĝis, la tuta figuro kliniĝis, kaj en la vizaĝo li havis tiom da malĝojo kaj doloro, kvazaŭ li mem suferus ĉiujn tiujn turmentojn kaj torturojn, kiujn suferis la viktimoj de la furiozo kaj frenezo de Nero. Sed ili ambaŭ komprenis jam, ke se Kristo mem subiĝis al la turmento kaj morto, neniu povas tion eviti. Tamen iliaj koroj sangis je la vido de la apostolo, premita sub la pezo de la aĝo, penado kaj doloro. Sekve Vinicius, kiu post kelkaj tagoj intencis veturigi Ligian en Neapolon, kie ili celis renkonti Pomponian Græcinan kaj iri pluen en Sicilion, komencis lin petegi, ke li forlasu kune kun ili Romon.

Sed la apostolo metis la manon sur lian kapon kaj respondis:

— Jen mi aŭdas en la animo la vortojn de la Sinjoro, kiu apud la Tiberiada lago diris al mi: «Kiam vi estis pli juna, vi zonis vin kaj iris tien, kien vi volis, sed kiam vi maljuniĝos, vi etendos viajn manojn, kaj iu alia zonos vin kaj kondukos tien, kien vi ne volas». Prave do estas, ke mi sekvu mian ŝafaron.

Kaj kiam ili silentis, ne komprenante, kion li diras, li aldonis:

— Mia penado venas al la fino, sed la gastigon kaj ripozon mi trovos nur en la domo de la Sinjoro.

Poste li turniĝis al ili, dirante: «Memoru pri mi, ĉar mi vin amis, kiel patro amas siajn infanojn, kaj kion ajn vi faros en

la vivo, faru ĝin je la gloro de la Sinjoro».

Tiel parolante, li levis super ili siajn maljunajn, tremantajn manojn kaj benis ilin, dum ili premis sin al li, sentante, ke ĝi estas eble la lasta beno, kiun ili ricevas el liaj manoj.

Tamen estis al ili destinite vidi lin ankoraŭ unu fojon. Kelkajn tagojn poste Petronius alportis alarman novaĵon el Palatino. Oni malkovris tie, ke unu el la liberigitoj de la cezaro estis kristano kaj oni trovis ĉe li leterojn de la apostoloj Petro kaj Paŭlo el Tarso, ankaŭ leterojn de Jakobo, Judo kaj Johano. La restado de Petro en Romo estis jam antaŭe konata al Tigellinus, li supozis tamen, ke li pereis kune kun miloj de la aliaj konfesantoj. Nun montriĝis, ke la du ĉefuloj de la nova kredo vivas ĝis nun kaj troviĝas en la ĉefurbo, oni decidis do trovi kaj kapti ilin por ĉia prezo, ĉar oni esperis, ke nur kun ilia morto la lastaj radikoj de la malamata sekto estos elŝiritaj. Petronius aŭdis de Vestinus, ke la cezaro mem ordonis, ke en la daŭro de tri tagoj Petro kaj Paŭlo el Tarso estu jam en la Mamertina malliberejo kaj ke tutaj taĉmentoj da pretorianoj estis senditaj por traserĉi ĉiujn domojn en Transtibro.

Vinicius, aŭdinte tion, decidis averti la apostolon. Vespere li kaj Ursus, vestinte sin per gaŭlaj manteloj, kovrantaj la vizaĝojn, iris al la apostolo, loĝanta en la domo de Miriam, kiu staris ĉe la ekstremo mem de la transtibra urboparto, ĉe la malsupro de la Janikula monteto. Envoje ili vidis domojn, ĉirkaŭitajn de soldatoj, kiujn kondukis iuj nekonataj homoj. La kvartalo estis maltrankvila, kaj kelkloke ariĝis grupetoj da scivoluloj. Tie kaj ie centuriestroj ekzamenis la kaptitojn, demandante ilin pri Petro Simeono kaj pri Paŭlo el Tarso.

Ursus kaj Vinicius, antaŭveninte la soldatojn, atingis tamen feliĉe la loĝejon de Miriam, kie ili trovis Petron, ĉirkaŭitan de

areto da kredantoj. Timotheus, helpanto de Paŭlo el Tarso, kaj Linus ankaŭ troviĝis apud la apostolo.

Eksciinte pri la proksima danĝero, Nazarius elkondukis ĉiujn tra kaŝita pasejo al la ĝardena pordeto, kaj poste al for lasita ŝtonminejo, troviĝanta kelkcent paŝojn for de la Janiku la pordego. Ursus devis ĉe tio porti Linuson, kies ostoj, rompitaj dum la torturoj, ne kunkreskis ankoraŭ. Troviĝinte tamen fine en la subteraĵo, ili sentis sin sekuraj kaj ĉe la lumo de meĉlampeto, kiun bruligis Nazarius, ili komencis interkonsenti mallaŭte kiel savi la vivon de la apostolo, karan al ili.

— Sinjoro, — diris al li Vinicius, — morgaŭ je tagiĝo Nazarius konduku vin el la urbo al la Albana montaro. Tie ni vin retrovos kaj kunprenos en Antiumon, kie atendas ŝipo, portonta nin al Neapolo kaj Sicilio. Feliĉa estos la tago kaj la horo, en kiu vi eniros mian domon kaj benos mian hejmofajron. La aliaj aŭskultis lin kun ĝojo kaj insistis je la apostolo, dirante:

— Rifuĝu for, nia paŝtisto, ĉar vi ne povas resti en Romo.

Konservu la vivan veron, por ke ĝi ne pereu kune kun ni kaj vi. Aŭskultu nin, kiuj vin petegas kiel patron.

— Faru ĝin en la nomo de Kristo, — vokis aliaj, kroĉante sin al lia vesto.

Kaj li respondis:

— Miaj infanoj! Kiu el ni scias, por kiam la Sinjoro destinis al li la finon de la vivo? Sed li ne diris, ke li ne forlasos Romon, kaj hezitis mem, kion fari, ĉar delonge jam en lian animon enŝteliĝis necerteco, kaj eĉ teruro. Sed lia ŝafaro estis disbatita, la verko detruita, la eklezion, kiu antaŭ la urbobrulo kreskis simile al impona arbo, ŝangis en polvon la

potenco de la «Monstro» … Restis nenio krom larmoj, krom rememoroj, turmentoj kaj morto. La semado naskigis riĉan rikolton, sed la satano enpremis ĝin en la teron. Anĝelaj taĉmentoj ne venis helpi la pereantojn, kaj nun Nero etendas sian gloron super la mondo, terura, pli potenca ol iam antaŭe, sinjoro de ĉiuj maroj kaj de ĉiuj kontinentoj. Ofte jam la fiŝkaptisto de Dio etendis en soleco la manojn al la ĉielo kaj demandis: «Sinjoro! Kion mi faru? Kiel mi restu? Kaj kiel mi, senforta maljunulo, batalu kontraŭ tiu senlima potenco de la Malbono, al kiu Vi permesis regi kaj venki?» Kaj li vokis tiel el la fundo de senborda doloro, ripetante en la animo: «Ne estas jam plu tiuj ŝafoj, kiujn Vi ordonis al mi paŝti, ne estas plu Via eklezio, malpleno kaj funebro regas en Via metropolo, do kion Vi ordonas al mi nun? Ĉu mi restu ĉi tie aŭ elkonduku la reston de Viaj ŝafoj, ke ni ie trans maroj gloru kaŝite Vian nomon?» Kaj li hezitis. Li kredis, ke la viva vero ne pereos kaj devas venki, sed iafoje li pensis, ke ne estis ankoraŭ ĝia tempo, kiu venos nur tiam, kiam la Sinjoro malsupreniros sur la teron en la tago de la juĝo, kun gloro kaj povo centoble pli potenca ol tiu de Nero.

Iafoje ŝajnis al li, ke se li mem forlasos Romon, la kredantoj sekvos lin, kaj tiam li kondukos ilin for, al la ombrodonaj boskoj de Galileo, al la kvieta akvaro de la Tiberiada lago, al la paŝtistoj, mildaj kiel kolomboj aŭ kiel la ŝafoj, kiuj paŝtas sin tie meze de timianoj kaj nardoj. Kaj ĉiam pli granda deziro de trankvilo kaj ripozo, ĉiam pli granda sopiro al la lago kaj al Galileo ekregis la koron de la fiŝkaptisto, ĉiam pli oftaj larmoj ŝvelis en liaj okuloj.

Sed kiam li momente jam estis decidinta, ekregis lin subita timo kaj maltrankvilo. Kiel li forlasu la urbon, kie tiom da martira sango sorbiĝis en la teron, kie tiom da buŝoj de agoniantoj atestis pri la vero? Ĉu li sola forkliniĝu de tio? Kaj kion li respondos al la Sinjoro, kiam li aŭdos la vortojn: «Jen ili ĉiuj mortis pro sia kredo, kaj vi forkuris?» Tagojn kaj

noktojn li pasigis en zorgo kaj aflikto. Aliaj, kiujn disŝiris leono, kiujn oni alnajlis al la krucoj, kiujn oni bruligis en la cezaraj ĝardenoj, post la momentoj de turmento endormiĝis en la Sinjoro, li tamen ne povis dormi kaj sentis turmenton pli grandan ol ĉiuj, kiujn la torturistoj elpenis por la viktimoj. La tagiĝo ofte blankigis jam la tegmentojn de domoj, kiam li vokis ankoraŭ en la fundo de sia dolorplena koro:

— Sinjoro, kial Vi ordonis al mi veni ĉi tien kaj en tiu ĉi nesto de la Monstro fondi Vian metropolon? Dum tridek kvar jaroj de post la morto de sia Sinjoro li ne konis ripozon. Kun bastono en la mano li migris tra la mondo kaj rakontis la «bonan novaĵon». Liaj fortoj elĉerpiĝis en la vojaĝoj kaj penoj, ĝis fine, kiam en tiu ĉi urbo, kiu estis la kapo de la mondo, li enradikigis la verkon de la Majstro, unu fajra spiro de la Malbono bruligis ĝin, kaj li vidis, ke la batalon oni devas komenci denove. Kaj kian batalon! Unuflanke la cezaro, la senato, la popoloj, la legioj, katenantaj per fera ĉirkaŭligo la tutan mondon, la sennombraj urboj, la sennombraj landoj, la potenco, al kiu egalan ne vidis homaj okuloj, aliflanke li, tiel premita de la aĝo kaj laboro, ke liaj tremantaj manoj apenaŭ povis jam porti la vojiran bastonon.

Do iafoje li diris al si, ke ne li povas batali kontraŭ la cezaro de Romo kaj ke tion povas fari nur Kristo mem.

Ĉiuj tiuj pensoj trakuris nun lian afliktitan kapon, kiam li aŭskultis la petojn de la lasta areto de siaj fideluloj, kaj ili, ĉirkaŭante lin per rondo ĉiam pli malvasta, ripetis per tremantaj voĉoj:

— Rifuĝu for, rabeno, kaj elkonduku nin el la potenco de la Monstro.

Fine ankaŭ Linus klinis antaŭ li sian turmentitan kapon. — Sinjoro! — li diris, — la Savinto ordonis al vi, ke vi paŝtu liajn

ŝafojn, sed ili ne estas plu ĉi tie, aŭ morgaŭ ili ne estos, iru do tien, kie vi ankoraŭ povas trovi ilin. La vorto de Dio vivas ankoraŭ en Jerusalemo kaj en Antiokio kaj en Efezo kaj en aliaj urboj. Kion vi efikos, restinte en Romo? Se vi pereos, vi grandigos nur la triumfon de la Monstro. Al Johano la Sinjoro ne difinis la limon de la vivo, Paŭlo estas roma civitano kaj senjuĝe oni ne povas lin puni, sed se kontraŭ vi, ho majstro, furiozos la infera potenco, tiam tiuj, kiuj senkuraĝiĝis jam en la koroj, demandos: «Kiu estas pli granda ol Nero?» Vi estas la roko, sur kiu estas konstruita la Eklezio de Dio. Lasu nin morti, sed ne permesu al Antikristo venki la reprezentanton de Dio, kaj ne revenu ĉi tien, antaŭ ol la Sinjoro polvigos tiun, kiu fluigis la senkulpan sangon.

— Rigardu niajn larmojn! — ripetis ĉiuj ĉeestantoj. Larmoj fluis ankaŭ sur la vizaĝo de Petro. Post momento tamen li leviĝis kaj, etendinte super la genuantoj la manojn, diris:

— Glorata estu la nomo de la Sinjoro kaj fariĝu Lia volo!

Ĉapitro LXX

Je la krepusko de la sekvinta mateno du malhelaj figuroj iris la Appian vojon al la ebenaĵoj de Kampanio. Unu el ili estis Nazarius, la alia Petro la apostolo, forlasanta Romon kaj la tie martirigatajn samkredanojn.

La ĉielo en la oriento estis jam ricevanta palan verdetan nuancon, kiu iom post iom ĉiam pli klare borderiĝis malsupre per la safrana koloro. La arboj kun arĝentaj folioj, la blankaj marmoroj de kampardomoj kaj la arkaĵoj de la akveduktoj, tirantaj sin tra la ebenaĵo al la urbo, elprofundiĝis el la ombro. Plilumiĝis grade la verdeco de la ĉielo, saturiĝante per orkoloro. Poste la sunleviĝo komencis rozbrili kaj lumigis la Albanan montaron, kiu aperis mirinda, palviola, kvazaŭ konsistanta el nuraj briloj.

La tagiĝo spegulis sin en rosgutoj, tremantaj sur la folioj. La nelbulo maldensiĝis, malkovrante al la okuloj ĉiam pli vaste la ebenaĵon, la domojn troviĝantajn sur ĝi, tombejojn, urbetojn kaj arbotufojn, inter kiuj blankis la kolonoj de temploj.

La vojo estis senhoma. La kamparanoj, kiuj portis legomojn en la urbon, ne aljungis ankoraŭ videble siajn veturilojn. De la ŝtonplatoj, per kiuj la vojo estis pavimita ĝis la montaro, disiris en la silento la rebruo de lignaj ŝuoj, kiujn la vojaĝantoj havis sur la piedoj.

Poste la suno aperis trans la montaraj interpintoj, sed kune stranga vido frapis la okulojn de la apostolo. Ŝajnis al li, ke la ora disko, anstataŭ leviĝi ĉiam pli alten sur la ĉielo, deŝovis sin de la montetoj kaj ruliĝas sur la vojo.

Tiam Petro haltis kaj diris:

— Ĉu vi vidas tiun lumon, kiu proksimiĝas al ni?

— Mi vidas nenion, — respondis Nazarius.

Sed Petro post momento parolis, ŝirminte la okulojn per la mano:

— Iu venas al ni en la suna brilo. Iliajn orelojn tamen ne atingis plej eta bruo de paŝoj. Ĉirkaŭe estis tute silente, Nazarius vidis nur, ke for, malproksime, tremas la arboj, kvazaŭ iu ilin skuus, kaj la brilo disverŝiĝas ĉiam pli vaste sur la ebenaĵo.

Li komencis rigardi kun miro la apostolon. — Rabeno! Kio estas al vi? — li kriis maltrankvile.

Kaj el la manoj de Petro la vojaĝa bastono elŝovis sin teren, la okuloj rigardis senĉese antaŭen, la buŝo estis malfermita, sur la vizaĝo bildiĝis miro, ĝojo, ravo. Subite li ĵetis sin surgenuen kun brakoj etenditaj antaŭen, kaj el lia buŝo eliĝis la krio:

— Ho Kristo!… Ho Kristo!… Kaj li falis kapaltere, kvazaŭ li kisus ies piedojn. Longe daŭris la silento, poste en la mallaŭto aŭdiĝis plorrompataj vortoj de la maljunulo:

— Quo vadis, Domine?… Nazarius ne aŭdis respondon, sed la orelojn de Petro atingis voĉo malgaja kaj dolĉa, kiu diris:

— Kiam vi forlasas mian popolon, mi iras Romon, por ke oni krucumu min tie duafoje.

La apostolo kuŝis surtere, kun vizaĝo en la polvo, senmova kaj silenta. Al Nazarius ŝajnis jam, ke li svenis aŭ mortis, sed li leviĝis fine, per la tremantaj manoj prenis la pilgriman bastonon kaj, nenion dirante, returniĝis al la sep montetoj de la urbo.

Kaj la knabo, vidante tion, ripetis kiel eĥo: — Quo vadis, Domine?…

— Romon, — respondis mallaŭte la apostolo. Kaj li revenis.

Paŭlo Johano, Linus kaj ĉiuj kredantoj akceptis lin kun miro kaj timo des pli granda, ke ĝuste je la krepusko, tuj post lia eliro, pretorianoj ĉirkaŭis la loĝejon de Miriam kaj serĉis en ĝi la apostolon. Sed al ĉiuj iliaj demandoj li respondis nur kun ĝojo kaj trankvilo:

— Mi vidis la Sinjoron. Kaj ankoraŭ en la sama vespero li iris en la tombejon en Ostriano por instrui kaj bapti tiujn, kiuj volis baniĝi en la akvo de la vivo.

De tiam li venis tien ĉiutage, kaj post li venis amasoj, ĉiutage pli grandaj. Ŝajnis, ke el ĉiu martira larmo naskiĝas novaj konfesantoj kaj ke ĉiu ĝemo sur la areno eĥiĝas en miloj da brustoj. La cezaro vadis en sango, Romo kaj la tuta idolana mondo frenezis. Sed tiuj, kiuj jam havis sufiĉe da krimoj kaj frenezaĵoj, tiuj, kiujn oni piedpremis, tiuj, kies vivo estis konstanta malbonsorto kaj sufero, ĉiuj premitoj, ĉiuj malĝojantoj, ĉiuj malfeliĉuloj venis por aŭskulti la strangan rakonton pri Dio, kiu pro amo al la homoj lasis sin krucumi por elaĉeti iliajn kulpojn.

Trovante Dion, kiun ili povis ami, ili trovis tion, kion al neniu povis doni ĝis tiu momento la tiama mondo: la feliĉon pro amo.

Kaj Petro komprenis, ke nek la cezaro, nek ĉiuj liaj legioj venkos la vivan veron, ke superverŝos ĝin nek larmoj, nek sango kaj ke nur nun komenciĝas ĝia venko. Li komprenis ankaŭ, kial la Sinjoro revenigis lin de la vojo: ĉar tiu ĉi urbo de fiereco, krimoj, malĉasteco kaj potenco komencis esti lia urbo kaj duobla metropolo, el kiu fluis sur la tutan mondon la komando de la korpoj kaj de la animoj.

Ĉapitro LXXI

Fine plenumiĝis la tempo de ambaŭ apostoloj. Sed, por finkroni la laboron, estis lasite al la fiŝkaptisto de Dio kvazaŭ kapti du animojn eĉ en la malliberejo. La soldatoj Processus kaj Martinianus, kiuj gardis lin en la Mamertina malliberejo, akceptis bapton. Poste venis la horo de la turmento. Nero ne estis tiam en Romo. La verdikton eldonis Helius kaj Politetes, al kiuj la cezaro konfidis la regadon en Romo por la tempo de sia foresto. La aĝan apostolon oni subigis unue al la leĝordonita skurĝado, kaj la sekvintan tagon oni kondukis lin ekster la urban muregon, al la Vatikanaj montetoj, kie li devis suferi la krucpunon destinitan al li. La soldatojn mirigis la amaso, kiu kolektiĝis antaŭ la malliberejo, ĉar laŭ ilia imago la morto de simpla homo, plie de fremdulo, ne devus eksciti tian intereson, kaj ili ne komprenis, ke tiu ĉi aro ne konsistis el scivoluloj, sed el konfesantoj, kiuj deziris akompani al la loko de ekzekuto la grandan apostolon. Posttagmeze malfermiĝis fine la malliberejа pordego kaj Petro aperis meze de pretoriana taĉmento. La suno malleviĝis jam al Ostio, la tago estis serena kaj bela. Pro lia alta aĝo oni ne devigis Petron porti la krucon, ĉar oni kredis, ke li ne povus ĝin levi, nek oni metis forkegon sur lian kolon por ne malfaciligi la iradon. Li paŝis libera kaj la kredantoj povis vidi lin bonege. En la momento, kiam meze de la feraj soldataj kaskoj aperis lia blanka kapo, ploro aŭdiĝis en la amaso, sed preskaŭ tuj ĝi ĉesis, ĉar en la vizaĝo de la maljunulo estis tiom da sereneco kaj tia ĝojo de ĝi radiis, ke ĉiuj komprenis, ke tio ne estas viktimo, kondukata al ekzekuto, sed venkinto, festanta sian triumfan marŝon. Tiel estis efektive. La fiŝkaptisto, ordinare humila kaj klinita, iris nun rekta, superanta per la kresko la soldatojn, plena de digno. Neniam oni vidis en lia sinteno tian majestecon. Ŝajnis, ke tio estas monarĥo, kiu paŝas antaŭen, ĉirkaŭita de siaj soldatoj kaj popolo. De ĉiuj flankoj sonis la voĉoj: «Jen

Petro foriras al la Sinjoro». Ĉiuj kvazaŭ forgesis, ke atendas lin turmento kaj morto. Ili iris solene, sed trankvile, sentante, ke de post la morto sur Golgoto okazis ĝis nun nenio egale granda, kaj ke kiel la unua elaĉetis la tutan mondon, tiel tiu elaĉetos tiun ĉi urbon.

Je la vido de la maljunulo pasantoj haltis envoje kun miro, kaj la konfesantoj, metante la manojn sur iliajn ŝultrojn, diris per trankvilaj voĉoj: «Rigardu, kiel mortas la justulo, kiu konis Kriston kaj predikis amon en la mondo». Kaj ili meditis, poste foriris, dirante al si: «Vere, tiu ne povis esti maljusta.» Envoje silentiĝis la strata kriado kaj bruado. La procesio iris antaŭen meze de nove konstruitaj domoj, meze de blankaj kolonoj de temploj, super kies frontonoj etendis sin la ĉielo, profunda, paca kaj blua. Ili iris en silento; iafoje nur tintis la soldataj armiloj aŭ murmuris la flustro de preĝoj. Petro aŭskultis ilin kaj ĝojo ĉiam pli granda lumis sur lia vizaĝo, ĉar lia rigardo apenaŭ povis ĉirkaŭpreni tiujn milojn da konfesantoj. Li sentis, ke li plenumis la taskon, kaj li sciis jam, ke tiu vero, kiun li predikis dum la tuta vivo, surverŝos ĉion kiel ondo, kaj ke nenio jam povos ĝin bari. Tiel pensante, li levis la okulojn supren kaj diris: «Sinjoro, Vi ordonis al mi konkeri ĉi tiun urbon, do mi ĝin konkeris. Vi ordonis al mi fondi ĉi tie Vian metropolon, do mi ĝin fondis. Ĝi estas nun Via urbo, Sinjoro, kaj mi iras al Vi, ĉar multa estis mia penado.» Pasante preter temploj, li diris al ili: «Temploj de Kristo vi estos». Rigardante la homajn amasojn, svarmantajn preter li, li diris al ili: «Servantoj de Kristo estos viaj infanoj» kaj li iris, konscia pri la plenumita laboro, konscia pri sia merito, pri la povo, pacoplena, granda. La soldatoj irigis lin tra la Triumfa ponto, kvazaŭ malgraŭvole atestante lian triumfon, kaj kondukis lin pluen, al Naumachia kaj al la cirko. La kredantoj el Transtibro aliĝis al la procesio kaj tiel densa iĝis la popolamaso, ke la centuriestro, komandanta la pretorianojn, diveninte fine, ke li kondukas iun ĉefpastron, kiun ĉirkaŭas liaj fideluloj, maltrankviliĝis pro

la tro malgranda nombro da soldatoj. Sed eĉ ne unu krio de indigno aŭ furiozo aŭdiĝis en la amaso. La vizaĝoj, spegulantaj la gravecon de la momento, estis solenaj kaj kune plenaj de atendo, ĉar kelkaj el la konfesantoj, rememorante, ke ĉe la morto de la Sinjoro la tero fendis sin pro teruro kaj mortintoj levis sin el la tomboj, pensis, ke eble nun ankaŭ okazos iuj videblaj signoj, post kiuj la memoro pri la morto de la apostolo ne forviŝiĝos dum jarcentoj. Aliaj diris eĉ al si: «Kaj eble la Sinjoro elektos la mortohoron de Petro por malsupreniri el la ĉielo, kiel Li promesis, kaj fari juĝon kontraŭ la mondo». Kaj en tiu penso ili rekomendis sin al la kompatemo de la Savinto.

Sed ĉirkaŭe estis trankvile. La montetoj ŝajnis ĝui la varmon kaj ripozi en la suno. La procesio haltis fine inter la cirko kaj la Vatikana monteto. La soldatoj komencis nun fosi kavon, aliaj metis sur la teron la krucon, martelojn kaj najlojn, atendante, ĝis la preparoj estos finitaj, dum la amaso, ĉiam trankvila kaj solena, genuiĝis ĉirkaŭe.

La apostolo, kun kapo en radioj kaj oraj briloj, turnis sin lastfoje al la urbo. For, iom sube, vidiĝis la brilanta Tibro, trans ĝi la kampo de Marso, pli supre la maŭzoleo de Aŭgusto, sube la grandega banejo, kiun Nero ĝuste komencis konstrui, pli sube ankoraŭ la teatro de Pompejus, kaj trans ili Septa Julia, parte videbla, parte kaŝita de aliaj konstruaĵoj, multego da portikoj, temploj, kolonoj, tavole leviĝantaj konstruaĵoj, kaj fine for, malproksime, la montetoj, ĉirkaŭgluitaj per domoj — grandega homa svarmejo, kies limoj estis malaperantaj en blueta nebulo, nesto de krimo, sed ankaŭ de forto, de frenezo, sed ankaŭ de ordo, kiu iĝis la kapo de la mondo, sed kune ĝia leĝo kaj paco, ĉiopova, nevenkebla, eterna. Petro, ĉirkaŭita de la soldatoj, rigardis ĝin tiel, kvazaŭ rigardus sian posedaĵon reĝo kaj estro. Kaj li diris al ĝi: «Vi estas elaĉetita kaj mia». Neniu tamen, ne nur el la soldatoj, fosantaj la kavon, en kiun estis metota la

kruco, sed neniu eĉ el la konfesantoj scipovis diveni, ke efektive staras inter ili la vera reganto de ĉi tiu urbo, ke malaperos la cezaroj, trafluos ondoj de barbaroj, jarcentoj pasos, kaj tiu ĉi maljunulo regos ĉi tie senhalte.

Sed li, preĝante, rektiĝis subite kaj alten etendis la dekstran brakon. La ekzekutistoj haltis, kvazaŭ senkuraĝigitaj per lia sinteno; la konfesantoj haltigis ankaŭ la spiron en la brustoj, kredante, ke li volas ekparoli, kaj sekvis profunda silento.

Kaj li, starante sur la altaĵo, komencis fari per la etendita brako la signon de kruco, benante en la horo de sia morto:

— Urbi et Orbi!

En tiu sama mirinda vespero alia taĉmento da soldatoj kondukis sur Via Ostiensis Paŭlon el Tarso al la loko nomata Aquæ Salviæ. Ankaŭ lin sekvis aro da kredantoj, kiujn li estis konvertinta, kaj Li rekonis la pli intimajn konatojn, haltis kaj parolis kun ili, ĉar la gardistoj montris al li, kiel al roma civitano, pli da konsideroj. Post la pordego, nomata Terge mina, li renkontis Plautillan, filinon de prefekto, Flavius Sabinus, kaj vidante ŝian junan vizaĝon, surverŝitan de larmoj, diris: «Plautilla, filino de la eterna Savo, foriru en paco. Pruntu nur al mi vualon, kiun oni ligos ĉirkaŭ miaj okuloj en la momento, kiam mi estos foriranta al la Sinjoro». Kaj preninte la vualon, li iris pluen kun vizaĝo tiel plena de ĝojo, kun kia revenas hejmen laboristo, honeste laborinta la tutan tagon. Liaj pensoj, simile al tiuj de Petro, estis trankvilaj kaj serenaj kiel tiu vespera ĉielo. La okuloj medite rigardis la ebenaĵon, kiu etendis sin antaŭ li kaj la Albanan montaron, dronantan en lumo. Li rememoris siajn vojaĝojn, sian penadon kaj laboron, la batalojn, en kiuj li venkis kaj la komunumojn, kiujn li fondis en ĉiuj landoj kaj trans ĉiuj maroj, kaj li pensis, ke li bone meritis la ripozon. Li ankaŭ plenumis sian taskon. Li sentis, ke lian semaĵon ne disblovos

jam la vento de malbono. Li preparis sin al la foriro kun la certeco, ke en la batalo, kiun lia vero proklamis kontraŭ la mondo, ĝi venkos, kaj senlima sereneco enfluis lian animon.

La vojo al la loko de la ekzekuto estis malproksima kaj la vespero komencis krepuski. La montoj iĝis purpuraj, kaj iliaj bazoj dronis iom post iom en ombro. Brutaroj estis revenantaj hejmen. Tie kaj ie iris aretoj da sklavoj kun laborinstrumentoj sur la ŝultroj. Antaŭ la domoj, sur la vojo ludis infanoj, rigardante scivole la pasantan taĉmenton. Kaj en tiu vespero, en tiu klara, ora aero estis ne nur trankvilo kaj paco, sed ankaŭ ia harmonio, kiu ŝajnis levi sin de la tero al la ĉielo. Paŭlo aŭdis ĝin kaj lia koro pleniĝis per ĝojo ĉe la penso, ke al tiu muziko de la mondo li aldonis unu sonon, kiu mankis ĝis nun, kaj sen kiu la tuta tero estis «kiel tintanta kupraĵo kaj tiel sonaĉanta cimbalo».

Kaj li rememoris, kiel li instruis al la homoj la amon, kiel li diris al ili, ke se ili eĉ disdonus sian havaĵon inter malriĉulojn kaj se ili eĉ konus ĉiujn lingvojn kaj ĉiujn misterojn kaj ĉiujn sciencojn, ili estos nenio sen la amo, kiu estas plenfavora, pacienca, kiu ne faras malbonon, ne deziras adoron, ĉion elportas, al ĉio kredas, ĉion esperas, ĉion eltenas.

Li pasigis la jarojn de sia vivo instruante al la homoj tiun veron. Kaj nun li diris al si en la animo: kia potenco ĝin egalas kaj kio ĝin venkos? Kiel povas ĝin subpremi la cezaro, se li eĉ havus duoble tiom da legioj, duoble tiom da urboj kaj maroj kaj landoj kaj nacioj? Kaj li iris preni sian pagon kiel triumfanto.

La irantaro forlasis fine la grandan vojon kaj flankiĝis orienten per mallarĝa irejo al Aquæ Salviæ. Sur la erikejo kuŝis ruĝaj sunbriloj. Ĉe la fonto la centuriestro haltigis la soldatojn, ĉar la momento venis.

Sed Paŭlo, ĵetinte sur la ŝultron la vualon de Plautilla por kovri per ĝi siajn okulojn, lastfoje levis la pupilojn, plenajn de senlima trankvilo, al la pratempaj briloj de la vespero kaj preĝis. Jes! La momento venis, sed li vidis antaŭ si grandegan vojon el vesperbriloj, kondukantan al la ĉielo, kaj en la animo li diris al si la samajn vortojn, kiujn li skribis antaŭe, konscia pri sia plenumita servo kaj pri la baldaŭa fino: «Bonan batalon mi batalis, la kredon mi konservis, la taskon mi plenumis, en la fino destinita al mi estas la krono de justeco».

Ĉapitro LXXII

Romo furiozis kiel antaŭe, tiel ke ŝajnis, kvazaŭ tiu urbo, kiu konkeris la mondon, komencas fine, pro manko de gvidantoj, disŝiri sin interne. Eĉ antaŭ ol batis la lasta horo de la apostoloj, venis la konspiro de Piso, kaj post ĝi sekvis tiel senpardona falĉado de la plej altaj kapoj en Romo, ke eĉ al tiuj, kiuj vidis dion en Nero, li ŝajnis fine dio de morto. Funebro falis sur la urbon, teruro ekloĝis en la domoj kaj koroj, sed la portikojn kronis hedero kaj floroj, ĉar malpermesite estis montri ĉagrenon pro la mortintoj. La homoj, kiuj vekiĝis matene, demandis sin, kies vico venos hodiaŭ. La procesio de fantomoj, tiriĝantaj post la cezaro, kreskis kun ĉiu tago.

Piso pagis la konspiron per la kapo, kaj post li sekvis Seneca kaj Lucanus, Fenius Rufus kaj Plautius Lateranus kaj Flavius Scævinus kaj Afranius Quintianus kaj la diboĉema ludkamarado de la cezaro, Tullius Senecio, kaj Proculus Araricus kaj Tugurinus kaj Gratus kaj Silanus kaj Proximus kaj Subrius Flavius, iam tutanime fidela al Nero, kaj Sulpicius Asper. Kelkajn pereigis la propra malnobleco, aliajn timemo, aliajn riĉaĵoj, aliajn braveco. La cezaro, terurita per la sola nombro de la konspirantoj, kovris la muregojn per soldatoj kaj tenis la urbon kvazaŭ sieĝe, sendante ĉiutage centuriestrojn kun mortverdiktoj en suspektatajn domojn. La kondamnitoj rampis ankoraŭ humile en leteroj, plenaj de flatoj, dankante la cezaron pro la verdikto kaj testamentante al li parton de sia havaĵo por savi la reston por la infanoj. Ŝajnis fine, ke Nero speciale transpasas ĉian mezuron por konvinkiĝi, kiagrade malnobliĝis la homoj kaj kiel longe ili toleros la sangan regadon. Post la konspirantoj oni ekstermis iliajn parencojn, amikojn kaj eĉ nurajn konatojn. La loĝantoj de luksaj domoj, konstruitaj post la brulo, elirante sur la straton, estis certaj, ke ili vidos tutajn vicojn da enterigoj.

Pompejus, Cornelius Martialis, Flavius Nepos kaj Statius Domitius pereis, akuzitaj pri manko de amo al la cezaro; Novius Priscus kiel amiko de Seneca; Rufius Crispus estis senigita de la rajto je fajro kaj akvo tial, ke li estis iam edzo de Poppæa. La grandan Thraseason pereigis lia virto, multaj pagis per la vivo la altan devenon, kaj eĉ Poppæa iĝis viktimo de momenta ekscito de la cezaro.

Kaj la senato rampis antaŭ la terura regnestro, konstruis je lia honoro templojn, faris oferdonojn pro lia voĉo, florkronis liajn statuojn kaj destinis al li pastrojn kiel al dio. La senatanoj kun tremo en la animoj iris Palatinon por glori la kanton de «Periodonices» kaj diboĉi kune kun li meze de orgioj de nudaj korpoj, vino kaj floroj.

Kaj dume malsupre, sur la grundo, inundita per sango kaj larmoj, kreskis mallaŭte, sed ĉiam pli potence, la semaĵo de Petro.

Ĉapitro LXXIII

Vinicius al Petronius:

«Ni scias ankaŭ ĉi tie, carissime, kio okazas en Romo, kaj kion ni ne scias, tion findiras al ni viaj leteroj. Se oni ĵetas ŝtonon en akvon, la ondoj disiras ĉirkaŭen, ĉiam pli kaj pli malproksimen, do tia ondo de frenezo kaj furiozo atingis el Palatino eĉ ĉi tien. Envoje al Grekujo estis ĉi tie la sendito de la cezaro, Carinas, kiu prirabis la urbojn kaj templojn por plenigi la malplenan trezorejon. Per la kosto de ŝvito kaj homaj larmoj oni konstruas en Romo domus aurea. Povas esti, ke la mondo ne vidis ĝis nun tian domon, sed ĝi ne vidis ankaŭ tiajn maljustaĵojn. Vi konas ja Carinason. Simila al li estis Chilo, antaŭ ol li pentis sian vivon per la morto. Sed la urbetojn, kuŝantajn proksime de ni, ne atingis ankoraŭ liaj homoj, eble tial, ke estas ĉi tie nek temploj, nek trezoroj. Vi demandas ĉu ni estas sekuraj. Mi respondos al vi nur, ke ni estas forgesitaj, kaj tion akceptu kiel respondon. Jen en la nuna momento el la portiko, kie mi skribas, mi vidas nian trankvilan golfon kaj sur ĝi, en boato, Ursuson, mallevanta reton en la klaran ondaron. Mia edzino ŝpinas ruĝan lanon apud mi, kaj en la ĝardenoj, en la ombro de migdalarboj, kantas niaj sklavoj. Ho, kia trankvilo, carissime, kaj kia forgeso pri la antaŭaj teruroj kaj doloroj! Sed tion ni ŝuldas ne al Parcoj, kiuj, kiel vi skribas, ŝpinas tiel dolĉe la fadenon de nia vivo; tio estas la beno de Kristo, nia amata Dio kaj Savinto. La suferojn kaj larmojn ni konas, ĉar nia vero ordonas al ni plori fremdan mizeron, sed eĉ en tiuj larmoj estas al vi nekonata konsolo, ke iam, kiam forpasos la tempo de nia vivo, ni retrovos ĉiujn tiujn karajn personojn, kiuj pereis kaj pereos ankoraŭ pro la Dia instruo. Por ni Petro kaj Paŭlo ne mortis, sed naskiĝis en gloro. Niaj animoj

vidas ilin kaj, dum la okuloj ploras, la koroj ĝojas ilian ĝojon. Ho jes, kara, ni estas feliĉaj per feliĉo, kiun nenio kapablas detrui, ĉar la morto, kiu estas por vi la fino de ĉio, por ni estas nur paso al ankoraŭ pli granda trankvilo, al pli granda amo, al pli granda ĝojo.»

«Kaj tiel fluas ĉi tie niaj tagoj kaj monatoj en trankvilo de la koroj. Niaj servistoj kaj sklavoj kredas, kiel ni, je Kristo, kaj ĉar Li ordonis amon, ni amas unu la aliajn. Ofte, kiam la suno subiras, aŭ kiam la luno brilas jam sur la akvo, mi kaj Ligia interparolas pri la pasinta tempo, kiu nun ŝajnas al ni sonĝo, kaj kiam mi pensas, kiel tiu kara kapo, kiun mi nun ĉiutage lulas sur la brusto, estis proksima al turmento kaj pereo, mi gloras tutanime mian Sinjoron, ĉar Li sola povis ŝin elŝiri el tiuj manoj, savi el la areno kaj redoni al mi por ĉiam. Ho, Petronius, vi ja vidis, kiom da konsolo kaj persisto en mizero, kiom da pacienco kaj kuraĝo kontraŭ la morto donas tiu instruo, venu do kaj vidu, kiom da feliĉo ĝi donas en la ordinaraj, ĉiutagaj horoj de nia vivo. Vidu, la homoj ne konis ĝis nun Dion, kiun ili povus ami, tial do ili ne amis unu alian kaj tio estis la fonto de ilia mizero, ĉar kiel lumo el la suno, tiel la feliĉo venas el amo. Ne instruis al ili tiun veron leĝodonantoj, nek filozofoj, kaj ĝi estis nek en Grekujo, nek en Romo, kaj se mi diras: nek en Romo, ĝi signifas: nek sur la tuta tero. La seka kaj malvarma instruo de la stoikoj, kiu altiras virtulojn, hardas la korojn kiel glavojn, sed pli ĝuste indiferentigas ilin anstataŭ bonigi. Sed por kio mi diras tion al vi, kiu studis pli multe kaj komprenas pli multe ol mi. Vi ankaŭ ja konis Paŭlon el Tarso kaj ofte vi longe parolis kun li, do vi scias plej bone, ĉu kontraŭ tiu vero, kiun li proklamis, ĉiuj instruoj de viaj filozofoj kaj retoroj ne estas kiel pereemaj sapvezikoj kaj kiel vanaj sonoj sen signifo. Ĉu vi memoras la demandon, kiun li faris al vi: „Kaj se la cezaro estus kristano, ĉu vi ne sentus vin pli sekuraj, pli

certaj pri la posedo de tio, kion vi posedas, liberaj de timoj kaj trankvilaj pri via vivo?“ Sed vi diris al mi, ke nia vero estas malamiko de la vivo, kaj nun mi respondas, al vi, ke se mi ripetus de la komenco de la letero tiujn ĉi tri vortojn: „mi estas feliĉa!“ mi ankoraŭ ne sukcesus esprimi al vi mian feliĉon. Vi diros al mi je tio, ke mia feliĉo estas en Ligia! Jes, kara! Tial, ke mi amas ŝian senmortan animon kaj ke ni amas unu la alian en Kristo, kaj en tia amo ekzistas nek disiĝo, nek perfidoj, nek ŝanĝoj, nek maljuneco, nek morto. Ĉar kiam pasos la juneco kaj beleco, kiam velkos niaj korpoj kaj venos la morto, la amo daŭros, ĉar daŭros la animoj. Antaŭ ol miaj okuloj malfermiĝis al la lumo, mi estis preta por Ligia meti fajron al la propra domo, sed nun mi diras al vi: mi ŝin ne amis, ĉar ami instruis min nur Kristo. Li estas la fonto de feliĉo kaj trankvilo. Ne mi diras tion, sed la realeco mem. Komparu viajn voluptojn, spicitajn per timo, viajn ĝuojn, malcertajn pri la morgaŭo, viajn orgiojn, similajn al enterigaj festenoj, kun la vivo de la kristanoj, kaj vi trovos pretan respondon. Sed por ke vi povu kompari pli bone, venu al niaj montetoj, al niaj ombrodonaj olivarbaroj, al niaj hederkovritaj bordoj. Ĉi tie atendas vin trankvilo, kiun vi delonge ne spertis, kaj la koroj, kiuj vin vere amos. Vi, havante animon noblan kaj bonan, devus esti feliĉa. Via penetrema intelekto scios koni la veron, kaj kiam vi ĝin ekkonos, vi ĝin ekamos, ĉar oni povas eble esti ĝia malamiko kiel la cezaro kaj Tigel linus, sed esti al ĝi indiferenta scipovas neniu. Ho, mia Petronius, kune kun Ligia mi ĝojas pro la espero, ke baldaŭ mi vin revidos. Restu en sano kaj alvenu!»

Petronius ricevis la leteron de Vinicius en Kumoj, kien li estis irinta kun la aliaj aŭgustanoj, sekvintaj la cezaron. Lia multjara batalado kontraŭ Tigellinus estis venanta al la fino. Petronius sciis, ke li devas en ĝi perei, kaj li komprenis la

kaŭzojn. Laŭgrade kiel la cezaro falis ĉiutage pli malalten en la rolo de komedianto, arlekeno kaj ĉaristo, laŭgrade kiel li profundigis ĉiam pli en degeneran, abomenan kaj kune krudan diboĉadon, la altgusta «arbiter elegantiæ» iĝis por li nur ŝarĝo. Eĉ kiam Petronius silentis, Nero vidis en lia silento mallaŭdon, kiam li laŭdis, li vidis mokon. La brila patricio incitis lian memamon kaj ekscitis ĵaluzon. Liaj riĉaĵoj kaj mirindaj artverkoj iĝis objekto de avido tiel de la regnestro kiel de la ĉiopova ministro. Oni ŝparis lin ĝis nun pro la vojaĝo en Aĥajon, en kiu lia gusto, lia kompetenteco pri la grekaj aferoj povis esti utilaj. Sed iom post iom Tigellinus komencis persvadi al la cezaro, ke Carinas eĉ superas per la gusto kaj scio Petroniuson kaj ke li scipovos aranĝi en Aĥajo cirkoludojn, akceptojn, kaj triumfojn pli bone ol Petronius. De tiu momento Petronius estis perdita. Oni ne kuraĝis tamen sendi al li la verdikton en Romo. Same la cezaro kiel Tigellinus memoris, ke tiu kvazaŭ malhardita estetikulo, «ŝanĝanta nokton en tagon», okupita nur per voluptoj, arto kaj festenoj, kiam li estis pro konsulo en Bitinio kaj poste konsulo en la metropolo, montris mirindan laboremon kaj energion. Oni opiniis lin kapabla al ĉio, kaj oni sciis, ke en Romo li posedas amon ne nur de la popolo, sed ankaŭ de la pretorianoj. Neniu el la konfidatoj de la cezaro povis antaŭvidi, kiel li kondutus en tiu okazo, ŝajnis do pli prudente logi lin el la urbo kaj atingi lin nur en provinco.

Tiucele li ricevis inviton, ke kune kun la aliaj aŭgustanoj li venu en Kumojn, kaj li, kvankam li suspektis la ruzon, iris, eble por ne montri malkaŝan kontraŭstaron, eble por montri ankoraŭfoje al la cezaro kaj al la aŭgustanoj vizaĝon gajan, liberan de ĉiaj zorgoj, kaj triumfi lastan antaŭmortan venkon kontraŭ Tigeliinus.

Dume tiu akuzis lin tuj pri amikeco kun la senatano Scævinus, kiu estis la animo de la konspiro de Piso. La sklavojn de Petronius, restintajn en Romo, oni malliberigis,

la domon oni ĉirkaŭigis per pretoria gardo. Sed li, eksciinte pri tio montris nek timon, nek embarasitecon, kaj diris kun rideto al la aŭgustanoj, kiujn li gastigis en sia propra belega palaco en Kumoj:

— Ahenobarbus ne ŝatas rektajn demandojn, do vi vidos, kiel li konfuziĝos, kiam mi demandos lin, ĉu laŭ lia ordono oni malliberigis mian familia[29] en Romo.

Poste li anoncis al ili festenon antaŭ la «malproksima vojaĝo» kaj estis ĝuste faranta la preparojn, kiam alvenis la letero de Vinicius.

Petronius, ricevinte ĝin, iom enpensiĝis, post momento tamen lian vizaĝon lumigis la kutima sereneco kaj vespere en la sama tago li reskribis la jenon:

> «Mi ĝojas vian feliĉon kaj admiras viajn korojn, carissime, ĉar mi ne supozis, ke du geamantoj povas memori pri iu tria kaj malproksima. Vi dume ne nur min ne forgesis, sed vi volas eĉ venigi min en Sicilion por dividi kun mi vian panon kaj vian Kriston, kiu, kiel vi skribas, tiel grandanime malavaras al vi la feliĉon.»
>
> «Se tiel estas, adoru lin. Mi pensas, mia kara, ke Ligian redonis al vi ankaŭ parte Ursus kaj parte la roma popolo. Se la cezaro estus alia homo, mi kredus eĉ, ke oni ĉesigis la persekutadon pro tiu via boparenceco kun li, kiun vi ŝuldas al tiu nepino, kiun Tiberius siatempe edzinigis al unu el Viniciusoj. Se vi tamen opinias, ke tion kaŭzis Kristo, mi ne diskutos kun vi. Jes! Ne avaru al li oferdonojn. Prometeo ankaŭ oferis sin por la homoj, sed, eheu! Prometeo estas laŭdire nur elpensaĵo de la poetoj, dume kredindaj homoj diris al mi, ke ili vidis Kriston per la propraj okuloj Mi pensas kun vi, ke li estas la plej honesta el la dioj.»

«La demandon de Paŭlo el Tarso mi memoras kaj konsentas, ke, se, ekzemple, Ahenobarbus vivus laŭ la instruo de Kristo, eble mi havus tempon por veni al vi sur Sicilion. Tiam, en la ombro de ĉefontaj arboj, ni interparolus pri ĉiuj dioj kaj pri ĉiuj veroj, kiel iam la grekaj filozofoj. Hodiaŭ mi devas doni al vi mallongan respondon.»

«Nur du filozofojn mi volas koni; unu nomas sin Pyrrho, la alia Anakreonto. La ceterajn kun la tuta skolo de la grekaj kaj niaj stoikoj mi povas cedi al vi por malalta prezo. La vero loĝas ie tiel alte, ke la dioj mem ne povas ĝin vidatingi de la supro de Olimpo. Al vi, carissime, ŝajnas, ke via Olimpo estas ankoraŭ pli alta, kaj starante sur ĝi, vi vokas al mi: „Suriru, kaj vi vidos tian panoramon, kian vi ne vidis ĝis nun“. Sed mi respondas al vi: „Amiko, mi ne havas piedojn!“ kaj kiam vi legos ĉi tiun leteron ĝisfine, mi kredas, ke vi konfesos min prava.»

«Ne, feliĉa edzo de reĝidino-Aŭroro! Via instruo ne estas por mi. Ĉu mi amu la bitinianojn, kiuj portas mian portilon, la egiptanojn, kiuj hejtas en mia banejo, Ahenobarbuson kaj Tigellinuson? Je la blankaj genuoj de Ĥaritoj mi ĵuras al vi, ke se mi eĉ volus, mi ne povus. En Romo estas minimume cent miloj da homoj, havantaj aŭ malegalajn skapolojn, aŭ dikajn genuojn, aŭ trosekajn krurojn, aŭ rondajn okulojn, aŭ tro grandajn kapojn. Ĉu vi ordonas al mi ami ankaŭ ilin? Kie mi trovu tiun amon, se mi ne sentas ĝin en la koro? Kaj se via dio volas, ke mi amu ilin ĉiujn, kial en sia ĉiopovo li ne donis al ili la formon, ekzemple, de la Niobidoj, kiujn vi vidis sur Palatino? Kiu amas belon, samfakte ne povas ami malbelon. Alia afero estas ne kredi je niaj dioj, sed oni povas ilin ami, kiel amis ilin Fidiaso, kaj Praksitelo, kaj Mirono, kaj Skopaso, kaj Liziaso.»

«Se mi eĉ volus iri tien, kien vi min kondukas, mi ne povus, kaj ĉar mi ne volas, tial mi duoble ne povas. Vi kredas, kiel Paŭlo el Tarso, ke iam, trans Stikso, sur iuj Elizeaj kampoj vi vidos vian Kriston. Bone! Li mem diru al vi tiam, ĉu li akceptus min kune kun miaj ĝemoj, kun mia vazo el murho, kun miaj eldonaĵoj de Sosiusoj kaj kun mia Orharulino? Ĉe la penso pri tio mi sentas inklinon al rido, mia kara, ĉar eĉ Paŭlo el Tarso diris ja al mi, ke por Kristo oni devas rezigni la rozkronojn, la festenojn kaj voluptojn. Li promesis al mi, vere, alian feliĉon, sed mi respondis, ke por tio mi estas tro maljuna, ke miaj okuloj ĉiam trovos plezuron en la vido de rozoj, kaj ke la odoro de violoj ĉiam estos al mi pli agrabla: ol la odoro de malpura „proksimulo" el Suburra.»

«Jen la kaŭzoj, pro kiuj via feliĉo ne estas por mi. Sed estas krom tio unu kaŭzo pli, kiun mi rezervis por la fino.»

«Nome, alvokas min Tanatoso. Por vi tagiĝis la vivo, sed por mi la suno jam subiris kaj krepusko posedas mian kapon. Alie dirante, mi devas morti, carissime.»

«Ne valoras longe paroli pri tio. Tia devis esti la fino. Vi, kiu konas Ahenobarbuson, facile tion komprenos. Tigellinus venkis min, aŭ pli ĝuste, ne! Miaj venkoj venis nur al la fino. Mi vivis, kiel mi volis, kaj mi mortos, kiel plaĉos al mi.»

«Ne afliktiĝu pro tio. Neniu dio promesis al mi senmortecon, do ne renkontas min io neatendita. Krom tio vi eraras, Vinicius, asertante, ke nur via dio instruas morti trankvile. Ne. Nia mondo sciis antaŭ vi, ke kiam la lasta pokalo estas eltrinkita, estas tempo iri for, ripozi, kaj ĝi scias ankoraŭ fari tion serene. Platono diras, ke la

virto estas muziko, kaj la vivo de saĝulo — harmonio. Se tiel estas, tiam mi mortos, kiel mi vivis, virte.»

«Mi volus ankoraŭ vian dian edzinon adiaŭi per la vortoj, per kiuj mi salutis ŝin iam en la domo de la Aulusoj: „Diversajn, tre diversajn mi vidis popolojn, sed vi senegala estas“.»

«Do se la animo estas io pli ol opinias Pyrrho, tiam la mia flugos al vi envoje al la limoj de Okeanoso kaj sidos apud via domo en la formo de papilio, aŭ, kiel kredas la egiptanoj, de nizo.»

«Alie veni mi ne povas. Kaj dume Sicilio ŝanĝu sin por vi ambaŭ en la Hesperidan ĝardenon, la kampaj, arbaraj kaj fontaj nimfoj ŝutu florojn sur vian vojon, kaj en ĉiuj akantaĵoj, en la kolonoj de via domo nestu blankaj kolomboj.»

Ĉapitro LXXIV

Petronius ne eraris, vere. Du tagojn poste la juna Nerva, ĉiam sindona kaj fidela al li, sendis en Kumojn sian liberigiton kun sciigoj pri ĉio, kio okazis en la cezara kortego.

La pereo de Petronius jam estis decidita. Oni intencis sendi al li en la sekvonta vespero centuriestron kun la ordono, ke li haltu en Kumoj kaj atendu tie pluajn disponojn. Alia kuriero, sendota post kelkaj tagoj, devis porti al li la mortverdikton.

Petronius aŭskultis la novaĵojn de la liberigito kun sennuba sereneco, poste li diris:

— Portu al via sinjoro unu el miaj vazoj, kiujn oni donos al vi antaŭ la foriro. Diru al li ankaŭ en mia nomo, ke mi dankas lin tutkore, ĉar tiamaniere mi povos antaŭi la verdikton. Kaj subite li komencis ridi kiel homo, kiu, kaptinte bonegan ideon, ĝojas antaŭe pro ĝia plenumo.

Ankoraŭ en la sama vespero liaj sklavoj diskuris, invitante ĉiujn aŭgustanojn kaj ĉiujn aŭgustaninojn troviĝantaj en Kumoj al festego en la belega palaco de la arbitro de eleganteco.

Li mem en la posttagmezaj horoj skribis en sia biblioteko, poste banis sin, post kio li ordonis al la vestiplicæ vesti lin, kaj brila, belvestita, simila al dioj, li eniris por momento en la triclinium por rigardi per okulo de kompetentulo la faratajn preparojn, kaj poste en la ĝardenojn, kie servoknaboj kaj junaj grekinoj el la insuloj plektis el rozoj kronojn por la festenontoj.

Sur lia vizaĝo ne vidiĝis eĉ plej eta zorgo. La servistoj sciis, ke la festeno estos io eksterordinara, nur laŭ tio, ke li ordonis disdoni neordinarajn rekompencojn al ĉiuj, de kiuj li

estis kontenta, kaj negrandan skurĝadon al ĉiuj, kies laboro ne plaĉis al li aŭ kiuj ankoraŭ antaŭe meritis riproĉon kaj punon. Al la citristoj kaj kantistoj li ordonis pagi malavare antaŭ la festeno, kaj fine, sidiĝinte en la ĝardeno sub fago, tra kies foliaro penetris la sunaj radioj, puntokovrantaj la teron per lumaj makuloj, li vokis al si Eunicen.

Ŝi venis, blanke vestita, kun mirta branĉeto inter la haroj, belega kiel Ĥarito, kaj li sidigis ŝin apud si kaj, facile tuŝinte per la fingroj ŝian tempion, komencis rigardi ŝin kun tia admiro, kun kia artkonanto rigardas dian statuon, verkon de majstra skulptilo.

— Eunice, — li diris al ŝi, — ĉu vi scias, ke jam delonge vi ne estas sklavino? Ŝi levis al li siajn trankvilajn, ĉielbluajn okulojn, kaj komencis nei kapmove.

— Mi estas, sinjoro, ĉiam, — respondis ŝi.

— Sed eble vi ne scias tion, — diris Petronius plu, — ke ĉi tiu palaco kaj tiuj sklavoj, kiuj plektas tie florkronojn, kaj ĉio, kio estas ĉi tie, kaj la kampoj kaj la brutaroj apartenas de hodiaŭ al vi.

Eunice, aŭdinte tion, forŝoviĝis de li subite kaj per voĉo, en kiu ekvibris subita maltrankvilo, demandis:

— Kial vi tion diras al mi, sinjoro? Poste ŝi proksimiĝis denove kaj komencis rigardi lin, palpebrumante pro teruro. Post momento ŝia vizaĝo iĝis pala kiel tolo, dum li ridetis senĉese kaj diris fine nur unu vorton:

— Jes! Sekvis momento da silento, nur facila bloveto movis la foliojn de la fago.

Petronius povus efektive kredi, ke li vidas antaŭ si statuon, skulptitan el blanka marmoro.

— Eunice! — li diris, — mi volas morti serene. Kaj la knabino, rigardante lin kun korŝira rideto, flustris:

— Mi obeos vin, sinjoro … Vespere la gastoj, kiuj ofte jam ĉeestis la festenojn ĉe Petronius kaj sciis, ke kompare kun ili eĉ la festenoj ĉe la cezaro ŝajnas enuaj kaj barbaraj, komencis alveni amase, kaj al neniu venis eĉ la penso, ke ĝi povus esti la lasta symposium. Multaj sciis, vere, ke super la eleganta arbitro pendis la nuboj de la cezara malfavoro, sed ĝi okazis jam tiom da fojoj kaj tiom da fojoj Petronius sciis dispeli ilin per unu lerta ago aŭ per unu kuraĝa vorto, ke efektive neniu supozis, ke minacas lin grava danĝero. Lia gaja vizaĝo kaj la kutima senzorga rideto plikonfirmis ĉiujn en tiu konvinko. La belega Eunice, al kiu li diris, ke li volas morti serene, kaj por kiu ĉiu lia vorto estis kvazaŭ vorto de orakolo, havis en siaj diaj trajtoj kompletan trankvilon kaj en la pupiloj iajn strangajn brilojn, kiujn oni povis konsideri ĝojo. En la pordo de la triclinium servoknaboj kun haroj en oraj retoj metis rozkronojn sur la kapojn de la venintoj, kune avertante ilin laŭ la kutimo, ke ili transpaŝu la sojlon per la dekstra piedo. En la salono oni sentis facilan aromon de violoj; lumoj brilis en diverskoloraj aleksandriaj vitraĵoj. Apud la benkoj staris grekaj knabinoj, kies tasko estis surŝprucigi per bonodoraĵoj la piedojn de la gastoj. Ĉe la muroj citristoj kaj atenaj kantistoj atendis la signon de sia ĥorestro.

La vazaro brilis de lukso, sed tiu lukso ne pikis la okulojn, pezis al neniu kaj ŝajnis flori el si mem. Gajeco kaj libereco verŝis sin tra la salono kun la aromo de violoj. La gastoj, enirante ĉi tien, sentis, ke ne pendos super ili trudo, nek minaco, kiel okazis ĉe la cezaro, kie nesufiĉe altajn aŭ nesufiĉe trafajn laŭdojn oni povis pagi per la vivo. Baldaŭ do, je la vido de la lumoj, de hederornamitaj kruroj, de vinoj, glacitenataj en neĝa litaĵo kaj de rafinitaj maĝoj, gajiĝis la koroj de la festenantoj. Interparoloj komencis zumi vigle, kiel zumas abelaaro super florkovrita pomarbo. Nur iafoje

interrompis ilin eksplodo de gaja rido, iafoje murmuro de laŭdoj, iafoje tro laŭta kiso, metita sur blankan brakon.

La gastoj, trinkante vinon, verŝis el la pokaloj po kelke da gutoj al la senmortaj dioj por havigi ilian zorgemon kaj afablecon al la mastro. Negrave, ke multaj el ili ne kredis je la dioj. Tiel ordonis la moro kaj superstiĉo. Petronius, kuŝante apud Eunice, interparolis pri romaj novaĵoj, pri plej novaj eksedziĝoj, pri amo, amaĵoj, pri vetkuroj, pri Spiculus, kiu famiĝis lastatempe sur la areno, kaj pri la plej novaj libroj, kiuj aperis ĉe Atractus kaj ĉe la Sosiusoj. Verŝetante la vinon, li diris, ke li verŝas ĝin nur honore al la cipra diino, kiu estas pli malnova kaj pli granda ol ĉiuj dioj, la sole senmorta, ĉiama kaj reganta.

Lia interparolo estis kiel luma radio, kiu lumigas ĉiam alian objekton, aŭ kiel somera venteto, kiu tuŝas la florojn en ĝardeno. Fine li mansignis al la ĥorestro, kaj je tiu signo facile ekzumis la citroj, dum junaj voĉoj eksonis akompane. Poste dancistinoj el Koso, samlandaninoj de Eunice, komencis fulmeti per siaj rozaj korpoj de sub travideblaj vualoj. Fine egipta aŭguristo komencis aŭguri al la gastoj ilian estontecon laŭ moviĝado de ĉielarke koloraj doradoj, fermitaj en kristala vazo.

Sed kiam ili estis jam sataj de tiuj amuzoj, Petronius leviĝis iom de sia siria kuseno kaj diris en senzorga tono:

— Geamikoj! Pardonu, ke dum la festeno mi turnas min al vi kun peto: nome akceptu ĉiu el vi, kiel mian donacon, tiun pokalon, el kiu li unue verŝis vinon honore al la dioj kaj je mia prospero.

La pokaloj de Petronius brilis de oro, juveloj kaj majstraj skulptaĵoj, do kvankam disdonado de donacoj estis kutima en Romo, ĝojo superverŝis la korojn de la festenantoj. Iuj

komencis danki kaj laŭte lin glori, aliaj diris, ke eĉ Jovo mem neniam honoris siajn gastojn sur Olimpo per similaj donacoj; estis fine ankaŭ tiaj, kiuj hezitis antaŭ la akcepto, tiel tiu fakto superis la ordinaran mezuron.

Li dume levis supren la pokalon el murho, laŭ la brilo similan al ĉielarko kaj simple netaksebla, poste li diris:

— Kaj jen estas tiu, el kiu mi verŝis honore al la cipra sinjorino. Neniu buŝo tuŝu ĝin de nun kaj neniu mano verŝu el ĝi honore al alia diino.

Kaj li ĵetis la multekostan vazon sur la pargeton, surŝutitan per palviolaj floroj de safrano, kaj kiam ĝi frakasiĝis en malgrandajn pecetojn, li diris, vidante ĉirkaŭe mirplenajn rigardojn:

— Miaj karaj, ĝoju, anstataŭ miri. Maljuneco, senforteco tio estas malgajaj kunuloj de la lastaj jaroj de la vivo. Sed mi donos al vi bonan ekzemplon kaj bonan konsilon: vidu, oni povas ilin ne atendi, kaj antaŭ ol ili venos, foriri propravole, kiel mi foriras.

— Kion vi volas fari? — demandis maltrankvile kelkaj voĉoj.

— Mi volas ĝoji, trinki vinon, aŭskulti muzikon, rigardi tiun ĉi dian korpon, kiun vi vidas apud mi, kaj poste endormiĝi kun florkronita kapo. Mi jam adiaŭis la cezaron; ĉu vi volas aŭskulti, kion mi skribis al li adiaŭe? Dirinte tion, li eligis leteron de sub la purpura kuseno kaj komencis legi la jenon:

> «Mi scias, ho cezaro, ke vi atendas malpacience mian alvenon kaj ke via fidela koro de amiko sopiras min tage kaj nokte. Mi scias, ke vi surŝutus min per donacoj, konfidus al mi la prefektecon de la pretorio, kaj al Tigellinus vi ordonus esti tio, al kio la dioj lin kreis: gardisto de muloj en tiuj viaj bienoj, kiujn vi heredis,

veneninte Domitian. Pardonu min tamen, ĉar mi ĵuras al vi je Hadeso kaj en ĝi je la ombroj de via patrino, edzino, frato kaj Seneca, ke mi ne povas veni al vi. La vivo estas granda trezorejo, mia kara, kaj mi sciis el tiu trezorejo elekti la plej valorajn juvelojn, sed estas ankaŭ en la vivo aferoj, kiujn mi ne povas plu elporti. Ho, mi petas vin, ne pensu, kvazaŭ al mi malplaĉis tio, ke vi mortigis vian patrinon, kaj edzinon, kaj fraton, ke vi bruligis Romon kaj sendis en Erebon ĉiujn honestajn homojn el via regno. Ne, mia pranepo de Kronoso. Morto estas la sorto de la homa idaro, kaj de vi oni ne povis esperi aliajn farojn. Sed vundi la orelojn ankoraŭ dum jaroj per via kantado, vidi viajn domitiusajn maldikajn krurojn, svingiĝantaj en greka militdanco, aŭskulti vian ludadon, vian deklamadon kaj viajn poemojn, mizera poeto el antaŭurbo, jen kio superis miajn fortojn kaj vekis sopiron al morto. Romo ŝtopas la orelojn aŭskultante vin, la mondo vin priridas, kaj mi ruĝiĝadi pro vi plu ne volas, ne povas. La hurlado de Cerbero, mia kara, se ĝi similus eĉ vian kanton, estos al mi malpli malagrabla, ĉar neniam mi estis ĝia amiko kaj mi ne havas la devon honti pro ĝia voĉo. Restu sana, sed ne kantu, mortigu, sed ne skribu versaĵojn, venenu, sed ne dancu, bruligu, sed ne ludu citron — tion al vi deziras kaj tiun lastan amikan konsilon sendas al vi Arbiter elegantiæ.»

La festenantoj rigidiĝis, ĉar ili sciis, ke se Nero perdus la regnon, tiu bato estus por li malpli kruela. Ili komprenis ankaŭ, ke la homo, kiu skribis tian leteron, devas morti, kaj krome ilin mem kaptis pala timo, ĉar tian leteron ili aŭskultis.

Sed Petronius ekridis per rido tiel sincera kaj gaja, kvazaŭ ĝi estus plej senkulpa ŝerco, poste li kondukis la rigardon sur la ĉeestantoj kaj diris:

— Ĝoju kaj forpelu la timon. Neniu bezonas fanfaroni, ke li aŭskultis ĉi tiun leteron, kaj mi mem fanfaronos per ĝi eble nur al Ĥarono en la momento de la transveturo.

Poste li kapsignis al greka kuracisto kaj etendis al li la brakon. La lerta greko en unu momento ĉirkaŭligis ĝin per ora ligilo kaj distranĉis la vejnon ĉe la fleksoloko de la mano. La sango ŝprucis sur la kusenon kaj surverŝis Eunicen, kiu, subapoginte la kapon de Petronius, kliniĝis super li kaj diris:

— Sinjoro, ĉu vi pensis, ke mi vin forlasos? Se la dioj volus al mi doni senmortecon kaj la cezaro la regadon de la mondo, eĉ tiam mi vin sekvus.

Petronius ridetis, leviĝis iom, tuŝis per la buŝo ŝian buŝon kaj respondis:

— Venu kun mi.

Poste li aldonis:

— Vi min vere amis, mia dia!... Kaj ŝi etendis al la kuracisto sian rozan brakon, kaj post momento ŝia sango komencis miksi sin kaj unuiĝi kun lia.

Sed li donis signon al la ĥorestro, kaj denove sonis la citroj kaj la voĉoj. Oni kantis unue «Harmodioson» kaj poste aŭdiĝis kanto de Anakreonto, en kiu la poeto plendas, ke li trovis foje ĉe sia pordo frostotremantan kaj plorantan la infanon de Afrodito: li kunprenis ĝin, varmigis, sekigis ĝiajn flugilojn, sed ĝi, sendanka, trapafis rekompence lian koron per sia sago, kaj de tiam forlasis lin la trankvilo ... Kaj ili, apogitaj unu al la alia, belegaj kiel paro da dioj, aŭskultis, ridetante kaj paliĝante. Kiam la kanto estis finita, Petronius ordonis disporti plu vinon kaj manĝaĵojn, poste li komencis interparoli kun la pli proksimaj festenanoj pri aferoj vantaj, sed agrablaj, pri kiaj oni ordinare parolis ĉe festenoj. Fine li

alvokis la grekon, ke li subligu por momento liajn vejnojn, ĉar li diris, ke regas lin dormemo kaj li volus ankoraŭ doni sin al Hipnoso, antaŭ ol Tanatoso dormigos lin por ĉiam. Li endormiĝis, vere. Kiam li vekiĝis, la kapo de la knabino kuŝis jam, simile al blanka floro, sur lia brusto. Tiam li apogis ŝin sur la kuseno por ŝin rigardi ankoraŭ fojon. Poste oni denove malligis al li la vejnojn.

La kantistoj je lia signo kantis novan kanton de Anakreonto, kaj la citroj akompanis ilin tute mallaŭte por ne superbrui la vortojn. Petronius iĝis ĉiam pli pala, kiam tamen la lastaj sonoj eksilentis, li turnis sin ankoraŭfoje al la festenanoj kaj diris:

— Geamikoj, konfesu, ke kune kun ni pereas … Sed li ne povis fini; lia brako ĉirkaŭprenis per la lasta movo Eunicen, poste la kapo falis sur la kusenon — kaj li mortis.

La festenanoj tamen, rigardante tiujn du blankajn korpojn, similajn al belegaj statuoj, komprenis, ke kune kun ili pereas tio, kio sola restis ankoraŭ en ilia mondo, nome la poezio kaj la belo.

Epilogo

Komence la ribelo de la gaŭlaj legioj sub la komando de Vindex ne ŝajnis tre minaca. La cezaro havis apenaŭ la tridek unuan jaron de la vivo kaj neniu kuraĝis esperi, ke la mondo povus jam baldaŭ esti libera de la inkubo premeganta ĝin. Oni rememoris, ke en la legioj jam plurfoje, eĉ dum la antaŭaj regadoj, okazis ribeloj, kiuj tamen pasis, ne kaŭzante ŝanĝon de la regnestro. Tiel en la tempo de Tiberius Drusus subpremis la ribelon de la panoniaj legioj kaj Germanicus la ribelon de la apudrejnaj. «Kiu povus, cetere,» — diris la homoj, — «regi post Nero, se preskaŭ ĉiuj idoj de la dia Aŭgusto pereis dum lia regado?» Aliaj, rigardante kolosojn, prezentantajn lin kiel Herkulon, imagis malgraŭvole, ke neniu forto superos tian potencon. Estis ankaŭ tiaj, kiuj, de kiam li iris Aĥajon, sopiris lian revenon, ĉar Helius kaj Politetes, al kiuj li konfidis la regadon en Romo, regis eĉ pli sange ol li mem.

Neniu estis certa pri sia vivo kaj havaĵo. La leĝo ĉesis defendi. Estingiĝis la homa digno kaj virto, malfirmiĝis la familiaj ligoj, kaj la malnobliĝintaj koroj eĉ ne kuraĝis allasi al si esperon. El Grekujo venis eĥoj pri senekzemplaj triumfoj de la cezaro, pri miloj da kronoj, kiujn li akiris, kaj pri miloj da konkurantoj, kiujn li venkis. La mondo ŝajnis orgio, sanga kaj arlekena, sed kune enradikiĝis la konvinko, ke venis la fino de virto kaj de seriozaj aferoj, ke alvenis la tempo de danco, muziko, diboĉo, sango, kaj ke de nun tiel jam devas flui la vivo. La cezaro mem, al kiu la ribelo malfermis la vojon al novaj raboj, nemulte zorgis pri la ribelantaj legioj kaj pri Vindex, kaj ofte eĉ esprimis sian ĝojon pro tio. Li ankaŭ ne volis forlasi Aĥajon, kaj nur kiam Helius sciigis lin, ke plua prokrasto povas kaŭzi al li perdon de la regno, li vojaĝis al Neapolo.

Tie denove li ludis kaj kantis, lasante preter la oreloj la novaĵojn pri ĉiam pli minaca sinsekvo de la okazoj. Vane Tigellinus klarigis al li, ke la antaŭaj ribeloj de la legioj ne havis ĉefon, dum nun estras ĝin viro, devenanta de la malnovaj akvitaniaj reĝoj, kaj krome militisto glora kaj sperta. «Ĉi tie,» — respondis Nero, — «aŭskultas min grekoj, kiuj solaj scias aŭskulti kaj solaj indas mian kanton». Li diris, ke lia unua devo estas la arto kaj la gloro. Sed, kiam atingis lin la scio, ke Vindex proklamis lin aĉa artisto, li indigniĝis kaj vojaĝis al Romo. La vundoj, kaŭzitaj al li de Petronius, kiujn cikatrigis la restado en Grekujo, malfermiĝis denove en lia koro kaj li volis serĉi ĉe la senato justecon por tiel senekzempla ofendo. Ekvidinte envoje grupon fanditan el bronzo, prezentanta gaŭlan militiston faligitan de roma kavaliro, li konsideris tion bona aŭguro kaj de nun, se li rememoris la ribelantajn legiojn kaj Vindexon, li faris ĝin sole por ilin pririd. Lia enveturo en la urbon superbrilis ĉion, kion oni vidis ĝis tiam. Li veturis sur la sama ĉaro, sur kiu iam Aŭgusto festis sian triumfon. Oni ruinigis unu arkon de la cirko por malfermi la vojon al la procesio. La senato, la kavaliroj kaj sennombraj amasoj eliris al li renkonte. La muroj tremis de la krioj: «Saluton, Aŭgusto! Saluton, Herkulo! Saluton al vi, dia, unika, olimpa, pitia, senmorta!» Post li oni portis la akiritajn laŭrokronojn, la nomojn de la urboj, en kiuj li triumfis, kaj skribitajn sur tabuloj nomojn de la majstroj, kiujn li venkis. Nero mem estis kvazaŭ ebria kaj demandis kun emocio la lin ĉirkaŭantajn aŭgustanojn: kio estis la triumfo de Cezaro kompare kun lia triumfo? La penso, ke iu el la mortuloj kuraĝus levi la manon kontraŭ tian majstron-duondion, ne povis trovi lokon en lia kapo. Li sentis sin vere olimpa, kaj pro tio mem sekura. La entuziasmo kaj freneza fervoro de la amasoj stimulis lian propran frenezon. Efektive, povis ŝajni en la tago de tiu triumfo, ke ne nur la cezaro, sed la tuta mondo perdis ĉian prudenton.

Sub la floroj kaj amasoj da laŭrokronoj neniu sciis distingi abismon. Ankoraŭ en la sama vespero la kolonoj kaj muroj de la temploj kovriĝis per surskriboj, en kiuj oni citis la krimojn de la cezaro, minacis al li proksiman venĝon kaj mokis lin kiel artiston. De buŝo al buŝo pasis la diro: «Li kantis tiel longe, ĝis li vekis la kokojn (… gallos).» Timigaj famoj komencis trakuri la urbon kaj kreskis ĝis monstra grandeco. Maltrankvilo ekregis la aŭgustanojn. La homoj, necertaj, kion elmontros la estonteco, ne kuraĝis esprimi dezirojn kaj esperojn, ili ne kuraĝis preskaŭ senti kaj pensi.

Kaj li vivis plue nur per teatro kaj muziko. Interesis lin nove elpensitaj muzikinstrumentoj kaj nova akva orgeno, kiu estis provata sur Palatino. En sia infaniĝinta menso, nekapabla eĉ al unu konsilo aŭ faro, li imagis, ke projektoj de cirkoludoj kaj spektakloj, celantaj malproksiman estontecon, memfakte deturnos la danĝeron. Liaj plej proksimaj ĉirkaŭantoj, vidante, ke anstataŭ klopodi pri rimedoj kaj armeo, li klopodas sole pri esprimoj, trafe bildantaj la teruron de la situacio, komencis ankaŭ perdi la kapojn. Aliaj tamen pensis, ke li nur mistifikas sin mem kaj ceterajn homojn per citaĵoj, havante en la animo timon kaj maltrankvilon. Efektive liaj agoj iĝis febraj. Ĉiutage miloj da novaj projektoj pasis tra lia kapo. Iafoje li salte leviĝis por kuri kontraŭ la danĝeron, ordonis paki sur veturilojn citrojn kaj liutojn, armi junajn sklavinojn kiel amazonojn, kaj samtempe venigi la legiojn el la oriento. Alifoje li pensis, ke ne per milito, sed per kanto li finos la ribelon de la gaŭlaj legioj. Kaj lia animo ridetis al tiu spektaklo, kiu devis okazi post perkanta pacigo de la soldatoj. Jen la legianoj ĉirkaŭos lin kun larmoj en la okuloj, kaj li kantos al ili epinicium, post kio nova epoko komenciĝos por li kaj por Romo. Iafoje li vokis pri sango; iafoje li deklaris, ke li kontentiĝos per la vicreĝeco de Egipto; li rememoris la aŭguristojn, kiuj antaŭdiris al li regadon en Jerusalemo, aŭ kortuŝiĝis per la penso, ke kiel migranta kantisto li perlaboros la ĉiutagan

panon, kaj la urboj kaj landoj adoros lin ne plu kiel cezaron, la sinjoron de la tera disko, sed kiel kantiston, kian ĝis nun ne naskis la homaro.

Kaj tiel li baraktis, frenezis, ludis, kantis, ŝanĝis la intencojn, ŝanĝis la citaĵojn, ŝangis la propran vivon kaj la vivon de la mondo en ian sonĝon sensencan, fantazian kaj kune teruran, en laŭtkrian aventuradon, konsistantan el pompaj esprimoj, aĉaj versoj, ĝemoj, larmoj kaj sango, kaj dume la nubo ĉe la okcidento kreskis kaj potenciĝis de tago al tago. La mezuro tropleniĝis, la arlekena komedio estis videble venanta al la fino.

Kiam la scio pri Galba kaj pri aliĝo de Hispanujo al la ribelo atingis liajn orelojn, kaptis lin kolerego kaj furiozo. Li frakasis pokalojn, renversis tablon dum festeno kaj eldonis ordonojn, kiujn nek Helius, nek Tigellinus mem kuraĝis plenumi. Murdi la gaŭlojn loĝantajn en Romo, poste duafoje bruligi la urbon, ellasi ĉiujn bestojn el la bestejoj kaj la metropolon transporti en Aleksandrion — ĉio tio ŝajnis al li faro granda, mirinda kaj facila. Sed la tagoj de lia ĉiopovo jam pasis kaj eĉ la antaŭaj kunkrimuloj komencis lin rigardi kiel frenezulon. La morto de Vindex kaj malpaco inter la ribelantaj legioj ŝajnis tamen denove klini la teleron de la pesilo al lia flanko. Jam novaj festenoj, novaj triumfoj kaj novaj verdiktoj estis antaŭdiritaj en Romo, kiam iun nokton el la tendaro de la pretorianoj venis sur ŝaŭmokovrita ĉevalo sendito, komunikante, ke en la urbo mem la soldatoj ekribelis kaj proklamis Galban cezaro.

La cezaro dormis en la momento de lia alveno, sed vekiĝinte, vane li vokis siajn korpogardistojn, postenantaj nokte ĉe la pordoj de la ĉambroj. En la palaco regis jam malpleno. Nur sklavoj rabis en pli malproksimaj anguloj, kion oni povis ankoraŭ momente rabi. Sed lia vido fortimigis ilin,

kaj li vagis sola tra la domo, plenigante ĝin per krioj de teruro kaj malespero.

Fine tamen la liberigitoj: Phaon, Spirus kaj Epaphroditus venis helpi lin. Ili volis, ke li forkuru, dirante, ke li ne rajtas perdi eĉ momenton, li tamen iluziis ankoraŭ. Kaj se li, vestita per funebra vesto, parolus al la senato, ĉu la senato rezistus al liaj larmoj kaj elokventeco? Se li uzus la tutan parolarton, la tutan elokventecon kaj aktoran talenton, ĉu iuj ajn en la mondo kapablus al li rezisti? Ĉu oni ne donus al li almenaŭ la prefektecon de Egipto? La liberigitoj, kutimintaj al flatoj, ne kuraĝis ankoraŭ rekte nei, ili avertis lin nur, ke antaŭ ol li povos atingi Forumon, la popolo disŝiros lin en pecojn, kaj minacis, ke se li tuj ne surĉevaliĝos, ankaŭ ili lin forlasos.

Phaon oferis al li rifuĝon en sia domo, staranta ekster la Nomentana pordego. Post momento ili surĉevaliĝis kaj, kovrinte la kapojn per la manteloj, galopis al la ekstremo de la urbo. La nokto estis paliĝanta. Sur la stratoj tamen regis jam movado, anoncanta la eksterordinarecon de la momento. Soldatoj, jen unuope, jen en malgrandaj aretoj, diskuris tra la urbo. Jam proksime al la tendaro la cezara ĉevalo saltis subite flanken je la vido de kadavro. Tiam la mantelo deŝoviĝis de la kapo de la rajdanto kaj soldato, kiu ĝuste en tiu momento pasis preter li, konis la regnestron, sed, konfuzita de la eksterordinara renkonto, li salutis lin militiste. Rajdante preter la pretoria tendaro ili aŭdis tondrajn kriojn je la honoro de Galba. Nero komprenis fine, ke proksimiĝas la horo de morto. Kaptis lin timo kaj riproĉoj de la konscienco. Li diris, ke li vidas antaŭ si mallumon en la formo de nubo, kaj el tiu nubo klinas sin al li vizaĝoj, en kiuj li rekonas la patrinon, la edzinon kaj la fraton. Liaj dentoj klakis pro timo, tamen lia komedianta animo trovis kvazaŭ ian ĉarmon en la teruro de la momento. Esti ĉiopova sinjoro de la mondo kaj perdi ĉion ŝajnis al li plejsupro de tragedio.

Kaj fidela al si mem, li ludis en ĝi la ĉefrolon ĝis la fino. Ekregis lin febro de citaĵoj kaj pasia deziro, ke la ĉeestantoj konservu ilin en la memoro por la postaj generacioj. Kelkfoje li diris, ke li volas morti kaj vokis Spiculuson, kiu mortigis plej lerte el ĉiuj gladiatoroj. Alifoje li deklamis: «Patro, patrin', edzino vokas min al morto!» Trabriloj de espero tamen vekiĝis en li de tempo al tempo, vantaj kaj infanaj. Li sciis, ke li iras al morto, kaj samtempe li tion ne kredis.

La Nomentanan pordegon ili trovis malfermita. Rajdante pluen, ili pasis preter Ostriano, kie instruis kaj bapti, Petro. Je la tagiĝo ili estis en la domo de Phaon.

Tie la liberigitoj ne kaŝis plu antaŭ li, ke estas tempo morti, do li ordonis fosi por si kavon kaj kuŝiĝis sur la tero. por ke ili povu precize mezuri la tombon. Sed je la vido de la elfosata tero ekregis lin timo. Lia dika vizaĝo paliĝis kaj sur la frunto aperis, kvazaŭ gutoj da matena roso, gutoj da ŝvito. Li komencis prokrasti. Per voĉo kaj tremanta kaj aktora li deklaris, ke la momento ankoraŭ ne alvenis, poste li komencis denove citi. Fine li petis, ke oni lin bruligu. «Kia artisto pereas!» ripetis li kvazaŭ kun miro.

Dume alvenis sendito de Phaon kun la sciigo, ke la senato eldonis jam verdikton kaj ke la parricida estas punota laŭ la malnova moro.

— Kia estas tiu moro? — demandis Nero per blankiĝinta buŝo.

— Oni premos vian kolon per forkego kaj mortskurĝos vin, poste oni ĵetos la korpon en Tibron, — respondis akre Epaphroditus.

Tiam li malfermis la mantelon surbruste.

— Estas do la tempo! — diris li, rigardinte la ĉielon. Kaj li ripetis ankoraŭ fojon:

— Kia artisto pereas! En la sama momento aŭdiĝis hufbruo de ĉevaloj. Tio estis centuriestro, venanta fronte de soldatoj por kunporti la kapon de Ahenobarbus.

— Rapidu! — kriis la liberigitoj. Nero almetis ponardon al la kolo, sed li pikis sin nur per la timema mano kaj estis videble, ke neniam li kuraĝos enprofundigi la klingon. Tiam neatendite Epaphroditus puŝis lian manon; la ponardo eniĝis ĝis la tenilo, kaj liaj okuloj elorbitiĝis, teruraj, grandegaj, timplenaj.

— Mi alportas al vi vivon! — kriis la centuriestro, enirante. — Tro malfrue, — respondis Nero per raŭka voĉo. Poste li aldonis:

— Jen estas fideleco! La morto fulmrapide komencis preni en posedon lian kapon.

La sango el la dika nuko ŝprucis en nigra torento sur la ĝardenajn florojn. Liaj piedoj komencis bati la teron — kaj li mortis.

Tagon poste la fidela Acte ĉirkaŭvolvis lin per multekosta teksaĵoj kaj bruligis sur aromplena ŝtiparo.

Tiel pasis Nero, kiel pasas uragano, fulmotondro, brulo, milito aŭ pesto, dum la baziliko de Petro regas ĝis nun de la Vatikana altaĵo la urbon kaj la mondon.

Kaj proksime al la iama Kapena pordego staras malgranda kapeleto kun iom defrotita surskribo: Quo vadis, Domine?

Prononctabelo

La akcento estas indikita nur por tiuj vortoj, kiuj devias de la esperanta prozodio (t.e. neindikita akcento estas sur la antaŭlasta silabo).

Acte [akte]

Carinæ [karine]

Chilo [ĥilo]

Corbulo [korbulo]

Croto [kroto]

Eunice [eŭnice]

Euricius [eŭricjus]

Glaucus [glaŭkus]

Ligia [lígia]

Pomponia [pompónia]

Poppæa [popea]

Sifax [sifaks]

Vinicius [vinicjus]

Latinaj vortoj kaj esprimoj

agape — festeno de kristana amo kaj ĝojo

Ahenobarbus — Kuprobarba

andabatæ — gladiatoroj kun kaskoj sur la kapoj, kovrantaj la okulojn kaj tiel blinde batalantaj

arbiter elegantiarum — plej eleganta kaj bonmaniera homo

arca — monkesto, kaso

as — monero egalvaloranta al funto da kupro (poste al dekduono de funto)

Asklepiadoj — filoj de Asklepias, kuracistoj

atriensis — sklavo-gardisto de ĉefa ĉambro, hejma servisto

atrium — ĉefa, plej bela ĉambro

aureus — altvalora ora monero

Ave Cæsar, imperator — Estu salutata Cezaro, armeestro!
Morituri te salutant! — Mortontoj vin salutas!

balneator — banisto bakĥikoebria danco, dediĉita al la vindio Bakĥo

bulla — lada skatoleto, enhavanta amuleton, kiun patriciidoj portis sur la kolo

capitium — korsaĵo, vesto kovranta la bruston

Capitolium — Kapitolo, malnova urboparto de Romo, kie troviĝis la ĉefaj temploj kaj fortikaĵo

carbasus — maldika linaĵo, muslino

carissima! — plej kara, karulino!

carissime! — plej kara, karulo!

carruca — veturilo simila al kaleŝo

cilicium — teksaĵo el kapraj haroj, vesto de malriĉuloj kaj maristoj

cingulum — zono

Charites — Ĥaritoj, ĉarmulinoj, gracioj

Christus regnat — Kristo reĝas

Coa vestis — vesto el insulo Coa, preskaŭ travidebla vesto de malĉastaj virinoj

codicilli — kodiciloj, skribtabuletoj

compeditus — homo laboranta kun katenitaj piedoj

cubiculum — dormoĉambro

cuniculum — subtera irejo

curator — zorganto

dispensator — administranto, domestro

diva — dia

domina — sinjorino

domus aurea — domo ora

domus transitoria — domo kun du enirejoj, trairebla

eheu! (lat.) [ēheŭ] — ho, ve!

epilatorii — razistoj

epilichnia — lampoj

epinicium — triumfkanto, venkokanto

ergastulum — kamparaj punlaborejoj por sklavoj

ergo — do, sekve, pro tio

exomis — mallonga tuniko sen manikoj, kiun plejparte portis laboristoj

evoe! — ĝojkrio dum festo de Bakĥo

fauces — mallarĝaj irejoj, koridoroj

flava coma — flava haro

forum — forumo, placo de Romo, kie la popolo pritraktis publikajn aferojn

gallus — koko

habet — li havas, li estas trafita, sufiĉe

hasta — paliso, lanco

hastatus — legiano batalanta en unua vico

hic est — tiu ĉi estas, jen li

histrio — aktoraĉo, burleskulo

icuncula — pupo

imaginarii — sklavoj portantaj portretojn de la cezaro

impluvium — aperturo en la plafono, kiu lumigis la ĉefan ĉambron, malhelan de fumo el fajrujo kaj tra kiu enfalis pluvo en malgrandan basenon en la planko

innoxia corpora — senkulpaj korpoj

insula — ludomo, insulo, vilao

Jovi Optimo Maximo — al Jovo (Jupitero) la plej bona, la plej granda Jovi

Liberatori — al Jovo (Jupitero) liberiganto

Jovi Statori — al Jovo (Jupitero) haltiganto de fuĝantoj, savanto

kvadrigo — veturilo kun aljungitaj kvar ĉevaloj

kviritoj — romaj ŝtatanoj

lampadarii — sklavoj portantaj torĉojn

lemuralia — oferoj por animoj de mortintoj

lemuria — festo de mortintoj

lanista — posedanto de lernejo por gladiatoroj, gladiatoro

lararium — hejma preĝejeto

lares — statuetoj de dioj, gardantaj la hejmon, kiuj kune kun statuetoj de antaŭuloj troviĝis en lararium

lektoro — sklavo laŭte leganta manuskriptojn

liktoro — ŝtata oficisto ludus

matutinus — ludo, spektaklo matena en cirko

macte! — gloron! feliĉon!

mastigophori — homoj armitaj per vipoj, kiuj vipis stimulante la luktantojn sur cirkareno

matricida — patrinmurdinto

matrona stolata — edzino, hejmestrino en vesto de edziniĝintaj nobelinoj

me miserum! — mi malfeliĉa !

nablium — kordinstrumento simila al harpo

ne sutor supra crepidam! — ŝuisto ne rigardu super ŝuon!

ocelle mi — okuleto mia

oecus — plej interna parto de hejmo

panem et circenses! — panon kaj ludojn!

parricida — patromurdinto

patricio — nobelo apartenanta al klaso posedanta la politikan potencon en Romo

pax romana — paco roma

pax tecum — pacon al vi (ci)

pax vobiscum — pacon al vi

pedisequi — piedirantoj, sklavoj akompanantaj piede

peplum — virina mantelo

peractum est — iĝis, plenumita

peristylium — interna hejma ĝardeno ĉirkaŭita de kolonoj, korto

piacula — pentofaraj oferoj

piscina — fiŝlageto

pileolus — ĉapeto

plebo — plej malalta klaso en la roma popolo

pontifex maximus — plej altranga pastro

prandium — matenmanĝo

prætexta — blanka togo ruĝe borderita, kiun porti rajtis nur plej altaj ŝtatoficistoj militistaj kaj civilaj kaj iliaj infanoj ĝis maturiĝo

prefekto — supera roma magistratano

pretoro — urbestro

pretorianoj — soldatoj apartenantaj al persona gardistaro de la cezaro

pro Christo — pro Kristo

pronuba — edziĝa akompanantino pro

puticuli — malnova tombejo ekster la urbo, kie troviĝis ankaŭ komunaj kavoj, en kiuj oni enterigis sklavojn

Quo vadis, Domine — kien Vi iras, Sinjoro

rabbonim (hebr.) — rabenoj, hebreaj pastroj

retiarii — gladiatoroj luktantaj per retoj

salve! — estu salutata!

sagatio — ludo, konsistanta en suprenĵetado de knabinoj sur soldata mantelo

sambuca — triangula egipta arĉinstrumento

sannio — amuzisto, komikulo

sarmentitii (semaxii) — vivaj torĉoj el homoj alligitaj al fostoj kaj bruligataj

Satyricon — satiro (titolo de verko de Petronius)

scriptæ duodecim — antikva ludo simila al damludo

scripulum (scrupulum) — malgranda valora monero, triono de aureus

sestertia — multvalora monero, egalvalora al kelkmil as-oj

sica — mallonga roma ponardo

sine armis et sine arte — sen armilo kaj sen arto

Sic te diva potens Cypri sic fratres Helenæ, lucida sidera ven torumque regat pater — Gvidu dia Cipria vin, steloj klaraj du, fratoj du de Helen', gvidu ankaŭ de ventoj patro (Horaco)

sistra — klakinstrumento

spectati — luktistoj, kiuj batalis jam sur cirkareno kaj triumfis sur ĝi

spharista — alportanta pilkojn dum pilkludo

spoliarium — senvestiĝejo por gladiatoroj

sponsa mea — fianĉino mia

stadium — vetkurejo, greka mezuro de vojo ĉ. 200 m.

stola — longa vesto de romaj patriciinoj

symposium — drinkadfesteno, dum kiu oni ankaŭ kantis drinkkantojn, aŭskultis flutmuzikon kaj ĝuis dancojn de dancistinoj

synthesis — vasta virina vesto

syrma — robo kun longa vosto, ĝin uzis ankaŭ aktoroj-tragediistoj

tablinum — skriboĉambro en malantaŭa parto de la domo

tepidarium — varma parto de vaporbanejo

tesseræ — kvarangulaj tabuletoj, enirsignoj

Thanatus — rapida morto

theurgus — sorĉisto, vidiganta diojn kaj fantomojn

togo — ceremonia vira vesto de romanoj, konsistanta el vasta lana tuko, kiun oni drapire volvis ĉirkaŭ korpo

tribunuso — militestro, popolestro

triclinium [triklínium] — manĝoĉambro; tropa sofo laŭanta 3 flankojn de manĝotablo, sur kiu oni duonkuŝis dum manĝado.

thyrsus — tirso — bastono de BakĤo, bastono ĉirkaŭvolvita de hedero kaj folioj de vinberujoj

unctuarium — parto de vaporbanejo, kie oni balzamis la banintojn

univira — virino, kiu nur unufoje estis edziniĝinta

urbi et orbi — al la urbo kaj la mondo

væ misero mihi! — ve al mi malfeliĉa!

velarium — kurteno

velarius — sklavo moviganta kurtenon

vestiplica — sklavino ordiganta faldojn de togoj sur patricioj

via — vojo, strato

vicus — mallarĝa strateto

videant consules! — gardu, ŝtatestroj! (formulo, per kiu la roma senato turnis sin al du ĉefŝtatestroj, kiam la ŝtato troviĝis en danĝero)

vigil — gardisto, policano

vivarium — sovaĝbestejo

vomitoria — koridoroj, pordoj en cirko, tra kiuj plebo iris el ekstera galerio al siaj lokoj

[1]

«**Petroni/o.** Latina satira verkisto (C. Petronius Arbiter, m. 65).» [NPIV]

[2]

«**Neron/o**[Z] [HIST] Romia imperiestro, kiu martirigis multajn kristanojn pro la incendio de Romo.» [NPIV]

[3]

oleotechium, elæothesium — lasta parto de vaporbanejo, kie oni olivoleis la banintojn.

[4]

arbiter elegantiarum — plej eleganta kaj bonmaniera homo.

[5]

ephebia — unua periodo de junaĝo; lernejo por junuloj.

[6]

insula — ludomo, insulo, vilao.

[7]

«**Lukan/o** (1) Roma poeto (M.A. Lucanus, 39–65).» [NPIV]

[8]

mensa — tablo.

[9]

byssus — ŝtofo farita el lino aŭ kotono.

[10]

laconicum — ŝvitejo, bankuvo.

[11]

tepidarium — varma parto de vaporbanejo.

[12]

nomenclator — sklavo anoncanta la nomon de sia sinjoro aŭ la nomojn de alvenintaj gastoj.

[13]

«**Tiberi/o.** Latina vira nomo, i.a. de la dua Romia imperiestro (42 a.K.—37 p.K.).» [NPIV]

[14]

Nomo de gento. «(2) **part/o** [HIST] Ano de iama skita popolo, kiu fondis en Irano potencan imperion (3a jc).» [NPIV]

[15]

«**Asklepi/o** [MIT] Helena dio de medicino.» [NPIV]

[16]

Cipridino (en la pola originalo Kipryda) estas alnomo de Afrodito—Venuso (naskiĝinta ĉe Cipro).

[17]

carbassus — lina ŝtofo kiu estis produktata en Iberujo.

[19]

hypocaustum — ŝvitparto en vaporbanejo, fajrejo.

[20]

Ĥaritoj (gr. Χάριτες) — malnovgrekaj diinoj de vivoĝojo kaj eleganteco (en Romo al ili respondis la Gracioj).

[21]

epilatorii — razistoj.

[22]

scandala — skandalo.

[23]

patres — patroj, senatanoj.

[24]

«**Senek/o**Z. Roma filozofo kaj tragediverkisto (L.A. Seneca, 4 a.K.—65)» [NPIV].

[25]

Aktoro (lat.). Kp: «**histrion/o** 1 [HIST] Vulgara burleskulo en Romo. 2 Aktoraĉo, kiu penas plaĉi per krudaj efektoj kaj fanfaronas pri siaj sukcesoj.» [NPIV]

[26]

frigidarium — malvarmiga parto de vaporbanejo.

[27]

unctuarium — parto de vaporbanejo, kie oni balzamis la banintojn.

[28]

vestiplica — sklavino ordiganta faldojn de togo sur patricioj.

[29]

Hejma sklavaro.

[30]

eheu! (lat.) [ēheŭ] — ho ve!

[31]

Nomo de gento.

[32]

Sublacum, Subiacum, itale Subiaco.

[33]

Pasiteo (gr. Πασιθέα) — la plej juna el la Ĥaritoj.

[34]

Venus Genitrix (lat. [vēnus génitrīks]) — Venuso la (pra)patrino.

[35]

alumna — zorgatino, edukatino.

[36]

laroj (lat.) — ĉe la romanoj, hejmaj diaĵoj protektantaj.

[37]

Temas pri la Troja reĝido Pariso, alnome Aleksandro, kaj la bela Heleno, edzino de Menelao.

[38]

animal impudens (lat.) — besto senhonta.

[39]

«**Rostroj** [HIST] Tribuno sur la Roma forumo, ornamita de ŝiprostroj» [NPIV].

[40]

Muzika instrumento, latine sistrum, en Esperanto sistro [2Sam 6:5, PIV].

[41]

Voĉlegu [sambuka]. Muzika instrumento, triangula harpo.

[42]

Urbaj gardistoj.

[43]

ianitor — pordogardisto.

[44]

ostium — pord(eg)o, enirejo.

[45]

«Odiseado», kanto 6ª (la komenco de parolo de Odiseo al Naŭzikao).

[46]

T.e. similaj al la formoj de la terakotaj statuetoj, kiaj estis farataj en la iama Grekuja urbo Tanagro (Τάναγρα). Pliparton da tanagraj statuetoj oni trovis dum prifosado en 1874, kaj ili restis scienca kaj arta aktualaĵo en la tempo kiam la romano aperis (1894–1896).

[47]

Vesto, kiun portis infanoj ĝis 17 jaroj.

[48]

Libitino — diino de morto kaj entombigo.

[49]

Iono, Io, Ioa aŭ **Ioo**, gr. Ἰώ, estis reĝidino el la greka urbo Argo, amoratino de Zeŭso kaj praulino de Heraklo.

[50]

heu, me miserum! (lat.) — ve, mi malfeliĉa!

[51]

habet (lat.) — li havas; ĉi tie: trafite!

[18]

delta, delto[Z] — la greka litero Δ simila al triangulo; liuto deltoforma.

[52]

«**Inaĥ/o** [MIT] La unua reĝo de Argo.» [NPIV]

[53]

«**Falern/o.** Italia regiono (14°E, 41°12’N): Falerna vino.» [NPIV]

[54]

Por la latina tribunus (ĉi tie: mezalta oficira rango) la tradukistino uzis la vorton «tribuno», kiu laŭ la Fundamento (UV) signifas «oratora podio». Sen plua averto ĉi tiu mistraduko ĉie en la teksto estas ŝanĝita al la PIV-a «tribunuso».

[55]

extra humanum gaudium (lat.) — ĝojo pli granda ol ĉe iu ajn homo.

[56]

Ŝuisto ne juĝu super ŝuo (lat.).

[57]

Emporium — ĉi tie temas pri apudhavena bazaro. Kp la dubindan vorton en la PIV-oj: «**empori/o** [HIST] Granda komerc-urbo.»

[58]

Mineralo, el kiu oni faris multekostajn vazojn (fluorspato).

[59]

la dia filo de Maio [majo] — Hermeso.

[60]

Eŭreka! (gr.) — mi trovis!

[61]

Scripulum aŭ scrupulum — malgranda ora monero, egala al triono da ora denaro, aŭ aureus.

[62]

Maranatha! (de aram.) — «Venu, Sinjoro!» (= maranâ thâ), aŭ eble «Nia Sinjoro venis!» (= maran 'athâ). La Londona Biblio donas la duan interpreton (maran-ata) en 1Kor 16:22.

[63]

veni, vidi, vici (lat.) — mi alvenis, rigardis, venkis (la fama raporto de Cezaro al la Senato pri lia rapida venko kontraŭ Farnaces, reĝo de Ponto).

[64]

veni, vidi, fugi (lat.) — mi alvenis, rigardis, forkuris.

[65]

pro pudor! — ho, honto!

[66]

Pronuba akompanis junedzinon kaj instruis ŝin pri la devoj de edzino.

[67]

Via Littoralis.

[68]

La loĝantoj de Italujo estis ankoraŭ de Aŭgusto liberigitaj de militservo, pro kio la t.n. cohors Italica, postenanta ordinare en Azio, konsistis el volontuloj. Ankaŭ en la pretoria gardistaro, se ĝi ne konsistis el alilandanoj, servis volontuloj.

[69]

En la tempo de la imperio legio kalkulis pli ol 12.000 homojn.

[70]

alumnus — zorgato, edukato.

[71]

La plej malalta parto de la malliberejo, kuŝanta tute sub la tero, kun unu sola malfermaĵo en la plafono. Tie mortis pro malsato Jugurtha.

[72]

Selisteria aŭ Lectisteria.

[73]

edilo — oficisto zorganta pri konstruaĵoj kaj ordo en la urbo; «[HIST] Roma magistratano» [NPIV].

[74]

Peractum est.

[75]

Non te peto, piscem peto,
quid me fugis, Galle.

[76]

xystos — interna galerio en domo.

[77]

Dedalo, kiu laŭ aliaj mitoj sukcesis flugi de Kreto Sicilion en la romaj amfiteatroj pereis same kiel Ikaro.

[78]

Esprimo, signifanta: «jen la plej granda stultulo». (**Abdera**, Trakuja urbo; laŭ la roma satira poeto Juvenalo: patrujo de malsaĝuloj kaj kruduloj. Pro tio la proverbo: «Tiu ĉi estas plej granda stultulo».)